

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Херсонський державний університет

ISSN 2663-970X (PRINT)
ISSN 2664-6005 (ONLINE)
DOI 10.32999/KSU2663-970X

Інсайт:

ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ СУСПІЛЬСТВА

INSIGHT: THE PSYCHOLOGICAL DIMENSIONS OF SOCIETY

Науковий журнал

Випуск 10

До 106-річчя Херсонського державного університету

Видавничий дім
"Гельветика"
2023

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Kherson State University

ISSN 2663-970X (PRINT)
ISSN 2664-6005 (ONLINE)
DOI 10.32999/KSU2663-970X

Інсайт:

ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ СУСПІЛЬСТВА

INSIGHT: THE PSYCHOLOGICAL DIMENSIONS OF SOCIETY

Scientific journal

Issue 10

To the 106th Anniversary of Kherson State University

**Свідоцтво Міністерства юстиції України
про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації
Серія КВ № 23692-13532Р від 17.12.2018 р.**

Науковий журнал внесено до Переліку наукових фахових видань України (категорія «Б») за спеціальністю 053 Психологія (Наказ МОН України від 17.03.2020 № 409, додаток 1) та включено до міжнародної наукометричної бази Index Copernicus International (Республіка Польща)», «Консультативна рада Scopus Content Selection and Advisory Board (CSAB) схвалили заявку».

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ

Головний редактор:

Ігор Попович – доктор психологічних наук, професор, Херсонський державний університет (Україна)

Заступник головного редактора:

Алісар Гудімова – доктор філософії в галузі психології, доцент, Одеський національний університет імені І. І. Мечникова (Україна)

Відповідальний секретар:

Тетяна Щербак – кандидат психологічних наук, доцент, Сумський державний педагогічний університет імені А. С. Макаренка (Україна)

Технічний секретар

Галина Бокшань – кандидат філологічних наук, доцент, Херсонський державний аграрно-економічний університет (Україна)

Члени редакційної колегії:

Кизилгюль Аббасова – доктор філософських наук, професор, Бакинський державний університет (Азербайджан); **Грант Аванесян** – доктор психологічних наук, професор, Єреванський державний університет (Вірменія); **Дієго Феліпе Арбелаес Кампілло** – професор, Університет де Амазонія (Колумбія); **Інгріда Баранаскіне** – доктор соціальних наук (едагогії) освіти, професор, Клайпедський університет (Литва); **Алла Борисюк** – доктор психологічних наук, професор, Буковинський державний медичний університет (Україна); **Веліз Алекс Бургос** – доктор психології, психології здоров'я, соціальної психології, професор, Університет (Лос-Лагос, Чилі); **Наталія Володарська** – кандидат психологічних наук, провідний науковий співробітник, Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України (Україна); **Ігор Галян** – доктор психологічних наук, професор, Національний університет «Львівська політехніка» (Україна); **Максим Жидко** – кандидат психологічних наук, доцент, Національний аерокосмічний університет імені М. Є. Жуковського «Харківський авіаційний інститут» (Україна); **Вадим Завацький** – доктор психологічних наук, доцент, Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (Україна); **Димитрина Каменова** – доктор педагогіки, професор, Варненський університет менеджменту (Болгарія); **Ірина Коваль** – доктор психологічних наук, професор, Національний медичний університет імені О. О. Богомольця (Україна); **Зоряна Ковальчук** – доктор психологічних наук, професор, Львівський державний університет внутрішніх справ (Україна); **Іван Крупник** – кандидат психологічних наук, доцент, Херсонський державний університет (Україна); **Марина Орап** – доктор психологічних наук, професор Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка (Україна); **Микита Панов** – доктор психологічних наук, доцент, Комунальний заклад вищої освіти «Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія» (Україна); **Любомира Пілецька** – доктор психологічних наук, професор, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Україна); **Магда Хулісса Рохас-Багамон** – доктор освіти та екологічної культури, професор, Південно-Колумбійський університет (Колумбія); **Наталія Тавровецька** – кандидат психологічних наук, доцент, Херсонський державний університет (Україна); **Богдан Ткач** – доктор психологічних наук, старший науковий співробітник, Інститут психології імені Г. С. Костюка Національної академії педагогічних наук України (Україна); **Наталія Цибуляк** – кандидат психологічних наук, доцент, Бердянський державний педагогічний університет (Україна); **Ельнара Шафієва** – доктор психологічних наук, професор, Бакинський державний університет, Азербайджан; **Світлана Яковлева** – доктор психологічних наук, професор, Херсонський державний університет (Україна); **Анастасія Яцюк** – кандидат психологічних наук, доцент, Державний університет економіки і технологій (Україна).

Інсайт: психологічні виміри суспільства : наук. журн. / ред. кол. І. Попович, А. Гудімова, та ін. – Херсон: І-69 Видавничий дім «Тельветика», 2023. – Вип. 10. – 362 с.

У журналі висвітлюються актуальні питання психологічної теорії та історії психологічної думки; психології особистості; педагогічної та вікової психології; соціальної психології; організаційної психології; юридичної, економічної та інших галузей психологічної науки.

*Certificate of the Ministry of Justice of Ukraine
of the state registration of the print media
Series KB No. 23692-13532P dated December 12, 2018.*

*The scientific journal is included in category «B» of the List of scientific professional editions of Ukraine
in psychological sciences (Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No. 409 of 17.03.2020).
The Journal included in the international scientometric database Index Copernicus International
(The Republic of Poland)», «The Scopus Content Selection and Advisory Board (CSAB) approved our application».*

EDITORIAL BOARD

Chief Editor:

Ihor Popovych – DSc in Psychology, Professor, Kherson State University (Ukraine)

Deputy Chief Editor:

Alisar Hudimova – Ph.D. in Psychology, Associate Professor, Odesa I. I. Mechnikov National University (Ukraine)

Assistant Editor:

Tetiana Shcherbak – Ph.D. in Psychology, Associate Professor, Sumy State Pedagogical University named after A. S. Makarenko (Ukraine)

Technical Secretary:

Halyna Bokshan – Candidate of Philological Sciences (PhD in Philology), Kherson State Agricultural and Economic University (Ukraine)

Members of the Editorial Board:

Qizilgul Abbasova – DSc in Philosophy, Professor, Baku State University (Azerbaijan); **Grant Avanesyan** – DSc in Psychology, Professor, Yerevan State University (Armenia); **Diego Felipe Arbeláez-Campillo** – Professor, Universidad de La Amazonia (Colombia); **Ingrida Baranauskiene** – Ph.D. in Social Sciences (Educology) Education, Professor, Klaipeda University (Lithuania); **Alla Borysiuk** – DSc in Psychology, Professor, Bukovinian State Medical University (Ukraine); **Veliz Alex Burgos** – Ph.D. in Psychological Sciences, Health Psychology, Social Psychology, Professor, University of Los-Lagos (Chile); **Nataliia Volodarska** – Ph.D. in Psychology, Leading Research Scientists G. S. Kostiyk, Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine); **Ihor Halian** – DSc in Psychology, Professor, Lviv Polytechnic National University (Ukraine); **Maxim Zhydko** – Ph.D. in Psychology, Associate Professor, Zhukovsky National Aerospace University “Kharkiv Aviation Institute” (Ukraine); **Vadym Zavatskyi** – DSc in Psychology, Associate Professor, East Ukrainian National University named after V. Dahl (Ukraine); **Dimytryna Kamenova** – Ph.D. in Pedagogy, Professor, Varna University of Management (Bulgaria); **Iryna Koval** – DSc in Psychology, Professor, Bogomolets National Medical University (Ukraine); **Zoryana Kovalchuk** – DSc in Psychology, Professor, Lviv State University of Internal Affairs (Ukraine); **Ivan Krupnyk** – Ph.D. in Psychology, Associate Professor Kherson State University (Ukraine); **Maryna Orap** – DSc in Psychology, Professor, Ternopil Volodymyr Hnatyuk National Pedagogical University (Ukraine); **Mykyta Panov** – DSc in Psychology, Associate Professor, Municipal Institution of Higher Education “Khortytsia National Educational Rehabilitation Academy” (Ukraine); **Liubomyra Piletska** – DSc in Psychology, Professor, Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ukraine); **Magda Julissa Rojas-Bahamón** – Ph.D. in Education and Environmental Culture, Professor, Surcolombiana University (Colombia); **Nataliia Tavrovetska** – Ph.D. in Psychology, Associate Professor, Kherson State University (Ukraine); **Bogdan Tkach** – DSc in Psychology, Senior Researcher, G. S. Kostiyk Institute of Psychology of the National Academy of Educational Sciences of Ukraine (Ukraine); **Nataliia Tsybulyak** – Ph.D. in Psychology, Associate Professor, Berdyansk State Pedagogical University (Ukraine); **Elnara Shafiyeva** – DSc in Psychology, Professor, Baku State University (Azerbaijan); **Svitlana Yakovleva** – DSc in Psychology, Professor, Kherson State University (Ukraine); **Anastasiia Yatsiuk** – Ph.D. in Psychology, Associate Professor, State University of Economics and Technology (Ukraine).

Insight: the psychological dimensions of society : scientific journal / editorial board I. Popovych,
I-69 A. Hudimova et al. – Kherson: Publishing house “Helvetica”, 2023. – Issue 10. – 362 pages.

The journal covers topical issues of psychological theory and history of psychological thought; personality psychology; pedagogical and developmental psychology; social psychology; organizational psychology; legal, economic and other branches of psychological science.

CONTENTS

Popovych I. Editor's Preface.....	7
GENERAL PSYCHOLOGY; PERSONALITY PSYCHOLOGY	
Danyliuk I., Kurapov A., Malysheva K., Lytvyn S. Psychometric Properties of the Scale "5C Psychological Antecedents of Vaccination": Ukrainian Sample.....	13
Stelmashchuk K., Moroz O., Hrabovska S., Partyko T. Personal Dispositions as a Determinant of Coping Strategy Selection in Difficult Circumstances....	40
Yablonska T., Vernyk O., Haivoronskyi H. Ukrainian Adaptation of the Brief-COPE Questionnaire.....	66
Andrushko Ya. Results of Adaptation of the Methodology for Studying the Acculturation of Migrants by J. Berry on the Ukrainian Sample.....	90
PEDAGOGICAL AND DEVELOPMENTAL PSYCHOLOGY	
Chebykin O. Psycholinguistic Mechanisms of Emotion Regulation of Educational Activity.....	117
Halian I. Personal Predictors of Future Teachers' Tolerance of Uncertainty.....	137
Zavatska N., Petrenko M., Zavatskyi V., Zhyharenko I. Operationalization of Temporality of Future Professionals in the Field of Socionomics in the Dimensions of Psychological Well-being	156
Chaikovska O., Melnyk L., Kuzo L. Interrelation of Communicative Speech Competence and Prosocial Behavior of Students.....	174
Los O., Razumova O., Hoi N. Future Socionomic Specialists' Dispositional Self-development.....	196
Bokhonkova Yu., Tsymbal S., Yaremenko N., Buhaiova N. Research of Types of Learned Helplessness of Future Specialists in Foreign Philology.....	213
Nazarenko N. Research on Students' Representations about Professional Success: Emotions and Values.....	232
SOCIAL PSYCHOLOGY; PSYCHOLOGY OF SOCIAL WORK	
Kozmenko O., Mykhailiuk V., Chernetska-Biletska N. Theoretical and Methodological Model of Downshifting as an Alternative Resource of Self-Realization of a Successful Person in Dimensions of Social Transformations.....	251
LEGAL PSYCHOLOGY	
Okhrimenko I., Zarichanskyi O., Zarichanska N. Comparison of Life and Meaningful Parameters of Adolescent and Young Adult Drug Addicts....	275
Masian A., Romanenko O. Determinants of Decision-making by Law Enforcement Officers.....	295
MEDICAL PSYCHOLOGY	
Marchuk I., Borysiuk A., Tymofiieva M., Marchuk O. Psychological Training of Nurses for Providing Palliative and Hospice Care as a Factor of their Professionalization.....	317
SPECIAL PSYCHOLOGY	
Kogutiak N., Mytsko V. Research on the Efficacy of Reciprocal Imitation Training for Children with Autism Spectrum Disorders.....	339

ЗМІСТ

Попович І. Передмова редактора.....	7
ЗАГАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ; ПСИХОЛОГІЯ ОСОБИСТОСТІ	
Данилюк І., Курапов А., Малишева К., Литвин С. Психометричні властивості шкали “5С Психологічні передумови вакцинації”: українська вибірка .13	
Стельмащук Х., Мороз О., Грабовська С., Партико Т. Особистісні диспозиції як чинник вибору копінг-стратегії в складних ситуаціях.....	40
Яблонська Т., Верник О., Гайворонський Г. Українська адаптація опитувальника Brief-COPE.....	66
Андрушко Я. Результати адаптації методики вивчення акультурації мігрантів Дж. Беррі на українській вибірці.....	90
ПЕДАГОГІЧНА ПСИХОЛОГІЯ ТА ПСИХОЛОГІЯ РОЗВИТКУ	
Чебикін О. Психолінгвістичні механізми емоційної регуляції навчальної діяльності.....	117
Галян І. Особистісні предиктори толерантності до невизначеності майбутніх педагогів.....	137
Завацька Н., Петренко М., Завацький В., Жигаренко І. Операціоналізація темпоральності майбутніх фахівців соціономічного профілю у вимірах психологічного благополуччя.....	156
Чайковська О., Мельник Л., Кузьо Л. Взаємозв'язок комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки студентів.....	174
Лось О., Разумова О., Гой Н. Диспозиційний саморозвиток майбутніх фахівців соціономічного профілю.....	196
Бохонкова Ю., Цимбал С., Яременко Н., Бугайова Н. Дослідження типів навченої беспорядності майбутніх фахівців іноземної філології.....	213
Назаренко Н. Дослідження уявлень студентів про професійний успіх: емоції та цінності.....	232
СОЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ; ПСИХОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ	
Козьменко О., Михайлюк В., Чернецька-Білецька Н. Теоретико-методологічна модель дауншифтингу як альтернативного ресурсу самореалізації успішної людини у вимірах суспільних трансформацій.....	251
ЮРИДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ	
Охріменко І., Зарічанський О., Зарічанська Н. Порівняння життєво-змістових параметрів наркотично залежних осіб юнацького та молодіжного віку.....	275
Масян А., Романенко О. Детермінанти прийняття рішень правоохоронцями.....	295
МЕДИЧНА ПСИХОЛОГІЯ	
Марчук І., Борисюк А., Тимофієва М., Марчук О. Психологічна підготовка сестер медичних до надання паліативної та хоспісної допомоги як фактор їхньої професіоналізації.....	317
СПЕЦІАЛЬНА ПСИХОЛОГІЯ	
Козуляк Н., Мицько В. Дослідження ефективності тренінгу реципрокної імітації для дітей із розладами спектру аутизму.....	339

Editor's Preface

Передмова редактора

Ihor Popovych

Doctor of Psychology, Full Professor,
Department of Psychology
Kherson State University, Ukraine
ihorpopovych999@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1663-111X>

Ігор Попович

доктор психологічних наук, професор,
професор, кафедра психології
Херсонський державний університет, Україна
ihorpopovych999@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-1663-111X>

The latest – tenth – issue of the scientific journal “Insight: the psychological dimensions of society” (№ 10/2023) has been published.

After receiving feedback on the positive consideration of the application for inclusion of the publication in the Scopus indexing base by the Content Selection and Advisory Board (CSAB), the work on compliance of the publication content with the provisions of the Code of Conduct, ethical practice and publishing standards of the publication, approved by the Committee on Publication Ethics (COPE), was continued. The editorial board permanently monitors the results and the current state of the implemented ethical principles for constructive interaction “Author – Ethics Committee – Editor – Reviewers – Readers”. In June 2023, the content was added to the Scopus database. At the time of publication of Issue No. 10/2023, issues for 2021 (Nos. 5 and 6), 2022 (Nos. 7 and 8), 2020 (Nos. 3 and 4), and Issue No. 9 of the current year was fully indexed. We expect the journal profile to be generated in November 2023, as reported by the Scopus Support Center. Involvement of the leading Ukrainian and foreign scientists in the field of psychology to review manuscripts and work in the editorial board continues. We remind you that the scientific journal covers nine sections: 1) General psychology; personality psychology; 2) Pedagogical and developmental psychology; 3) Social psychology; psychology of social work; 4) History of psychology; 5) Organisational psychology; 6) Legal psychology; 7) Economic psychology; 8) Medical psychology; 9) Special psychology. Manuscripts undergo a “double-blind review” by reviewers who are members of the editorial board and non-editorial (guest) reviewers and are world-renowned

Опубліковано черговий – десятий – випуск наукового журналу “Інсайт: психологічні виміри суспільства” (№ 10/2023).

Після отримання відгуку про позитивний розгляд Консультативною радою Scopus Content Selection and Advisory Board (CSAB) заявки про включення видання до бази індексування Scopus продовжено роботу з відповідності публікаційного контенту положенням Кодексу поведінки, етичної практики та видавничих стандартів публікації Code of Conduct, затверджених Комітетом з етики публікацій (COPE). Перманентно редакційна колегія відстежує результати і поточний стан імplementованих етичних принципів із метою конструктивної взаємодії “Автор – Етичний комітет – Редактор – Рецензенти – Читачі”. У червні 2023 року розпочато додавання контенту до бази Scopus. На час публікації №10/2023 проіндексовано повністю випуски за 2021 рік (№№ 5 і 6), за 2022 рік (№№ 7 і 8), за 2020 рік (№№ 3 і 4), і випуск № 9 поточного року. Генерування профілю журналу очікуємо в листопаді 2023 року, про що нам повідомлено Scopus Support Center. Продовжується робота із залучення провідних українських і зарубіжних вчених у галузі психології до рецензування рукописів і роботи у редакційній колегії. Нагадуємо, що науковий журнал охоплює дев'ять рубрик: 1) загальна психологія; психологія особистості; 2) педагогічна та вікова психологія; 3) соціальна психологія; психологія соціальної роботи; 4) історія психології; 5) організаційна психологія; 6) юридична психологія; 7) економічна психологія; 8) медична психологія; 9) спеціальна психологія. Рукописи проходять “подвійне сліпе рецензування” рецензентами, що входять до редакційної колегії, і позаредакційними (гостьовими) рецензентами, які є визнаними

scientists in their field. If the Ethics Committee has doubts about the manuscript, an additional reviewer is appointed. The latter also occurs in cases when the manuscript contains complex/innovative statistical calculations or in situations when the reviewers give significantly different manuscript's evaluations. The Ethics Committee reviews all appeals and provides feedback promptly. Each manuscript is thoroughly studied for compliance with the purpose and content of the scientific journal, the presence of a topical psychological problem. Actually, the acute psychological problem is the epitome of "insight". In order to expand the geography of researchers, to popularize the social value of psychological science, the work on attracting authors from countries around the world continues.

In the tenth issue, empirical, experimental and theoretical scientific works of forty-three authors and the chief editor's preface was published. The number of researchers who presented foreign scientific and educational institutions has increased considerably. The number of researches conducted within international scientific grant projects has risen significantly. The authors are well-known Ukrainian and foreign scientists, researchers, doctors and candidates of sciences, PhDs, doctoral students, graduates of all three levels of higher education (bachelor, master, graduate student, doctoral student), researchers of higher education institutions and research institutions, practicing psychologists, psychotherapists, heads of administrative units of higher education institutions. The current issue contains sixteen scientific works, which are grouped into six headings: "General psychology; personality psychology", "Pedagogical and developmental psychology", "Social psychology; psychology of social work", "Legal psychology", "Medical psychology" and "Special psychology".

The section "General psychology; personality psychology" is represented by four works, three of which are adaptations of well-known valid psychodiagnostic tools on the Ukrainian sample. Psychometric scientific work in today's dimensions is important for the integration of Ukrainian psychological science in the world space. Each method is accompanied by a full toolkit in the Ukrainian version. The work of Ivan Danyliuk, Anton Kurapov, Karine Malysheva, and Serhii Lytvyn presents the psychometric properties of the scale "5C Psychological Prerequisites of Vaccination" on the Ukrainian sample. The technology of method adaptation was implemented and satisfactory

у світі вченими у своїй галузі. Якщо в Етичного комітету залишаються питання до рукопису, то призначають додаткового рецензента. Останнє відбувається й у випадках, коли рукопис містить складні/інноваційні статистичні розрахунки або в ситуації, коли рецензенти дають оцінки рукопису, що суттєво відрізняються між собою. Етичний комітет розглядає усі звернення й оперативно надає зворотний зв'язок. Кожен рукопис ретельно вивчають на предмет відповідності меті і змісту наукового журналу, наявності актуальної психологічної проблеми. Власне, актуальна психологічна проблема є уособленням "інсайту". Продовжується робота із залучення авторів з країн усього Світу з метою розширення географії дослідників, популяризації суспільної цінності психологічної науки.

У десятому випуску опубліковано емпіричні, експериментальні та теоретичні наукові праці сорока трьох авторів і передмову головного редактора. Суттєво збільшилася кількість дослідників, які представили зарубіжні наукові й освітні установи. Значно зросла кількість досліджень, що виконані в межах міжнародних наукових грантових проєктів. Авторський склад представлено відомими українськими і зарубіжними вченими, науковими співробітниками, докторами і кандидатами наук, докторами PhD, докторантами, здобувачами усіх трьох рівнів вищої освіти (бакалавр, магістр, аспірант, докторант), дослідниками закладів вищої освіти і науково-дослідних установ, практикуючими психологами, психотерапевтами, керівниками адміністративних підрозділів закладів вищої освіти. Поточний випуск містить шістнадцять наукових праць, які об'єднано в шість рубрик: "Загальна психологія; психологія особистості", "Педагогічна та вікова психологія", "Соціальна психологія; психологія соціальної роботи", "Юридична психологія", "Медична психологія" і "Спеціальна психологія".

Рубрика "Загальна психологія; психологія особистості" представлена чотирма працями, з яких три є адаптацією відомих валідних психодіагностичних інструментів на українській вибірці. Психометрична наукова робота у вимірах сьогодення має важливе значення для інтеграції української психологічної науки у світовий простір. Кожна методика супроводжується повним інструментарієм в українському варіанті. У праці Івана Данилюка, Антона Курапова, Каріне Малишевої і Сергія Литвина представлено психометричні властивості шкали "5C Психологічні передумови вакцинації" на українській вибірці. Реалізовано технологію адаптації

psychometric properties were obtained: internal consistency, factor structure, convergent and discriminant validity. The adapted version of the “5C Psychological prerequisites for vaccination” scale is recommended to be used for conducting research on a Ukrainian-speaking sample. Researchers Khrystyna Stelmashchuk, Olha Moroz, Sofia Hrabovska and Tatyana Partyko proposed an empirical research of personal dispositions as a factor in choosing coping strategies in difficult situations. It was found that people with a pronounced integrity are inclined to choose planning strategies and assertive actions; respondents who lack friendliness in relationships with people are prone to confrontational coping and avoidance coping. Tetiana Yablonska, Oleksiy Vernyk and Hlib Haivoronsky adapted the Brief-COPE questionnaire on the Ukrainian sample. The researchers confirmed a high level of test-retest reliability of the proposed psychodiagnostic tool. The authors recommend using an adapted method in research to measure the coping behavior of an individual. The work of Yaryna Andrushko completes the list of adapted methods in the issue. The author proposed the results of adapting J. Berry's methodology for studying the acculturation of migrants on the Ukrainian sample. High psychometric properties such as validity and reliability were found. The author recommends the use of the method in studies of acculturation processes among Ukrainian migrants.

The section “Pedagogical and developmental psychology” was presented by seven papers. Oleksiy Chebykin, Full member of the National Academy of Sciences of Ukraine, proposed the author's concept of psycholinguistic mechanisms of emotion regulation of educational activity. The author revealed that the motivational and goal components as well as emotional experiences that accompany and regulate this process play an important role in the manifestation of psycholinguistic mechanisms of thinking and speaking actions of an individual in various types of cognitive activity. A model of psycholinguistic mechanisms of emotion regulation of educational activity was proposed and substantiated.

Scientist Ihor Halian investigated personal predictors of future teachers' tolerance of uncertainty. The role of various predictors in the formation of tolerance of future teachers' uncertainty was shown, in particular, “attitude to novelty” and “attitude to complex tasks”. It was substantiated that tolerance is an integral characteristic of a person, which involves accepting the individuality of another person

методики й отримано задовільні психометричні властивості: внутрішня узгодженість, факторна структура, конвергентна та дискримінантна валідність. Рекомендовано адаптовану версію шкали “5C Психологічні передумови вакцинації” використовувати для проведення досліджень на україномовній вибірці. Дослідниці Христина Стельмашчук, Ольга Мороз, Софія Грабовська і Тетяна Партико запропонували емпіричне дослідження особистісних диспозицій як чинника вибору копінг-стратегій у складних ситуаціях. З'ясовано, що до вибору стратегій планування й асертивних дій схильються особи з вираженою сумлінністю; до конфронтаційного копінгу та копінгу уникання схильні респонденти, яким бракує доброзичливості і привітності у стосунках з людьми. Тетяна Яблонська, Олексій Верник і Гліб Гайворонський здійснили адаптацію опитувальника Brief-COPE на українській вибірці. Підтвердили високий рівень тест-ретестової надійності запропонованого психодіагностичного інструменту. Авторами рекомендовано використовувати адаптовану методику в дослідженнях для вимірювання копінг-поведінки особистості. Праця Ярини Андрушко завершує перелік адаптованих інструментів випуску. Авторка запропонувала результати адаптації на українській вибірці методики вивчення акультурації мігрантів Дж. Беррі. З'ясовано високі психометричні характеристики, такі як валідність та надійність. Авторкою рекомендовано використання методики в дослідженнях акультураційних процесів серед українських мігрантів.

Рубрику “Педагогічна та вікова психологія” представили сім праць. Дійсний член НАПН України Олексій Чебикін запропонував авторську концепцію психолінгвістичних механізмів емоційної регуляції навчальної діяльності. Автором розкрито, що в прояві психолінгвістичних механізмів мисленнєво-мовленнєвих дій особистості в різних видах пізнавальної діяльності важливу роль відіграє мотиваційно-цільовий компонент, а також емоційні переживання, що супроводжують та регулюють цей процес. Запропоновано й обґрунтовано модель психолінгвістичних механізмів емоційної регуляції навчальної діяльності. Учений Ігор Галян дослідив особистісні предиктори толерантності до невизначеності майбутніх педагогів. Показано роль різних предикторів у формуванні толерантності до невизначеності майбутніх педагогів, зокрема “ставлення до новизни” та “ставлення до складних задач”. Обґрунтовано, що толерантність є інтегральною характеристикою особистості, яка передбачає прийняття індивідуальності іншої людини та власної особистості.

and one's own personality. Researchers Nataliia Zavatska, Maksym Petrenko, Vadym Zavatskyi and Ihor Zhyharenko proposed the operationalization of temporality of future specialists of the socio-economic profile in terms of psychological well-being. It was found that the sample of bachelors has a statistically reliable advantage over the sample of master's students in the temporal perspective "future", which is a high level of optimistic intentions of life perspective, the absence of negative or any other experience of practical activity, faith in one's success.

Chaikovska Oksana, Melnyk Liudmyla, Kuzo Liubov investigated interrelation of communicative speech competence and prosocial behavior of students. It was found that in master's students, with an increase in communicative and speech training, empathy and prosocial tendency also increase, while emotionality and altruism, orientation towards providing assistance to people who need emotional support and the possibility of selfless and charitable assistance decrease. Oksana Los, Olena Razumova and Nataliia Hoi carried out an empirical study of the dispositional self-development of specialists in the socio-economic profile. The researchers proved that the "need for self-development" is a reflection of cognitive intentions and the most important parameter of respondents' dispositional self-development. Yuliia Bokhonkova, Svitlana Tsybmal, Nataliia Yaremenko and Nataliia Buhaiova researched the types of learned helplessness of future specialists in foreign philology. Four types of learned helplessness were found using the *k*-means cluster analysis: "Depressive learned helplessness", "Avoidant learned helplessness", "Optimistic learned helplessness", "Uncontrolled learned helplessness". Postgraduate student Natalya Nazarenko proposed a research of students' ideas about professional success through the prism of emotions and values. The researcher found out that the category "recognition" is the lowest indicator in students' perceptions of professional success, and the dominant values in professional success are dignity, personal development and caring for others.

One article is presented in the section "Social psychology; psychology of social work". Researchers Olena Kozmenko, Vitaliy Mykhailiuk and Nataliia Chernetska-Biletska proposed a theoretical and methodological model of downshifting as an alternative resource for self-realization of a successful person in dimensions of social transformations. It was proven that downshifting is a resource for self-realization of a successful person, one of the options for getting out of a difficult life situation.

Дослідники Наталія Завацька, Максим Петренко, Вадим Завацький та Ігор Жигаренко запропонували операціоналізацію темпоральності майбутніх фахівців соціономічного профілю у вимірах психологічного благополуччя. З'ясовано, що вибірка бакалаврів має статистично достовірну перевагу над вибіркою магістрантів у часовій перспективі "майбутнє", що є високим рівнем оптимістичних інтенцій життєвої перспективи, відсутністю негативного чи будь-якого досвіду практичної діяльності, вірою у свою успішність. Оксана Чайковська, Людмила Мельник і Любов Кузьо дослідили взаємозв'язок комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки студентів. З'ясовано, що в магістрантів зі збільшенням комунікативно-мовленнєвої підготовки підвищується емпатія і поступлива просоціальна тенденція, при цьому знижується емоційність та альтруїзм, орієнтація на надання допомоги людям, які мають потребу в емоційній підтримці та можливість безкорисливого і благодійного надання допомоги. Оксана Лось, Олена Разумова і Наталія Гой здійснили емпіричне дослідження диспозиційного саморозвитку фахівців соціономічного профілю. Дослідниці доказали, що "потреба саморозвитку" є відображенням когнітивних інтенцій і найважливішим параметром диспозиційного саморозвитку респондентів. Юлія Бохонкова, Світлана Цимбал, Наталія Яременко і Наталія Бугайова дослідили типи навченої безпорадності майбутніх фахівців іноземної філології. Кластерним аналізом методом *k*-середніх встановлено чотири типи навченої безпорадності респондентів: "Депресивна навчена безпорадність", "Уникаюча навчена безпорадність", "Оптимістична навчена безпорадність" та "Неконтрольована навчена безпорадність". Аспірантка Наталія Назаренко запропонувала дослідження уявлень студентів про професійний успіх крізь призму емоцій та цінностей. Дослідниця з'ясувала, що категорія "визнання" становить найнижчий показник в уявленнях студентів про професійний успіх, а доміантними цінностями у професійному успіху є гідність, особистісний розвиток та турбота про інших.

У рубриці "Соціальна психологія; психологія соціальної роботи" представлено одну працю. Дослідники Олена Козьменко, Віталій Михайлюк і Наталія Чернецька-Білецька запропонували теоретико-методологічну модель дауншифтингу як альтернативного ресурсу самореалізації успішної людини у вимірах суспільних трансформацій. Доказано, що дауншифтинг є ресурсом самореалізації успішної людини, одним із варіантів виходу зі складної життєвої ситуації.

The section “Legal psychology” is represented by two studies. Ivan Okhrimenko, Oleh Zarichanskyi and Nataliia Zarichanska compared meaningful life parameters of adolescent and young adult drug addicts. It was found out that drug addicts of young adult age have inadequate goals in life; they tend to live for today or even yesterday. Researchers proved that drug addiction makes significant corrections in life orientations of young people. Anna Masian, and Oksana Romanenko investigated the determinants of decision-making by law enforcement officers. The researchers found out that there are multidirectional tendencies in decision-making by law enforcement officers, in particular, the readiness to act is combined with the tendency to postpone decisions under conditions of stress, which requires the development of special decision-making algorithms.

The section “Medical psychology” is represented by the works of Iryna Marchuk, Alla Borysiuk, Marina Tymofiiieva and Oleksandr Marchuk. Psychological training of nurses for providing palliative and hospice care was studied as a factor of their professionalization. Using a multiple regression analysis, the researchers found out and substantiated the importance of work experience, level of education, reduced focus on one’s own safety and confidence as meaningful motives.

The final work of the issue is presented in the section “Special Psychology”. Nadiia Kogutiak and Volodymyr Mytsko presented the results of the effectiveness of reciprocal imitation training for children with autism spectrum disorders. The researchers experimentally proved and theoretically substantiated positive changes in the behavior of children with autism spectrum disorders, a decrease in parental stress indicators, and an increase in parental competence.

The editorial board of the scientific journal “Insight: the psychological dimensions of society” continues to work fruitfully for the benefit of Ukrainian and world psychological science. We are interested in constructive cooperation and strive to expand the geographical representation of the authors of articles. The Ethics Committee conscientiously and timely examines the submitted manuscripts and promptly provides feedback. The best works, in which solutions to current psychological problems are proposed in compliance with the [Terms of articles publication](#), will be presented in the next issue. Thank you for your cooperation and contribution to science!

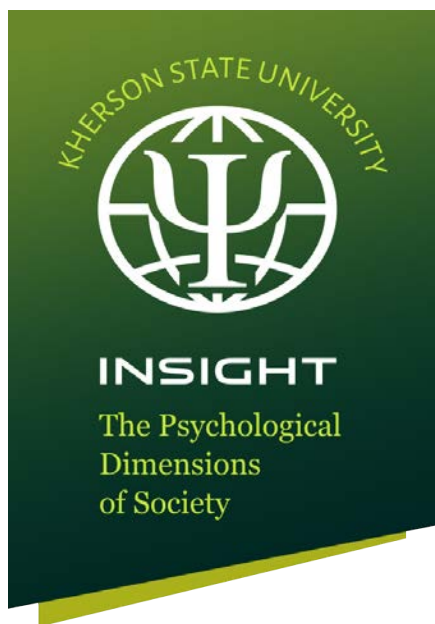
Рубрику “Юридична психологія” представлено двома дослідженнями. Іван Охріменко, Олег Зарічанський і Наталія Зарічанська здійснили порівняння життєво-змістових параметрів наркотично залежних осіб юнацького та молодіжного віку. З’ясовано, що в наркозалежних респондентів молодіжного віку домінує неадекватність під час визначення мети в житті та переважає прагнення жити сьогоднішнім чи навіть учорашнім днем. Дослідники довели, що наркотична залежність вносить суттєві корективи в сенсожиттєві орієнтації молоді. Анна Масян і Оксана Романенко дослідили детермінанти прийняття рішень правоохоронцями. Дослідниці з’ясували, що мають місце різноспрямовані тенденції у прийнятті рішень правоохоронцями, зокрема, готовність до дій поєднується зі схильністю до відкладання рішень в умовах стресу, що потребує розробки спеціальних алгоритмів прийняття рішень.

Рубрику “Медична психологія” представлено працею Ірини Марчук, Алли Борисюк, Марини Тимофієвої й Олександра Марчука. Досліджено психологічну підготовку медичних сестер до надання паліативної та хоспісної допомоги як фактор їхньої професіоналізації. За допомогою множинного регресійного аналізу дослідники з’ясували й обґрунтували вагомість стажу роботи, рівня освіти, зменшення зосередженості на власній безпеці та впевненості як смислоутворюючих мотивів.

У рубриці “Спеціальна психологія” представлено заключну працю випуску. Надія Когутяк і Володимир Мицько запропонували результати ефективності тренінгу реципрокної імітації для дітей із розладами спектру аутизму. Дослідниками експериментально доказано і теоретично обґрунтовано позитивні зміни поведінки дітей із розладами спектру аутизму, зниження показників батьківського стресу та підвищення батьківської компетентності.

Редакційна колегія наукового журналу “Інсайт: психологічні виміри суспільства” продовжує плідно працювати на благо української і світової психологічної науки. Ми зацікавлені у конструктивній співпраці і прагнемо розширити географічну представленість авторів статей. Етичний комітет добросовісно і своєчасно розглядає надіслані рукописи, оперативно надає зворотний зв’язок. Найкращі праці, у яких запропоновано розв’язання актуальних психологічних проблем з дотриманням [Умов публікації статей](#), будуть представлені у черговому випуску. Дякуємо за співпрацю та внесок у науку!

**Загальна психологія;
психологія особистості**

**General psychology;
personality psychology**

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-2>

How to Cite (Style APA):

Danyliuk I., Kurapov A., Malysheva K., & Lytvyn S. (2023). Psychometric Properties of the Scale “5C Psychological Antecedents of Vaccination”: Ukrainian Sample. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 13–39. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-2>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Данилюк І., Курапов А., Малишева К., Литвин С. Психометричні властивості шкали “5С Психологічні передумови вакцинації”: українська вибірка. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 13–39. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-2>

UDC 159.9.072-044.332:351.774.7(477)

Psychometric Properties of the Scale “5C Psychological Antecedents of Vaccination”: Ukrainian Sample

Психометричні властивості шкали “5С Психологічні передумови вакцинації”: українська вибірка

Received: June 20, 2023

Accepted: October 30, 2023

Ivan Danyliuk

Doctor of Psychological Science, Full Professor, Dean,
Department of Experimental and Applied Psychology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine.
<https://orcid.org/0000-0002-6522-5994>

Anton Kurapov

Candidate of Psychological Sciences (PhD),
Assistant Professor,
Department of Experimental and Applied Psychology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
Postdoc Researcher,

Department of Psychology,
Paris Lodron University of Salzburg, Austria
ankurapov@knu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-1286-9788>

Karine Malysheva

Candidate of Psychological Sciences (PhD),
Associate Professor, Head,
Department of Experimental and Applied Psychology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-3903-5799>

Serhii Lytvyn

PhD in Psychology, Assistant Professor,
Department of Experimental and Applied Psychology,
Taras Shevchenko National University of Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-2859-1530>

Іван Данилюк

доктор психологічних наук, професор, декан,
кафедра експериментальної
і прикладної психології
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-6522-5994>

Антон Курапов

кандидат психологічних наук, асистент,
кафедра експериментальної
і прикладної психології
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Україна
постдок дослідник,
кафедра психології
Університет міста Зальцбург
імені Паріса Лодрона, Австрія
ankurapov@knu.ua

<https://orcid.org/0000-0002-1286-9788>

Каріне Малишева

кандидат психологічних наук,
доцент, завідувачка,
кафедра експериментальної
і прикладної психології
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-3903-5799>

Сергій Литвин

доктор філософії в галузі знань 053 Психологія,
асистент,
кафедра експериментальної
і прикладної психології
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-2859-1530>

Abstract

Despite the critical situation in Ukraine caused by the Russian military invasion, the issue of vaccination remains a priority both during and after the war. Accordingly, attitudes toward COVID-19 vaccination are a key aspect for understanding the vaccination issue in general. **The purpose** of this study is to adapt and validate the Ukrainian version of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale, an instrument designed to measure psychological prerequisites for vaccination, and to investigate its psychometric properties in a Ukrainian sample. **Methods.** Validation was performed on a sample of 392 respondents. The psychometric properties of the scale were assessed using Cronbach's alpha (to determine the measure of internal consistency), exploratory factor analysis (EFA), confirmatory factor analysis (CFA), and correlation analysis with the “Multidimensional Health Locus of Control” (MHLC) scales. **Results.** Cronbach's alpha values for the five subscales ranged from .65 to .84, indicating satisfactory to good internal consistency. Exploratory factor analysis (EFA) resulted in a four-factor solution. Using confirmatory factor analysis (CFA), the five-factor model was confirmed (according to the comparative fit index (CFI>.95), Tucker-Lewis index (TLI>.95), root mean square error of approximation (RMSEA>.05/RMSEA<.08), standardized root mean square residual (SRMR<.08)), which corresponds to the original scale “5C Psychological Antecedents of Vaccination” and includes the subscales “Confidence”, “Complacency”, “Constraint”, “Calculation”, “Collective Responsibility”. The correlation analysis revealed significant correlations between the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale and the “Multidimensional Health Locus of Control” (MHLC) scales, which confirms their convergent and discriminant validity. **Discussion and conclusions.** The Ukrainian version of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale demonstrated satisfactory psychometric properties, namely internal consistency, factor structure, convergent and discriminant validity. The Ukrainian version of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale can be used to conduct research on a Ukrainian sample.

Keywords: attitude to vaccination, “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale, psychological antecedents of vaccination, validation, adaptation.

Анотація

Незважаючи на критичну ситуацію в Україні, яка спричинена російським воєнним вторгненням, питання вакцинації залишається пріоритетним як під час, так і після завершення війни. Відповідно, ставлення до вакцинації від COVID-19 є ключовим аспектом для розуміння проблеми вакцинації загалом. **Метою** є здійснення адаптації та валідації української версії шкали “5C Психологічні передумови вакцинації”, інструменту, призначеного для вимірювання психологічних передумов вакцинації, та дослідження її психометричних властивостей на українській вибірці. **Методи.** Валідацію здійснено на вибірці з 392 респондентів. Психометричні властивості шкали оцінено за допомогою альфа-критерію Кронбаха (для визначення міри внутрішньої узгодженості), експлораторного факторного аналізу (EFA), конфірмаційного факторного аналізу (CFA), кореляційного аналізу зі “Шкалами багатовимірного локусу контролю здоров'я” (MHLC). **Результати.** Значення альфа-критерію Кронбаха для п'яти субшкал коливалися від .65 до .84, що свідчить про задовільну та добру внутрішню узгодженість. У результаті проведення експлораторного факторного аналізу (EFA) отримано чотирифакторне рішення. За допомогою конфірмаційного факторного аналізу (CFA) підтверджено п'ятифакторну модель (згідно з показниками індексу порівняльної придатності (CFI>.95), індексом Такера-Льюїса (TLI>.95), середньоквадратичною похибкою апроксимації (RMSEA>.05/RMSEA<.08), стандартизованим середньоквадратичним залишком (SRMR<.08)), яка відповідає оригінальній шкалі “5C Психологічні передумови вакцинації” і охоплює субшкали “Впевненість”, “Самозаспокоєння”, “Обмеження”, “Розрахунок”, “Колективна відповідальність”. Кореляційний аналіз виявив значні кореляційні зв'язки між шкалою “5C Психологічні передумови вакцинації” та “Шкалами багатовимірного локусу контролю здоров'я” (MHLC), що підтверджує їхню конвергентну та дискримінантну валідність. **Дискусія і висновки.** Українська версія шкали “5C Психологічні передумови вакцинації” продемонструвала задовільні психометричні властивості, а саме: внутрішню узгодженість, факторну структуру, конвергентну та дискримінантну валідність. Україномовна версія шкали “5C Психологічні передумови вакцинації” може бути використана для проведення досліджень на україномовній вибірці.

Ключові слова: ставлення до вакцинації, шкала “5C Психологічні передумови вакцинації”, психологічні передумови вакцинації, валідація, адаптація.

Introduction

The COVID-19 pandemic has proven that the world is facing the reality of vaccine hesitancy (Sallam, 2021; Troiano & Nardi, 2021) and the need for reliable and culturally relevant tools to assess vaccine hesitancy is becoming increasingly urgent. The “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale is currently one of the methods used to determine attitudes toward vaccination (Betsch et al., 2018). The “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale has been validated in different contexts and demonstrates strong psychometric properties (Betsch et al., 2018; 2020). Currently, the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” has been adapted into German (Betsch et al., 2018) and Arabic (Abd ElHafeez et al., 2021; Abdou et al., 2021). Despite the existence of these adaptations, further adaptation of such tools to the broader socio-cultural environment is crucial for their universal use.

The current situation in Ukraine has not solved the problems associated with the COVID-19 pandemic, but rather exacerbated them (Roberts, 2022; Vuorio et al., 2023): this applies to both the course of coronavirus cases and the overall vaccination rate (Chumachenko and Chumachenko, 2022; Uwishema et al., 2022), and attitudes towards vaccination in general (Uwishema et al., 2022). The COVID-19 pandemic and the resulting quarantine have become significant stressors that have led to increased anxiety, loss of security, and a greater need for control, as well as excessive online engagement. In addition to the above psychological maladjustments associated with the pandemic and quarantine, the population of Ukraine has now suffered the devastating effects of war (Kurapov et al., 2022a, 2022b, 2023). However, most current research focuses on the issue of vaccination of Ukrainian refugees in European countries (Malchrzak et al., 2022; Perciaccante et al., 2022; Rzymiski et al., 2022), rather than on the problems of vaccination in Ukraine during the war, despite the fact that vaccination remains one of the priorities for meeting the needs of the population during and after the war (Ministry of Veterans Affairs, 2023). Accordingly, despite the active combat operations and the official end of the pandemic, the problem of attitudes toward vaccination,

Вступ

Пандемія COVID-19 довела, що світ стикається з реальністю вагання щодо вакцинації (Sallam, 2021; Troiano, Nardi, 2021) і потреба в надійних і культурно релевантних інструментах оцінки вагання щодо вакцинації стає дедалі нагальнішою. Шкала “5C Психологічні передумови вакцинації” на сьогоднішній день є одним із методів визначення ставлення до вакцинації (Betsch et al., 2018). Шкала “5C Психологічні передумови вакцинації” була валідована в різних контекстах і демонструє сильні психометричні властивості (Betsch et al., 2018; 2020). Нині “5C Психологічні передумови вакцинації” адаптовано німецькою (Betsch et al., 2018) та арабською (Abd ElHafeez et al., 2021; Abdou et al., 2021) мовами. Незважаючи на наявність цих адаптацій, подальша адаптація таких інструментів до широкого соціокультурного середовища має вирішальне значення для їх універсального застосування.

Актуальна ситуація в Україні не вирішила проблем, пов'язаних із пандемією COVID-19, а навпаки їх ускладнила (Roberts, 2022; Vuorio et al., 2023): це стосується як перебігу захворювань на коронавірус та загального рівня вакцинації (Chumachenko, Chumachenko, 2022; Uwishema et al., 2022), так і ставлення до вакцинації в цілому (Uwishema et al., 2022). Пандемія COVID-19 та спричинений нею карантин стали суттєвими стресорами, які призвели до зростання рівня тривоги, втрати почуття безпеки і підвищення потреби в контролі, а також надмірної онлайн-залученості. Додатково до вищеприказаних психологічних дезадаптацій, які пов'язані з пандемією та карантинном, населення України наразі зазнало нищівних наслідків війни (Kurapov et al., 2022a, 2022b, 2023). Проте більшість актуальних досліджень присвячено саме проблемі вакцинації українських біженців у країнах Європи (Malchrzak et al., 2022; Perciaccante et al., 2022; Rzymiski et al., 2022), а не проблемам вакцинації безпосередньо в Україні під час війни, попри те, що вакцинація залишається одним із пріоритетних напрямів забезпечення потреб населення під час та після війни (Міністерство у справах ветеранів, 2023). Відповідно, незважаючи на активні бойові дії та офіційне завершення пандемії, проблема ставлення до вакцинації, зокрема і від коронавірусу, не втрачає актуальності.

Вимірювання готовності людини до вакцинації здійснюють доволі давно, і дослідницька

including against the coronavirus, remains relevant.

Measuring a person's readiness for vaccination has existed for a long time, and the research base includes many methods for assessing its components. In particular, the "5C" scale is one of the most optimal and adapted questionnaires that allows for a comprehensive assessment and tracking of the reasons for vaccination hesitation. This scale was developed by Betsch et al. (2018) in 2018. It includes five subscales: "Confidence", "Complacency", "Constraint", "Calculation", and "Collective responsibility" (Betsch et al., 2018). The effectiveness of using the "5C Psychological Antecedents of Vaccination" scale to monitor a person's readiness for vaccination has been confirmed in many studies. In particular, K. Kwok et al. (2021) used it to assess nurses' hesitation to vaccinate. The results showed that the "5C Psychological Antecedents of Vaccination" scale is optimal for identifying psychological antecedents for hesitation in nurses and can be used as a mandatory tool in vaccination information campaigns. L. Nicholls et al. (2021) also used the "5C Psychological Antecedents of Vaccination" model in their study to identify reasons for vaccination refusal among older adults. Based on the results of their study, they confirmed that the "5C Psychological Antecedents of Vaccination" scale allows identifying the main psychosocial factors that influence the final decision to vaccinate. In addition, this method examines a person's readiness to accept different types of vaccines and the degree of distrust in them. J. Neufeind et al. (2020) note that the components of the "5C Psychological Antecedents of Vaccination" scale provide insight into the psychological determinants that underlie vaccination behavior and contribute to the development of recommended behavior.

In the process of translating and adapting psychodiagnostic scales, socio-cultural factors are essential. However, the "5C Psychological Antecedents of Vaccination" scale addresses mainly the motivational and value sphere of the individual. Thus, it is likely that the constructs measured are to some extent universal for different social and cultural environments. At least, when it comes to the four subscales such as: "Confidence",

база налічує чимало методів оцінки її компонентів. Шкала "5C Психологічні передумови вакцинації" є одним з оптимальних і найбільш адаптованих опитувальників, який дає змогу комплексно оцінити та відстежити причини вагання щодо вакцинації. Цю шкалу розробили С. Betsch et al. (2018) у 2018 році. Вона охопила п'ять субшкал: "Впевненість", "Самозаспокоєння", "Обмеження", "Розрахунок" і "Колективна відповідальність" (Betsch et al., 2018). Ефективність використання шкали "5C Психологічні передумови вакцинації" для моніторингу готовності людини до вакцинації підтверджено в багатьох дослідженнях. Зокрема, К. Kwok et al. (2021) використовували її для оцінки вагання медсестер щодо вакцинації. Отримані результати показали, що шкала "5C Психологічні передумови вакцинації" є оптимальною для виявлення психологічних передумов вагання у медсестер і може застосовуватися як обов'язковий інструмент в інформаційних кампаніях з вакцинації. L. Nicholls et al. (2021) також використовували модель "5C Психологічні передумови вакцинації" у своєму дослідженні для виявлення причин відмови від вакцинації серед людей похилого віку. За результатами свого дослідження вони підтвердили, що шкала "5C Психологічні передумови вакцинації" дає змогу визначити основні психосоціальні фактори, які впливають на остаточне рішення щодо вакцинації. Крім того, цей метод досліджує готовність людини до сприйняття різних типів вакцин і міру недовіри до них. J. Neufeind et al. (2020) зазначають, що компоненти шкали "5C Психологічні передумови вакцинації" дають уявлення про психологічні детермінанти, які лежать в основі поведінки щодо вакцинації, та сприяють виробленню рекомендованої поведінки.

У процесі перекладу та адаптації психодіагностичних шкал суттєве значення мають соціокультурні фактори. Утім, шкала "5C Психологічні передумови вакцинації" звертається переважно до мотиваційно-ціннісної сфери особистості. Отже, ймовірно, вимірювані конструкти є певною мірою універсальними для різного соціального та культурного середовища. Принаймні, коли йдеться про такі чотири субшкали, як: "Впевненість", "Самозаспокоєння", "Обмеження" та "Розрахунок". Вони здебільшого стосуються (як з'ясували автори шкали, вивчаючи зв'язки між субшкалами "5C Психологічні передумови вакцинації" та валідаційними конструктами)

“Complacency”, “Constraint”, and “Calculation”. They mainly relate (as the authors of the scale found out when studying the relationships between the subscales of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” and the validation constructs) to beliefs and awareness, trust (or suspicion), self-control (or impulsivity), time perception, awareness of delayed consequences, and risk assessment (or belief in one's own invulnerability) (Betsch et al., 2018). These psychological variables can largely depend on personality traits and are quite universal in different social and cultural environments. In particular, trust (or suspicion), self-control (or impulsivity), perception of time, awareness of delayed consequences, risk assessment (or belief in one's own invulnerability) are psychological constructs whose variability significantly depends on the traits listed in the Big Five model (Malysheva and Lytvyn, 2021; 2022). However, when it comes to the “Collective Responsibility” subscale, the authors point out that in examining the relationships between the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” subscales and validation constructs, they examined its relationship with culturally specific variables such as collectivism and individualism (although it also has a relationship with empathy, which is a parameter of individual differences) (Betsch et al., 2018). Thus, out of the 5 subscales that make up the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale, 4 subscales (“Confidence”, “Complacency”, “Constraint”, and “Calculation”) relate mainly to the motivational and value sphere of the individual and, accordingly, are much less dependent on sociocultural factors in the process of translation and adaptation. The subscale “Collective Responsibility”, however, can be significantly influenced by socio-cultural factors.

It is also important to note that, according to K. Kwok et al. (2021), the model underlying the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale is mainly focused on studying readiness for vaccination with already known and proven vaccines, such as influenza. At the same time, the application of this method to coronavirus vaccines has been studied less, and the accuracy of its evidence base in this case has not been fully determined. As a result, it is important to test it in new, relevant studies. The degree

переконань і обізнаності, довіри (чи підозрливості), самоконтролю (чи імпульсивності), сприймання часу, усвідомлення відтермінованих наслідків, оцінки ризику (чи віри у власну невразливість) (Betsch et al., 2018). Згадані психологічні змінні можуть значною мірою залежати від рис особистості та доволі універсально проявлятися в різному соціальному і культурному середовищі. Зокрема, довіра (чи підозрливості), самоконтроль (чи імпульсивність), сприймання часу, усвідомлення відтермінованих наслідків, оцінка ризику (чи віра у власну невразливість) – психологічні конструкти, мінливість яких суттєво залежить від рис, наведених у моделі “Великої п’ятірки” (Малишева, Литвин, 2021; 2022). Утім, коли йдеться про субшкалу “Коллективна відповідальність”, автори вказують, що в ході вивчення зв’язків між субшкалами “5C Психологічні передумови вакцинації” та валідаційними конструктами дослідили її пов’язаність із такими культурно-специфічними змінними, як колективізм та індивідуалізм (хоча вона також має зв’язок із рівнем емпатії, що є параметром індивідуальних відмінностей) (Betsch et al., 2018). Таким чином, із 5 субшкал, які утворюють шкалу “5C Психологічні передумови вакцинації”, 4 субшкали (“Впевненість”, “Самозаспокоєння”, “Обмеження” та “Розрахунок”) стосуються переважно мотиваційно-ціннісної сфери особистості й, відповідно, у процесі перекладу та адаптації суттєво менше залежать від соціокультурних факторів. Субшкала “Коллективна відповідальність” водночас може зазнавати суттєвого впливу соціокультурних факторів.

Важливо також зауважити, що, на думку K. Kwok et al. (2021), модель, яка є підґрунтям шкали “5C Психологічні передумови вакцинації”, здебільшого сфокусовано на вивченні готовності до вакцинації вже відомими та перевіреними вакцинами, наприклад, від грипу. Водночас застосування цього методу до вакцин від коронавірусу вивчене менше, а точність його доказової бази в цьому випадку остаточно не визначено. Як наслідок, важливою є його апробація у нових, релевантних дослідженнях. Міра поінформованості та обізнаності стосовно конкретної вакцини – суттєвий фактор, який створює підґрунтя для оцінки її як ефектвної та безпечної. Це може відігравати вирішальну роль під час ухвалення рішення про вакцинацію. Але також фактор поінформованості та обізнаності щодо конкретної вакцини (зокрема, від COVID-19) – джерело суттєвих

of awareness and knowledge about a particular vaccine is a significant factor that creates the basis for assessing it as effective and safe. This can play a decisive role in the decision to vaccinate. However, the factor of awareness and knowledge about a particular vaccine (in particular, COVID-19) is also a source of significant limitations in the use of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” (as different groups of respondents may have significant differences in their knowledge about the COVID-19 vaccine; for example, healthcare workers or biological researchers have significantly better knowledge in this context).

The “5C” subscales are basic and their properties have been confirmed in many studies. In particular, according to Betsch et al. (2018), “Confidence” determines a person's attitude toward vaccination, while “Complacency” shows how a person subjectively perceives their immunity to disease and their health status. That is, this component demonstrates a person's tolerance to the risk of getting sick (Nicholls et al., 2021). The “Constraint” subscale refers, in particular, to the respondent's level of self-control, which allows them to act in a forward-looking manner despite discomfort or certain situational obstacles (Betsch et al., 2018). However, according to L. Nicholls et al. (2021), the “Constraint” subscale also highlights the presence of additional factors that prevent a person from making a positive decision to vaccinate. The “Calculation” subscale refers to a person's assessment of the need and appropriateness of vaccination, analysis of its value, and weighing benefits and risks (Betsch et al., 2018; Nicholls et al., 2021). The “Collective Responsibility” subscale measures how committed a person is to protecting society and protecting its vulnerable members through their own consent to vaccination (Betsch et al., 2018; Nicholls et al., 2021). The authors of the scale, while studying the relationships between the subscales of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” and the validation constructs, found that the “Confidence” subscale (compared to other subscales) is closely related to respondents' awareness and correct knowledge of vaccination (Betsch et al., 2018). As a result, this subscale (“Confidence”) is likely to experience

обмежень у використанні шкали “5C Психологічні передумови вакцинації” (адже різні групи респондентів можуть мати суттєві відмінності у своїх знаннях про вакцину від COVID-19; до прикладу, працівники медичної сфери чи дослідники-біологи мають суттєво кращу поінформованість у цьому контексті).

Субшкали “5C Психологічні передумови вакцинації” є базовими і підтвердженими у багатьох дослідженнях. Так, на думку С. Betsch et al. (2018), субшкала “Впевненість” визначає ставлення людини до вакцинації, тоді як “Самозаспокоєння” показує те, як людина суб'єктивно сприймає свій імунітет до хвороб і стан власного здоров'я. Тобто цей компонент демонструє толерантність людини до ризику захворіти (Nicholls et al., 2021). Субшкала “Обмеження” стосується, зокрема, рівня самоконтролю респондента, який дає змогу діяти далекоглядно, незважаючи на дискомфорт чи певні ситуативні перепони (Betsch et al., 2018). Однак, на думку L. Nicholls et al. (2021), субшкала “Обмеження” також висвітлює наявність додаткових факторів, які заважають людині обрати позитивне рішення про вакцинацію. Субшкала “Розрахунок” стосується оцінки людиною необхідності та доцільності вакцинації, аналізу її цінності, зважування переваг і ризиків (Betsch et al., 2018; Nicholls et al., 2021). Субшкала “Коллективна відповідальність” вимірює те, наскільки людина віддана справі захисту суспільства та захисту його вразливих членів через власну згоду на вакцинацію (Betsch et al., 2018; Nicholls et al., 2021). Автори шкали в ході вивчення зв'язків між субшкалами “5C Психологічні передумови вакцинації” та валідаційними конструктами з'ясували, що субшкала “Впевненість” (порівняно з іншими субшкалами) тісно пов'язана з обізнаністю респондентів і наявністю в них коректних знань щодо вакцинації (Betsch et al., 2018). Як наслідок, саме ця субшкала (“Впевненість”), ймовірно, зазнає найсуттєвіших обмежень (які пов'язані з нерівномірною поінформованістю та обізнаністю респондентів стосовно вакцини від COVID-19) при застосуванні шкали “5C Психологічні передумови вакцинації” в емпіричних дослідженнях.

Існують також інші методи вимірювання готовності до вакцинації, наприклад, шкала “7C”, яка має додаткові субшкали: “Конспірацію” та “Комплаєнс” (Geiger et al., 2022; Henkel et al., 2022; Sprengholz et al., 2022). Однак, на

the most significant limitations (related to uneven awareness and knowledge of the COVID-19 vaccine among respondents) when using the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale in empirical studies.

There are also other methods for measuring vaccination readiness, such as the 7C scale, which has additional subscales: “Conspiracy” and “Compliance” (Geiger et al., 2022; Henkel et al., 2022; Sprengholz et al., 2022). However, according to C. Betsch et al. (2018), the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale is more suitable for monitoring and assessing a person's readiness for vaccination in the field, and the data obtained with its help is easier to process and use in diagnosis. Despite the significant relevance of empirical studies of psychological antecedents for vaccination, there is currently no Ukrainian version of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale. As a result, there is a need to translate this scale into Ukrainian, to adapt and validate it.

Given the above theoretical theses and the analysis of available empirical data, we have formed a **hypothesis**: the Ukrainian version of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale will demonstrate satisfactory psychometric properties, namely internal consistency and factor structure (in particular, the original subscales “Confidence”, “Complacency”, “Constraint”, “Calculation”, and “Collective Responsibility”), as well as convergent and discriminant validity (in the analysis of its indicators in the context of the “Multidimensional Health Locus of Control” (MHLC) scales).

The purpose of the article is to present the psychometric properties of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale on a Ukrainian sample for its adaptation and validation for further use in Ukraine and among Ukrainian-speaking population.

Methods

The “5C Psychological Antecedents of Vaccination Scale”. The “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale is a comprehensive psychodiagnostic tool that assesses the psychological antecedents of vaccination. The authors of this scale justify the need to develop a multidimensional tool that allows measuring individual psychological

думку C. Betsch et al. (2018), шкала “5C Психологічні передумови вакцинації” більше придатна для моніторингу та оцінки готовності людини до вакцинації в “польових” умовах, а дані, отримані з її допомогою, легше обробляти та застосовувати в діагностиці. Попри значну актуальність емпіричного вивчення психологічних передумов вакцинації, україномовна версія шкали “5C Психологічні передумови вакцинації” наразі відсутня. Як наслідок, постає необхідність виконати переклад цієї шкали українською, здійснити її адаптацію та валідизацію.

З огляду на вищенаведені теоретичні тези та аналіз наявних емпіричних даних ми сформулювали **гіпотезу**: україномовна версія шкали “5C Психологічні передумови вакцинації” продемонструє задовільні психометричні властивості, а саме: внутрішню узгодженість і факторну структуру (зокрема, відповідні оригіналу субшкали “Впевненість”, “Самозаспокоєння”, “Обмеження”, “Розрахунок” і “Колективна відповідальність”), а також конвергентну і дискримінантну валідність (в аналізі її показників у контексті показників “Шкал багатовимірного локусу контролю здоров'я” (MHLC)).

Метою статті є презентація психометричних властивостей шкали “5C Психологічні передумови вакцинації” на українській вибірці задля її адаптації та валідизації й подальшого використання цього інструменту в Україні та серед україномовного населення.

Методи

Шкала “5C Психологічні передумови вакцинації”. Шкала “5C Психологічні передумови вакцинації” – це комплексний психодіагностичний інструмент, який оцінює психологічні передумови вакцинації. Автори цієї шкали обґрунтовують потребу розробки багатовимірного інструменту, який уможливіє вимірювання окремих психологічних передумов вакцинації, зокрема необхідністю диференційованого вивчення природи довіри (чи недовіри) людей до вакцинації. Отже, шкала “5C Психологічні передумови вакцинації” покликана вимірювати фактори, які стоять за узагальненими виявами довіри (чи недовіри) до щеплень. Автори шкали також виконали огляд актуальних моделей, які пояснюють сумніви стосовно щеплень, довіру і прийняття вакцини: “SAGE Working group: The 3C model”, яка охоплює три фактори; “The 4C model (extended 3C model)”, яка охоплює чотири фактори;

antecedents for vaccination, in particular, the need to differentiate the nature of people's trust (or distrust) in vaccination. Thus, the "5C Psychological Antecedents of Vaccination" scale is designed to measure the factors behind generalized manifestations of trust (or distrust) in vaccinations. The authors of the scale also reviewed current models that explain vaccination doubts, trust, and vaccine acceptance: "SAGE Working group: The 3C model", which covers three factors; "The 4C model (extended 3C model)", which covers four factors; "The 5A model: Taxonomy for the determinants of vaccine uptake", which covers five determinants; and existing tools for measuring psychological antecedents for vaccination: "Parental Attitudes about Childhood Vaccines" (PACV, Opel), which includes three subscales; "Vaccine Confidence Scale" (VCS, Gilkey), which includes three subscales; "Global Vaccine Confidence Index" (GVCI, Larson), which is one scale consisting of four items; "Vaccine Hesitancy Scale" (VHS, Shapiro), which includes two subscales; "Vaccine Acceptance Scale" (VAS, Sarathchandra), which includes five subscales; "Vaccine Confidence Index" (VCI, Frew), which includes three subscales (Betsch et al., 2018). The subscales (and corresponding constructs) identified in the "5C Psychological Antecedents of Vaccination" were developed by the authors of the scale based on a comparative analysis of the subscales, factors, and determinants available in the above models. As a result, the constructive content of the "5C Psychological Antecedents of Vaccination" scale covers the field under study as fully and reliably as possible. The structure of the subscales and their filling with relevant items are optimal and exhaustively and evenly reflect the psychological constructs related to the psychological prerequisites for vaccination.

The "5C" scale is structured around five psychological antecedents: Confidence, complacency, constraint, calculation, and collective responsibility (Betsch et al., 2018). Each subscale of the "5C" measures a specific psychological antecedents. "Confidence" refers to trust in the efficacy and safety of vaccines, the system that delivers them, including the reliability and competence of health services and health

"The 5A model: Taxonomy for the determinants of vaccine uptake", яка охоплює п'ять детермінант; а також наявних інструментів вимірювання психологічних передумов вакцинації: Parental Attitudes about Childhood Vaccines (PACV, Opel), яка охоплює три субшкали; Vaccine Confidence Scale (VCS, Gilkey), яка охоплює три субшкали; Global Vaccine Confidence Index (GVCI, Larson) – одна шкала, яка складається із чотирьох пунктів; Vaccine Hesitancy Scale (VHS, Shapiro), яка охоплює дві субшкали; Vaccine Acceptance Scale (VAS, Sarathchandra), яка охоплює п'ять субшкал; Vaccine Confidence Index (VCI, Frew), яка охоплює три субшкали (Betsch et al., 2018). Субшкали (та відповідні конструкти), виокремлені у складі "5C Психологічні передумови вакцинації", розроблено авторами шкали на підставі порівняльного аналізу субшкал, факторів і детермінант, наявних у вищезгаданих моделях. Як наслідок, конструктне наповнення шкали "5C Психологічні передумови вакцинації" охоплює досліджуване поле максимально повно та надійно. Структура субшкал та їх наповнення відповідними пунктами є оптимальними й виснажено та рівномірно відображають психологічні конструкти, які стосуються психологічних передумов вакцинації.

Структура шкали "5C Психологічні передумови вакцинації" виокремлює п'ять психологічних передумов, а саме: "Впевненість", "Самозаспокоєння", "Обмеження", "Розрахунок" та "Колективна відповідальність" (Betsch et al., 2018). Кожна субшкала шкали "5C Психологічні передумови вакцинації" вимірює певну, відносно окрему, психологічну передумову. "Впевненість" стосується довіри до ефективності та безпеки вакцин, системи, яка їх забезпечує, оцінюючи надійність і компетентність служб охорони здоров'я та медичних працівників, а також мотивації політиків, які ухвалюють рішення про необхідність вакцин (три пункти). Субшкала "Самозаспокоєння" стосується сприйняття та оцінки ризиків захворювань, яким можна запобігти за допомогою вакцин (три пункти). Субшкала "Обмеження" висвітлює структурні та психологічні бар'єри, які можуть завадити вакцинації, зокрема загальну доступність, цінову доступність, зручність, а також психологічні бар'єри, такі як страх перед голками (три пункти). Субшкала "Розрахунок" передбачає залучення до широкого пошуку інформації про вакцинацію

workers, and the motivation of policy makers who make decisions about the need for vaccines (3 items). “Complacency” refers to the perception and assessment of the risks of vaccine-preventable diseases (3 items). “Constraint” highlights structural and psychological barriers that may prevent vaccination, including general availability, affordability, convenience, and psychological barriers such as fear of needles (3 items). “Calculation” involves engaging in a broad search for information about vaccination (3 items). “Collective responsibility” reflects the willingness to protect others through their own vaccination (3 items). For each item, respondents indicate their level of agreement on a 7-point Likert scale from “strongly disagree” (1) to “strongly agree” (7). Scores for each subscale are calculated by averaging the scores of the items belonging to that subscale, with higher scores indicating a stronger degree of severity of the antecedents. The “5C” scale demonstrates high psychometric properties with internal consistency (Cronbach’s Alpha) ranging from .73 to .80 for each subscale (Betsch et al., 2018).

The development of the Ukrainian adaptation of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale involved: translating the items of the original English-language scale into Ukrainian (as well as checking the adequacy of the translation by performing a back-translation – the translation was checked by psychologists who have a high level of proficiency in the original language of the scale), collecting empirical data on a Ukrainian sample, evaluating the properties of the adapted version of the methodology using qualitative (in particular, checking the apparent validity of the methodology based on the results of a survey of individual respondents) and quantitative (in particular, checking the apparent validity of the methodology based on the results of a survey of individual respondents).

“Multidimensional Health Locus of Control Scale” (MHLC). The “Multidimensional Health Locus of Control” (MHLC) is a set of indicators used in health psychology to assess a person’s beliefs about control over their health. The idea behind the “Multidimensional Health Locus of Control” (MHLC) is that people may associate their health with different factors,

(три пункти). Субшкала “Коллективна відповідальність” відображає готовність захистити інших через власну вакцинацію (три пункти). Для кожного пункту респонденти вказують рівень своєї згоди за 7-бальною шкалою Лайкерта від “абсолютно не згоден” (1) до “повністю згоден” (7). Бали за кожною підшкалою обчислюються шляхом усереднення балів за пунктами, що належать до цієї підшкали, водночас вищі бали вказують на сильнішу міру вираженості передумови. Оригінальна шкала “5C Психологічні передумови вакцинації” демонструє високі психометричні властивості за внутрішньою узгодженістю (альфа-критерію Кронбаха) від .73 до .80 для кожної субшкали (Betsch et al., 2018).

Розробка української адаптації шкали “5C Психологічні передумови вакцинації” передбачала: переклад пунктів оригінальної англійської шкали українською мовою (а також перевірку адекватності здійсненого перекладу шляхом виконання зворотного перекладу – переклад перевірили психологи, які володіють мовою оригіналу шкали на високому рівні), збір емпіричних даних на українській вибірці, оцінку властивостей адаптованої версії методики за допомогою якісних (зокрема, перевірка очевидної валідності методики за результатами опитування окремих респондентів стосовно того, наскільки зрозумілими є пункти і що саме, на їхню думку, вони вимірюють) і кількісних методів (статистичний аналіз для перевірки міри внутрішньої узгодженості, факторної структури, виявлення кореляцій між пунктами та шкалами).

“Шкала багатовимірний локус контролю здоров’я” (MHLC). “Шкала багатовимірного локусу контролю здоров’я” (MHLC) – це набір індикаторів, які використовуються в психології здоров’я для оцінки переконань людини щодо контролю над своїм здоров’ям. Ідея “Шкали багатовимірного локусу контролю здоров’я” (MHLC) полягає в тому, що люди можуть пов’язувати своє здоров’я з різними факторами, окремі з них сприймаючи як такі, що перебувають під їхнім контролем, а інші – ні. Ці переконання можуть мати значний вплив на поведінку та здоров’я людини. “Шкала багатовимірного локусу контролю здоров’я” (MHLC) поділяється на декілька субшкал, які описано далі.

Перша – “Внутрішній локус контролю здоров’я” (IHLC). Ця субшкала дає змогу оцінити

some of which they perceive as being under their control and others not. These beliefs can have a significant impact on a person's behavior and health. The "Multidimensional Health Locus of Control" (MHLC) scale is divided into several subscales, which are described below.

The first subscale is the "Internal Locus of Health Control" (IHLC). This subscale assesses the extent to which a person believes that they are in control of their health. People with high scores on this subscale tend to believe that their actions directly affect their health. The second is the "Locus of Health Control of Influential Others" (PHLC). This subscale measures the belief that others (e.g., doctors, family, or friends) have control over one's health. High scores on this subscale indicate that the respondent believes that their health is significantly dependent on influential others. The third is the "Chance Health Locus of Control" (CHLC). This subscale measures the belief that chance or fortune control health. A high score on this subscale means that the person believes that their health is largely out of their control and depends on fate or luck. Each subscale is measured using a series of items (questions or statements) to which the respondent indicates their level of agreement on a Likert scale. To calculate the score for each subscale, the numerical values of the responses to the items that make up each subscale are added together. As a rule, items are scored from 1 to 6, where 1 means strong disagreement and 6 means strong agreement. The IHLC scale includes questions 1, 6, 8, 12, 13, 17; the PHLC scale includes questions 3, 5, 7, 10, 14, 18; and the CHLC scale includes questions 2, 4, 9, 11, 15, 16.

Statistical analysis. In this research all statistical analyses were done using R version 4.2.2 (R Core Team, 2019). Effects were considered significant if the confidence intervals were 95.0%. The minimum number of respondents was determined using a confirmatory factor analysis simulation in the R package *lavaan*. The optimal indicators of the factor model with 15 variables and 5 factors are: comparative fit index (CFI>.95), Tucker-Lewis index (TLI>.95), root mean square error of approximation (RMSEA>.05/RMSEA<.08), standardized root mean square residual (SRMR<.08). According to

міру, до якої людина вважає, що вона сама контролює своє здоров'я. Люди з високими показниками за цією субшкалою схильні вважати, що їхні дії безпосередньо впливають на стан їхнього здоров'я. Друга – "Локус контролю здоров'я впливових інших" (PHLC). Ця субшкала вимірює переконання, відповідно до яких інші (наприклад, лікарі, сім'я або друзі) мають контроль над здоров'ям людини. Високі бали за цією субшкалою свідчать про переконання респондента на користь того, що його здоров'я суттєво залежить від впливових інших. Третя – "Локус контролю здоров'я "Шанс"" (CHLC). Ця субшкала вимірює переконання, що випадковість або талант контролює стан здоров'я. Високий бал за цією субшкалою означає, що людина переконана: її здоров'я значною мірою є поза її контролем і залежить від долі або удачі. Кожна субшкала вимірюється за допомогою низки пунктів (запитань або тверджень), на які респондент вказує рівень своєї згоди за шкалою Лійкерта. Для підрахунку балів за кожною субшкалою потрібно додати числові значення відповідей на пункти, що входять до складу кожної субшкали. Як правило, пункти оцінюються від 1 до 6, де 1 означає цілковиту незгоду, а 6 – цілковиту згоду. До шкали IHLC належать запитання 1, 6, 8, 12, 13, 17; до шкали PHLC – 3, 5, 7, 10, 14, 18; до шкали CHLC – 2, 4, 9, 11, 15, 16.

Статистичний аналіз. Усі статистичні аналізи було проведено з використанням R-версій 4.2.2 (R Core Team, 2019). Ефекти вважалися значущими, якщо довірчі інтервали становили 95.0%. Мінімальна кількість респондентів визначалася за допомогою симуляції конфірматорного факторного аналізу в R-пакеті *lavaan*. Оптимальними показниками факторної моделі з 15 змінними та 5 факторами є: індекс порівняльної придатності (CFI>.95), індекс Такера-Льюїса (TLI>.95), середньоквадратична похибка апроксимації (RMSEA>.05/RMSEA<.08), стандартизований середньоквадратичний залишок (SRMR<.08). Відповідно до результатів симуляції, 300 респондентів дозволяють отримати такі показники якості факторної моделі: CFI=.996; TLI=.992; RMSEA=.053; SRMR=.021; AIC=4798.864; BIC=4835.902; SABIC=4804.188. Факторну структуру компонентів шкали "5С Психологічні передумови вакцинації" визначено за допомогою експлораторного факторного аналізу (EFA) та перевірено конфірматорним факторним

the results of the simulation, 300 respondents allow us to obtain the following factor model quality indicators: CFI = .996; TLI = .992; RMSEA = .053; SRMR = .021; AIC = 4798.864; BIC = 4835.902; SABIC = 4804.188. The factor structure of the “5C” components was determined by exploratory factor analysis (EFA) and tested by confirmatory factor analysis (CFA) using the R package *lavaan* (Rosseel, 2012). Graphical representations were made using the *semPlot* package. Internal consistency was assessed using Cronbach's alpha coefficient. Convergent and divergent validity was determined using Pearson correlations with bootstrap confidence interval (BCa CI), which takes into account non-normally distributed data. The structure validity was assessed with Bayesian regression models using the R package *brms* based on *Stan* (Bürkner, 2017; Carpenter et al., 2017). Models with four and five factors were tested. Following the recommendations of Weller et al. (2020), model fit was assessed based on the Bayesian Information Criterion (BIC), Akaike's Information Criterion (AIC), and the Sample Size Adjusted Bayesian Information Criterion (SABIC). Models with profiles of less than 5.0% of the sample were rejected due to insufficient representativeness. Preference was given to models with better interpretability.

Data collection and sample characteristics.

Ukrainian-speaking respondents living in Ukraine who were forced to leave the country due to the war took part in the study (N=685), of whom the majority completed the survey (N=478), but only a little more than half of the participants answered all the items (N=392). Participants were recruited through public announcements on Facebook pages, publics, and Telegram channels, among students of the Faculty of Psychology at Taras Shevchenko National University of Kyiv. The study was conducted for a month using the 1ka.si platform. The main selection criteria were: age of at least 18 years and knowledge of the Ukrainian language. The study involved women (N=320; 81.6%) and men (N=72; 18.4%), aged 18 to 89 years (M=38.6; SD=12.4). More detailed socio-demographic information is provided in Table A1 in the appendices. After providing informed consent, the participants were able to take part in the survey.

аналізом (CFA) з використанням R-пакету “lavaan” (Rosseel, 2012). Графічні зображення виконано за допомогою пакету “semPlot”. Внутрішню узгодженість оцінювали за допомогою альфа-критерію Кронбаха. Конвергентну та дивергентну валідність визначали за допомогою кореляцій Пірсона з бутстрапним довірчим інтервалом (BCa CI), що враховує ненормально розподілені дані. Валідність структури оцінювали за допомогою моделей Баєсівської регресії з використанням R-пакету “brms” на основі “Stan” (Bürkner, 2017; Carpenter et al., 2017). Було протестовано моделі з чотирма та п'ятьма факторами. Згідно з рекомендаціями Веллера et al. (2020), відповідність моделі оцінювали на основі Баєсівського інформаційного критерію (BIC), інформаційного критерію Акайке (AIC) та Баєсівського інформаційного критерію, скоригованого за розміром вибірки (SABIC). Моделі з профілями, меншими за 5.0% вибірки, було відкинуто через недостатню репрезентативність. Перевагу надано моделям із кращою інтерпретованістю.

Збір даних і характеристика вибірки.

У дослідженні взяли участь україномовні респонденти, які проживають в Україні та були вимушені покинути країну через війну (N=685), із них більшість повністю завершила опитування (N=478), проте лише трохи більше половини учасників дали відповіді на всі пункти опитування (N=392). Учасників набирали за допомогою публічних оголошень на сторінках Facebook, пабліках і каналах у Telegram, серед студентів факультету психології Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна). Дослідження проводили протягом місяця із використанням платформи “1ka.si”. Основними критеріями відбору були: вік не менше 18 років та володіння українською мовою. У дослідженні взяли участь жінки (N=320; 81.6%) та чоловіки (N=72; 18.4%), віком від 18 до 89 років (M=38.6; SD=12.4). Більш детальну соціально-демографічну інформацію наведено у табл. А1 у додатках. Після надання інформованої згоди учасники мали змогу взяти участь в опитуванні.

Результати

Внутрішня узгодженість. Оригінальні формулювання, український переклад пунктів, а також значення коефіцієнта альфа-критерію Кронбаха для кожної субшкали наведено у табл. 1.

Results.

Internal consistency. The original wording, Ukrainian translation of the items, and Cronbach's alpha coefficient for each subscale are presented in Table 1.

Факторна структура. Аналіз факторної структури здійснювався за допомогою експлораторного (EFA) факторного аналізу з використанням кореляційної матриці (рис. 1) та застосуванням методу мінімальних залишків.

Table 1. Items of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination Scale”
Таблиця 1. Пункти Шкали “5C Психологічні передумови вакцинації”

Question code	English version	Ukrainian version	M (SD)	S	K
	Confidence ($\alpha = .85$)	Впевненість ($\alpha = .93$)			
fiveCa	I am completely confident that vaccines are safe.	Я повністю впевнений(-на), що вакцини є безпечними.	4.38 (2.23)	-.334	-1.51
fiveCb	Vaccinations are effective.	Вакцинація ефективна.	4.8 (2.16)	-.647	-1.11
fiveCc	Regarding vaccines, I am confident that public authorities decide in the best interest of the community.	Стосовно вакцинації, я певен(-на), що органи державної влади завжди приймають рішення, які найкраще враховують інтереси суспільства.	9.96 (2.13)	-.647	-1.11
	Complacency ($\alpha = .76$)	Самозаспокоєння ($\alpha = .72$)			
fiveCd	Vaccination is unnecessary because vaccine-preventable diseases are not common anymore.	Щеплення непотрібні, адже хвороби, яким запобігають вакцини, більше не є поширеними.	2.64 (1.86)	1	-1.07
fiveCe	My immune system is so strong, it also protects me against diseases.	Моя імунна система настільки сильна, що вона теж захищає мене від хвороб.	4.34 (1.88)	-.377	-1.07
fiveCf	Vaccine-preventable diseases are not so severe that I should get vaccinated.	Хвороби, яким запобігають вакцини, не настільки важкі, щоб я мав(-ла) вакцинуватися від них.	2.76 (1.95)	.889	-.529
	Constraints ($\alpha = .85$)	Обмеження ($\alpha = .69$)			
fiveCg	Everyday stress prevents me from getting vaccinated.	Щоденний стрес не дає мені змоги вакцинуватися.	2.23 (1.72)	1.27	.569
fiveCh	For me, it is inconvenient to receive vaccinations.	Як на мене, отримати щеплення – це незручно.	2.68 (1.95)	.905	-.385
fiveCi	Visiting the doctor's makes me feel uncomfortable; this keeps me from getting vaccinated.	Відвідування лікарів викликає у мене почуття дискомфорту; це стримує мене від вакцинації.	2.42 (1.88)	1.13	.0308
	Calculation ($\alpha = .78$)	Розрахунок ($\alpha = .77$)			
fiveCj	When I think about getting vaccinated, I weigh benefits and risks to make the best decision possible.	Коли я думаю про вакцинацію, я зважую переваги та ризики, щоб прийняти найкраще можливе рішення.	5.93 (1.71)	-1.73	1.97
fiveCk	For each and every vaccination, I closely consider whether it is useful for me.	Для кожного окремого щеплення я дуже ретельно розраховую, чи буде це корисно для мене.	5.83 (1.71)	-1.57	1.5
fiveCl	It is important for me to fully understand the topic of vaccination, before I get vaccinated.	Для мене важливо мати повне розуміння теми вакцинації, перш ніж я зроблю щеплення.	6.4 (1.22)	-.884	-.534
	Collective responsibility ($\alpha = .71$)	Колективна відповідальність ($\alpha = .83$)			
fiveCm	When everyone is vaccinated, I don't have to get vaccinated, too. (R)	Якщо всі вакциновані, тоді мені не потрібно вакцинуватися також. (ЗК)	-2.69 (2.02)	-0.884	-0.534
fiveCn	I get vaccinated because I can also protect people with a weaker immune system.	Я вакцинуюся, оскільки я також можу захистити людей зі слабшою імунною системою.	4.81 (2.3)	-.613	-1.18
fiveCo	Vaccination is a collective action to prevent the spread of diseases.	Вакцинація є громадським заходом задля запобігання поширенню хвороб.	5.39 (2.08)	-1.1	-.188

Note: α – Alpha Cronbach's coefficient; M – mean value; SD – standard deviation; S – skewness; K – kurtosis.

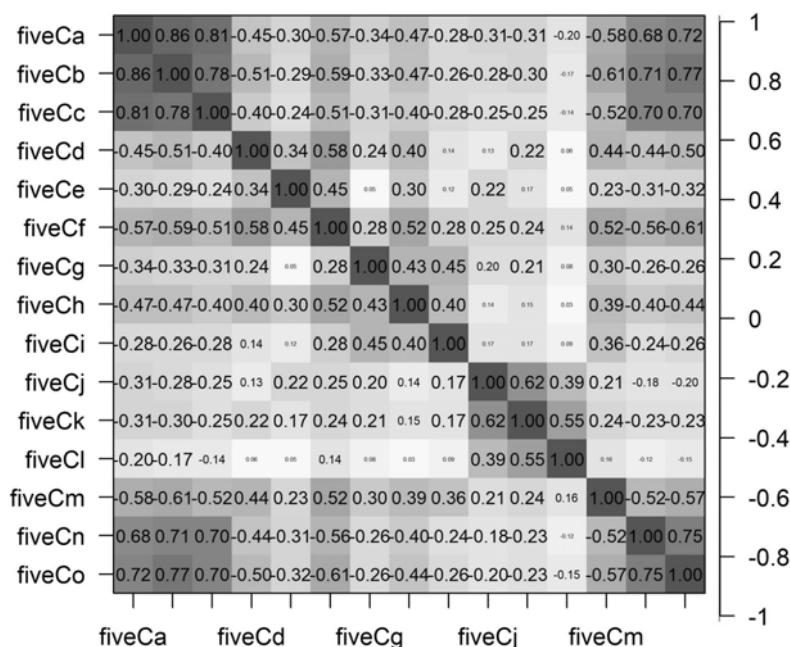
Примітка: α – коефіцієнт альфа-критерію Кронбаха; M – середнє значення; SD – стандартне відхилення; S – асиметрія; K – ексцес.

Factor structure. The factor structure was analyzed by means of exploratory factor analysis (EFA) using a correlation matrix (Fig. I) and the method of minimum residuals.

The number of factors was determined based on parallel analysis. Before conducting EFA, we assessed the suitability of the data for factor analysis. The Kaiser-Meyer-Olkin (KMO) measure of sample adequacy was 0.902 (see Appendix, Table A2), which is significantly higher than the recommended value of 0.6, and Bartlett's sphericity test was significant ($\chi^2(105) = 3249$, $p < 0.001$), indicating that the data were suitable for factor analysis. EFA revealed the presence of four components with eigenvalues greater than 1, explaining 27.41%, 11.32%, 11.42%, and 8.92% of the variance, respectively. To facilitate the interpretation of these components, an Oblimin rotation was performed. The four-factor solution explained a total of 59.1% of the variance. The first component corresponds to the “Confidence” and “Collective Responsibility” scales and includes the items “I am completely confident that vaccines are safe” (0.888), “Vaccination is effective” (0.89),

Визначення кількості факторів засноване на паралельному аналізі. Перед проведенням EFA було оцінено придатність даних для факторного аналізу. Міра адекватності вибірки Кайзера-Меєра-Олкіна (KMO) становила .902 (див. додатки, табл. A2), що значно перевищує рекомендоване значення .6, а критерій сферичності Бартлетта був значущим ($\chi^2(105)=3249$; $p<.001$), що свідчить про придатність даних до факторного аналізу. EFA виявив наявність чотирьох компонент із власними значеннями, які перевищують 1. Ці чотири компоненти пояснюють 27.41%, 11.32%, 11.42% та 8.92% дисперсії відповідно. Для полегшення інтерпретації цих компонент було проведено обертання “Oblimin”. Чотирифакторне рішення пояснювало загалом 59.1% дисперсії. Перший компонент відповідає субшкалам “Впевненість” і “Колективна відповідальність” та містить пункти: “Я повністю впевнений(-на), що вакцини є безпечними” (.888), “Вакцинація ефективна” (.89), “Стосовно вакцинації, я певен(-на), що органи державної влади завжди ухвалюють рішення, які

Note: statistically significant correlations are shown, $p < .05$.
Примітка: відображено статистично значущі кореляції, $p < 0.05$.

Fig. I. Correlation matrix of “5C” questions
Рис. I. Кореляційна матриця запитань 5C

“Regarding vaccination, I am confident that government authorities always make decisions that are in the best interest of society” (0.932), “If everyone is vaccinated, then I don’t need to be vaccinated as well” (SC) (0.743), “I get vaccinated because I can also protect people with weaker immune systems” (0.75), “Vaccination is a public measure to prevent the spread of diseases” (0.435).

The second component corresponds to the scale “Calculation”, with a strong load from the items “When I think about vaccination, I weigh the benefits and risks to make the best possible decision.” (.665), “For each individual vaccination, I calculate very carefully whether it will be useful for me” (.901), “It is important for me to have a full understanding of the topic of vaccination before I get vaccinated” (.608). The third factor reflects the “Complacency” scale and includes the items “Vaccinations are unnecessary because the diseases prevented by vaccines are no longer common” (.558), “My immune system is so strong that it also protects me from diseases” (.582), “The diseases prevented by vaccines are not so severe that I should be vaccinated against them” (.704). The fourth factor corresponds to the Constraint scale, with a strong load from the items “Daily stress prevents me from getting vaccinated” (.692), “I find getting vaccinated inconvenient” (.478), “Visiting doctors makes me feel uncomfortable; it keeps me from getting vaccinated” (.656).

The determinant (original) factor structure was tested using confirmatory factor analysis (CFA). A five-factor model was identified based on previous research, where each factor corresponds to one of five antecedents: “Confidence”, “Complacency”, “Constraint”, “Calculation”, and “Collective Responsibility” (Betsch et al., 2018). The model demonstrated a good fit to the data ($\chi^2(80) = 176, p < .001$; RMSEA = 0.0554 [90% CL: .04, .06]; CFI = 0.97; TLI = .961), SRMR = .04, AIC = 21198, BIC = 21416, indicating that the 5-factor model is appropriate for the data we obtained. All items have significant loadings on the respective factors. The “Confidence” factor included items such as “I am completely confident that vaccines are safe” ($\lambda = 0.726$), “Vaccination is effective” ($\lambda = .651$), and “Regarding vaccination, I am confident that government authorities always make

найкраще враховують інтереси суспільства” (.932), “Якщо всі вакциновані, тоді мені не потрібно вакцинуватися також” (ЗК) (.743), “Я вакцинуюся, оскільки я також можу захистити людей зі слабшою імунною системою” (.75), “Вакцинація є громадським заходом задля запобігання поширенню хвороб” (.435).

Другий компонент відповідає субшкалі “Розрахунок”, із сильним навантаженням від пунктів “Коли я думаю про вакцинацію, я зважую переваги та ризики, щоб прийняти найкраще можливе рішення” (.665), “Для кожного окремого щеплення я дуже ретельно зважую чи буде це корисно для мене” (0.901), “Для мене важливо мати повне розуміння теми вакцинації, перш ніж я зроблю щеплення” (.608). Третій фактор відображає субшкалу “Самозаспокоєння” та містить пункти: “Щеплення непотрібні, адже хвороби, яким запобігають вакцини, більше не є поширеними” (.558), “Моя імунна система настільки сильна, що вона теж захищає мене від хвороб” (.582), “Хвороби, яким запобігають вакцини, не настільки важкі, щоб я мав(-ла) вакцинуватися від них” (.704). Четвертий фактор відповідає субшкалі “Обмеження”, із сильним навантаженням від пунктів “Щоденний стрес не дає мені змоги вакцинуватися” (.692), “Як на мене, отримати щеплення – це незручно” (.478), “Відвідування лікарів викликає у мене почуття дискомфорту; це стримує мене від вакцинації” (.656).

Перевірку початкової (оригінальної) факторної структури здійснено за допомогою конфірматорного факторного аналізу (CFA). П’ятифакторну модель було визначено на основі попередніх досліджень, де кожний фактор відповідає одному з п’яти antecedentів: “Впевненість”, “Самозаспокоєння”, “Обмеження”, “Розрахунок” і “Колективна відповідальність” (Betsch et al., 2018). Модель продемонструвала високу відповідність даним ($\chi^2(80)=176$; $p<.001$; RMSEA=.0554 [90.0% CL: .04, .06]; CFI=.97; TLI=.961), SRMR=.04, AIC=21198, BIC=21416, що свідчить про те, що 5-факторна модель придатна для отриманих нами даних. Усі пункти мають значне навантаження на відповідні фактори. Фактор “Впевненість” містив такі пункти, як “Я повністю впевнений(-на), що вакцини є безпечними” ($\lambda=.726$), “Вакцинація ефективна” ($\lambda=.651$)

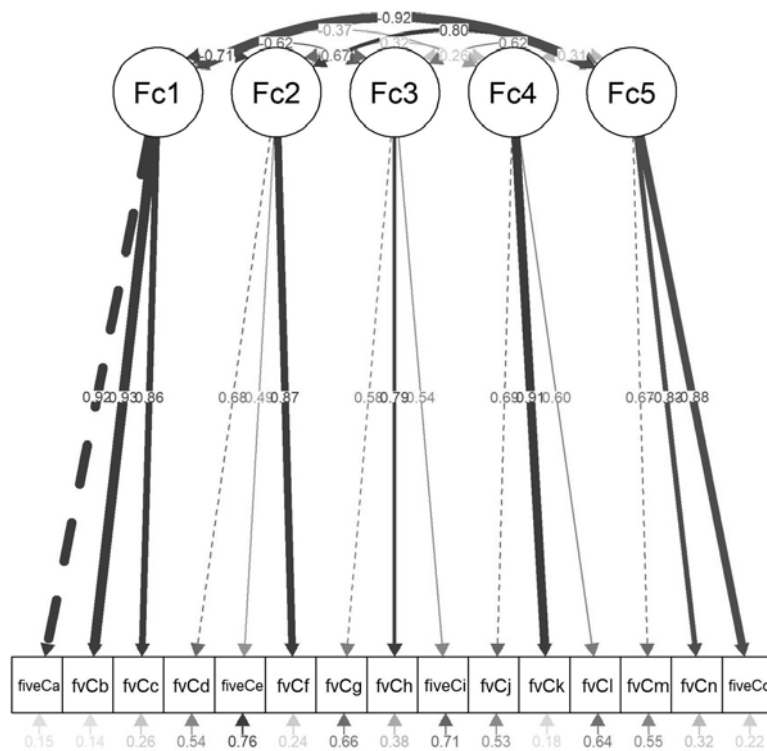
decisions that are in the best interest of society” ($\lambda = 0.986$). The “Complacency” factor includes such answers as “Vaccinations are unnecessary because the diseases prevented by vaccines are no longer common” ($\lambda = .859$), “My immune system is so strong that it also protects me from diseases” ($\lambda = .66$), “The diseases prevented by vaccines are not so severe that I should be vaccinated against them” ($\lambda = 0.897$). The factor “Constraint” includes such answers as “Daily stress prevents me from getting vaccinated” ($\lambda = .953$), “I think getting vaccinated is inconvenient” ($\lambda = .433$), “Visiting doctors makes me feel uncomfortable; it keeps me from getting vaccinated” ($\lambda = 0.482$). The factor “Calculation” included such items as “When I think about vaccination, I weigh the benefits and risks to make the best possible decision” ($\lambda = .532$), “For each individual vaccination, I calculate very carefully whether it will be useful for me.” ($\lambda = .532$), “It is important for me to have a full understanding of the topic of vaccination before I get vaccinated” ($\lambda = .956$). The factor “Collective responsibility” included such items as “If everyone is vaccinated, then I do not need to be vaccinated as well” (RI) ($\lambda = .744$), “I get vaccinated because I can also protect people with weaker immune systems” ($\lambda = .68$), “Vaccination is a public measure to prevent the spread of diseases.” ($\lambda = .996$). The validity of the five-factor structure was confirmed by means of Bayesian regression models using the R-package brms based on Stan. It is worth noting that the application of CFA to the four-factor model has lower overall fit ($\chi^2(86) = 241, p < .001$; RMSEA = .0691 [90.0% CL: .04, .06]; CFI = .951; TLI = .939), SRMR = .0431, AIC = 21255, BIC = 21357. The path diagram of the proposed five-factor model is shown in Fig. II.

Convergent and discriminant validity.

Convergent and discriminant validity were tested using correlation analysis with the scales of the “Multidimensional Health Locus of Control” (MHLC) questionnaire. The “Influential Others” scale was positively correlated with “Collective Responsibility” ($r = .231, p < .001$) and “Confidence” ($r = .226, p < .001$), but negatively correlated with “Complacency” ($r = -.173, p < .001$). No significant correlations were found with “Calculation” and “Constraint”. The “Chance” scale showed a positive correlation with “Constraint” ($r = .274,$

та “Стосовно вакцинації, я певен(-на), що органи державної влади завжди ухвалюють рішення, які найкраще враховують інтереси суспільства” ($\lambda = .986$). До фактору “Самовпевненість” увійшли такі пункти: “Щеплення непотрібні, адже хвороби, яким запобігають вакцини, більше не є поширеними” ($\lambda = .859$), “Моя імунна система настільки сильна, що вона теж захищає мене від хвороб” ($\lambda = .66$), “Хвороби, яким запобігають вакцини, не настільки важкі, щоб я мав(-ла) вакцинуватися від них” ($\lambda = .897$). До фактору “Обмеження” увійшли такі твердження: “Щоденний стрес не дає мені змоги вакцинуватися” ($\lambda = .953$), “Як на мене, отримати щеплення – це незручно” ($\lambda = .433$), “Відвідування лікарів викликає у мене почуття дискомфорту; це стримує мене від вакцинації” ($\lambda = .482$). Фактор “Розрахунок” містив такі пункти: “Коли я думаю про вакцинацію, я зважую переваги та ризики, щоб прийняти найкраще можливе рішення” ($\lambda = .532$), “Для кожного окремого щеплення я дуже ретельно розраховую, чи буде це корисно для мене” ($\lambda = .532$), “Для мене важливо мати повне розуміння теми вакцинації, перш ніж я зроблю щеплення” ($\lambda = .956$). Фактор “Колективна Відповідальність” містив такі пункти: “Якщо всі вакциновані, тоді мені не потрібно вакцинуватися також” (ЗК) ($\lambda = .744$), “Я вакцинуюся, оскільки я також можу захистити людей зі слабшою імунною системою” ($\lambda = .68$), “Вакцинація є громадським заходом задля запобігання поширенню хвороб” ($\lambda = .996$). Валідність п’ятифакторної структури підтверджено за допомогою моделей баєсівської регресії з використанням R-пакету “brms” на основі “Stan”. Варто зазначити, що застосування CFA до чотирифакторної моделі має нижчі показники загальної відповідності ($\chi^2(86) = 241; p < .001$; RMSEA = .0691 [90.0% CL: .04, .06]; CFI = .951; TLI = .939), SRMR = .0431; AIC = 21255; BIC = 21357. Діаграму шляхів запропонованої п’ятифакторної моделі представлено на рис. II.

Конвергентна та дискримінантна валідність. Конвергентну та дискримінантну валідність перевіряли за допомогою кореляційного аналізу із показниками “Шкали багатовимірного локусу контролю здоров’я” (MHLC). Субшкала “Впливові інші” (із MHLC) позитивно корелює з “Колективною відповідальністю” ($r = .231; p < .001$) і “Впевненістю” ($r = .226; p < .001$), але негативно корелює з “Самозаспокоєнням”

Note: Fc1 – Confidence; Fc2 – Complacency; Fc3 – Constraint; Fc4 – Calculation; Fc5 – Collective responsibility.

Примітка: Fc1 – Впевненість; Fc2 – Самозаспокоєння; Fc3 – Обмеження; Fc4 – Розрахунок; Fc5 – Колективна відповідальність.

Fig. II. Path Diagram of the five-factor “5C” model

Рис. II. Діаграма шляхів (Path Diagram) п’ятифакторної моделі 5C

Table 2. Correlation matrix of the “5C Psychological Antecedents of vaccination Scale” and “Multidimensional locus of health control” (MHLC)

Таблиця 2. Кореляційна матриця субшкал “5C Психологічні передумови вакцинації” та показників “Шкали багатовимірного локусу контролю здоров’я” (MHLC)

Scale Шкала		“Collective responsibility” “Колективна відповідальність”	“Calculation” “Розрахунок”	“Constraint” “Обмеження”	“Complacency” “Самозаспокоєння”	“Confidence” “Впевненість”
“Influential others” “Впливові інші”	r	.231***	-.11	-.049	-.173***	.226***
	p	<.001	.833	.332	<.001	<.001
“Chance” “Шанс”	r	-.227***	.072	.274	.123*	-.208***
	p	<.001	.154	<.001	.015	<.001
“Internal” “Інтернальний”	r	-.095	.159***	.085	.165**	-.077
	p	.060	.002	.091	.001	.127

Note: * p < .05, ** p < .01, *** p < .001

Примітка: * p < .05, ** p < .01, *** p < .001

$p < .001$) and “Complacency” ($r = .123$, $p = .015$), while it was negatively correlated with “Collective Responsibility” ($r = -.227$, $p < .001$) and “Confidence” ($r = -.208$, $p < .001$). The “Internal” scale was positively correlated with “Calculation” ($r = .159$, $p = .002$) and “Complacency” ($r = .165$, $p = .001$). However, there were no significant correlations with “Collective Responsibility”, “Constraint”, or “Confidence”.

Discussion

The “5C” scale effectively captures different attitudes and beliefs about vaccination in the Ukrainian-speaking sample, as evidenced by satisfactory alpha coefficients indicating internal consistency for each of the subscales: “Confidence” ($\alpha = .93$), “Complacency” ($\alpha = .72$), “Constraint” ($\alpha = .69$), “Calculation” ($\alpha = .77$), and “Collective Responsibility” ($\alpha = .83$); the values for “Confidence” and “Collective Responsibility” are higher than those of Betsch et al. (2018). In general, the proposed factors cover key aspects of vaccination hesitation and decision-making, namely: confidence in vaccine safety and efficacy, vulnerability to disease, barriers to vaccination, individual risk-benefit analysis, and societal and collective considerations.

The results of exploratory factor analysis (EFA) identify four main factors that influence attitudes toward vaccination. These are confidence and collective responsibility, calculation, complacency, and constraint. It is noteworthy that the factor of confidence and collective responsibility was the most influential, indicating that belief in safety and efficacy of vaccines, as well as the concept of collective responsibility for health, are the driving force behind vaccination behavior. This factor structure may be explained by the cultural context, in particular, the commonality of cultural beliefs. In Ukrainian culture, there may be a significant overlap between people's trust in vaccines and their understanding of collective responsibility, meaning that those who trust vaccines may also be more likely to recognize the importance of vaccination for the common good. This situation can be seen in cultural differences in attitudes toward vaccination (Salali & Uysal, 2021; Taylor et al., 2017), attitudes toward vaccines according to who provides information about them (Karafillakis et al, 2016), as well as in

($r = -.173$; $p < .001$). Не було виявлено значущих кореляцій із “Розрахунком” та “Обмеженням”. Шкала “Шанс” (із МНЛС) продемонструвала позитивну кореляцію з “Обмеженням” ($r = .274$; $p < .001$) і “Самозаспокоєнням” ($r = .123$; $p = .015$), тоді як негативно корелює з “Колективною відповідальністю” ($r = -.227$; $p < .001$) і “Впевненістю” ($r = -.208$; $p < .001$). Шкала “Інтернальний” (із МНЛС) позитивно корелювала з “Розрахунком” ($r = .159$, $p = .002$) і “Самозаспокоєнням” ($r = .165$; $p = .001$). Однак не було виявлено значущих кореляцій із “Колективною відповідальністю”, “Обмеженням” і “Впевненістю”.

Дискусія

Шкала “5C Психологічні передумови вакцинації” ефективно відображає різні варіанти ставлення та переконання щодо вакцинації на українськомовній вибірці. Про це свідчать задовільні альфа-коефіцієнти, які вказують на внутрішню узгодженість для кожної з підшкал: “Впевненість” ($\alpha = .93$), “Самозаспокоєння” ($\alpha = .72$), “Обмеження” ($\alpha = .69$), “Розрахунок” ($\alpha = .77$) та “Колективна відповідальність” ($\alpha = .83$); показники для “Впевненості” та “Колективної відповідальності” є вищими, ніж у авторів методики С. Betsch et al. (2018). У цілому запропоновані фактори охоплюють ключові аспекти вагання та прийняття рішення щодо вакцинації, а саме: впевненість стосовно безпеки та ефективності вакцини, вразливість до хвороби, бар'єри до вакцинації, індивідуальний аналіз співвідношення ризиків і переваг, а також суспільні та колективні міркування.

Результати експлораторного факторного аналізу (EFA) виокремлюють чотири основні фактори, що впливають на ставлення до вакцинації. Це (1) “Впевненість” і “Колективна відповідальність”, (2) “Розрахунок”, (3) “Самозаспокоєння” та (4) “Обмеження”. Прикметно, що фактор, який поєднав субшкали “Впевненості” та “Колективної відповідальності”, виявився найвпливовішим – це свідчить про те, що віра в безпечність та ефективність вакцин у поєднанні з усвідомленням колективної відповідальності за здоров'я є рушійною силою поведінки, пов'язаної з вакцинацією. Така факторна структура може пояснюватися культурним контекстом, зокрема спільністю культурних переконань. В українській культурі може існувати значний збіг між довірою людей до вакцин та їхнім розумінням колективної відповідальності, тобто ті, хто довіряє вакцинам, можуть також із більшою

the tendency to shape prosocial behavior based on one's own beliefs (Hilbig, Glöckner, & Zettler, 2014; Patrick et al., 2018) and vice versa (Bénabou & Tirole, 2000): confidence in what benefits others and internalization of what benefits many in their beliefs. This similarity can also be influenced by external factors, such as the media, public health campaigns, or government communications, which can simultaneously influence both trust and collective responsibility, resulting in a similar load of factors.

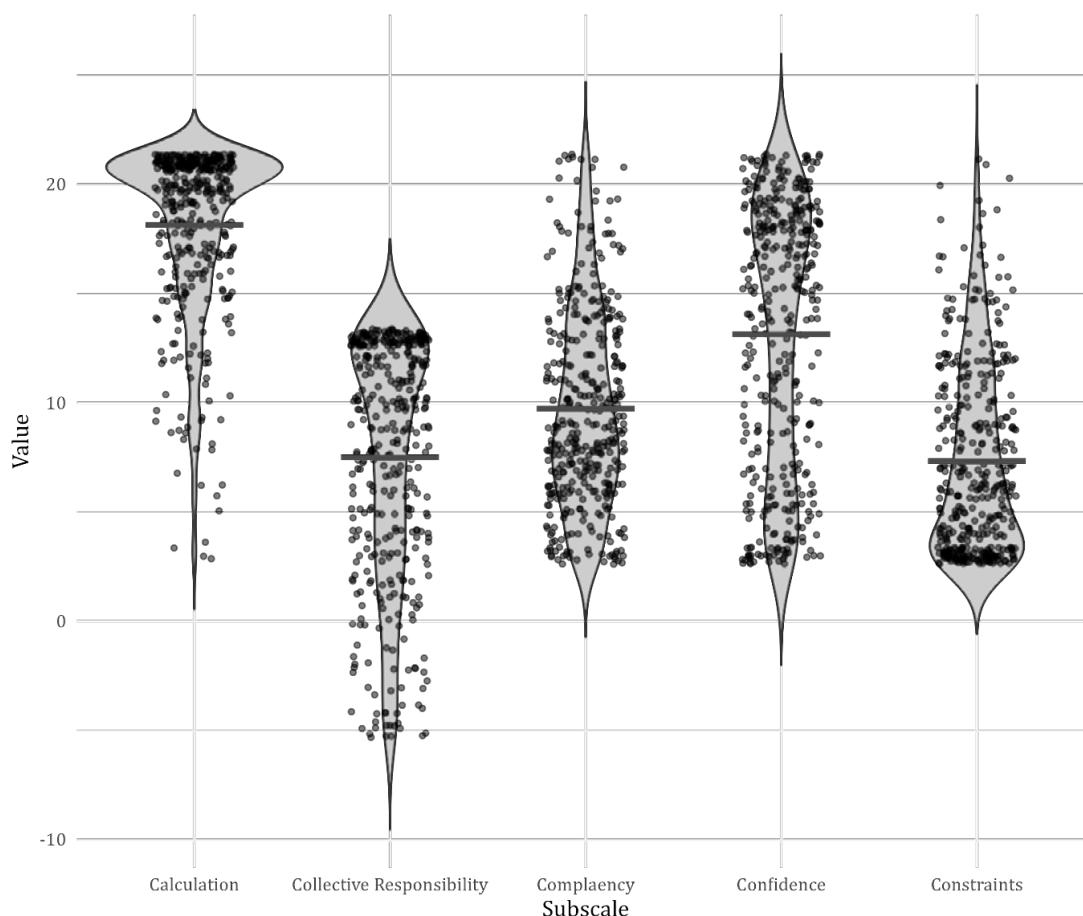
However, the results of the Confirmatory Factor Analysis (CFA) allowed us to confirm the original five-factor model validated by Betsch et al. (2018). The model showed a good fit, thereby confirming its suitability for practical use. The "Confidence" factor covers beliefs about safety and efficacy of vaccines, as well as trust in the decision-making process of government agencies. The "Complacency" factor includes beliefs about the need for vaccines given the prevalence of the diseases they prevent and beliefs about the strength of the individual's own immune system. The "Constraint" factor covers practical barriers to vaccination, such as daily stress, inconvenience, and discomfort during visits to doctors. The "Calculation" factor is related to carefully weighing the benefits and risks of a vaccine before making a decision to vaccinate. The "Collective Responsibility" factor reflects views on the societal benefits of vaccination, such as community immunity and protection of those with weaker immune systems. The distribution of the obtained values also corresponds to the distribution presented by Betsch et al. (2018), Fig. III.

The convergent and discriminant validity of the scale was tested using correlation analysis with the "Multidimensional Health Locus of Control" (MHLC). In particular, the subscale of the "Multidimensional Health Locus of Control" (MHLC) called "Influential Others" was positively correlated with the subscales "5C Psychological Antecedents of Vaccination" "Collective Responsibility" and "Confidence". This suggests that those respondents who perceive health outcomes as being under the control of influential others (e.g., doctors or health authorities)

імовірністю визнавати важливість вакцинації для загального блага. Подібна ситуація простежується у культурних особливостях щодо ставлення до вакцинації (Salali, Uysal, 2021; Taylor et al., 2017), у ставленні до вакцин відповідно до того, хто надає інформацію про них (Karafillakis et al., 2016), а також у тенденції формувати просоціальну поведінку на підставі власних переконань (Hilbig et al., 2014; Patrick et al., 2018) і навпаки (Bénabou, Tirole, 2000): упевненість у тому, що приносить користь іншим, та інтерналізація у свої переконання того, що приносить користь багатьом. Також на цю подібність можуть впливати зовнішні фактори, а саме: засоби масової інформації, кампанії з охорони здоров'я або урядові комунікації можуть водночас впливати як на "Впевненість", так і на "Коллективну відповідальність", що призводить до спорідненого навантаження факторів.

Проте результати застосування конфірмаційного факторного аналізу (CFA) дозволили підтвердити саме оригінальну п'ятифакторну модель, валідизовану С. Betsch et al. (2018). Модель показала високі показники відповідності, тим самим підтверджуючи свою придатність у практичному застосуванні. Фактор "Впевненість" охоплює переконання щодо безпечності та ефективності вакцин, а також довіру до процесу ухвалення рішень державними органами. Фактор "Самозаспокоєння" оцінює уявлення про необхідність вакцин з огляду на поширеність захворювань, яким вони запобігають, та уявлення про опірність власної імунної системи людини. Фактор "Обмеження" охоплює практичні бар'єри на шляху до вакцинації, такі як щоденний стрес, незручності та дискомфорт під час візитів до лікарів. Фактор "Розрахунок" пов'язаний із ретельним зважуванням переваг і ризиків вакцини, яке передують ухваленню рішення про вакцинацію. Фактор "Коллективної відповідальності" відображає погляди на суспільні переваги вакцинації, такі як колективний імунітет і захист тих, хто має слабшу імунну систему. Розподіл отриманих значень також тотожний розподілу, репрезентованому С. Betsch et al. (2018), рис. III.

Конвергентну та дискримінантну валідність шкали було перевірено за допомогою кореляційного аналізу із показниками "Шкали багатовимірного локусу контролю здоров'я" (MHLC). Зокрема, субшкала зі "Шкали багатовимірного

Fig. III. Distribution of the obtained values for each “5C” subscale with the mean value
Рис. III. Розподіл отриманих значень за кожною субшкалою “5C Психологічні передумови вакцинації” із позначенням середнього значення

also tend to have a stronger sense of collective responsibility and trust in vaccination. It is also noteworthy that the “Influential Others” factor (from the MHLC) is negatively correlated with the “Complacency” factor. This means that people with a high sense of control by others tend to be less overconfident about their own health and may be more proactive about vaccination. In contrast, the “Chance” subscale (from the MHLC) showed positive correlations with the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” subscales such as “Constraint” and “Complacency”. This indicates a link between the belief that health is controlled by chance or fate and the perception of restrictions on vaccination. Also, the “Chance” subscale (from the MHLC) showed negative correlations with “Collective Responsibility”

локусу контролю здоров’я” (MHLC) під назвою “Впливові інші” позитивно корелювала з підшкалами “5C Психологічні передумови вакцинації” “Колективна відповідальність” і “Впевненість”. Це свідчить про те, що ті респонденти, які сприймають результати здоров’я як такі, що перебувають під контролем впливових інших (наприклад, лікарів або органів охорони здоров’я), також, як правило, мають сильніше почуття колективної відповідальності та довіри до вакцинації. Привертає також увагу, що фактор “Впливові інші” (із MHLC) негативно корелює з фактором “Самовпевненість”. Це означає, що люди з високим почуттям контролю з боку інших зазвичай менш самовпевнено ставляться до власного здоров’я і, можливо, більш проактивно ставляться до вакцинації. На противагу цьому, субшкала “Шанс” (із MHLC) показала позитивні кореляції з такими субшкалами

and “Confidence”, which may reflect a decrease in belief in the effectiveness of public interventions (such as vaccination) and in safety and efficacy of vaccines among those who attribute health conditions largely to chance. The “Internal” (from the MHLC) subscale showed positive relationships with the “Calculation” and “Complacency” subscales of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale. This suggests that people who believe that their health is largely within their control tend to have a rational attitude toward vaccinations and understand the benefits of vaccination; they may also demonstrate higher levels of self-confidence. As these results are logical and consistent, it further confirms the validity of the Ukrainian adaptation of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale.

Conclusions

Overall, the results provide convincing evidence of the reliability and validity of the Ukrainian adaptation of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale. Thus, we believe that the Ukrainian version of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale is a psychometrically valid tool for assessing attitudes toward vaccination. The Ukrainian version of the scale shows an appropriate level of internal consistency within each subscale, reproduces the factor structure of the original, and demonstrates convergent and discriminant validity. The above data prove its suitability for use in future studies of attitudes toward vaccination among the Ukrainian-speaking population. The text of the Ukrainian adaptation of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” scale is presented in the Appendices in Table A3.

Funding

The project was funded by the National Research Foundation of Ukraine, section “Science for Security and Sustainable Development of Ukraine”, grant number 23DF016-01. All authors are participants of the research project “Factors of Attitudes Toward Vaccination: Cross-Cultural Aspect”.

“5C Психологічні передумови вакцинації”, як “Обмеження” та “Самозаспокоєння”. Це свідчить про зв’язок між вірою в те, що здоров’я контролюється випадком або долею, та сприйняттям обмежень щодо вакцинації. Також субшкала “Шанс” (із MHLC) показала негативні кореляції з “Коллективною відповідальністю” та “Впевненістю”, що може відображати зниження віри в ефективність громадських заходів (таких як вакцинація), а також у безпечність та ефективність вакцин серед тих, хто приписує стан здоров’я значною мірою випадковості. Підшкала “Інтернальний” (із MHLC) виявила позитивні зв’язки з підшкалами “Розрахунок” і “Самозаспокоєння” шкали “5C Психологічні передумови вакцинації”. Це свідчить про те, що люди, які вважають стан здоров’я значною мірою залежним від них самих, переважно схильні раціонально ставитися до щеплень і розуміють переваги вакцинації; вони також можуть демонструвати вищий рівень самовпевненості. Оскільки такі результати є логічними та послідовними, це додатково підтверджує валідність української адаптації шкали “5C Психологічні передумови вакцинації”.

Висновки

Загалом отримані результати є переконливим доказом надійності та валідності україномовної адаптації шкали “5C Психологічні передумови вакцинації”. Таким чином, ми вважаємо, що українська версія шкали “5C Психологічні передумови вакцинації” є психометрично обґрунтованим інструментом для оцінки ставлення до вакцинації. Українська версія шкали показує належний рівень внутрішньої узгодженості в межах кожної субшкали, відтворює факторну структуру оригіналу, демонструє конвергентну та дискримінантну валідність. Вищенаведені дані доводять її придатність для застосування в майбутніх дослідженнях ставлення до вакцинації серед україномовного населення. Текст української адаптації шкали “5C Психологічні передумови вакцинації” наведено у додатках у табл. А3.

Фінансування

Проект профінансовано Національним фондом дослідження України, секція “Наука для безпеки і сталого розвитку України”, номер гранту 23ДФ016-01. Усі автори є учасниками дослідницького проекту “Чинники ставлення до вакцинації: крос-культурний аспект”.

References:

- Malysheva, K., & Lytvyn, S. (2021) Neuropsychological analysis of the neuroticism nature: evidence for a heterogeneity of construct. *Psychological Journal*, 7 (9), 23–35. <https://doi.org/10.31108/1.2021.7.9.2>
- Malysheva, K., & Lytvyn, S. (2022). Neuropsychological analysis of the nature of extroversion: how to build an individual “Hedonistic profile”. *Psychological Journal*, 8(1), 61–87. <https://doi.org/10.31108/1.2022.8.1.5>
- Ministerstvo u spravah veteraniv. (2023). Potrebi naselennia u posluhah sferi psichichnoho zdorovia ta krashchi praktiki nadannia posluh u rozvinenih krainah (Rozbudova systemi hromadskogo zdorovia). [Ministry of Veterans Affairs. Population needs for mental health services and best practices in the provision of services in developed countries (Building a sustainable public health system).] https://mva.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/_потреб_та_світовий%20досвід.pdf
- Abd ElHafeez, S., Elbarazi, I., Shaaban, R., ElMakhzangy, R., Oссama Aly, M., Alnagar, A., ... & Mohamed Ghazy, R. (2021). Arabic validation and cross-cultural adaptation of the 5C scale for assessment of COVID-19 vaccines psychological antecedents. *PLoS One*, 16(8), e0254595. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0254595>
- Abdou, M. S., Kheirallah, K. A., Aly, M. O., Ramadan, A., Elhadi, Y. A. M., Elbarazi, I., ... & Ghazy, R. M. (2021). The coronavirus disease 2019 (COVID-19) vaccination psychological antecedent assessment using the Arabic 5c validated tool: An online survey in 13 Arab countries. *PLoS One*, 16(11), e0260321. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0260321>
- Bénabou, R., & Tirole, J. (2000). Self-confidence and social interactions. *NBER Working Paper*, (w7585). <http://www.nber.org/papers/w7585>
- Betsch, C., Habersaat, K. B., Deshevoi, S., Heinemeier, D., Briko, N., Kostenko, N., ... & Sivelä, J. (2020). Sample study protocol for adapting and translating the 5C scale to assess the psychological antecedents of vaccination. *BMJ open*, 10(3), e034869. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2019-034869>
- Betsch, C., Schmid, P., Heinemeier, D., Korn, L., Holtmann, C., & Böhm, R. (2018). Beyond confidence: Development of a measure assessing the 5C psychological antecedents of vaccination. *PloS one*, 13(12), e0208601. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0208601>
- Малишева К. О, Литвин С. В. Нейропсихологічний аналіз природи нейротизму: свідчення на користь гетерогенності конструкта. *Psychological Journal*. 2021. №7(9). С. 23-35. <https://doi.org/10.31108/1.2021.7.9.2>
- Малишева К. О, Литвин С. В. Нейропсихологічний аналіз природи екстраверсії: як побудувати індивідуальний “гедоністичний профіль”. *Psychological Journal*. 2022. № 8(1). С. 61-87. <https://doi.org/10.31108/1.2022.8.1.5>
- Міністерство у справах ветеранів. Потреби населення у послугах сфери психічного здоров'я та кращі практики надання послуг у розвинених країнах (Розбудова стійкої системи громадського здоров'я), 2023. https://mva.gov.ua/storage/app/sites/1/uploaded-files/_потреб_та_світовий%20досвід.pdf
- Abd ElHafeez S. S., Elbarazi, I., Shaaban, R., ElMakhzangy, R., Oссama Aly, M., Alnagar, A., ... Mohamed Ghazy, R. Arabic validation and cross-cultural adaptation of the 5C scale for assessment of COVID-19 vaccines psychological antecedents. *PLoS One*. 2021. Vol. 16(8). P. e0254595. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0254595>
- Abdou M. S. Kheirallah, K. A., Aly, M. O., Ramadan, A., Elhadi, Y. A. M., Elbarazi, I., ... Ghazy, R. M. The coronavirus disease 2019 (COVID-19) vaccination psychological antecedent assessment using the Arabic 5c validated tool: An online survey in 13 Arab countries. *PLoS One*. 2021. Vol. 16(11). P. e0260321. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0260321>
- Bénabou R., Tirole J. Self-confidence and social interactions. *NBER Working Paper*, (w7585), 2000. <http://www.nber.org/papers/w7585>
- Betsch C. Habersaat, K. B., Deshevoi, S., Heinemeier, D., Briko, N., Kostenko, N., ... Sivelä, J. Sample study protocol for adapting and translating the 5C scale to assess the psychological antecedents of vaccination. *BMJ open*. 2020. Vol. 10(3). P. e034869. <https://doi.org/10.1136/bmjopen-2019-034869>
- Betsch C. Schmid, P., Heinemeier, D., Korn, L., Holtmann, C., Böhm, R. Beyond confidence: Development of a measure assessing the 5C psychological antecedents of vaccination. *PloS One*. 2018. Vol. 13(12). P. e0208601. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0208601>
- Bürkner P. C. brms: An R package for Bayesian multilevel models using Stan. *Journal of statistical software*. 2017. Vol. 80. P. 1-28. <https://doi.org/10.18637/jss.v080.i01>
- Carpenter B., Gelman A., Hoffman M. D., Lee D., Goodrich B., Betancourt M., Brubaker M., Guo J., Li P., Riddell A. Stan: A probabilistic programming language. *Journal of statistical software*. 2017. Vol. 76. <https://doi.org/10.18637/jss.v076.i01>

- Bürkner, P.-C. (2017). brms: An R Package for Bayesian Multilevel Models Using Stan. *Journal of Statistical Software*, 80(1). <https://doi.org/10.18637/jss.v080.i01>
- «Carpenter, B., Gelman, A., Hoffman, M. D., Lee, D., Goodrich, B., Betancourt, M., ... Riddell, A.
- Chumachenko, D., & Chumachenko, T. (2022). Impact of war on the dynamics of COVID-19 in Ukraine. *BMJ Global Health*, 7(4), e009173. <http://dx.doi.org/10.1136/bmjgh-2022-009173>
- Geiger, M., Rees, F., Lilleholt, L., Santana, A. P., Zettler, I., Wilhelm, O., ... Böhm, R. (2022).
- Henkel, L., Sprengholz, P., Korn, L., Betsch, C., & Böhm, R. (2022). The association between vaccination status identification and societal polarization. *Nature Human Behaviour*. <https://doi.org/10.1038/s41562-022-01469-6>
- Hilbig, B. E., Glöckner, A., & Zettler, I. (2014). Personality and prosocial behavior: linking basic traits and social value orientations. *Journal of Personality and Social Psychology*, 107(3), 529. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0036074>
- Karafillakis, E., Dinca, I., Apfel, F., Cecconi, S., Würz, A., Takacs, J., ... Larson, H. J.
- Kurapov, A., Danyliuk, I., Loboda, A., Kalaitzaki, A., Kowatsch, T., Klimash, T., et al.
- Kurapov, A., Danyliuk, I., Loboda, A., Kalaitzaki, A., Kowatsch, T., Klimash, T., & Predko, V. (2023). Six months into the war: a first-wave study of stress, anxiety, and depression among in Ukraine. *Frontiers in Psychiatry*, 14. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2023.1190465>
- Kurapov, A., Pavlenko, V., Drozdov, A., Bezliudna, V., Reznik, A., & Isralowitz, R. (2022a). Toward an understanding of the Russian-Ukrainian war impact on university students and personnel. *Journal of Loss and Trauma*, 1-8. <https://doi.org/10.1080/15325024.2022.2084838>
- Kwok, K. O., Li, K.-K., WEI, W. I., Tang, A., Wong, S. Y., & Lee, S. S. (2021). Influenza vaccine uptake, COVID-19 vaccination intention and vaccine hesitancy among nurses: A survey. *International Journal of Nursing Studies*, 114, 103854. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2020.103854>
- Mair, P. (2018). *Modern Psychometrics with R*. Springer International Publishing. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-93177-7>
- Malchrzak, W., Babicki, M., Pokorna-Kałowak, D., Doniec, Z., & Mastalerz-Migas, A. (2022). COVID-19 Vaccination and Ukrainian Refugees in Poland during Russian-Ukrainian War - Narrative Review. *Vaccines*,
- Chumachenko D., Chumachenko T. Impact of war on the dynamics of COVID-19 in Ukraine. *BMJ Global Health*. 2022. Vol. 7(4). P. e009173. <http://dx.doi.org/10.1136/bmjgh-2022-009173>
- Geiger M. et al. Measuring the 7Cs of vaccination readiness. *European Journal of Psychological Assessment*. 2022. Vol. 38(4). P. 261. <https://doi.org/10.1027/1015-5759/a000663>
- Henkel L., Sprengholz P., Korn L., Betsch C., Böhm R. The association between vaccination status identification and societal polarization. *Nature Human Behaviour*. 2023. Vol. 7(2). P. 231-239. <https://doi.org/10.1038/s41562-022-01469-6>
- Hilbig B. E., Glöckner A., Zettler I. Personality and prosocial behavior: linking basic traits and social value orientations. *Journal of Personality and Social Psychology*. 2014. Vol. 107(3). P. 529. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1037/a0036074>
- Karafillakis E., Dinca I., Apfel F., Cecconi S., Würz A., Takacs J., ... Larson H. J. Vaccine hesitancy among healthcare workers in Europe: A qualitative study. *Vaccine*. 2016. Vol. 34(41). P. 5013-5020. <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2016.08.029>
- Kurapov A., Balashevych O., Dubynskiy O., Tsurikova H. Psychological factors of subjective assessment of the impact of war. *Psychological Journal*. 2022b. Vol. 8(3). P. 65-75. <https://doi.org/10.31108/1.2022.8.3.6>
- Kurapov A., Danyliuk I., Loboda A., Kalaitzaki A., Kowatsch T., Klimash T., Predko V. Six months into the war: a first-wave study of stress, anxiety, and depression among in Ukraine. *Frontiers in Psychiatry*. 2023. Vol. 14. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2023.1190465>
- Kurapov A., Pavlenko V., Drozdov A., Bezliudna V., Reznik A., Isralowitz R. Toward an understanding of the Russian-Ukrainian war impact on university students and personnel. *Journal of Loss and Trauma*. 2022. P. 1-8. <http://dx.doi.org/10.1080/15325024.2022.2084838>
- Kwok K. O. Li K.-K., WEI W. I., Tang A., Wong S. Y., Lee S. S. Influenza vaccine uptake, COVID-19 vaccination intention and vaccine hesitancy among nurses: A survey. *International journal of nursing studies*. 2021. Vol. 114. P. 103854. <https://doi.org/10.1016/j.ijnurstu.2020.103854>
- Mair P. *Modern psychometrics with R*. New York: Springer International Publishing, 2018. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-93177-7>
- Malchrzak W., Babicki M., Pokorna-Kałowak D., Doniec Z., Mastalerz-Migas A. COVID-19 Vaccination and Ukrainian Refugees in Poland during Russian-Ukrainian War - Narrative Review. *Vaccines*. 2022. Vol. 10(6). P. 955. <https://doi.org/10.3390/vaccines10060955>

- 10(6), 955. DOI: 10.3390/vaccines10060955
- Neufeind, J., Betsch, C., Habersaat, K. B., Eckardt, M., Schmid, P., & Wichmann, O. (2020). Barriers and drivers to adult vaccination among family physicians – insights for tailoring the immunization program in Germany. *Vaccine*, 38(27), 4252–4262. <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2020.04.052>
- Nicholls, L. A., Gallant, A. J., Cogan, N., Rasmussen, S., Young, D., & Williams, L. (2021). Older adults' vaccine hesitancy: Psychosocial factors associated with influenza, pneumococcal, and shingles vaccine uptake. *Vaccine*, 39(26), 3520–3527. <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2021.04.062>
- Patrick, R. B., Bodine, A. J., Gibbs, J. C., & Basinger, K. S. (2018). What accounts for prosocial behavior? Roles of moral identity, moral judgment, and self-efficacy beliefs. *The Journal of genetic psychology*, 179(5), 231–245. <https://doi.org/10.1080/00221325.2018.1491472>
- Perciaccante, A., Asensi, V., Cucu, A. I., Charlier, P., Donell, S. T., Nerlich, A. G., et al.
- R Core Team (2019) R: A Language and Environment for Statistical Computing. R Foundation for Statistical Computing, Vienna, Austria. <https://www.R-project.org/>
- Roberts, L. (2022). Surge of HIV, tuberculosis and COVID feared amid war in Ukraine. *Nature*, 557–558. <https://doi.org/10.1038/d41586-022-00748-6>
- Rosseel, Y. (2012). lavaan: An R Package for Structural Equation Modeling. *Journal of Statistical Software*, 48(2). <https://doi.org/10.18637/jss.v048.i02>
- Rzymiski, P., Falfushynska, H., & Fal, A. (2022). Vaccination of Ukrainian refugees: Need for urgent action. *Clinical Infectious Diseases*, 75(6), 1103–1108. <https://doi.org/10.1093/cid/ciac276>
- Salali, G. D., & Uysal, M. S. (2021). Why some hesitate more: Cross-cultural variation in conspiracy beliefs, belief in science, and vaccine attitudes. *MedRxiv*, 2021–07. <https://doi.org/10.1101/2021.07.09.21260228>
- Sallam, M. (2021). COVID-19 vaccine hesitancy worldwide: a concise systematic review of vaccine acceptance rates. *Vaccines*, 9(2), 160. <https://doi.org/10.3390/vaccines9020160>
- Sprengholz, P., Henkel, L., Böhm, R., & Betsch, C. (2022). Different interventions for COVID-19 primary and booster vaccination? Effects of psychological factors and health policies on vaccine uptake. *Medical Decision Making*, 43(2), 239–251. <https://doi.org/10.1177/0272989x221138111>
- Neufeind J., Betsch C., Habersaat K. B., Eckardt M., Schmid P., Wichmann O. Barriers and drivers to adult vaccination among family physicians– Insights for tailoring the immunization program in Germany. *Vaccine*. 2020. Vol. 38(27). P. 4252-4262. <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2020.04.052>
- Nicholls L. A. B., Gallant A. J., Cogan N., Rasmussen S., Young D., Williams L. Older adults' vaccine hesitancy: Psychosocial factors associated with influenza, pneumococcal, and shingles vaccine uptake. *Vaccine*. 2021. Vol. 39(26). P. 3520-3527. <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2021.04.062>
- Patrick R. B., Bodine A. J., Gibbs J. C., Basinger K. S. What accounts for prosocial behavior? Roles of moral identity, moral judgment, and self-efficacy beliefs. *The Journal of genetic psychology*. 2018. Vol. 179(5). P. 231-245. <https://doi.org/10.1080/00221325.2018.1491472>
- Perciaccante A., Asensi V., Cucu A. I., Charlier P., Donell S. T., Nerlich A. G., Bianucci R. War, pandemic and vaccination–Upcoming health problems by the refugee wave in Europe? *Vaccine*. 2022. Vol. 40(23). P. 3096. <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2022.04.036>
- R Core Team. R: A Language and Environment for Statistical Computing. R Foundation for Statistical Computing, 2019, Vienna, Austria. <https://www.R-project.org/>
- Roberts L. Surge of HIV, tuberculosis and COVID feared amid war in Ukraine. *Nature*. 2022. P. 557-558. <https://doi.org/10.1038/d41586-022-00748-6>
- Rosseel Y. lavaan: An R package for structural equation modeling. *Journal of statistical software*. 2012. Vol. 48. P. 1-36. <https://doi.org/10.18637/jss.v048.i02>
- Rzymiski P., Falfushynska H., Fal A. Vaccination of Ukrainian refugees: Need for urgent action. *Clinical Infectious Diseases*. 2022. Vol. 75(6). P. 1103-1108. <https://doi.org/10.1093/cid/ciac276>
- Salali G. D., Uysal M. S. Why some hesitate more: Cross-cultural variation in conspiracy beliefs, belief in science, and vaccine attitudes. *MedRxiv*. 2021. Vol. 07(09). P. 21260228. <https://doi.org/10.1101/2021.07.09.21260228>
- Sallam M. COVID-19 vaccine hesitancy worldwide: a concise systematic review of vaccine acceptance rates. *Vaccines*. 2021. Vol. 9(2). P. 160. <https://doi.org/10.3390/vaccines9020160>
- Sprengholz P., Henkel L., Böhm R., Betsch C. Different interventions for COVID-19 primary and booster vaccination? Effects of psychological factors and health policies on vaccine uptake. *Medical Decision Making*. 2023. Vol. 43(2). P. 239-251. <https://doi.org/10.1177/0272989x221138111>
- Taylor S. et al. Understanding vaccine hesitancy in polio eradication in northern Nigeria. *Vaccine*.

- Taylor, S., Khan, M., Muhammad, A., Akpala, O., van Strien, M., Morry, C., ... Ogden, E.
- Tierney, L. (2012). The R statistical computing environment. In *Statistical Challenges in Modern Astronomy V* (pp. 435-447). New York, NY: Springer New York. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-3520-4_41
- Troiano, G., & Nardi, A. (2021). Vaccine hesitancy in the era of COVID-19. *Public health*, *194*, 245–251. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2021.02.025>
- Uwishema, O., Sujanamulk, B., Abbass, M., Fawaz, R., Javed, A., Aboudib, K., ... Onyeaka, H.
- Vuorio, A., Sajantila, A., Kovanen, P. T., & Budowle, B. (2023). Maleficent comrades: war in Ukraine and COVID-19. *Disaster medicine and public health preparedness*, *17*, e280. <https://doi.org/10.1017/dmp.2022.227>
2017. Vol. 35(47). P. 6438-6443. <https://doi.org/10.1016/j.vaccine.2017.09.075>
- Tierney L. The R statistical computing environment. *Statistical Challenges in Modern Astronomy V*. Springer New York, 2012. P. 435-447. https://doi.org/10.1007/978-1-4614-3520-4_41
- Troiano G., Nardi A. Vaccine hesitancy in the era of COVID-19. *Public health*. 2021. Vol. 194. P. 245-251. <https://doi.org/10.1016/j.puhe.2021.02.025>
- Uwishema O., Sujanamulk B., Abbass M., Fawaz R., Javed A., Aboudib K., ... Onyeaka H. Russia-Ukraine conflict and COVID-19: a double burden for Ukraine's healthcare system and a concern for global citizens. *Postgraduate Medical Journal*. 2022. Vol. 98(1162). P. 569-571. <https://doi.org/10.1136/postgrad-medj-2022-141895>
- Vuorio A., Sajantila A., Kovanen P. T., Budowle B. Maleficent comrades: war in Ukraine and COVID-19. *Disaster medicine and public health preparedness*. 2023. Vol. 17. P. e280. <https://doi.org/10.1017/dmp.2022.227>

Appendices ДОДАТКИ

Table A 1. 1. Socio-demographic characteristics of the sample

Таблиця А 1. 1. Соціально-демографічні характеристики вибірки

Gender Стать	Number Кількість	%	Cumulative, % Кумулятивний %
male чоловік	72	18.40	
female жінка	320	81.60	

Table A 1. 2. Socio-demographic characteristics of the sample

Таблиця А 1. 3. Соціально-демографічні характеристики вибірки

What location do you live in (or What location did you permanently live before the beginning of the full-scale military actions on February 24, 2022)? У якому населеному пункті Ви постійно проживаєте (або постійно проживали до початку повномасштабних бойових дій 24 лютого 2022 року)?	Number Кількість	%	Cumulative, % Кумулятивний %
In a city/town/village with 100 thousand and less people У місті/селищі/селі 100 тис. і менше мешканців	85	21.70	21.70
In a city with 100-250 thousand people У місті 100-250 тис. мешканців	24	6.10	27.80
In a city with 250-500 thousand people У місті 250-500 тис. мешканців	41	10.50	38.30
In a city with 500-1 million people У місті 500-1 млн мешканців	25	6.40	44.60
In a city with more than 1 million people (apart from Kyiv) У місті більше 1 млн мешканців (окрім Києва)	22	5.60	50.30
Kyiv Київ	195	49.70	100.00

Table A 1. 3. Socio-demographic characteristics of the sample

Таблиця А 1. 3. Соціально-демографічні характеристики вибірки

Did you change your place of residence after the beginning of the full-scale military operations on February 24, 2022? Чи змінили Ви місце перебування після початку повномасштабних бойових дій 24 лютого 2022 року?	Number Кількість	%	Cumulative, % Кумулятивний %
Yes, I have left Ukraine Так, виїхав/ла поза межі України	54	13.80	13.80
Yes, I have been internally displaced in Ukraine Так, виїхав/ла в межах України	70	17.90	31.60
No, I stay in the place where I was before the full-scale war Ні, перебуваю там, де був/ла до повномасштабної війни	268	68.40	100.00

Table A 1. 4. Socio-demographic characteristics of the sample

Таблиця А 1. 4. Соціально-демографічні характеристики вибірки

Since childhood, I have been given most scheduled vaccinations Починаючи з дитинства, мені було зроблено більшість планових щеплень	Number Кількість	%	Cumulative, % Кумулятивний %
I have not been vaccinated	137	34.90	34.90
One dose Не робив/ла	11	2.80	37.80
Two doses Дві дози	168	42.90	80.60
Three doses Три дози	71	18.10	98.70
Four doses Чотири дози	3	.80	99.50
Other Інше	2	.50	100.00

Table A 1. 4. Characteristics of the sample
Таблиця А 1. 4. Характеристики вибірки

I have been vaccinated against COVID-19 Я зробив(-ла) щеплення від COVID-19	Number Кількість	%	Cumulative, % Кумулятивний, %
I have not been vaccinated Не робив/ла	137	34.90	34.90
One dose Одну дозу	11	2.80	37.80
Two doses Дві дози	168	42.90	80.60
Three doses Три дози	71	18.10	98.70
Four doses Чотири дози	3	.80	99.50
Other Інше	2	.50	100.00

Table A 1. 5. Characteristics of the sample
Таблиця А 1. 5. Характеристики вибірки

Please, assess the degree of your religiosity Оцініть, будь ласка, ступінь Вашої релігійності	Number Кількість	%	Cumulative, % Кумулятивний, %
Non-religious at all Зовсім не релігійний/на	46	11.70	11.70
Non-religious Не релігійний/на	69	17.60	29.30
Something average Щось середнє	167	42.60	71.90
Religious Релігійний/на	103	26.30	98.20
Very religious Дуже релігійний/на	7	1.80	100.00

Table A 2. Indicators of the Kaiser-Meyer-Olkin sampling adequacy measure
Таблиця А2. Показники міри адекватності вибірки Кайзера-Меєра-Олкіна

Kaiser-Meyer-Olkin sampling adequacy measure Міра адекватності вибірки Кайзера-Меєра-Олкіна	MSA
Overall	.902
fiveCa	.905
fiveCb	.918
fiveCc	.930
fiveCd	.910
fiveCe	.855
fiveCf	.919
fiveCg	.828
fiveCh	.789
fiveCi	.750
fiveCj	.751
fiveCk	.940
fiveCl	.939
fiveCn	.958
fiveCo	.855
fiveCm	.919

Table A 3. Ukrainian version of the “5C Psychological Antecedents of Vaccination” vaccination scale
Таблиця А3. Україномовна версія шкали “Психологічні передумови вакцинації 5С”

Будь ласка, оцініть, наскільки Ви згодні або не згодні з наступними твердженнями:

	Категорично не згоден(-на)	Помірно згоден(-на)	Трохи не згоден(-на)	Ані згоден(-на), ані не згоден(-на)	Трохи згоден(-на)	Помірно згоден(-на)	Цілком згоден(-на)
Я цілком впевнений(-на), що вакцини є безпечними	1	2	3	4	5	6	7
Вакцинація ефективна	1	2	3	4	5	6	7
Стосовно вакцинації, я певен(-на), що органи державної влади завжди приймають рішення, які найкраще враховують інтереси суспільства	1	2	3	4	5	6	7
Щеплення непотрібні, адже хвороби, яким запобігають вакцини, більше не є поширеними	1	2	3	4	5	6	7
Моя імунна система настільки сильна, що вона теж захищає мене від хвороб	1	2	3	4	5	6	7
Хвороби, яким запобігають вакцини, не настільки важкі, щоб я мав(-ла) вакцинуватися від них	1	2	3	4	5	6	7
Щоденний стрес не дає мені змоги вакцинуватися	1	2	3	4	5	6	7
Як на мене, отримати щеплення – це незручно	1	2	3	4	5	6	7
Відвідування лікарів викликає у мене почуття дискомфорту; це стримує мене від вакцинації	1	2	3	4	5	6	7
Коли я думаю про вакцинацію, я зважую переваги та ризики, щоб прийняти найкраще можливе рішення	1	2	3	4	5	6	7
Для кожного окремого щеплення я дуже ретельно розраховую, чи буде це корисно для мене	1	2	3	4	5	6	7
Для мене важливо мати повне розуміння теми вакцинації, перш ніж я зроблю щеплення	1	2	3	4	5	6	7
Якщо всі вакциновані, тоді мені не потрібно вакцинуватися також	1	2	3	4	5	6	7
Я вакцинуюся, оскільки я також можу захистити людей зі слабшою імунною системою	1	2	3	4	5	6	7
Вакцинація є громадським заходом задля запобігання поширенню хвороб	1	2	3	4	5	6	7

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-3>

How to Cite (Style APA):

Stelmashchuk K., Moroz O., Hrabovska S., & Partyko T. (2023). Personal Dispositions as a Determinant of Coping Strategy Selection in Difficult Circumstances. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 40–65. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-3>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Стельмашчук Х., Мороз О., Грабовська С., Партико Т. Особистісні диспозиції як чинник вибору копінг-стратегії в складних ситуаціях. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 40–65. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-3>

UDC [159.923.2:316.61]:159.964.21

Personal Dispositions as a Determinant of Coping Strategy Selection in Difficult Circumstances

Особистісні диспозиції як чинник вибору копінг-стратегії в складних ситуаціях

Received: June 27, 2023

Accepted: October 30, 2023

Khrystyna Stelmashchuk

Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor,
Department of Psychology
Ivan Franko National University of Lviv,
Ukraine
khrystyna.stelmashchuk@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-1686-7031>

Olga Moroz

Master of Psychology, Clinical Psychologist,
3rd City Hospital, Lviv, Ukraine
<https://orcid.org/0009-0008-0318-5027>

Sofia Hrabovska

Candidate of Philosophical Sciences, Full
Professor, Head,
Department of Psychology
Ivan Franko National University of Lviv,
Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-4256-1191>

Tetyana Partyko

Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor, Full Professor,
Department of Psychology
Ivan Franko National University of Lviv,
Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-3096-8202>

Христина Стельмашчук

кандидат психологічних наук, доцент,
кафедра психології
Львівський національний університет
імені Івана Франка, Україна
khrystyna.stelmashchuk@lnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-1686-7031>

Ольга Мороз

магістр психології, клінічний психолог,
КНП 3-ої міської лікарні м. Львів, Україна
<https://orcid.org/0009-0008-0318-5027>

Софія Грабовська

кандидат філософських наук, професор,
завідувачка,
кафедра психології
Львівський національний університет
імені Івана Франка, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-4256-1191>

Тетяна Партико

кандидат психологічних наук, доцент,
професор,
кафедра психології
Львівський національний університет
імені Івана Франка, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-3096-8202>

Abstract

The purpose of the publication was to determine personal dispositions, which are basic traits and types of character accentuations that encourage a person to use specific coping strategies. **Methods** include theoretical analysis of scientific literature, mathematical and statistical data processing, and interpretive methods for explaining the investigated phenomena based on qualitative and quantitative research material analysis. **Results.** It was discovered that individuals with a high level of conscientiousness prefer planning strategies and assertive actions. People who lack goodwill and friendliness in their interpersonal relationships are prone to confrontational and avoidance coping. Individuals with a hyperthymic type of character accentuation, who show a tendency to confrontation, search for social support, problem-solving planning, positive reappraisal, assertive actions, antisocial actions, and do not show a tendency to avoidance, were found to have the most diverse repertoire of coping strategies. It was determined that the narrowest one was with rigid (tendency to confrontation) and pedantic accentuations (tendency to careful activities). It was proven that the selection of a constructive problem-focused coping strategy of planning when dealing with problems and an aggressive coping strategy depends on the hyperthymic type of accentuation. **Discussion and conclusions.** It was highlighted that the excitable type of accentuation is stimulated the selection of a non-constructive problem-focused confrontation strategy and a non-constructive emotionally focused avoidance strategy. The emotional type of accentuation activates the selection of constructive emotionally focused strategies for finding social support, establishing social interactions, and positive reappraisal. It was summarized that basic personality traits and the type of character accentuation determine the predisposition to constructive/non-constructive problematic and emotionally oriented coping strategies. It was discovered that the choice of coping strategies depends on personal dispositions. The findings obtained allow for the prediction of a person's behavior in challenging situations, taking into consideration their personality traits and type of character accentuation. This may assist in the development of effective techniques of psychological assistance and behavioral correction. **Keywords:** basic personality traits, types of character accentuation, constructive coping, destructive coping, emotionally oriented coping, problem-oriented coping.

Анотація

Метою публікації є визначення особистісних диспозицій, а саме базових особистісних рис та типів акцентуацій характеру, що спонукають людину застосовувати ті чи інші копінг-стратегії. **Методи:** теоретичне аналізування наукової літератури, математико-статистичне опрацювання даних та інтерпретаційні методи пояснення досліджуваних феноменів на основі результатів якісного і кількісного аналізування дослідницького матеріалу. **Результати.** З'ясовано, що до вибору стратегій планування і асертивних дій схильються особи з вираженою сумлінністю. До конфронтаційного копінгу та копінгу уникання схильні люди, яким бракує доброзичливості і привітності у стосунках з людьми. Встановлено, що найширший репертуар копінг-стратегій характеризує осіб з гіпертимним типом акцентуації характеру, які демонструють схильність до конфронтації, пошуку соціальної підтримки, планування розв'язання проблеми, позитивної переоцінки, асертивних дій, асоціальних дій і не виявляють схильності до уникання. Констатовано, що найвужчий – з застрягаючою (схильність до конфронтації) і педантичною акцентуаціями (схильність до обережних дій). Доведено, що вибір конструктивної проблемно сфокусованої копінг-стратегії планування при розв'язанні проблем і копінг-стратегії асертивних дій залежить від гіпертимного типу акцентуації. **Дискусія та висновки.** Зазначено, що вибір неконструктивної проблемно сфокусованої стратегії конфронтації та неконструктивної емоційно сфокусованої стратегії уникання стимулюється збудливим типом акцентуації. Вибір конструктивних емоційно сфокусованих стратегій пошуку соціальної підтримки, вступу в соціальні контакти та позитивної переоцінки активізується емотивним типом акцентуації. Узагальнено, що схильність до конструктивних/неконструктивних проблемно та емоційно сфокусованих копінг-стратегій визначається базовими особистісними рисами і типом акцентуації характеру. Виявлено, що вибір копінг-стратегій залежить від особистісних диспозицій. Отримані результати дозволяють прогнозувати поведінку людини в складних ситуаціях з огляду на її особистісні риси і тип акцентуації характеру. Це може сприяти побудові ефективних методик психологічної допомоги та корекції поведінкових реакцій. **Ключові слова:** базові особистісні риси, типи акцентуації характеру, конструктивний копінг, деструктивний копінг, емоційно-орієнтований копінг, проблемно-орієнтований копінг.

Introduction

Everyone aspires to the most pleasant mental state, namely, mental well-being, mental comfort, and harmony with the world, loved ones, and oneself. Prolonged Russian aggression in Ukraine has thrown people into a state of perpetual tension and uncertainty, altered their normal rhythms of life, heightened dread for their relatives' and their own lives, and resulted in substantial emotional damage.

According to the results of a representative all-Ukrainian sociological survey, the level of hardiness of the population decreased significantly during the period of full-scale Russian aggression (2022-2023): nearly half of the respondents (45.0%) did not plan their lives in general, and the trends of affiliation and collectivism increased significantly (Kompleksne doslidzhennia, 2023). This indicates a decrease in adaptive capabilities and may be caused not only by nervous system weakness or a lack (or depletion) of resources, but also by the fact that a person has a limited repertoire of coping strategies and applies the same behavioral strategy regardless of the situation, resulting in ineffectiveness. In other cases, this method can be very effective. When a person has successful coping mechanisms, their ability to adapt improves because they can adjust their activities and recognize that the prior ones were ineffective over time. In this regard, the question of whether coping strategy selection is related to basic personality features and forms of character accentuation arises. Clarifying the importance of personal predictors of an individual's inclination toward effective coping strategies is not only scientifically important, but also has substantial practical implications.

Currently there is no single universal concept that can adequately describe the coping phenomenon. The earliest attempts to explore this phenomenon were psychodynamic models of coping, which argue that coping is governed by stable personality qualities and patterns of perception (Livneh, Wilson, 2003). J. Suls and R. Martin (2005) hold a similar viewpoint, suggesting that coping is influenced by particular personality traits. Researchers N. Haan (2013) and E. Goldstein (2020) took an alternative approach to coping, viewing it as a defense mechanism

Вступ

Найкомфортніший психічний стан, якого прагне кожна людина – стан психічного благополуччя, душевного комфорту і гармонії зі світом, близькими людьми, власною персоною. Затяжна російська агресія в Україні занурила людей в хаос постійної напруги і невизначеності, порушила їх звичні ритми життя, посилила страх за життя рідних та своє, завдаючи при цьому значної психічної травматизації.

Результати репрезентативного всеукраїнського соціологічного дослідження показали, що впродовж часу повномасштабної російської агресії (2022–2023 роки) значно знизився рівень життєстійкості населення: майже половина опитаних (45.0%) не планують своє життя загалом, а тенденції афіліації та колективізму значно зросли (Комплексне дослідження, 2023). Це свідчить про зниження адаптаційних можливостей та може спричинитися не лише слабкістю нервових процесів, браком (або вичерпанням) ресурсів, а й тим, що людина володіє обмеженим репертуаром копінг-стратегій і застосовує певну поведінкову стратегію безвідносно до ситуації, що призводить до її неефективності. За інших обставин ця стратегія може бути цілком результативною. Якщо людина володіє ефективними копінг-стратегіями, її здатність до адаптації підвищується, оскільки вона гнучко може змінити свої дії та вчасно зауважити, що попередні були нерезультативними. У цьому зв'язку постає питання, чи вибір копінг-стратегій пов'язаний з базовими особистісними рисами та типами акцентуації характеру. З'ясування ролі особистісних предикторів схильності особи до ефективних копінг-стратегій не лише актуальне в науковому плані, але має і суттєву практичну значимість.

На сьогоднішній день не існує єдиної універсальної концепції, яка б дозволяла достатньо повно описати феномен копіngu. Психодинамічні моделі копіngu – це найбільш ранні спроби вивчення цього феномену, які постулюють до того, що подолання визначається стабільними рисами особистості та типами сприйняття (Livneh, Wilson, 2003). Схожої думки притримуються J. Suls, R. Martin (2005), стверджуючи, що копінг залежить від

and interpreting it as a specific Ego process that attempts to moderate negative sensations and anxious impulses. N. Haan (2013) proposed a three-component model of the Ego process, comprising coping, defense, and fragmentation, using a psychodynamic perspective. The Ego process is defined as the primary strategy for dealing with stressful situations, with the goal of achieving effective adaptation to environmental changes and obstacles (Haan, 2013).

So, while coping is a regulatory process that can lessen unpleasant feelings as a result of stressful events (Compas et al., 2001), it is also a dynamic process that fluctuates over time in response to changes in conditions, demands, and perceptions of the situation (Moos, Holahan, 2003).

Personality traits and emotional intelligence play a role in coping strategies, according to C. Prentice, S. Zeidan, and X. Wang (2020). Other studies revealed that depressed people are more likely to make frightening initial assessments, see stressful experiences as having less coping capability, and rely on emotional discharge and avoidance strategies (Duhachek, Kelting, 2009; Ho et al., 2022). Personality traits may also play an essential role in predicting coping strategies and PTSD symptoms (Mattson et al., 2018; Xiang et al., 2016).

Many studies found associations between dominant coping strategies and characterological and personality traits of adolescents (Didkovska, 2014; Chen et al., 2020), students (Pichurin, 2015; Plokhikh, 2023; Takács et al., 2021; Graves et al., 2021), teachers (Yang et al., 2022; Herman et al., 2021), rescuers (Mykhliuk, 2016), military personnel in the decompression stage after leaving the combat zone (Partyko & Skalska, 2020; Yarmolchuk et al., 2021; Romero et al., 2020), healthcare professionals (Maresca et al., 2022; Finstad et al., 2021; Marcisz-Dyla et al., 2022), patients (Rossi et al., 2022; Greer et al., 2020; Patil et al., 2021; Wróbel et al., 2023), athletes (Leguizamo et al., 2021; Silva et al., 2023), but the results were not generalized.

The examination of the relationship between character accentuations and coping strategies is an interesting aspect of this research direction. S. Stanibula (2020) investigated this issue and discovered that the demonstrative

впливу певних рис особистості. Інший погляд щодо копінгу мали дослідники N. Наан (2013) і E. Goldstein (2020), які розглядали його з позиції захисного механізму та трактували як специфічний его-процес, який намагається пом'якшити несприятливі почуття та тривожні імпульси. Дотримуючись психодинамічного підходу, Наан, N. розробив трикомпонентну модель процесу Его, включаючи подолання, захист і фрагментацію. Процес Его ідентифікується як основна стратегія боротьби зі стресовими чинниками, спрямована на ефективну адаптацію до змін і викликів навколишнього середовища (Наан, 2013).

Отож, копінг, з одного боку, це регулятивний процес, який може зменшити негативні почуття, отримані в результаті стресових подій (Compas et al., 2001), з іншого – це динамічний процес, який коливається у часі як відповідь на зміни умов, вимог та оцінки ситуації (Moos, Holahan, 2003).

На роль особистісних рис та емоційного інтелекту при стратегіях подолання вказують C. Prentice, S. Zeidan, X. Wang (2020). У інших дослідженнях з'ясовано, що депресивні люди більш схильні до загрозливих первинних оцінок, сприймають стресові події як такі, що мають менший потенціал для подолання, і покладаються на більшу емоційну розрядку та стратегії уникання (Duhachek, Kelting, 2009; Ho et al., 2022). Особистісні риси також можуть бути важливим предиктором стратегії подолання та ознак посттравматичного стресового розладу (Mattson et al., 2018; Xiang et al., 2016).

У багатьох дослідженнях виявлено зв'язки домінуючих копінг-стратегій з характерологічними та особистісними рисами у підлітків (Дідковська, 2014; Chen et al., 2020), студентів (Pichurin, 2015; Плохих, 2023; Takács et al., 2021; Graves et al., 2021), вихователів (Yang et al., 2022; Herman et al., 2021), рятувальників (Михлюк, 2016), військовослужбовців, які знаходяться на етапі декомпресії після виходу з зони бойових дій (Партико, Скальська, 2020; Yarmolchuk et al., 2021; Romero et al., 2020), медичних працівників (Maresca et al., 2022; Finstad et al., 2021; Marcisz-Dyla et al., 2022), пацієнтів (Rossi et al., 2022; Greer et al., 2020; Patil et al., 2021; Wróbel et al., 2023), спортсменів (Leguizamo et

type of accentuation frequently employs confrontational coping and the need for social support. When dealing with severe life problems, stuck accentuation is characterized by confrontational coping and distancing. The hyperthymic type prioritizes confrontational coping, self-control, and taking responsibility. The excitable type of accentuation is prone to confrontational coping and distancing, whereas the dysthymic and exalted types choose distancing and self-control. The emotional type prefers the search for social support, positive reevaluation, and is less likely to plan for problem resolution (Stanibula, 2020).

Although S. Stanibula's (2020) research reveals an intriguing association between character accentuation and coping methods, several aspects of the topic remain unexplored. One of them is the impact of personality traits such as offensiveness, trustworthiness, self-confidence, or openness to experience on the selection of coping strategies in stressful situations. Contextual elements such as social support, resource availability, and cultural influences are also understudied. Research focused on understanding the influence of these characteristics on the choice of coping strategies by persons with varying personality dispositions can assist to provide a more complete picture of the problem, and it was this motivation that drove our study.

Hypotheses. 1. The choice of coping strategies is likely to be influenced by a person's core personality traits. 2. We assume that people who are prone to particular forms of character accentuation will employ a broad repertoire of coping strategies, while those who are prone to others will use a narrow repertoire. 3. It is possible that the selection of constructive/non-constructive problematic and emotionally focused coping strategies is influenced by different forms of character accentuation.

The purpose of this study is to determine which human dispositions, specifically basic personal traits and character accentuations make a person employ specific coping strategies. This will allow us to forecast their behavior in difficult circumstances and assist in the development of an effective correctional program that will

al., 2021; Silva et al., 2023), але узагальнення результатів не проводилось.

Цікавим аспектом даного напрямку досліджень є вивченням взаємозв'язку акцентуації характеру із копінг-стратегіями. Цією проблемою займався S. Stanibula (2020), який виявив, що демонстративний тип акцентуації найчастіше використовує конфронтаційний копінг та пошук соціальної підтримки. Застрагаюча акцентуація характеризується конфронтаційним копінгом і дистанціюванням як способами вирішення складних життєвих ситуацій. Гіпертимний тип надає перевагу конфронтаційному подоланню, самоконтролю і прийняттю відповідальності. Збудливий тип акцентуації схильний до конфронтаційного копінгу і дистанціювання, дистимний і екзальтований частіше застосовує дистанціювання і самоконтроль, емотивний тип найчастіше обирає пошук соціальної підтримки, позитивну переоцінку і не схильний до планування вирішення проблем (Stanibula, 2020).

Хоча дослідження S. Stanibula (2020) висвітлюють цікавий взаємозв'язок між акцентуацією характеру і копінг-стратегіями, є деякі аспекти проблеми, які залишаються недостатньо вивченими. Одним з них є вплив особистісних характеристик, наприклад, образливості, довірливості, самовпевненості чи відкритості до досвіду, на вибір стратегій подолання складних ситуацій. Також, недостатньо вивченими є контекстуальні чинники, такі як соціальна підтримка, доступність ресурсів або культурні чинники. Дослідження, спрямовані на розуміння впливу цих чинників на вибір копінг-стратегій у людей з різними особистісними диспозиціями, можуть допомогти отримати більш повне уявлення про цю проблему, і саме вони зумовили наше дослідження.

Гіпотези дослідження. 1. Ймовірно, вибір копінг-стратегій залежить від базових особистісних рис людини. 2. Припускаємо, що особи, схильні до одних типів акцентуації характеру, будуть застосовувати широкий репертуар копінг-стратегій; схильні до інших – вузький репертуар. 3. Можливо, вибір конструктивних/неконструктивних проблемно та емоційно сфокусованих копінг-стратегій залежить від різних типів акцентуації характеру.

contribute to building adaptability and resilience in adverse conditions.

Methods

Methodology. As previously stated, the authors' aim was to identify personal dispositions that influence a person's inclination to employ a certain coping strategy when dealing with stress. The following psycho-diagnostic instruments were applied to achieve the purpose and test the assumptions: McCrae and Costa's "Big Five", Leonhard-Shmishkek Method of Character Accentuation, R. Lazarus and S. Folkman's "Coping Test" (adaptation by T. Kriyukova, E. Kuftyak, M. Zamyshlyayeva), "SACS" Questionnaire by C. Hobfoll (adaptation by N. Vodopyanova and E. Starchenkov), "TIPI" Questionnaire (scales "extraversion", "conscientiousness", "kindness", "emotional stability" and "openness to new experiences") (adaptation by M. Klimanska, I. Galetska). To get more thorough information about the research group, data was collected applying a specially designed questionnaire. Age, gender, education, place of residence, parents' education, level of pleasure with life, and financial condition were all asked about in this questionnaire. Since coping strategies can comprise any behavioral scheme employed (or that can be utilized) by a person to overcome a stressful (traumatic) condition or event, it is evident that diagnosing the subjects' inclination toward all possible coping strategies is impossible. We focused on the following coping strategies in the empirical study and narrowed our focus to the examination of coping strategies measured by the "SACS" Questionnaire developed by C. Hobfoll and the "Coping Test" created by R. Lazarus, S. Folkman: *distancing* (a person's subjective decrease of the problem's importance and level of emotional involvement in it); *self-control* (the subject's willful repression and constraint of their own emotions, striving for self-control); *acceptance of responsibility* (awareness of one's personal role in the emergence of a problem and acceptance of responsibility for its resolution); *positive reappraisal* (overcoming negative experiences by positively reframing the circumstance and modifying one's personal perspective on the problem); *confrontation* (the

Мета публікації – визначити, які особистісні диспозиції, а саме базові особистісні риси та типи акцентуацій характеру, спонукають людину застосовувати ті чи інші копінг-стратегії. Це дозволить прогнозувати її поведінку в складних ситуаціях та допоможе із побудовою ефективною корекційною програмою, яка б сприяла підвищенню адаптаційного потенціалу та життєстійкості у складних ситуаціях.

Методи

Методологія. Як зазначалось вище, автори ставили перед собою мету виявити особистісні диспозиції, які визначають схильність особи до застосування певної копінг-стратегії в ситуації переживання стресу. Для досягнення мети та перевірки припущень використано такий психодіагностичний **інструментарій**: "Велику п'ятірку" МакКрає та Коста, методу акцентуацій характеру Леонгарда-Шмішека, копінг-тест Р. Лазаруса та С. Фолкман (адаптація Т. Крюкової, Е. Куфтяк, М. Замішляєвої), опитувальник "SACS" С. Хобфолла (адаптація Н. Водопьянкової та Е. Старченкова), опитувальник TIPI (шкали "екстраверсія", "сумлінність", "доброзичливість", "емоційна стабільність" та "відкритість новому досвіду") (адаптація М. Кліманської, І. Галецької). Для отримання більш детальної інформації про досліджувану групу використовувались дані, що були зібрані за допомогою спеціально розробленої анкети. Ця анкета містила запитання щодо віку, статі, освіти, місця проживання, освіти батьків, а також рівня задоволеності життям та матеріальним становищем. Оскільки до копінг-стратегій можна віднести будь-яку поведінкову схему, що застосовується (або може бути застосована) особою для подолання напруженої (травмуючої) ситуації чи події, зрозуміло, що діагностувати схильність досліджуваних до усіх можливих копінгів неможливо. У емпіричному дослідженні ми обмежилися дослідженням копінг-стратегій, що вимірюються методиками "Копінг-тест" Р. Лазаруса, С. Фолкман і опитувальником "SACS" С. Хобфолла, та сконцентрувалися на таких копінг-стратегіях: *дистанціювання* (суб'єктивне зниження особою значущості проблеми та рівня емоційного зацікавлення

subject's performance of specified acts aimed at changing the situation or responding to negative feelings); *search for social support* (using external social sources for help, involving the assistance of others); *escape-avoidance* (denial of the problem, daydreaming, distraction, etc.); *planning* (focused methodical analysis of the problem and possible behavioral solutions); *antisocial actions* (exclusion from the community, avoidance of social interaction); *manipulative actions* (influence through the secret implementation of one's goals, using others as a method of accomplishing one's own aim); *impulsive actions* (actions taken under the influence of emotions, without thorough thought or forethought); *careful actions* (carrying out balanced and well-thought actions with the aim of not harming others or the environment); *assertive actions* (defending one's own position or interests without violating the rights of others or depleting other people's resources); *getting in social contacts* (starting conversations with people, wishing to be a part of social groups, and forming close relationships); *aggressive actions* (physical, verbal, or psychic violence towards others); *coefficient of constructiveness* (activity and prosociality can help increase stress resistance; involves problem-solving, finding solutions, or taking the required steps to overcome obstacles).

The above-mentioned psychological instruments (standardized questionnaires and a survey form) were used to collect empirical data at the beginning of 2023.

Participants. The empirical study included 286 participants. The group of participants was formed using simple random selection, which removes the influence of sampling bias and ensures representativeness. The subjects ranged in age from 18 to 48 years. The majority of those studied (57.0%) had a higher education, 33.0% had a standard secondary education, and 10.0% had a secondary special education. Cities accounted for 38.0% of participants, towns for 42.0%, and villages for 20.0%.

Limitation. It is difficult to realistically analyze all of the external (situational characteristics, complexity and originality of the problem, attitude toward other people's situations, availability and accessibility of resources for a person,

нею); *самоконтроль* (цілеспрямоване придушення і стримування суб'єктом власних емоцій, прагнення самовладання); *прийняття відповідальності* (усвідомлення особистої причетності до виникнення проблеми і відповідальності за її вирішення); *позитивна переоцінка* (подолання особою негативних переживань шляхом позитивного переосмислення ситуації та зміни особистого погляду на проблему); *конфронтація* (здійснення суб'єктом конкретних дій, спрямованих на зміну ситуації або на відреагування негативних емоцій); *пошук соціальної підтримки* (використання зовнішніх соціальних джерел для підтримки, залучення допомоги інших); *втеча-уникнення* (заперечення проблеми, фантазування, відволікання тощо); *планування* (цілеспрямований систематичний наліз ситуації і можливих варіантів поведінки); *асоціальні дії* (відстороненість від спільноти людей, уникнення соціальної взаємодії); *маніпулятивні дії* (вплив через приховане впровадження своїх намірів, використання інших як засобу досягнення власної мети); *імпульсивні дії* (вчинки під дією емоцій, без обдумування та ретельного планування); *обережні дії* (здійснення виважених та обдуманих дій з метою не нашкодити іншим або довкіллю); *асертивні дії* (відстоювання особою власної позиції або інтересів без порушення кордонів інших та зазіхання на чужі ресурси); *вступ у соціальні контакти* (ініціювання спілкування з іншими, бажання бути включеним до соціальних груп та встановлювати близькі стосунки); *агресивні дії* (активність, яка включає фізичне, вербальне або психологічне насилля проти інших); *коефіцієнт конструктивності* (вирішення проблеми, пошук рішень або прийняття необхідних дій для подолання складнощів, включає активність і просоціальність, може сприяти підвищенню стресостійкості).

Збір емпіричних даних відбувався на початку 2023 року шляхом використання вищевказаного психологічного інструментарію (стандартизовані опитувальники та анкета).

Учасники. У емпіричному дослідженні взяло участь 286 респондентів. Спосіб формування групи учасників – простий випадковий відбір,

etc.) and internal (a measure of awareness, motivation to solve a problem, a person's attitude toward the problem, their assessment of their abilities, the level and sufficiency of self-esteem, the level of the subject's expectations, personal dispositions, possession of skills, abilities, problem-solving methods) aspects that influence a person's decision to use a particular coping strategy within the scope of one publication, which adds to the complexity of the research on the nature and strategies of coping. The investigation of particular factors and predictors of coping on different groups of subjects under different circumstances precludes a systemic analysis of this phenomenon.

Statistical analysis. The mathematical and statistical data processing was performed using the STATISTICA 8.0 software program for advanced analysis. A correlation analysis (Spearman's criterion) was used to identify the relationship between coping strategies and personal dispositions, and a factor analysis (principal component method) was used to identify latent variables, simplifying and clarifying the structure of the studied phenomena's connections.

Results

Correlation analysis was performed to identify the correlations between coping strategies on the one hand and personal dispositions on the other. Since the majority of the specified scales did not match the normal distribution criterion, Spearman's non-parametric criterion was used. Table 1 displays results.

Correlation analysis found the greatest number of correlations between participants' coping and indicators of conscientiousness and emotional stability. These personality traits directly correlate with problem-solving planning ($r=.372$; $r=.286$), assertive actions ($r=.263$; $r=.427$) and the coefficient of constructiveness ($r=.294$; $r=.264$) and inversely correlate with escape-avoidance ($r=-.309$; $r=-.492$), avoidance ($r=-.440$; $r=-.278$) and aggressive actions ($r=-.264$; $r=-.395$). Furthermore, conscientiousness inversely correlates with distancing ($r=-.293$), and emotional stability inversely correlates with acceptance of responsibility ($r=-.314$). Coping

який дозволяє уникнути впливу вибіркового спотворення та забезпечує репрезентативність. Вік досліджуваних коливався від 18 до 48 років. Основна частка досліджуваних осіб мають вищу освіту (57.0%), 33.0% – загальну середню освіту та 10.0% – середню спеціальну освіту. У містах проживало 38.0% досліджуваних, у селищах – 42.0%, у селах – 20.0%.

Обмеження. Складність дослідження природи та механізмів копіngu полягає передовсім у тому, що вибір особою певної копіng-стратегії детермінується сплетінням зовнішніх (особливості ситуації, складність та своєрідність проблеми, ставлення до ситуації інших осіб, наявності та доступності для людини ресурсів тощо) і внутрішніх (міра усвідомленості, мотивації до розв'язання проблеми, ставлення особи до цієї проблеми, оцінка нею своїх можливостей, рівень та адекватність самооцінки, рівень домагань суб'єкта, особистісні диспозиції, володіння навичками, уміннями, техніками розв'язання проблем) чинників, дослідити які в межах однієї публікації навряд чи реально. Дослідження окремих чинників та предикторів копіngu на різних групах досліджуваних, які перебувають в різних умовах, позбавляє можливості системного аналізу цього феномену.

Статистичне аналізування. Для математично-статистичної обробки даних було застосовано пакет програмного забезпечення для розширеного аналізу STATISTICA 8.0. З метою виявлення зв'язків між копіng-стратегіями та особистісними диспозиціями проводився кореляційний аналіз (критерій Спірмена), а для виявлення латентних змінних, спрощення та уточнення структури зв'язків досліджуваних феноменів – факторний аналіз (метод головних компонент).

Результати

Для виявлення зв'язків між копіng-стратегіями, з одного боку, та особистісними диспозиціями, з другого, було використано кореляційний аналіз. Оскільки більшість окреслених шкал не відповідала критерію нормального розподілу, було застосовано непараметричний критерій Спірмена. Результати представлені у табл. 1.

Table 1. Statistically Reliable Correlations Between Basic Personality Traits and Predisposition To Coping Strategies (N=286; $p \leq .05$)

Таблиця 1. Статистично достовірні зв'язки базових особистісних рис та схильності до копінг-стратегії (N=286; $p \leq .05$)

Parameters Параметри	Extraversion Екстраверсія	Goodwill Добро- зичливість	Conscientiousness Сумлінність	Emotional Stability Емоційна стабільність	Openness to New Experiences Відкритість новому досвіду
Confrontational Coping Конфронтаційний копінг	.360	-.256	-	-	-
Distancing Дистанціювання	-	-	-.293	-	-
Self-Control Самоконтроль	-.290	-	-	-	-
Search for Social Support Пошук соціальної підтримки	.246	-	-	-	-
Acceptance of Responsibility Прийняття відповідальності	-	-	-	-.314	-
Escape-Avoidance Втеча-уникнення	-	-	-.309	-.492	-.295
Problem-Solving Planning Планування розв'я- зання проблеми	-	-	.372	.286	.393
Positive Reappraisal Позитивна переоцінка	-	-	-	-	.262
Assertive Actions Асертивні дії	-	-	.263	.427	.389
Careful Actions Обережні дії	-.304	.245	-	-	-
Avoidance Уникання	-	-	-.440	-.278	-.292
Antisocial Actions Асоціальні дії	-	-.356	-	-	-
Aggressive Actions Агресивні дії	.270	-.472	-.264	-.395	-
Coefficient of Constructiveness Коефіцієнт конструктивності	-	.357	.294	.264	.257

behavior also correlates with openness to new experiences. The following coping strategies were found to have direct correlations: problem-solving planning ($r=.393$), positive reappraisal ($r=.262$), assertive actions ($r=.389$) and the coefficient of constructiveness ($r=.257$), while escape-avoidance ($r=-.295$) and avoidance ($r=-.292$) had an inverse correlation.

Найбільше зв'язків кореляційним аналізом виявлено між копінгами і показниками сумлінності та емоційної стабільності учасників. Ці особистісні риси прямо пов'язані з плануванням розв'язання проблеми ($r=.372$; $r=.286$), асертивними діями ($r=.263$; $r=.427$) та коефіцієнтом конструктивності ($r=.294$; $r=.264$) і обернено – з копінгами втечі-уникнення

Extroverts made use of confrontational coping ($r=.360$) in challenging circumstances and could act aggressively ($r=.270$), without discretion ($r=-.304$). On the other hand, those who exhibited strong goodwill avoided confrontation ($r=-.256$), aggressiveness ($r=-.472$), and were selective in their methods ($r=.245$). Table 1 also shows other correlations between extraversion and goodwill with coping strategies.

Table 2 demonstrates the findings of the correlational analysis of character accentuations and inclinations toward coping strategies.

The inclination toward hyperthymic accentuation directly correlates with coping strategies such as confrontation ($r=.268$), problem-solving planning, assertive actions, search of social support, positive reappraisal, and antisocial actions (from $r=.261$ to $r=.432$), as well as inversely with escape-avoidance

($r=-.309$; $r=-.492$), уникання ($r=-.440$; $r=-.278$) і агресивних дій ($r=-.264$; $r=-.395$). Крім того, сумлінність має обернений зв'язок з дистанціюванням ($r=-.293$), а емоційна стабільність – з прийняттям відповідальності ($r=-.314$). Відкритість новому досвіду також тісно пов'язана з долаючою поведінкою. Пряма взаємозалежність виявлена для таких копінгів: планування розв'язання проблеми ($r=.393$), позитивна переоцінка ($r=.262$), асертивні дії ($r=.389$) та коефіцієнт конструктивності ($r=.257$), обернена – для втечі-уникнення ($r=-.295$) і уникання ($r=-.292$).

Якщо екстраверти в складних ситуаціях вдаються до конфронтаційного копінгу ($r=.360$), ладні вдаватися до агресивних дій ($r=.270$), не виявляючи при цьому обережність ($r=-.304$), то особи з вираженою доброзичливістю, навпаки, відмовляються від конфронтації ($r=-.256$), агресії ($r=-.472$) і є обережні у виборі

Table 2. Statistically Reliable Correlations between Character Accentuations and Inclination toward Coping Strategy (N=286; $p \leq .05$)

Таблиця 2. Статистично достовірні зв'язки акцентуацій характеру та схильності до копінг-стратегії (N=286; $p \leq .05$)

Parameters Параметри	Hyperthymic Гіпертична	Excitable Збудлива	Demonstrative Демонстраційна	Dystrhythmic Дистимна	Anxious Тривожна	Sustothymic Циклотимна	Exalted Екзальтована	Pedantic Педантична	Rigid Застрагачуюча	Emotional Емотивна
Escape-Avoidance Втеча-уникнення	-.268	.549	-	.324	.391	.432	.342	-	-	-
Confrontational Coping Конфронтаційний копінг	.268	-	.356	-	-	-	-	-	.254	-
Problem-Solving Planning Планування розв'язання проблеми	.387	-.296	-	-	-.378	-	-	-	-	-
Assertive Actions Асертивні дії	.432	-	.259	-	-.322	-	-	-	-	-
Aggressive Actions Агресивні дії	-	.489	-	-	-	.366	.277	-	-	-
Search for Social Support Пошук соціальної підтримки	.261	-	-	-.261	-	-	-	-	-	-
Positive Reappraisal Позитивна переоцінка	.342	-	-	-.277	-	-	-	-	-	-
Antisocial Actions Асоціальні дії	.303	-	.250	-	-	-	-	-	-	-
Careful Actions Обережні дії	-	-	-	-	-	-	-	.270	-	-
Impulsive Actions Імпульсивні дії	-	.345	-	-	-	-	-	-	-	-
Coefficient Of Constructiveness Коефіцієнт конструктивності	-	-.414	-	-	-	-	-	-	-	-

($r = -.268$). Individuals with an excitable accentuation of character employed the following strategies: escape-avoidance, aggressive actions, and impulsive action (from $r = .345$ to $r = .549$), were less likely to problem-solving planning ($r = -.296$) and had a lower coefficient of constructiveness ($r = -.414$). The representatives of the demonstrative type showed inclination toward confrontation ($r = .356$), assertive ($r = .259$) and antisocial actions ($r = .250$). The participants of the study who displayed dysthymic, anxious, cyclothymic, or exalted accentuation types had a direct correlation with the escape-avoidance strategy (from $r = .324$ to $r = .432$). Furthermore, the dysthymic type inversely correlates with the search for social support ($r = -.261$) and positive reappraisal ($r = -.277$), whereas the anxious type correlates with problem-solving planning ($r = -.378$) and assertive actions ($r = -.322$). Table 2 contains the remaining individual correlations for the cyclothymic, exalted, pedantic, and rigid types. Our study found no correlation between the emotional type of accentuation and coping strategies.

The obtained empirical data was subjected to factor analysis (principal component method) in order to discover latent variables, simplify and specify the structure of the researched phenomena's correlations. Using R. Cattell's criterion, a five-factor model describing 45.62% of the total variance of values was chosen. The remaining variance was created by random influences that were not taken into account in this model.

The first factor was titled "Factors Influencing the Selection of Strategies for Problem-Solving Planning and Assertive Actions" because it combined not only coping strategies for problem-solving planning (.645) and assertive actions of the subject of this planning, which are usually realized and planned (.678), along with a fundamental personality trait such as conscientiousness (.613), and the hyperthymic type of accentuation (.581). This factor also included the coping strategy of escape-avoidance (-.533). At the same time, they felt satisfied with the course of their lives (.520) and their financial situation (.541). Correlation analysis confirmed these findings completely.

засобів ($r = .245$). Інші взаємозв'язки екстраверсії та доброзичливості з копінг-стратегіями представлені у табл. 1.

Результати кореляційного аналізування акцентуацій характеру та схильності до копінг-стратегій представлені у табл. 2.

Схильність до гіпертимного типу акцентуації прямо пов'язана з такими копінгами, як конфронтація ($r = .268$), планування розв'язання проблеми, асертивні дії, пошук соціальної підтримки, позитивна переоцінка та асоціальні дії (від $r = .261$ до $r = .432$) і обернено – з втечею-уникненням ($r = -.268$). Особи зі збудливою акцентуацією характеру мають у своєму репертуарі такі стратегії: втеча-уникнення, агресивні дії, імпульсивні дії (від $r = .345$ до $r = .549$), не схильні до планування розв'язання проблеми ($r = -.296$) і мають нижчий коефіцієнт конструктивності ($r = -.414$). Носії демонстративного типу виявили схильність до конфронтації ($r = .356$), асертивних ($r = .259$) та асоціальних дій ($r = .250$). Учасники дослідження, які виявляли ознаки дистимного, тривожного, циклотимного та екзальтованого типів акцентуації продемонстрували прямий зв'язок зі стратегією втечі-уникнення (від $r = .324$ до $r = .432$). Крім того, дистимний тип обернено корелює з пошуком соціальної підтримки ($r = -.261$) і позитивною переоцінкою ($r = -.277$); тривожний – з плануванням розв'язання проблеми ($r = -.378$) та асертивними діями ($r = -.322$). Решта поодиноких кореляцій для циклотимного, екзальтованого, педантичного та застрягаючого типів представлені у табл. 2. У нашому дослідженні не виявлено жодної кореляції між емотивним типом акцентуації та копінг-стратегіями.

Для виявлення латентних змінних, спрощення та уточнення структури зв'язків досліджуваних феноменів застосовано факторний аналіз (метод головних компонент) отриманих емпіричних даних. За допомогою критерію Р. Кеттелла було обрано 5-ти факторну модель, що описує загалом 45.62 % сукупної дисперсії значень. Решта дисперсії зумовлена випадковими впливами, які у даній моделі не розглядаються.

Перший фактор умовно можна назвати "Чинники вибору стратегій планування

Table 3. Factor Loadings for Empirical Data (N=286; $p > .50$)

Таблиця 3. Факторні навантаження для емпіричних даних (N=286; $p > .50$)

Factors Фактори	Scales Шкали	Factor loads Факторні навантаження	Percentage of the total variance Відсоток від загальної дисперсії
Factor 1 Factors Influencing the Selection of Strategies for Problem-Solving Planning and Assertive Actions Фактор 1 Чинники вибору стратегій планування розв'язання проблеми та асертивних дій	Level of Satisfaction with Financial Situation Рівень задоволення матеріальним становищем	.541	15.7%
	Life Satisfaction in General Задоволеність життям загалом	.520	
	Hyperthymic Type of Accentuation Гіпертимний тип акцентуації	.581	
	Problem-solving Planning Планування розв'язання проблеми	.645	
	Assertive Actions Асертивні дії	.678	
	Conscientiousness Сумлінність	.613	
	Escape-Avoidance Втеча-уникнення	-.533	
Factor 2 Factors Influencing the Selection of Destructive Coping Фактор 2 Чинники вибору деструктивних копінгів	Confrontational Coping Конфронтаційний копінг	.535	10.29%
	Excitable Type of Accentuation Збудливий тип акцентуації	.517	
	Avoidance Уникання	.518	
	Careful Actions Обережні дії	.652	
	Antisocial Actions Асоціальні дії	.769	
	Aggressive Actions Агресивні дії	.733	
	Coefficient Of Constructiveness Коефіцієнт конструктивності копінг стратегій	-.716	
Factor 3 Factors Influencing the Selection of Socially Oriented Strategies Фактор 3 Чинники вибору соціально спрямованих стратегій	Emotional Type of Accentuation Емотивний тип акцентуації	.512	8.32%
	Positive Reappraisal Позитивна переоцінка	.548	
	Social Contacts Establishment Вступ в соціальні контакти	.713	
	Search for Social Support Пошук соціальної підтримки	.736	
Factor 4 Factors Influencing the Selection of Careful Actions Strategies Фактор 4 Чинники вибору стратегії обережних дій	Mother's Education Освіта матері	-.562	6.11%
	Fathers' Education Освіта батька	-.530	
	Self-Control Самоконтроль	.565	
	Careful Actions Обережні дії	.572	
Factor 5 Emotionally Unstable Accentuations of Character Фактор 5 Емоційно нестабільні акцентуації характеру	Pedantic Type of Accentuation Педантичний тип акцентуації	.587	5.18%
	Anxious Type of Accentuation Тривожний тип акцентуації	.648	
	Cyclothymic Type of Accentuation Циклотимний тип акцентуації	.525	
	Dysthymic Type of Accentuation Дистимний тип акцентуації	.599	
	Exalted Type of Accentuation Екзальтований тип акцентуації	.586	
	Emotional Stability Емоційна стабільність	-.571	

The second most important factor “Factors Influencing the Selection of Destructive Coping” clearly combined the content-related strategies of antisocial (.769), aggressive (.733), and careful (.652) actions, avoidance (.518) and confrontation (.535), as well as the excitable type of accentuation of a person’s character (.517), negative indicators of factor loadings for goodwill (-.523) and constructiveness of coping strategies (-.716). The aforementioned correlation analysis results partially confirmed the factor analysis data.

The “Factors Influencing the Selection of Socially Oriented Strategies” was the third crucial factor. It incorporated the following coping strategies: positive reappraisal (.548), search for social support (.736), building social connections (.713), the emotional type of accentuation (.512).

The fourth factor “Factors Influencing the Selection of Careful Actions Strategies” covered such coping indicators as self-control (.565), careful actions (.572), education of mother (-.562) and father (-.530).

The fifth factor, “Emotionally Unstable Accentuations of Character”, which combined pedantic, anxious, cyclothymic, dysthymic, exalted accentuations of character, and low emotional stability, was irrelevant to our study.

Discussion

As stated in the theoretical analysis, the selection of a strategy for dealing with tough situations is heavily influenced by stable personality traits (Livneh & Wilson, 2003; Suls & Martin, 2005). The results of our research confirmed this conclusion. More conscientious and emotionally stable people show more constructive coping, since such persons tend to organize their actions in detail, prefer to address problems rather than hide from them, defend their boundaries, and satisfy their own needs without harming others. Emotionally stable people do not take undue responsibility for their actions, and conscientious people do not try to solve their problems by downplaying their significance. According to the factor “Factors Influencing the Selection of Strategies for Problem-Solving Planning and Assertive Actions” conscientious, honest, and moral individuals successfully balanced their rights and responsibility for their

розв’язання проблеми та асертивних дій”, оскільки тут об’єдналися не лише близькі за змістом копінги планування розв’язання проблеми (.645) та асертивні дії суб’єкта цього планування, які зазвичай усвідомлені та плановані (.678), а й така базова особистісна риса, як сумлінність (.613) і така акцентуація характеру, як гіпертимність (.581). До цього фактору увійшла також копінг-стратегія втечі-унікнення (-.533). Водночас вони задоволені перебігом власного життя (.520) та матеріальним становищем (.541). Ці результати повністю підтверджуються кореляційним аналізом.

Другий за вагомістю фактор “Чинники вибору деструктивних копінгів” показово об’єднав близькі за змістом стратегії асоціальних (.769), агресивних (.733), обережних дій (.652), уникання (.518) та конфронтації (.535), а також збудливий тип акцентуації характеру особи (.517), від’ємні показники факторних навантажень для доброзичливості (-.523) та конструктивності копінг-стратегій (-.716). Вищенаведені результати кореляційного аналізу частково підтверджують дані факторного аналізу.

Третій за вагомістю фактор – “Чинники вибору соціально спрямованих стратегій”. Він об’єднує такі копінги: позитивна переоцінка (.548), пошук соціальної підтримки (.736), вступ в соціальні контакти (.713), емотивний тип акцентуації (.512).

Четвертий фактор “Чинники вибору стратегії обережних дій” охоплює показники таких копінгів, як самоконтроль (.565), обережні дії (.572), освіти матері (-.562) і батька (-.530).

П’ятий фактор “Емоційно нестабільні акцентуації характеру”, який об’єднує в собі педантичну, тривожну, циклотимічну, дистимну, екзальтовану акцентуації характеру та низьку емоційну стабільність, для досягнення мети нашого дослідження не представляє інтересу.

Дискусія

Як зазначалось у теоретичному аналізованні, вибір стратегії подолання складних ситуацій значною мірою залежить від стабільних рис особистості (Livneh & Wilson, 2003; Suls & Martin, 2005). Результати нашого

actions without harming others, planned their own actions taking objective conditions into account, did not avoid contact with the outside world, and did not displace psycho-traumatic information. They could not use escape strategies, planning, and assertive actions at the same time since they were incompatible with the avoidance strategy.

The findings of our study are consistent with those of Q. Agbaria and A. Mokh (2022), who discovered that Israeli-Palestinian college students with high levels of openness, conscientiousness, and extraversion prefer problem-oriented coping, whereas students with high levels of neuroticism prefer emotionally oriented coping. It was also established that higher levels of openness and conscientiousness lead to active coping, which focuses on problem-solving planning (Agbaria & Mokh, 2022).

According to our findings, emotionally stable persons had more constructive coping behavior, particularly an orientation toward successful problem-solving. K. Konaszewski et al. (2021) obtained similar findings, discovering that psychological resilience directly correlates with problem-oriented strategy (Konaszewski et al., 2021). According to V. Plokhikh's (2023) research, coping behavior, which is centered on emotional response in stressful situations, directly correlates with "problematic" personality traits and states (neuroticism, depression, irritability, spontaneous and reactive aggressiveness, emotional lability, self-doubt) (Plokhikh, 2023).

Coping behavior was also linked to openness to new experiences. People who are inquisitive, have broad interests, are not afraid of change, plan problem-solving more carefully, are able to change their attitude toward the situation by positively rethinking it, maintain a balance between rights and responsibilities, and do not avoid constructive problem-solving. As a result, the dominance of these core traits increases the efficiency of coping behavior.

Individuals with high extraversion and goodwill traits demonstrated opposite tendencies in the use of confrontational coping, aggressive behavior, and careful activities. Perhaps this was related to the fact that extroverts in tough situations seek the help of others, attempting

дослідження підтвердили цей висновок. Більш сумлінні та емоційно стабільні люди характеризуються більшою конструктивністю копінгів, оскільки такі особи схильні детально планувати свої дії, воліють розв'язувати проблеми, а не ховатися від них, відстоюють свої межі і задовольняють власні потреби без шкоди для інших. Емоційно стабільні особи не демонструють надмірної відповідальності за свої вчинки, а особи, які вирізняються сумлінністю, не намагаються долати свої проблеми за рахунок применшення їх значущості. З фактору "Чинники вибору стратегій планування розв'язання проблеми та асертивних дій" впливає, що сумлінні, чесні та добросовісні особи успішно балансують між своїми правами та відповідальністю за свої дії без заподіяння шкоди іншим, планують власні дії з урахуванням об'єктивних умов, не уникаючи контакту із зовнішнім світом і не витісняючи психотравмуючу інформацію. Зазначені копінгі для них несумісні зі стратегією уникнення: вдаватися одночасно до стратегій втечі, планування та асертивних дій вони не можуть.

Результати нашого дослідження збігаються з результатами, отриманими Q. Agbaria, A. Mokh (2022), у якому було виявлено, що ізраїльсько-палестинські студенти коледжу, які демонструють високий рівень відкритості, сумлінності та екстраверсії, схильються до вибору проблемно-орієнтованих копінгів, а студенти з високим рівнем нейротизму – до вибору емоційно-орієнтованих. Також підтвердився той факт, що більша відкритість та сумлінність сприяють активному подоланню, яке зосереджене на плануванні розв'язання проблеми (Agbaria & Mokh, 2022).

Конструктивність долаючої поведінки, зокрема, орієнтація на ефективне розв'язання проблем, згідно отриманих нами результатів, вища в емоційно стабільних осіб. До подібного висновку дійшли K. Konaszewski et al. (2021), які з'ясували, що психологічна стійкість прямо пов'язана із орієнтованою на проблему стратегією (Konaszewski et al., 2021). У дослідженні В. Плохих (2023) встановлено, що з "проблемними" особистісними властивостями і станами (невротичністю, депресивністю, дратівливістю, спонтанною та реактивною агресивністю,

to attract societal resources to address their problems while also having difficulties controlling their emotions and actions. Benevolent people are less likely to turn to antisocial behavior to address their problems, which considerably increases the effectiveness of their coping.

However, some of the conclusions on the correlation between personality traits and coping are questionable. J. David, J. Suls (1999), and Hooker et al. (1994) found no significant correlations between certain personality traits (agreeableness, conscientiousness, openness) and coping. The authors of these studies found no significant correlation between extraversion and problem-oriented coping (O'Brien, DeLongis, 1996; Hooker et al., 1994) or more generally adaptable types of emotion-oriented coping, such as seeking support and accepting responsibility (David, Suls, 1999; O'Brien, DeLongis, 1996).

Nevertheless, the results of our research, as well as those of many others, give solid evidence that basic personality traits have a major influence on the selection of coping strategies, confirming the first hypothesis.

As previously stated, several studies have been conducted to investigate the correlation between personality traits and coping strategies. Much less attention has been paid to analyzing this issue in terms of character accentuations. Our findings supported S. Stanibula's (2020) findings on the utilization of confrontational coping by demonstrative, rigid, hyperthymic, and excitable accentuation types. The rest of the correlations were not confirmed.

Individuals with the hyperthymic character accentuation, who, according to K. Leonhard (Leonhard, 1976), are upbeat, frivolous, lively, restless, and energetic, had the most diverse palette of coping strategies. They are assertive, plan ways to overcome a problem and do not avoid solving it, but they can use confrontation, sometimes change their perspective of the situation in an optimistic direction, are good at using the resources and help of others while also being able to function without it.

Persons with the excitable character accentuation ranked second in terms of the number of copings. They have a tendency to avoid the problem, be aggressive, and behave

емоційною лабільністю, невпевненістю в собі) прямо корелює копінг-поведінка, яка орієнтована на емоційне реагування в стресових ситуаціях (Плохих, 2023).

Відкритість новому досвіду також тісно пов'язана з долаючою поведінкою. Люди допитливі, з широкими інтересами, які не бояться змін, ретельніше планують розв'язання проблеми, здатні змінити своє ставлення до ситуації, позитивно її переосмисливши, витримують баланс між правами та відповідальністю, не уникають конструктивного вирішення проблем. Відповідно при домінуванні зазначених базових особистісних рис зростає ефективність долаючої поведінки.

В осіб з вираженими рисами екстраверсії та доброзичливості спостерігаються протилежні тенденції щодо використання копінгів конфронтації, агресивної поведінки та обережних дій. Можливо, це пов'язано з тим, що екстраверти у складних ситуаціях шукають підтримку інших, намагаючись залучити ресурси соціуму до розв'язання своїх проблем, проте при цьому їм важко контролювати свої емоції та дії. Доброзичливі люди не схильні вирішувати свої проблеми, вдаючись до асоціальних дій, що суттєво підвищує ефективність їхніх копінгів.

Значимо, однак, що частина висновків щодо взаємозв'язку між рисами особистості та копінгом є дискусійні. Дослідники J. David, J. Suls (1999), Hooker et al. (1994) не змогли знайти істотний зв'язок між деякими рисами особистості (приятність, сумлінність, відкритість) та копінгамі. Авторами цих досліджень не виявлено значущого взаємозв'язку між екстраверсією та проблемно-орієнтованим подоланням (O'Brien, DeLongis, 1996; Hooker et al., 1994) або загалом адаптивними формами емоційно-орієнтованого подолання, такими як пошук підтримки та прийняття відповідальності (David, Suls, 1999; O'Brien, DeLongis, 1996).

Проте, результати нашого дослідження та багатьох інших дають переконливі докази того, що базові особистісні риси мають значний вплив на вибір копінг-стратегій, і тим самим підтверджують першу гіпотезу.

Взаємозв'язок властивостей особистості

rashly at the first “call of an angry soul”. In contrast to the hyperthymic type, they rarely handle problems by actively analyzing the situation and planning actions that take into account experience and personal resources, which can lead to a decrease in constructive behavior. The “Factors Influencing the Selection of Destructive Coping” factor confirmed this. The excitable type of character accentuation can lead to a destructive attitude since it is marked by low contact in communication, a tendency to unjustified aggressiveness, irritation, inconstancy, and lack self-control. The selection of non-constructive coping behaviors is the result of unwarranted hostility and harshness toward people.

Low-contact, silent pessimists of the dysthymic type, who were included in our study group, showed an escape-avoidance tendency, and as a result, they are unable to see something positive in the situation and do not seek assistance in the social environment. Individuals who are anxious, as well as those who are dysthymic, avoid the problem; nonetheless, they are not characterized by careful preparation of their activities, and they have difficulty defending their boundaries. The demonstrative type seeks to overcome challenging problems by confrontation, avoiding social engagement while successfully defending their own interests without bothering others.

Persons with cyclothymic, exalted, rigid and pedantic accentuation had a limited repertoire of coping strategies. Individuals with cyclothymic and exalted accentuations are prone to mood swings and have an unstable method of communicating with others. Cyclothymic people frequently try to avoid dealing with the situation, convincing themselves that it is not worth dealing with or that it does not exist at all, and may show aggressive behavior. The exalted type presents a similar picture: they either avoid the problem or try to harm others. Individuals who are rigid and pedantic showed a predictable attachment to only one coping strategy. As a result, pedantic people tend to always act cautiously, but the rigid type prefers confrontation to alleviate stress. It should be mentioned that for sensitive and vulnerable emotional individuals who participated in our study, no correlations with

та копінг-стратегій, як зазначалось вище, було розглянуто в багатьох дослідженнях. Аналізуванню цього питання у ракурсі акцентуацій характеру приділено значно менше уваги. Наші результати підтвердили висновки S. Stanibula (2020), щодо використання конфронтаційний копінгу демонстративним, застрягаючим, гіпертимним і збудливим типами акцентуації. Решта зв'язків не підтвердились.

Найрізноманітнішою палітрою копінг-стратегій володіють особи з гіпертимною акцентуацією характеру, які, за визначенням К. Леонгарда (Leonhard, 1976), є оптимістичні, легковажні, активні, непосидючі, енергійні. Вони схильються до асертивності, планують шляхи подолання проблеми і не тікають від її вирішення, проте можуть вдатися до конфронтації, часом змінюють своє бачення ситуації в оптимістичному напрямку, ладні скористатися ресурсами і допомогою інших, а водночас легко можуть обійтися і без неї.

Друге місце за кількістю копінгів мають особи зі збудливою акцентуацією характеру. Вони мажуть тікати від проблеми, схилитися до агресії, діяти імпульсивно за першим “покликом розгніваної душі”. На відміну від гіпертимного типу, у разі виникнення проблемної ситуації, вони переважно не вирішують її шляхом цілеспрямованого аналізування ситуації і планування дій з урахуванням досвіду та власних ресурсів і це може призвести до зниження конструктивності поведінки. Це підтверджується фактором “Чинники вибору деструктивних копінгів”. Спонукаючи до деструктивної позиції цілком може збудливий тип акцентуації характеру, якому властива низька контактність у спілкуванні, схильність до невиправданої агресії, дратівливість, непостійність та низький самоконтроль. Результатом необґрунтованої агресивності та недобррозичливості до людей є вибір неконструктивних способів долаючої поведінки.

Малоконтактні, мовчазні песимісти дистимного типу, що потрапили у групу учасників нашого дослідження, виявили схильність до втечі-уникнення, і відповідно вони не здатні побачити в ситуації щось позитивне та не вдаються до пошуку допомоги в соціальному довір'ї. Тривожні особи, так само,

coping strategies were found. However, according to the factor “Factors Influencing the Selection of Socially Oriented Strategies”, it was discovered that emotionally sensitive, altruistic, emotional persons are prone to pity and sympathy, despite usually having a small circle of friends, look for resources both in society and in the crisis situation. They are capable not only of rethinking their own experience, but also of transforming a negative one into an incentive for personal growth.

These results confirmed the second hypothesis, which stated that under stressful situations, people with different forms of character accentuation will utilize a different repertoire of coping strategies: some of them – broader, while others – narrower.

The results of the research also confirmed the third hypothesis: the **excitable type** of accentuation is a predictor of destructive coping (confrontational and avoidant); and the **emotional type** of accentuation is a predictor of the choice of socially oriented constructive coping strategies.

Our research also shows that with a low level of parental education, a person begins to rely on wise, cautious coping activities, willful suppression and restraint of one's emotions, striving for self-discipline and self-control. It can be assumed that the smaller foundation of previous generation's educational background a person has, the more evident tendencies towards insecurity in one's own self-worth are revealed, the emotional detachment increases, the desire to hide one's emotions from acquaintances, the fear of making mistakes, the trust in oneself and others decreases, that leads to a desire to control one's behavior. As a result, the level of education of parents can be regarded as a probable factor in the selection of self-control as a coping strategy.

Here is a summary of the study's results. The content of **distancing** as coping is a person's subjective lowering of the problem's relevance and level of emotional involvement in it. Personal dispositions include a lack of conscientiousness, disrespect for moral values, and a lack of accountability for one's conduct. **Self-control** as a coping behavior approach is the subject's willful suppression and limitation of their own emotions, the desire for self-control. Introversion, immersion in one's own inner world, predisposition to introspection and self-reflection, closedness,

як і дистимні, вдаються до уникнення проблеми, водночас їм не притаманне ретельне планування своєї діяльності і їм вони важко відстоюють свої межі. Демонстративний тип воліє долати складні ситуації за допомогою конфронтації, уникаючи соціальної взаємодії і при цьому може успішно відстоювати власні інтереси без порушення чужих.

Найбідніший репертуар копінг-стратегій в осіб з циклотимною, екзальтованою, застрягаючою та педантичною акцентуацією. Особи, що характеризуються циклотимною та екзальтованою акцентуаціями схильні до частоті зміни настрою та нестабільні у манері спілкування з іншими. Циклотимні особи найчастіше намагаються ухилитися від розв'язання проблеми, переконують себе, що не варто нею займатися, або що її зовсім не існує, можуть вдаватися до агресивних дій. Аналогічну картину бачимо й в екзальтованого типу: вони або тікають від проблеми, або намагаються нанести шкоду іншим. Особи застрягаючого та педантичного типу цілком прогнозовано показали свою прихильність лише до однієї копінг-стратегії. Так, педантичні особи воліють завжди діяти обережно, а застрягаючий тип вибирають конфронтацію як засіб долаття напруження. Зазначимо, що для чутливих та вразливих емотивних осіб, які брали участь у нашому дослідженні, не було виявлено кореляцій з копінг-стратегіями. Проте згідно фактору “Чинники вибору соціально спрямованих стратегій” з'ясовано, що емоційно чутливі, альтруїстичні, схильні до жалю і співчуття емотивні особи, незважаючи на зазвичай невелике коло друзів, у складних життєвих ситуаціях шукають ресурсів як в соціумі, так і в самій кризовій ситуації, здатні не лише переосмислити власний досвід, а й трансформувати негативний в стимул до особистісного зростання.

Цими результатами підтверджується друга гіпотеза про те, що в стресових ситуаціях особи з різними типами акцентуації характеру будуть використовувати різний репертуар копінг-стратегій: одні ширший, другі – вузький.

Результати дослідження підтвердили також третю гіпотезу: схильність до **збудливого**

caution, tendency to weigh decisions for a long time, desire for clarity, pedantry are examples of personal self-control dispositions.

Accepting responsibility as a coping strategy entails acknowledging one's personal involvement to the genesis of a problem and accepting responsibility for its resolution. Personal dispositions include mood swings, impulsiveness, and impatience. **Positive reappraisal** refers to the lessening of unpleasant experiences associated with an issue as a result of a positive reinterpretation of the circumstance, or a change in one's attitude toward the problem. This strategy's personal dispositions can include cordiality, emotionality, altruism, diligence, empathy, tact, activity, optimism, flexibility, stubbornness, tenacity, compassion, the capacity to cooperate, the need for strong emotional ties, and inclination toward "immerse" in details. As a coping mechanism, **confrontation** entails the individual's performing certain actions targeted at changing the circumstance or reacting to negative emotions. Emotionality, vulnerability, the need of closeness, suspiciousness, offensiveness, the desire to dominate, high egocentrism, the need of constant attention, the desire to stand out, a tendency to inflated self-esteem, spontaneity, unreliability, conflict, and a tendency to compete are personal dispositions of this strategy.

The **search for social support** entails the use of outside social resources as well as the assistance of others. A tendency to deep and long-lasting experiences, sympathy, softness, desire to help, altruism, the ability to experience other people's feelings as one's own, conformity, painful offensiveness, a tendency to affect, sympathy, a tendency to cooperate, trustworthiness, sociability, a tendency to seek external stimulation in communication, talkativeness, seeking attention are personal dispositions of this coping. Numerous studies have found that adaptive personality traits like optimism, resilience, and internal locus of control are closely linked to this active, constructive coping strategy (Duhachek, Kelting, 2009; Carver, Connor-Smith, 2010; Penley, Tomaka, 2002).

Denial of the situation, daydreaming, distraction, and so on are all examples of **escape-avoidance**. Anxiety, fears, obligation, vulnerability,

типу акцентуації є предикторами деструктивних копінгів (конфронтаційного та уникаючого); **емотивний** тип акцентуації можна вважати предиктором вибору соціально спрямованих конструктивних копінг-стратегій.

З нашого дослідження також впливає, що при невисокому рівні освіченості батьків, людина починає вдаватися до обачливих, обережних копінг-дій, до цілеспрямованого придушення і стримування власних емоцій, прагнення самовладання і самоконтролю. Можна припустити, що чим менший у людини підмуришок освітніх надбань попереднього покоління, тим яскравіше виявляються тенденції до невпевненості у власній самоцінності, збільшується емоційна відстороненість, прагнення приховати власні емоції від знайомих, страх робити помилки, зменшується довіра до себе та інших, що, в підсумку, призводить до бажання контролювати свою поведінку. Відтак рівень освіти батьків можна розглядати як ймовірний чинник вибору самоконтролю як стратегії долаючої поведінки.

Підведемо підсумки проведеного дослідження. Змістом **дистанціювання** як копінгу є суб'єктивне зниження особою значущості проблеми та ступеня емоційної залученості в неї. Особистісні диспозиції: відсутність сумлінності, ігнорування моральних принципів та відсутність відповідальності за свої дії. Змістом **самоконтролю** як стратегії долаючої поведінки є цілеспрямоване придушення і стримування суб'єктом власних емоцій, прагнення самовладання. Особистісними диспозиціями самоконтролю може бути інтровертованість, заглибленість у власний внутрішній світ, схильність до рефлексії та саморефлексії, замкненість, обережність, схильність довго зважувати рішення, прагнення до чіткості, педантизм. **Прийняття відповідальності** як копінг полягає у визнанні особистого внеску у появу проблеми та прийняття обов'язку щодо її вирішення. Особистісні диспозиції: нестійкість настроїв, імпульсивність, дратівливість. **Позитивна переоцінка** – це зменшення негативних переживань, пов'язаних з проблемою, завдяки позитивному переосмисленню цієї ситуації, зміни свого ставлення до проблеми. Особистісними

self-criticism, inability to resist, confusion, combination of seriousness and romance, emotional instability, need of attention, instability of self-esteem, spontaneity, unreliability, fear of the new and unusual, rigidity are personal dispositions of the avoidance strategy. C. Sica et al. (2021) found similar results: maladaptive personality traits, notably neuroticism are associated with avoidance strategies.

A **problem-solving planning** consists of a deliberate and systematic appraisal of the situation and potential course of action. This coping strategy is characterized by the following personal dispositions: optimism, general satisfaction with life, emotional stability, prudence, criticality and self-criticism, organization, dependability, stubbornness, tenacity, and openness to new experiences.

When a person withdraws from the community of people and avoids social interaction, tending to **antisocial actions**, they are characterized by the following personal dispositions: optimism, frivolity, initiative, determination, rejection of others' initiative, desire to dominate, domineering, desire to assert oneself at the expense of others, unreliability, flexibility, spontaneity, conflict, and tendency to compete.

Manipulative actions are used when a person influences others through the hidden implementation of their ideas, utilizing others as a means to attain their own aim. The latter is distinguished by the following characteristics: activity, frivolity, optimism, an easy attitude toward problems, impulsiveness, the tendency to be carried away quickly, the willingness to use people to suit one's own desires, curiosity, positive assessment of the new and unexpected. Individuals who prefer to **act carefully**, making balanced and considered decisions in order to avoid harming others or the environment, are more likely to have traits such as self-control, self-reflection, poise, analytical ability, introversion, self-absorption, courtesy, naivety, humility, trustworthiness, and altruism. When **assertive actions** dominate in stressful situations, when a person defends their own positions and interests without violating the boundaries of others or encroaching on other people's resources, these are most likely people who are distinguished by

диспозиціями цієї стратегії можуть виступати сердечність, емоційність, альтруїзм, старанність, емпатійність, тактовність, активність, оптимізм, гнучкість, впертість, наполегливість, співчутливість, здатність до кооперації, потреба у глибоких душевних стосунках, схильність "занурюватися" в деталі. **Конфронтація** як копінг-стратегія полягає у здійсненні суб'єктом конкретних дій, спрямованих на зміну ситуації або на відреагування негативних емоцій. Особистісними диспозиціями даної стратегії є емоційність, вразливість, потреба душевної близькості, підозрілість, образливість, бажання домінувати, високий егоцентризм, потреба у постійній увазі, бажання виділятися, схильність до завищеної самооцінки, спонтанність, ненадійність, конфліктність, схильність до конкуренції. **Пошук соціальної підтримки** – це залучення зовнішніх соціальних ресурсів і допомоги інших. Особистісними диспозиціями цього копіngu є схильність до глибоких і тривалих переживань, співчутливість, м'якість, бажання допомогти, альтруїзм, здатність переживати чужі почуття, як власні, конформність, хвороблива образливість, схильність до афектів, співчуття, схильність до кооперації, довірливість, комунікабельність, тенденція шукати зовнішню стимуляцію в комунікації, балакучість, пошук уваги. У багатьох дослідженнях показано, що такі адаптивні риси особистості, як оптимізм, витривалість і внутрішній локус контролю тісно пов'язані з цією активною конструктивною стратегією подолання (Duhachek, Kelting, 2009; Carver, Connor-Smith, 2010; Penley, Tomaka, 2002).

Втеча-уникнення простежується у запереченні проблеми, фантазуванні, відволіканні тощо. Особистісними диспозиціями стратегії уникання є тривожність, страхи, обов'язковість, вразливість, самокритичність, невміння дати опір, розгубленість, поєднання серйозності і романтичності, емоційна нестійкість, потреба в увазі, нестійкість самооцінки, спонтанність, ненадійність, страх нового та незвичного, ригідність. Подібні результати отримані у дослідженні C. Sica et al. (2021): дезадаптивні риси особистості, зокрема, нейротизм є взаємопов'язаний зі стратегією уникнення.

emotional stability, optimism, self-respect, self-confidence, their capabilities and resources, they are easily perceive new things, have a craving for the unusual, are easy to accept changes, and plan their behavior. If a person resorts to **aggressive actions**, commits violence, or attempts to harm others when dealing with difficult life situations, this is associated with such personal dispositions as unpredictability, poor self-control in anger, irritability, intemperance in passions, suspiciousness, self-confidence, increased demands on others, rigidity, unreliability, proclivity for competition, and conflict.

The first finding is that in order to handle a tough or stressful circumstance, a person adopts strategies that are heavily influenced by their own traits and character accentuations. So the question is whether those dependencies are transitive. Will the adoption of a specific coping strategy contribute to the establishment of appropriate characterological and personality traits in a person if personality traits and character accentuations are predictors of coping strategies? Additional research is required to answer these questions.

Conclusions

This study investigated what personal dispositions lead to the usage of specific coping strategies. The concept that the selection of coping strategies is determined by a person's basic traits was proven. Individuals with prominent conscientiousness prefer planning strategies and aggressive actions; persons who lack goodwill and friendliness in their relationships are prone to confrontational and avoidant coping.

The evidence was given to the second hypothesis. Individuals with the hyperthymic type of character accentuation (tendency to confrontation, search for social support, problem-solving planning, positive reappraisal, assertive actions, antisocial actions, reluctance to avoid) had the broadest repertoire of coping strategies; those with the pedantic type of character accentuation (tendency to careful actions) had the narrowest repertoire of coping strategies. People with emotional accentuation require specific attention since they have neither a broad nor narrow repertoire of coping strategies. We believe this is due to inclination toward powerful,

Планування розв'язання проблеми полягає у цілеспрямованому і систематичному аналізуванні ситуації і можливих варіантів поведінки. Для цього копінгу характерними є такі особистісні диспозиції: оптимізм, задоволеність життям загалом, емоційна стабільність, розважливність, критичність та самокритичність, організованість, надійність, впертість, наполегливість, відкритість новому досвіду.

Якщо людина, долаючи життєві труднощі, відсторонюється від спільноти людей і уникає соціальної взаємодії, схильючись до **асоціальних дій**, її характеризують такі особистісні диспозиції: оптимізм, легковажність, ініціативність, рішучість, неприйняття ініціативи інших, бажання домінувати, владність, бажання самостверджуватися за рахунок інших, ненадійність, гнучкість, спонтанність, конфліктність та схильність до конкуренції. Якщо вона впливає на інших через приховане впровадження своїх намірів, використання інших як засобу досягнення власної мети, вдаючись до **маніпулятивних дій**, то її характеризує активність, легковажність, оптимізм, легке ставлення до проблем, імпульсивність, здатність легко захоплюватися, здатність використовувати інших для задоволення власних потреб, цікавість, схвальне сприйняття нового, незвичного. Якщо особи надають перевагу **обережним діям**, здійснюючи виважені та обдумані рішення з метою не нашкодити іншим або довкіллю, їм найімовірніше притаманні такі особистісні диспозиції, як самоконтроль, саморефлексія, виваженість, здатність до аналізування, інтровертованість, самозаглиблення, вихованість, наївність, покірність, довірливість, альтруїзм. При домінуванні **асертивних дій** у стресових ситуаціях, коли людина відстоює власні позиції та інтереси без порушення кордонів інших та зазіхання на чужі ресурси, то це найвірогідніше люди, які вирізняються емоційною стабільністю, оптимізмом, самоповагою, впевненістю в собі, своїх можливостях і ресурсах, вони легко сприймають нове, мають тягу до незвичного, легкі у прийнятті змін, планують свою поведінку. Якщо ж людина при вирішенні складних життєвих ситуацій вдається до **агресивних дій**, здійснюючи насильство,

intense emotions, which inhibit good functioning in numerous aspects of life and direct coping.

The third hypothesis was confirmed. The hyperthymic type of accentuation influenced the choice of constructive problem-focused coping planning strategies while solving difficulties and assertive actions. The excitable type of accentuation, which can lead to antisocial and violent actions, influenced the selection of a non-constructive problem-focused confrontation strategy and a non-constructive emotionally focused avoidance strategy. The emotional type of accentuation influences the selection of constructive emotionally oriented tactics for seeking social support, making social interactions, and positive reappraisal. Thus, different types of character accentuation influence the selection of constructive/non-constructive problem-focused and emotionally focused coping strategies.

It was also discovered that people whose parents have low levels of education had a tendency to use self-control as an active emotionally oriented coping strategy.

The findings obtained allow one to predict a person's response in stressful situations based on their particular dispositions and can contribute to the development of efficient ways of psychological assistance and correction of a behavioral reaction.

Prospects for future research on the given subject could involve investigating the impact of other factors, such as the social environment, personal resources, and situational circumstances, on the association between character accentuations and coping strategies. It could be promising, for example, to explore how social support or the availability of resources influence the use of specific coping strategies in people with various types of character accentuations. Furthermore, the study might be broadened to include a wider spectrum of demographics, such as different age groups and cultural contexts.

References

- Agbaria, Q., & Mokh, A. A. (2022). Coping with Stress During the Coronavirus Outbreak: the Contribution of Big Five Personality Traits and Social Support. *International Journal of Mental Health and Addiction*, 20, 1854–1872. <https://doi.org/10.1007/s11469-021-00486-2>

намагається нанести шкоду іншому, то це пов'язано з такими особистісними диспозиціями, як непередбачуваність, слабкий самоконтроль у гніві, дратівливість, нестриманість у захопленнях, підозрливість, самовпевненість, підвищені вимоги до інших, ригідність, ненадійність, схильність до конкуренції, конфліктність.

Згідно підсумків найперше, це те що людина для додання скрутної або напруженої ситуації обирає стратегії, що у значній мірі залежать від її особистісних рис та особливостей акцентуацій характеру. А отже, постає питання чи ті залежності транзитивні? Якщо копінг-стратегії мають своїми предикторами особистісні риси та акцентуації характеру, то чи застосування певної копінг-стратегії буде сприяти формуванню у людини відповідних характерологічних та особистісних особливостей? Щоб отримати відповіді на ці питання, необхідно провести додаткове дослідження.

Висновки

У даному дослідженні з'ясовано, які особистісні диспозиції спонукають людину застосовувати ті чи інші копінг-стратегії. Підтверджена гіпотеза про те, що вибір копінг-стратегій залежить від базових особистісних рис людини. До вибору стратегій планування і асертивних дій схиляються особи з вираженою сумлінністю; до конфронтаційного та уникаючого копінгів схильні люди, яким у стосунках бракує доброзичливості та привітності.

Доказову базу отримала друга гіпотеза. Найширший репертуар копінг-стратегій характеризує осіб з гіпертимним типом акцентуації характеру (схильність до конфронтації, пошуку соціальної підтримки, планування розв'язання проблеми, позитивна переоцінка, асертивні дії, асоціальні дії, не схильність до уникання); найвужчий – з застрягаючим (схильність до конфронтації) і педантичним (схильність до обережних дій). Особливої уваги потребують особи із емотивним типом акцентуації, оскільки у них не спостерігається жодного репертуару копінг-стратегій, ні широкого, ні вузького. Припускаємо, що це пояснюється схильністю до сильних

- Carver, C. S., & Connor-Smith, J. (2010). Personality and coping. *Annual Review of Psychology*, 61, 679–704. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.093008.100352>
- Chen, X., Liu, T., Luo, J., & Ren, S. (2020). Data for teenagers' stressor, mental health, coping style, social support, parenting style and self-efficacy in South China. *Data in brief*, 29, 105202. <https://doi.org/10.1016/j.dib.2020.105202>
- Compas, B. E., Connor-Smith, J. K., Saltzman, H., Thomsen, A. H., & Wadsworth, M. E. (2001). Coping with stress during childhood and adolescence: problems, progress, and potential in theory and research. *Psychological bulletin*, 127(1), 87. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.127.1.87>
- David, J. P., & Suls, J. (1999). Coping efforts in daily life: role of big five traits and problem appraisals. *Journal of personality*, 67(2), 265–94. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00056>
- Didkovska, L. I. (2014). Psykholohichni osoblyvosti kopynh-stratehii pidlitkiv iz riznym sotsialno-psykholohichnym statusom u klasi [Psychological features of coping strategies of adolescents with different socio-psychological status in the classroom]. *Zbirnyk naukovykh prats "Problemy suchasnoi psykholohii" – Collection of scientific works "Problems of modern psychology"*, (24), 191–202. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2014_24_19
- Duhachek, A., & Kelting, K. (2009). Coping repertoire: Integrating a new conceptualization of coping with transactional theory. *Journal of Consumer Psychology*, 19(3), 473–485. <https://doi.org/10.1016/j.jcps.2009.04.001>
- Finstad, G. L., Giorgi, G., Lulli, L. G., Pandolfi, C., Foti, G., León-Perez, J. M., & Mucci, N. (2021). Resilience, coping strategies and posttraumatic growth in the workplace following COVID-19: A narrative review on the positive aspects of trauma. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(18), 9453. <https://doi.org/10.3390/ijerph18189453>
- Goldstein, E. G. (2020). Ego psychology and object relations theory. In book: *Paradigms of clinical social work* (pp. 19–43). Routledge. <https://www.sciencegate.app/document/10.4324/9781003070221-4>
- Graves, B. S., Hall, M. E., Dias-Karch, C., Haischer, M. H., & Apter, C. (2021). Gender differences in perceived stress and coping among college students. *PloS one*, 16(8), e0255634. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0255634>
- Greer, J. A., Applebaum, A. J., Jacobsen, J. C., Temel, J. S., & Jackson, V. A. (2020). Understanding and addressing the role of coping in palliative care for patients with advanced cancer. *Journal of clinical oncology*, 38(9), 915. <https://doi.org/10.1200/jco.19.00013>
- Haan, N. (2013). Coping and defending: Processes of self-environment

інтенсивних емоцій, які перешкоджають ефективному функціонуванню у різних сферах життя та копінгу безпосередньо.

Підтверджена третя гіпотеза: вибір конструктивних проблемно сфокусованих копінг-стратегій планування при розв'язанні проблем і асертивних дій залежить від гіпертимного типу акцентуації; неконструктивної проблемно сфокусованої стратегії конфронтації та неконструктивної емоційно сфокусованої стратегії уникання – від збудливого типу акцентуації, що може призвести до асоціальних та агресивних дій; конструктивних емоційно сфокусованих стратегій пошуку соціальної підтримки, вступу в соціальні контакти та позитивної переоцінки – від емотивного типу акцентуації. Отож, вибір конструктивних/неконструктивних проблемно та емоційно сфокусованих копінг-стратегій залежить від різних типів акцентуації характеру.

Виявлено також, що схильність до самоконтролю як активної емоційно сфокусованої копінг-стратегії наявна у осіб, чий батьки мають невисокий рівень освіти.

Отримані результати дозволяють прогнозувати поведінку людини в складних ситуаціях з огляду на її особистісні диспозиції і можуть сприяти у побудові ефективних методик психологічної допомоги та корекції поведінкових реакцій.

Перспективи подальшого дослідження поставленої проблеми можуть полягати у вивчення впливу інших факторів, таких як соціальне середовище, особистісні ресурси та ситуаційні чинники, на взаємозв'язок між акцентуаціями характеру і копінг-стратегіями. Наприклад, можна дослідити, як соціальна підтримка або доступність ресурсів впливають на використання конкретних копінг-стратегій у людей з різними типами акцентуацій характеру. Додатково, можна розширити дослідження шляхом включення більш широкого спектру популяції, включаючи різні вікові групи та культурні контексти.

Список використаних джерел

- Agbaria Q., Mokh A. A. Coping with Stress During the Coronavirus Outbreak: the Contribution of Big Five Personality Traits and Social Support. *International Journal of Mental Health and Addiction*. 2022.

- organization. Elsevier. <https://www.perlego.com/book/1896563/coping-and-defending-processes-of-selfenvironment-organization-pdf>
- Herman, K. C., Sebastian, J., Reinke, W. M., & Huang, F. L. (2021). Individual and school predictors of teacher stress, coping, and wellness during the COVID-19 pandemic. *School psychology, 36*(6), 483. <https://doi.org/10.1037/spq0000456>
- Ho, C. S., Chua, J., & Tay, G. W. (2022). The diagnostic and predictive potential of personality traits and coping styles in major depressive disorder. *BMC psychiatry, 22*(1), 1–12. <https://doi.org/10.1186/s12888-022-03942-y>
- Hooker, K., Frazier, L. D., & Monahan, D. J. (1994). Personality and coping among caregivers of spouses with dementia. *The Gerontologist, 34*(3), 386–392. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1093/geront/34.3.386>
- Kompleksne doslidzhennia: yak viina zminyła mene ta kraïnu: sotsiologichna hrupa “Reitynh” [Internet resource: Comprehensive study: how the war changed me and the country: sociological group “Rating”]. Retrieved from https://ratinggroup.ua/research/ukraine/kompleksne_dosl_dzhennya_yak_v_yna_zm_nila_mene_ta_kra_nu_p_dsumki_roku.html?fbclid=IwAR3el-0Hp0IMu5jDxM-PMkG5HqfhD-6D0yL3BC_gyj07FYgUaEmdXjHu8wdA9
- Konaszewski, K., Kolemba, M., & Niesiobędzka, M. (2021). Resilience, sense of coherence and self-efficacy as predictors of stress coping style among university students. *Current psychology, 40*, 4052–4062. <https://doi.org/10.1007/s12144-019-00363-1>
- Leguizamo, F., Olmedilla, A., Núñez, A., Verdaguer, F. J. P., Gómez-Espejo, V., Ruiz-Barquín, R., & García-Mas, A. (2021). Personality, coping strategies, and mental health in high-performance athletes during confinement derived from the COVID-19 pandemic. *Frontiers in public health, 8*, 561198. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2020.561198>
- Leonhard, K. (1976). Akzentuierte Persönlichkeiten. VEB Verlag Volk und Gesundheit.
- Livneh, H., & Wilson, L. M. (2003). Coping strategies as predictors and mediators of disability-related variables and psychosocial adaptation: An exploratory investigation. *Rehabilitation Counseling Bulletin, 46*(4), 194–208. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/003435520304600401>
- Marcisz-Dyla, E., Dąbek, J., Irzyniec, T., & Marcisz, C. (2022). Personality Traits, Strategies of Coping with Stress and Psychophysical Wellbeing of Surgical and Non-Surgical Doctors in Poland. *International Journal of Environmental Research and Public Health, 19*(3), 1646. <https://doi.org/10.3390/ijerph19031646>
- Vol. 20. P. 1854–1872. <https://doi.org/10.1007/s11469-021-00486-2>
- Carver C. S., Connor-Smith J. Personality and coping. *Annual Review of Psychology.* 2010. Vol. 61. P. 679–704. <https://doi.org/10.1146/annurevpsych.093008.100352>
- Chen X., Liu T., Luo J., Ren S. Data for teenagers’ stressor, mental health, coping style, social support, parenting style and self-efficacy in South China. *Data in brief.* 2020. Vol. 29. e105202. <https://doi.org/10.1016/j.dib.2020.105202>
- Compas B. E., Connor-Smith J. K., Saltzman H., Thomsen A. H., Wadsworth, M. E. Coping with stress during childhood and adolescence: problems, progress, and potential in theory and research. *Psychological bulletin.* 2001. Vol. 127(1). P. 87. <http://dx.doi.org/10.1037/0033-2909.127.1.87>
- David J. P., Suls J. Coping efforts in daily life: role of big five traits and problem appraisals. *Journal of personality.* 1999. Vol. 67(2). P. 265–94. <https://doi.org/10.1111/1467-6494.00056>
- Duhachek A., Kelting K. Coping repertoire: Integrating a new conceptualization of coping with transactional theory. *Journal of Consumer Psychology.* 2009. Vol. 19(3). P. 473–485. <https://doi.org/10.1016/j.jcps.2009.04.001>
- Finstad G. L., Giorgi G., Lulli L. G., Pandolfi C., Foti G., León-Perez J. M., Mucci N. Resilience, coping strategies and posttraumatic growth in the workplace following COVID-19: A narrative review on the positive aspects of trauma. *International Journal of Environmental Research and Public Health.* 2021. Vol. 18. P. 9453. <https://doi.org/10.3390/ijerph18189453>
- Goldstein E. G. Ego psychology and object relations theory. In book: Paradigms of clinical social work. Routledge, 2020. P. 19–43. <http://dx.doi.org/10.1201/9781003070221-4>
- Graves B. S., Hall M. E., Dias-Karch C., Haischer M. H., Apter C. Gender differences in perceived stress and coping among college students. *PloS one.* 2021. Vol. 16(8). e0255634. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0255634>
- Greer J. A., Applebaum A. J., Jacobsen J. C., Temel J. S., Jackson V. A. Understanding and addressing the role of coping in palliative care for patients with advanced cancer. *Journal of clinical oncology.* 2020. Vol. 38(9). P. 915. <https://doi.org/10.1200/jco.19.00013>
- Haan N. Coping and defending: Processes of self-environment organization. Elsevier, 2013. <https://www.perlego.com/book/1896563/coping-and-defending-processes-of-selfenvironment-organization-pdf>
- Herman K. C., Sebastian J., Reinke W. M., Huang F. L. Individual and school predictors of teacher stress,

- Maresca, G., Corallo, F., Catanese, G., Formica, C., & Lo Buono, V. (2022). Coping strategies of healthcare professionals with burnout syndrome: a systematic review. *Medicina*, 58(2), 327. <https://doi.org/10.3390/medicina58020327>
- Mattson, E., James, L., & Engdahl, B. (2018). Personality factors and their impact on PTSD and post-traumatic growth is mediated by coping style among OIF/OEF veterans. *Military medicine*, 183(9-10), e475–e480. <https://doi.org/10.1093/milmed/usx201>
- Moos, R. H., & Holahan, C. J. (2003). Dispositional and contextual perspectives on coping: Toward an integrative framework. *Journal of clinical psychology*, 59(12), 1387–1403. <https://doi.org/10.1002/jclp.10229>
- Mykhliuk, E.I. (2016). Psykholohichni osoblyvosti profesiino zumovlenykh aktsentuatsii riaturalnykhiv [Psychological features of professionally determined accentuations of rescuers].
- O'Brien, T. B., & DeLongis, A. (1996). The interactional context of problem-, emotion-, and relationship-focused coping: the role of the big five personality factors. *Journal of personality*, 64(4), 775–813. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1996.tb00944.x>
- Partyko, T. B. & Skalska, O. I. (2020). Emotsiino-volovi resursy stresostiikosti u viiskovosluzhbovtsiv [Emotional and volitional resources of stress resistance in military personnel]. *Psykholohichniy chasopys: naukovyi zhurnal*
- Patil, S. T., Datar, M. C., Shetty, J. V., & Naphade, N. M. (2021). "Psychological consequences and coping strategies of patients undergoing treatment for COVID-19 at a tertiary care hospital": a qualitative study. *Asian Journal of Social Health and Behavior*, 4(2), 62–68. http://dx.doi.org/10.4103/shb.shb_5_21
- Penley, J. A., & Tomaka, J. (2002). Associations among the Big Five, emotional responses, and coping with acute stress. *Personality and individual differences*, 32(7), 1215–1228. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(01\)00087-3](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(01)00087-3)
- Pichurin, V. (2015). Coping strategies and psychological readiness of students for professional work. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*, 19(2), 53–9. <https://doi.org/10.15561/18189172.2015.0209>
- Plokhikh, V. V. (2023). Relationship between coping behavior and students' perceptions of the passage of time. *Insight: the psychological dimensions of society*, 9, 72–93. <https://doi.org/10.32999/KSU2663-970X/2023-9-5>
- Prentice, C., Zeidan, S., & Wang, X. (2020). Personality, trait EI and coping with COVID-19 measures. *International Journal of Disaster Risk Reduction*, coping, and wellness during the COVID-19 pandemic. *School psychology*. 2021. Vol. 36(6). P. 483. <https://doi.org/10.1037/spq0000456>
- Ho C. S., Chua J., Tay G. W. The diagnostic and predictive potential of personality traits and coping styles in major depressive disorder. *BMC psychiatry*. 2022. № 22(1). P. 1–12. <https://doi.org/10.1186/s12888-022-03942-y>
- Hooker K., Frazier L. D., Monahan D. J. Personality and coping among caregivers of spouses with dementia. *The Gerontologist*. 1994. Vol. 34(3). P. 386–392. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1093/geront/34.3.386>
- Konaszewski K., Kolemba M., Niesiołędzka M. Resilience, sense of coherence and self-efficacy as predictors of stress coping style among university students. *Current psychology*. 2021. Vol. 40. P. 4052–4062. <https://doi.org/10.1007/s12144-019-00363-1>
- Leguizamo F., Olmedilla A., Núñez A., Verdaguer F. J. P., Gómez-Espejo V., Ruiz-Barquín R., Garcia-Mas A. Personality, coping strategies, and mental health in high-performance athletes during confinement derived from the COVID-19 pandemic. *Frontiers in public health*. 2021. Vol. 8. P. 561198. <https://doi.org/10.3389/fpubh.2020.561198>
- Leonhard K. Akzentuierte Persönlichkeiten. VEB Verlag Volk und Gesundheit, 1976
- Livneh H., Wilson L. M. Coping strategies as predictors and mediators of disability-related variables and psychosocial adaptation: An exploratory investigation. *Rehabilitation Counseling Bulletin*. 2003. Vol. 46(4). P. 194–208. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1177/003435520304600401>
- Marcisz-Dyla E., Dąbek J., Irzyniec T., Marcisz C. Personality Traits, Strategies of Coping with Stress and Psychophysical Wellbeing of Surgical and Non-Surgical Doctors in Poland. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022. Vol. 19(3). P. 1646. <https://doi.org/10.3390/ijerph19031646>
- Maresca G., Corallo F., Catanese G., Formica C., Lo Buono V. Coping strategies of healthcare professionals with burnout syndrome: a systematic review. *Medicina*. 2022. Vol. 58(2). P. 327. <https://doi.org/10.3390/medicina58020327>
- Mattson E., James, L., Engdahl B. Personality factors and their impact on PTSD and post-traumatic growth is mediated by coping style among OIF/OEF veterans. *Military medicine*. 2018. Vol. 183(9-10). P. 475–480. <https://doi.org/10.1093/milmed/usx201>
- Moos R. H., Holahan C. J. Dispositional and contextual perspectives on coping: Toward an integrative framework. *Journal of clinical psychology*. 2003. Vol. 59(12). P. 1387–1403. <https://doi.org/10.1002/jclp.10229>
- O'Brien T. B., DeLongis A. The interactional context of problem-, emotion-, and relationship-focused

- 51, 101789. <https://doi.org/10.1016%2Fj.ijdr.2020.101789>
- Romero, D. H., Riggs, S. A., Raiche, E., McGuffin, J., & Captari, L. E. (2020). Attachment, coping, and psychological symptoms among military veterans and active duty personnel. *Anxiety, Stress, & Coping*, 33(3), 326–341. <https://doi.org/10.1080/10615806.2020.1723008>
- Rossi, C., De Salve, F., Agliati, M., & Oasi, O. (2022). Coping strategies and mental health: A web-based survey among the Italian population dealing with COVID-19. *Research in Psychotherapy: Psychopathology, Process, and Outcome*, 25(2). <https://doi.org/10.4081/ripppo.2022.609>
- Sica, C., Lutzman, R. D., Caudek, C., Cerea, S., Colpizzi, I., Caruso, M., & Bottesi, G. (2021). Facing distress in Coronavirus era: The role of maladaptive personality traits and coping strategies. *Personality and individual differences*, 177, 110833. <https://doi.org/10.1016%2Fj.paid.2021.110833>
- Silva, A. A. D., Freire, G. L. M., Fortes, L. D. S., Moraes, J. F. V. N. D., Carvalho, R. G. D. S., & Nascimento Junior, J. R. A. D. (2023). Coping in soccer athletes: a systematic review. *Journal of Physical Education*, 34, e3412. <http://dx.doi.org/10.4025/jphyseduc.v34i1.3412>
- Stanibula, S. (2020). Peculiarities of Coping Strategies within people with various type of accentuation of character. *Naukovi zapysky Natsionalnoho universytetu "Ostrozka akademiia: seriia "Psihoholohiia"*, [Scientific notes of the National University "Ostroh Academy": series "Psychology"] 11, 77–81. <https://journals.oa.edu.ua/Psychology/article/download/2972/2732/5454>
- Suls, J., & Martin, R. (2005). The daily life of the garden-variety neurotic: Reactivity, stressor exposure, mood spillover, and maladaptive coping. *Journal of personality*, 73(6), 1485–1510. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2005.00356.x>
- Takács, R., Takács, S., T Kárász, J., Horváth, Z., & Oláh, A. (2021). Exploring coping strategies of different generations of students starting university. *Frontiers in psychology*, 12, 740569. <https://doi.org/10.3389%2Ffpsyg.2021.740569>
- Wróbel, A., Barańska, I., Szklarczyk, J., Majda, A., & Jaworek, J. (2023). Relationship between perceived stress, stress coping strategies, and clinical status in patients with rheumatoid arthritis. *Rheumatology International*, 43, 1665–1674. <https://doi.org/10.1007%2Fs00296-023-05367-6>
- Xiang, Y. H., Chi, X., Jiang, Y. Q., Wang, R. F., & Mo, L. (2016). Psychosomatic status, personality traits, and coping styles of bereaved and non-bereaved survivors of the 2008 Wenchuan earthquake, China. *Frontiers in psychiatry*, 7, 17. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00017>
- coping: the role of the big five personality factors. *Journal of personality*. 1996. Vol. 64(4). P. 775–813. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1996.tb00944.x>
- Patil S. T., Datar M. C., Shetty J. V., Naphade N. M. "Psychological consequences and coping strategies of patients undergoing treatment for COVID-19 at a tertiary care hospital": a qualitative study. *Asian Journal of Social Health and Behavior*. 2021. Vol. 4(2). P. 62. http://dx.doi.org/10.4103/shb.shb_5_21
- Penley J. A., Tomaka J. Associations among the Big Five, emotional responses, and coping with acute stress. *Personality and individual differences*. 2002. Vol. 32(7). P. 1215–1228. [https://doi.org/10.1016/S0191-8869\(01\)00087-3](https://doi.org/10.1016/S0191-8869(01)00087-3)
- Pichurin V. Coping strategies and psychological readiness of students for professional work. *Pedagogics, psychology, medical-biological problems of physical training and sports*. 2015. Vol. 19(2). P. 53–59. <https://doi.org/10.15561/18189172.2015.0209>
- Плохих В. В. Зв'язок копінг-поведінки з переживаннями плин timer часу у студентів. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 9. С. 72-93. <https://doi.org/10.32999/KSU2663-970X/2023-9-5>
- Prentice C., Zeidan S., Wang X. Personality, trait EI and coping with COVID 19 measures. *International Journal of Disaster Risk Reduction*. 2020. Vol. 51. P. 101789. <https://doi.org/10.1016%2Fj.ijdr.2020.101789>
- Romero D. H., Riggs S. A., Raiche E., McGuffin J., Captari L. E. Attachment, coping, and psychological symptoms among military veterans and active duty personnel. *Anxiety, Stress, & Coping*. 2020. Vol. 33(3). P. 326–341. <https://doi.org/10.1080/10615806.2020.1723008>
- Rossi C., De Salve F., Agliati M., Oasi O. Coping strategies and mental health: A web-based survey among the Italian population dealing with COVID-19. *Research in Psychotherapy: Psychopathology, Process, and Outcome*. 2022. Vol. 25(2). P. 203–210. <https://doi.org/10.4081/ripppo.2022.609>
- Sica C., Lutzman R. D., Caudek C., Cerea S., Colpizzi I., Caruso M., Bottesi G. Facing distress in Coronavirus era: The role of maladaptive personality traits and coping strategies. *Personality and individual differences*. 2021. Vol. 177. P. 110833. <https://doi.org/10.1016%2Fj.paid.2021.110833>
- Silva A. A. D., Freire G. L. M., Fortes L. D. S., Moraes J. F. V. N. D., Carvalho R. G. D. S., Nascimento Junior J. R. A. D. Coping in soccer athletes: a systematic review. *Journal of Physical Education*. 2023. Vol. 34. e3412. <http://dx.doi.org/10.4025/jphyseduc.v34i1.3412>
- Stanibula S. Peculiarities of Coping Strategies within people with various type of accentuation of character. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія": серія "Психологія"*. 2020.

- Yang, Y., Lu, X., Ban, Y., & Sun, J. (2022). Social support and job satisfaction in kindergarten teachers: The mediating role of coping styles. *Frontiers in Psychology, 13*, 809272. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.809272>
- Yarmolchik, M., Semenenko, L., Dobrovolskyi, Y., & Poberezhec, T. (2021). Relationship between personal features and copy strategies in joint force participants. *Journal of Scientific Papers "Social Development and Security, 11(4)*, 140–148. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.4.12>
- № 11. С. 77–81. <https://journals.oa.edu.ua/Psychology/article/download/2972/2732/5454>
- Suls J., Martin R. The daily life of the garden-variety neurotic: Reactivity, stressor exposure, mood spill-over, and maladaptive coping. *Journal of personality, 2005. Vol. 73(6)*. P. 1485–1510. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.2005.00356.x>
- Takács R., Takács S., Kárász T., Horváth Z., Oláh A. Exploring coping strategies of different generations of students starting university. *Frontiers in psychology, 2021. Vol. 12*. P. 740569. <https://doi.org/10.3389%2Fpsyg.2021.740569>
- Wróbel A., Barańska I., Szklarczyk J., Majda A., Jaworek J. Relationship between perceived stress, stress coping strategies, and clinical status in patients with rheumatoid arthritis. *Rheumatology International, 2023. Vol. 43*. P.1665–1674. <https://doi.org/10.1007%2Fs00296-023-05367-6>
- Xiang Y. H., Chi X., Jiang Y. Q., Wang R. F., Mo L. Psychosomatic status, personality traits, and coping styles of bereaved and non-bereaved survivors of the 2008 Wenchuan earthquake, China. *Frontiers in psychiatry, 2016. Vol. 7*. P. 17. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2016.00017>
- Yang Y., Lu X., Ban Y., Sun J. Social support and job satisfaction in kindergarten teachers: The mediating role of coping styles. *Frontiers in Psychology, 2022. Vol. 13*. P. 809272. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2022.809272>
- Yarmolchik M., Semenenko L., Dobrovolskyi Y., Poberezhec T. Relationship between personal features and copy strategies in joint force participants. *Journal of Scientific Papers "Social Development and Security". 2021. Vol. 11(4)*. P. 140–148. <https://doi.org/10.33445/sds.2021.11.4.12>
- Дідковська Л. І. Психологічні особливості копінг-стратегій підлітків із різним соціально-психологічним статусом у класі. *Проблеми сучасної психології, 2014. Vol. 24*. С. 191–202. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pspl_2014_24_19.
- Комплексне дослідження: як війна змінила мена та країну: соціологічна група "Рейтинг" (21.02.2023) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://ratinggroup.ua/research/ukraine/kompleksne_dosl_dzhennya_yak_v_yna_zm_nila_mene_ta_kra_nu_p_dsumki_roku.html?fbclid=IwAR3el-0HpO1Mu5jDxM-PMkG5HqfhD-6DOyL3BC_gyjO7FYgUaEmdXjHu8wdA9
- Михлюк Е. І. Психологічні особливості професійно зумовлених акцентуацій рятувальників: дис... канд. психол. наук: 19.00.09. Харків: НУЦЗУ, 2016. 184 с. <http://repositc.nuczu.edu.ua/handle/123456789/4578>
- Партико Т. Б., Скальська О. І. Емоційно-вольові ресурси стресостійкості у військовослужбовців. *Психологічний часопис, 2020. Vol. 6(4)*. С. 53–63. <https://apsijournal.com/index.php/psyjournal/article/view/927>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-4>

How to Cite (Style APA):

Yablonska T., Vernyk O., & Haivoronskyi H. (2023). Ukrainian Adaptation of the Brief-COPE Questionnaire. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 66–89. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-4>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Яблонська Т., Верник О., Гайворонський Г. Українська адаптація опитувальника Brief-COPE. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 66–89. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-4>

UDC 159.9.072-044.332(477)

Ukrainian Adaptation of the Brief-COPE Questionnaire

Українська адаптація опитувальника Brief-COPE

Received: August 03, 2023

Accepted: October 30, 2023

Tetiana Yablonska

Doctor of Psychology, Professor,
Department of Developmental Psychology
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Ukraine

t_yablonska@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-7272-9691>

Oleksiy Vernyk

PhD of Psychology, Senior Researcher,
Leading researcher,
Laboratory of environmental psychology
H.S. Kostyuk Institute of Psychology
of the National Academy
of Educational Sciences of Ukraine, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-0572-2005>

Hlib Haivoronskyi

Bachelor of Psychology,
Faculty of Psychology
Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Ukraine
<https://orcid.org/0009-0001-4285-9732>

Тетяна Яблонська

доктор психологічних наук, професор,
кафедра психології розвитку
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Україна

t_yablonska@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0001-7272-9691>

Олексій Верник

кандидат психологічних наук, старший
науковий співробітник,
провідний науковий співробітник,
лабораторія екологічної психології
Інститут психології імені Г. С. Костюка
НАПН України, Україна

<https://orcid.org/0000-0003-0572-2005>

Гліб Гайворонський

бакалавр психології,
факультет психології
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Україна
<https://orcid.org/0009-0001-4285-9732>

Abstract

The purpose of the research was to adapt the Brief-COPE (Carver et al., 1997) into Ukrainian. In the current conditions of military aggression, it is increasingly important to study its consequences for the mental health of millions of Ukrainians, in particular, to

Анотація

Мета роботи полягала в адаптації психодіагностичної методики Brief-COPE (Carver et al., 1997) українською мовою. В сучасних умовах військової агресії зростає актуальність вивчення її наслідків для психічного здоров'я мільйонів українців, зокрема, досліджень стратегій подолання стресу, що дасть

Ukrainian Adaptation of the Brief-COPE Questionnaire

investigate strategies for overcoming stress, which will allow developing effective methods of psychological assistance. The Ukrainian version of the Brief-COPE (Carver et al., 1997), which is widely used worldwide, will give the opportunity to use it practically in psychodiagnostics, as well as the possibility of conducting comparative studies. **Methods.** The Brief-COPE questionnaire was translated from English into Ukrainian by two bilingual psychologists using the reverse translation method. The study sample consisted of 192 respondents aged 17 to 44 years ($M=23.12$, $SD=6.32$), mostly students and young working adults. The survey was conducted through the online service Google Forms. The respondents were offered a situational version of the methodology; the retest took place 10-45 days after the test. Also, the respondents were offered the Stress Coping Inventory (SVF120, Janke et al, 1985) in the adaptation of N. Vodopianova. The data were analyzed using statistical data processing packages SPSS, JAMOVI; the following *methods* were used: descriptive statistics, scale reliability analysis, confirmatory factor analysis (CFA), exploratory factor analysis (EFA) and correlation analysis (Spearman's coefficient). Reliability was investigated on the basis of Cronbach's model with the calculation of the alpha coefficient of consistency. **Results.** The results of the study indicate a fairly good consistency of the data obtained with the basic theoretical model of the methodology, with the exception of some scales, which correspond to the data of foreign studies on certain controversy of the factor structure of the Brief-COPE. The content validity test revealed a significant number of strong correlations. A high level of test-retest reliability of the adapted tool has been revealed. The results of the obtained data are compared with the data of foreign studies using Brief-COPE. **Discussion and conclusions.** The test of the psychometric characteristics of the Ukrainian version of the Brief COPE inventory (Carver, 1997) showed a fairly high internal validity and reliability of the adapted methodology. Thus, it can be argued that the Ukrainian version of the Brief COPE inventory (Carver, 1997) can be used in studies to measure an individual's coping behavior. **Keywords:** coping strategies, adaptation, Brief-COPE, personality, dispositional coping, situational coping.

Introduction

The full-scale war in Ukraine has been going on for more than a year and a half, resulting in human losses, and physical and mental trauma for a significant number of people. The unprecedented scale of military aggression and its consequences

можливість розроблення ефективних засобів психологічної допомоги. Українська версія методики Brief-COPE (Carver et al., 1997), широко застосовуваної у всьому світі, дасть можливість практичного використання з метою психодіагностики, а також можливість здійснення порівняльних досліджень. **Методи.** Переклад опитувальника Brief-COPE з англійської мови на українську виконано двома психологами-білінгвами методом зворотного перекладу. Вибірку дослідження склали 192 респонденти віком від 17 до 44 років ($M=23.12$, $SD=6.32$), переважно студенти та молоді працюючі дорослі. Опитування здійснено через онлайн-сервіс Google Forms. Досліджуваним було запропоновано ситуаційний варіант методики; ретест відбувався через 10-45 днів після тесту. Також опитуваним було запропоновано Stress Coping Inventory (SVF120, Janke et al, 1985) в адаптації Н. Водоп'янової. Аналіз отриманих даних здійснено за допомогою пакетів статистичної обробки даних SPSS, JAMOVI; використано *методи*: описові статистики, аналіз надійності шкал, конфірмаційний факторний аналіз (CFA), експлораторний факторний аналіз (EFA); кореляційний аналіз (коефіцієнт Спірмена). Надійність досліджено на основі моделі Кронбаха з обчисленням коефіцієнту узгодженості альфа. **Результати.** Результати дослідження свідчать про досить хорошу узгодженість отриманих даних із базовою теоретичною моделлю методики, за винятком окремих шкал, що кореспондується із даними зарубіжних досліджень щодо певної дискусійності факторної структури Brief-COPE. Перевірка змістової валідності показала значну кількість сильних кореляцій. Виявлено високий рівень тест-ретестової надійності методики, яка адаптувалася. Здійснено порівняння результатів отриманих даних із даними зарубіжних досліджень із використанням Brief-COPE. **Дискусія і висновки.** Перевірка психометричних характеристик української версії методики Brief COPE inventory (Carver, 1997) показала достатньо високу внутрішню валідність і надійність адаптованої методики. Таким чином, можна стверджувати, що українська версія методики Brief COPE inventory (Carver, 1997) може використовуватися у дослідженнях для вимірювання копінг-поведінки особистості. **Ключові слова:** копінг-стратегії, адаптація, Brief-COPE, особистість, диспозиційний копінг, ситуаційний копінг.

Вступ

Повномасштабна війна в Україні триває вже понад півтора року, що призводить до людських втрат, фізичної та психічної травми значної кількості людей. Безпрецедентний масштаб військової агресії та її наслідків

means that a significant number of both military and civilians need professional help from mental health professionals. In these circumstances, psychological research aimed at studying coping strategies and helping people overcome trauma is becoming increasingly important (Garfin et al., 2018).

In recent decades, the study of stress and coping strategies has attracted considerable attention of researchers. At the same time, certain methodological difficulties, such as different approaches to understanding the nature and types of coping, and thus the variety of psychological tools, make it difficult to study coping and compare the results of different studies. Among the most well-known psychodiagnostic instruments of coping strategies are the Folkman and Lazarus Coping Questionnaire (1988), based on the distinction between two coping mechanisms (problem-focused and emotion-focused coping); the Strategic Approach to Coping Scale (SACS) (Hobfoll et al., 1994); the COPE Inventory (Carver et al., 1989), the Brief-COPE (Carver, 1997), and others.

The instruments developed by C. Carver et al. (1997) are actively used in psychological research and have been adapted into different languages. In modern conditions, it is of special interest to adapt the Brief-COPE questionnaire into Ukrainian as a short and convenient psychodiagnostic tool that will allow Ukrainian psychologists to study the peculiarities of overcoming stress and traumatic situations during the war in order to take this data into account when planning and implementing psychological assistance.

The purpose was to adapt the Brief-COPE (Carver et al., 1997) into Ukrainian (situational version).

Methods

Methodology. Coping is understood as an individual's use of cognitive and behavioral strategies to manage the demands of a situation or reduce negative emotions and conflicts caused by stress. Thus, we can speak of coping behavior as conscious, controlled, adequate, and aimed at effectively overcoming a stressful situation.

There are problem-focused, emotion-focused, and meaning-focused coping strategies

зумовлюють те, що значна частина як військових, так і мирного населення потребує професійної допомоги спеціалістів сфери психічного здоров'я. У цих умовах зростає актуальність психологічних досліджень, спрямованих на вивчення стратегій подолання, допомогу людині виходу із травми (Garfin et al., 2018).

Упродовж останніх десятиліть вивчення стресу та стратегій його подолання привертало значну увагу дослідників. Водночас певні методологічні труднощі, зокрема різні підходи до розуміння природи та видів подолання, а відтак і різноманіття психологічного інструментарію, ускладнюють дослідження копіngu та співставлення результатів різних досліджень. Серед найбільш відомих інструментів психодіагностики копіng-стратегій слід згадати опитувальник способів подолання Фолкман та Лазаруса (1988), побудований на основі розрізнення двох механізмів подолання (копіng, фокусований на проблемі, і копіng, фокусований на емоціях); Шкала подолання (SACS) (Hobfoll et al., 1994); інвентар COPE (Carver et al., 1989), Brief-COPE (Carver, 1997) та інші.

Інструменти, розроблені С. Carver et al. (1997), активно використовуються у психологічних дослідженнях, здійснено їх адаптації різними мовами. У сучасних умовах становить інтерес адаптація українською мовою опитувальника Brief-COPE як короткого і зручного інструменту психодіагностики, що дасть можливість українським психологам вивчати особливості подолання стресу і травматичних ситуацій під час війни для того, щоб урахувати ці дані при плануванні й реалізації психологічної допомоги.

Метою була адаптація психодіагностичної методики Brief-COPE (Carver et al., 1997) українською мовою (ситуаційна версія).

Методи

Методологія. Копінг розуміють як використання особистістю когнітивних і поведінкових стратегій для керування вимогами ситуації або зменшення негативних емоцій і конфліктів, викликаних стресом. Таким чином, можна говорити про копіng-поведінку як усвідомлену, підконтрольну, адекватну і спрямовану на ефективне подолання стресової ситуації.

Ukrainian Adaptation of the Brief-COPE Questionnaire

(Folkman & Lazarus, 1988). Problem-focused coping involves actively addressing the stressor and seeking a solution, while emotion-focused coping involves regulating emotions related to the stressor. Meaning-focused coping involves the search for positive meaning in the context of life's realization. Endler and Parker (1990) identified the main styles of coping: problem-focused (making efforts to solve the problem) and emotion-focused (concentrating on one's own emotional experiences), as well as avoidance orientation (performing substitute tasks or seeking social contacts) (Endler & Parker, 1990; 1994).

Coping strategies depend on various factors, such as age and gender, individual characteristics, and the nature of the stressor. In many studies, coping is viewed through the prism of the dichotomy of dispositional and situational strategies or styles; there are other dichotomies of coping, such as engagement or avoidance strategies; active or passive coping; proactive or reactive; social or individual (Tang et al., 2016; Solberg et al., 2022). At the same time, despite their prevalence, dichotomous models of coping are often criticized for their simplistic nature; instead, it is argued that coping is a multidimensional construct and a simple dichotomy cannot explain the complexity of the coping process (Carver et al., 1989; Carver & Scheier, 1994; Solberg et al., 2022). The model by C. Carver et al. (1997) reflects the understanding of coping strategies as a combination of, on the one hand, certain stable coping tendencies (dispositional coping), and on the other hand, methods used in a particular stressful situation (situational coping). Therefore, coping strategies are considered as a result of the interaction of the characteristics of the individual and the situation. At the same time, different types of coping strategies can have different effects on a person depending on the nature of the stressor and individual characteristics. For example, problem-focused coping strategies may be more effective in managing acute stressors, while emotion-focused strategies may be more effective in managing chronic stressors or situations in which a person has limited control (Carver & Connor-Smith, 2010).

Виокремлюють стратегії подолання, орієнтовані на проблему, фокусовані на емоціях, а також подолання, фокусоване на смислах (Folkman, Lazarus, 1988). Копінг, орієнтований на проблему, передбачає активне звернення до стресора та пошук розв'язання, тоді як копінг, фокусований на емоціях, передбачає регуляцію емоцій, пов'язаних зі стресором. Копінг, фокусований на смислах, передбачає пошук позитивного сенсу в контексті реалізації життєдіяльності. Ендлер і Паркер (1990) виокремили основні стилі копінгу: проблемно-фокусований (докладання зусиль для вирішення проблеми) і емоційно-фокусований (концентрація на власних емоційних переживаннях), а також орієнтацію на уникнення (виконання замінних завдань або пошук соціальних контактів) (Endler, Parker, 1990; 1994).

Копінг-стратегії залежать від різних факторів, таких як вік і стать людини, індивідуальні особливості, природа стресора. У багатьох дослідженнях копінг розглядається через призму дихотомії диспозиційних і ситуативних стратегій або стилів; наявні й інші дихотомії копінгів, зокрема стратегії залучення або уникнення; активний або пасивний копінг; проактивний або реактивний; соціальний або індивідуальний (Tang et al., 2016; Solberg et al., 2022). Водночас, незважаючи на поширеність, дихотомічні моделі копінгу часто критикують через їх спрощеність; натомість стверджують, що подолання – це багатовимірна конструкція і проста дихотомія не може пояснити складності процесу подолання (Carver et al., 1989; Carver, Scheier, 1994; Solberg et al., 2022). Модель С. Carver et al. (1997) відображає розуміння стратегій подолання як комбінації, з одного боку, певних стійких тенденцій копінгу (диспозиційний копінг), а з іншого боку, методів, які використовують у конкретній стресовій ситуації (ситуаційний копінг). Тож копінг-стратегії розглядаються як результуючі взаємодії характеристик індивіда та ситуації. При цьому різні типи копінг-стратегій можуть мати різний вплив на людину залежно від природи стресора та індивідуальних особливостей. Так, стратегії подолання, фокусовані на проблемі, можуть бути більш ефективними для керування гострими стресовими факторами, тоді як стратегії, фокусовані на емоціях, – в управлінні хронічними стресовими факторами або ситуаціями, в яких особа має обмежений контроль (Carver, Connor-Smith, 2010).

The COPE inventory was proposed by C. Carver et al. (1989), it includes 60 items that are grouped into 15 strategies. The methodology can be used in different versions: a dispositional version: respondents indicate to what extent they usually perform certain actions when under stress; situational versions, in which respondents indicate to what extent they did it over a certain period in the past or to what extent they performed the specified action over a certain period until now. The COPE factor structure consists of four factors: 1) problem-focused coping; 2) emotion-focused coping; 3) social support-seeking coping; and 4) avoidant coping. Research results confirm the reliability and validity of the COPE methodology; it has been adapted into many languages, including Ukrainian (Kovalenko, 2018).

Later, the Brief-COPE inventory including 28 questions that require responses on a 4-point Likert scale was created (Carver, 1997). The Brief COPE can also be used in different ways to diagnose both dispositional and situational coping strategies. Thus, the response options for the dispositional version range from “1” (“I haven’t been doing this at all”) to “4” (“I’ve been doing this a lot”); for the situational version – from “1” (“I haven’t done this”) to “4” (“This is exactly what I have done”) (Carver, 1997). The Brief-COPE includes 14 subscales: self-distraction, active coping, denial, substance use, use of emotional support, use of instrumental support, behavioral disengagement, venting, positive reframing, planning, humor, acceptance, religion, and self-blame. These subscales can be categorized into three higher-order dimensions: problem-focused coping; emotion-focused coping; and avoidant coping. The methodology is tested and valid, and actively used in modern research (Baghoori et al., 2022; Rajesh et al., 2022; Van Gils, 2022; Weeratunga et al., 2022, Abdul Rahman et al., 2021, Mackay et al., 2021). Internal reliability for subscales ranges from $\alpha = 0.57$ to $\alpha = 0.90$ (Carver, 1997). At the same time, the factor structure of the Brief COPE remains controversial (Tang et al., 2016; Solberg, Gridley, Peters, 2022, Fernández-Martín et al., 2022). The toolkit has been adapted into different languages, including Slovak (Halamová et al., 2022), Spanish (Fernández-Martín et al.,

Запропонований С. Carver et al. (1989) інвентар COPE включає 60 пунктів, які об’єднано в 15 стратегій. Методику можна використовувати в різних варіантах: диспозиційна версія: респонденти зазначають, якою мірою вони зазвичай здійснюють певні дії, перебуваючи у стресі; ситуаційні версії, в яких опитувані вказують, наскільки вони насправді це робили протягом певного періоду часу в минулому або якою мірою вони здійснювали зазначену дію протягом певного періоду до теперішнього часу. Факторна структура COPE складається з чотирьох факторів: 1) подолання, зосереджене на проблемі; 2) копінг, зосереджений на емоціях; 3) копінг, зосереджений на пошуку соціальної підтримки, 4) уникнення проблеми або пов’язаних з нею емоцій. Результати досліджень підтверджують надійність і валідність методики COPE; вона адаптована багатьма мовами, зокрема, українською (Коваленко, 2018).

Пізніше був створений Brief COPE inventory (Carver, 1997), який включає 28 запитань, що передбачають відповіді за 4-бальною шкалою Лайкерта. Brief COPE також можна застосовувати у різних варіантах – для діагностики як диспозиційних копінг-стратегій, так і ситуативних. Так, варіанти відповідей для диспозиційної версії – від “1” (“я взагалі цього не роблю”) до “4” (“саме це я роблю”); для ситуаційної версії – від “1” (“я зазвичай цього не робив”) до “4” (“це саме те, що я зазвичай робив”) (Carver, 1997). Brief COPE включає 14 підшкал: активне подолання, планування, позитивний рефреймінг, прийняття, гумор, звернення до релігії, використання емоційної підтримки, використання інструментальної підтримки, самовідволікання, заперечення, вираження емоцій, вживання психоактивних речовин, поведінкове розмежування та самозвинувачення. Ці підшкали можна класифікувати за трьома вимірами вищого порядку: подолання, орієнтоване на проблему; подолання, орієнтоване на емоції; уникання подолання. Методика є апробованою та валідною, активно використовуваною в сучасних дослідженнях (Baghoori et al., 2022; Rajesh et al., 2022; Van Gils, 2022; Weeratunga et al., 2022, Abdul Rahman et al., 2021, Mackay et al., 2021). Внутрішня надійність для підшкал коливається від $\alpha = 0,57$ до $\alpha = 0,90$ (Carver, 1997). Водночас факторна структура Brief COPE залишається дискусійною (Tang et al., 2016; Solberg,

Ukrainian Adaptation of the Brief-COPE Questionnaire

2022), Italian (Bongelli et al., 2022), and French (Caporossi et al., 2022).

Participants. The initial total sample size of the researched was 192 people aged 17 to 44 ($M=23.12$, $SD=6.32$), mostly students and young working adults.

Variables. The variables were the scales of the Brief COPE inventory (Carver, 1997) and the Stress Coping Inventory (SVF120, Janke et al, 1985) in the adaptation of N. Vodopianova (2009).

Procedure and tools. The study used: a system of general scientific methods – theoretical: analysis, generalization, systematization, and interpretation of scientific sources; empirical method – a survey using psychodiagnostic tools; mathematical and statistical methods of data processing.

The Brief-COPE (Carver, 1997) and the Stress Coping Inventory (SVF, Janke et al, 1985) in the adaptation of N. Vodopianova (2009) were used to measure coping strategies for stressful life events. The Ukrainian version of the Brief COPE inventory (Carver, 1997) was adapted in two stages: language adaptation of the questionnaire, which was carried out through bilateral translation by bilingual psychologists. After that, a comparative expert evaluation of the obtained English and Ukrainian versions of the questionnaire was carried out and the Ukrainian version of the questionnaire was agreed upon (see Appendix). All questions of the questionnaire were provided to respondents in Ukrainian. The Ukrainian version of the Brief COPE also consists of 28 statements to be answered on a Likert scale from “1” to “4” in the situational version. All items of the questionnaire are grouped into 14 scales following the original version.

The research was based on ethical principles (confidentiality, voluntary participation, informed consent).

Organization of the survey. The survey was conducted using the Google Forms service and was distributed by sending links to the survey on social networks and messengers (Facebook, Telegram, Viber). The data collection took place in two stages: the respondents took a test, and 10-45 days later, a retest. The survey was conducted from September 25, 2022, to April 14, 2023.

The study of coping strategies faces several methodological problems – from the tendency

Gridley, Peters, 2022, Fernández-Martín et al., 2022). Інструментарій був адаптований різними мовами, зокрема словацькою (Halámová et al., 2022), іспанською (Fernández-Martín et al., 2022), італійською (Bongelli et al., 2022), французькою (Caporossi et al., 2022).

Учасники. Первинний загальний обсяг вибірки досліджуваних склав 192 особи віком від 17 до 44 років ($M=23.12$, $SD=6.32$), переважно студенти та молоді працюючі дорослі.

Змінні. Змінними були шкали методик Brief COPE inventory (Carver, 1997) та Stress Coping Inventory (SVF120, Janke et al, 1985) в адаптації Н. Водоп'янової (2009).

Процедура та інструменти. У дослідженні використано: систему загальнонаукових методів – теоретичних: аналіз, узагальнення, систематизацію та інтерпретацію наукових джерел; емпіричний метод – опитування з використанням психодіагностичних методик; математико-статистичні методи обробки даних.

Для вимірювання стратегій подолання стресових життєвих подій використано Brief-COPE (Carver, 1997) та опитувальник Stress Coping Inventory (SVF, Janke et al, 1985) в адаптації Н. Водоп'янової (2009). Адаптацію української версії Brief COPE inventory (Carver, 1997) здійснено у два етапи: проведення мовної адаптації опитувальника, яка була здійснена шляхом двостороннього перекладу психологами-білінгвами. Після цього здійснено порівняльну експертну оцінку отриманих англійських і українських версій опитувальника та узгоджено український варіант анкети (див. Додаток). Усі питання опитувальника були надані респондентам українською мовою. Україномовна версія Brief COPE також складається з 28 тверджень, на які необхідно відповісти за шкалою Лайкерта від “1” до “4” в ситуаційній версії. Всі пункти опитувальника згруповані в 14 шкал відповідно до оригінальної версії.

Дослідження базувалося на дотриманні етичних принципів (конфіденційність, добровільність участі, інформована згода).

Організація дослідження. Дослідження проведено за допомогою сервісу Google Forms, поширення відбувалося шляхом розсилки посилань на опитування у соціальних мережах та месенджерах (Facebook, Telegram, Viber). Збір даних проходив у два етапи, досліджувані пройшли тест, а через 10-45 днів – ретест.

to understand coping in a dichotomous paradigm to the difficulty of taking into account the nature of stress and the extent of its impact on a person (Schwarzer & Schwarzer, 1996). In particular, the specifics of a stressful situation and its cognitive assessment affect how people cope with it, so the strength of the situation's impact on a person is an essential factor. Therefore, there is a question of the correct measurement of the effects of various stressful situations (actual and hypothetical), taking into account the parameters of the situation. Our research examined the coping strategies of individuals in a situation of stress caused by military aggression. Although the stress factor was the same, due to the life circumstances, the depth of the stress experience, its impact on the individual could differ significantly (e.g., loss of loved ones, destruction of the home, forced migration, etc.) The research does not take into account the specifics of the situation and the strength of its impact on the individual; at the same time, dispositional coping factors also had an impact, so taking into account the specifics of the situation and the weight of heterogeneous factors is one of the debatable aspects of the research and at the same time its perspective.

Statistical analysis. Software applications used: SPSS version 23 statistical data processing package and Jamovi version 2.2.5; Microsoft Excel version 2019 for primary processing of exported data and charting; methods: descriptive statistics, scale reliability analysis, and confirmatory factor analysis (CFA) to test the effectiveness of the model that forms the factors of a given structure, exploratory factor analysis (EFA) to identify the structure of the scales of the adapted methodology and compare its compliance with existing factor structures; correlation analysis (Spearman's coefficient). Descriptive statistics included frequency distributions and contingency tables, sample means, standard deviation, measures of kurtosis, and skewness. Reliability was investigated on the basis of Cronbach's model with the calculation of the coefficient of consistency α . Factors were identified using the principal component method, with varimax rotation and Kaiser normalization.

Опитування здійснювалося з 25 вересня 2022 року по 14 квітня 2023 року.

Дослідження копінг-стратегій стикається з низкою методологічних проблем – від тяжіння до розуміння копіngu в дихотомічній парадигмі до складності врахування природи стресу та міри його впливу на людину (Schwarzer, Schwarzer, 1996). Зокрема, специфіка стресової ситуації та її когнітивна оцінка впливають на те, як люди справляються з нею, тож істотним чинником є сила впливу ситуації на особу. Відтак постає питання коректного вимірювання впливів різних стресових ситуацій (фактичних і гіпотетичних), врахування параметрів ситуації. У нашому дослідженні вивчено копінг-стратегії особистості в ситуації стресу, викликаного військовою агресією. Хоча фактор стресу був однаковий, але життєві обставини, глибина переживання стресу, а відтак його вплив на індивіда міг значно відрізнятися (наприклад, втрата близьких, руйнування домівки, вимушена міграція тощо). У дослідженні не враховано специфіку ситуації та силу її впливу на індивіда; водночас диспозиційні фактори подолання також мали вплив, тож врахування специфіки ситуації та ваги різнорідних факторів становить один із дискусійних аспектів дослідження і водночас його перспективу.

Статистичний аналіз. Використано: *програмні застосунки:* пакет статистичної обробки даних SPSS version 23 та Jamovi version 2.2.5; Microsoft Excel version 2019 для первинної обробки експортованих даних та побудови діаграм; *методи:* описові статистики, аналіз надійності шкал, конфірмаційний факторний аналіз (CFA) з метою перевірки ефективності моделі, що утворюють фактори заданої структури, експлораторний факторний аналіз (EFA) з метою виявлення структури шкал методики, яку адаптували, і порівняння її відповідності наявним факторним структурам; кореляційний аналіз (коефіцієнт Спірмена). Серед описових статистик було використано частотні розподіли та таблиці спряженості, вибіркові середні, середньоквадратичне відхилення, міри ексцесу і асиметрії. Надійність досліджувалася на основі моделі Кронбаха з обчисленням коефіцієнту узгодженості α . Виокремлення факторів здійснювалося методом головних компонент, з варімакс-обертанням з нормалізацією Кайзера.

Results

We present descriptive statistics and reliability results of the Ukrainian adaptation of the Brief-COPE inventory (Carver, 1997). Tabl. 1 shows the means and standard deviations for each scale of the test.

At the next stage, we calculated the internal consistency coefficient (Cronbach's alpha) for each of the investigated scales of this questionnaire (Tabl. 2). It is known that the closer the coefficient

Результати

Наводимо описові статистики та результати надійності української адаптації Brief COPE inventory (Carver, 1997). У табл. 1 представлено середні показники та стандартні відхилення за кожною шкалою тесту.

На наступному етапі було обчислено коефіцієнт внутрішньої узгодженості (альфа Кронбаха) для кожної з досліджуваних шкал методики (табл. 2). Як відомо, чим ближче значення

Table 1: Descriptive statistics of the Ukrainian version of the Brief COPE inventory (Carver, 1997)

Таблиця 1. Описові статистики української версії методики Brief COPE inventory (Carver, 1997)

Coping strategies Копінг-стратегії	M	SD
Problem-focused Проблемно орієнтовані	2.71	.54
Active coping Активне додання	2.90	.75
Use of instrumental support Інструментальна підтримка	2.61	.86
Positive reframing Позитивний рефреймінг	2.35	.89
Planning Планування	3.00	.76
Emotion-focused Емоційно орієнтовані	2.43	.43
Use of emotional support Емоційна підтримка	2.81	.84
Venting Вираження емоцій	2.57	.75
Humor Гумор	2.22	.91
Acceptance Прийняття	3.23	.71
Self-blame Самозвинувачення	2.62	.71
Religion Релігія	1.77	.89
Avoidant Уникаючі	2.01	.50
Self-distraction Самовідволікання	2.90	.78
Denial Відмова	1.96	.87
Substance use Вживання речовин	1.62	.86
Behavioral disengagement Поведінкове розмежування	1.58	.67

Notes: M – mean of the distribution; SD – standard deviation of the distribution.

Примітка: M – середнє розподілу; SD – середнє квадратичнє відхилення розподілу.

Table 2. Internal consistency of the scales of the Ukrainian version of the Brief COPE inventory (Carver, 1997)

Таблиця 2. Внутрішня узгодженість шкал української версії методики Brief COPE inventory (Carver, 1997)

Coping strategies Копінг-стратегії	Cronbach's α α Кронбаха
Problem-focused Проблемно орієнтовані	.73
Active coping Активне додання	.65
Use of instrumental support Інструментальна підтримка	.82
Positive reframing Позитивний рефреймінг	.75
Planning Планування	.70
Emotion-focused Емоційно орієнтовані	.65
Use of emotional support Емоційна підтримка	.76
Venting Вираження емоцій	.53
Humor Гумор	.75
Acceptance Прийняття	.54
Self-blame Самозвинувачення	.66
Religion Релігія	.78
Avoidant Уникаючі	.67
Self-distraction Самовідволікання	.55
Denial Відмова	.68
Substance use Вживання речовин	.92
Behavioral disengagement Поведінкове розмежування	.67

value is to 1, the more consistent the scale is considered to be. Different psychometric manuals give different standards of α values for acceptable consistency, mostly greater than .70; the coefficient cannot be lower than .50. On the other hand, it is known that as the number of scale items increases, the coefficient of internal consistency increases. Thus, in the case of the short version of the test, when each scale includes two questions, it was expected that the internal consistency coefficients would be generally lower compared to the full version of the questionnaire.

коефіцієнту до 1, тим шкала вважається більш узгодженою. У різних довідниках із психометрії називають різні стандарти значень α для прийнятної узгодженості, здебільшого більше .70; при цьому коефіцієнт не може бути нижчим за .50. З іншого боку, відомо, що при збільшенні кількості складових шкали, коефіцієнт її внутрішньої узгодженості зростає. Таким чином, у випадку короткої версії тесту, коли кожна шкала включає два запитання, було очікувано, що коефіцієнти внутрішньої узгодженості будуть у цілому нижчими порівняно з повною версією методики.

Table 3. Factor loadings of the confirmatory factor analysis of the scales of the Ukrainian version of the Brief-COPE inventory (Carver, 1997)

Таблиця 3. Навантаження факторів конфірмаційного факторного аналізу шкал української версії методики Brief COPE inventory (Carver, 1997)

Factor Фактор	Indicator Показник	Estimate Оцінка	SE	Z	P
Self-distraction Самовідволікання	QS1	.622	.0598	10.4	< .001
	QS19	.54	.0574	9.42	< .001
Active coping Активне подолання	QS2	.605	.0482	12.55	< .001
	QS7	.595	.0497	11.99	< .001
Denial Відмова	QS3	.725	.0544	13.34	< .001
	QS8	.702	.0567	12.38	< .001
Substance use Вживання речовин	QS4	.876	.0507	17.27	< .001
	QS11	.777	.0475	16.35	< .001
Use of emotional support Емоційна підтримка	QS5	.787	.0434	18.13	< .001
	QS15	.687	.0452	15.2	< .001
Use of instrumental support Інструментальна підтримка	QS23	.768	.0442	17.37	< .001
	QS10	.791	.0415	19.07	< .001
Behavioral disengagement Поведінкове розмежування	QS16	.619	.0439	14.12	< .001
	QS6	.489	.041	11.93	< .001
Venting Вираження емоцій	QS9	.535	.0576	9.28	< .001
	QS21	.552	.0566	9.75	< .001
Positive reframing Позитивне переформатування	QS12	.684	.0538	12.72	< .001
	QS17	.86	.0576	14.93	< .001
Planning Планування	QS14	.639	.0477	13.39	< .001
	QS25	.636	.0489	13	< .001
Humor Гумор	QS18	.976	.0677	14.41	< .001
	QS28	.637	.056	11.36	< .001
Acceptance Прийняття	QS20	.526	.0542	9.72	< .001
	QS24	.517	.0551	9.38	< .001
Religion Релігія	QS22	.712	.082	8.68	< .001
	QS27	.874	.0964	9.07	< .001
Self-blame Самозвинувачення	QS13	.693	.0655	10.58	< .001
	QS26	.629	.0578	10.89	< .001

Note: SE – standard error, Z – Fisher's test value; p – significance level.

Примітка: SE – стандартна похибка; Z – значення критерію Фішера; p – рівень значущості.

While analyzing the data, it is noteworthy that the number of scales with a coefficient of agreement higher than .65 is 14. The most consistent was the Substance Use scale (.92), and the least consistent was the Venting scale (.53).

The 14-factor base model was tested using confirmatory factor analysis. The factor loadings are presented in Tabl. 3, which shows that all factors are quite well consistent.

The compliance indices of the Ukrainian version of the Brief COPE are shown in Tabl. 4.

Table 4. Results of confirmatory factor analysis of the scales of the Ukrainian version of the Brief COPE inventory (Carver, 1997)

Таблиця 4. Результати конфірмаційного факторного аналізу шкал української версії методики Brief COPE inventory (Carver, 1997)

Test for Exact Fit Індекс точної відповідності	χ^2	464
	df	259
	p	<.001
Fit Measures Міра відповідності	cMin/df	1.792
	CFI	.941
	TLI	.914
	RMSEA	.0467
	RMSEA 90% CI (Lower)	.0398
	RMSEA 90% CI (Upper)	.0536

Note: df – degrees of freedom; CFI – comparative fit index; TLI – Tucker Lewis index; RMSEA (CI) – root mean square error of approximation (95.0% confidence interval).

Примітка: df: ступені свободи; CFI: індекс порівняльної відповідності; TLI: індекс Такера Льюїса; RMSEA (CI): середньоквадратична помилка апроксимації (95.0% довірчий інтервал).

From the data in Table 4, we can conclude that the obtained data correspond to the specified factor structure: the normalized χ^2 does not exceed 3, which indicates the impossibility of rejecting the null hypothesis regarding the best basic factor model; the CFI index, which indicates the correspondence to the null model through the calculation of covariance matrices, has a value close to 1 (.941); the situation is similar to the TLI index; the root mean square error of the approximation is significantly less than .05, which indicates the satisfactory nature of the given structure.

При аналізі отриманих даних привертає увагу те, що кількість шкал, у яких коефіцієнт узгодженості більший за .65, становить 14. Найбільш узгодженою виявилася шкала “Вживання речовин” (.92), найменш узгодженою – “Вираження емоцій” (.53).

У результаті конфірмаційного факторного аналізу було перевірено 14-факторну базову модель. Факторні навантаження наведено у табл. 3, з якої видно, що усі фактори є досить добре узгодженими.

Індекси відповідності української версії методики Brief COPE inventory наведено у табл. 4.

З даних табл. 4 можна зробити висновок про відповідність отриманих даних заданій факторній структурі: нормований χ^2 не перевищує 3, що свідчить про неможливість відкидання нуль-гіпотези відносно кращості базової факторної моделі; індекс CFI, що вказує на відповідність нульовій моделі через обчислення коваріаційних матриць, має значення, наближене до 1 (.941); аналогічну ситуацію маємо і з індексом TLI; середньоквадратична помилка апроксимації є істотно меншою за .05, що засвідчує задовільність заданої структури.

На наступному кроці був здійснений експлораторний факторний аналіз із метою перевірки відповідності отримуваних факторних структур структурі оригінальної методики. Виокремлення факторів здійснено методом головних компонент, що ґрунтується на власному значенні 1, з варімакс-обертанням. Обґрунтуванням коректності застосування цього методу слугує значення міри адекватності КМО (.767) і критерію сферичності Бартлетта (значення 3733.31 з 378 ступенів свободи).

Усього було видобуто 8 компонентів із загальною дисперсією 64.61%, тоді як первинних шкал у методиці 14 (табл. 5).

Матрицю повернутих компонент наведено в табл. 6.

З табл. 6 видно, що компоненти 1–4 утворені об’єднанням по дві шкали, які виділені в теоретичному конструкті. Так, перший компонент утворений об’єднанням шкал “Використання інструментальної підтримки” (пп. 10 і 23) і “Емоційна підтримка” (пп. 5 і 15).

In the next step, exploratory factor analysis was conducted to check the consistency of the resulting factor structures with the structure of the original methodology. The factors were extracted using the principal component method based on the eigenvalue of 1 with varimax rotation. The correctness of this method is substantiated by the value of the KMO adequacy measure (.767) and Bartlett's sphericity criterion (value 3733.31 out of 378 degrees of freedom).

In total, 8 components were extracted with a total variance of 64.61%, while there are 14 primary scales in the methodology (Tabl. 5).

Table 5. Results of exploratory factor analysis of the scales of the Ukrainian version of the Brief COPE inventory (Carver, 1997)

Таблиця 5. Результати експлораторного факторного аналізу шкал української версії методики Brief COPE inventory (Carver, 1997)

Component Компонент	Rotation of the sum of squared loads Ротація суми квадратів навантажень		
	Total Усього	% of variance % дисперсії	Total % Сумарний %
1	3.192	11.401	11.401
2	2.505	8.947	20.348
3	2.495	8.909	29.258
4	2.456	8.771	38.029
5	2.134	7.622	45.651
6	1.909	6.816	52.467
7	1.723	6.153	58.620
8	1.676	5.987	64.606

The matrix of rotated components is shown in Tabl. 6.

Tabl. 6 shows that components 1-4 are formed by combining two scales that are allocated in the theoretical construct. Thus, the first component is formed by combining the scales "Use of instrumental support" (items 10 and 23) and "Emotional support" (items 5 and 15). The second component is formed by the scales "Denial" (items 3 and 8) and "Behavioral disengagement" (items 6 and 16). The third component is formed by the scales "Active coping" (items 2 and 7) and "Planning" (items 14 and 7). The fourth component is formed by the scales "Positive Reframing" (items 12 and 17) and "Humor" (items 18 and 28). The fifth component includes the scales "Self-distraction" (items 1 and 19) and "Acceptance" (items 20 and 24). The "Venting" scale (items 9 and 21) is also closer to it, but the coefficients of the last three scales in this

Другий компонент утворений шкалами "Відмова" (пп. 3 і 8) і "Поведінкове розмежування" (пп. 6 і 16). Третій компонент утворений шкалами "Активне подолання" (пп. 2 і 7) і "Планування" (пп. 14 і 7). Четвертий компонент утворений шкалами "Позитивний рефреймінг" (пп. 12 і 17) і "Гумор" (пп. 18 і 28). П'ятий компонент увібрав шкали "Самовідволікання" (пп. 1 і 19) і "Прийняття" (пп. 20 і 24). Також ближче до нього і шкала "Вираження емоцій" (пп. 9 і 21), проте коефіцієнти трьох останніх шкал в даному компоненті є меншими за .5 й тому вони не враховувалися. Шостий, сьомий і восьмий компоненти однозначно відповідають шкалам "Вживання психоактивних речовин" (пп. 4 і 11), "Самозвинувачення" (пп. 13 і 26) і "Релігія" (пп. 22 і 27).

Отже, можна зробити висновок про досить хорошу узгодженість отриманих даних із базовою теоретичною моделлю методики. Разом з тим відзначаємо певну невідповідність отриманих даних з другим рівнем моделі, а саме об'єднання в один компонент шкал, що належать до копінгів, фокусованих на проблемі й на емоціях (у випадку компонентів 1 і 4) та унікаючих копінгів і фокусованих на емоціях (компонент 5).

Останнє, на що варто звернути увагу на цьому кроці аналізу, це пп. 9 і 21, які не увійшли до жодного компонента. У базовому конструкті вони складають шкалу "Вираження емоцій". У нашому випадку така шкала не утворюється. Ці дані досить добре узгоджуються з показником альфа-Кронбаха, обчисленим на попередньому етапі, коли ця шкала отримала одне з найменших значень.

На наступному кроці методику перевірено на предмет змістової валідності. Для цього проведено кореляційний аналіз між шкалами опитувальників Brief-COPE (Carver, 1997) та Stress Coping Inventory (SVF, Janke et al., 1985). Незважаючи на те, що методики спираються на різні теоретичні моделі, їх підшкали близькі за змістом. Було створено порівняльну таблицю пар шкал й обчислено для них кореляції Спірмена (табл. 7).

Зазначимо, що всі шкали української версії методики Brief COPE inventory (Carver, 1997) мають більше, ніж один значущий зв'язок зі

component are less than .5 and, therefore, they were not taken into account. The sixth, seventh, and eighth components clearly correspond to the “Substance Use” (items 4 and 11), “Self-Blame” (items 13 and 26), and “Religion” (items 22 and 27) scales.

Thus, we can conclude that the data obtained are fairly consistent with the basic theoretical model of the Brief COPE. At the same time, we note a certain discrepancy between the data obtained and the second level of the model, namely, the combination of scales related to problem-focused and emotion-focused coping (in the case of components 1 and 4) and avoidant and emotion-focused coping (component 5) into one component.

шкалами SVF, але в таблиці подано лише найсильніші для кожної шкали. Також варто звернути увагу, що шкали “Прийняття”, “Гумор”, “Релігія”, хоча й мають значиму позитивну кореляцію з декількома шкалами відповідної методики, проте її рівень лише в деяких випадках сягає .3, тобто зв’язок виявився середньо-слабким і слабким.

Наступний етап стосувався перевірки тест-ретестової надійності української версії Brief COPE (Carver, 1997). Виходячи з численних рекомендацій, нами були застосовані такі обмеження щодо проходження ретесту: не

Table 6. The rotated matrix of components of factor analysis of the scales of the Ukrainian version of the Brief COPE inventory (Carver, 1997)

Таблиця 6. Повернута матриця компонентів факторного аналізу шкал української версії методики Brief COPE inventory (Carver, 1997)

Factors Фактор	1	2	3	4	5	6	7	8
QS10	.855							
QS23	.838						.113	.124
QS5	.818	.132	.197	.115	.100			
QS15	.736		.125		.239			
QS8		.758		-.106	.135			.155
QS3	.109	.742			.104		.143	
QS16	.108	.622	-.212			.146	.319	
QS6		.514	-.342	.112			.316	
QS2	.158		.740		.107			
QS25			.717		.216			
QS14		-.152	.631	.178	.255		.126	
QS7	.312	-.191	.598	.200				
QS17			.204	.807				
QS18	.113	-.247		.728	.228	.119	.142	
QS12		.198	.302	.705				
QS28		-.166	-.150	.680		.230	.190	
QS19	.134	.116		.257	.670			
QS24			.306		.636	.132		
QS1	.176	.110	.265		.604			
QS20		-.487	.245		.488		.122	
QS21	.385			-.218	.437		.437	.131
QS9	.378	.293			.392	.933	.110	
QS11		.132				.929		
QS4		.124		.107			.109	
QS13		.153	.185			.124	.800	
QS26		.241		.184	-.193		.712	
QS22	.115			.105				.887
QS27		.140						.885

Note: factor extraction method: principal component analysis. Rotation method: varimax with Kaiser normalization. The rotation converged in 9 iterations.

Примітка: метод виділення факторів: метод головних компонент. Метод обертання: варімакс з нормалізацією Кайзера. Обертання збіглося за 9 ітерацій.

The last thing to note in this step of the analysis is items 9 and 21, which are not included in any component. In the basic construct, they make up the “Venting” scale. In our case, such scale is not formed. These data are quite consistent with Cronbach’s alpha calculated at the previous stage, when this scale had one of the lowest values.

In the next step, the instrument was tested for content validity. For this purpose, correlation analysis was conducted between the scales of the Brief-COPE (Carver, 1997) and Stress Coping Inventory (SVF, Janke et al., 1985). Despite the fact that the instruments are based on different theoretical models, their subscales are similar in content. A comparative table of scale pairs was created and Spearman’s correlations were calculated for them (Tabl. 7).

It should be noted that all the scales of the Ukrainian version of the Brief COPE inventory (Carver, 1997) have more than one significant relationship with the SVF scales, but the table shows only the strongest ones for each scale. It is also worth noting that the “Acceptance”, “Humor”, and “Religion” scales, although they have a significant positive correlation with several scales of the Stress Coping Inventory, only in some cases reach .3, which means that the relationship is medium-weak and weak.

The next step was to check the test-retest reliability of the Ukrainian version of the Brief COPE (Carver, 1997). Based on numerous recommendations, we applied the following restrictions on retesting: no earlier than 10 days and no later than 45 days. At the same time, we dynamically reduced the upper limit to 20 days by comparing the results obtained with each other. A total of 192 people took the test/retest; 13 of them took it within the first 9 days, and 26 respondents took it more than 45 days after the first test. Thus, 153 people remained for the baseline sample. The frequency distribution of the retest period was significantly skewed to the left, with an average period of 25 days and a standard deviation of 8.2 days.

When analyzing the data of the test and retest using the Brief COPE inventory (Carver, 1997), the similarity of the overall scores is the first thing that draws attention. Thus, the average value of the total score of the test was 68.09 for the first sample and 67.95 for the second with a standard deviation of 10.60 and 10.34, respectively. When the upper limit of retest was reduced to 45 days, the following changes were obtained: the mean value of the total score of the test methodology was 68.24 for the first sample and 68.06 for the second with a standard deviation of 10.66 and 10.52, respectively. When the upper limit was reduced to 30 days, the following changes were obtained: the mean

раніше 10 днів і не пізніше 45 днів. При цьому верхнє обмеження ми динамічно зменшували до 20 днів, порівнюючи отримувані результати між собою. Усього тест/ретест пройшли 192 особи; 13 із них – протягом перших 9 днів, 26 респондентів – більш ніж за 45 днів після першого тестування. Таким чином, для базової вибірки залишилося 153 особи. Розподіл частот щодо періоду ретесту виявився істотно зміщеним вліво, його середній період склав 25 днів зі стандартним відхиленням 8.2 дні.

При аналізі даних тесту і ретесту за методикою Brief COPE inventory (Carver, 1997) насамперед привертає увагу схожість показників в цілому. Так, середнє значення загального балу тестової методики склало 68.09 для першої проби і 67.95 для другої при стандартному відхиленні 10.60 і 10.34 відповідно. При зменшенні верхньої межі ретесту до 45 днів отримано такі зміни: середнє значення загального балу тестової методики склало 68.24 для першої проби і 68.06 для другої при стандартному відхиленні 10.66 і 10.52 відповідно. При зменшенні верхньої границі до 30 днів отримано такі зміни: середнє значення загального балу тестової методики склало 69.08 для тесту і 68.05 для ретесту при стандартному відхиленні 10.33 і 10.48 відповідно (див. табл. 8).

Важливо, що всі кореляції мають статистичну значущість на рівні $p < .001$. Крім того, 10 з 17 оцінюваних шкал (або 59.0%) для періоду ретесту до 45 днів мають коефіцієнт зв’язку вищий за 0.6, що для психологічного дослідження інтерпретують як високий прямий зв’язок. Решта шкал мають зв’язок між тестом і ретестом вищий за .45, тобто середньо-високий прямий зв’язок. Кількість шкал з високим прямим зв’язком зі зменшенням верхньої часової межі ретесту зростає, як зростає й сам показник кореляції для усіх обчислювальних шкал, досягаючи оптимального значення (12 з 17 показників вище .6) при верхній межі ретесту 30 днів. При зменшенні верхньої межі до 20 днів показники кореляції істотно зменшуються для більшості шкал, а деякі стають слабкими (наприклад, “Самозвинувачення” .213, “Планування” .189).

На основі вказаних даних можна стверджувати про високий рівень тест-ретестової

Table 7. Correlation analysis of the scales of the Ukrainian version of the Brief COPE inventory (Carver, 1997) and the Stress Coping Inventory (SVF, Janke et al., 1985)

Таблиця 7. Кореляційний аналіз шкал української версії методики Brief COPE inventory (Carver, 1997) та методики Stress Coping Inventory (SVF, Janke et al., 1985)

Brief COPE scales (Carver, 1997) Шкали Brief COPE (Carver, 1997)	Scales of the Stress Coping Inventory (SVF, Janke et al, 1985) Шкали Stress Coping Inventory (SVF, Janke et al, 1985)	Spearman's correlation coefficient Коефіцієнт кореляції Спірмена
Self-blame Самозвинувачення	Self-blame Самозвинувачення	.692**
	Self-pity Жалість до себе	.410**
Use of instrumental support Інструментальна підтримка	Social support Соціальна підтримка	.680**
Substance use Вживання речовин	Medicines Ліки	.651**
Self-distraction Самовідволікання	Distractions Відволікання	.597**
Use of emotional support Емоційна підтримка	Social support Соціальна підтримка	.588**
Planning Планування	Controlling the situation Контроль ситуації	.509**
	Self-control Самоконтроль	.450**
Denial Відмова	Helplessness Безпомічність	.460**
	Avoidance Уникнення	.419**
Behavioral distinction Поведінкове розмежування	Avoidance Уникнення	.456**
Venting Вираження емоцій	Aggression Агресія	.452**
Active coping Активне долавання	Self-affirmation Самоствердження	.406**
Positive reframing Позитивний рефреймінг	Reducing the significance of a stressful situation Зниження значущості стресової ситуації	.389**
Acceptance Прийняття	Self-control Самоконтроль	.333**
Humor Гумор	Reducing the significance of a stressful situation Зниження значущості стресової ситуації	.271**
	Self-approval Самосхвалення	.269**
Religion Релігія	Aggression Агресія	.194**

Note: * p < .05, ** p < .01, *** p < .001.

Примітка: *p < .05, **p < .01, ***p < .001

Table 8. Table of the test-retest mean for the total score using the Brief-COPE methodology (Carver, 1997)

Таблиця 8. Таблиця середнього тест-ретест для загального балу за методикою Brief-COPE (Carver, 1997)

Period Період	Test тест		Retest Ретест	
	M	SD	M	SD
up to 45 days до 45 днів	68.09	10.60	67.95	10.34
up to 30 days до 30 днів	68.24	10.66	68.06	10.52
up to 20 days до 20 днів	69.08	10.33	68.05	10.48

Note: M – mean of the distribution; SD – standard deviation of the distribution.

Примітка: M – середнє розподілу; SD – середнє квадратичнє відхилення розподілу.

value of the total score of the test methodology was 69.08 for the test and 68.05 for the retest with a standard deviation of 10.33 and 10.48, respectively (see Tabl. 8).

Tabl. 9 shows the correlations of the scales based on the results of the test and retest.

It is important to note that all correlations are statistically significant at the $p < .001$ level. In addition, 10 out of 17 scales (or 59.0%) for the retest period up to 45 days have a correlation coefficient above .6, which is interpreted as a high direct correlation for psychological research. The rest of the scales have a test-retest correlation above .45, which is a medium-high direct correlation. The number of scales with a high direct correlation increases with decreasing upper retest time limit, as does the correlation for all computed scales, reaching an optimal value (12 out of 17 scores above .6) at the upper retest time limit of 30 days. When the upper limit is reduced to 20 days, the correlation values decrease significantly for most scales, and some become weak (e.g., “Self-Blame” .213, “Planning” .189).

Based on these data, we can assert a high level of the test-retest reliability of the studied technique. At the same time, the optimal number of days for retesting is up to 30; when the upper limit is extended to 45 days, the indicators decrease slightly.

Discussion

Comparison of the results obtained in our study with the published results of other similar studies

надійності досліджуваної методики. При цьому оптимальна кількість днів для проведення ретесту становить до 30; при розширенні верхньої межі до 45 днів показники дещо знижуються.

Дискусія

Порівняння результатів, отриманих у нашому дослідженні, з опублікованими результатами інших подібних досліджень щодо даної методики (Negarty, Buchanan, 2021; Poulus et al., 2020) показало багато спільних тенденцій (табл. 10).

З таблиці видно, що в цілому середні показники української версії методики, так само як і стандартні відхилення між даними поточного дослідження, є досить близькими до результатів дослідження D. Negarty, B. Buchanan (2021). Зокрема, різниця між середніми інтегрованих шкал унікаючих та проблемно орієнтованих стратегій складає .04, а щодо емоційно орієнтованих стратегій – .09. Усі інші значення становили меншу або рівну різницю, ніж у дослідженні D. Poulus et al. (2020). Виняток склала лише шкала “Прийняття”, середній показник якої виявилися істотно вищим за показники обох інших досліджень (3.23 проти 2.80 і 2.99 відповідно). Одним із можливих пояснень такої відмінності може слугувати вікова специфіка вибірки поточного дослідження, тобто молодий вік досліджуваних.

Порівняння коефіцієнтів внутрішньої узгодженості (α Кронбаха) для кожної шкали, з результатами аналогічного дослідження D. Poulus et al. (2020) показало такі результати (табл. 11).

В обох версіях опитувальника кількість шкал, у яких $\alpha > .65$, становить 14 – як у нашому дослідженні, так і в порівнюваному, при цьому дві з трьох шкал, що вийшли за нижні межі, співпадають. Це шкали “Вираження емоцій”, “Прийняття”, “Самовідволікання”. Такий результат можемо інтерпретувати як кількісну схожість внутрішньої узгодженості. Разом з тим, відзначимо, що значення в незадовільних показниках шкал у нашому дослідженні нижчі. Крім того, в обох дослідженнях найбільш узгодженою виявилася шкала “Вживання речовин” (.92 і .87 відповідно).

on this instrument (Hegarty and Buchanan, 2021; Poulus et al., 2020) showed many common trends (Tabl. 10).

The table shows that, in general, the average scores of the Ukrainian version of the methodology, as well as the standard deviations between the data of the current study, are quite close to the results of the research of D. Hegarty, B. Buchanan (2021). In particular, the difference between the mean of integrated scores of avoidant and problem-focused strategies is .04, and for emotion-focused strategies, it equals .09. All other values were smaller or equal to the difference in the study by D. Poulus et al. (2020). The only exception was the "Acceptance" scale, the average score of which was significantly higher than in both other studies (3.23 vs. 2.80 and 2.99, respectively). One possible explanation for this difference may be the age specificity of the sample of the current study, i.e. the young age of the respondents.

Comparison of internal consistency coefficients (Cronbach's α) for each scale with the results of a similar study by D. Poulus et al. (2020) showed the following results (Tabl. 11).

In both versions of the questionnaire, the number of scales with $\alpha > .65$ is 14, both in our study and in the comparator, with two of the three scales that exceeded the lower limits being the same. These are the scales "Venting", "Acceptance", and "Self-distraction". This result can be interpreted as a quantitative similarity of internal consistency. At the same time, we note that the values in the unsatisfactory indicators of the scales in our study are lower. In addition, in both studies, the most consistent scale was the "Substance Use" scale (.92 and .87, respectively). Very close in terms of internal consistency were the scores of the "Avoidant Coping", "Behavioral Separation", and "Planning" scales. Third, the results of the study by D. Poulus et al. (2020) reported Cronbach's α values of .53. Therefore, based on this, we believe it is possible to state similar results in our study.

As for the factor structure of the questionnaire, most studies show that it remains controversial (Solberg et al., 2022). For example, there is evidence that the factor structure depends on age, in particular, the importance of avoiding youthful respondents in factor analysis (Cramer et al., 2020). At the same time, comparing the results of the confirmatory factor analysis with similar studies (Monzani et al., 2015; Garcia et al., 2018; Peters et al., 2020), we note a significant similarity in the calculated indicators. Comparison of the data obtained with the results of the analysis of other adapted versions of the technique, the total number of which amounted to 84 (Solberg et al., 2022), showed that the number of factors (8)

Дуже близькими за значеннями внутрішньої узгодженості виявилися показники шкал "Унікаючий копінг", "Поведінкове розмежування", "Планування". По-третє, в результатах дослідження D. Poulus et al. (2020) наведено показники α Кронбаха від .53. Тож, орієнтуючись на це, вважаємо можливою констатацію подібних результатів у нашому дослідженні.

Що стосується факторної структури опитувальника, то більшість проведених досліджень свідчать про те, що вона залишається дискусійною (Solberg et al., 2022). Так, є дані щодо залежності факторної структури від віку, зокрема важливості уникання у факторному аналізі респондентів юнацького віку (Cramer et al., 2020). Разом з тим, порівнюючи результати конфірматорного факторного аналізу з аналогічними дослідженнями (Monzani et al., 2015; Garcia et al., 2018; Peters et al., 2020), відзначаємо значну схожість в обчислених показниках. Порівняння отриманих даних із результатами аналізу інших адаптованих версій методики, загальна кількість яких склала 84 (Solberg et al., 2022), показало, що виділена в нашому дослідженні кількість факторів (8) близька до середнього значення 6.4 при розхилі 13.

У нашому дослідженні також зафіксовані відмінності факторної структури порівняно з оригінальною методикою, які заслуговують уваги і подальшого уточнення:

1) помічено певну невідповідність отриманих даних із другим рівнем моделі, а саме об'єднання в один компонент шкал, що належать до копінгів, фокусованих на проблемі і на емоціях (компоненти 1 і 4), та унікаючих копінгів і фокусованих на емоціях (компонент 5);

2) пп. 9 і 21 не увійшли до жодного компонента. У базовому конструкті вони складають шкалу "Вираження емоцій"; у нашому випадку така шкала не утворюється;

3) шкали "Емоційна підтримка", "Поведінкове розмежування", "Гумор", "Прийняття", "Релігія" хоча й мали значущу позитивну кореляцію з кількома шкалами відповідної методики, проте її рівень лише в деяких випадках сягав .30, тобто зв'язок виявився середньо-слабким і слабким.

Table 9. Test-retest pairwise correlation table based on the Ukrainian version of the Brief-COPE (Carver, 1997)
Таблиця 9. Таблиця парних кореляцій тест-ретест за українською версією методики Brief-COPE (Carver, 1997)

Pairings Пари	Scales Шкали	up to 45 days до 45 днів	up to 30 days до 30 днів	up to 20 days до 20 днів
Pair 1 Пара 1	Self-distraction & Self-distraction_2 Самовідволікання & Самовідволікання_2	.640	.629	.626
Pair 2 Пара 2	Active coping & Active coping_2 Активне додання & Активне додання_2	.542	.542	.580
Pair 3 Пара 3	Denial & Denial_2 Відмова & Відмова_2	.563	.613	.584
Pair 4 Пара 4	Substance use & Substance use_2 Вживання речовин & Вживання речовин_2	.640	.717	.650
Pair 5 Пара 5	Use of emotional support & Use of Emotional support_2 Емоційна підтримка & Емоційна підтримка_2	.703	.696	.710
Pair 6 Пара 6	Use of instrumental support & Instrumental support_2 Інструментальна підтримка & Інструментальна підтримка_2	.649	.649	.699
Pair 7 Пара 7	Behavioral disengagement & Behavioral disengagement_2 Поведінкове розмежування & Поведінкове розмежування_2	.435	.467	.375
Pair 8 Пара 8	Venting & Venting_2 Вираження емоцій & Вираження емоцій_2	.476	.500	.466
Pair 9 Пара 9	Positive reframing & Positive reframing_2 Позитивний рефреймінг & Позитивний рефреймінг_2	.650	.680	.686
Pair 10 Пара 10	Planning & Planning_2 Планування & Планування_2	.429	.423	.189
Pair 11 Пара 11	Humor & Humor_2 Гумор & Гумор_2	.743	.764	.747
Pair 12 Пара 12	Acceptance & Acceptance_2 Прийняття & Прийняття_2	.422	.422	.476
Pair 13 Пара 13	Religion & Religion_2 Релігія & Релігія_2	.733	.784	.763
Pair 14 Пара 14	Self-blame & Self-blame_2 Самозвинувачення & Самозвинувачення_2	.450	.465	.213
Pair 15 Пара 15	Problem-focused & Problem-focused_2 Проблемно орієнтоване & Проблемно орієнтоване_2	.628	.609	.600
Pair 16 Пара 16	Emotion-focused & Emotion-focused_2 Емоційно орієнтоване & Емоційно орієнтоване_2	.687	.692	.620
Pair 17 Пара 17	Avoidant coping & Avoidant coping_2 Уникнення & Уникнення_2	.649	.684	.588
Pair 18 Пара 18	B-COPE & B-COPE_2 B-COPE & B-COPE_2	.755	.771	.799

Note: all correlations are significant at the $p < .001$ level. Pairs 1 to 14 – primary factors, pairs 15 to 17 – secondary factors, pair 18 – total value.

Примітка: усі кореляції значущі на рівні $p < .001$. Пари з 1 до 14 – первинні фактори, пари 15–17 – вторинні фактори, пара 18 – загальне значення

identified in our study is close to the average value of 6.4 with a variance of 13.

Our study also reveals differences in the factor structure compared to the original technique, which deserves attention and further refinement:

1) there was a certain discrepancy between the data obtained and the second level of the model, namely, the combination of scales related to problem-focused and emotion-focused coping (components 1 and 4) and avoidant

Уточнення відповідей на ці запитання становлять перспективу подальшого дослідження стосовно застосування української версії Brief COPE inventory (Carver, 1997).

Висновки

Отже, аналіз даних, отриманих у процесі адаптації Brief COPE inventory (Carver, 1997) українською мовою, дає підстави

Table 10. Comparison of the mean and standard deviation according to the Brief-COPE (Carver, 1997)
Таблиця 10. Порівняння показників середнього і стандартного відхилення за методикою Brief-COPE (Carver, 1997)

Coping strategies Копінг-стратегії	Data by T. Yablonska, O. Vernik, H. Naivoronskyi, 2023 Дані Т. Яблонської, О. Вернік, Г. Гайворонського, 2023		Data by D. Hegarty, B. Buchanan, 2021 Дані D. Hegarty, B. Buchanan, 2021		Data by D. Poulus, T. Coulter, M. Trotter, R. Polman, 2020 Дані D. Poulus, T. Coulter, M. Trotter, R. Polman, 2020	
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Problem-focused Проблемно орієнтовані	2.71	.54	2.67	.65	2.47	.63
Active coping Активне полання	2.90	.75	2.83	.82	2.79	.79
Use of instrumental support Інструментальна підтримка	2.61	.86	2.57	.85	2.03	.88
Positive reframing Позитивний рефреймінг	2.35	.89	2.39	.86	2.42	.92
Planning Планування	3.00	.76	2.88	.84	2.65	.83
Emotion-focused Емоційно орієнтовані	2.43	.43	2.34	.44	2.23	.49
Use of emotional support Емоційна підтримка	2.81	.84	2.59	.85	1.99	.89
Venting Вираження емоцій	2.57	.75	2.31	.75	2.06	.81
Humor Гумор	2.22	.91	1.90	.95	2.67	.83
Acceptance Прийняття	3.23	.71	2.80	.77	2.99	.78
Self-blame Самозвинувачення	2.62	.71	2.69	.98	2.39	.9
Religion Релігія	1.77	.89	1.77	.96	1.29	.63
Avoidant Уникаючі	2.01	.50	1.97	.51	1.64	.45
Self-distraction Самовідволікання	2.90	.78	2.79	.81	2.47	.89
Denial Відмова	1.96	.87	1.64	.78	1.37	.61
Substance use Вживання речовин	1.62	.86	1.61	.92	1.19	.47
Behavioral disengagement Поведінкове розмежування	1.58	.67	1.85	.82	1.53	.71

Note: *M* – mean of the distribution; *SD* – standard deviation of the distribution.

Примітка: *M* – середнє розподілу; *SD* – середнє квадратичнє відхилення розподілу.

and emotion-focused coping (component 5) into one component;

2) items 9 and 21 were not included in any component. In the basic construct, they make up the “Venting” scale; in our case, such a scale is not formed;

3) although the use of “Emotional Support”, “Behavioral disengagement”, “Humor”,

стверджувати достатньо високу внутрішню валідність і надійність української версії методики. Перевірка конструктивної валідності опитувальника показала також задовільні результати. Перевірка 14-факторної базової моделі опитувальника за допомогою CFA показала повну відповідність усіх

Table 11. Comparison of the internal consistency of the scales of different versions of the Brief- COPE methodology (Carver, 1997)

Таблиця 11. Порівняння внутрішньої узгодженості шкал різних версій методики Brief-COPE (Carver, 1997)

Coping strategies Копінг-стратегії	Data by T. Yablonska, O. Vernik, H. Haivoronsky, 2023 Дані Т. Яблонська, О. Вернік, Г. Гайворонський, 2023	Data by D. Poulus, T. Coulter, M. Trotter, R. Polman, 2020 Дані D. Poulus, T. Coulter, M. Trotter, R. Polman, 2020
Problem-focused Проблемно орієнтоване	.73	.81
Active coping Активне полання	.65	.72
Use of instrumental support Інструментальна підтримка	.82	.70
Positive reframing Позитивний рефреймінг	.75	.81
Planning Планування	.70	.70
Emotion-focused Емоційно орієнтоване	.65	.75
Use of emotional support Емоційна підтримка	.76	.83
Venting Вираження емоцій	.53	.63
Humor Гумор	.75	.84
Acceptance Прийняття	.54	.60
Self-blame Самозвинувачення	.66	.72
Religion Релігія	.78	.71
Avoidant Уникаюче	.67	.68
Self-distraction Самовідволікання	.55	.61
Denial Відмова	.68	.53
Substance use Вживання речовин	.92	.87
Behavioral disengagement Поведінкове розмежування	.67	.68

“Acceptance”, and “Religion” scales had a significant positive correlation with several scales of the corresponding technique, its level only in some cases reached .30, which means the relationship was medium-weak and weak.

Clarification of the answers to these questions is a prospect for further research on the application of the Ukrainian version of the Brief COPE inventory (Carver, 1997).

Conclusions

Thus, the analysis of the data obtained in the process of adapting the Brief COPE inventory (Carver, 1997) into Ukrainian suggests fairly high internal validity and reliability of the Ukrainian

факторів та індексів, а також істотну близькість між значеннями показників, отриманих за допомогою української версії методики, і даними інших сучасних досліджень. Таким чином, можна стверджувати, що українська версія методики Brief COPE inventory (Carver, 1997) може бути використаною у дослідженнях для вимірювання копінг-поведінки особистості.

Певною інновацією проведеного дослідження є процедура динамічного знаходження оптимального часу для ретесту для конкретної методики, яку застосовано онлайн.

version of the methodology. The test of construct validity of the questionnaire also showed satisfactory results. The CFA test of the 14-factor basic model of the questionnaire showed full compliance with all factors and indices, as well as significant similarity between the values of the indicators obtained using the Ukrainian version of the methodology and the data of other modern studies. Thus, it can be argued that the Ukrainian version of the Brief COPE inventory (Carver, 1997) can be used in studies to measure an individual's coping behavior.

A certain innovation of the study is the procedure for dynamically finding the optimal time for retesting for a particular methodology used online.

The results of the study can be used for further standardization and generalization of empirical data on coping behavior, as well as for use in the process of psychological diagnosis in order to take into account the peculiarities of coping strategies of the individual in the process of planning and implementing psychological assistance.

References

- Abdul Rahman, H., Bani Issa, W., & Naing, L. (2021). Psychometric properties of brief-COPE inventory among nurses. *BMC nursing*, 20(1), 1–7. <https://doi.org/10.1186/s12912-021-00592-5>
- Bongelli, R., Fermani, A., Canestrari, C., Riccioni, I., Muzi, M., Bertolazzi, A., & Burro, R. (2022). Italian validation of the situational Brief Cope Scale (I-Brief Cope). *Plos one*, 17(12), <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0278486>
- Baghoori, D., Roduta Roberts, M., & Chen, S. P. (2022). Mental health, coping strategies, and social support among international students at a Canadian university. *Journal of American college health*, 1–12. <https://doi.org/10.1080/07448481.2022.2114803>
- Caporossi, J., Trouillet, R., & Brouillet, D. (2018). Validation de la version française d'une échelle abrégée de coping religieux: Brief-RCOPE. *Psychologie française*, 63(2), 201–215. <https://doi.org/10.1016/j.psfr.2011.12.001>
- Carver, C. S. (1997). You want to measure coping but your protocol's too long: Consider the Brief COPE. *International Journal of Behavioral Medicine*, 4, 92–100. https://doi.org/10.1207/s15327558ijbm0401_6
- Carver, C. S., & Connor-Smith, J. (2010). Personality and coping. *Annual Review of Psychology*, 61, 679–704. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.093008.100352>
- Carver, C. S., & Scheier, M. F. (1994). Situational coping and coping dispositions in a stressful transaction. *Journal of Personality and Social Psychology*, 66(1), 184–195. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.66.1.184>
- Carver, C. S., Scheier, M. F., & Weintraub, J. K. (1989). Assessing coping strategies: A theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 56(2), 267–283. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.56.2.267>
- Abdul Rahman H., Bani Issa W., Naing, L. Psychometric properties of brief-COPE inventory among nurses. *BMC nursing*. 2021. Vol. 20(1). P. 1–7. <https://doi.org/10.1186/s12912-021-00592-5>
- Bongelli R., Fermani A., Canestrari C., Riccioni I., Muzi M., Bertolazzi A., Burro R. Italian validation of the situational Brief Cope Scale (I-Brief Cope). *Plos one*. 2022. Vol. 17(12). <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0278486>
- Baghoori D., Roduta Roberts M., Chen S. P. Mental health, coping strategies, and social support among international students at a Canadian university. *Journal of American college health*. 2022. Vol. 1–12. <https://doi.org/10.1080/07448481.2022.2114803>
- Caporossi J., Trouillet R., Brouillet D. Validation de la version française d'une échelle abrégée de coping religieux: Brief-RCOPE. *Psychologie française*. 2018. Vol. 63(2). P. 201–215. <https://doi.org/10.1016/j.psfr.2011.12.001>
- Carver C. S. You want to measure coping but your protocol's too long: Consider the Brief COPE. *International Journal of Behavioral Medicine*. 1997. Vol. 4. P. 92–100. https://doi.org/10.1207/s15327558ijbm0401_6
- Carver C. S., Connor-Smith J. Personality and coping. *Annual Review of Psychology*. 2010. Vol. 61. P. 679–704. <https://doi.org/10.1146/annurev.psych.093008.100352>
- Carver C. S., Scheier M. F. Situational coping and coping dispositions in a stressful transaction. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1994. Vol. 66(1). P. 184–195. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.66.1.184>
- Carver C. S., Scheier M. F., Weintraub J. K. Assessing coping strategies: A theoretically based approach. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1989. Vol. 56(2). P. 267–283. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.56.2.267>
- Cramer R. J., Braitman A., Bryson C. N., Long M. M., La Guardia A. C. The brief COPE: Factor structure and associations with self- and other-directed aggression among emerging adults. *Evaluation and the Health Professions*. 2020. Vol. 43(2). P. 120–130. <https://doi.org/10.1177/0163278719873698>
- Endler N. S., Parker J. D. Multidimensional assessment of coping: A critical evaluation. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1990. Vol. 58(5). P. 844–854. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.58.5.844>

- Cramer, R. J., Braitman, A., Bryson, C. N., Long, M. M., & La Guardia, A. C. (2020). The brief COPE: Factor structure and associations with self- and other-directed aggression among emerging adults. *Evaluation and the Health Professions*, 43(2), 120–130. <https://doi.org/10.1177/0163278719873698>
- Endler, N. S., & Parker, J. D. (1990). Multidimensional assessment of coping: A critical evaluation. *Journal of Personality and Social Psychology*, 58(5), 844–854. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.58.5.844>
- Endler, N. S., & Parker, J. D. A. (1994). Assessment of multidimensional coping: Task, emotion, and avoidance strategies. *Psychological Assessment*, 6(1), 50–60. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.6.1.50>
- Fernández-Martín, F. D., Flores-Carmona, L., & Arco-Tirado, J. L. (2022). Coping Strategies Among Undergraduates: Spanish Adaptation and Validation of the Brief-COPE Inventory. *Psychology Research and Behavior Management*, 15, 991–1003. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S356288>
- Folkman, S., & Lazarus, R. S. Ways of Coping Questionnaire. Palo Alto, CA: Consulting: Psychological Press. 1988. https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-94-007-0753-5_3198
- Folkman, S. (1984). Personal control and stress and coping processes: a theoretical analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*, 46, 839–852. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.46.4.839>
- García, F. E., Barraza-Peña, C. G., Włodarczyk, A., Alvear-Carrasco, M., & Reyes-Reyes, A. (2018). Psychometric properties of the brief-COPE for the evaluation of coping strategies in the Chilean population. *Psicología: Reflexao e Critica*, 31(1). <https://doi.org/10.1186/s41155-018-0102-3>
- Garfin, D. R., Thompson, R., & Holman, E. A. (2018). Mental and physical health effects of acute stress following traumatic events: A systematic review. *Journal of Psychosomatic Research*, 112, 107–113. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2018.05.017>
- Halamová, J., Kanovský, M., Krizova, K., Greškovičová, K., Strnádelová, B., & Baránková, M. (2022). The factor structure and external validity of the COPE 60 inventory in Slovak translation. *Frontiers in Psychology*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.800166>
- Hegarty, D., & Buchanan, B. (2021). The Value of NovoPsych Data – New Norms for the Brief-COPE. NovoPsych <https://novopsych.com.au/news/the-value-of-novopsych-data-new-norms-for-the-brief-cope/>
- Hobfoll, S. E., Dunahoo, C. L., Ben-Porath, Y., & Monnier, J. (1994). Gender and coping: The dual-axis model of coping. *American Journal of Community Psychology*, 22, 49–82. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/BF02506817>
- Janke, W., Erdmann, G., Kallus, K. W., & Boucsein, W. (1997). *Stressverarbeitungsforschung (SVF 120)*. Hogrefe, Verlag für Psychologie. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-86226-391-2_11
- Kovalenko, Y. V. (2019). Adaptation and validation of the Ukrainian dispositional 'COPE' Questionnaire. *Visnyk Universytetu Imeni Alfreda Nobelya. Seriya "Pedahohika i psiholohiya". Pedagogichni nauky – Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology". Pedagogical sciences. № 2 (18). C. 75–84. <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2019/2/10.pdf>*
- Mackay S., Burdayron R., Körner, A. Factor structure of the Brief COPE in patients with melanoma. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*.
- Endler N. S., Parker J. D. A. Assessment of multidimensional coping: Task, emotion, and avoidance strategies. *Psychological Assessment*. 1994. Vol. 6(1). P. 50–60. <https://doi.org/10.1037/1040-3590.6.1.50>
- Fernández-Martín F. D., Flores-Carmona L., Arco-Tirado J. L. Coping Strategies Among Undergraduates: Spanish Adaptation and Validation of the Brief-COPE Inventory. *Psychology Research and Behavior Management*. 2022. Vol. 15. P. 991–1003. <https://doi.org/10.2147/PRBM.S356288>
- Folkman S., Lazarus R. S. Ways of Coping Questionnaire. Palo Alto, CA: Consulting: Psychological Press. 1988. https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-94-007-0753-5_3198
- Folkman S. Personal control and stress and coping processes: a theoretical analysis. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1984. Vol. 46. P. 839–852. <https://doi.org/10.1037//0022-3514.46.4.839>
- García F. E., Barraza-Peña C. G., Włodarczyk A., Alvear-Carrasco M., Reyes-Reyes A. Psychometric properties of the brief-COPE for the evaluation of coping strategies in the Chilean population. *Psicologia: Reflexao e Critica*. 2018. Vol. 31(1). <https://doi.org/10.1186/s41155-018-0102-3>
- Garfin D. R., Thompson R., Holman E. A. Mental and physical health effects of acute stress following traumatic events: A systematic review. *Journal of Psychosomatic Research*. 2018. Vol. 112. P. 107–113. <https://doi.org/10.1016/j.jpsychores.2018.05.017>
- Halamová J., Kanovský M., Krizova K., Greškovičová K., Strnádelová B., Baránková M. The factor structure and external validity of the COPE 60 inventory in Slovak translation. *Frontiers in Psychology*. 2022. Vol. 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.800166>
- Hegarty D., Buchanan B. The Value of NovoPsych Data – New Norms for the Brief-COPE. NovoPsych. 2021. <https://novopsych.com.au/news/the-value-of-novopsych-data-new-norms-for-the-brief-cope/>
- Hobfoll S. E., Dunahoo C. L., Ben-Porath Y., Monnier J. Gender and coping: The dual-axis model of coping. *American Journal of Community Psychology*. 1994. Vol. 22. P. 49–82. <https://psycnet.apa.org/doi/10.1007/BF02506817>
- Janke W., Erdmann G., Kallus K. W., Boucsein W. *Stressverarbeitungsforschung (SVF 120)*. Hogrefe, Verlag für Psychologie. 1997. https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-86226-391-2_11
- Kovalenko Y. V. (2019). Adaptation and validation of the Ukrainian dispositional 'COPE' Questionnaire. *Visnyk Universytetu Imeni Alfreda Nobelya. Seriya "Pedahohika i psiholohiya". Pedagogichni nauky – Bulletin of Alfred Nobel University. Series "Pedagogy and Psychology". Pedagogical sciences. № 2 (18). C. 75–84. <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2019/2/10.pdf>*
- Mackay S., Burdayron R., Körner, A. Factor structure of the Brief COPE in patients with melanoma. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*.

Ukrainian Adaptation of the Brief-COPE Questionnaire

- "Pedagogy and Psychology". *Pedagogical sciences*, 2(18), 75–84. <https://pedpsy.duan.edu.ua/images/PDF/2019/2/10.pdf>
- Mackay, S., Burdayron, R., & Körner, A. (2021). Factor structure of the Brief COPE in patients with melanoma. *Canadian Journal of Behavioural Science/Revue canadienne des sciences du comportement*, 53(1), 78. <https://doi.org/10.1037/cbs0000184>
- Monzani, D., Steca, P., Greco, A., D'Addario, M., Cappelletti, E., & Pancani, L. (2015). The situational version of the brief COPE: Dimensionality and relationships with goal-related variables. *Europe's Journal of Psychology*, 11(2), 295–310. <https://doi.org/10.5964/ejop.v11i2.935>
- Muniandy, M., Richdale, A. L., Arnold, S. R., Trollor, J. N., & Lawson, L. P. (2021). Factor structure and psychometric properties of the brief COPE in autistic older adolescents and adults. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 84. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2021.101764>
- Peters, R. M., Solberg, M. A., Templin, T. N., & Cassidy-Bushrow, A. E. (2020). Stress and Coping in Esports and the Influence of Mental Toughness. *Frontiers in Psychology*, 11, 628. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00628>
- Poulos, D., Coulter, T. J., Trotter, M. G., & Polman, R. (2020). Stress and Coping in Esports and the Influence of Mental Toughness. *Frontiers in Psychology*, 11, 628. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00628>
- Rajesh, C., Ashok, L., Rao, C. R., Kamath, V. G., Kamath, A., Sekaran, V. C., ... & Swamy, V. T. (2022). Psychological well-being and coping strategies among secondary school teachers: A cross-sectional study. *Journal of Education and Health Promotion*, 11, 152. https://doi.org/10.4103%2Fjehp.jehp_1248_21
- Schwarzer, R., & Schwarzer, C. (1996). A critical survey of coping instruments. *Handbook of coping: Theory, research, applications*, 107–132. <https://userpage.fu-berlin.de/gesund/publicat/copchap6.htm>
- Solberg, M. A., Gridley, M. K., & Peters, R. M. (2022). The Factor Structure of the Brief Coping: A Systematic Review. *Western Journal of Nursing Research*, 44(6), 612–627. <https://doi.org/10.1177/01939459211012044>
- Tang, K., Chan, C., Ng, J., & Yip, C. H. (2016). Action type-based factorial structure of brief COPE among Hong Kong Chinese. *Journal of Psychopathology & Behavioral Assessment*, 38(4), 631–644. <https://doi.org/10.1007/s10862-016-9551-0>
- Van Gils, Y., Bleijenbergh, R., Brosens, C., Van den Branden, L., Rimaux, S., & Kuipers, Y. J. (2022). The validation of the brief COPE in a Belgian perinatal population. *Maternal and Child Health Journal*, 26(10), 2050–2059. <https://doi.org/10.1007/s10995-022-03476-5>
- Vodopyanova, N. E. (2009). Psihodiagnostika stressa [Psychodiagnosics of stress]. Izdatelskiy dom "Piter" – Publishing house "Peter", 336 p. <https://shorturl.at/DKOR2>
- Weeratunga, E., Senadheera, C., Hettiarachchi, M., & Perera, B. (2022). Validation of the Sinhalese Version of Brief COPE Scale for patients with cancer in Sri Lanka. *BMC psychology*, 10(1), 1–11. <https://doi.org/10.1186/s40359-022-00863-z>
2021. Vol. 53(1). P. 78. <https://doi.org/10.1037/cbs0000184>
- Monzani, D., Steca, P., Greco, A., D'Addario, M., Cappelletti, E., Pancani, L. The situational version of the brief COPE: Dimensionality and relationships with goal-related variables. *Europe's Journal of Psychology*. 2015. Vol. 11(2). P. 295–310. <https://doi.org/10.5964/ejop.v11i2.935>
- Muniandy, M., Richdale, A. L., Arnold, S. R., Trollor, J. N., Lawson, L. P. Factor structure and psychometric properties of the brief COPE in autistic older adolescents and adults. *Research in Autism Spectrum Disorders*. 2021. Vol. 84. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2021.101764>
- Peters, R. M., Solberg, M. A., Templin, T. N., Cassidy-Bushrow, A. E. Psychometric properties of the brief COPE among pregnant African American women. *Western Journal of Nursing Research*. 2020. Vol. 42(11). P. 927–936. <https://doi.org/10.1177/0193945920907686>
- Poulos, D., Coulter, T. J., Trotter, M. G., Polman, R. Stress and Coping in Esports and the Influence of Mental Toughness. *Frontiers in Psychology*. (2020). Vol. 11. P. 628. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.00628>
- Rajesh, C., Ashok, L., Rao, C. R., Kamath, V. G., Kamath, A., Sekaran, V. C., ... Swamy, V. T. Psychological well-being and coping strategies among secondary school teachers: A cross-sectional study. *Journal of Education and Health Promotion*. 2022. Vol. 11. P. 152. https://doi.org/10.4103%2Fjehp.jehp_1248_21
- Schwarzer, R., Schwarzer, C. A critical survey of coping instruments. *Handbook of coping: Theory, research, applications*. 1996. Vol. 107–132. <https://userpage.fu-berlin.de/gesund/publicat/copchap6.htm>
- Solberg, M. A., Gridley, M. K., Peters, R. M. The Factor Structure of the Brief Coping: A Systematic Review. *Western Journal of Nursing Research*. 2022. Vol. 44(6). P. 612–627. <https://doi.org/10.1177/01939459211012044>
- Tang, K., Chan, C., Ng, J., Yip, C. H. Action type-based factorial structure of brief COPE among Hong Kong Chinese. *Journal of Psychopathology & Behavioral Assessment*. 2016. Vol. 38(4). P. 631–644. <https://doi.org/10.1007/s10862-016-9551-0>
- Van Gils, Y., Bleijenbergh, R., Brosens, C., Van den Branden, L., Rimaux, S., Kuipers, Y. J. The validation of the brief COPE in a Belgian perinatal population. *Maternal and Child Health Journal*. 2022. Vol. 26(10). P. 2050–2059. <https://doi.org/10.1007/s10995-022-03476-5>
- Vodopyanova, N. E. Psihodiagnostika stressa [Psychodiagnosics of stress]. Izdatelskiy dom "Piter" – Publishing house "Peter". 2009. 336 p. <https://shorturl.at/DKOR2>
- Weeratunga, E., Senadheera, C., Hettiarachchi, M., Perera, B. Validation of the Sinhalese Version of Brief COPE Scale for patients with cancer in Sri Lanka. *BMC psychology*. 2022. Vol. 10(1). P. 1–11. <https://doi.org/10.1186/s40359-022-00863-z>

Додаток

Опитувальник Brief-COPE C. Carver, 1997)
(адаптація Т. Яблонська, О. Вернік, Г. Гайворонський, 2023)

Інструкція: Наступні пункти стосуються того, як Ви справлялися зі стресом у своєму житті відтоді, як дізналися, що почалося повномасштабне вторгнення. Оцініть наведені нижче твердження відносно того, наскільки вони стосувалися саме Вас.

Твердження	Я зазвичай цього не робив/не робила	Я рідко це робив/робила	Я робив/робила це час від часу	Це саме те, що я зазвичай робив/робила
1. Я звертав(ла)ся до роботи чи іншої діяльності, щоб відволіктися від думок.				
2. Я зосереджував(ла) свої зусилля на тому, щоб щось зробити щодо ситуації, в якій я опинив(ла)ся.				
3. Я говорив(ла) собі: "Це нереально".				
4. Я вживав(ла) алкоголь або інші речовини, щоб почуватися краще.				
5. Я отримував(ла) емоційну підтримку від інших.				
6. Я відмовляв(ла)ся від спроб впоратися з цим.				
7. Я вживав(ла) заходів, намагаючись покращити ситуацію.				
8. Я відмовляв(ла)ся вірити, що це сталося.				
9. Я говорив(ла) щось, щоб позбутися своїх неприємних почуттів.				
10. Я отримував(ла) допомогу та поради від інших людей.				
11. Я вживав(ла) алкоголь або інші речовини, щоб допомогти собі пройти через це.				
12. Я намагав(ла)ся побачити це в іншому світлі, зробити це більш позитивним.				
13. Я критикував(ла) себе.				
14. Я намагав(ла)ся продумати стратегію своїх подальших дій.				
15. Я отримував(ла) почуття розуміння та комфорту від когось.				
16. Я відмовляв(ла)ся від спроб впоратися.				
17. Я шукав(ла) щось хороше в тому, що відбувається.				
18. Я жартував(ла) з цього приводу.				
19. Я робив(ла) щось, щоб менше про це думати, наприклад дивив(ла)ся телевізор, читав(ла), мріяв(ла), спав(ла) чи робив(ла) покупки.				
20. Я приймав(ла) реальність того, що це сталося.				
21. Я виражав(ла) свої негативні почуття.				
22. Я намагав(ла)ся знайти втіху у своїй релігії чи духовних переконаннях.				
23. Я намагав(ла)ся отримати пораду або допомогу від інших людей щодо того, що робити.				
24. Я вчив(ла)ся жити з цим.				
25. Я довго розмірковував(ла) над тим, які кроки робити для подолання ситуації.				
26. Я звинувачував(ла) себе в тому, що сталося.				
27. Я молив(ла)ся або медитував(ла).				
28. Я сміяв(ла)ся над ситуацією.				

Примітка. Інструкцію і варіанти відповіді на запитання сформульовано в ситуаційній версії від "1" ("я зазвичай цього не робив") до "4" ("це саме те, що я зазвичай робив"); для диспозиційної версії варіанти відповідей від "1" ("я взагалі цього не роблю") до "4" ("саме це я роблю").

Шкали методики:

- Активне подолання: пп. 2 і 7 (копінг, фокусований на проблемі)
- Використання інформаційної підтримки: пп. 10 і 23 (Копінг, фокусований на проблемі)
- Позитивний рефреймінг: пп. 12 і 17 (копінг, фокусований на проблемі)
- Планування: пп. 14 і 25 (копінг, фокусований на проблемі)
- Емоційна підтримка: пп. 5 і 15 (копінг, фокусований на емоціях)
- Вираження емоцій: пп. 9 і 21 (копінг, фокусований на емоціях)
- Гумор: пп. 18 і 28 (копінг, фокусований на емоціях)
- Прийняття: пп. 20 і 24 (копінг, фокусований на емоціях)
- Релігія: пп. 22 і 27 (копінг, фокусований на емоціях)
- Самозвинувачення: пп. 13 і 26 (копінг, фокусований на емоціях)
- Самовідволікання: пп. 1 і 19 (унікаючий копінг)
- Відмова: пп. 3 і 8 (унікаючий копінг)
- Вживання психоактивних речовин: пп. 4 і 11 (унікаючий копінг)
- Поведінкове розмежування: пп. 6 і 16 (унікаючий копінг)

Копінг, фокусований на проблемі (пункти 2, 7, 10, 12, 14, 17, 23, 25). Характеризується активним подоланням, використанням інформаційної підтримки, плануванням та позитивним рефреймінгом. Високий бал свідчить про копінг-стратегії, які спрямовані на зміну стресової ситуації. Високі бали свідчать про психологічну силу, стійкість, практичний підхід до вирішення проблем і передбачають позитивні результати.

Копінг, фокусований на емоціях (пункти 5, 9, 13, 15, 18, 20, 21, 22, 24, 26, 27, 28). Характеризується вираженням емоцій, використанням емоційної підтримки, гумору, проявами прийняття, самозвинувачення, стратегіями, основаними на вірі. Високий бал вказує на стратегії подолання, які спрямовані на регуляцію емоцій, пов'язаних зі стресовою ситуацією. Високі або низькі бали не пов'язані однозначно з психічним здоров'ям та психологічним благополуччям, але можуть бути використані для ширшого формулювання стилів подолання респондента.

Унікаючий копінг (пункти 1, 3, 4, 6, 8, 11, 16, 19). Характеризується такими аспектами, як самовідволікання, заперечення, вживання психоактивних речовин і уникнення. Високий бал вказує на фізичні чи когнітивні зусилля, спрямовані на відсторонення від стресора. Низькі оцінки зазвичай свідчать про адаптивне подолання.

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-5>

How to Cite (Style APA):

Andrushko Ya. (2023). Results of Adaptation of the Methodology for Studying the Acculturation of Migrants by J. Berry on the Ukrainian Sample. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 90–115. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-5>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Андрушко Я. Результати адаптації методики вивчення акультурації мігрантів Дж. Беррі на українській вибірці. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 90–115. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-5>

UDC 159.9.072-044.332:314.151.3-054.73(477)

Results of Adaptation of the Methodology for Studying the Acculturation of Migrants by J. Berry on the Ukrainian Sample

Результати адаптації методики вивчення акультурації мігрантів Дж. Беррі на українській вибірці

Received: August 15, 2023

Accepted: October 30, 2023

Yaryna Andrushko

PhD, Associate Professor, “Lviv Polytechnic”
National University, Lviv, Ukraine
International Visiting Scholar
The Pennsylvania State University
Edna Bennett Pierce Prevention Research
Center, USA
Yza5173@psu.edu
<https://orcid.org/0000-0003-1741-8625>

Ярина Андрушко

кандидат психологічних наук, доцентка,
Національний університет
“Львівська політехніка”, Україна
запрошений науковець
Університет Пенсильванії
Центр Превентивних досліджень
імені Едні Беннет Піерсі, США
Yza5173@psu.edu
<https://orcid.org/0000-0003-1741-8625>

Abstract

The article highlights the modern approach to the study of acculturation processes on the example of Ukrainian forced migrants. **The purpose** of the study is to adapt the English version of the Acculturation Questionnaire by J. Berry to Ukrainian. **Methods.** The translation of acculturation methods from English into Ukrainian was carried out with the participation of two independent experts who helped to translate and evaluate the quality of the final version of the methodology. The study involved 502 respondents, migrants from Ukraine, who currently reside in the United States due to war. The survey was conducted on the basis of RedCap. **Results.** Correlation analysis revealed leading indicators, with the highest correlation coefficients being observed for the “integral safety indicator” and various safety subcategories ($r=.807$, $p <$

Анотація

У статті висвітлюється сучасний підхід до дослідження акультураційних процесів на прикладі українських вимушених мігрантів. **Мета дослідження** полягає в адаптації англomовної версії опитувальника акультурації Дж. Беррі українською мовою. **Методи.** Переклад методики акультурації з англійської на українську здійснювався за участі двох незалежних експертів, що допомагали перекладати та оцінювати якість остаточної версії методики. У дослідженні взяло участь 502 респонденти, мігранти з України, які зараз проживають у США у зв'язку з війною. Опитування проводилося на базі RedCap. **Результати.** Кореляційний аналіз дозволив виявити провідні показники, зокрема, найвищими показниками кореляції є “інтегральний показник безпеки” та різновиди безпеки ($r=.807$; $r=.767$; $r=.787$). Установлено показник внутрішньої узгодженості опитувальника: коефіцієнт Альфа

Results of Adaptation of the Methodology for Studying the Acculturation of Migrants by J. Berry on the Ukrainian Sample

.01; $r=.767$, $p < .01$; $r=.787$, $p < .01$). The internal consistency of the questionnaire ranged from $\alpha=.793$ for “sociocultural maladaptation” to $\alpha=0.934$ for the “integral safety indicator”, with a test-retest reliability coefficient of ($r = .815$, $p < .01$). Factor analysis of the data identified four factors, with the strongest factor containing indicators of acculturation strategies (marginalization, separation). The second factor combined depression level, sociocultural maladaptation, life satisfaction, and anxiety level. The third factor included components related to cultural, economic, and physical security. Finally, the fourth factor consisted of a single component-self-satisfaction. Construct validity was assessed by correlating acculturation indicators with scales from other psychodiagnostic methods, showing causal relationships with indicators of acculturation.

Discussion and conclusions. Summarizing the results of adapting J. Berry’s acculturation methodology, it is important to note that the Ukrainian-adapted version of this methodology exhibits high psychometric characteristics, such as validity and reliability. This makes its use possible in future studies of acculturation processes among Ukrainian migrants.

Keywords: acculturation process, forced migration, acculturation indicators, validity, reliability.

Introduction

Migration is a universal phenomenon that has characterized humanity from its beginnings. The root cause of migration is the desire for a better life or escape from poverty. Migration is a complex social phenomenon that directly impacts individuals and countries. In psychological discourse, migration is a challenging process of entering a new sociocultural environment, which can be accompanied by discomfort, anxiety, depression, acculturation shock, maladaptive syndrome, chronic stress, and problems not only of a psychological but also of a practical nature. Moreover, the lack of accessible public and psychological services that are inclusive and available remains an issue.

The relevance of adapting J. Berry’s acculturation research methodology is driven by several reasons: 1) the ability to reveal unique aspects and challenges faced by Ukrainians and identify characteristics that distinguish their acculturation experience from that of other cultures; 2) improving the understanding of intercultural adaptation processes; 3) assisting psychologists

коливається від $\alpha=.793$ – “соціокультурна дезадаптація” до $\alpha=.934$ – “інтегральний показник безпеки” і показник ретестової надійності ($r=.815$; $p < .01$). Факторним аналізом було виокремлено чотири фактори, зокрема, найсильнішим чинником виявився той, що містить показники стратегій акультурації (маргіналізація, сепарація). У другому факторі об’єднані рівень депресії, соціокультурна дезадаптація, задоволеність життям та рівень тривоги. Третій фактор містить такі компоненти: культурна безпека, економічна безпека та фізична безпека. Четвертий фактор складається лише з однієї компоненти – задоволеність собою. Конструктивна валідність оцінювалася шляхом кореляції показників акультурації зі шкалами інших психодіагностичних методик: показники резильєнтності та стресостійкості утворюють причинно-наслідкові зв’язки з показниками акультурації. **Дискусія і висновки.** Підсумовуючи результати адаптації методики акультурації Дж. Беррі, важливо відзначити, що україномовна адаптована версія цієї методики демонструє високі психометричні характеристики, такі як валідність та надійність. Це робить її використання можливим у майбутніх дослідженнях акультураційних процесів серед українських мігрантів.

Ключові слова: акультураційний процес, вимушена міграція, показники акультурації, валідність, надійність.

Вступ

Міграція є універсальним явищем, що характеризує людство з давніх часів. Основною причиною міграції є бажання кращого життя або втеча від бідності. Міграція є складним соціальним явищем, що безпосередньо впливає на життя індивіда та країни. У психологічному дослідницькому дискурсі міграція є напруженим процесом входження в нове соціокультурне середовище. Таке входження супроводжується дискомфортом, тривогою, депресією, акультураційним шоком, дезадаптивним синдромом, хронічним стресом, проблемами не лише психічного, а й побутового характеру. Крім того, проблемою залишається відсутність доступних громадських та психологічних служб, які були б інклюзивними та доступними.

Актуальність адаптації методики для дослідження акультурації Дж. Беррі зумовлена декількома причинами: 1) здатність розкрити унікальні аспекти та виклики, з якими стикаються українці, і визначити особливості, які відрізняють їх акультураційний досвід від акультураційного досвіду інших культур;

and psychotherapists in better understanding and working with clients experiencing culture shock and adaptation difficulties in a new environment; 4) research results can be used for cross-cultural comparisons and the development of international collaborations in the field of mental health.

According to J. Berry (Berry, 2006), to analyze acculturation, it is necessary to describe and identify variables that characterize it. The author divides them into three groups: acculturation conditions, acculturation orientations, and acculturation outcomes. The researcher notes the importance of understanding how the identification process with one's own and the host culture occurs.

Polish researchers in the work "Psychology of Migration" (Anczyk et al., 2021) emphasize that acculturation should be viewed from the perspective of the content of selected psychological processes (e.g., resilience, coping strategies) and the role of context (environment, culture, etc.). We interpret and understand acculturation as a process of interaction between an individual and a new group belonging to different cultures. Reactions to acculturation are usually individual and depend on many factors (external and internal).

Turning to the history of researching this phenomenon, it is impossible not to mention the "Memorandum on the Study of Acculturation" (Redfield et al., 1936), which was developed by American scientists in the early 1930s at Columbia University. This document synthesized the accumulated knowledge and data on the program and methods of acculturation research.

In the context of our research, we hypothesize that the main conceptual aspects of J. Berry's acculturation methodology remain stable when translated into the Ukrainian language; thus, key concepts and instruments will vary minimally.

The purpose of our article is to adapt the Ukrainian version of J. Berry's acculturation research methodology for use in further psychological research.

Methods

Participants. A total of 502 respondents participated in the adaptation of the methodology

2) покращити розуміння процесів міжкультурної адаптації; 3) допомогти психологам та психотерапевтам краще розуміти та працювати з клієнтами, які переживають культурний шок і стикаються з труднощами адаптації до нового середовища; 4) результати дослідження можуть використовуватися для порівняння культурних контекстів та розвитку міжнародних співпраць у галузі ментального здоров'я.

На думку Дж. Беррі (2006), для того аби здійснити аналізування акультурації, необхідно описати та виокремити змінні, які характеризують її. Автор розділяє їх на три групи: умови акультурації, акультураційні орієнтації та результати акультурації. Науковець зауважує, що варто розуміти, як відбувається процес ідентифікації зі своєю власною та базовою культурою.

Польські дослідники у праці "Психологія міграції" (Anczyk, Grzymała-Moszczyńska, 2021) зауважують, що акультурацію варто розглядати з позиції змісту вибраних психологічних процесів (наприклад, резильєнтність, копінги) та ролі контексту (середовище, культура тощо). Ми трактуємо та розуміємо акультурацію як процес взаємодії між особистістю та новою групою, які належать до різних культур. Реакції на акультурацію зазвичай є індивідуальними та залежать від багатьох чинників (зовнішніх та внутрішніх).

Звертаючись до передісторії дослідження цього феномену, не можливо не згадати про "Меморандум з вивчення акультурації" (Redfield et al., 1936), який був розроблений американськими вченими на початку 30-х років ХХ століття на базі Колумбійського університету. У цьому документі узагальнилися накопичені наукою знання й дані про програму та методи дослідження акультураційних процесів.

У контексті нашого дослідження ми висуваємо **гіпотезу**, яка полягає в тому, що основні концептуальні аспекти методики акультурації Дж. Беррі залишаються стабільними при перекладі українською мовою, відповідно, ключові поняття та інструменти будуть варіюватися мінімально.

Метою нашої статті є адаптація українськомовної версії методики дослідження акультурації мігрантів Дж. Беррі з можливістю використання її в подальших психологічних дослідженнях.

Results of Adaptation of the Methodology for Studying the Acculturation of Migrants by J. Berry on the Ukrainian Sample

to the Ukrainian language, including 269 women and 233 men, who have been residing in the United States for less than 1 year ($n=100$; 13.2%), 1–2 years ($n=406$; 53.6%), 2–4 years ($n=142$; 18.7%), 4–6 years ($n=40$; 5.3%), 6–9 years ($n=30$; 4.0%), and 10 or more years ($n=40$; 5.3%). The average age of the participants was 27 years, with the youngest respondent being 18 years old and the oldest being 58. For the retest reliability assessment, a sample of 410 respondents was used, including 247 women and 163 men. The age distribution remained unchanged. Data collection took place from December 2022 to June 2023.

Variables. In the context of the study, variables that define acculturation as a process were determined on the basis of J. Berry's classic model. These variables include leading acculturation strategies, ethnic identity, safety typology, as well as indicators of emotional well-being and life satisfaction.

Procedure and Instruments. In the research process, adapted Ukrainian versions of the Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC-10; Connor & Davidson, 2003; Shkolina et al. 2020), the Resilience Scale (Wagnild & Young, 1993), and the Mutual Intercultural Relations in Plural Societies (MIRIPS Questionnaire; Berry, 2006) were used. The Connor-Davidson Resilience Scale-10 (CD-RISC-10) is a self-administered questionnaire consisting of 10 questions and using a Likert scale with five possible responses (0 = never; 4 = almost always). The total score of the questionnaire is calculated as the sum of responses to each question (ranging from 0 to 40), where higher scores indicate higher resilience levels. The Resilience Scale was developed by Wagnild and Young in 1993. The factor structure of this scale consists of two factors: personal competence and acceptance of self and life. The methodology allows for determining an overall resilience score. In the J. Berry Acculturation Research Methodology (2006), which underwent adaptation into the Ukrainian language, there are questions related to general biographical information (gender, age, education, etc.). Additionally, the following scales are included: attitude towards identity, separation, marginalization, integration, assimilation, perception of discrimination, integral safety

Методи

Учасники. В адаптації методики українською мовою взяло участь 502 респонденти, з них 269 жінок та 233 чоловіки, які проживають на території США менше 1 року ($n=100$; 13.2%), 1–2 роки ($n=406$; 53.6%), 2–4 роки ($n=142$; 18.7%), 4–6 років ($n=40$; 5.3%), 6–9 років ($n=30$; 4.0%); 10 або більше років ($n=40$; 5.3%). Середній вік опитаних – 27 років. Діапазон віку від наймолодшого респондента – 18 років, до найстаршого – 58. При проведенні повторного опитування для встановлення ретестової надійності вибірка налічувала 410 респондентів, з них – 247 жінок та 163 чоловіки. Віковий розподіл залишився незмінним. Збір даних тривав з грудня 2022 до червня 2023 року.

Змінні. У контексті дослідження подано змінні, які визначають акультурацію як процес, запропоновані в класичній моделі Дж. Беррі (2006). Зокрема, ми оперуємо такими, як провідні стратегії акультурації, ідентифікація особистості за етнічною ознакою, типологія безпеки, а також показники емоційної сфери і задоволеності життям та собою.

Процедура та інструменти. У процесі дослідження використовувалися адаптовані українською мовою методики: шкала Коннора-Девідсона (CD-RISC-10; Connor, Davidson, 2003; адаптація Н. Школіна та ін., 2020), Шкала Резильєнтності (Wagnild, Young, 1993) та Взаємкультурні відносини в плюралістичних суспільствах (The MIRIPS Questionnaire; Berry, 2006). Шкала стресостійкості Коннора-Девідсона-10 (CD-RISC-10) є опитувальником для самостійного заповнення особистістю, складається з десяти тверджень і використовує шкалу Лайкерта з п'ятьма можливими варіантами відповідей (0 – ніколи; 4 – майже завжди). Загальний бал опитувальника розраховується як сума відповідей на кожне запитання (діапазон від 0 до 40), де вищі бали вказують на більш високий рівень стресостійкості. Шкала Резильєнтності була розроблена Wagnild та Young у 1993 році. Факторна структура наведеної шкали складалася з двох факторів: особистісна компетентність та прийняття себе і життя. Методика дозволяє визначити загальний бал резильєнтності. В опитувальнику для дослідження акультурації Дж. Беррі (2006), який проходив адаптацію

indicator, cultural safety, economic safety, physical safety, self-satisfaction, life satisfaction, level of depression, level of anxiety, sociocultural maladaptation, and social attitudes.

Research Organization. The study was conducted online using the RedCap system in Ukrainian, the documentation is certified by the Ethical Committee (Institutional Review Board, IRB). Participants took part in the survey voluntarily and were informed about the research's purpose, signing informed consent. They also had the opportunity to participate in subsequent stages of the research, such as interviews and training programs. This article presents the results of the first diagnostic stage of the research.

Statistical Analysis. Data were analyzed using SPSS v. 30.0 software to calculate scores on scales and corresponding reliability and validity estimates. Descriptive statistics (means, frequency distributions) were obtained. Factor analysis, Pearson correlation analysis, the Shapiro-Wilk test (a statistical test for data normality), and Cronbach's alpha coefficient (a measure of internal consistency or reliability of a psychological scale) were used. Basic coefficients and indicators were used in the adaptation of J. Berry's (2006) acculturation methodology into the Ukrainian language.

Results

Linguistic validity was verified with the participation of two independent experts who helped translate and evaluate the quality of the final version of the methodology (see Appendix). Additionally, a back-translation procedure was conducted. Checking the methodology for the presence of links between scales confirmed high indicators of internal correlations between the questions and scales of the methodology. The strength of correlation relationships between the scales of the methodology indicates its high validity (Fig. 1). Some of the strongest correlation indicators include the following: "integral safety indicator" and "cultural safety" ($r = .807$; $p < .01$); "integral safety indicator" and "economic safety" ($r = .787$; $p < .01$); "integral safety indicator" and "physical safety" ($r = .766$; $p < .01$); "integration" and "assimilation" ($r = .635$;

українською мовою, зокрема, є питання, що стосуються загальних біографічних даних (стать, вік, освіта тощо), окрім цього наявними є такі шкали, як: ставлення до ідентичності, сепарація; маргіналізація, інтеграція, асиміляція, сприйняття дискримінації, інтегральний показник безпеки, культурна безпека, економічна безпека, фізична безпека, задоволеність собою, задоволеність життям, рівень депресії, рівень тривожності, соціокультурна дезадаптація, соціальні установки.

Організація дослідження. Дослідження проводилося онлайн за допомогою системи RedCap українською мовою, документація завірена Етичним комітетом (англ. Institutional Review Board, IRB). Учасники взяли участь в анкетуванні на добровільній основі й були ознайомлені з метою дослідження та підписали згоду на участь. Вони також мали можливість брати участь у наступних етапах дослідження, таких як інтерв'ю та тренінгова програма. У цій статті наведені результати першого етапу дослідження, який мав діагностичний характер.

Статистичне аналізування. Дані були проаналізовані за допомогою програмного забезпечення SPSS v. 30.0 для розрахунку балів шкал та відповідних оцінок надійності та валідності, а також для отримання описової статистики (середні, частотні розподіли). Виконано факторний аналіз, кореляційний аналіз Пірсона, використано критерій Шапіро-Вілка (статистичний тест на нормальність розподілу даних), а також коефіцієнт альфа Кронбаха (Cronbach's alpha), що є статистичною мірою внутрішньої узгодженості або надійності психологічної шкали. Використано основні коефіцієнти та індикатори при адаптації методики акультурації Дж. Беррі (2006) українською мовою.

Результати

Лінгвістична валідність перевірялася за участі двох незалежних експертів, що допомагали перекладати та оцінювати якість остаточної версії методики (див. Додаток). Окрім цього, було проведено процедуру зворотного перекладу тексту. Перевірка методики на наявність зв'язків між шкалами підтвердила наявність високих показників внутрішньої кореляції між питаннями і шкалами

$p < .01$); "level of depression" and "sociocultural maladaptation" ($r = .578$; $p < .01$). Weaker but significant correlations exist between scales: "attitude towards identity" and "perception of discrimination" ($r = -.091$; $p < .05$); "assimilation" and "economic safety" ($r = -.105$; $p < .05$); "separation" and "physical safety" ($r = -.106$; $p < .05$); "separation" and "self-satisfaction" ($r = -.103$; $p < .05$).

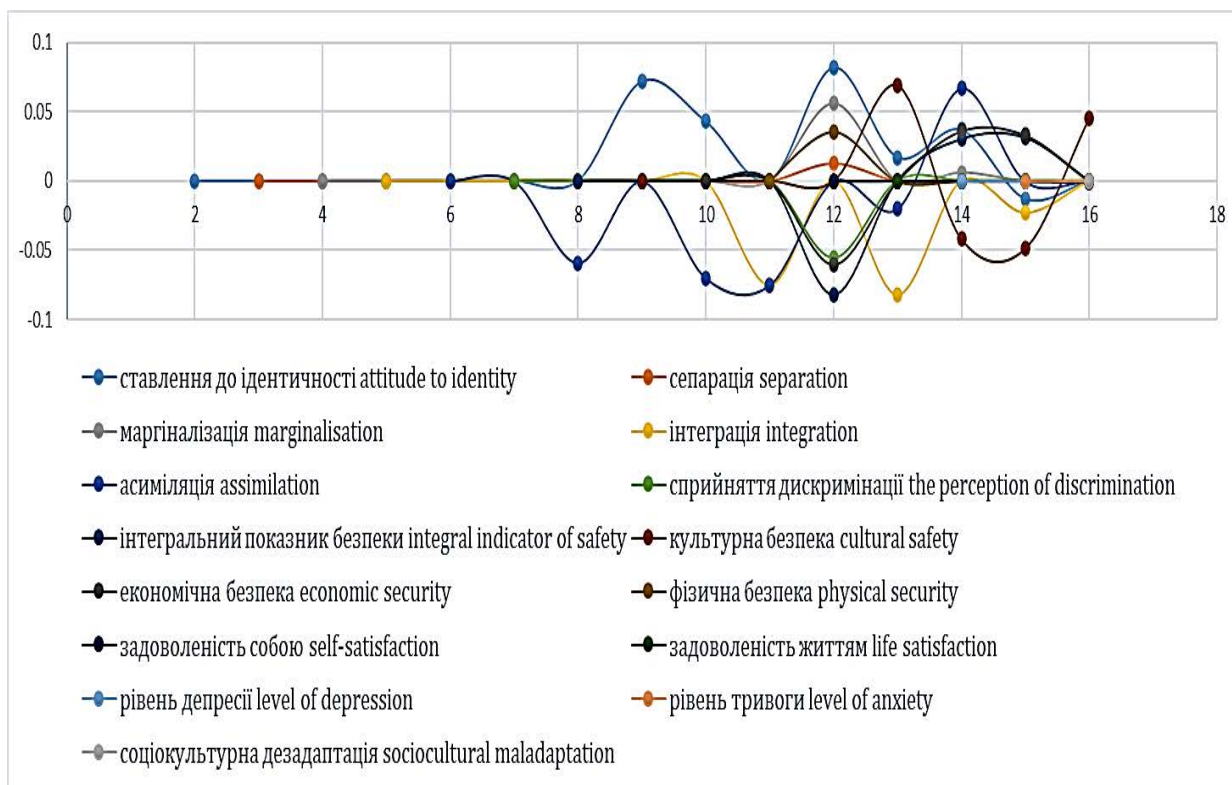
In this way, the examination of correlation relationships within the methodology indicates that the methodology possesses high validity.

During the process of checking the methodology for factorial validity, the correspondence of the original methodology to the factorial structure was established. In the process of factorization, we managed to distinguish four main factors (Tabl. 1). Factor 1 was conditionally named "acculturation and perception of discrimination" since it includes indicators of marginalization, separation, integration, assimilation, and perception of discrimination. This factor has pronounced acculturation

методики. Сила кореляційних зв'язків між шкалами методик вказує на високу валідність методики (рис. I). Декілька з найсильніших показників кореляції поєднують такі зв'язки: "Інтегральний показник безпеки" і "культурна безпека" ($r = .807$; $p > .01$); "інтегральний показник безпеки" й "економічна безпека" ($r = .787$; $p > .01$); "інтегральний показник безпеки" і "фізична безпека" ($r = .766$; $p > .01$); "інтеграція" та "асиміляція" ($r = .635$; $p > .01$); "рівень депресії" та "соціокультурна дезадаптація" ($r = .578$; $p > .01$). Слабшими, однак значимими, є зв'язки між шкалами: "ставлення до ідентичності" та "сприйняття дискримінації" ($r = -.091$; $p > .05$); "асиміляція" й "економічна безпека" ($r = -.105$; $p > .05$); "сепарація" та "фізична безпека" ($r = -.106$; $p > .05$); "сепарація" й "задоволеність собою" ($r = -.103$; $p > .05$).

Таким чином, перевірка кореляційних зв'язків усередині методики вказує на те, що методика володіє високою валідністю.

У процесі перевірки методики на факторну валідність встановлено відповідність

Fig. I. Correlation indicators between scales of J. Berry's acculturation methodology (based on correlation analysis)
Рис. I. Показники взаємозв'язку шкал методики акультурації Дж. Беррі (на основі кореляційного аналізу)

components and strategies. According to J. Berry's model (2006), this factor may indicate the degree of an individual's adaptation to a new environment and their perception of discrimination. The factor explains 40.0% of the data variance, making it important for understanding acculturation processes. Factor 2, "psychological states", encompasses the level of depression, sociocultural maladjustment, life satisfaction, and anxiety level, which led to its name, considering that it contains characteristics of an individual's psychological state that can indicate relevant adaptation aspects. This factor explains 16.0% of the data variance and can be important for studying psychological well-being and acculturation-related problems. Factor 3 is "safety", as it includes safety indicators (cultural, economic, physical). This factor reflects the integral safety index, which can be leading in studying an individual's sense of security in a new environment. The factor explains 14.0% of the variance and can help clarify the influence of safety on acculturation and adaptation. Factor 4, "self-satisfaction", contains only this scale. It appears that this factor is distinguished as independent and can indicate the level of an individual's self-satisfaction in the context of acculturation and adaptation. The factor explains 10.0% of the data variance and is important for understanding an individual's internal state.

So, the factor structure of the methodology explains 80.0 % of the data variance. The factor structure of the adapted version of the methodology corresponds to the factor structure of the original methodology by J. Berry, confirming a high level of factor validity.

The next stage of the research was to test the methodology for contextual (discriminant and convergent) validity, which involves conducting studies to examine the relationship between variables that should theoretically be related to the variables of the adapted methodology. Construct validity is manifested in two aspects: convergent and discriminant. Convergent validity implies that the methodology should have a correlation with indicators with which it should be similar. Discriminant validity, on the other hand, means that the methodology should not show a relationship with scales from which it should differ. In summarizing

факторній структурі оригінальної методики. У процесі факторизації вдалося виокремити основні чотири фактори (табл. 1).

Фактор 1 ми умовно назвали "акультурація та сприйняття дискримінації", оскільки з показниками маргіналізації, сепарації, інтеграції, асиміляції та сприйняття дискримінації цей чинник має виражені акультураційні компоненти та стратегії. За моделлю Дж. Беррі (2006) цей фактор може вказувати на ступінь адаптації особистості до нового середовища та її сприйняття дискримінації. Фактор пояснює 40.0% дисперсії даних, що робить його важливим для розуміння акультураційних процесів. Фактор 2 – "психологічні стани" поєднав рівень депресії, соціокультурну дезадаптацію, задоволеність життям та рівень тривоги, що й зумовило таку його назву, оскільки тут містяться характеристики психологічного стану людини, які можуть свідчити про відповідні аспекти адаптації. Фактор пояснює 16.0% дисперсії даних і може бути важливим для вивчення психологічного благополуччя і проблем акультурації та адаптації. Фактор 3 – це "безпека", оскільки тут розмістилися показники безпеки (культурна, економічна, фізична). Він відображає інтегральний показник безпеки, який може бути провідним у вивченні відчуття захищеності особистості в новому середовищі. Фактор пояснює 14.0% дисперсії і може допомогти в з'ясуванні впливу безпеки на акультурацію та адаптацію. Фактор 4 – "задоволеність собою" містить лише цю шкалу. Схоже, що цей чинник виокремлюється як самостійний і може свідчити про ступінь задоволеності особистості в контексті акультурації та адаптації. Фактор пояснює 10.0% дисперсії даних і є важливим для розуміння внутрішнього стану особистості.

Отже, факторна структура методики пояснює 80.0% розкиду даних. Факторна структура адаптованої версії методики відповідає факторній структурі оригінальної методики Дж. Беррі, що підтверджує високий рівень факторної валідності.

Наступним етапом дослідження була перевірка методики на контекстуальну (дискримінантну та конвергентну) валідність, що передбачає проведення досліджень із вивченням

Table 1. Indicators of the structure of interrelationship of methodology scales (based on factor analysis)
Таблиця 1. Показники структури взаємозв'язку шкал методики (на основі факторного аналізу)

Indicators Показник	Factors Фактори			
	1	2	3	4
Marginalization Маргіналізація	.752			
Separation Сепарація	-.665			
Perception of discrimination Сприйняття дискримінації	.662			
Integration Інтеграція	-.623			
Level of depression Рівень депресії		.582		
Sociocultural maladaptation Соціокультурна дезадаптація		.564		
Life satisfaction Задоволеність життям		.620		
Level of anxiety Рівень тривоги		.637		
Cultural safety Культурна безпека			.742	
Economic safety Економічна безпека			.612	
Physical safety Фізична безпека			.532	
Self-satisfaction Задоволеність собою				-.649

contemporary knowledge about acculturation theories, it is important to note that they have been formed on the basis of similar ontological and epistemological orientations. In addition, it is necessary to be aware of these limitations when critically analyzing the main acculturation schools, namely unidirectional, bidimensional, and interactive acculturation. Understanding these theoretical perspectives in their historical context can provide valuable insights into how acculturation has been conceptualized and researched over time. Acculturation as the process of an individual entering new socio-cultural conditions presupposes resilience and stress resistance, which can influence the choice of acculturation strategy (Tabl. 2).

The results of measuring contextual validity demonstrate that the resilience and stress resistance index has a significant correlation with the scales of J. Berry's acculturation research methodology. Specifically, a positive correlation has been found between the "integration" scale

зв'язку між змінними, які теоретично мали би взаємозв'язок зі змінними методики, яка надавалася адаптації. Конструктна валідність відстежується у двох аспектах: конвергентній та дискримінантній. Конвергентна валідність передбачає, що методика має кореляційний зв'язок із показниками, з якими вона повинна мати схожість. Дискримінантна валідність, означає, що методика не повинна демонструвати зв'язку зі шкалами, від яких вона має відрізнятися. При резюмуванні сучасних знань щодо теорій акультурації важливо зауважити, що вони були сформовані на основі подібних онтологічних та епістемологічних орієнтацій. Окрім цього, потрібно знати про ці обмеження, коли ми приступаємо до критичного аналізування основних шкіл акультурації, а саме односпрямованої, двовимірної та інтерактивної акультурації. Розуміння цих теоретичних поглядів у їхньому історичному контексті може дати цінну інформацію про те, як акультурація була концептуалізована та досліджена

Table 2. Results of the analysis of the relationship between acculturation components, resilience, and stress resistance

Таблиця 2. Результати аналізу взаємозв'язку акультураційних компонентів, резильєнтності та стресостійкості

Acculturation indicators Показники акультурації	Resilience Показник резильєнтності	Stress Resistance Стресостійкість
Physical security Фізична безпека	.189**	
Integration Інтеграція	.156**	
Integral indicator of safety Інтегральний показник безпеки	.405**	
Assimilation Асиміляція	.143*	.179**
Life satisfaction Задоволеність життям	-.249**	.93*
Self-satisfaction Задоволеність собою	.345**	.206**
Perception of discrimination Сприйняття дискримінації		-.200**

Note: * - $p < .05$ - statistically significant relationship; ** - $p < .01$ - statistically significant relationship.

Примітка: * - $p < .05$ - статистично достовірний зв'язок; ** - $p < .01$ - статистично достовірний зв'язок.

and “resilience” ($r = .156, p < .01$); “assimilation” and “stress resistance” ($r = .93, p < .01$). Analyzing the first correlation, it can be argued that individuals who integrate into a new society more often exhibit high resilience, the ability to recover quickly after stress. At the same time, individuals who assimilate into a new culture quickly adapt to new knowledge and possess stress resistance properties, effectively coping with stressful situations.

However, there are contradictions in the results, indicating interesting aspects of an individual's psychological state and functioning. This includes the inverse relationship between the “life satisfaction” scale and “resilience” ($r = -.249, p < .01$). There could be several assumptions regarding this finding. People may experience stressful situations, but their expression may be moderate and nonspecific. Low resilience scores may indicate that individuals may feel the impact of stress more quickly, but it doesn't prevent them from experiencing overall life satisfaction. Resilience can also be affected by certain aspects of a person's life (relationships, health), that is, a person can feel satisfaction in other areas of life, but show low resilience in specific situations. Additionally, life satisfaction in the context of living in a foreign country does not necessarily imply the adoption of constructive coping strategies in building a new life.

з часом. Акультурація як процес входження особистості в нові соціокультурні умови передбачає володіння стійкістю (резильєнтністю) та стресостійкістю, яка може впливати на вибір стратегії акультурації (табл. 2).

Результати вимірювання контекстуальної валідності демонструють, що індекс резильєнтності та стресостійкості має важливий кореляційний зв'язок зі шкалами методики для дослідження акультурації Дж. Беррі. Зокрема, встановлено позитивний взаємозв'язок між шкалами “інтеграція” і “резильєнтність” ($r = .156; p < .01$); “асиміляція” та “стресостійкість” ($r = .930; p < .01$). Аналізуючи перший взаємозв'язок, можна стверджувати, що люди, які інтегруються в нове суспільство, частіше володіють високою резильєнтністю, здатністю швидко відновлюватися після стресу. Разом із тим, особистості, які асимілюються в нову культуру, швидко засвоюють нові знання, також володіють властивостями стресостійкості, добре переносять стресові ситуації.

Водночас простежуються протиріччя в результатах, які вказують на цікаві аспекти психологічного стану і функціонування особистості, зокрема це стосується з'ясованого зв'язку шкал “задоволеність життям” та “резильєнтність” ($r = -.249; p < .01$). Ми маємо декілька припущень із цього приводу. Люди можуть переживати стресові ситуації, однак їхне

**Results of Adaptation of the Methodology
for Studying the Acculturation of Migrants
by J. Berry on the Ukrainian Sample**

Furthermore, there may be a distinction between life satisfaction and resilience, reflecting cultural or social peculiarities. Positive aspects of life may be emphasized culturally despite difficulties.

Another interesting result is found between the “perception of discrimination” and “stress resistance” scales ($r = -.200, p < .01$), which are inversely related. An individual’s perception of discrimination may increase stress levels, and low stress resistance can significantly complicate overcoming the consequences of discrimination. The new socio-cultural environment influences how a person perceives discrimination and reacts to stress. A multicultural environment (such as the United States) plays a significant role in shaping responses to discrimination and can reduce the overall level of stress resistance since it’s challenging to overcome discomfort.

Therefore, summarizing the results of this type of analysis, it can be concluded that this indicates a high contextual validity of the adapted version of the methodology.

The next step was to check the internal (construct) reliability of the methodology. Internal reliability involves analyzing basic statistical indicators of the methodology, such as normality of distribution, frequency, variance, mode, and median. In the case of this methodology, such an analysis is possible because it has internal scales that contribute to determining the level of reliability and allows for identifying the correlation between them and the ability to provide a single scale, namely the “overall safety score”, as well as acculturation strategies.

According to the descriptive statistics, the obtained indicators do not show significant outliers and are rather close in value. The Shapiro-Wilk criterion ($p = .76; p > .01$) demonstrates a normal distribution of values and high significance.

The next step was to check the methodology for internal validity using Cronbach’s Alpha method. With this method, we can assess the consistency of questions within each individual scale. Research on J. Berry’s comprehensive acculturation methodology has shown that all the scales of the methodology possess high reliability. The Alpha coefficient ranges from $\alpha = .793$ (sociocultural maladjustment) to

вираження може бути поміркованим та неспецифічним. Низькі показники резильєнтності можуть вказувати на те, що особистість може швидше відчувати вплив стресу, але в той же час це не заважає їй відчувати загальне задоволення від життя. Також на резильєнтність можуть впливати окремі аспекти життя людини (стосунки, здоров’я), тобто людина може відчувати задоволеність в інших сферах життя, проте виявляти низьку стійкість в конкретних ситуаціях. Також задавленість життям у контексті перебування в далекій країні не означає вибір конструктивних копінг-стратегій у побудові нового життя. Окрім цього, не відкидаємо різницю між задоволенням життям та резильєнтністю, що може відображати культурні або соціальні особливості, оскільки культурно можуть підкреслюватися позитивні аспекти життя, незважаючи на труднощі.

Інший цікавий результат з’ясовано між шкалами “сприйняття дискримінації” та “показник стресостійкості” ($r = -.200; p < .01$), які перебувають в оберненому взаємозв’язку. Сприйняття особистістю дискримінації може підвищувати рівень стресу, а низька стресостійкість може значно ускладнити подолання наслідків дискримінації. Нове соціокультурне середовище впливає на те, як людина сприймає дискримінацію та як вона реагує на стрес. Мультикультурне середовище (до якої належать Сполучені Штати Америки) відіграє важливу роль у формуванні відповідей на дискримінацію та може знизити загальний рівень стресостійкості, оскільки важко долати відчуття дискомфорту.

Отже, підсумовуючи результати цього типу аналізування, можемо говорити, що це свідчить про високу контекстуальну валідність адаптованої версії методики.

Проведено перевірку внутрішньої (конструктивної) надійності методики. Внутрішня надійність включає аналізування основних статистичних показників методики, таких як нормальність розподілу, частота, дисперсія, мода і медіана. У випадку цієї методики можливий такий аналіз, оскільки вона має внутрішні шкали, що сприяє визначенню рівня надійності, а також дозволяє виявити кореляцію між ними та здатність давати одну шкалу,

$\alpha = .934$ (overall safety score). The scales related to safety indicators and acculturation strategies demonstrate the highest validity, which is quite predictable. The reliability assessment of the methodology demonstrates its high reliability and the ability to be used in research involving Ukrainians, including migrants (Tabl. 3).

Conducting a retest reliability check of the methodology allowed us to analyze the results in terms of their reliability. The repeated research took place 4 months after the initial testing, and the results show high test-

Table 3. Results of the assessment of internal reliability of the Ukrainian version of J. Berry's acculturation methodology

Таблиця 3. Результати оцінки внутрішньої надійності української версії методики акультурації Дж. Беррі

Шкали Scales	Показник α Indicator α
Культурна безпека Cultural Safety	$\alpha = .913$
Економічна безпека Economic Safety	$\alpha = .907$
Фізична безпека Physical Safety	$\alpha = .904$
Сепарація Separation	$\alpha = .865$
Маргіналізація Marginalization	$\alpha = .876$
Інтеграція Integration	$\alpha = .845$
Асиміляція Assimilation	$\alpha = .873$
Сприйняття дискримінації Perception of Discrimination	$\alpha = .797$
Інтегральний показник безпеки Overall Safety Score	$\alpha = .934$
Ставлення до ідентичності Attitude towards Identity	$\alpha = .802$
Соціальні установки Social attitudes	$\alpha = .843$
Рівень тривоги Level of Anxiety	$\alpha = .901$
Рівень депресії Level of Depression	$\alpha = .897$
Соціокультурна дезадаптація Sociocultural maladaptation	$\alpha = .793$
Задоволеність життям Life Satisfaction	$\alpha = .843$
Задоволеність собою Self-Satisfaction	$\alpha = .874$

а саме "інтегрального показника безпеки", а також стратегій акультурації.

За даними описової статистики, отримані показники не виявляють значних викидів значень, а радше перебувають на близькому за значеннями рівні. Критерій Шапіро-Вілкса ($p = .760$; $p > .01$) демонструє нормальний розподіл значень та високий показник значимості.

Наступним етапом було перевірити методу на внутрішню валідність методом Альфа-Кронбаха. За допомогою цього методу ми можемо узгодити питання всередині окремої шкали. Дослідження методики комплексного вивчення акультурації Дж. Беррі показали, що всі шкали методики володіють високою надійністю, коефіцієнт (α) коливається від $\alpha = .793$ – соціокультурна дезадаптивність до $\alpha = .934$ – загальний показник безпеки. Найбільшою валідністю володіють шкали, пов'язані з показниками безпеки та стратегій акультурації, що є доволі закономірним. Дослідження надійності методики демонструють її високу надійність та можливість використовувати при дослідженні українців, зокрема мігрантів (табл. 3).

Проведення ретестової перевірки надійності методики дозволило нам аналізувати отримані результати з точки зору їх надійності. Повторне проведення дослідження відбулось за чотири місяці після першого. Одержані результати показують високу надійність тесту, оскільки всі шкали методики володіють високими показниками ретестової надійності.

Резюмуючи зауважуємо, що представлені шкали методики володіють високою ретестовою надійністю, на що вказують високі та сильні кореляційні зв'язки між ідентичними шкалами методики при проведенні повторного зрізу, який відбувся через чотири місяці після першого тестування.

Дискусія

У багатьох європейських країнах значна увага приділяється дослідженню психометричних характеристик опитувальника акультурації, зважаючи на конкретну специфіку кроскультурних досліджень.

Акультураційну адаптивність можна розділити на дві основні категорії: внутрішню, або

Results of Adaptation of the Methodology for Studying the Acculturation of Migrants by J. Berry on the Ukrainian Sample

retest reliability, as all scales of the methodology exhibit high test-retest reliability indicators. There are high and strong correlations between identical scales of the methodology when conducting a retest that occurred 4 months after the initial testing.

Discussion

In many European countries, significant attention is given to researching the psychometric characteristics of acculturation questionnaires, considering the specific nature of cross-cultural studies.

Acculturation adaptability can be divided into two main categories: internal or psychological adaptation and sociocultural adaptation. Internal adaptation relates to aspects such as personal well-being or self-esteem, while sociocultural adaptations are related to how well a person integrates with others in the new society. This integration can be noticeable in a person's ability to engage in daily cross-cultural activities (Ward, 1999). Over time, individuals attempt to cope with the changes brought about by acculturation, leading to the development of long-term adaptations. These adaptations indicate relatively stable changes that occur in an individual or group in response to external demands. It is important to note that adaptation does not necessarily mean that individuals or groups change to become more like their new environment (as in the process of assimilation). Instead, it may involve various responses, such as resistance, efforts to change the environment, or even complete rejection of it (as in the case of separation). Therefore, the concept of adaptation encompasses diverse possibilities and does not automatically imply full alignment with the new culture.

Indeed, the connection between acculturation strategy and adaptation has been demonstrated in a study focusing on Turkish migrants in Germany (Schmitz & Berry, 2011). This study provides additional illustration of how individuals' approaches to acculturation are linked to their level of adaptation and resilience. Interestingly, the study's results showed numerous correlations that reinforce the expected relationships between individuals' acculturation strategies and their degree of successful adaptation to a new

психологічну, адаптацію та соціокультурну адаптацію. Внутрішня адаптація стосуються таких аспектів, як особисте самопочуття або самооцінка особи, тоді як соціокультурна адаптація пов'язана з тим, наскільки добре особа інтегрується з іншими у новому суспільстві. Ця інтеграція може бути помітною в здатності людини проводити щоденні міжкультурні активності (Уорд, 1999). З плином часу особи намагаються впоратися зі змінами, які вносить акультурація, що призводить до розвитку довгострокової адаптації. Ця адаптація вказує на відносно стійкі зміни, які відбуваються в особі чи групі у відповідь на зовнішні вимоги. Важливо зауважити, що адаптація не обов'язково передбачає, що особи або групи змінюються, щоб стати більше схожими на своє нове оточення (як у процесі асиміляції). Замість цього це може включати різноманітні відповіді, такі як опір, зусилля змінити середовище або навіть повна відмова від нього (як у випадку з відокремленням). Отже, поняття адаптації охоплює різноманітні можливості і не автоматично передбачає повну відповідність новій культурі.

Дійсно, зв'язок між стратегією акультурації та адаптацією був продемонстрований у дослідженні, яке зосереджене на вивченні турецьких мігрантів у Німеччині (Шміц та Беррі, 2011). Це дослідження надає додаткову ілюстрацію того, як підходи осіб до акультурації пов'язані з їхнім рівнем адаптації та стресостійкості. Цікаво, що результати дослідження продемонстрували численні кореляції, які посилюють очікувані зв'язки між способом акультурації осіб і ступенем їхньої успішної адаптації до нового оточення та протистояння стресу, вияву особистісної стійкості, так само як це виявлено нами в процесі адаптації методики на українській вибірці. Ця відповідність між стратегіями акультурації й результатами адаптації та стресостійкості підкреслює важливість розуміння того, як культурні переходи впливають на осіб і їхню здатність до повноцінного функціонування в новому соціокультурному контексті. Стили акультурації, вимірювані за допомогою Шкали Поглядів на Акультурацію (ААС), найбільш відповідно описуються чотирифакторною структурою.

environment and their ability to withstand stress, display personal resilience, just as we found in the adaptation process in the Ukrainian sample. This correspondence between acculturation strategies and adaptation and resilience outcomes underscores the importance of understanding how cultural transitions affect individuals and their ability to function effectively in a new sociocultural context. Acculturation styles, measured using the Acculturation Attitudes Scale (AAS), are most accurately described by a four-factor structure. The four identified factors – Integration, Separation/Segregation, Assimilation, and Marginalization (Schmitz & Berry, 2011). It has been found that these factors are independent of each other and have a low level of correlation. The most extensive study on the relationship between acculturation strategy and adaptation was conducted by Nguyen and Benet-Martinez in 2013. Through a meta-analysis that included 83 studies and involved over 20.000 participants, they thoroughly analyzed this relationship. Their results indicated that integration, which corresponds to biculturalism in their terminology, demonstrates significant and positive correlations with both psychological and sociocultural adaptation (MIRIPS, 2013).

Berry's Acculturation Model, proposed in 1992, classifies individual adaptation strategies on the basis of two dimensions. The first dimension revolves around whether individuals choose to retain or reject their native culture. This includes examining whether it is considered valuable to maintain one's own identity and cultural characteristics during the acculturation process. Previous research has shown that different acculturation styles are associated with different levels of acculturative stress, a broad term encompassing negative outcomes that occur when the acculturation process causes stress for an individual (Berry, 2006). Studies indicate that individuals leaning toward integration typically experience lower levels of acculturative stress, whereas those who prefer separation or assimilation may experience higher levels of stress (Berry, 2006).

Fox et al. (2013) used Latent Profile Analysis (LPA) in this study to identify different acculturation profiles. After analyzing

Чотири визначені фактори – Інтеграція, Відокремлення/Сегрегація, Асиміляція та Маргіналізація (Шміц та Беррі, 2011). З'ясовано, що ці фактори є незалежними один від одного і мають низький рівень кореляції. Найбільш обширне дослідження зі зв'язку між стратегією акультурації та адаптацією було проведено у 2013 році (MIRIPS, 2013). За допомогою мета-аналізу, що охопив 83 дослідження та залучав понад 20 000 учасників, було детально проаналізовано цей зв'язок. Результати вказали на те, що інтеграція, яка відповідає бікультуралізму у їхній термінології, демонструє значущу та позитивну кореляцію як з психологічною, так і з соціокультурною адаптацією (MIRIPS, 2013).

Модель акультурації Беррі, запропонована у 1992 році, класифікує стратегії індивідуальної адаптації на основі двох вимірів. Перший вимір обертається навколо того, чи обирають особи зберігання, чи відкидання своєї рідної культури. Це включає в себе розгляд того, чи вважається цінним підтримувати власну ідентичність та культурні характеристики під час процесу акультурації. Попередні дослідження показали, що різні стилі акультурації пов'язані з різними рівнями акультурного стресу, широкого терміну, що охоплює негативні результати, які виникають, коли процес акультурації призводить до стресу для особи (Беррі, 2006). Дослідження показують, що особи, які схильються до інтеграції, зазвичай відчувають менше рівнів акультурного стресу, тоді як ті, хто віддають перевагу відокремленню або асиміляції, можуть відчувати вищі рівні стресу (Беррі, 2006).

Р. Фокс та ін. (2013) у дослідженні використали аналізування латентних профілів (АЛП), щоб ідентифікувати різні профілі акультурації. Після аналізу даних було встановлено, що 3-профільне рішення є найбільш придатним. Подальші порівняння демографічних та психосоціальних показників на основі цих профілів привели до очікуваних результатів. Ці висновки підтримують використання АЛП як ефективного методу моделювання акультурації без попередніх уявлень про конкретні профілі. Це дозволяє більш обережний і неупереджений підхід до розуміння процесу

Results of Adaptation of the Methodology for Studying the Acculturation of Migrants by J. Berry on the Ukrainian Sample

the data, a 3-profile solution was deemed the most appropriate. Subsequent comparisons of demographic and psychosocial indicators based on these profiles yielded expected results. These findings support the use of LPA as an effective method for modeling acculturation without preconceived notions of specific profiles. This allows for a more cautious and unbiased approach to understanding the acculturation process. Furthermore, the structure and relationships identified in the study were very similar to both attitudes toward acculturation and expectations about it. This suggests that the four-factor model of acculturation styles applies equally to different aspects of the acculturation process, providing a comprehensive understanding of how individuals approach and adapt to cultural transitions, as well as how they can develop and demonstrate resilience.

However, it is important to note that the acculturation process can vary depending on the specific life domains under consideration. Different aspects of an individual's life, such as social interactions, work environments, dynamics of family relationships, and personal values, may be influenced differently by acculturation. As a result, the scale and nature of acculturation felt in different life domains may be heterogeneous (Kiylioglu & Wimmer, 2015).

The lack of an effective measurement tool for assessing the acculturation model has complicated the development of research on acculturation in international mergers and acquisitions. However, to fill this gap, a new scale has been developed. The reliability of this scale was assessed using Cronbach's alpha, and the results indicated that the scale demonstrates good internal consistency (Zhu & Li, 2016).

In one of the recent systematic reviews, the results of an analysis of 22 studies on post-migration changes affecting the mental health and adaptation of refugees in European countries were presented (Gleeson et al., 2020). Based on statistical analysis, connections were established between family life, forced separation from family, and mental health.

In recent scientific research by Polish colleagues (Grzymała-Moszczyńska & Róžańska-Mglej, 2023), the ADAPT model (which includes

аккультурації. Крім того, структура та взаємозв'язки, виявлені у дослідженні, були дуже схожими як до поглядів на аккультурацію, так і до очікувань щодо неї. Це свідчить про те, що чотирифакторна модель стилів аккультурації однаково застосовується до різних аспектів процесу аккультурації, надаючи всебічне розуміння того, як особи підходять та адаптуються до культурних переходів, а також можуть формувати та виявляти резильєнтність.

Проте важливо зауважити, що процес аккультурації може варіюватися залежно від конкретних сфер життя, які розглядаються. Різні аспекти життя особи, такі як соціальні взаємодії, робоче середовище, динаміка сімейних відносин та особисті цінності, можуть по-різному піддаватися впливу аккультурації. Як результат, масштаб і характер аккультурації, який відчувається в різних сферах життя, може бути неоднорідним (Kiylioglu, Wimmer, 2015).

Відсутність ефективного інструмента вимірювання для оцінки моделі аккультурації ускладнила розвиток досліджень аккультурації в міжнародних злиттях та поглибленнях. Однак для заповнення цієї прогалини була розроблена нова шкала. Надійність цієї шкали була оцінена за допомогою альфа Кронбаха, і результати свідчили про те, що шкала демонструє хорошу внутрішню консистентність (Zhu, Li, 2016).

В одному з сучасних систематичних оглядів представлено результати аналізу 22 досліджень постміграційних змін, які впливають на психічне здоров'я біженців у країнах Європи та їхню адаптацію (Gleeson et al., 2020). На основі статистичного аналізу встановлено зв'язки між сімейним життям, вимушеною розлукою з сім'єю та психічним здоров'ям.

У нещодавніх наукових розвідках польських колег (Grzymała-Moszczyńska, Róžańska-Mglej, 2023) було використано модель ADAPT (в основі якої є такі компоненти, як: безпека, справедливість, ролі й ідентичності, екзистенційний сенс, зв'язки та мережі) при роботі з митцями-біженцями. Результати вказують на те, що однієї моделі недостатньо для адекватного відображення всієї різноманітності досвіду, який описували респонденти, тому вчені запровадили додаткові компоненти, такі

components such as safety, justice, roles and identities, existential sense, connections, and networks) was used when working with artist refugees. The results indicate that a single model is insufficient to adequately reflect the diversity of the experience described by respondents. Therefore, researchers introduced additional components such as “Body and Mind” and “Art”, which have the potential to become separate categories in other studies of migrants and refugees.

In a recent study by Ukrainian psychologists (Kuzikova et al., 2023), the dynamics of personal trauma on the territories affected by conflict were described. Respondents often exhibited delayed characteristics of trauma, including arousal and avoidance, which were more common among individuals over fifty years old, while emotional arousal and intrusion were more characteristic of adolescents and young people. It is evident that for people returning to their homes, the experiences of loss and adaptation to new every day and non-everyday realities can bear similarities to adapting to a new life in another country.

Research on the migration experience within the European Union also allows for certain conclusions (Oviedo et al., 2022). Qualitative analysis using semi-structured interviews of ninety-four Ukrainians contributed to this understanding. The interview results indicate the use of various coping strategies and ways of building personal resilience by respondents, including maintaining communication with relatives and loved ones in Ukraine, receiving support in the host country, and practicing prayer as a leading psychological resource. Therefore, maintaining social connections and developing an inner life are crucial in adapting to new living conditions and a new country.

B. Pleskach (2020) used a modified version of an acculturation questionnaire for internally displaced Ukrainians, which demonstrated high internal reliability compared to J. Berry's original scales. The studied sample of internally displaced persons had a peculiarity in that the separation and marginalization strategies were not separated into distinct scales but were combined. This may be explained by the fact that in some cases,

як “Тіло і розум” та “Мистецтво”, які мають потенціал стати окремою категорією в інших системах дослідження мігрантів та біженців.

Українські психологи в нещодавньому дослідженні (Кузікова та ін., 2023) описують динаміку травматизації особистості на декупованих територіях. У респондентів часто зауважують відтерміновані характеристики травматизації, зокрема збудження та уникнення, що притаманно більше особам старшим п'ятдесяти років, тоді як для підлітків і молоді характерніше емоційне збудження та інтрузія. Очевидно, що для людей, які повертаються у свої домівки, надзвичайно сильними є переживання втрати й адаптації до нових реалій побутового та непобутового характеру, що може мати схожість з адаптацією до нового життя в іншій країні.

Дослідження міграційного досвіду на просторах Європейського Союзу дозволяє теж зробити певні висновки (Oviedo et al., 2022). Зокрема, в цьому допоміг якісний аналіз за допомогою напівструктурованого інтерв'ю дев'яносто чотирьох українців. Результати інтерв'ювання засвідчують використання респондентами різних стратегій подолання та способів будування власної резильєнтності, серед провідних – спілкування з родичами та близькими в Україні, підтримка в приймаючій країні, а також практикування молитви як провідного психологічного капіталу. Тобто в адаптації до нових умов життя та країни вкрай важливо підтримувати соціальний зв'язок і розвивати внутрішнє життя особистості.

Плескач Б. (2020) використовував модифіковану версію опитувальника дослідження акультурації для внутрішньо переміщених українців, яка має високу внутрішню надійність, порівняно з оригінальними шкалами Дж. Беррі (2006). Досліджена вибірка внутрішньо переміщених осіб мала особливість у тому, що стратегії відокремлення та маргіналізації не були виділені в окремі шкали, а були об'єднані разом. Це може пояснюватися тим, що у деяких випадках респонденти сприймали складну установку, схожу на сегрегацію та відкидання. Науковець запропонував приблизні нормативні значення модифікованої методології.

Results of Adaptation of the Methodology for Studying the Acculturation of Migrants by J. Berry on the Ukrainian Sample

respondents perceived a complex attitude like segregation and rejection. Scientists were offered approximate standard values for the adapted approach.

For mental health professionals, both at the local and global levels, this represents a new practical challenge. Addressing this challenge requires adopting a research approach that will allow us to thoroughly investigate the specificity of this psychosocial phenomenon. In doing so, we can establish accurate epidemiological, clinical, therapeutic, and other parameters through a well-structured research process (Hasanovi, 2020).

The results of our research indicate that Ukrainian immigrants in the USA are oriented towards assimilation (33.0% of respondents), which involves expecting changes in lifestyle, values, customs, religious beliefs, typically observed over an extended period in a new country. 26.0% of respondents choose integration as their primary acculturation strategy, which involves identifying with both the new culture and preserving the values of their authentic culture. According to J. Berry, this strategy is the most effective in adapting to a new society. Marginalization as an acculturation strategy dominates 25.0% of the respondents, indicating, on the one hand, a loss of identity in their own culture and, on the other, a lack of identification with the new culture (for the majority). This is often due to difficulties in preserving their own identity, typically caused by external circumstances, lack of motivation, and interest in adopting a new identity (due to discrimination or segregation by the new culture). 16.0% of Ukrainians apply separation as their primary acculturation strategy, characterized by a desire to separate from the majority culture and preserve their ethnic characteristics. This is also confirmed by high levels of cultural security, as 39.0% of respondents aim to preserve and protect their cultural identity, traditions, and customs in the face of external threats (such as war, disasters, mass destruction). In the context of acculturation, 31.0% of Ukrainians in the USA are focused on ensuring physical security, which includes indicators such as protecting life, health, and property from various physical threats and dangers. Economic security is essential in the acculturation process for 30.0%

Для фахівців у галузі психічного здоров'я, як на місцевому, так і на глобальному рівнях, це становить собою новий практичний виклик. Вирішення цього виклику вимагає прийняття науково-дослідницького підходу, що дозволить нам детально досліджувати специфіку цього психосоціального явища. Цим самим ми можемо встановити точні епідеміологічні, клінічні, терапевтичні та інші параметри за допомогою добре структурованого дослідницького процесу (Hasanovi, 2020).

Результати нашого дослідження вказують на те, що українські мігранти в США зорієнтовані на асиміляцію (33.0% респондентів), тобто в контексті цього процесу передбачаються зміни в способі життя, цінностях, звичаях, релігійних переконаннях, що зазвичай спостерігається впродовж тривалого часу перебування в новій країні. 26.0% респондентів обирає основною стратегією акультурації інтеграцію, яка передбачає ідентифікацію як з новою культурою, так і збереження цінностей автентичної культури. Ця стратегія, на думку Дж. Беррі (2006), найкраще допомагає адаптуватися в новому суспільстві. Маргіналізація як акультураційна стратегія домінує в 25.0% опитаних, що засвідчує, з одного боку, втрату ідентичності власної культури, а з іншого – відсутність ідентифікації з новою культурою (більшості), оскільки є труднощі в збереженні власної ідентичності, зазвичай через зовнішні обставини й недостатню мотивацію та інтерес у прийнятті нової ідентичності (в зв'язку з дискримінацією або сегрегацією з боку цієї культури). 16.0% українців застосовують сепарацію як провідну акультураційну стратегію, яка характеризується прагненням відокремитися від культури більшості та бажанням зберегти власні етнічні характеристики. Водночас це підтверджується і високими показниками культурної безпеки, оскільки 39.0% респондентів спрямовані на збереження та захист культурної ідентичності, традицій, звичаїв в умовах загроз зовнішнього світу (війни, катастрофи, масового знищення). 31.0% українців в США в контексті акультурації зосереджені на забезпеченні фізичної безпеки, що містить такі показники як захист життя, здоров'я та майна від різних фізичних загроз та небезпек. Економічна безпека як важлива

of respondents, manifested in ensuring economic well-being, stability, resilience, and prosperity in the context of interaction with the new culture.

Conclusions

Considering that due to the war, Ukrainians have been migrating to various countries around the world over the past two years, processes associated with this context, including acculturation, have become more relevant. The acculturation methodology by J. Berry serves as the basic and comprehensive tool for measuring this sociopsychological phenomenon.

Therefore, we conducted a psychological adaptation procedure of the acculturation methodology by J. Berry into the Ukrainian language. The main adaptation procedures included validating the methodology for validity (correlational, linguistic, factorial, and contextual validity) and reliability (internal, constitutional, and retest reliability). Specifically, we found positive correlation links between indicators of security as the leading component of the acculturation process. Notably, the results were significant in sub-scales related to acculturation strategies, while indicators of satisfaction and personal identity were found to be less significant. Factorial analysis of the results identified four factors that cooperated with each other: indicators of acculturation strategies, psychological emotional states of the individual, security indicators, and, as a separate factor, self-satisfaction. Additionally, statistical analysis indicated strong correlations between acculturation indicators and resilience and stress resistance scales.

The hypothesis of our research was confirmed due to the consideration of the literature analysis of the original version of J. Berry's acculturation methodology, cultural context, involvement of experts in this field, pilot research, statistical analysis, as well as consultations with the author of the methodology and comparison of research results with existing ones.

Summarizing the results of adapting the acculturation methodology for migrants, it is important to emphasize that the Ukrainian-language adapted version of the methodology demonstrates high psychometric indicators (validity and reliability), which allows its use in future research on acculturation processes among Ukrainian migrants.

акультураційного процесу для 30.0 % опитаних, і проявляється в забезпеченні економічного благополуччя та стабільності, стійкості та добробуту в контексті зіткнення з новою культурою.

Висновки

Зважаючи на те, що внаслідок війни українці за останні два роки масово мігрували в різні країни світу, то і процеси, які супроводжуються в цьому контексті теж актуалізуються, зокрема аккультурація, методика аккультурації Дж. Беррі виступає базовим та ґрунтовним інструментом для вимірювання цього соціопсихологічного феномену.

Отже, проведена процедура психологічної адаптації методики аккультурації Дж. Беррі українською мовою. Основними процедурами адаптації якої було: перевірка методики на валідність (кореляційна, лінгвістична, факторна та контекстуальна валідності); та надійність (внутрішня, конституційна та ретестова надійності). З'ясовано позитивні кореляційні зв'язки між показниками безпеки, як провідної компоненти аккультураційного процесу, значимі дані також у субшкалах стратегій аккультурації, менше значущими є індикатори задоволеності та ідентичності особистості. Факторна експлікація результатів засвідчує виокремлення чотирьох чинників, які кооперують між собою показники провідних стратегій аккультурації, психологічні емоційні стани особистості, показники безпеки та як окремий чинник задоволеність собою. Окрім цього, статистичне аналізування засвідчує наявність сильних взаємозв'язків між показниками аккультурації та шкалами резильєнтності і стресостійкості.

Гіпотеза нашого дослідження підтвердилася зважаючи на проведення літературного аналізу оригінальної версії методики аккультурації Дж. Беррі, врахування культурного контексту, залучення експертів з цієї тематики, проведення пілотного дослідження, статистичного аналізування, а також консультації з автором методики та порівняння результатів дослідження з вже наявними.

Узагальнюючи результати адаптації методики аккультурації мігрантів варто наголосити на тому, що україномовна адаптована версія

**Results of Adaptation of the Methodology
for Studying the Acculturation of Migrants
by J. Berry on the Ukrainian Sample**

References

Anczyk, A., & Grzymała-Moszczyńska, H. (2021). *The Psychology of Migration*. Leiden, The Netherlands: Brill. https://doi.org/10.1163/9789004465237_002

A critical examination of acculturation theories. (n.d.). Retrieved from <https://ojs.uwindsor.ca/index.php/csw/article/download/5762/4704?inline=1>

Berry, J. W. (2006). *Mutual Intercultural Attitudes in Plural Societies: The MIRIPS Project* (Unpublished data). Psychology Department, Queen's University, Kingston, Canada. <https://www.wgtn.ac.nz/cacr/research/mirips>

Connor, K. M., & Davidson, J. R. (2003). Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*, 18(2), 76–82. <https://doi.org/10.1002/da.10113>

Fox, R. S., Merz, E. L., Solórzano, M. T., & Roesch, S. C. (2013). Further Examining Berry's Model: The Applicability of Latent Profile Analysis to Acculturation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development: The Official Publication of the Association for Measurement and Evaluation in Counseling and Development*, 46(4), 270–288. <https://doi.org/10.1177/0748175613497036>

Gleeson, C., Frost, R., Sherwood, L., Shevlin, M., Hyland, P., Halpin, R., et al. (2020). Post-migration factors and mental health outcomes in asylum-seeking and refugee populations: A systematic review. *European Journal of Psychotraumatology*, 11, 1–13. <https://doi.org/10.1080/20008198.2020.1793567>

Grzymała-Moszczyńska, H., & Róžańska-Mglej, M. (2023). Challenges for the Mental Health of Refugee Artists: Perspectives of the ADAPT Model. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(9), 9. <https://doi.org/10.3390/ijerph20095694>

Hasanovi, M. (2020). Migration and acculturation: what we can expect in the future. *Psychiatria Danubina*, 32(SI 3), 386–395. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33030459/>

Kiylioglu, L., & Wimmer, H. (2015). The relationship between immigration, acculturation and psychological well-being the case of Turkish youth in Austria. *Nesne Psikoloji Dergisi*, 3(5). <https://doi.org/10.7816/nesne-03-05-01>

Kuzikova, S. B., Zlyvkov, V. L., & Lukomska, S. O. (2023). Traumatic experience of residents of the de-occupied territories of Ukraine. *Insight: the psychological dimensions of society*, 9, 228–243. <https://doi.org/10.32999/KSU2663-970X/2023-9-13>

MIRIPS: DESCRIPTION OF THE PROJECT Contents. (2013). <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:201072406>

Oviedo, L., Seryczyńska, B., Torralba, J., Roszak, P., Del Angel, J., Vyshynska, O., et al. (2022). Coping and Resilience Strategies among Ukraine War Refugees. *International Journal of Environmental*

методики володіє високими психометричними показниками (валідністю та надійністю), що дозволяє використовувати її в майбутніх дослідженнях акультураційних процесів серед українських мігрантів.

Список використаних джерел

Anczyk, A., & Grzymała-Moszczyńska, H. The Psychology of Migration: facing cultural and religious diversity. In *The Psychology of Migration*. 2021. (pp. 1-103). Brill. https://doi.org/10.1163/9789004465237_002

A critical examination of acculturation theories. (n.d.). Retrieved August 7, 2023. <https://ojs.uwindsor.ca/index.php/csw/article/download/5762/4704?inline=1>

Berry J. W. *Mutual Intercultural Attitudes in Plural Societies: The MIRIPS Project* (Unpublished data). Psychology Department, Queen's University, Kingston, Canada. 2006. <https://www.wgtn.ac.nz/cacr/research/mirips>

Connor K. M., Davidson J. R. Development of a new resilience scale: The Connor-Davidson Resilience Scale (CD-RISC). *Depression and Anxiety*. 2003. Vol. 18(2). P. 76–82. <https://doi.org/10.1002/da.10113>

Fox R. S., Merz E. L., Solórzano M. T., Roesch S. C. Further Examining Berry's Model: The Applicability of Latent Profile Analysis to Acculturation. *Measurement and Evaluation in Counseling and Development: The Official Publication of the Association for Measurement and Evaluation in Counseling and Development*. 2013. Vol. 46(4). P. 270–288. <https://doi.org/10.1177/0748175613497036>

Gleeson C, Frost R, Sherwood L, Shevlin M, Hyland P, Halpin R, Murphy J, Silove D. Post-migration factors and mental health outcomes in asylum-seeking and refugee populations: a systematic review. *European Journal of Psychotraumatology*. 2020 Dec 1;11(1):1793567. <https://doi.org/10.1080/20008198.2020.1793567>

Grzymała-Moszczyńska H., Róžańska-Mglej M. Challenges for the Mental Health of Refugee Artists: Perspectives of the ADAPT Model. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2023. Vol. 20(9), 9. P. 1–25 <https://doi.org/10.3390/ijerph20095694>

Hasanovi M. Migration and acculturation: what we can expect in the future. *Psychiatria Danubina*. 2020. Vol. 32. Suppl. 3. P. 386–395. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/33030459/>

Kiylioglu L., Wimmer H. The relationship between immigration, acculturation and psychological well-being the case of turkish youth in austria. *Nesne Psikoloji Dergisi*. 2015. Vol. 3(5). P. 1–19. <https://doi.org/10.7816/nesne-03-05-01>

Кузікова С. Б., Зливков В. Л., Лукомська С. О. Особливості травмивного досвіду мешканців деокупованих територій України. *Інсайт:*

- Research and Public Health*, 19(20), 13094. <http://dx.doi.org/10.3390/ijerph192013094>
- Pleskach, B. (2020). Diahnastyka sotsiokulturnoi adaptatsii, modyfikatsiia metody Dzh. Berri [Diagnostics of sociocultural adaptation, modification of J. Berry's method]. In *Stratehichni napriamy rozvytku nauky: faktory vplyvu ta vzaemodii: Materialy Mizhnarodnoi naukovoï konferentsii (22 travnia, 2020 rik, m. Sumy, Ukraina, MTsND) – Strategic directions of science development: factors of influence and interaction: Materials of the International Scientific Conference (May 22, 2020, Sumy, Ukraine, MCND)*. Academia.edu. <https://www.academia.edu/52856476/>
- Redfield, R., Linton, R., & Herskovits, M. J. (1936). Memorandum for the Study of Acculturation. *American Anthropologist*, 38, 149–152. <https://doi.org/10.1525/aa.1936.38.1.02a00330>
- Sam, D., & Berry, J. (2006). *The Cambridge handbook of acculturation psychology*. New York: Cambridge University Press. pp. 27-42. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511489891.006>
- Schmitz, P. G., & Berry, J. W. (2011). Structure of Acculturation Attitudes and their relationships with personality and psychological adaptation: A study with immigrant and national samples in Germany. In F. Deutsch, M. Boehnke, U. Kühnen, & K. Boehnke (Eds.), *Rendering borders obsolete: Cross-cultural and cultural psychology as an interdisciplinary, multi-method endeavor: Proceedings from the 19th International Congress of the International Association for Cross-Cultural Psychology*. https://scholarworks.gvsu.edu/iaccp_papers/80/
- Shkolina, N. V., Shapoval, I. I., Orlova, I. V., Kedyk, I. O., & Stanislavchuk, M. A.
- Wagnild, G. M., & Young, H. M. (1993). Development and psychometric evaluation of the Resilience Scale. *Journal of Nursing Measurement*, 1(2), 165–178. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/7850498/>
- Ward, C. (1999). The measurement of sociocultural adaptation. *International Journal of Intercultural Relations*, 56, 1–19. [https://doi.org/10.1016/S0147-1767\(99\)00014-0](https://doi.org/10.1016/S0147-1767(99)00014-0)
- Zhu, J. Q., & Li, H. (2016). The development and validation of an acculturation scale: An empirical study based on experimental data. *South African Journal of Business Management*, 47, 1–8. <https://doi.org/10.4102/sajbm.v47i1.47>
- психологічні виміри суспільства*. 2023. № 9. С. 228–243. <https://doi.org/10.32999/KSU2663-970X/2023-9-13>
- MIRIPS: DESCRIPTION OF THE PROJECT Contents. 2013. <https://api.semanticscholar.org/CorpusID:201072406>
- Oviedo L., Seryczyńska B., Torralba J., Roszak P., Del Angel J., Vyshynska O., Muzychuk I., et al. Coping and Resilience Strategies among Ukraine War Refugees. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022. Vol. 19(20), 13094. MDPI AG. <http://dx.doi.org/10.3390/ijerph192013094>
- Плескач Б. Діагностика соціокультурної адаптації, модифікація методики Дж. Беррі [Електронний ресурс]: матеріали Міжнародної наукової конференції “Стратегічні напрями розвитку науки: фактори впливу та взаємодії” (м. Суми, 22 травня 2020 року). Суми, 2020. С. 123–125. <https://www.academia.edu/52856476/>
- Redfield R., Linton R., Herskovits M. J. Memorandum for the Study of Acculturation. *American Anthropologist*. 1936. Vol. 38. P. 149–152. <https://doi.org/10.1525/aa.1936.38.1.02a00330>
- Sam D., Berry J. (2006). *The Cambridge handbook of acculturation psychology*. New York : Cambridge University Press. 2006. (pp. 27–42). <https://doi.org/10.1017/CBO9780511489891.006>
- Schmitz P. G., Berry J. W. Structure of Acculturation Attitudes and their relationships with personality and psychological adaptation: A study with immigrant and national samples in Germany. In F. Deutsch, M. Boehnke, U. Kühnen, & K. Boehnke (Eds.), *Rendering borders obsolete: Cross-cultural and cultural psychology as an interdisciplinary, multi-method endeavor: Proceedings from the 19th International Congress of the International Association for Cross-Cultural Psychology*. 2011. P. 51–70. https://scholarworks.gvsu.edu/iaccp_papers/80/
- Школіна Н. В., Шаповал І. І., Орлова І. В., Кедик І. О., Станіславчук М. А. Адаптація та валідація україномовної версії шкали стресостійкості Коннора-Девідсона-10 (CD-RISC-10): апробація у хворих на анкілозивний спондиліт. *Ревматологічний журнал*. 2020. № 80(2). С. 66–72. <https://doi.org/10.32471/rheumatology.2707-6970.80.15236>
- Wagnild G. M., Young H. M. Development and psychometric evaluation of the Resilience Scale. *Journal of Nursing Measurement*. 1993. Vol. 1(2). P. 165–178. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/7850498/>
- Ward C. The measurement of sociocultural adaptation. *International Journal of Intercultural Relations*. 1999. Vol. 56. P. 1–19. [https://doi.org/10.1016/S0147-1767\(99\)00014-0](https://doi.org/10.1016/S0147-1767(99)00014-0)
- Zhu J. Q., Li H. The development and validation of an acculturation scale: An empirical study based on experimental data. *South African Journal of Business Management*. 2016. Vol. 47. P. 1–8. <https://doi.org/10.4102/sajbm.v47i1.47>

Додаток
Appendix

Методика дослідження акультураційних процесів Дж. Беррі
(адаптація Я. Андрушко, 2023)

1. Вік

Скільки Вам повних років _____

2. Стать

Ваша стать:

- А) Жіноча
- Б) Чоловіча

3. Освіта

Яка у Вас освіта:

- А) немає освіти;
- Б) навчався в школі, але не закінчив;
- В) закінчив школу;
- Г) незавершена середня спеціальна;
- Д) середня спеціальна;
- Е) незавершена вища;
- Є) вища;
- Ж) маю науковий ступінь;

4. Релігія

Яку релігію Ви сповідуєте?:

- А) не сповідую жодної;
- Б) іудаїзм;
- В) буддизм;
- Г) протестантизм;
- Д) християнин;
- Е) язичник, анімізм;
- Є) інша релігія _____

5. Як би Ви оцінили рівень своєї релігійності:

- А) я переконаний атеїст;
- Б) байдужий до релігії;
- В) допускаю існування вищих сил;
- Г) я віруюча людина;
- Д) я віруюча людина і намагаюся дотримуватися всіх обрядів своєї релігії.

6. Соціально-економічний статус

Ваша професія (рід діяльності):

- А) робота, яка не потребує кваліфікації (прибиральник, вантажник, землекоп...);
- Б) кваліфікований працівник (технік, столяр, перукар, швачка...);
- В) офісний працівник (клерк, менеджер, секретар, приватний підприємець);
- Г) спеціаліст (лікар, юрист, викладач, управлінець, адміністратор);
- Д) наразі не працюю:

– Безробітний   – пенсіонер   – домогосподарка   – студент

Якщо Ви не працюєте зараз, яка робота для Вас притаманна? _____

– Інше (пояснить) _____

7. Опишіть, що є Вашою приватною власністю (наприклад, телефон, побутова техніка, машина, комп'ютер): _____

8. Сімейний стан

Ваш сімейний стан:

- А) одружений/одружена;
- Б) розлучений/розлучена;
- В) самотній/самотня.

Якщо Ви неодружені/незаміжні, чи хотіли би створити сім'ю з представником своєї національності?

- Так;
- Ні;
- Для мене це не важливо.

9. Оточення, соціум

Яке визначення найбільше відповідає Вашому оточенню?:

- А) Майже всі люди навколо мене іншої національності;
- Б) Більшість людей навколо мене іншої національності;
- В) Навколо мене приблизно порівно людей моєї національності та інших національностей;
- Г) Більшість людей навколо мене моєї національності;
- Д) Майже всі люди навколо мене моєї національності.

10. У якій країні Ви народились?:

- в Україні;
- Ваш варіант _____

11. У якому віці ви мігрували?:

_____

12. Далі йдуть питання про мови. При відповіді на них, виберіть найбільш притаманний вам варіант відповіді.

А. Якою мовою Ви розмовляєте вдома?

	Ніколи	Рідко	Половину часу	Часто	Завжди
Я розмовляю англійською мовою					
Я розмовляю українською					
Я розмовляю на місцевому діалекті української мови					

Б. Якою мовою Ви розмовляєте при здійсненні покупок у тому населеному пункті в якому Ви проживаєте зараз?

	Ніколи	Рідко	Половину часу	Часто	Завжди
Я розмовляю англійською мовою					
Я розмовляю українською					
Я розмовляю на місцевому діалекті української мови					

В. Наскільки вільно Ви:

	Зовсім ні	Трішки	Задовільно	Добре	Досконало
Розумієте англійську мову					
Розмовляєте англійською мовою					
Читаєте англійською мовою					
Пишете англійською мовою					

13. Декілька питань про Ваших друзів та знайомих. Будь ласка, вкажіть відповідь, яка підходить Вам найкраще.

А. Скільки у Вас близьких друзів?

	Жодного	Тільки один	2-3	Більше 3-х	Багато
Блиьких друзів американців					
Блиьких друзів українців					
Блиьких друзів іншої національності					

Б. Як часто Ви зустрічаєтеся з:

	Ніколи	Рідко	Інколи	Часто	Щодня
Блиькими друзями американцями					
Блиькими друзями українцями					
Блиькими друзями іншої національності					

Як часто Ви подорожували протягом останніх п'яти років?

- А) жодного разу;
- Б) один раз;
- В) двічі;
- Г) декілька разів;
- Д) багато разів.

З якою метою були ці поїздки? (позначити варіанти, які вам підходять)

- туризм, дозвілля;
- робота;
- навчання.

14. Культурна ідентичність

Люди можуть по-різному усвідомлювати себе. Наприклад, вони можуть відчувати, що є членами різних етнічних груп, таких як українська (тощо), і що вони є частиною більшого суспільства (національного суспільства, наприклад американського). Наступні твердження стосуються того, як Ви відчуваєте себе в цій перспективі.

№	Твердження	Абсолютно не згоден	Радше не згоден	Не знаю, не впевнений	Радше згоден	Абсолютно згоден
1	Я вважаю себе українцем					
2	Я вважаю себе громадянином України					
3	Я вважаю себе представником іншої етнічної групи (Якої? _____)					
4	Я відчуваю себе частиною української культури					
5	Я пишаюся тим, що я українець					
6	Я щасливий бути українцем					
7	Я відчуваю себе частиною української культури					
8	Я гордий бути українцем					
9	Я щасливий бути українцем					
10	Приналежність до української культури є обтяжливою для мене					
11	Те, що я українець, завдає мені незручності					
12	Приналежність до української культури – щастя для мене					
13	Мені приємно бути українцем					

15. Безпека

Вкажіть, будь ласка, ступінь Вашої згоди чи незгоди з кожним з наступних тверджень, використовуючи оцінки від 1 до 5, де 1 – повністю не згоден, 5 – повністю згоден. Вільно використовуйте всі цифри від 1 до 5 для визначення різної ступені Вашої згоди чи незгоди.

1	У цій країні є місце для різноманіття мов та культур	1	2	3	4	5
2	Ми повинні застосовувати засоби для захисту наших культурних традицій від зовнішніх впливів	1	2	3	4	5
3	Вивчення інших мов змушує нас забувати свої культурні традиції	1	2	3	4	5
4	Мене мало цікавить втрата моєї культурної ідентичності	1	2	3	4	5
5	Будучи українцем, я відчуваю свою культуру в безпеці	1	2	3	4	5
6	Високий рівень безробіття – серйозна причина для хвилювання	1	2	3	4	5
7	Ця країна достатньо успішна і багата для того, щоб кожен відчував себе в безпеці	1	2	3	4	5
8	Високі податки не дозволяють купувати предмети першої необхідності	1	2	3	4	5
9	Люди дуже турбуються про свої власні матеріальні проблеми	1	2	3	4	5
10	Сьогодні шанси людини прожити більш безпечно та легке життя вищі, ніж колись	1	2	3	4	5
11	Наше суспільство вироджується і, можливо, скоро перетвориться на хаос	1	2	3	4	5
12	Повідомлення про аморальність людей у нашому суспільстві сильно перебільшені	1	2	3	4	5
13	Ймовірність стати жертвою розбійного нападу, бути обкраденим або вбитим стають щораз вищі	1	2	3	4	5

16. Акультураційні установки

	Твердження	Абсолютно не згоден	Радше не згоден	Не знаю, не впевнений	Радше згоден	Абсолютно згоден
1	Я вважаю, українці, котрі проживають у США повинні зберігати власні культурні традиції і не засвоювати американські					
2	Для мене не важливе вільне володіння ані українською мовою, ані мовою культури, в якій проживаю					
3	Я не хочу відвідувати ані (національні), ані (етнічні) соціальні активності (події)					
4	Я віддаю перевагу громадській діяльності, яка є частиною української групи					
5	Для мене важливо вільно володіти мовою культури, в якій проживаю, і українською мовою.					
6	Я віддаю перевагу громадській діяльності, яка проводиться тільки громадянами США					
7	Я вважаю, що для українців не важливо підтримувати їхні власні культурні традиції або переймати американські					
8	Для мене важливіше володіти українською мовою, аніж англійською.					
9	Я вважаю, що українці в США повинні підтримувати власні культурні традиції, але також приймати американські традиції					
10	Я вважаю, що українці в США мають перейняти американські культурні традиції, а не зберігати власні					
11	Я вважаю за краще мати тільки американських друзів					
12	Для мене важливіше вільно володіти англійською мовою, аніж українською					
13	Я не хочу мати ні американських, ні українських друзів					
14	Я вважаю за краще мати тільки українських друзів					
15	Я віддаю перевагу громадській діяльності, яка залучає як американських членів суспільства, так і українських.					
16	Я віддаю перевагу мати друзів як українських, так і з інших етнічних спільнот					

17. Сприйняття дискримінації

Оцініть ступінь Вашої погодженості з наступними твердженнями.

	Твердження	Абсолютно не згоден	Радше не згоден	Не знаю, не впевнений	Радше згоден	Абсолютно згоден
1	Я вважаю, що люди інших національностей поводяться несправедливо і недоброзичливо по відношенню до українців					
2	Я не відчуваю себе прийнятим в американському суспільстві					
3	Я відчуваю, що американці мають щось проти мене					
2	Мене дразнили або ображали через мою національність					
3	Мені погрожували або на мене напали через мою національність					

22. Самооцінка

Як наступні твердження стосуються Ваших уявлень про себе і Вашого життя?

	Твердження	Абсолютно не згоден	Радше не згоден	Не знаю, не впевнений	Радше згоден	Абсолютно згоден
1	У цілому я задоволений собою					
2	Інколи думаю, що я не є доброю людиною					
3	Я вважаю, що в мене є добрі якості					
4	Я можу багато чого робити добре, як і більшість людей					
5	Я відчуваю, що мені немає особливо чим пишатися					
6	Інколи я виразно відчуваю свою марність					
7	Я відчуваю, що вартий поваги, принаймні на рівні з іншими					
8	Мені би хотілося, щоб мене більше поважали					
9	У цілому, я схильний вважати себе невдахою					
10	Я добре ставлюся до себе					

23. Задоволення життям

Як наступні твердження співвідносяться з тим, що ви думаєте про себе та своє життя?

	Твердження	Абсолютно не згоден	Радше не згоден	Не знаю, не впевнений	Радше згоден	Абсолютно згоден
1	У багато чому моє життя близьке до ідеалу					
2	У мене відмінні умови життя					
3	Я задоволений своїм життям					
4	У мене є все, що мені потрібно в житті					
5	Якщо б я міг прожити своє життя ще раз, я не змінював би майже нічого					

24. Психологічні проблеми

Як часто ви відчуваєте наступне?

	Твердження	Ніколи	Рідко	Інколи	Часто	Завжди
1	Я відчуваю втому					
2	Я відчуваю біль у животі					
3	Я відчуваю запаморочення і непритомність					
4	Я задихаюся (навіть якщо на мене нічого не тисне)					
5	Я відчуваю постійну слабкість					

6	Я відчуваю напругу					
7	Я відчуваю нервозність та внутрішнє тремтіння					
8	Я відчуваю неспокій					
9	Я відчуваю роздратування і досаду					
10	Я хвилююся, що зі мною може трапитися щось погане					
11	Я відчуваю себе нещасним і сумним.					
12	Мої думки, здається, змішані.					
13	Більшість свого часу я відчуваю хвилювання.					
14	Я відчуваю себе самотнім навіть поряд із іншими людьми					
15	Я втратив інтерес до того, що раніше приносило задоволення					

25. Соціокультурна компетенція

Позначте, будь ласка, якою мірою Ви відчуваєте у своїй місцевості труднощі в кожній з указаних галузей. Використовуйте оцінки від 1 до 5: 1 – жодних труднощів; 2 – невеличкі труднощі; 3 – помірні труднощі; 4 – серйозні труднощі; 5 – надзвичайні труднощі.

1	Заводити друзів	1	2	3	4	5
2	Купувати (знаходити, доставляти) продукти, які Ви любите	1	2	3	4	5
3	Дотримуватися правил та розпорядків	1	2	3	4	5
4	Мати справу з представниками влади	1	2	3	4	5
5	Користуватися транспортом	1	2	3	4	5
6	Взаємодіяти з чиновниками	1	2	3	4	5
7	Добиватися розуміння	1	2	3	4	5
8	Робити покупки	1	2	3	4	5
9	Розуміти гумор	1	2	3	4	5
10	Знаходити житло	1	2	3	4	5
11	Перебувати в громадських місцях	1	2	3	4	5
12	Спілкуватися з людьми різних національностей	1	2	3	4	5
13	Розуміти етнічні та культурні відмінності	1	2	3	4	5
14	Дотримуватися свого віросповідання	1	2	3	4	5
15	Будувати стосунки з протилежною статтю	1	2	3	4	5
16	Знайти свій шлях у житті	1	2	3	4	5
17	Говорити про себе з іншими людьми	1	2	3	4	5
18	Жити в цьому кліматі	1	2	3	4	5
19	Взаємостосунки в сім'ї	1	2	3	4	5
20	Темп життя	1	2	3	4	5

26. Шкала соціальної бажаності

Для наведених нижче тверджень позначте цифру, яка найбільше характеризує Вас (1 – неправильно, 5 – абсолютно правильно).

1	Якщо є необхідність, то я можу казати неправду	1	2	3	4	5
2	Я ніколи не приховую своїх помилок	1	2	3	4	5
3	Були випадки, коли я використовував інших у своїх цілях	1	2	3	4	5
4	Я ніколи не вживаю лайку	1	2	3	4	5
5	Я завжди дотримуюся закону, навіть якщо ймовірність бути спійманим невелика	1	2	3	4	5
6	Я недобре говорив про друга/подругу за його/її спиною	1	2	3	4	5
7	Коли я чую, як люди обговорюють щось потайки, я намагаюсь не підслухувати	1	2	3	4	5
8	У юності я інколи здійснював крадіжки	1	2	3	4	5
9	Я ніколи не смітив на вулиці	1	2	3	4	5
10	Я здійснював учинки, про які ніколи нікому не розповідав	1	2	3	4	5
11	Я ніколи не беру речі, які мені не належать	1	2	3	4	5
12	Я не пліткую про інших	1	2	3	4	5

Опрацювання результатів

Ця методика складається з багатьох міні-методик, які містять комбінацію різних характеристик та компонентів акультурації.

Блок запитань з 1 по 13 описує інформацію про респондентів, їхній статус, рівень володіння мовою, міжособистісні та міжетнічні контакти.

Питання з 14 блоку розкривають ставлення опитанта до своєї громадянської та етнічної ідентичності.

Блок 15 – це шкала інтегральної безпеки. Розраховується як середнє арифметичне трьох субшкел безпеки (культурна, економічна та фізична). Для оцінки кожного різновиду безпеки підраховується середнє значення відповідей на відповідні питання за п'ятибальною шкалою.

Ключі:

Культурна безпека: твердження 1, 2, 3 (зворотні), 4, 5.

Економічна безпека: твердження 6, 7, 8 (зворотне), 9.

Фізична безпека: 10, 11, 12, 13 (всі зворотні).

Блок 16. Акультураційні стратегії розраховуються за допомогою обрахунку середніх значень за кожною шкалою.

Сепарація: 1, 4, 8, 14.

Маргіналізація: 2, 3, 7, 13.

Інтеграція: 5, 9, 15, 16.

Асиміляція: 6, 10, 11, 12.

Блок 17 (сприйняття дискримінації) передбачає підрахування середнього арифметичного за кожним твердженням.

Блок 22. Шкала для дослідження задоволеності собою. Шкала містить 10 тверджень (5 – прямих; 5 – зворотних, а саме: 2, 5, 6, 8, 9), за якими обраховується середнє арифметичне.

Блок 23. Шкала для дослідження задоволеності життям. Шкала містить 4 твердження, відповідно до яких вираховується середнє арифметичне.

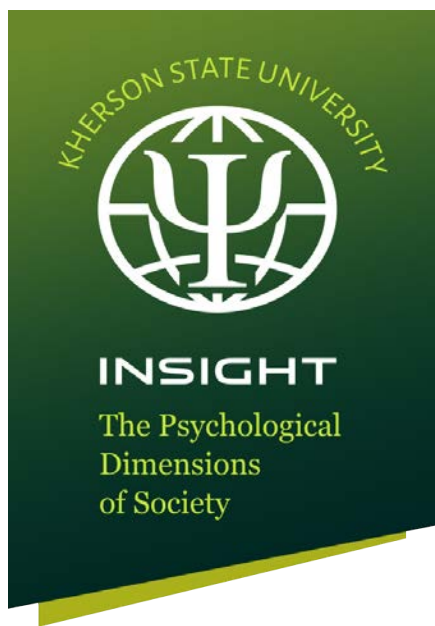
Блок 24. Оцінка психологічних характеристик, станів. Містить субшкалу тривоги та субшкалу депресії.

Субшкала тривоги містить сім тверджень: 2, 6, 7, 8, 9, 10, 13.

Субшкала депресія містить вісім тверджень: 1, 3, 4, 5, 11, 12, 14, 15.

Блок 25. Оцінка соціокультурної дезадаптації. Методика містить 20 тверджень, потрібно поррахувати середнє арифметичне за кожним твердженням.

Блок 26. Шкала соціально бажаних відповідей складається з 12 тверджень, де також вираховується середнє арифметичне. Твердження 1, 3, 6, 8, 10 є зворотними.

**Педагогічна психологія
та психологія розвитку**

**Pedagogical
and developmental
psychology**

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-6>

How to Cite (Style APA):

Chebykin O. (2023). Psycholinguistic Mechanisms of Emotion Regulation of Educational Activity. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 117–136. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-6>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Чебикін О. Психолінгвістичні механізми емоційної регуляції навчальної діяльності. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 117–136. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-6>

UDC [15.942:81'23]:37.091.322

Psycholinguistic Mechanisms of Emotion Regulation of Educational Activity

Психолінгвістичні механізми емоційної регуляції навчальної діяльності

Received: June 26, 2023

Accepted: October 30, 2023

Oleksiy Chebykin

Doctor of Psychological Sciences, Full
member of NAPS of Ukraine, Full Professor,
Department of Theory and Methods
of Practical Psychology,
South Ukrainian National Pedagogical
University named after K.D. Ushynsky,
Ukraine
chebykin@pdpu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-7905-2708>

Олексій Чебикін

доктор психологічних наук, академік
НАПН України, професор,
кафедра теорії та методики практичної
психології,
Південноукраїнський національний
педагогічний університет
імені К. Д. Ушинського, Україна
chebykin@pdpu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0001-7905-2708>

Abstract

The purpose of the research is aimed at revealing the leading psycholinguistic mechanisms characterising the relationship between thinking and speaking actions and motivational and emotional manifestations in the process of emotion regulation of an individual's educational activity. The research objects are psycholinguistic features of thinking and speaking actions and motivational manifestations in the cognitive activity of an individual. The research subjects are psycholinguistic mechanisms of the interaction between thinking and speaking actions and motivational and emotional manifestations in the conception of emotion regulation of educational activity. **Results.** It was revealed that motivational and goal-oriented components as well as emotional

Анотація

Мета дослідження спрямована на розкриття провідних психолінгвістичних механізмів, що характеризують взаємозв'язок мисленнево-мовленневих та мотиваційно-почуттєвих проявів у процесі емоційної регуляції навчальної діяльності особистості. Об'єктом дослідження є психолінгвістичні особливості мисленнево-мовленневих дій та мотиваційних проявів у пізнавальній діяльності особистості. Предмет дослідження – психолінгвістичні механізми взаємодії мисленнево-мовленневих дій та мотиваційно-почуттєвих проявів у концепції емоційної регуляції навчальної діяльності. **Результати.** Розкрито, що в прояві психолінгвістичних механізмів мисленнево-мовленневих дій

experiences that accompany and regulate this process play an important role in the manifestation of psycholinguistic mechanisms of thinking and speaking actions of an individual in various types of cognitive activity. Certain features of their interaction were found, taking into account different phases of cognitive activity. The characteristics of psycholinguistic mechanisms in cognitive activity, which served as the basis for the analysis of emotion regulation of educational activity at the levels of searching for generalized thinking and speaking actions alongside solving educational tasks aimed at the development of students' theoretical thinking, were described. A complex of emotional and communicative methods and tasks that ensure emotion regulation were given.

Discussion and conclusions. A list of simple emotions and complex cognitive emotional-sensory experiences which accompany speaking and thinking actions and perform various functions taking into account the development of the process targeted to solving an educational task (surprise, curiosity, inquisitiveness, joy, satisfaction, guesswork, interest, disappointment, indifference, etc.) was compiled. It was shown that surprise and curiosity are important at the first stage; curiosity and inquisitiveness – at the second stage; interest and joy – at the third stage. The leading emotion-provoking situations (emotional triggers) and effects which can be most favourable at each of the stages were given (“brightness” and “unexpectedness” to create the effect of “novelty” – at the first stage; “dramatization” to create the “empathy” effect – at the second stage; “complications”, “encouragement” and other ones to create the “inspiration” effect – at the third stage). A conceptual model of psycholinguistic mechanisms of the interaction of motives, experiences and intellectual-speech actions of emotion regulation of educational activity was built, taking into account the stages of its deployment when solving an educational task.

Keywords: motivational and emotional manifestations, thinking and speaking actions, emotional triggers and effects, emotional-sensory experiences, emotional and communicative methods.

Introduction

Analysis of the results of various studies (Bamberg, 1997; Wierzbicka, 2009; Okhrimenko et al., 2022) shows that the problem of examining the psycholinguistic mechanisms of the interaction of thinking and speaking actions and motivational and emotional features in the cognitive activity of an individual remains insufficiently revealed. Research (Vygotsky, 2000; Atencio, Montero, 2009) on the inseparability of motives and language,

особистості в різних видах пізнавальної діяльності важливу роль відіграє мотиваційно-цільовий компонент, а також емоційні переживання, що супроводжують та регулюють цей процес. Виокремлено особливості взаємодії з урахуванням різних фаз пізнавальної діяльності. Описана характеристика психолінгвістичних механізмів у пізнавальній діяльності, що виступила основою для аналізування емоційної регуляції навчальної діяльності на рівні пошуку узагальнених мисленнево-мовленневих дій, вирішення учбової задачі для формування теоретичного мислення в учнів. Представлено комплекс емоційно-комунікативних методів та вправ, що забезпечують емоційну регуляцію. **Дискусія і висновки.** Виділено перелік простих емоцій і складних пізнавальних емоційно-почуттєвих переживань, що супроводжують мовленнево-мисленнєві дії та виконують різні функції з урахуванням розгортання процесу рішення учбової задачі (здивування, цікавість, допитливість, радість, задоволення, здогадка, інтерес, розчарування, байдужість та ін.). Показано, що на першому етапі важливими є – здивування, цікавість; на другому – цікавість, допитливість; на третьому – інтерес, радість. Представлені провідні емоціогенні ситуації та ефекти, що можуть бути найбільш сприятливі на кожному з них (“яскравість” та “несподіваність” для створення ефекту “новизни” – на першому етапі; “драматизації” для створення ефекту “співпереживання” – на другому етапі; “ускладнень”, “заохочень” та інших для створення ефекту “насаги” – на третьому етапі). Побудовано концептуальну модель психолінгвістичних механізмів взаємодії мотивів, переживань та інтелектуально-мовленневих дій емоційної регуляції навчальної діяльності з урахуванням етапів її розгортання при вирішенні учбової задачі.

Ключові слова: мотиваційно-почуттєві прояви, мисленнево-мовленнєві дії, емоціогенні ситуації та ефекти, емоційно-почуттєві переживання, емоційно-комунікативні методи.

Вступ

Аналізування результатів досліджень (Bamberg, 1997; Wierzbicka, 2009; Okhrimenko et al., 2022) свідчать, що проблема пізнання психолінгвістичних механізмів взаємодії мисленнево-мовленневих дій та мотиваційно-емоційних особливостей у пізнавальній діяльності особистості залишається недостатньо розкритою. Важливими в цьому аспекті виступають дослідження (Виготський, 2000;

thinking intentions, mediation of thinking by internal words, etc., are important in this aspect. In some works, (Compare, et al. 2014; Bahan et al., 2022), the mechanism of the relationship between thinking and speaking actions is considered as a certain transmitter for understanding, which has a general structure of processing not only verbal information, but also the information about reality that comes through various senses. It is in this process, according to the author, that experiences arise in the act of understanding a wide range of perceptual-cognitive and affective characteristics in the form of emotional evaluations. There are certain empirical data on the description of similar mechanisms in solving various cognitive problems (Compare et al., 2014; Okhrimenko et al., 2022; Zhou et al., 2022). As for educational activities, the experts (Davydov, 1980) note the importance of learning psycholinguistic mechanisms of thinking and speaking actions in interaction with other functions of the psyche. This especially concerns the mechanisms of interaction of thinking and speaking actions with motivational and emotional features (Atencio, & Montero, 2009). At the same time, it is known that motives in thinking and speaking activity are their determining activators. However, emotions are closely integrated in the process of thinking and speaking, accompanying and evaluating it with certain experiences that perform an important regulatory function of an individual's activity (Popovych et al., 2022a; 2022b; 2022c). Unfortunately, there is limited information about the psycholinguistic mechanisms of the interaction of thinking and speaking actions with motivational and emotional manifestations of an individual in the regulation of educational activities.

Summarizing various studies, we can state that emotional regulation of cognitive activity is ensured due to the functioning of various psycholinguistic mechanisms and conditions mainly at the level of speaking and thinking actions of its participants. At the same time, the analysis also shows (Tikhomirov, Klochko 1986; Carpendale et al., 2009; Roth, 2012), that a sufficiently wide range of emotional experiences integrated into thinking and speaking actions significantly enriches the cognitive activity of all subjects in this process. There are various studies in this aspect (Nosenko, 1975; Nushikyan,

Atencio, Montero, 2009) про нерозривність мотивів і мови, мисленневих інтенцій, опосередкування мислення внутрішніми словами та ін. У деяких роботах (Compare et al., 2014; Баган та ін., 2022) розглядається механізм взаємозв'язку мисленнево-мовленнєвої діяльності як певний транслятор для розуміння, що має загальну структуру обробки не тільки вербальної інформації, а також інформації про дійсність, що поступає через різні органи чуттів. Саме в цьому процесі, виникають переживання в акті розуміння широкого спектру перцептивно-когнітивних та афективних характеристик у вигляді емоційних оцінок. Є певні емпіричні дані про опис подібних механізмів при вирішенні різних пізнавальних задач (Compare et al., 2014; Okhrimenko et al., 2022; Zhou et al., 2022). Що стосується навчальної діяльності, то тут під керівництвом наукової школи В. Давидова (1980) фіксується переважно актуальність пізнання психолінгвістичних механізмів мисленнево-мовленневих дій в емоційній регуляції при взаємодії з іншими функціями психіки. Особливо це стосується механізмів взаємодії мисленнево-мовленневих дій із мотиваційно-емоційними особливостями (Atencio, Montero, 2009). У той же час відомо, що мотиви в мисленнево-мовленнєвій діяльності є визначальними активаторами. При цьому емоції тісно інтегруються в мисленнево-мовленнєвому процесі, супроводжуючи та оцінюючи його певними переживаннями, що виконують важливу регуляторну функцію діяльності особистості (Popovych et al., 2022a; 2022b; 2022c). На жаль, інформація про психолінгвістичні механізми взаємодії мисленнево-мовленневих дій із мотиваційно-емоційними проявами особистості в регуляції навчальної діяльності є обмеженою.

Узагальнюючи різні дослідження, ми прагнемо зазначити, що емоційна регуляція пізнавальної діяльності забезпечується завдяки функціонуванню різних психолінгвістичних механізмів та умов переважно на рівні мовленнево-мисленневих дій учасників. При цьому аналізування свідчить (Тихомиров, Клочко 1986; Carpendale et al., 2009; Roth, 2012), що достатньо широкий спектр емоційних переживань, які інтегруються

1986) in which attention is focused on the means that characterize the specificity of the possibilities of changes in thinking and speaking actions in various types of activities due to emotional manifestations that accompany this process. The generalization of these and other studies indicates a wide range of functions of emotions in language. In addition to the above-mentioned evaluative function, expressive, emotive, affective, suggestive, regulatory, and others can be referred to them. Consideration of the psychological mechanisms that lie in this process, as a rule, is characterized only by certain fragmentary characteristics. As a result, we can say that there is a significant undiscovered psycholinguistic potential in which the mechanisms of the interaction of motives, emotions, and thinking and speaking actions are integrated in order to improve the emotion regulation of educational activities and its other types.

The purpose is aimed at revealing the leading psycholinguistic mechanisms that characterize the relationship between thinking and speaking actions and motivational and emotional manifestations in the process of emotion regulation of an individual's educational activity.

The object of research is psycholinguistic features of thinking and speaking actions and motivational manifestations in the cognitive activity of an individual.

The subject of research is psycholinguistic mechanisms of interaction of thinking and speaking actions and motivational and emotional manifestations in the concept of emotion regulation of educational activity.

Hypothesis. We proceed from the following assumptions: firstly, if we summarize the available data regarding the psycholinguistic mechanisms of thinking and speaking actions in certain types of cognitive activity of an individual, then it is possible to reveal their specificity in the emotion regulation of educational activity. Secondly, by describing the basics of psycholinguistic mechanisms, the interaction of the motives of emotional experiences and thinking and speaking actions, which are implemented in the process of solving an educational task, we will be able to deepen theoretical ideas about this phenomenon, as well as open up greater opportunities for their

в мисленнево-мовленнєві дії, суттєво збагачують пізнавальну активність усіх суб'єктів у цьому процесі. Є різні дослідження (Носенко, 1975; Нушикян 1986), у яких акцентується увага на засобах, що характеризують специфіку можливостей змін мисленнево-мовленнєвих дій. Також аналізують у різних видах діяльності емоційні прояви, що супроводжують цей процес (Kasserman, 2000; Nanavare, Jagtap, 2015; Dezechache et al., 2013). Узагальнення цих та інших досліджень свідчать про широкий спектр функцій емоцій у мові, до яких можна віднести, крім вище зазначеної оцінної функції, експресивну, емотивну, афективну, сугестивну, регулюючу та ін. Розгляд психологічних механізмів, задіяних у цьому процесі, як правило, обмежується лише певними фрагментарними характеристиками. Як наслідок, можна говорити, що є значний нерозкритий психолінгвістичний потенціал, в якому інтегруються механізми взаємодії мотивів, емоцій та мисленнево-мовленнєві дії для удосконалення емоційної регуляції навчальної діяльності та інших її видів.

Мета спрямована на розкриття провідних психолінгвістичних механізмів, що характеризують взаємозв'язок мисленнево-мовленнєвих та мотиваційно-почуттєвих проявів у процесі емоційної регуляції навчальної діяльності особистості.

Об'єкт дослідження – психолінгвістичні особливості мисленнево-мовленнєвих дій та мотиваційних проявів у пізнавальній діяльності особистості.

Предмет дослідження – психолінгвістичні механізми взаємодії мисленнево-мовленнєвих дій та мотиваційно-почуттєвих проявів у концепції емоційної регуляції навчальної діяльності.

Гіпотеза. Ми виходимо з наступних припущень: по-перше, якщо узагальнити наявні дані відносно психолінгвістичних механізмів мисленнево-мовленнєвих дій у певних видах пізнавальної діяльності особистості, то можна, виходячи з них, розкрити також їхню специфіку в емоційній регуляції навчальної діяльності. По-друге, описавши основи психолінгвістичних механізмів, взаємодії мотивів емоційних переживань та інтелектуально-мовленнєвих

use in the practical activities of the teacher aimed at supporting the desired emotion regulation of educational activity.

The tasks: to summarize both direct and indirect data that can characterize the interaction of thinking and speaking actions in the process of cognitive activity of an individual; describe the specifics of the interaction mechanisms of motivational and emotional manifestations and thinking and speaking actions that can characterize the process of emotion regulation of educational activity.

Methods

A complex of theoretical methods was used, such as analysis and synthesis of numerous scientific sources in terms of: generalization of conceptual approaches that reveal the specifics of the mechanisms of manifestation of thinking and speaking actions in the process of the cognitive activity of an individual; systematization and analysis of empirical data regarding the interaction of thinking and speaking actions with motivational and emotional manifestations, taking into account various stages of the process of developing educational activities, including the usage of our own data.

Variables. Peculiarities of the dynamics of the manifestation of mechanisms in the interaction of motivational and emotional manifestations and thinking and speaking actions, emotionogenic situations and effects in emotion regulation of educational activity.

Results

Solving the first task, we discovered that attempts to describe the psycholinguistic mechanisms of the interaction of thinking and speaking actions and emotions were made most systematically when analyzing the solution of cognitive tasks in the process of various types of an individual's activity. It was also established that in the manifestation of psycholinguistic mechanisms at the level of thinking and speaking actions in various types of cognitive activity of an individual, the motivational and goal-oriented component is important at all stages of the process of solving this or that problem and task. It is known that emotions can evaluate

дій, які реалізуються в процесі рішення учбової задачі, зможемо поглибити як теоретичні уявлення про цей феномен, так і відкрити більші можливості їх використання в практичній діяльності педагога, що спрямовані на підтримку бажаної емоційної регуляції навчальної діяльності.

Завдання: узагальнити як прямі, так і опосередковані дані, що можуть відображати характеризувати взаємодію мисленнєво-мовленнєвих дій у процесі пізнавальної діяльності особистості; описати специфіку механізмів взаємодії мотиваційно-почуттєвих проявів та мисленнєво-мовленнєвих дій, що можуть характеризувати процес емоційної регуляції навчальної діяльності.

Методи

Використовувався комплекс теоретичних методів, таких як аналізування, синтезування численних наукових джерел в аспекті: узагальнення концептуальних підходів, що розкривають специфіку механізмів прояву мисленнєво-мовленнєвих дій у процесі пізнавальної діяльності особистості; систематизації та аналізування емпіричних даних відносно взаємодії мисленнєво-мовленнєвих дій із мотиваційно-емоційними проявами, враховуючи різні етапи процесу розгортання навчальної діяльності, в тому числі використовувалися власні дані.

Змінні. Особливості динаміки прояву механізмів взаємодії мотиваційно-почуттєвих проявів і мисленнєво-мовленнєвих дій, емоційно-генних ситуацій та ефектів в емоційній регуляції навчальної діяльності.

Результати

Вирішуючи перше завдання, ми з'ясували, що спроби описати психолінгвістичні механізми взаємодії мисленнєво-мовленнєвих дій та емоцій були зроблені найбільш системно при аналізуванні рішення пізнавальних задач у процесі різних видів діяльності особистості. Також було зафіксовано, що в прояві психолінгвістичних механізмів на рівні мисленнєво-мовленнєвих дій у різних видах пізнавальної діяльності особистості важливим виступає мотиваційно-цільовий компонент на всіх етапах процесу вирішення тої чи іншої проблеми

the relevance of such actions in accordance with the dominant motivation and the prediction of satisfying it. At the same time, motives in this process can obviously be external and internal (Morgun, 2020). External ones perform a function that does not sufficiently coincide with the motive of the activity. That is, it does not fully correspond to this cognitive process in the implementation of thinking and speaking actions. Mostly, such motives are more focused on the final result. They activate thinking and speaking actions to avoid obtaining a mostly unsatisfactory result or, on the contrary, only encouragement from the consequences of cognitive activity. Obviously, emotional experiences that accompany thinking and speaking actions are mainly reflected here in the manifestation of satisfaction or dissatisfaction. An internal motive, which coincides with the goal of cognitive activity, has a more complex structure. It can be presented: firstly, in the form of a result, where, in contrast to external motivation, the process of thinking and speaking actions itself acts as a stimulus. Here, the goal is clearly aimed at achieving a specific result of solving a cognitive problem. The most generalized form in the experience of such thinking and speaking activity can be success or failure. But emotions that accompany it, in such a case, already perform the function of a certain signaling device about the adequacy or inadequacy of intermediate results in the direction of speaking and thinking actions to solve a cognitive problem. In this process, emotional experiences are integrated with speaking and thinking actions and are selective in nature because they are associated with an intermediate result in accordance with the final product of cognitive activity.

Secondly, the further arises in the form of an acquired product of activity, where activation results from the qualitative-processual motivation of the subject of activity in the system of speaking and thinking actions (that is, to solve a cognitive problem in order to move to the next stage of cognition, to achieve a mastered method of its solution for its large-scale use at solving other problems or obtaining new knowledge, etc.). As we can see, intermediate goals that specify the development of motivation in an individual in this cognitive activity begins to take place

та задачі. Відомо, що емоції можуть проводити оцінку релевантності таких дій у відповідності до домінуючої мотивації та прогнозу її задоволення. У цьому процесі, мотиви, очевидно, можуть носити характер зовнішніх та внутрішніх (Моргун, 2020). Перші виконують функцію, яка недостатньо співпадає з мотивом діяльності, тобто не повною мірою відповідає цьому пізнавальному процесу під час реалізації інтелектуально-мовленнєвих дій. Переважно такі мотиви більшою мірою спрямовані на кінцевий результат. Вони активують інтелектуально-мовленнєві дії на уникнення від отримання переважно незадовільного результату чи, навпаки, лише заохочення від наслідків пізнавальної діяльності. Очевидно, емоційні переживання, що супроводжують інтелектуально-мовленнєві дії, тут можуть переважно відобразитися в прояві задоволення чи незадоволення. Більш складну структуру має внутрішній мотив, який співпадає з метою пізнавальної діяльності. Він може бути представлений: по-перше, у формі результату, де, на відміну від зовнішньої мотивації, збудником виступає сам процес інтелектуально-мовленнєвих дій. Тут мета чітко спрямована на досягнення конкретного результату вирішення пізнавальної проблеми. Найбільш узагальненою формою в переживанні такої інтелектуально-мовленнєвої діяльності може виступати успіх чи неуспіх. Але емоції, що його супроводжують, в такому випадку вже виконують функцію певного сигналізатора про адекватність чи неадекватність проміжних результатів у спрямованості інтелектуально-мовленнєвих дій на вирішення пізнавальної проблеми. У цьому процесі емоційні переживання інтегруються з інтелектуально-мовленнєвими діями та носять вибірко-вий характер, оскільки пов'язані з проміжним результатом відповідно до кінцевого продукту пізнавальної діяльності. По-друге, подальше постає у формі здобутого продукту діяльності, де активація виникає від якісно-процесуальної мотивації предмета діяльності в системі інтелектуально-мовленнєвих дій, тобто вирішити пізнавальну проблему, щоб перейти до наступного етапу пізнання, досягти засвоєного способу її рішення для масштабного

here. At the same time, emotions accompanying this process of speaking and thinking actions are aimed not only at their intermediate results, but also at the specific external and internal regularities of the subject content of these actions, as certain regulators. In this case, we can say that here the functions of emotional experiences are reduced to signaling the emergence of new formations that lead to the transformation of the subject of activity. Initially, thinking and speaking are associated with the mastery and implementation of individual cognitive actions, which can be reflected in the manifestation of an alleged primary interest and mechanisms for accepting intermediate cognitive goals. Further on, psycholinguistic foundations of speaking and thinking actions of emotion regulation of this activity are associated with the development of a relatively stable cognitive interest, where meaning-making and the breakdown of the final goal are carried out in the system of intermediates. In the end, speaking and thinking actions reflect a generalized selective interest, which becomes the alleged basis of emotion regulation of activity.

Based on these and other theoretical ideas about the foundations of the mechanisms of the psycholinguistic model of emotion regulation of cognitive activity, we started solving the second task. In our research we chose the system of developmental learning among numerous models of learning (Davydov, 1980). Later the latter received its specific direction in the form of the theory of emotion regulation of educational activity (Chebykin, Maksymenko, 2008). It is theory, from our point of view, which is promising enough for learning psycholinguistic mechanisms of emotion regulation in educational activities. It most systematically reveals and implements the features of thinking and speaking actions aimed at finding generalized methods of solving educational problems, on the basis of which the theoretical type of thinking of students is formed. As shown by our studies, when doing such an educational activity, it is possible to conventionally distinguish three stages in its implementation when solving an educational task.

At the first stage of educational activity, mainly an educational problem needing to be solved is presented. The second step is to search

її використання при рішенні інших задач чи отримання нових знань. Як бачимо, тут уже починає діяти проміжна мета, що конкретизує розвиток мотивації в особистості в цій пізнавальній діяльності. При цьому емоції, супроводжуючи процес інтелектуально-мовленнєвих дій, спрямовані не тільки на проміжні їх результати, але й на характерні зовнішні та внутрішні закономірності предметного змісту цих дій як певних регуляторів. У цьому випадку можна говорити, що тут функції емоційних переживань зводяться до сигналізації про формування таких новоутворень, які ведуть до перетворення предмета діяльності. Спочатку інтелектуально-мовленнєві дії пов'язуються з опануванням та реалізацією окремих пізнавальних дій, що можуть відобразитися в прояві нібито первинного інтересу та механізмів прийняття проміжної пізнавальної мети. Надалі психолінгвістичні основи інтелектуально-мовленнєвих дій емоційної регуляції цієї діяльності вже пов'язуються з розвитком відносно стійкого пізнавального інтересу, де здійснюється смислотворення та розклад кінцевої мети в системі проміжних. Наприкінці інтелектуально-мовленнєві дії відображають узагальнений вибірковий інтерес, який стає нібито основою емоційної регуляції діяльності.

Взявши за підґрунтя ці та інші теоретичні уявлення відносно основ механізмів психолінгвістичної моделі емоційної регуляції пізнавальної діяльності, ми приступили до вирішення другого завдання. У своїх дослідженнях серед численних моделей навчання, ми обрали систему розвивального навчання (Давидов, 1980). Остання в подальшому отримала свій своєрідний напрям у вигляді запропонованої нами теорії емоційної регуляції навчальної діяльності (Chebykin, Maksymenko, 2008). Саме ця теорія, з нашої точки зору, виступає достатньо перспективною для пізнання психолінгвістичних механізмів емоційної регуляції в учбовій діяльності. У ній найбільш системно розкриваються та реалізуються особливості мисленнєво-мовленнєвих дій, спрямованих на пошук узагальнених способів рішення учбових задач, на основі яких відповідно формується теоретичний тип мислення в учнів.

for ways to solve it. It seems to be a key stage in the implementation of thinking and speaking actions aimed at determining generalized methods of its solution. Accordingly, finding the latter makes it possible to apply it to a certain class of various similar problems, thereby forming in students the foundations of their theoretical thinking. The third stage is related to fixing the method of solving the problem and the possibility of using it in more different and complex conditions. Based on this content orientation, an attempt was made at each of the specified stages to describe relatively holistically probable bases of psycholinguistic mechanisms of interaction of motives, emotions and thinking and speaking actions in the regulation of educational activity.

As further studies show, at the first stage the mechanisms of thinking and speaking actions of emotion regulation of educational activity can be manifested in the content of the ratio of various external motives at the level of satisfaction or dissatisfaction in the implementation of stereotyped schemes of actions. Emotional experiences accompanying thinking and speaking actions in the perception of the educational task in the participants can be reflected at the level of satisfaction or dissatisfaction, as we have seen earlier. But in this process, the mechanisms of emotional anchoring or emotional strengthening at the level of activation of thinking and speaking actions are initiated. At the second stage, emotional experiences characterize the relationship between internal motives and the final result. Here, thinking and speaking actions of the participants during the emotion regulation of educational activities are reflected in success or failure, as opposed to satisfaction, and perform the function of evaluating their adequacy or inadequacy in achieving the intermediate results of the goal. In this case, the specificity of such psycholinguistic mechanisms for the manifestation of thinking and speaking actions in the emotion regulation of educational activity, as a rule, is reduced to the functions of directing them to a method of solving an educational task and can be fixed in the form of confidence or doubt of implementation. At the third stage, the mechanisms of thinking and speaking actions reflect the relationship between various internal motives against

Як засвідчили наші дослідження, при розгортанні такої навчальної діяльності умовно можна виокремити три етапи реалізації під час рішення навчальної задачі.

Так, на першому етапі навчальної діяльності переважно представляється учбова задача, яку необхідно вирішити. На другому – здійснюється пошук способів її вирішення. Це ніби ключовий етап в реалізації мисленнєво-мовленнєвих дій, спрямованих на визначення узагальнених способів її вирішення. Відповідно, знаходження останнього дає можливість переносити його на певний клас різних аналогічних задач, тим самим формувати в учнів основи їхнього теоретичного мислення. Третій – пов'язаний із закріпленням способу рішення задачі та можливістю використання його в більш різних та складних умовах. Спираючись на таку змістову спрямованість, зробили спробу на кожному із зазначених етапів описати відносно цілісно вірогідні основи психолінгвістичних механізмів взаємодії мотивів, емоцій та мисленнєво-мовленнєвих дій у регуляції навчальної діяльності.

Як засвідчили подальші дослідження, на першому етапі мисленнєво-мовленнєві механізми емоційної регуляції навчальної діяльності можуть проявлятися в змісті співвідношення різних зовнішніх мотивів на рівні задоволення чи незадоволення при реалізації стереотипних схем дій. Емоційні переживання, що супроводжують мисленнєво-мовленнєві дії, при сприйнятті учбової задачі в учасників можуть, як ми бачили раніше, відобразитися на рівні задоволення чи незадоволення. Але в цьому процесі ще започатковуються механізми емоційного закріплення чи емоційного підсилення на рівні активації мисленнєво-мовленнєвих дій. На другому етапі емоційні переживання вже характеризують відношення між внутрішніми мотивами і кінцевим результатом. Тут мисленнєво-мовленнєві дії учасників при емоційній регуляції навчальної діяльності відображаються в успіху / неуспіху, на відміну від задоволення, та виконують функцію оцінки їх адекватності / неадекватності під час досягнення проміжних результатів мети. У цьому випадку специфіка таких психолінгвістичних механізмів прояву

the background of the qualitative development of its subject content in the emotion regulation of educational activity. In the latter case, the psycholinguistic mechanisms of the functions of emotional experiences accompanying thinking and speaking actions are reduced to the internal signaling of the process of the emergence of new formations, which lead to a change in the subject of this activity in accordance with the regularities of its development. In general, this process can be represented as a model of psycholinguistic mechanisms of emotion regulation of educational activity (Tabl. 1).

The disclosure of psycholinguistic mechanisms, which are the basis of thinking and speaking actions accompanied by emotional experiences and their functions in solving an educational task, given the dominant motives, is only the first step of their cognition in the implementation of emotion regulation of educational activity. Looking ahead, it is important to observe the content of linguistic mechanisms of such thinking and speaking actions depending on many factors, including the educational subject, the level of mastery of various types of speech, types of thinking and other personal characteristics of all participants in emotion regulation of educational activities.

The presented psycholinguistic mechanisms of emotion regulation of educational activity also made it possible to determine the features of modeling the leading emotiogenic situations, aimed at the desired effect of the implementation of thinking and speaking actions, taking into account the stages of its deployment. In this aspect, on the basis of various data, in this process it is desirable to direct thinking and speaking actions at the first stage when modeling "surprise", "unconventionality" and others to create the effect of "novelty". At the second stage, it may be important to model emotiogenic situations of "dramatization" for the manifestation of "empathy" effects. At the third stage, those that characterize "complications", "encouragement" and others to create the effect of "incitement" can be dominant in the modeling of various emotional situations. It is also essential in this process to take into account the manifestation and induced movement of various emotional experiences

мисленнево-мовленневих дій в емоційній регуляції навчальної діяльності, як правило, зводиться до функцій їх наведення на спосіб вирішення учбової задачі та може фіксуватися у вигляді впевненості чи сумніву реалізації. На третьому етапі механізми мисленнево-мовленневих дій відображають відношення між різними внутрішніми мотивами на фоні якісного розвитку її предметного змісту в емоційній регуляції навчальної діяльності. В останньому випадку психолінгвістичні механізми функцій емоційних переживань, що супроводжують мисленнево-мовленневі дії, зводяться до внутрішньої сигналізації процесу формування новоутворень, що ведуть до зміни предмету даної діяльності у відповідності до закономірностей її розвитку. В узагальненому вигляді цей процес умовно можна представити у вигляді моделі психолінгвістичних механізмів емоційної регуляції навчальної діяльності (табл. 1).

Наведене розкриття психолінгвістичних механізмів, які лежать в основі мисленнево-мовленневих дій, що супроводжуються емоційними переживаннями та вказаними їх функціями при вирішенні учбової задачі з урахуванням домінуючих мотивів, є лише першим кроком їх пізнання в реалізації емоційної регуляції навчальної діяльності. На перспективу важливим є погляд вивчення змісту лінгвістичних механізмів таких інтелектуально-мовленневих дій у залежності від багатьох чинників, у тому числі навчального предмету, рівня володіння різними видами мовлення, типами мислення та іншими особистісними особливостями всіх учасників емоційної регуляції навчальної діяльності.

Представлені психолінгвістичні механізми емоційної регуляції навчальної діяльності також дозволили визначити особливості моделювання провідних емоціогенних ситуацій, спрямованих на бажаний ефект реалізації мисленнево-мовленневих дій з урахування етапів її розгортання. У цьому аспекті, спираючись на різні дані, бажано спрямовувати мисленнево-мовленневі дії на першому етапі на моделювання "несподіваності", "незвичайності" та інші для створення ефекту "новизни". На другому етапі важливим може бути

Table 1. Model of psycholinguistic mechanisms of emotion regulation of educational activity
Таблиця 1. Модель психолінгвістичних механізмів емоційної регуляції навчальної діяльності

Stages of deployment of the process of activity Етапи розгортання процесу навчальної діяльності	Levels of regulation Рівні регуляції		
	Motivational Мотиваційний	Emotional Емоційний	
		General Загальний	Specific Специфічний
1. Orientation and motivational (presentation of the educational task) 1. Орієнтаційно-мотиваційний (представлення учбової задачі)	The dominance of external manifestations of effective motives with the formation of a specific goal in thinking and speaking actions aimed at external signs of didactic material Домінування зовнішніх проявів результативних мотивів із формуванням конкретної мети в мисленнєво-мовленнєвих діях, спрямованих на зовнішні ознаки дидактичного матеріалу	Emotionality as a dynamic property in the manifestation of thinking and speaking actions Емоційність як динамічна властивість у прояві мисленнєво-мовленнєвих дій	The primary analysis of the educational task is emotionally mediated in thinking and speaking actions and receives or does not receive fixation in the consciousness Первинне аналізування навчальної задачі емоційно опосередковується в інтелектуально мовленнєвих діях та отримує або не отримує в свідомості закріплення
2. Executive stage (implementation of ways to find a solution to the problem) 2. Виконавчий етап (здійснення способів пошуку вирішення задачі)	Dominance of internal effective motives with the formation of a common goal in thinking and speaking actions based on the rules of learning the properties of objects and phenomena Домінування внутрішніх результативних мотивів із формуванням загальної мети в мисленнєво-мовленнєвих діях, спрямованих на правила засвоєння властивостей предметів та явищ	Correlation of emotional and intellectual thinking and speaking actions in cognitive processes Співвідношення емоційних та інтелектуально мисленнєво-мовленнєвих дій у когнітивних процесах	The emergence of emotional experiences that catalyze the gnostic functions of thinking and speaking actions in the form of guidance or correction of educational activity when success / failure is achieved Виникнення емоційних переживань, що каталізують гностичні функції мисленнєво-мовленнєвих дій у вигляді наведення чи корекції навчальної активності при досягненні успіху / неуспіху
3. Reflective and evaluative (fixing the methods of solving the problem) 3. Рефлексивно оцінювальний (закріплення способів вирішення задачі)	Dominance of internal motives. The formation of target systems of thinking and speaking actions, taking into account the general or specific focus on clarifying the essence of phenomena, their origin and established principles Домінування внутрішніх мотивів. Формування цільових систем мисленнєво-мовленнєвих дій з урахуванням загальної чи конкретної направленості на з'ясування сутності явищ, їх походження та установлених принципів	The inclusion of emotions in the gnostic processes of consciousness of thinking and speaking actions Включення емоцій у гностичні процеси свідомості мисленнєво-мовленнєвих дій	Manifestation of the heuristic functions of emotions as internal signalers in thinking and speaking processes during the creative search for educational and practical actions Прояв евристичних функцій емоцій як внутрішніх сигналізаторів у мисленнєво-мовленнєвих процесах при творчому пошуку навчально-практичних дій

that accompany thinking and speaking actions and that act as certain indicators of assessments of the adequacy of this process. As generalization of various studies (Zhuravlyova & Chebykin, 2021, Chebykin, 2023) shows, simple emotions (in the form of joy, fear, anger, and others) and complex cognitive and emotional sensory experiences (surprise, curiosity, inquisitiveness, doubt, satisfaction, guess, interest, shame, disappointment, indifference, and others) can be referred to them. If we talk about a relatively ideal model, about the change in the movement of the given, both complex and simple experiences that accompany thinking and speaking actions taking into account the stages of emotion regulation of educational activity, then they can be presented in the following form: at the first stage, surprise and curiosity are the leading ones; at the second stage – curiosity and inquisitiveness; at the third one – interest and joy. Undoubtedly, in real conditions, such a manifestation of them is characterized by a wider and more complex set of experiences that accompany thinking and speaking actions when solving an educational task. At the same time, as noted above, they serve as a certain reference point for their ideal model of movement in this process. In general, this process can be presented as a model of psycholinguistic mechanisms of emotion regulation of educational activity (Tabl. 2).

Relying on their adequacy or inadequacy, the teacher as an organizer of educational activities,

моделювання емоціогенних ситуацій “драматизації” для прояву ефектів “співпереживання”. На третьому – домінуючими в моделюванні різних емоціогенних ситуацій можуть виступати ті, що характеризують “ускладнення”, “заохочення” та інші для створення ефекту “насаги”. Суттєвим у даному процесі є також урахування прояву та наведеного руху різних емоційних переживань, що супроводжують мисленнєво-мовленнєві дії та виступають певними індикаторами оцінок адекватності даного процесу. Як засвідчує узагальнення, у різних дослідженнях (Zhuravlova, Chebykin, 2021; Chebykin, 2023) до них можна віднести як базові емоції (у вигляді радості, страху, гніву та ін.), так і складні пізнавально-емоційно почуттєві переживання (здивування, цікавість, допитливість, сумнів, задоволення, здогадка, інтерес, сором, розчарування, байдужість та ін.). Якщо говорити про умовно відносну, ідеальну модель зміни руху наведених, як складних, так і простих переживань, що супроводжують мисленнєво-мовленнєві дії з урахуванням етапів емоційної регуляції навчальної діяльності, то їх можна представити в такому вигляді: на першому етапі провідними виступають здивування, цікавість; на другому – цікавість, допитливість; на третьому – інтерес, радість. Безумовно, в реальних умовах такий їх прояв характеризується більш широким і складним комплексом переживань, що супроводжують мисленнєво-мовленнєві дії

Table 2. Model of features of emotiogenic situations and effects in emotion regulation of educational activity
Таблиця 2. Модель особливостей емоціогенних ситуацій та ефектів в емоційній регуляції навчальної діяльності

Stage of deployment of emotional activity Етап розгортання емоційно-нальної діяльності	The nature of changes in situations, effects and experiences Характер зміни ситуацій, ефектів та переживань		
	Dominant emotiogenic situations Домінуючі емоціогенні ситуації	The main emotional effect Провідний емоціогенний ефект	Expected experiences Бажанні переживання
1. Orientation and motivational 1. Орієнтаційно-мотиваційній	Unexpectedness, unusualness, etc. Несподіваності, незвичайності та ін.	Novelty Новизни	Surprise, curiosity, etc. Здивування, цікавість та ін.
2. Executive stage 2. Виконавчий	Dramatism, etc. Драматизму та ін.	Empathy Співпереживання	Curiosity, inquisitiveness, etc. Цікавість, допитливість та ін.
3. Reflective and evaluative 3. Рефлексивно-оціночний	Complication – encouragement, etc. Ускладнення – заохочення та ін.	Incitement Насаги	Interest and joy, etc. Інтерес, радість та ін.

thanks to their emotional and communicative actions, can make necessary corrections in emotion regulation of educational activities.

The described psycholinguistic mechanisms and their functions, as well as our previous studies (Chebykin, 1999, 2012), made it possible to reveal certain emotional and communicative actions, methods, techniques and other means aimed at psycholinguistic support of the process of emotion regulation of educational activities. These are mainly common and adapted methods and techniques for the specifics of ensuring emotion regulation of the teacher's educational and professional activities. All of them are implemented on the basis of various emotional and communicative actions. They can be aimed both at the teacher's self-regulation and at them as the organizers of emotion regulation of students' educational activities when interacting with them and among themselves when solving an educational task.

The first ones include a system of methods and exercises for the formation of psycholinguistic foundations of emotion regulation of educational activity, due to the emotional and communicative potential of the teacher's attractiveness, as a certain basic ability. In a generalized form, the system proposed by us contains four blocks (actualization of attractiveness, allegedly prescriptive; disclosure of the content and outline of the perception of attractiveness; awareness of one's own attractiveness; identification and embodiment of attractiveness). At each of them, from 8 to 10 exercises are implemented (among which we can highlight: "Unfinished sentences", "Brainstorming", "One day of our life", "Generalized image of a woman with developed attractiveness", "Me and my name", "Observer", "How we are alike", "Without a mask", "Convey the secret", "Authority", "Informative message", "Interview on the hot seat", "Important qualities in communication", "Effectiveness of the techniques of emotional communication", "Blind guide", "Words of uncertainty", "Non-traditional embodiment", "Non-verbal signals", "Signs of comfort in communication", "Important qualities in communication", "Consonance", "Eternal themes", "Who will I be, tell me", "Wishes", "Letter from the future" and others). In addition to the above, we add complexes of both

при вирішенні учбової задачі. У той же час, як зазначалося вище, вони виступають певним орієнтиром їх ідеальної моделі руху в цьому процесі. В узагальненому вигляді цей процес можна представити у вигляді моделі психолінгвістичних механізмів емоційної регуляції навчальної діяльності (табл. 2).

Спираючись на адекватність / неадекватність емоцій, учитель як організатор навчальної діяльності завдяки своїм емоційно-комунікативним діям може вносити необхідні корективи в емоційну регуляцію навчальної діяльності.

Описані психолінгвістичні механізми та їх функції, а також наші попередні дослідження (Чебікін, 1999, 2012) дозволили розкрити певні емоційно-комунікативні дії, методи, прийоми та інші засоби, спрямовані на психолінгвістичне забезпечення процесу емоційної регуляції навчальної діяльності. Переважно це поширені та адаптовані методи і прийоми для специфіки забезпечення емоційної регуляції навчально-професійної діяльності вчителя. Усі вони реалізуються на основі різних емоційно-комунікативних дій. Вони можуть бути спрямовані як на саморегуляцію вчителя, так і на нього як організатора емоційної регуляції навчальної діяльності учнів при взаємодії з ним та між собою при вирішенні учбової задачі.

До перших відносимо систему методів та вправ з формування психолінгвістичних основ емоційної регуляції навчальної діяльності, за рахунок емоційно-комунікативного потенціалу атрактивності вчителя як певної базової його здібності. В узагальненому вигляді така запропонована нами система містить чотири блоки (актуалізації атрактивності, нібито настановчий; розкриття змісту й окреслення сприйняття атрактивності; усвідомлення власної атрактивності; виявлення та втілення атрактивності). На кожному з етапів реалізується від 8 до 10 вправ (серед яких можна виокремити: "Незакінчені речення", "Мозковий штурм", "Один день нашого життя", "Узагальнений образ жінки з розвинутою атрактивністю", "Я і моє ім'я", "Спостерігач", "Чим ми схожі", "Без маски", "Передай таємницю", "Авторитет", "Інформаційне повідомлення", "Інтерв'ю на гарячому стільці",

simple emotional and communicative techniques proposed for the formation of the foundations of a teacher's self-regulation (the latter can be implemented "in the form of words of self-commands", "switching attention", "expressive and psychomotor actions" and others) and more complex ones ("ideomotor training using elements of visualization and verbalization", "various elements of autogenic training" and others).

The second ones include specially oriented training, which contains various complexes of emotional and communicative methods, exercises that can be implemented by a teacher to create the desired emotional situations and effects in students. Among the latter we single out supposedly simple ones (the use of various methods of expressiveness at the level of mimicry and pantomimic actions, as well as communicative ones based on the manifestation of different intonation, rhythmic actions and different styles of communication when interacting with students and others). Compositional and linguistic techniques (at the level of improvisation, as well as the use of various blanks-fragments of didactic material that reflect humor, folklore, catchphrases, gradations, twists, fantasies, fairy tales, etc.) are included in the more specific complex ones, in accordance with the content and conditions of solving the educational task. We also consider it important to offer quite common methods such as visual illustration, story-role commentary, the use of problematic tasks of varying complexity, as well as sets of game fragments and others. To the specified list, it is desirable to add those aimed at the emotional and communicative interaction of the teacher with students for the prompt correction of arising spontaneous thinking and speaking actions and worries both at the individual and at the group level in the classroom (Morgun, 2021). To reduce or maintain them in order to create a comfortable state of students, first of all, methods of expressive, communicative, contact, suggestive, encouraging and warning influences and others are offered.

In general, all the given theoretical and empirical data and ideas regarding the psycholinguistic mechanisms of emotion regulation of educational activity can characterize one of the components of the psycholinguistic basis of their pedagogical mastery.

"Важливі якості у спілкуванні", "Ефективність технік емоційного спілкування", "Сліпий поводир", "Слова невпевненості", "Нетрадиційне втілення", "Невербальні сигнали", "Знаки комфорту під час спілкування", "Важливі якості у спілкуванні", "Співзвучність", "Вічні теми", "Ким я буду, розкажіть", "Побажання", "Лист із майбутнього" та ін.). На доповнення до наведеного ми додаємо комплекси як простих емоційно-комунікативних прийомів, запропонованих для формування основ саморегуляції вчителя (останні можуть реалізовуватися "у вигляді слів – самонаказів", "переключення уваги", "експресивних і психомоторних дій" та ін.), так і більш складних ("ідеомоторного тренування з використанням елементів візуалізації та вербалізації", "різних елементів аутогенного тренування" та ін.).

До других відносимо спеціально зорієнтований тренінг, що містить різні комплекси емоційно-комунікативних методів, вправ, які може реалізовувати вчитель для створення бажаних емоціогенних ситуацій та ефектів в учнів. Серед останніх виокремлюємо нібито прості (використання різних прийомів експресивності на рівні мімічних та пантомімічних дій, а також комунікативних, що базуються на прояві різних інтонаційних, ритмічних діях та різних стилях спілкування при взаємодії з учнями). До більш специфічних складних відносимо як композиційно-лінгвістичні прийоми на рівні імпровізації, так і використання різних заготовок-фрагментів дидактичного матеріалу, що відображають гумор, фольклор, крилаті слова, градації, повороти, фантазії, казки, відповідно змісту та умов рішення учбової задачі. Також пропонуємо досить поширені методи, такі як наочне ілюстрування, сюжетно-рольовий коментар, використання проблемних завдань різної змінної складності, а також комплекси ігрових фрагментів та ін. До означеного переліку бажано додати також ті, що спрямовані на емоційно-комунікативну взаємодію педагога з учнями для оперативного корегування виникаючих спонтанних мисленнево-мовленневих дій та хвилювань як на індивідуальному, так і на груповому рівні у класі (Моргун, 2021). Для їх зниження чи підтримки з метою створення комфортного стану

Discussion

Among the debatable issues in the work presented there is a number of positions that refer to the key ideas about the psycholinguistic mechanisms of emotion regulation of educational activity. It is known that there are various studies in psycholinguistics, which are mainly aimed at the cognition of emotions during language acquisition, but in the context of the principles and logic of the deployment of educational activities.

The given research comparing with other data (Davydov, 1980; Okhrimenko et al., 2022) presents the results in which an attempt is made to describe one of the rather complex problems that characterizes the psycholinguistic mechanisms of the interaction of thinking and speaking actions and motivational and emotional manifestations in the process of emotion regulation of educational activities. We consider the latter to be a purposeful system of special thinking and speaking actions of the teacher aimed at creating comfortable conditions for the process of searching for a generalized method of solving an educational problem for the formation of the foundations of theoretical thinking in students. The presented characteristic of the specifics of the interaction of emotional and speaking actions with motivational and emotional manifestations in educational activity when searching for a generalized way of solving an educational task allows forming not only a theoretical type of thinking, but also its emotional and communicative component, as a certain positive prerequisite for creativity when considering various problems in human activities.

It is shown that the motivational and goal-oriented component is closely integrated with thinking and speaking actions at each stage of solving the academic test. This process performs an important evaluative and regulatory function regarding the adequacy of thinking and speaking actions when achieving the state of the desired result at various stages of educational activity. At the first stage, it is more reflected in the ratio of external motives, which initiate the mechanisms of emotional anchoring and strengthening of the motivation of speaking and thinking actions. At the second stage, internal motives begin to manifest themselves in the activation of speaking

учнів пропонуються передусім прийоми експресивного, комунікативного, контактного, сугестивного, заохочувального та попереджувального впливів ті ін.

Загалом усі наведені як теоретичні, так і емпіричні дані та уявлення відносно психолінгвістичних механізмів емоційної регуляції навчальної діяльності можуть характеризувати одну зі складових психолінгвістичних основ педагогічної майстерності вчителя.

Дискусія

До дискусійних питань у представленій роботі можна віднести ряд позицій, які торкаються ключових уявлень про психолінгвістичні механізми емоційної регуляції навчальної діяльності. Відомо, що в психолінгвістиці є різні дослідження, які переважно спрямовані на пізнання емоцій при опануванні мови, але в контексті принципів та логіки розгортання навчальної діяльності.

Представлене нами дослідження відносно інших даних (Давидов, 1980; Okhrimenko et al., 2022) фактично вперше презентує результати, в яких зроблена спроба описати одну з досить складних проблем, що характеризує психолінгвістичні механізми взаємодії мисленнево-мовленневих дій та мотиваційно-почуттєвих проявів у процесі емоційної регуляції навчальної діяльності. Під останньою розуміємо цілеспрямовану систему спеціальних мисленнево-мовленневих дій учителя, спрямованих на створення комфортних умов процесу пошуку узагальненого способу рішення учбової задачі для формування основ теоретичного мислення в учнів. Описана характеристика специфіки взаємодії емоційно-мовленневих дій із мотиваційно-почуттєвими проявами в навчальній діяльності при пошуку узагальненого способу вирішення учбової задачі дозволяє формувати не тільки теоретичний тип мислення, а також його емоційно-комунікативну складову як певну позитивну передумову для креативності при розгляді різних проблем у життєдіяльності людини.

Показано, що мотиваційно-цільовий компонент тісно інтегрується з мисленнево-мовленневими діями на кожному етапі вирішення учбової задачі. Цей процес виконує важливу оцінну

and thinking actions aimed at initiating the function of emotional guidance on how to solve the problem. At the final stage, the mechanisms of interaction of motivational and emotional manifestations in mental actions are reduced to the internal emotional evaluation of the signaling process of the emergence of new formations, which lead to a change in the subject of this activity in accordance with the laws of its development. Such data also significantly expand the existing ideas (Tikhomirov, Klochko, 1980; Morgun, 2020) regarding the mechanisms of the interaction of motives with thinking and speaking actions on the example of the unfolding of the stages of the process of emotion regulation of educational activity.

The list of the described both simple basic emotions and complex cognitive and emotional experiences that accompany thinking and speaking actions, the identification of favorable ones among them and their changes taking into account the desired emotogenic situations and effects at various stages of solving the educational task open the way to the selection of a special system of emotional and communicative actions and methods aimed at ensuring emotion regulation of educational activities. As it was shown, such a system can provide both those aimed at the teacher's own self-regulation, and at the emotion regulation of educational activity by them as the organizers of this process. The difference between the described process and other studies (Cheban et al., 2020; Popovych et al., 2022d) is that it reflects the specifics of emotion regulation of educational activity.

Revealing the mechanisms of emotion regulation of educational activity based on the interaction of motives, emotions and thinking and speaking actions is only the first step, which does not cover a wider range of psycholinguistic features involved in this process (Cheban et al., 2020; Popovych & Blynova, 2019). At the same time, in the future, we expect to focus more attention on psycholinguistic mechanisms, the specifics of thinking and speaking actions in certain conditions of searching for a generalized method of solving an educational task when mastering various linguistic and other educational disciplines.

та регулюючи функцію відносно адекватності мисленнево-мовленневих дій при досягненні стану бажаного результату на різних етапах учбової діяльності. Так, на першому етапі він більше відображається в співвідношенні зовнішніх мотивів, які започатковують механізми емоційного закріплення та посилення мотивації мисленнево-мовленневих дій. На другому етапі починають проявлятися внутрішні мотиви в активації мисленнево-мовленневих дій, спрямованих на започаткування функції емоційного наведення на спосіб вирішення задачі. На заключному етапі механізми взаємодії мотиваційно-почуттєвих проявів в мисленневих діях зводяться до внутрішньої емоційної оцінки сигналізації процесу формування новоутворень, що ведуть до зміни предмету цієї діяльності у відповідності закономірностей її розвитку. Такі дані також суттєво розширюють наявні уявлення (Тихомиров, Клочко, 1980; Моргун, 2020) відносно механізмів взаємодії мотивів з мисленнево-мовленневими діями на прикладі розгортання етапів процесу емоційної регуляції навчальної діяльності.

Перелік описаних як простих базових емоцій, так і складних пізнавально-почуттєвих переживань, що супроводжують мисленнево-мовленневі дії, визначення серед них сприятливих та їх зміни з урахуванням бажаних емоціогенних ситуацій та ефектів на різних етапах вирішення учбової задачі відкриває шлях до підбору спеціальної системи емоційно-комунікативних дій та методів, спрямованих для забезпечення емоційної регуляції навчальної діяльності. Як було показано, така їх система може передбачати як ті, що спрямовані на власну саморегуляцію вчителя, так і на емоційну регуляцію навчальної діяльності ним як організатором даного процесу. Відмінність описаного процесу від інших досліджень (Cheban et al., 2020; Popovych et al., 2022d) полягає в тому, що він відображає специфіку саме емоційної регуляції навчальної діяльності.

Розкриття механізмів емоційної регуляції навчальної діяльності на основі взаємодії мотивів, емоцій та мисленнево-мовленневих дій є лише першим кроком, який ще не охоплює більш широкого кола задіяних у цей процес психолінгвістичних особливостей (Cheban

We can state that the proposed emotional and communicative trainings not only form the psycholinguistic basis of the teacher's pedagogical competence in ensuring the process of emotion regulation of educational activity, but also create conditions for students to learn certain elements of the corresponding thinking and speaking culture at a semi-conscious level, that can be implemented in other circumstances of their life activities.

Conclusions

It was noted that psycholinguistic mechanisms implemented at the level of thinking and speaking actions in emotion regulation of educational activity, despite their theoretical and applied significance, have not been sufficiently described yet.

It was revealed that in the manifestation of psycholinguistic mechanisms of thinking and speaking actions of an individual in various types of their cognitive activity, the motivational and goal-oriented component plays an important role, as well as emotional experiences that accompany and regulate this process. Certain features of their interaction are highlighted, taking into account different stages of cognitive activity. The characteristics of psycholinguistic mechanisms of the specifics of emotional regulation of cognitive activity are described, which served as the basis for the analysis of psycholinguistic mechanisms of emotional regulation of educational activity at the level of searching for generalized methods of solving educational problems for the formation of theoretical thinking.

A conceptual model of psycholinguistic mechanisms of the interaction of motives, experiences and thinking and speaking actions of emotion regulation of educational activity was built, taking into account the stages of its deployment when solving an educational task in educational activity.

A list of both simple emotional and complex cognitive emotional and sensory experiences, which accompany thinking and speaking actions and perform various functions taking into account the unfolding of the processes of solving an educational task (surprise, curiosity, inquisitiveness, joy, satisfaction, guesswork, interest, disappointment, indifference and others), is presented.

et al., 2020; Popovych, Blynova, 2019). У той же час, на перспективу передбачаємо більше акцентувати увагу на психолінгвістичних механізмах, специфіці мисленнєво-мовленнєвих дій у конкретних умовах пошуку узагальненого способу вирішення учбової задачі під час опанування різних як мовних, так й інших навчальних дисциплін.

Можна стверджувати, що запропоновані емоційно-комунікативні тренінги не тільки формують психолінгвістичні основи педагогічної компетентності вчителя в забезпеченні процесу емоційної регуляції навчальної діяльності, а також створюють умови для засвоєння учнями на підсвідомому рівні певних елементів відповідної мисленнєво-мовленнєвої культури, яка може реалізовуватися в інших обставинах життєдіяльності.

Висновки

Зазначено, що психолінгвістичні механізми, що реалізуються на рівні мисленнєво-мовленнєвих дій в емоційній регуляції навчальної діяльності, незважаючи на їх теоретичну та прикладну значущість, ще недостатньо описані.

Розкрито, що в прояві психолінгвістичних механізмів мисленнєво-мовленнєвих дій особистості в різних видах її пізнавальної діяльності важливу роль відіграє мотиваційно-цільовий компонент, а також емоційні переживання, що супроводжують та регулюють цей процес. Виокремлено певні особливості їх взаємодії з урахуванням різних етапів пізнавальної діяльності. Описано характеристику психолінгвістичних механізмів специфіки емоційної регуляції пізнавальної діяльності, що виступила основою для аналізування психолінгвістичних механізмів емоційної регуляції навчальної діяльності на рівні пошуку узагальнених способів вирішення учбової задачі для формування теоретичного мислення.

Побудовано концептуальну модель психолінгвістичних механізмів взаємодії мотивів, переживань та інтелектуально-мовленнєвих дій емоційної регуляції навчальної діяльності з урахуванням етапів її розгортання при вирішенні учбової задачі в навчальній діяльності.

Представлено перелік як простих емоцій, так і складних пізнавальних емоційно-почуттєвих

Among them, surprise and curiosity are the most favorable at the first stage of developing emotion regulation of educational activity; at the second one – curiosity and inquisitiveness; at the third one – interest and joy. The leading emotogenic situations and effects that can be most favorable at each of them are identified (“brightness” and “unexpectedness” to create the effect of “novelty” – at the first stage; “dramatization” to create the effect of “empathy” – at the second stage; “complications”, “incentives” and others to create the “incentive” effect – at the third stage).

A complex of emotional and communicative methods and exercises that provide emotion regulation of educational activities is presented. The latter can be used by the teacher both for their own self-regulation and to increase their psycholinguistic competence as an organizer of emotion regulation of students’ educational activities.

References

- Atencio, D. J., & Montero, I. (2009). Private Speech and Motivation: The Role of Language in a Sociocultural Account of Motivational Processes. *Private Speech, Executive Functioning, and the Development of Verbal Self-Regulation*, 201–223. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511581533.017>
- Bahan, M., Navalna, M., & Istomina, A. (2022). Individual Verbal Codes of Spontaneous Emotional Psychoregulation of Modern Ukrainian Youth. *PSYCHOLINGUISTICS*, 31(2), 6–32. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2022-31-2-6-32>
- Bamberg, M. (1997). Language, concepts and emotions: The role of language in the construction of emotions. *Language Sciences*, 19(4), 309–340. [https://doi.org/10.1016/S0388-0001\(97\)00004-1](https://doi.org/10.1016/S0388-0001(97)00004-1)
- Carpendale, J., Lewis, C., Susswein, N., & Lunn, J. (2009). Talking and Thinking: The Role of Speech in Social Understanding. *Private Speech, Executive Functioning, and the Development of Verbal Self-Regulation*, 83–94. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511581533.007>
- Cheban, Yu. V., Chebykin, O. Ya., Plokhikh, V. V. & Massanov, A. V. (2020). Emotional and volitional potential of self-mobilization in the organization of time perspective activity of highly qualified rowing athletes. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(6), 3128–3137. <https://efsupit.ro/images/stories/noiembrie2020/Art%20424.pdf>
- Chebykin, O. (2023). *Experimental Study of the Emotional Sphere of Children, Adolescents and Early Adulthood in Ukraine*. Routledge. Taylor
- переживань, що супроводжують мисленнєво-мовленнєві дії та виконують різні функції з урахуванням розгортання процесів рішення учбової задачі (здивування, цікавість, допитливість, радість, задоволення, здогадка, інтерес, розчарування, байдужість та ін.). Серед них найбільш сприятливими на першому етапі розгортання емоційної регуляції навчальної діяльності виступають здивування, цікавість; на другому – цікавість, допитливість; на третьому – інтерес, радість. Визначені провідні емоціогенні ситуації та ефекти, що можуть бути найбільш сприятливі на кожному з етапів (“яскравість” та “несподіваність” для створення ефекту “новизни” – на першому етапі; “драматизації” для створення ефекту “співпереживання” – на другому етапі; “ускладнень”, “заохочень” та інших для створення ефекту “насаги” – на третьому етапі).
- Представлено комплекс емоційно-комунікативних методів та вправ, що забезпечують емоційну регуляцію навчальної діяльності. Останні можуть бути використанні педагогом як для власної саморегуляції, так і для підвищення його психолінгвістичної компетентності як організатора емоційної регуляції навчальної діяльності учнів.

Список використаних джерел

- Atencio D. J., Montero I. Private speech and motivation: The role of language in a sociocultural account of motivational processes. In A. Winsler, C. Fernyhough, & I. Montero (Eds.), *Private speech, executive functioning, and the development of verbal self-regulation*. 2009. P. 201–223. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511581533.017>
- Баган М., Навальна М., Істоміна А. Індивідуальні вербальні коди спонтанної емоційної психорегуляції сучасної української молоді. *PSYCHOLINGUISTICS*. 2022. № 31(2). С. 6–32. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2022-31-2-6-32>
- Bamberg M. Language, concepts and emotions: The role of language in the construction of emotions. *Language Sciences*. 1997. Vol. 19(4). P. 309–340. [https://doi.org/10.1016/S0388-0001\(97\)00004-1](https://doi.org/10.1016/S0388-0001(97)00004-1)
- Carpendale J., Lewis Ch., Susswein N., Lunn J. Talking and Thinking: The Role of Speech in Social Understanding. *Private Speech, Executive Functioning, and the Development of Verbal Self-Regulation*. 2009. P. 83–94. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511581533.007>

- & Francis Group. London and New York. <https://doi.org/10.4324/9781003330943>
- Chebykin, O., & Maksymenko, S. (2008). *Emotional regulation of the Learning Process. Ergonomics and Psychology Development in Theory and Practice*. In O. Chebykin, G. Bedny & W. Karwowski (Eds.). London New York: CPC Press Taylor Francis Group Boca Raton, 325–341. https://hsseworld.com/wp-content/uploads/2021/04/Ergonomics_and_Psychology_Developments.pdf#page=344
- Chebykin, O., Bedny, G., & Karwowski, W. (2008). *Ergonomics and Psychology Development in Theory and Practice*. London New York: CPC Press Taylor Francis Group Boca Raton. 412. <https://www.routledge.com/Ergonomics-and-Psychology-Developments-in-Theory-and-Practice/Chebykin-Bedny-Karwowski/p/book/9780367387372>
- Chebykin, A. Ya. (1999). *Teoriya i metodika emotsionalnoy regulyatsii uchebnoy deyatel'nosti [Theory and Methodology of Emotional Regulation of Learning Activities]*. Odessa: Astroprint. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/1607>
- Chebykin, O. Ia., & Klenchu, A. M. (2012). *Psyhoholohiia atraktyvnosti divchyny [Psychology of a girl's attractiveness]*. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/93?locale=uk>
- Compare, A., Zarbo, C., Shonin E., Gordon, V. C., & Marconi, C. (2014). Emotional Regulation and Depression: A Potential Mediator between Heart and Mind. *Cardiovascular Psychiatry and Neurology*, 2014, 1–10. <https://doi.org/10.1155/2014/324374>
- Davydov, V. V. (1980). *Problemyi razvivayushego obucheniya [Problems of developmental learning]*. Moscow: Pedagogy. <http://lib.mgppu.ru/opacunicode/app/webroot/index.php?url=/notices/index/IdNotice:11590/Source:default>
- Dezecache, G., Mercier, H., & Scott-Phillips, T. C. (2013). An evolutionary approach to emotional communication. *Journal of Pragmatics*, 59, 221–233. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2013.06.007>
- Käsermann, M.-L., Altorfer, A., Foppa, K., Jossen, S., & Zimmermann, H. (2000). The study of emotional processes in communication: I. Measuring emotionalization in everyday face-to-face communicative interaction. *Behavior Research Methods, Instruments, & Computers*, 32(1), 33–46. <https://doi.org/10.3758/bf03200786>
- Morhun, V. F. (2020). *Perspektyvy vyvchennia topolohii polimotyvat'sii osobystosti u diialnisnomu pidkhodi. Problemy motyvatsii osobystosti v suchasnomu osvithnomu prostori: kolekt. Monohrafiia [Prospects for studying the topology of personality polymotivation in the activity approach. Problems of personal motivation in the modern educational space: collective monograph]*. In L. V. Gerasimenko, V. F. Morgun (Eds.). Kremenchuk: PP Shcherbatykh O.V., Cheban Yu. V., Chebykin O. Ya., Plokhikh V. V. Massanov A. V. Emotional and volitional potential of self-mobilization in the organization of time perspective activity of highly qualified rowing athletes. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. Vol. 6. P. 3128–3137. <https://efsupit.ro/images/stories/noiembrie2020/Art%20424.pdf>
- Chebykin O. Experimental Study of the Emotional Sphere of Children, Adolescents and Early Adulthood in Ukraine. Routledge. Taylor & Francis Group. London and New York. 2023. 278 p. <https://doi.org/10.4324/9781003330943>
- Chebykin O., Maksymenko S. Emotional regulation of the Learning Process. *Ergonomics and Psychology Development in Theory and Practice*. Monograph. Edit by Chebykin O., Bedny G., Karwowski W. CPC Press Taylor Francis Group Boca Raton London New York. 2008. P. 325–341. https://hsseworld.com/wp-content/uploads/2021/04/Ergonomics_and_Psychology_Developments.pdf#page=344
- Chebykin O., Bedny G., Karwowski W. *Ergonomics and Psychology Development in Theory and Practice*. CPC Press Taylor Francis Group Boca Raton London New York. 2008. P. 412. <https://www.routledge.com/Ergonomics-and-Psychology-Developments-in-Theory-and-Practice/Chebykin-Bedny-Karwowski/p/book/9780367387372>
- Чебыкин А. Я. Теория и методика эмоциональной регуляции учебной деятельности. Одесса: Астропринт, 1999. 157 с. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/1607>
- Чебыкин О. Я., Кленчу А. М. Психологія атрактивності дівчини. Одеса: Південний науковий центр АПН України, 2012. 271 с. <http://dspace.pdpu.edu.ua/handle/123456789/93?locale=uk>
- Compare A., Zarbo C., Shonin E., Gordon V. C., Marconi C. Emotional Regulation and Depression: A Potential Mediator between Heart and Mind. *Cardiovascular Psychiatry and Neurology*. 2014. Vol. 2014. P. 1–10. <https://doi.org/10.1155/2014/324374>
- Давыдов В. В. Проблемы развивающегося обучения. М.: Педагогика. 1980. 240 с. <http://lib.mgppu.ru/opacunicode/app/webroot/index.php?url=/notices/index/IdNotice:11590/Source:default>
- Dezecache G., Mercier H., Scott-Phillips T. C. An evolutionary approach to emotional communication. *Journal of Pragmatics*. 2013. Vol. 59. Part B. P. 221–233. <https://doi.org/10.1016/j.pragma.2013.06.007>
- Käsermann M. L., Altorfer A., Foppa K., Jossen S., Zimmermann H. The study of emotional processes in communication: I. Measuring emotionalization in everyday face-to-face communicative interaction. *Behavior Research Methods, Instruments, & Computers*. 2000. Vol. 32. P. 33–46. <https://doi.org/10.3758/BF03200786>

- 247–257. <http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/8647/1/%D0%9C%DD0%BE.pdf>
- Morhun, V. F. (2021). Ratsionalno-suhestyvne navchannya u teorii poetapnoho formuvannya novykh dii. Psykholohiia tretoho tysiacholittia: teoriia, praktyka, eksperyment [*Rational-suggestive learning in the theory of step-by-step formation of new actions. Psychology of the third millennium: theory, practice, experiment*]. In N. I. Zhyhailo, S. L. Hrabovska, V. F. Morhun (Eds.). Lviv – Toruń: Liga-Pres, 196–224. URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/147/1796/4320-1>
- Nanavare, V. V., & Jagtap, S. K. (2015). Recognition of Human Emotions from Speech Processing. *Procedia Computer Science*, 49, 24–32. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2015.04.223>
- Nosenko, E. L. (1975). Osobennosti rechi v emotsionalnoy napryazhennosti [*Peculiarities of speech in emotional tension*]. Dnepropetrovsk: Dnepropetrovsk State University. <https://www.libex.ru/detail/book707381.html>
- Nushikyan, E. A. (1986). Tipologiya intonatsiy emotsionalnoy rechi [*Typology of emotional speech intonations*]. K.: Vyshcha shkola. <https://www.booksite.ru/fulltext/nushikyan/index.htm>
- Okhrimenko, V., Okhrimenko, M., Gevorgian, K., Uriadova, V., & Shevchenko, I. (2022). Psycholinguistic mechanisms of expression emotion to denote disgust in phraseological pictures of the world in different languages. *Journal of Language and Linguistic Studies*, 18(SI 2), 1088–1095. <https://www.jlls.org/index.php/jlls/article/view/3988/1080>
- Popovych, I. S., & Blynova, O. Ye. (2019). The Structure, Variables and Interdependence of the Factors of Mental States of Expectations in Students' Academic and Professional Activities. *The New Educational Review*, 55(1), 293–306. <https://doi.org/10.15804/tner.2019.55.1.24>
- Popovych, I., Halian, I., Pavliuk, M., Kononenko, A., Hrys, A., & Tkachuk, T. (2022a). Emotional quotient in the structure of mental burnout of athletes. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(2), 337–345. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.02043>
- Popovych, I., Hoi, N., Koval, I., Vorobel, M., Semenov, O., Semenova, N., & Hrys, A. (2022b). Strengthening of student youth's mental health using play sports. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(6), 1384–1395. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.06174>
- Popovych, I., Kurova, A., Koval, I., Kazibekova, V., Maksymov, M., & Huzar, V. (2022c). Interdependence of emotionality, anxiety, aggressiveness and subjective control in handball referees before the beginning of a game: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(3), 680–689. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.03085>
- Моргун В. Ф. Перспективи вивчення топології полімотивації особистості у діяльнісному підході. Проблеми мотивації особистості в сучасному освітньому просторі: колект. монографія / наукові ред. Л. В. Герасименко, В. Ф. Моргун. Кременчук: ПП Щербатих О. В., 2020. С. 247–257. <http://reposit.nupp.edu.ua/bitstream/PoltNTU/8647/1/%BE%D1%80%D0%B1%D0%B5%D0%BD%D0%BA%D0%BE.pdf>
- Моргун В. Ф. Рационально-сугестивне навчання у теорії поэтапного формування нових дій. Психологія третього тисячоліття: теорія, практика, експеримент. Монографія / ред. колегія: Н. І. Жигайло (відпов. ред.), С. Л. Грабовська, В. Ф. Моргун. Львів – Торунь: Ліга-Прес, 2021. С. 196–224. URL: <http://catalog.liha-pres.eu/index.php/liha-pres/catalog/view/147/1796/4320-1>
- Nanavare V. V., Jagtap S. K. Recognition of Human Emotions from Speech Processing. *Procedia Computer Science*. 2015.Vol. 49. P.24–32. <https://doi.org/10.1016/j.procs.2015.04.223>
- Носенко Э. Л. Особенности речи в эмоциональной напряженности. Днепропетровск: Днепропетровский государственный университет, 1975. 175 с. <https://www.libex.ru/detail/book707381.html>
- Нушикян Э. А. Типология интонаций эмоциональной речи. К.: Вища школа, 1986. 158 с. <https://www.booksite.ru/fulltext/nushikyan/index.htm>
- Okhrimenko V., Okhrimenko M., Gevorgian K., Uriadova V., Shevchenko I. Psycholinguistic mechanisms of expression emotion to denote disgust in phraseological pictures of the world in different languages. *Journal of Language and Linguistic Studies*. 2022. Vol. 18(SI 2). P. 1088–1095. <https://www.jlls.org/index.php/jlls/article/view/3988/1080>
- Popovych I. S., Blynova O. Ye. The Structure, Variables and Interdependence of the Factors of Mental States of Expectations in Students' Academic and Professional Activities. *The New Educational Review*. 2019. Vol. 55(1). P. 293–306. <https://doi.org/10.15804/tner.2019.55.1.24>
- Popovych I., Halian I., Pavliuk M., Kononenko A., Hrys A., Tkachuk T. Emotional quotient in the structure of mental burnout of athletes. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022a. Vol. 22(2). P. 337–345. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.02043>
- Popovych I., Hoi N., Koval I., Vorobel M., Semenov O., Semenova N., Hrys A. Strengthening of student youth's mental health using play sports. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022b. Vol. 22(6). P.1384–1395. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.06174>

- Popovych, I., Semenov, O., Hrys, A., Aleksieieva, M., Pavliuk, M., & Semenova, N. (2022d). Research on mental states of weightlifters' self-regulation readiness for competitions. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(5), 1134–1144. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.05143>
- Roth, W.-M. (2012). Thinking and Speaking. In W. James Jacob, & Wolff-Michael Roth (Eds.), *Practice of Research Methods*, 3, 147–15. https://doi.org/10.1007/978-94-6091-831-5_10
- Tikhomirov, O. K. & Klochko, V. E. (1986). Emotsionalnaya regulyatsiya myslitel'noy deyatelnosti [Emotional regulation of mental activity]. *Psychology Issues*, 5, 23-31. <http://www.voppsy.ru/issues/1980/805/805023.htm>
- Vygotskiy, L. S. (2000). Myshlenie i rech [Thinking and Speech]. Moscow: EKSMO-Press. <https://www.marxists.org/russkij/vygotsky/1934/thinking-speech.pdf>
- Wierzbicka, A. (1999). Emotions across languages and cultures: Diversity and universality. Cambridge: Cambridge University Press. <https://doi.org/10.1017/cbo9780511521256>
- Zhou, K., Sisman, B., Rana, R., Schuller, B. W., & Li, H. (2022). Speech Synthesis with Mixed Emotions. *IEEE Transactions on Affective Computing*, 1–16. <https://doi.org/10.1109/taffc.2022.3233324>
- Zhuravlova, L., & Chebykin, O. (2021). The Development of Empathy: Phenomenology, Structure and Human Nature. Routledge; 1st edition. <https://doi.org/10.4324/9781003145370>
- Popovych I., Kurova A., Koval I., Kazibekova V., Maksymov M., Huzar V. Interdependence of emotionality, anxiety, aggressiveness and subjective control in handball referees before the beginning of a game: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022c. Vol. 22(3). P. 680–689. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.03085>
- Popovych I., Semenov O., Hrys A., Aleksieieva M., Pavliuk M., Semenova N. Research on mental states of weightlifters' self-regulation readiness for competitions. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022d. Vol. 22(5). P. 1134–1144. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.05143>
- Roth W.-M. (n. d.). Thinking and Speaking. In W. James Jacob, & Wolff-Michael Roth (Eds.), *Practice of Research Methods*. 2012. Vol. 3. P. 147–15. https://doi.org/10.1007/978-94-6091-831-5_10
- Тихомиров О. К., Ключко В. Е. Эмоциональная регуляция мыслительной деятельности. *Вопросы психологии*. 1986. № 5. С. 23–31. <http://www.voppsy.ru/issues/1980/805/805023.htm>
- Выготский Л. С. Мышление и речь. М.: ЭКСМО-Пресс. 2000. 321 с. <https://www.marxists.org/russkij/vygotsky/1934/thinking-speech.pdf>
- Wierzbicka A. Emotions across languages and cultures: Diversity and universality. Cambridge: Cambridge University Press. 2009. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511521256>
- Zhou K., Sisman B., Rana R., Schuller B. W., Li Ha. Speech Synthesis with Mixed Emotions. *IEEE Transactions on Affective Computing*. 2022. P. 1–16. <https://doi.org/10.1109/taffc.2022.3233324>
- Zhuravlova L, Chebykin O. The Development of Empathy: Phenomenology, Structure and Human Nature. Routledge; 1st edition. 2021. 264 p. <https://doi.org/10.4324/9781003145370>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-7>

How to Cite (Style APA):

Halian I. (2023). Personal Predictors of Future Teachers' Tolerance of Uncertainty. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 137-155. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-7>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Галян І. Особистісні предиктори толерантності до невизначеності майбутніх педагогів. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 137-155. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-7>

UDC 159.923.2:37.064.2-021.483

Personal Predictors of Future Teachers' Tolerance of Uncertainty

Особистісні предиктори толерантності до невизначеності майбутніх педагогів

Received: May 05, 2023

Accepted: October 30, 2023

Ihor Halian

Doctor of Psychological Sciences, Full
Professor,
Department of Theoretical and Practical
Psychology
"Lviv Polytechnic" National University, Lviv,
Ukraine
halyan@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-7257-6477>

Ігор Галян

доктор психологічних наук, професор,
кафедра теоретичної та практичної
психології
Національний університет
"Львівська політехніка",
Україна
halyan@ukr.net
<https://orcid.org/0000-0002-7257-6477>

Abstract

The purpose of the research is to analyze the predictors that forecast the emergence of tolerance of uncertainty as future teachers' integral personal trait. **Methods:** Multiple Stimulus Types Ambiguity Tolerance-1 (MSTAT-1) McLain (adapted by E. Osin), which diagnoses tolerance of uncertainty; linear multiple regression to determine the effect of various predictors on the dependent variable. The total research sample consisted of 72 future teachers of the "Primary Education" specialty. The sample is homogeneous, formed randomly. **Results.** The role of various predictors in the formation of future teachers' tolerance of uncertainty is shown. Semi-partial correlation (correlation of components) as an element of multiple regression analysis proved that "attitude to uncertain situations" ($r = .532, p \leq .01; R^2 = .283$ (28.0% of the explained variance)) and "preference for uncertainty" ($r = -.447; p \leq .01; R^2 = .199$ (20.0%)) are dominant

Анотація

Метою дослідження є аналізування предикторів, що прогнозують появу толерантності до невизначеності як інтегральної особистісної риси майбутніх педагогів. **Методи:** тестування за допомогою опитувальника Multiple Stimulus Types Ambiguity Tolerance-1 (MSTAT-1) McLain (адаптація Є. Осіна), що діагностує толерантність до невизначеності; лінійна множинна регресія для визначення впливу різних предикторів на залежну змінну. Загальну вибірку дослідження склали 72 майбутні педагоги спеціальності "Початкова освіта". Вибірка гомогенна, сформована рандомно. **Результати.** Показано роль різних предикторів у формуванні толерантності до невизначеності майбутніх педагогів. Напівчастковою кореляцією (кореляція компонент) як елементом множинного регресійного аналізу засвідчено, що "ставлення до невизначених ситуацій" ($r = .532, p \leq .01; R^2 = .283$ (28.0% поясненої дисперсії)) та "надання переваги невизначеності" ($r = -.447; p \leq .01; R^2 = .199$ (20.0%)) є домінуючими в поясненні мінливості залежної змінної

in explaining the variability of the dependent variable “tolerance of uncertainty”. Predictors of “attitude to novelty” ($r = .376$; $p \leq .01$; $R^2 = .141$ (14.0%)) and “attitude to complex tasks” ($r = .340$; $p \leq .01$; $R^2 = .115$ (12.0%)) although they have a statistically significant correlation, the strength of its connection and the percentage of explained dispersion are smaller than in those described above. **Discussion and conclusions.** Tolerance is an integral characteristic of a person, which involves acceptance of the individuality of another person and one’s own personality. An average with a tendency to low level of manifestation of tolerance of uncertainty was diagnosed in higher education graduates in the pedagogical field. This is the result of lack of future teachers’ experience of interaction with uncertainty and overcoming difficulties caused by it. The results of the multiple regression analysis proved that such predictors as “attitude to uncertain situations” and “preference for uncertainty” had the greatest influence on the expression of tolerance of uncertainty.

Key words: multiple equations, tolerance of uncertainty, decision-making, creative motivation, professional orientation, future teachers.

Introduction

The unstable present forces people to find themselves in conditions of uncertainty more and more often. This applies to spheres of human functioning, which are constantly changing, deforming, which cannot but affect their functional state, success and efficiency. Vitality, success, well-being and quality of life of a modern person depend on their ability to respond to uncertainty. Based on this, the study of ways to overcome uncertainty, as well as conditions and mechanisms that enable the “painless” stay of a modern person in conditions of uncertainty, is updated. For complete analysis and choice of ways of behavior in situations of uncertainty, it is necessary to understand the meaning of personal qualities and characteristics, which, in our opinion, are leading in this process. Tolerance of uncertainty is such a personal construct that helps a person to function in the unpredictable space of today.

For the first time, we found the term “tolerance” in the works of philosophers of the 16th and 17th centuries. In this context, the views of Augustine, P. Bayle, F. Bacon, T. Hobbes, I. Kant, Castello, J. Locke, D. Milton, Montesquieu, J. Rousseau, G. Skovoroda and others deserve attention. The concept of “tolerance of uncertainty”

“толерантність до невизначеності” $r = -.447$; $p \leq .01$; $R^2 = .199$ (20.0%)) є домінуючими в поясненні мінливості залежної змінної “толерантність до невизначеності”. Предиктори “ставлення до новизни” ($r = .376$; $p \leq .01$; $R^2 = .141$ (14.0%)) та “ставлення до складних задач” ($r = .340$; $p \leq .01$; $R^2 = .115$ (12.0%)) хоч і мають статистично значущу кореляцію і відсоток поясненої дисперсії є меншими, ніж в описаних вище. **Дискусія і висновки.** Толерантність є інтегральною характеристикою особистості, що передбачає прийняття індивідуальності іншої людини та власної особистості. У здобувачів вищої освіти педагогічного спрямування діагностовано середній з тенденцією до низького рівень прояву толерантності до невизначеності. Це є наслідком відсутності досвіду взаємодії майбутніх педагогів з невизначеністю та додання спричинених нею труднощів. Результати множинного регресійного аналізу засвідчили найбільший вплив на вияв толерантності до невизначеності таких предикторів як “ставлення до невизначених ситуацій” та “надання переваги невизначеності”.

Ключові слова: множинні рівняння, толерантність до невизначеності, прийняття рішення, творча мотивація, професійна спрямованість, майбутні педагоги.

Вступ

Нестабільне сьогодення змушує людину дедалі частіше опинятися в умовах невизначеності. Це торкається сфер функціонування людини, які постійно змінюються, деформуються, що не може не позначитися на її функціональному стані, успішності та ефективності. Життєздатність, успішність, добробут та якість життя сучасної людини залежать від її можливостей реагувати на невизначеність. З огляду на це актуалізується вивчення способів подолання невизначеності, а також умов і механізмів, що уможливають “безболісне” перебування сучасної людини в умовах невизначеності. Для повноцінного аналізу і вибору способів поведінки в ситуаціях невизначеності потрібно розуміти значення особистісних якостей і властивостей, які, на нашу думку, є провідними в цьому процесі. Таким особистісним конструктом, що допомагає людині функціонувати в непередбачуваному просторі сьогодення, є толерантність до невизначеності.

Термін “толерантність” найперше зустрічаємо в працях філософів XVI – XVII століть. У цьому контексті заслуговують уваги погляди Августина, П. Бейля, Ф. Бекона, Т. Гоббса, І. Канта, Кастелліо, Дж. Локка, Д. Мільтона,

appeared in psychology to explain the behavior of an individual in situations that are ambiguous for understanding and uncertain for decision-making. It was mainly about the individual's readiness to accept or avoid these situations. The problem of tolerance of uncertainty, initiated in foreign psychology, developed in three directions: the study of authoritarian personality (Frenkel-Brunswik, 1949), the perception of uncertain situations (Budner, 1962; McLain, 1993; Norton, 1975) and the perception of the factors that generate probabilistic assessments in decision-making processes (Ellsberg, 1961).

In the works of E. Frenkel-Brunswik (1949), tolerance is considered as an emotional and perceptual characteristic of individuality. According to S. Budner (1962), the source of danger is the individual tendency to perceive and interpret uncertain situations. K. Stoycheva (2008) connects tolerance of uncertainty with a person's ability to live "comfortably" with it and considers it as a value, and J. Jooste et al. (2022) relates it to mental well-being. Other researchers identify perceptual and cognitive reactions, reflecting the specifics of stylistic behavior, as indicators of a personality intolerant to uncertainty (Chirumbolo et al., 2004). In some research, tolerance of uncertainty arises from uncertain stimuli and situations (McLain, 1993; Norton, 1975) that are complex and dynamically unpredictable.

Therefore, the analysis of the nature of "tolerance of uncertainty" shows the presence of three key positions regarding the understanding of this phenomenon: as a personal trait (Budner, 1962); as a cognitive style (Chirumbolo et al., 2004; Frenkel-Brunswik, 1949; Bochner, 1965); as a measure of confidence in choice, considered in the context of ideas about personal regulation of decision-making under conditions of uncertainty and insecurity (McLain, 1993; Norton, 1975; Ellsberg, 1961).

The most popular today is the idea of tolerance of uncertainty as a personal trait. Sometimes it is defined as a person's ability to accept conflict and tension that arise in ambiguous situations, to accept the unknown, not to feel uncomfortable in the face of uncertainty. At the same time, tolerance of uncertainty and tolerance of ambiguity are

Монтеск'є, Ж. Руссо, Г. Сковороди та ін. Поняття "толерантність до невизначеності" у психологічному обігу з'явилося для пояснення поведінки особистості у багатозначних для розуміння та невизначених щодо прийняття рішень ситуаціях. В основному йшлося про готовність особистості ці ситуації приймати або уникати. Започаткована у зарубіжній психології проблема толерантності до невизначеності розвивалася в трьох напрямках: дослідження авторитарної індивідуальності (Frenkel-Brunswik, 1949), сприймання невизначених ситуацій (Budner, 1962; McLain, 1993; Norton, 1975) та сприймання факторів зародження ймовірнісних оцінок у процесах прийняття рішень (Ellsberg, 1961).

У працях Е. Frenkel-Brunswik толерантність розглядається як емоційна і перцептивна характеристика індивідуальності (Frenkel-Brunswik, 1949). У S. Budner (1962) джерелом небезпеки є індивідуальна схильність до сприймання та інтерпретування невизначених ситуацій (Budner, 1962). К. Stoycheva пов'язує толерантність до невизначеності зі здатністю людини "комфортно" жити з нею і розглядає її як цінність (Stoycheva, 2008), а J. Jooste et al. (2022) – із психічним благополуччям. В інших дослідників індикаторами інтолерантної до невизначеності особистості виступили перцептивні та пізнавальні реакції, що відображають специфіку стильової поведінки (Chirumbolo et al., 2004; Furnham et al., 2013). У деяких працях толерантність до невизначеності постає через невизначені стимули та ситуації (McLain, 1993; Norton, 1975), які є складними та динамічно непередбачуваними.

Отже, аналізування природи "толерантності до невизначеності" показує наявність трьох ключових позицій щодо розуміння цього феномену: як особистісної риси (Budner, 1962); як когнітивного стилю (Chirumbolo et al., 2004; Frenkel-Brunswik, 1949; Bochner, 1965); як міри впевненості у виборі, що розглядається в контексті уявлень про особистісне регулювання прийняття рішень в умовах невизначеності та невпевненості (McLain, 1993; Norton, 1975; Ellsberg, 1961).

Найпопулярнішим на сьогодні є уявлення про толерантність до невизначеності як

sometimes considered separate personality constructs in research, but since they show close empirical and conceptual coincidence, they are often used as synonyms (Jach et al., 2019). Tolerance of ambiguity is understood as acceptance or attraction to ambiguous situations (Arquero et al., 2017).

Lots of research related to the problem of tolerance fall on the period of the Covid-19 pandemic. They reveal the mechanisms of cognitive, emotional and behavioral responses to the pandemic through the prism of uncertainty (Bavolar et. al., 2023; Işik, M.T. et. al., 2022). They present a discussion of the theoretical and clinical implications of cognitive-behavioral therapy given to people who became ill with this disease (Beck et. al., 2023), as well as to those who live with chronic pain (Trudel et. al., 2023). The role of tolerance of uncertainty in alleviating stress in patients with an oncological diagnosis and suffering from Covid-19 has been studied (Salamanca-Balen et. al., 2021).

Many studies are devoted to the research of "tolerance" in doctors. It was shown that a high level of doctors' ambiguity and intolerance of uncertainty determines the appearance of high stress (Iannello et. al., 2023) and professional burnout (Malouf et. al., 2023). The mediating role of resilience and intolerance of uncertainty in the influence of stigmatization of medical workers on the perceived level of stress was studied (Kartal et. al., 2023). The impact of tolerance of uncertainty on the professional activity of medical psychologists was clarified (Quinlan et. al., 2021).

In the psychology of sports, the interaction of irrational beliefs, intolerance of uncertainty and mental well-being of athletes and coaches (Jooste et.al, 2022), personal and activity characteristics of the coach with young athletes with different levels of self-efficacy is investigated (Halian et. al., 2023a; 2023b).

Russia's military aggression against Ukraine has given rise to a new direction of research related to PTSD. In this context, G. Hromova's (2020) research on the connection of intolerance of uncertainty with signs of PTSD in soldiers who have severe injuries or disabilities, the influence of potentially morally harmful events on the emergence of suicidal thoughts in combat veterans (Zerach et. al., 2019) and others.

особистісну рису. Інколи вона визначається як здатність людини приймати конфлікт і напруження, які виникають в неоднозначних ситуаціях, приймати невідоме, не почуватися незатишно перед невизначеністю. Водночас толерантність до невизначеності і толерантність до двозначності в дослідженнях іноді виступають окремими особистісними конструктами, але оскільки демонструють тісний емпіричний та концептуальний збіг, то часто використовуються як синоніми (Jach et al., 2019). Толерантність до двозначності розуміється і як прийняття або потяг до неоднозначних ситуацій (Arquero et al., 2017).

Багато досліджень, що стосуються проблеми толерантності, припадають на період дії пандемії Covid-19. У них розкриваються механізми когнітивних, емоційних і поведінкових реакцій на пандемію через призму невизначеності (Bavolar et. al., 2023; Işik, M.T. et. al., 2022). Обговорюються теоретичні та клінічні наслідки когнітивно-поведінкової терапії, наданої людям, які перехворіли на цю недугу (Beck et. al., 2023), а також тим, хто живе з хронічним болем (Trudel et. al., 2023). Досліджено роль толерантності до невизначеності в пом'якшенні стресу в пацієнтів з онкологічним діагнозом, що хворіють Covid-19 (Salamanca-Balen et. al., 2021).

Чимало досліджень присвячено вивченню "толерантності" у лікарів. Показано, що високий рівень неоднозначності та нетерпимості до невизначеності лікарів детермінують у них появу високого стресу (Iannello et. al., 2023) та професійного вигорання (Malouf et. al., 2023). Вивчено посередницьку роль стійкості та нетерпимості до невизначеності у впливі стигматизації медичних працівників щодо сприйнятого рівня стресу (Nazan Kartal et. al., 2023). З'ясовано вплив толерантності до невизначеності на професійну діяльність медичних психологів (Quinlan et. al., 2021).

У психології спорту досліджується взаємодія ірраціональних переконань, нетерпимості до невизначеності та психічного благополуччя спортсменів і тренерів (Jooste et.al, 2022) особистісно-діяльнісних особливостей тренера з юними спортсменами з різним рівнем самоєфективності (Halian et. al., 2023a; 2023b).

In pedagogy, tolerance is considered as a purpose and a means of achieving educational goals. This is a kind of professional requirement for the personality of the teacher and his activities. Tolerance in the pedagogical process determines the possibilities of personal self-development of its subjects, active assimilation of various methods of cognitive activity, openness to new educational opportunities. The teacher is one of the key figures in the implementation of this approach. Due to objective reasons, the not only transmits knowledge, forms skills and abilities, but also psychologically affects the development of students. In interpersonal communication, the personality of the teacher is gaining a special significance, and therefore attention to the individual and psychological features of his personality is actualized, because it is thanks to some of them that openness and trust in pedagogical interaction is ensured, and the behavior of its participants is tolerated. In some studies, tolerance of uncertainty is one of the predictors of coping with academic stress (Paralkar et. al., 2021). The teacher's personal attitudes here are: acceptance of the student as he/she is; empathic understanding instead of evaluative; open and trusting communication with students. Tolerance in this context is a principle of a teacher's activity, which implies respect for the "difference" of a person, recognition of his/her right to be an individual, refusal of the desire to change him/her according to their own understanding. Based on this, the professional training of future teachers should include the development of those components of tolerance that contribute to the subjectivity of its participants. And research in this direction should reflect modern trends and society's demand for the formation of a tolerant consciousness.

Considering the variety of approaches to the researched phenomenon, we regard tolerance of uncertainty as a personal trait that helps a person make balanced decisions in ambiguous and uncertain situations.

Hypothesis. It has been assumed that tolerance of uncertainty is an integral personal formation, which results from the attitude to complex and uncertain situations, accepting or avoiding them. Therefore, checking this assumption on the example of future teachers is the **purpose** of our research.

Військова агресія росії проти України спричинила новий напрям досліджень, пов'язаних із ПТСР. У цьому контексті заслуговує уваги дослідження Г. Громовою (2020) зв'язку інтолерантності до невизначеності з ознаками ПТСР у військових, які мають важкі поранення або інвалідність, впливу потенційно морально шкідливих подій на появу суїцидних думок у ветеранів бойових дій (Zerach et. al., 2019) та ін.

У педагогіці толерантність розглядається як мета і засіб досягнення освітніх цілей. Це своєрідна професійна вимога до особистості педагога та його діяльності. Толерантність у педагогічному процесі визначає можливість особистісного саморозвитку його суб'єктів, активне засвоєння різних способів пізнавальної діяльності, відкритість до нових освітніх можливостей. Педагог є однією з ключових постатей у реалізації цього підходу. Через об'єктивні причини він не тільки передає знання, формує уміння і навички, але і психологічно впливає на розвиток учнів. У міжособистісному спілкуванні особливої значущості набуває особистість педагога, а тому актуалізується увага до індивідуально-психологічних особливостей його особистості, адже саме завдяки деяким із них забезпечується відкритість та довіра у педагогічній взаємодії, толерується поведінка її учасників. У деяких дослідженнях толерантність до невизначеності є одним із предикторів подолання академічного стресу (Paralkar et. al., 2021). Особистісними настановленнями педагога тут є: прийняття учня таким, яким він є; емпатійне розуміння замість оцінного; відкрите та довірливе спілкування з учнями. Толерантність у цьому контексті – це принцип діяльності педагога, що передбачає повагу до "інакшості" людини, визнання її права бути індивідуальністю, відмову від прагнення змінити її за своїм розумінням. З огляду на це професійна підготовка майбутніх педагогів повинна передбачати розвиток тих компонентів толерантності, які сприяють суб'єктності його учасників. А дослідження у цьому напрямку мають відображати сучасні тенденції та запит суспільства на формування толерантної свідомості.

Зважаючи на різноманітність підходів до досліджуваного феномену, толерантність до

Methods

Methodology. The research of tolerance of uncertainty is based on a number of theoretical provisions, that constitute the methodology of knowledge about the phenomenon under research (E. Frenkel-Brunswik (1949), S. Budner (1962) et al.), which contributed to the development of diagnostic tools that helped to operationalize various theoretical constructs, which belong to the “tolerance of uncertainty” category. These are such diagnostic methods as: “Tolerance of ambiguity scale” (Budner, 1962), “Measurement of Ambiguity Tolerance (MAT-50)” (R. Norton, 1975), “Multiple Stimulus Types Ambiguity Tolerance Scale” (D. McLain, 1993) et al. Similar at first sight, they ultimately diagnose different features of the researched construct.

Instruments. In our research, the questionnaire “Multiple Stimulus Types Ambiguity Tolerance-1” McLain (1993) was used. Tolerance of uncertainty is considered by the author as a range of reactions from rejection to attraction during the perception of unknown, complex, dynamically uncertain or contradictory in relation to interpretation stimuli. The questionnaire measures an individual’s propensity to rigidly regulate life and fully understand it, or tendency to openness and readiness for uncertainty. Diagnosed constructs (variables) of the questionnaire are: “attitude to novelty”, “attitude to complex tasks”, “attitude to uncertain situations”, “preference for uncertainty”, “tolerance of uncertainty”. Partial scores on the scales indicate the level of their manifestation in the subjects, and the total score for all points of the questionnaire reflects the general level of tolerance of uncertainty, where $M=100$ is the mean standard value. In our research, the version of the questionnaire adapted by E. Osin (2010) was used.

Participants. The total research sample consisted of 72 future teachers of the specialty 013 Primary education. The sample is homogeneous, aged 18–20 years, formed by random method. Before entering a higher education institution, the subjects lived in small towns, villages, and regional centers.

Statistical analysis. The research was carried out using the ascertainment strategy with the prediction of the influence of independent variables on the dependent one. Statistical analysis of the results was carried out using the method of descriptive statistics and the method of multiple linear regression using the IBM SPSS-23 statistical program.

Results

First of all, basic statistical procedures were carried out, that determined the possibility of thorough statistical analysis of empirical distributions (Tabl. 1). One of them is checking

невизначеності розглядаємо як особистісну рису, що допомагає людині ухвалювати виважені рішення в неоднозначних та невизначених ситуаціях.

Гіпотеза. Зроблено припущення, що толерантність до невизначеності є інтегральним особистісним утворенням, що спричинене ставленням до складних та невизначених ситуацій, їх прийняттям або уникненням. Тому перевірка цього припущення на прикладі майбутніх педагогів і є **метою** нашого дослідження.

Методи

Методологія. Дослідження толерантності до невизначеності ґрунтується на низці теоретичних положень, що становлять методологію знання про досліджуваний феномен (E. Frenkel-Brunswik (1949), S. Budner (1962) та ін.), які сприяли розробленню діагностичного інструментарію, що допоміг операционалізувати різноманітні теоретичні конструкти, які належать до категорії “толерантність до невизначеності”. Йдеться про такі діагностичні методики, як от: “Шкала толерантності-інтолерантності до двозначності” (Budner, 1962), “Опитувальник толерантності до невизначеності (MAT-50)” (R. Norton, 1975), “Шкала загальної толерантності до невизначеності” (D. McLain, 1993) та ін. Подібні на перший погляд, вони, зрештою, діагностують різні ознаки досліджуваного конструкта.

Інструменти. У нашому дослідженні використано опитувальник “Шкала толерантності до невизначеності MSTAT-1” (Multiple Stimulus Types Ambiguity Tolerance-1) McLain (1993). Толерантність до невизначеності розглядається автором як розкид реакцій від неприйняття до привабливості під час сприйняття невідомих, складних, динамічно невизначених або суперечливих щодо інтерпретації стимулів. Опитувальник вимірює схильність особистості до жорсткого регламентування життя і повного його розуміння, або схильність до відкритості та готовності до невизначеності. Діагностованими конструктами (змінними) методики є: “ставлення до новизни”, “ставлення до складних задач”, “ставлення до невизначених ситуацій”, “надання переваги

the distribution for normality. The next step was to find out the factors that form such a personality trait as tolerance of uncertainty. Since there is a normal distribution, regression analysis is possible. We used hierarchical (sequential) regression, which involves progressive block input of variables. This makes it possible to test the reaction of the dependent variable ("tolerance of uncertainty") to the gradual introduction of different predictors (independent variables). Such predictors in our research are: "attitude to novelty", "attitude to complex tasks", "attitude to uncertain situations", "preference for uncertainty".

Tabl. 2 presents the results of statistical hypothesis testing: $H_0: R^2 = 0$ and $H_1: R^2 \neq 0$, where R^2 is the coefficient of multiple determination. Values of $p < .05$ indicate the difference in the dispersions of the studied variables.

An answer to the question "Do the selected independent variables sufficiently explain the changes of the dependent variable?" was obtained from the analysis of the coefficient of determination R^2 (Tabl. 3), which indicates the variability explained by the model. Thus,

невизначеності", "толерантність до невизначеності". Парціальні оцінки за шкалами свідчать про рівень їх прояву в досліджуваних, а сумарний бал за всіма пунктами методики відображає загальний рівень толерантності до невизначеності, де $M=100$ – середнє нормативне значення. У нашому дослідженні використана версія опитувальника в адаптації Є. Осіна (2010).

Учасники. Загальну вибірку дослідження склали 72 майбутні педагоги спеціальності 013 Початкова освіта. Вибірка гомогенна, віком 18-20 років, сформована рандомним методом. До навчання в закладі вищої освіти досліджувані проживали у невеликих містечках, селах та обласних центрах.

Статистичне аналізування. Дослідження виконане з використанням констатувальної стратегії з прогнозуванням пливучих незалежних змінних на залежну. Статистичне

Table 1. Descriptive statistics of dispersion according to the "tolerance of uncertainty" criterion (n=72)

Таблиця 1. Описові статистики дисперсії за критерієм "толерантність до невизначеності" (n=72)

Parameters Параметри	Attitude to novelty Ставлення до новизни	Attitude to complex problems Ставлення до складних задач	Attitude to uncertain situations Ставлення до невизначених ситуацій	Preference for uncertainty Надання переваги невизначеності	Tolerance of uncertainty Толерантність до невизначеності	Total score Загальний бал
Normality of distribution Нормальність розподілу						
Kolmogorov-Smirnov criterion Критерій Колмогорова-Смірнова	.119	.104	.090	.089	.116	.193
Shapiro-Wilk criterion Критерій Шапіро-Уїлка	.072	.355	.241	.192	.064	.540
Descriptive statistics Описові статистики						
M	12.74	29.31	32.18	43.58	35.46	79.04
SE	.385	.673	.709	.979	.918	1.554
Me	12.50	29.00	32.00	42.00	34.00	79.00
SD	3.267	5.710	6.017	8.307	7.793	13.187
A	.334	-.329	-.012	-.442	.738	.189
E	-.664	.431	-.149	.273	.810	.442
min	7.0	13.0	18.0	20.0	21.0	43.0
max	20.0	42.0	45.0	58.0	60.0	111.0

Notes: M – mean; SE – standard error of the mean; Me – median; SD – mean square deviation; SD^2 – dispersion; A – skewness; E – Kurtosis; min – minimum; max – maximum.

Примітка: M – Середнє; SE – стандартна помилка середнього значення; Me – медіана; SD – середньоквадратичне відхилення; SD^2 – дисперсія; A – асиметрія; E – ексцес; min – мінімум; max – максимум.

Table 2. Indicators of empirical distribution differences according to the “tolerance of uncertainty” criterion.
Таблиця 2. Показники відмінностей емпіричного розподілу за критерієм “толерантність до невизначеності”

ANOVA ^a						
Model Модель		Sum of squares Сума квадратів	df	Mean square Середній квадрат	F	P
1	Regression Регресія	2142.882	1	2142.882	69.157	.000 ^b
	Remainder Залишок	2168.993	70	30.986		
	Total Всього	4311.875	71			
2	Regression Регресія	2855.983	2	1427.992	67.678	.000 ^c
	Remainder Залишок	1455.892	69	21.100		
	Total Всього	4311.875	71			
3	Regression Регресія	3307.353	3	1102.451	74.629	.000 ^d
	Remainder Залишок	1004.522	68	14.772		
	Total Всього	4311.875	71			
4	Regression Регресія	3806.779	4	951.695	126.241	.000 ^e
	Remainder Залишок	505.096	67	7.539		
	Total Всього	4311.875	71			

Notes: a – dependent variable: tolerance of uncertainty; model: 1(b) – predictors: attitude to uncertain situations; 2(c) – predictors: attitude to uncertain situations; attitude to novelty; 3(d) – predictors: attitude to uncertain situations, attitude to novelty; preference for uncertainty; 4(e) – predictors: attitude to uncertain situations, attitude to novelty, preference for uncertainty; attitude to complex tasks; df (1, 2) – degrees of freedom; F – Fisher’s test; p – statistical significance.

Примітка: а – залежна змінна: толерантність до невизначеності; модель: 1 (b) – предиктори: ставлення до невизначених ситуацій; 2 (c) – предиктори: ставлення до невизначених ситуацій; ставлення до новизни; 3 (d) – предиктори: ставлення до невизначених ситуацій, ставлення до новизни; надання переваги невизначеності; 4 (e) – предиктори: ставлення до невизначених ситуацій, ставлення до новизни, надання переваги невизначеності; ставлення до складних задач; df (1, 2) – ступені свободи; F – критерій Фішера; p – статистична значущість.

Table 3. Generalized data for the regression analysis model
Таблиця 3. Узагальнені дані для моделі регресійного аналізу

Model Модель	R	R ²	Correction R ² Корекція R ²	SE	Statistics of changes Статистика змін				
					R ²	F	df (1)	df (2)	p (for F) p (для F)
1	.705 ^a	.497	.490	5.566	.497	69.157	1	70	.000
2	.814 ^b	.662	.653	4.593	.165	33.796	1	69	.000
3	.876 ^c	.767	.757	3.843	.105	30.555	1	68	.000
4	.940 ^d	.883	.876	2.746	.116	66.248	1	67	.000

Notes: 1, 2, 3, 4, – models of multiple regression (see note in Table 1); R – the correlation coefficient of the predictor with the model; R² – coefficient of determination; SE – standard error; F – Fisher’s test; p – statistical significance; VIF – collinearity index; df (1, 2) – degrees of freedom.

Примітка: 1, 2, 3, 4, – моделі множинної регресії (див. прим. табл. 1); R – коефіцієнт кореляції предиктора з моделлю; R² – коефіцієнт детермінації; SE – стандартна помилка; F – критерій Фішера; p – статистична значущість; VIF – показник колінеарності; df (1, 2) – ступені свободи.

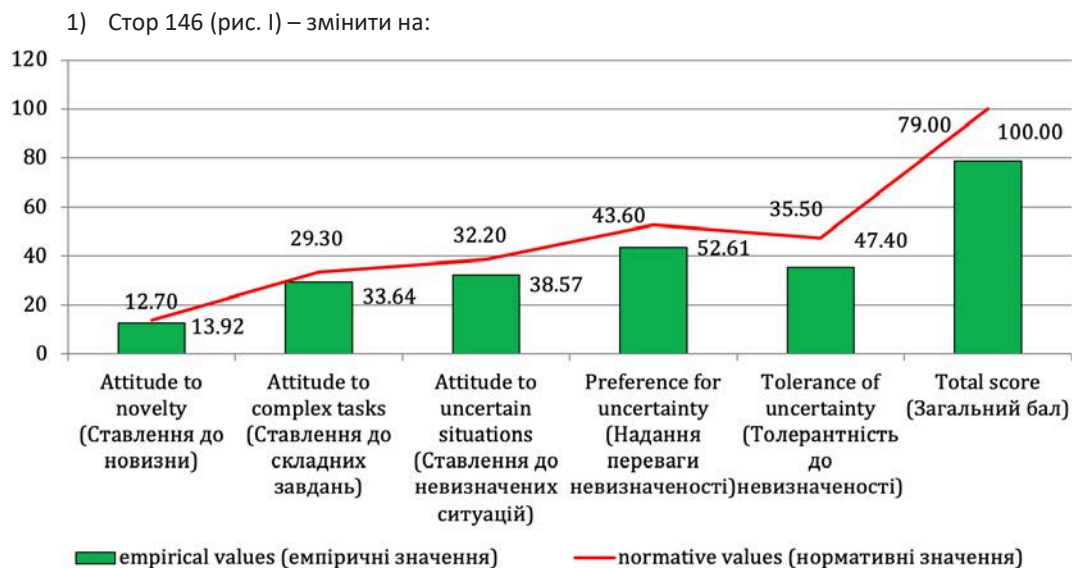

Table 4. Beta coefficients of independent variables in the regression analysis model
Таблиця 4. Бета коефіцієнти незалежних змінних у моделі регресійного аналізу

Model Модель	Not standardized Не стандарти- зовані		Standardized Стандар- тизовані	t	p	VIF	Correlations Кореляції			
	β	SE	β				Zero-order Нульового порядку	Partial Частково	Compo- nent Компо- нент	
1	(Constant) (Константа)	6.077	3.593		1.691	.095				
	Attitude to uncertain situations Ставлення до невизначених ситуацій	.913	.110	.705	8.316	.000	1.000	.705	.705	.705
2	(Constant) (Константа)	.030	3.142		.010	0.992				
	Attitude to uncertain situations Ставлення до невизначених ситуацій	.682	.099	.526	6.888	.000	1.193	.705	.638	.482
	Attitude to novelty Ставлення до новизни	1.059	.182	.444	5.813	.000	1.193	.656	.573	.407
3	(Constant) (Константа)	4.317	2.741		1.575	.120				
	Attitude to uncertain situations Ставлення до не- значених ситуацій	1.039	.105	.802	9.891	.000	1.918	.705	.768	.579
	Attitude to novelty Ставлення до новизни	1.308	.159	.549	8.229	.000	1.297	.656	.706	.482
	Preference for uncertainty Надання переваги невизначеності	-.435	.079	-.463	-5.528	.000	2.050	.341	-.557	-.324
4	(Constant) (Константа)	.736	2.007		.366	.715				
	Attitude to uncertain situations Ставлення до не- значених ситуацій	.961	.076	.742	12.712	.000	1.949	.705	.841	.532
	Attitude to novelty Ставлення до новизни	1.057	.118	.443	8.983	.000	1.393	.656	.739	.376
	Preference for uncertainty Надання переваги невизначеності	-.685	.064	-.730	-10.697	.000	2.666	.341	-.794	-.447
	Attitude to complex tasks Ставлення до складних задач	.689	.085	.505	8.139	.000	2.220	.630	.705	.340

Notes: a – dependent variable: tolerance of uncertainty; constant – intercept; 1, 2, 3, 4, – multiple regression models (see note in Table 1); β – beta coefficient; SE – standard error; p – statistical significance; t – Student's criterion; VIF – collinearity index.

Примітка: а – залежна змінна: толерантність до невизначеності; константа – інтерцепт; 1, 2, 3, 4, – моделі множинної регресії (див. прим. табл. 1); β – бета коефіцієнт; SE – стандартна помилка; p – статистична значущість; t – критерій Стюдента; VIF – показник колінеарності.

Fig. I. Empirical distribution of variance according to the “tolerance of uncertainty” criterion
Рис. I. Емпіричний розподіл дисперсії за критерієм “толерантність до невизначеності”

it is about the share of the total variation of the dependent variable which is described by the selected set of independent variables.

In our research, $R^2 \geq .50$ for all predictors, which is considered a good result. The indicator of statistical significance ($p = .000$) for Fisher’s test for all model’s predictors does not exceed 5.0% of the error of the first kind ($\alpha \leq .050$), which indicates their importance for the formation of tolerance of uncertainty.

The weight of each β coefficient in the regression model is presented in the Tabl. 4.

Since the value for each predictor $VIF < 10.0$, there is no effect of multicollinearity, and therefore the regression model can be interpreted.

Discussion

The empirical results obtained from the sample showed an average with a tendency to low level of manifestation of the researched future teachers’ tolerance of uncertainty both in terms of the general indicator and most of the subscales that form it (see Tabl. 1 and Fig. I). Thus, according to the scales “attitude to novelty” ($M=12.74 \pm .385$) and “attitude to complex tasks” ($29.31 \pm .673$), the empirical values are somewhat lower than the normative values, but not so much as to classify them as low. Thus, “new situations” do not scare future teachers, but do not instill confidence.

They are relatively optimistic about complex tasks, and cautious about uncertain situations,

аналізування результатів проведене за допомогою методу описової статистики та методу лінійної множинної регресії із застосуванням статистичної програми IBM SPSS–23.

Результати

Насамперед були проведені основні статистичні процедури, що визначили можливість ґрунтовного статистичного аналізу емпіричних розподілів (табл.1). Одним із них є перевірка розподілу на нормальність. Наступний крок полягав у з’ясуванні чинників, що формують таку особистісну рису, як толерантність до невизначеності. Оскільки розподіл дисперсії нормальний, то можливе проведення регресійного аналізу. Ми використали ієрархічну (послідовну) регресію, що передбачає поступове блокове введення змінних. Це дає змогу перевірити реакцію залежної змінної (“толерантність до невизначеності”) на поступове введення різних предикторів (незалежних змінних). У нашому дослідженні такими предикторами є: “ставлення до новизни”, “ставлення до складних задач”, “ставлення до невизначених ситуацій”, “надання переваги невизначеності”.

У табл. 2 представлені результати перевірки статистичних гіпотез: $H_0: R^2 = 0$ та $H_1: R^2 \neq 0$, де R^2 – коефіцієнт множинної детермінації.

trying to avoid them. This is evidenced by the indicators on three other scales: "attitude to uncertain situations" ($35.46 \pm .709$), "preference for uncertainty" ($43.58 \pm .979$) and "tolerance of uncertainty" ($35.46 \pm .918$). The "tolerance of uncertainty" scale reflects the relatively low subjects' internal readiness to make balanced decisions in ambiguous and uncertain situations.

We assumed that tolerance of uncertainty is expressed and formed in the attitude to difficult situations, accepting or rejecting them, the wishes of such situations. To verify this assumption, regression analysis of empirical data obtained by the method "Multiple Stimulus Types Ambiguity Tolerance-1" (McLain, 1993) was carried out, the results of which are presented in Tabl. 2–4. The hierarchical method used in the regression analysis is informative for determining the contribution of each predictor to the regression model.

First of all, the hypotheses were tested: $H_0: R^2 = 0$ та $H_1: R^2 \neq 0$. The obtained values for each predictor prove that the coefficient of determination (R^2) is different from zero, and therefore the H_0 hypothesis is rejected. The statistical significance of $p = .000$ ($\alpha < .05$) Fisher's corner coefficients for each of the four predictors (variables) (see Table 2) proves their influence on the manifestation of the researched future teachers' tolerance of uncertainty and, ultimately, enables further analysis of regression model.

Tabl. 3 presents the coefficients of correlation between the observed characteristics (predictors) and the regression line (predicted model), which are statistically significant ($p = .000$). The contribution of each predictor to the formation of the researched phenomenon (tolerance of uncertainty) is expressed through the coefficient of multiple determination (R^2), which indicates the proportion of variability explained by the model. The predictor "attitude to uncertain situations" ($R^2 = .490$) (49.0% of the explained variance) is covered by the model the least. This variable is poorly tolerated by future teachers ($M_{norm} = 32.2$ with a normative average value of 38.57). The second predictor "attitude to novelty" was included in the model ($R^2 = .653$). In our subjects, it is at an average level ($M = 12.74$ according to $M_{norm} = 13.92$). In the third step, the predictor "preference for uncertainty"

Значення $p < .05$ вказують на відмінність дисперсій досліджуваних змінних.

Відповідь на питання "Чи достатньо вибрані незалежні змінні пояснюють поведінку залежної змінної?" отримано з аналізування коефіцієнта детермінації R^2 (табл. 3), що вказує на долю поясненої моделлю мінливості. Тобто йдеться про частку сукупної варіації залежної змінної, що описана обраним набором незалежних змінних. У нашому дослідженні $R^2 \geq .50$ за всіма предикторами, що вважається хорошим результатом. Показник статистичної значущості ($p = .000$) для критерію F для всіх предикторів моделі не перевищує 5.0% помилки першого роду ($\alpha \leq .050$), що вказує на їх важливість для формування толерантності до невизначеності.

Вагу кожного β коефіцієнта у регресійній моделі представлено в табл. 4.

Оскільки значення для кожного предиктора VIF < 10.0 , то ефекту мультиколінеарності немає, а тому регресійну модель можна інтерпретувати.

Дискусія

Отримані за вибіркою емпіричні результати засвідчили середній із тенденцією до низького рівень прояву толерантності до невизначеності досліджуваних нами майбутніх педагогів як за загальним показником, так і за більшістю субшкал, що його формують (див. табл. 1 та рис. 1). Так, за шкалами "ставлення до новизни" ($M = 12.74 \pm .385$) та "ставлення до складних задач" ($29.31 \pm .673$) емпіричні значення є дещо нижчими за нормативні, але не настільки, щоб віднести їх до низького рівня. Отже, "нові ситуації" не лякають майбутніх педагогів, проте не вселяють впевненості.

Відносно оптимістично вони ставляться до складних задач, а до невизначених ситуацій – з обережністю, прагнучи їх уникати. Про це свідчать показники за трьома іншими шкалами: "ставлення до невизначених ситуацій" ($35.46 \pm .709$), "надання переваги невизначеності" ($43.58 \pm .979$) та "толерантність до невизначеності" ($35.46 \pm .918$). Шкала "толерантність до невизначеності" відображає відносно низьку внутрішню готовність досліджуваних до прийняття виважених рішень у неоднозначних та невизначених ситуаціях.

was added to the model ($M = 43.6$ according to $M_{\text{norm}} = 52.61$). Its share in the overall dispersion distribution is relatively high ($R^2 = .767$). And, finally, at the fourth step, the predictor “attitude to complex tasks” was added to the model ($R^2 = .876$). This variable is manifested in future teachers at an average level ($M = 29.31$ according to $M_{\text{norm}} = 33.64$).

Considering the fact that ANOVA shows a very high significance ($p = .000$), and the coefficient of determination (R^2) for almost all variables exceeds $R^2 \geq .50$ (indicating a high percentage of coverage by the total dispersion model), it is possible to state statistical significance and practical acceptability regression model.

The weight and strength of each predictor are determined by β (Beta) regression coefficients (Table 4). They allow tracing how the tolerance of uncertainty changes with the change of each predictor by its measurement unit (in our case, it is 1 standard deviation). Thus, if the predictor “attitude to uncertain situations” changes (for example, it increases by one standard deviation), the tolerance of uncertainty changes by .705 of this unit ($\beta = .705$). This is a rather significant influence of the factor on the response. And if there are other predictors (step 4 in the model), its value becomes even greater ($\beta = .742$). In the second step, the introduction of the predictor “attitude to novelty” into the model shows that its influence on the dependent variable is $\beta = .444$. With other variables, it practically does not change. At the same time, its presence reduces the weight of the previous predictor (“attitude to uncertain situations”) from $\beta = .705$ to $\beta = .526$. Consequently, under the condition of a positive attitude towards novelty, uncertain situations become less significant. Tolerance to uncertainty is positively influenced by the predictor “attitude to complex tasks”. When it increases by one unit, tolerance increases by .505 ($\beta = .505$). But the variable “preference for uncertainty” causes the opposite effect. In particular, the growth of tolerance of uncertainty is possible under the condition of decreasing the effect of this predictor ($\beta = -.463$).

The importance of the mentioned predictors was confirmed by the semi-partial correlation (correlation of components) of the predictors with

Ми припустили, що толерантність до невизначеності виражається та формується в ставленні до складних ситуацій, їх прийнятті чи неприйнятті, бажанні таких ситуацій. Для перевірки цього припущення проведено регресійний аналіз емпіричних даних, отриманих за методикою “Multiple Stimulus Types Ambiguity Tolerance-1” (McLain, 1993), результати якого представлені в таблицях 2-4. Використаний у регресійному аналізі ієрархічний метод є інформативний для визначення внеску кожного предиктора в регресійну модель.

Найперше перевірено гіпотези: $H_0: R^2 = 0$ та $H_1: R^2 \neq 0$. Отримані значення для кожного предиктора засвідчують, що коефіцієнт детермінації (R^2) відмінний від нуля, а тому гіпотеза H_0 – заперечена. Статистична значущість $p = .000$ ($\alpha < .05$) кутових коефіцієнтів Фішера для кожного із чотирьох предикторів (змінних) (див. табл. 2) засвідчує їх вплив на прояв толерантності до невизначеності в досліджуваних нами майбутніх педагогів і, зрештою, уможливорює подальший аналіз регресійної моделі.

У таблиці 3 представлені показники кореляції між спостережуваними ознаками (предикторами) та лінією регресії (передбачуваною моделлю), які є статистично значущими ($p = .000$). Внесок кожного предиктора у формування досліджуваного явища (толерантності до невизначеності), виражається через коефіцієнт множинної детермінації (R^2), який вказує на долю пояснюваної моделлю мінливості. Найменше моделлю охоплено предиктор “ставлення до невизначених ситуацій” ($R^2 = .490$) (49.0% поясненої дисперсії). Ця змінна є слабо толерованою майбутніми педагогами ($M_{\text{норм}} = 32.2$ за нормативного середнього значення – 38.57). Другим у модель був включений предиктор “ставлення до новизни” ($R^2 = .653$). У наших досліджуваних він виявляється на середньому рівні ($M = 12.74$ за $M_{\text{норм}} = 13.92$). На третьому кроці до моделі долучено предиктор “надання переваги невизначеності” ($M = 43.6$ за $M_{\text{норм}} = 52.61$). Його доля в загальному розподілі дисперсії є відносно високою ($R^2 = .767$). І, нарешті, на четвертому кроці до моделі долучено предиктор “ставлення до складних задач” ($R^2 = .876$). Ця змінна у майбутніх педагогів проявляється на середньому рівні ($M = 29.31$ за $M_{\text{норм}} = 33.64$).

the dependent variable “tolerance of uncertainty” (Table 4). We pay attention to the fact that among the correlation coefficients (zero-order, partial and semi-partial), which are presented in various forms, the most important for understanding the weight of the predictor in the regression model is the value of the semi-partial correlation. With semi-partial correlation, the variability explained by other predictors is removed only from a specific predictor, in contrast to partial correlation, where the variability explained by other predictors is removed both from the considered predictor and from the dependent variable. A zero-order correlation is an ordinary correlation that ignores the contributions of different predictors in explaining the variability in the dependent variable.

As it can be seen (see Tabl. 4), the predictors of “attitude to uncertain situations” ($r = .532$, $p \leq .01$; $R^2 = .283$ (28.0% of explained variance)) and “preference for uncertainty” $r = -.447$, $p \leq .01$; $R^2 = .199$ (20.0%)) have greater weight in explaining the “behavior” of the dependent variable. Together they explain 48.0% of the variation of the dependent variable. Other predictors, however, have a statistically significant correlation (“attitude to novelty” $r = .376$, $p \leq .01$; $R^2 = .141$ (14.0%) and “attitude to difficult tasks” $r = .340$, $p \leq .010$; $R^2 = .115$ (12.0%)), the strength of this relationship and the percentage of explained dispersion (14.0% and 12.0%, respectively) are smaller than those described above.

Such results, in our opinion, are a consequence of the respondents' negative experience of interacting with uncertainty and overcoming difficulties in a situation of uncertainty. Our reasoning is confirmed by the conclusions of a number of researchers who, studying the professional characteristics of a person, stated that tolerance of uncertainty as a personality trait changes primarily under the influence of a person's experience and activity (Arquero et al., 2017). In addition, we share the views of social psychologists T. Albrecht and M. Adelman (1987) about the relationship of tolerance of uncertainty with the motivation of interaction and communicative social support. They can reduce uncertainty regarding the stressor and develop a person's ability to change their own behavior in an ambiguous situation.

Зважаючи на те, що ANOVA показує дуже високу значущість ($p = .000$), а коефіцієнт детермінації (R^2) практично за всіма змінними перевищує $R^2 \geq .50$ (свідчить про високий відсоток охоплення моделлю сукупної дисперсії), можна констатувати статистичну значущість та практичну прийнятність регресійної моделі.

Вагу і силу кожного предиктора визначають β (Beta) коефіцієнти регресії (табл. 4). За ними можна простежити, як змінюється толерантність до невизначеності зі зміною кожного предиктора на одиницю її вимірювання (у нашому випадку це 1 стандартне відхилення). Так, за умови зміни предиктора “ставлення до невизначених ситуацій” (наприклад, його підвищення на одне стандартне відхилення) толерантність до невизначеності змінюється на .705 цієї одиниці ($\beta = .705$). Це доволі суттєвий вплив фактора на відгук. А за наявності інших предикторів (4 крок у моделі) його значення стає ще більшим ($\beta = .742$). Введення на другому кроці в модель предиктора “ставлення до новизни” засвідчує, що його вплив на залежну змінну становить $\beta = .444$. За інших змінних він практично не змінюється. Водночас його присутність зменшує вагу попереднього предиктора (“ставлення до невизначених ситуацій”) з $\beta = .705$ до $\beta = .526$. Отже, за умови позитивного ставлення до новизни, невизначені ситуації стають менш значущими. Позитивно на толерантність до невизначеності впливає предиктор “ставлення до складних задач”. За його зростання на одну одиницю толерантність підвищується на .505 ($\beta = .505$). А от змінна “надання переваги невизначеності” спричиняє зворотний ефект. Зокрема, зростання толерантності до невизначеності можливе за умови зниження дії цього предиктора ($\beta = -.463$).

Вагомість згаданих предикторів підтверджено напівчастковою кореляцією (кореляція компонент) предикторів із залежною змінною “толерантність до невизначеності” (табл. 4). Звертаємо увагу на те, що з-поміж коефіцієнтів кореляцій (нульового порядку, часткової та напівчасткової), які представлені в різних її видах, найважливішими для розуміння ваги предиктора у регресійній моделі є значення саме напівчасткової кореляції, за якої пояснена іншими предикторами

In the search for determinants of tolerance of uncertainty, it is worth paying attention to its connection with individual creativity. It is quite appropriate that researchers conclude that openness to experience, risk-taking, inquisitiveness of creative personality are best correlated with tolerance of uncertainty (Wu et al., 2016). In the research of K. Stoycheva (2010), a positive correlation of tolerance of uncertainty with creative motivation and creative motivation with the need for achievement was found, as well as the absence of correlation of tolerance of uncertainty with the need for achievement. It is believed that a high level of tolerance of uncertainty contributes to the search for new solutions in a situation of uncertainty, therefore, a creative approach to future teachers' professional development will develop the ability to successfully get out of complex situations as a personality trait.

The connection between tolerance of uncertainty and the professional preferences of students of higher education should not be neglected. Thus, tolerance for ambiguity is important for doctors, especially in specialties that require quick decision-making in critical situations (Iannello et al., 2017). In addition, doctors' tolerance of uncertainty is a trait potentially associated with desired results (Han et al., 2015). There are a number of studies concerning the impact of tolerance of uncertainty on psychologists' professional activities of (Quinlan & Deane, 2021; Quinlan et al., 2022). Research by J. Arquero and C. Tejero (2009) shows that future teachers show a higher level of tolerance of uncertainty compared to accounting students, but slightly lower than the average score of law students or psychologists. In our previous research, it was shown that presence of intolerant tendencies towards subjective uncertainty among future teachers, even at a low level, prompts them to qualify a possible negative event as an undesirable future, despite the low probability of its occurrence. And this, in turn, generates a cognitive, emotional and behavioral response to situations of uncertainty, i. e. encourages the use of coping strategies" (Halian, 2017: 280). We think that a persons' diversification of their behavior, coping processes, increasing the sense of control

мінливість вилучається тільки з конкретного предиктора, на відміну від часткової, де пояснена іншими предикторами мінливість вилучається як із розглянутого предиктора, так і з залежної змінної. Кореляція нульового порядку – це звичайна кореляція, яка не враховує долі різних предикторів у поясненні мінливості залежної змінної.

Як видно (табл. 4), предиктори "ставлення до невизначених ситуацій" ($r = .532$, $p \leq .01$; $R^2 = .283$ (28.0% поясненої дисперсії)) та "надання переваги невизначеності" ($r = -.447$, $p \leq .01$; $R^2 = .199$ (20.0%)) мають більшу вагу в поясненні "поведінки" залежної змінної. Сукупно вони пояснюють 48.0% мінливості залежної змінної. Інші предиктори хоч і мають статистично значущу кореляцію ("ставлення до новизни" $r = .376$, $p \leq .01$; $R^2 = .141$ (14.0%) та "ставлення до складних задач" $r = .340$, $p \leq .010$; $R^2 = .115$ (12.0%)), сила цього зв'язку і відсоток поясненої дисперсії (14.0% і 12.0% відповідно) є меншими, ніж в описаних вище.

Такі результати, на нашу думку, є наслідком негативного досвіду взаємодії респондентів із невизначеністю та доданням труднощів у ситуації невизначеності. Наше міркування підтверджують висновки низки дослідників, які, вивчаючи професійні характеристики особистості, констатували, що толерантність до невизначеності як властивість особистості змінюється насамперед під впливом досвіду та діяльності людини (Arquero et al., 2017). Окрім цього, ми поділяємо погляди соціальних психологів Т. Albrecht та М. Adelman про зв'язок толерантності до невизначеності з мотивацією взаємодії та комунікативної соціальної підтримки (Albrecht et al., 1987). Вони можуть послабити стан невизначеності щодо стресора та розвивати здатність людини змінювати власну поведінку в неоднозначній ситуації.

У пошуку детермінант толерантності до невизначеності варто звернути увагу на її зв'язок із креативністю особистості. Цілком доречним є висновування дослідників про те, що у творчій особистості найкраще співвідносяться відкритість досвіду, схильність до ризику, допитливість та толерантність до невизначеності (Wu et al., 2016). А в дослідженні К. Stoycheva констатовано додатну кореляцію толерантності до невизначеності з творчою мотивацією та творчої мотивації з потребою

over events and situations will help manage stress and determine the development of the ability to tolerate uncertainty.

The present day requires scientists to solve many problems and, among others, prepare students of higher education for professional activities in a situation of complexity and uncertainty, review value orientations, etc. In this case, in the conditions of a changing social environment, students' knowledge of their personal and behavioral potential, in particular, readiness to make decisions, can be fundamental. We agree with the opinion of many researchers (Geller et al., 1990; Weissenstein et al., 2014) that tolerance of uncertainty can be trained and should be part of professional training in many areas of professional education.

We believe that it is promising to study the purposeful influence on the development of tolerance of uncertainty as a person's resource in conditions of uncertainty.

Conclusions

Tolerance as a multilevel and multidimensional construct is an integral characteristic of personality. In the educational process, this is a complex phenomenon, which involves acceptance of the individuality of another person and one's own personality, the ability to understand people's emotional states, the desire for dialogue and cooperation in interaction, rejection of dominance and violence. In pedagogical activities, tolerance contributes to the personal self-development of the subjects of the educational process, the active assimilation of various methods of cognitive activity, openness to new educational opportunities, etc.

An average, with a tendency to low, level of tolerance of uncertainty was diagnosed among higher education seekers in the field of pedagogy. The lowest indicators were observed for such predictors as: "attitude to uncertain situations" and "preference for uncertainty". At the same time, according to the multiple regression analysis, these predictors have the strongest influence on the manifestation of tolerance of uncertainty. Despite the low level of their manifestation in the subjects and their influence on the general level of tolerance of uncertainty, the role of personal

в досягненні, а також відсутність кореляції толерантності до невизначеності з потребою у досягненні (Stoycheva et al., 2008). Вважаємо, що високий рівень толерантності до невизначеності сприяє пошуку нових рішень у ситуації невизначеності, тому творчий підхід до професійного становлення майбутніх педагогів розвиватиме у них здатність успішного виходу зі складних ситуацій як особистісну рису.

Не варто нехтувати також зв'язком толерантності до невизначеності з професійними уподобаннями здобувачів вищої освіти. Так, для лікарів толерантність до двозначності є важливою, особливо в спеціалізаціях, які вимагають швидкого прийняття рішень у критичних ситуаціях (Iannello et al., 2017). До того ж толерантність лікарів до невизначеності є рисою, потенційно пов'язаною з бажаними результатами (Han et al., 2015). Є низка досліджень, що стосуються впливу толерантності до невизначеності на професійну діяльність психологів (Quinlan & Deane, 2021; Quinlan et al., 2022). У дослідженнях J. Arquero та C. Tejero (2009) показано, що майбутні педагоги демонструють вищий рівень толерантності до невизначеності порівняно зі студентами-бухгалтерами, але трохи нижчий, ніж середній бал студентів-юристів чи психологів (Arquero et al., 2009). У наших попередніх дослідженнях показано, що наявність у майбутніх педагогів "... хоча і на низькому рівні інтолерантних тенденцій до суб'єктивної невизначеності, спонукає їхню можливу негативну подію кваліфікувати як небажане майбутнє, попри малу ймовірність її виникнення. А це, своєю чергою, породжує когнітивне, емоційне й поведінкове реагування на ситуації невизначеності, тобто спонукає до застосування копінг-стратегії" (Галян, 2017: 280). Вважаємо, що урізноманітнення людиною своєї поведінки, копінг-процесів, посилення відчуття контролю над подіями, ситуаціями, допоможе керувати стресом та детермінуватиме розвиток здатності толерантності до невизначеності.

Сьогодення вимагає від науковців розв'язання багатьох проблем і, з-поміж інших, підготовку здобувачів вищої освіти до професійної діяльності в ситуації складності та невизначеності, перегляду ціннісних орієнтацій тощо. Засадничими тут можуть стати

experience in the ability to overcome difficult and uncertain situations, as well as the purposeful formation of this personal trait among students of higher pedagogical education becomes increasingly important.

The research of tolerance of uncertainty as a personal resource for ensuring the psychological well-being of future teachers in conditions of uncertainty seems promising.

References

- Albrecht, T. L., & Adelman, M. B. (1987). Communicating social support: A theoretical perspective. In T.L. Albrecht, M.B. Adelman (Eds.). *Communicating social support*. Newbury Park, CA: Sage. 18–39. <https://doi.org/10.1017/S0047404500014871>
- Arquero, J. L., Fernández-Polvillo, C., Hassall, T., & Joyce, J. (2017). Relationships between communication apprehension, ambiguity tolerance and learning styles in accounting students. *Revista de Contabilidad*, 20(1), 13–24. <https://doi.org/10.1016/j.rcsar.2015.10.002>
- Arquero, J. L., & Tejero, C. (2009). Ambiguity tolerance levels in Spanish accounting students: a comparative study. *Revista de Contabilidad*, 12(1), 95–115. [https://doi.org/10.1016/s1138-4891\(09\)70003-2](https://doi.org/10.1016/s1138-4891(09)70003-2)
- Bavolar, J., Kacmar, P., Hricova, M., Schrötter, J., Kovacova-Holevova, B., Köverova, M., & Raczova, B. (2023). Intolerance of uncertainty and reactions to the COVID-19 pandemic. *The Journal of General Psychology*, 150(2), 143–170. <https://doi.org/10.1080/00221309.2021.1922346>
- Beck, E. & Daniels, J. (2023). Intolerance of uncertainty, fear of contamination and perceived social support as predictors of psychological distress in NHS healthcare workers during the COVID-19 pandemic. *Psychology, Health & Medicine*, 28(2), 447–459. <https://doi.org/10.1080/13548506.2022.2092762>
- Bochner, S. (1965). Defining intolerance of ambiguity. *The Psychological Record*, 15, 393–400. <https://doi.org/10.1007/BF03393605>
- Budner, S. (1962). Intolerance of ambiguity as a personality variable. *Journal of Personality*, 30, 29–50. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1962.tb02303.x>
- Chirumbolo, A., Areni, A., & Sensales, G. (2004). Need for cognitive closure and politics: Voting, political attitudes and attributional style. *International Journal of Psychology*, 39(4), 245–253. <https://doi.org/10.1080/00207590444000005>
- Ellsberg, D. (1961). Risk ambiguity and the savage axioms. *The Quarterly Journal of Economics*, 75(4), 643–669. <https://doi.org/10.2307/1884324>

знання здобувачами свого особистісного та поведінкового потенціалу, зокрема, готовності до прийняття рішень в умовах мінливого соціального середовища. Ми погоджуємося з думкою багатьох дослідників (Geller et al., 1990; Weissenstein et al., 2014), що толерантність до невизначеності можна тренувати й це має бути частиною професійного навчання в багатьох напрямках професійної підготовки. Перспективним вважаємо дослідження цілеспрямованого впливу на розвиток толерантності до невизначеності як ресурсу особистості в умовах невизначеності.

Висновки

Толерантність як багаторівневий та багатовимірний конструкт є інтегральною характеристикою особистості. В освітньому процесі це – складний комплексний феномен, що передбачає прийняття індивідуальності іншої людини та власної особистості, уміння розуміти емоційні стани людей, прагнення до діалогу та співпраці у взаємодії, відмова від домінування та насильства. У педагогічній діяльності толерантність сприяє особистісному саморозвитку суб'єктів освітнього процесу, активному засвоєнню різних способів пізнавальної діяльності, відкритості до нових освітніх можливостей тощо.

Діагностовано середній з тенденцією до низького рівень прояву толерантності до невизначеності у здобувачів вищої освіти педагогічного спрямування. Найнижчі показники спостережено за такими предикторами, як-от: “ставлення до невизначених ситуацій” та “надання переваги невизначеності”. Водночас ці предиктори згідно з множинним регресійним аналізом найсильніше впливають на вияв толерантності до невизначеності. Попри низький їх прояв у досліджуваних і впливовість на загальний рівень толерантності до невизначеності, значущості набуває роль особистого досвіду в умінні долати складні та невизначені ситуації, а також цілеспрямоване формування цієї особистісної риси у здобувачів вищої педагогічної освіти.

Перспективним видається дослідження толерантності до невизначеності як особистісного ресурсу щодо забезпечення психологічного благополуччя майбутніх педагогів в умовах невизначеності.

- Frenkel-Brunswick, E. (1949). Intolerance of ambiguity as an emotional and perceptual personality variable. *Journal of Personality*, 18, 108–143. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1949.tb01236.x>
- Geller, G., Faden, R. R., & Levine, D. M. (1990). Tolerance for ambiguity among medical students: Implications for their selection, training and practice. *Social Science & Medicine*, 31(5), 619–624. [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(90\)90098-d](https://doi.org/10.1016/0277-9536(90)90098-d)
- Halian, I. M. (2017). *Psychology of value-semantic self-regulation of future teachers*. (Doctor's thesis). G. S. Kostyuk Institute of Psychology of the National Academy of Pedagogical Sciences of Ukraine, Kyiv. URL: [http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/disertaciya_galyan_i_\(ch_2\)\(1\)_1498595130.pdf](http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/disertaciya_galyan_i_(ch_2)(1)_1498595130.pdf)
- Halian, I., Popovych, I., Hulias, I., Serbin, Iy., Vyshnevskaya, O., Kovalchuk, Z., & Pyslar, A. (2023a). Correlation between personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(5), 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian, I., Popovych, I., Vovk, V., Kariyev, A., Poleshchuk, L., & Halian, O. (2023b). Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(7), 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Han, P. K. J., Schupack, D., Daggett, S., Holt, C. T., & Strout, T. D. (2015). Temporal changes in tolerance of uncertainty among medical students: insights from an exploratory study. *Medical Education Online*, 20(1). <https://doi.org/10.3402/meo.v20.28285>
- Hromova, H. M. (2020). Intolerance of uncertainty in seriously injured veterans: a comparative analysis. *Insight: the psychological dimensions of society*, 4, 29–41. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2020-4-2>
- Iannello, P., Mottini, A., Tirelli, S., Riva, S., & Antonietti, A. (2017). Ambiguity and uncertainty tolerance, need for cognition, and their association with stress. A study among Italian practicing physicians. *Medical Education Online*, 22(1), 1–10. <https://doi.org/10.1080/10872981.2016.1270009>
- Işik, M. T., Can Özdemir R., Karadeniz E., & Erden Ertürk S. (2022). Levels of uncertainty, fear and satisfaction with health professionals: experiences of parents whose children are hospitalized for COVID-19. *Psychology, Health & Medicine*, 27(9), 2057–2065. <https://doi.org/10.1080/13548506.2021.2014912>
- Jach, H. K., & Smillie, L. D. (2019). To fear or fly to the unknown: Tolerance for ambiguity and Big Five personality traits. *Journal of Research in Personality*, 79, 67–78. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2019.02.003>
- Jooste, J., Wolfson, S., & Kruger, A. (2022). Irrational Performance Beliefs and Mental Well-Being Upon
- Список використаних джерел**
- Albrecht T. L., Adelman M. B. Communicating social support: A theoretical perspective. In T.L. Albrecht, M.B. Adelman (Eds.). *Communicating social support*. Newbury Park, CA: Sage. 1987. P. 18–39. <https://doi.org/10.1017/S0047404500014871>
- Arquero J. L., Fernández-Polvillo C., Hassall T., Joyce J. Relationships between communication apprehension, ambiguity tolerance and learning styles in accounting students. *Revista de Contabilidad*. 2017. Vol. 20(1). P. 13–24. <https://doi.org/10.1016/j.rcsar.2015.10.002>
- Arquero J. L., Tejero C. Ambiguity tolerance levels in Spanish accounting students: a comparative study. *Revista de Contabilidad*. 2009. Vol. 12(1). P. 95–115. [https://doi.org/10.1016/s1138-4891\(09\)70003-2](https://doi.org/10.1016/s1138-4891(09)70003-2)
- Bavolar J., Kacmar P., Hricova M., Schrötter J., Kovacova-Holevova B., Köverova M., Raczova B. Intolerance of uncertainty and reactions to the COVID-19 pandemic. *The Journal of General Psychology*. 2023. Vol.150(2), P. 143–170. <https://doi.org/10.1080/00221309.2021.1922346>
- Beck E., Daniels J. Intolerance of uncertainty, fear of contamination and perceived social support as predictors of psychological distress in NHS healthcare workers during the COVID-19 pandemic. *Psychology, Health & Medicine*. 2023. Vol. 28(2). P. 447–459. <https://doi.org/10.1080/13548506.2022.2092762>
- Bochner S. Defining intolerance of ambiguity. *The Psychological Record*. 1965. Vol. 15. P. 393–400. <https://doi.org/10.1007/BF03393605>
- Budner S. Intolerance of ambiguity as a personality variable. *Journal of Personality*. 1962. Vol. 30. P. 29–50. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1962.tb02303.x>
- Chirumbolo A., Areni A., Sensales G. Need for cognitive closure and politics: Voting, political attitudes and attributional style. *International Journal of Psychology*. 2004. Vol. 39(4). P. 245–253. <https://doi.org/10.1080/00207590444000005>
- Ellsberg D. Risk ambiguity and the savage axioms. *The Quarterly Journal of Economics*, Vol. 75(4). 1961. P. 643–669. <https://doi.org/10.2307/1884324>
- Frenkel-Brunswick E. Intolerance of ambiguity as an emotional and perceptual personality variable. *Journal of Personality*. Vol. 18. 1949. 108–143. <https://doi.org/10.1111/j.1467-6494.1949.tb01236.x>
- Geller G., Faden R. R., Levine D. M. Tolerance for ambiguity among medical students: Implications for their selection, training and practice. *Social Science & Medicine*. 1990. Vol. 31(5). P. 619–624. [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(90\)90098-d](https://doi.org/10.1016/0277-9536(90)90098-d)
- Галян І. М. Психологія ціннісно-сміслової саморегуляції майбутніх педагогів: дис... д-ра психол. наук: 19.00.01. Київ, 2017. 532 с. URL: [http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/disertaciya_galyan_i_\(ch_2\)\(1\)_1498595130.pdf](http://psychology-naes-ua.institute/files/pdf/disertaciya_galyan_i_(ch_2)(1)_1498595130.pdf)
- Halian I., Popovych I., Hulias I., Serbin Iy., Vyshnevskaya O., Kovalchuk Z., Pyslar A. Correlation between

- Returning to Sport During the COVID-19 Pandemic: A Test of Mediation by Intolerance of Uncertainty. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. <https://doi.org/10.1080/02701367.2022.2056117>
- Kartal, N., Arıkan, G., Seyhan, F., & Aydan, S. (2023). Mediator roles of resilience and intolerance of uncertainty in the effect of healthcare professionals' coronavirus stigma on stress, *International Journal of Healthcare Management*, 16(1), 120–127. <https://doi.org/10.1080/20479700.2022.2079588>
- Malouf, P., Quinlan, E., & Mohi, S. (2023). Predicting burnout in Australian mental health professionals: uncertainty tolerance, impostorism and psychological inflexibility. *Clinical Psychologist*, 27(2), 186–195. <https://doi.org/10.1080/13284207.2022.2163159>
- McLain, D. L. (1993). The MSTAT-I: A new measure of an individual's tolerance for ambiguity. *Educational and Psychological Measurement*, 53(1), 183–189. <https://doi.org/10.1177/0013164493053001020>
- Norton, R. W. (1975). Measure of ambiguity tolerance. *Journal of Personality Assessment*, 39(6), 607–619. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa3906_11
- Osin, E. N. (2010). Factor structure of the D. McLain version of the general tolerance to uncertainty scale. *Psychological diagnostics*, 2, 65–86. URL: <https://www.academia.edu/3145455>
- Paralkar, U., & Knutson, D. (2021). Coping with academic stress: Ambiguity and uncertainty tolerance in college students, *Journal of American College Health*. <https://doi.org/10.1080/07448481.2021.1965148>
- Quinlan, E., & Deane, F. P. (2021). A longitudinal study of trainee psychologists' tolerance of uncertainty, state anxiety and confidence in case formulation. *Australian Psychologist*, 56(6), 499–510. <https://doi.org/10.1080/00050067.2021.1965855>
- Quinlan, E., Deane, F. P., Schilder, S., & Read, E. (2022). Confidence in case formulation and pluralism as predictors of psychologists' tolerance of uncertainty. *Counselling Psychology Quarterly*, 35(4), 943–958. <https://doi.org/10.1080/09515070.2021.1997918>
- Quinlan, E., Schilder, S., & Deane, F. P. (2021). "This wasn't in the manual": a qualitative exploration of tolerance of uncertainty in the practicing psychology context. *Australian Psychologist*, 56(2), 154–167. <https://doi.org/10.1080/00050067.2020.1829451>
- Salamanca-Balen, N., Qiu, M., & Merluzzi, T. V. (2021). COVID-19 pandemic stress, tolerance of uncertainty and well-being for persons with and without cancer. *Psychology & Health*. <https://doi.org/10.1080/08870446.2021.2020273>
- personality traits of young athletes and their level of self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023a. Vol. 23(5). P. 1119–1129. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.05140>
- Halian I., Popovych I, Vovk V, Kariyev A., Poleshchuk L., Halian O. Correlation of the coach's qualities and junior athletes' self-efficacy. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023b. Vol. 23(7). P. 1621–1630. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.07199>
- Han P. K. J., Schupack D., Daggett S., Holt C.T, Strout T. D. Temporal changes in tolerance of uncertainty among medical students: insights from an exploratory study. *Medical Education Online*. 2015. Vol. 20(1). <https://doi.org/10.3402/meo.v20.28285>
- Hromova H. M. Intolerance of uncertainty in seriously injured veterans: a comparative analysis. *Insight: the psychological dimensions of society*. 2020. Vol. 4. P. 29–41. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2020-4-2>
- Iannello P, Mottini A., Tirelli S., Riva S., Antonietti A. Ambiguity and uncertainty tolerance, need for cognition, and their association with stress. A study among Italian practicing physicians, *Medical Education Online*. 2017. Vol. 22(1). P. 1–10. <https://doi.org/10.1080/10872981.2016.1270009>
- İşik M. T., Can Özdemir R., Karadeniz E., Erden Ertürk S. Levels of uncertainty, fear and satisfaction with health professionals: experiences of parents whose children are hospitalized for COVID-19. *Psychology, Health & Medicine*. 2022 Vol. 27(9). P. 2057–2065. <https://doi.org/10.1080/13548506.2021.2014912>
- Jach H.K., Smillie L.D. To fear or fly to the unknown: Tolerance for ambiguity and Big Five personality traits. *Journal of Research in Personality*. 2019. Vol. 79. P. 67–78. <https://doi.org/10.1016/j.jrp.2019.02.003>
- Jooste J., Wolfson S., Kruger A. Irrational Performance Beliefs and Mental Well-Being Upon Returning to Sport During the COVID-19 Pandemic: A Test of Mediation by Intolerance of Uncertainty. *Research Quarterly for Exercise and Sport*. 2022. <https://doi.org/10.1080/02701367.2022.2056117>
- Kartal N., Arıkan G., Seyhan F., Aydan S. Mediator roles of resilience and intolerance of uncertainty in the effect of healthcare professionals' coronavirus stigma on stress, *International Journal of Healthcare Management*. 2023. Vol. 16(1). P. 120–127. <https://doi.org/10.1080/20479700.2022.2079588>
- Malouf P., Quinlan E., Mohi S. Predicting burnout in Australian mental health professionals: uncertainty tolerance, impostorism and psychological inflexibility. *Clinical Psychologist*. 2023. Vol. 27(2). P. 186–195. <https://doi.org/10.1080/13284207.2022.2163159>
- McLain D. L. The MSTAT-I: A new measure of an individual's tolerance for ambiguity. *Educational and Psychological Measurement*. 1993. Vol. 53(1). P. 183–189. <https://doi.org/10.1177/0013164493053001020>
- Norton R.W. Measure of ambiguity tolerance. *Journal of Personality Assessment*. 1975. Vol. 39(6). P. 607–619. https://doi.org/10.1207/s15327752jpa3906_11

Personal Predictors of Future Teachers' Tolerance of Uncertainty

- Stoycheva, K. (2008). The new and the best: Ambiguity tolerance and creativity motivation. A cross cultural content analysis. *International Journal of Psychology*, 43(3/4), 6. URL: https://eprints.nbu.bg/id/eprint/1631/1/ICP2008_IS%20008_Stoycheva.pdf
- Stoycheva, K. (2010). Tolerance for ambiguity, creativity, and personality. *Bulgarian Journal of Psychology* (SEERCP 2009 Conference Papers, Part Two), 1–4, 178–188. URL: https://eprints.nbu.bg/id/eprint/1705/1/SEERCP2009_Katya%20Stoycheva.pdf
- Trudel, P., & Cormier S. (2023). Intolerance of uncertainty, pain catastrophizing, and symptoms of depression: a comparison between adults with and without chronic pain. *Psychology, Health & Medicine*. <https://doi.org/10.1080/13548506.2023.2240073>
- Weissenstein, A., Ligges, S., Brouwer, B., Marschall, B., & Friederichs, H. (2014). Measuring the ambiguity tolerance of medical students: a cross-sectional study from the first to sixth academic. *Bio-MedCentral Family Practice*, 15(6). <https://doi.org/10.1186/1471-2296-15-6>
- Wu, X., Gu, X., & Zhang, H. (2016). The facilitative effects of ambiguous figures on creative solution. *The Journal of Creative Behavior*, 53(1), 44–51. <https://doi.org/10.1002/jocb.161>
- Zerach, G., & Levi-Belz, Y. (2019). Intolerance of uncertainty moderates the association between potentially morally injurious events and suicide ideation and behavior among combat veterans. *Journal of Traumatic Stress*, 32(3), 424–436. <https://doi.org/10.1002/jts.22366>
- Осин Е. Н. Факторная структура версии шкалы общей толерантности к неопределённости Д. МакЛейна. *Психологическая диагностика*. 2010. № 2. С. 65–86. URL: <https://www.academia.edu/3145455>
- Paralkar U., Knutson D. Coping with academic stress: Ambiguity and uncertainty tolerance in college students, *Journal of American College Health*. 2021. <https://doi.org/10.1080/07448481.2021.1965148>
- Quinlan E. & Deane F. P. A longitudinal study of trainee psychologists' tolerance of uncertainty, state anxiety and confidence in case formulation. *Australian Psychologist*. 2021. Vol. 56(6). P. 499–510. <https://doi.org/10.1080/00050067.2021.1965855>
- Quinlan E., Deane F.P., Schilder S., Read E. Confidence in case formulation and pluralism as predictors of psychologists' tolerance of uncertainty. *Counselling Psychology Quarterly*. 2022. Vol. 35(4). P. 943–958. <https://doi.org/10.1080/09515070.2021.1997918>
- Quinlan E., Schilder S., Deane F. P. "This wasn't in the manual": a qualitative exploration of tolerance of uncertainty in the practicing psychology context. *Australian Psychologist*. 2021. Vol. 56(2). P. 154–167. <https://doi.org/10.1080/00050067.2020.1829451>
- Salamanca-Balen N., Qiu M., Merluzzi T. V. COVID-19 pandemic stress, tolerance of uncertainty and well-being for persons with and without cancer. *Psychology & Health*. 2021. <https://doi.org/10.1080/08870446.2021.2020273>
- Stoycheva K. The new and the best: Ambiguity tolerance and creativity motivation. A cross cultural content analysis. *International Journal of Psychology*. 2008. Vol. 43(3/4). P. 6. URL: https://eprints.nbu.bg/id/eprint/1631/1/ICP2008_IS%20008_Stoycheva.pdf
- Stoycheva K. Tolerance for ambiguity, creativity, and personality. *Bulgarian Journal of Psychology* (SEERCP 2009 Conference Papers, Part Two). 2010. Vol. 1–4. P. 178–188. URL: https://eprints.nbu.bg/id/eprint/1705/1/SEERCP2009_Katya%20Stoycheva.pdf
- Trudel P., Cormier S. Intolerance of uncertainty, pain catastrophizing, and symptoms of depression: a comparison between adults with and without chronic pain. *Psychology, Health & Medicine*. 2023. <https://doi.org/10.1080/13548506.2023.2240073>
- Weissenstein A., Ligges S., Brouwer B., Marschall B., Friederichs H. Measuring the ambiguity tolerance of medical students: a cross-sectional study from the first to sixth academic. *Bio-MedCentral Family Practice*. 2014. Vol. 15(6). <https://doi.org/10.1186/1471-2296-15-6>
- Wu X., Gu X., Zhang H. The facilitative effects of ambiguous figures on creative solution. *The Journal of Creative Behavior*. 2016. Vol. 53(1). P. 44–51. <https://doi.org/10.1002/jocb.161>
- Zerach G., Levi-Belz Y. Intolerance of uncertainty moderates the association between potentially morally injurious events and suicide ideation and behavior among combat veterans. *Journal of Traumatic Stress*. 2019. Vol. 32(3). P. 424–436. <https://doi.org/10.1002/jts.22366>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-8>

How to Cite (Style APA):

Zavatska N., Petrenko M., Zavatskyi V., & Zhyharenko I. (2023). Operationalization of Temporality of Future Professionals in the Field of Socionomics in the Dimensions of Psychological Well-being. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 156–173. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-8>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Завацька Н., Петренко М., Завацький В., Жигаренко І. Особистісні предиктори толерантності до невизначеності майбутніх педагогів. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 156–173. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-8>

UDC 159.9.07:[378.091.212:314/316]:159.923.2

Operationalization of Temporality of Future Professionals in the Field of Socionomics in the Dimensions of Psychological Well-being

Операціоналізація темпоральності майбутніх фахівців
соціономічного профілю у вимірах психологічного благополуччя

Received: May 01, 2023

Accepted: October 27, 2023

Nataliia Zavatska

Doctor of Psychological Sciences, Full
Professor, Head,
Department Social Psychology
and Social Work,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National
University, Ukraine
n.e.zavadaska@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8148-0998>

Maksym Petrenko

Candidate of Philosophical Sciences,
Doctoral Student,
Department of Practical Psychology
and Social Work,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National
University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-2506-5305>

Vadym Zavatskyi

Doctor of Psychological Sciences,
Associate Professor, Full Professor,
Department of Psychology and Sociology,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National
University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-9946-9113>

Ihor Zhyharenko

Doctor of Psychological Sciences,
Full Professor, Full Professor,
Department of Psychology and Sociology,
Volodymyr Dahl East Ukrainian
National University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-8059-3920>

Наталія Завацька

доктор психологічних наук, професор,
завідувачка,
кафедра практичної психології
та соціальної роботи,
Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля, Україна
n.e.zavadaska@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0001-8148-0998>

Максим Петренко

кандидат філософських наук, докторант,
кафедра практичної психології
та соціальної роботи,
Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-2506-5305>

Вадим Завацький

доктор психологічних наук, доцент,
професор,
кафедра психології та соціології,
Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9946-9113>

Ігор Жигаренко

доктор психологічних наук, професор,
професор,
кафедра психології та соціології,
Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-8059-3920>

Abstract

The purpose of the research is to theoretically substantiate and empirically operationalize temporality of future professionals in the field of socionomics in the dimensions of psychological well-being. The purpose and hypothesis entail the following important tasks of the research: to find statistically significant differences of the research parameters between the samples of undergraduate students (seeking a Bachelor's degree) and postgraduate students (seeking a Master's degree); to establish statistically significant correlations of temporality with independent variables; to compare the samples of the respondents of an optimal profile (Group II) and the respondents of a general profile (Group I). **Methods:** theoretical – analysis, generalization and comparison; empirical – the questionnaire “Zimbardo Time Perspective Inventory” (ZTPI) (Zimbardo & Boyd, 1999), adapted by O. Senyk (2012); the questionnaire “The scales of psychological well-being” (SPW) (Ryff & Keyes, 1995) adapted by S. Karaskanova (2011); the average score of the students' academic performance was calculated using ECTS (a 100-point scale). **Results.** It was found that undergraduates (Group I) have a significant advantage only by one parameter – “future” (F) ($U=612.000$; $p=.003$). A correlation matrix was created. Ten significant correlations ($p\leq.05$; $p\leq.01$) of the parameters of time perspective with independent variables were registered. The total sample was divided into two groups: an optimal profile (Group 2) and a general profile (Group 1). An expected advantage of an optimal profile was registered by four scales: “life purpose” ($t = 3.12$; $p \leq .010$), “positive relationships” ($t = 2.42$; $p \leq .050$), “level of psychological well-being” ($t = 2.21$; $p \leq .050$) and “average score of academic performance” ($t = 2.45$; $p \leq .050$). **Discussion and conclusions.** It was explained that a statistically significant advantage of the sample of undergraduates over the sample of postgraduates by the positive future (PF) ($U=612.000$; $p>.010$) is a high level of optimistic intentions in life perspective, a lack of negative or any other experience of practical activity and belief in one's own success. It was substantiated that a life purpose in an optimal profile is a major dimension which has the highest level of a statistically significant difference ($p \leq .010$) in comparison with a general profile. It was generalized that operationalization of temporality of future professionals in the field of socionomics in the dimensions of psychological well-being possesses scientific novelty, and the obtained empirical data should be taken into consideration by organizers of educational process at universities.

Keywords: educational space, undergraduate, postgraduate, university, life perspective, time perspective, self-actualization.

Анотація

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування й емпірична операціоналізація темпоральності майбутніх фахівців соціономічного профілю у вимірах психологічного благополуччя. Важливі завдання дослідження випливають з мети і гіпотези: з'ясування статистично достовірних відмінностей досліджуваних параметрів між вибірками бакалаврів і магістрантів; з'ясування статистично достовірних зв'язків темпоральності з незалежними змінними; компаративне дослідження вибірки респондентів оптимального (групи II) і загального профілів (групи I). **Методи:** теоретичні – аналізування, узагальнення і порівняння; емпіричні – опитувальник “Часова перспектива особистості” (ЧПО) (Zimbardo, Boyd, 1999), адаптація О. Сенік (2012); опитувальник “Шкали психологічного благополуччя” (ШПБ) (Ryff, Keyes, 1995), адаптація С. Карсканової (2011); середній бал успішності здобувачів визначено за ECTS (100-бальна шкала). **Результати.** З'ясовано, що бакалаври (група I) мають значущу перевагою за єдиним параметром – “майбутнє” (М) ($U=612.000$; $p=.003$). Побудовано кореляційну матрицю і зафіксовано десять достовірних кореляційних зв'язків ($p\leq.05$; $p\leq.01$) параметрів часової перспективи з незалежними змінними. Здійснено поділ вибіркової сукупності на дві групи: оптимальний (група 2) і загальний профілі (група 1). Зафіксовано очікувану перевагу оптимального профілю за чотирма шкалами: “мета життя” ($t = 3.12$; $p \leq .010$), “позитивні стосунки” ($t = 2.42$; $p \leq .050$), “рівень психологічного благополуччя” ($t = 2.21$; $p \leq .050$) і “середній бал успішності” ($t = 2.45$; $p \leq .050$). **Дискусія і висновки.** Пояснено, що статистично достовірною перевагою вибірки бакалаврів за позитивним майбутнім (ПМ) ($U=612.000$; $p>.010$) є високим рівнем оптимістичних інтенцій життєвої перспективи, відсутністю негативного чи будь-якого досвіду практичної діяльності, вірою у свою успішність, на відміну від вибірки магістрантів. Обґрунтовано, що мета життя в оптимальному профілі є стрижневим виміром, який має найвищий рівень статистично достовірної відмінності ($p \leq .010$) від загального профілю. Узагальнено, що операціоналізація темпоральності майбутніх фахівців соціономічного профілю у вимірах психологічного благополуччя має наукову новизну, а з'ясовані емпіричні дані доцільно взяти до уваги організаторам освітнього процесу в університетах.

Ключові слова: освітній простір, бакалавр, магістрант, університет, життєва перспектива, часова перспектива, самоактуалізація.

Introduction

Training professionals in the field of socioeconomics requires the subjects of this activity – degree-seekers of three levels, scientific-pedagogical workers and administrations of higher education institutions – to be involved in continuous innovative development, learn and master advanced technologies in comparison with the available ones and direct administrative activity towards managing changes and innovations. Such articulation of the outlined issue requires theoretical substantiation of the fundamental statements, empirical research and operationalization of the obtained results. Operationalization of such psychological content parameters of educational and professional activities as temporality and psychological well-being is timely and is always the focus of scientists' attention. The phenomena “temporality” and “psychological well-being” in terms of adolescence under the current social transformations (Kovtunyk et al., 2023; Luthra et al., 2023; Senyk et al., 2022) are not defined clearly and regarded partially as a latent mental resource which requires not only empirical examination, but also operationalization in educational process (Zavatskyi et al., 2018). Sometimes perfect conditions for obtaining education, ideal up-to-date real and virtual educational spaces, modern interactive technologies, libraries-transformers, co-working centers, innovative applications, educational development programs and pedagogical methods do not have a desirable effect. A content component related to meaning of life, value orientations and psychological well-being can be lost when trying to reach a high standard of education quality. The reason for it is in a temporal plane, in the ability to connect the algorithm of the present steps with the model of the expected future focused on achievement of a desirable result (Popovych et al., 2020; 2021). It is within the dimensions of the concept “university” (Letiucha et al., 2019). It is also necessary to take into consideration a resultant component of educational and professional activities that requires us to pay attention to such a parameter as academic performance in the context of our research. There are scientific studies which demonstrate that adolescents

Вступ

Підготовка фахівців соціономічного профілю вимагає від суб'єктів цієї діяльності – здобувачів трьох рівнів, науково-педагогічних працівників і адміністрації закладів вищої освіти – перманентного інноваційного розвитку, ознайомлення й опанування новітніх технологій у порівнянні з діючими і спрямованості адміністративної діяльності на управління змінами і нововведеннями. Така артикуляція окресленої проблематики вимагає теоретичного обґрунтування вихідних положень, емпіричного дослідження й операціоналізації отриманих результатів. Операціоналізація таких психологічних змістових параметрів навчально-професійної діяльності, як темпоральність і психологічне благополуччя є своєчасною і знаходиться у площині постійної уваги дослідників. Феномени “темпоральність” і “психологічне благополуччя” осіб юнацького віку в соціальних трансформаціях сьогодення (Kovtunyk et al., 2023; Luthra et al., 2023; Senyk et al., 2022), не мають однозначного тлумачення і почасти залишаються латентним ментальним ресурсом, який потребує не тільки емпіричного тлумачення, але й операціоналізації в освітній процес (Zavatskyi et al., 2018). Подекуди ідеальні умови для опанування освіти, сучасні ідеальні віртуальні й реальні простори для навчання, сучасні інтерактивні засоби, бібліотеки-трансформери, коворкінг-центри, інноваційні застосунки, навчально-розвивальні програми і педагогічні технології не дають бажаного ефекту. За заявленою високою планкою якості освіти може бути втраченою змістова складова, зв'язана з сенсом, ціннісними орієнтаціями і психологічним благополуччям. Причина почасти лежить у темпоральній площині, здатності зв'язати алгоритм сьогочасних кроків із моделлю очікуваного майбутнього, яка сфокусована на досягненні бажаного результату (Popovych et al., 2020; 2021), знаходиться у вимірах концепту “університет” (Letiucha et al., 2019). Також необхідно врахувати результуючу складову навчально-професійної діяльності, яка вимагає звернути увагу, в контексті нашого дослідження, на такий параметр, як успішність. У науковій літературі є дослідження, у яких продемонстровано, що в представників юнацького віку почасти спостерігається занижений енергетичний потенціал, який позначається на результатах

sometimes have low energetic potential which has an impact not only on the results of educational and professional activities, but also on other activities in which they are engaged (Hudimova et al., 2021). Activeness and the sense of life rhythm of young people seeking a degree comprise a mental and physical resource. This characteristic is called time competence (Mordkovich et al., 2020). Time competence is an important factor of the formation and development of an individual gaining professional skills. Time competence affects the formation of professional identity, everyday algorithms of an individual's self-realization and self-actualization are activated through it. Contemporary degree-seekers possess considerably better characteristics of mobility, perform a great number of responsibilities in public life. These and other activities are focused through the prism of psychological well-being. As empirical studies show, high results and activeness do not always correlate with the parameters of psychological well-being (Popovych et al., 2023). There are experimental studies showing statistically significant changes of the parameters of attentiveness, anxiety and happiness in the experimental group in comparison with the control group consisting of college students (Crowley et al., 2022). Empirical studies finding that physical exercises and sporting activities have a positive effect on higher education degree-seekers' endocrine profile are of scientific interest. In turn, it slows down the release of stress hormones and makes an individual calm and happy (Fisher et al., 2019). Correspondingly, low indexes of psychological well-being, a lack of self-realization and learned helplessness make young people migrate and seek better conditions for professional self-realization (Blynova et al., 2022). It often accelerates the processes of mental exhaustion and professional crises (Bocheliuk et al., 2020). Physical education classes are an obligatory component of all educational programs in the field of socionomics. It was empirically found and proved that lecturers' ability to manage their emotions in teaching has a positive effect on psychological well-being and satisfaction with their job. An increase in the number of courses on managing emotions and measures contributing to a reduction in

не тільки навчально-професійної діяльності, але й на усіх активностях, якими особи цього віку зайняті (Hudimova et al., 2021). Активність і відчуття темпоритму життя здобувачів освіти, йдеться про осіб юнацького віку, є ментальним і фізичним ресурсом. Цю характеристику іменують часовою компетентністю (Mordkovich et al., 2020). Часова компетентність є важливим чинником становлення та розвитку здобувача фаху. Вона впливає на формування професійної ідентичності, через неї здійснюються повсякденні алгоритми самореалізації та самоактуалізації особистості. Сучасні здобувачі володіють значно вищими характеристиками мобільності, виконують неймовірно велику кількість обов'язків громадського життя. Ці та інші активності фокусуються крізь призму психологічного благополуччя. Як показують емпіричні дослідження, не завжди висока результативність і активність корелюють із параметрами психологічного благополуччя (Popovych et al., 2023). Є експериментальні дослідження, у яких продемонстровано статистично значущі зміни параметрів уважності, тривожності і щастя в експериментальній групі, порівняно з контрольною групою, яку склали студенти коледжу (Crowley et al., 2022). Становлять науковий інтерес емпіричні дослідження, в яких з'ясовано, що заняття фізичною культурою і спортом здобувачів вищої освіти позитивно впливають на гормональний стан людського організму. Це у свою чергу сповільнює утворення гормонів стресу і робить людину спокійною та щасливою (Fisher et al., 2019). Відповідно низькі показники психологічного благополуччя, нереалізованість і навчена безпорадність спонукають молодих людей до міграційних процесів, пошуку кращих умов професійної самореалізації (Blynova et al., 2022). Не рідко це може пришвидшувати процеси психічного вигорання, професійної кризи (Bocheliuk et al., 2020). Фізична культура є обов'язковою компонентною усіх освітніх програм соціономічного профілю. Емпірично з'ясовано і доказано, що вміння викладачами керувати своїми емоціями під час викладацької праці позитивно впливає на психологічне благополуччя та задоволеність роботою. Рекомендацією є збільшення кількості курсів з управління емоціями та заходів, що сприятимуть зняттю емоційного трудового навантаження вчителів. Це також, зазначають

professional emotional loads of teachers is recommended. As the researchers K. Chen and C. Chen (2022) highlight, it will also allow avoiding emotional discordance and increasing work performance. A resultant component is as important for achieving psychological well-being as a procedural one. We think that a combination of both and permanent contradictions will lead to medium and high levels of psychological well-being. A correlation between motivation and psychological well-being was found in the research by T. Öktem and Y. Çingöz (2023). The scientists draw a conclusion that aspiration for psychological well-being can incentivize an individual to be active. There is an empirical study finding correlations of time perspectives with motivational orientations of young people (Lawler et al., 2021; Popovych et al., 2022). We can generalize that retrospective analysis allowed outlining the investigated problem in different aspects and proceeding to an empirical part.

Operationalization of temporality of future professionals in the field of socionomics in the dimensions of psychological well-being is regarded as finding statistically significant differences, correlations, advantages and substantiating them theoretically in the context of educational-professional training for higher education degree-seekers. The obtained operational algorithms can create a competitive advantage in providing educational services for higher education institutions.

Hypotheses: 1) psychological content parameters of temporality, psychological well-being and the average score of academic performance will not have statistically significant differences between the samples of undergraduates and postgraduates in the field of socionomics; 2) parameters of temporality will have statistically significant correlations with the average score of academic performance and parameters of psychological well-being; 3) comparative research of the sample of respondents with an optimal profile (group II) and respondents with a general profile (group I) will have statistically significant differences.

The purpose of the research is to theoretically substantiate and empirically operationalize temporality of future professionals in the field of socionomics in the dimensions of psychological well-being.

дослідники K. Chen, C. Chen (2022), дозволить уникнути емоційного дисонансу та підвищить результативність праці. Результуюча складова є важливою у досягненні психологічного благополуччя так само, як і процесуальна. Вважаємо, що поєднання обох і постійні протиріччя сприятимуть середньому та високому рівням психологічного благополуччя. З'ясовано зв'язок мотивації з психологічним благополуччям у дослідженні T. Öktem and Y. Çingöz (2023). Науковці дійшли висновку, що прагнення до психологічного благополуччя може спонукати займати активну позицію. Є емпіричне дослідження, в якому встановлено кореляційні зв'язки часових перспектив із мотиваційною спрямованістю молодих людей (Lawler et al., 2021; Popovych et al., 2022). Узагальнюємо, що ретроспективне аналізування дозволило багатоаспектно окреслити досліджувану проблему і перейти до емпіричної частини.

Під операціоналізацією темпоральності майбутніх фахівців соціономічного профілю у вимірах психологічного благополуччя розуміємо визначення статистично достовірних відмінностей, зв'язків, переваг та їх теоретичне обґрунтування у контексті навчально-професійної підготовки здобувачів. Отримані операційні алгоритми можуть створити конкурентну перевагу в наданні освітніх послуг між закладами вищої освіти.

Гіпотеза: 1) змістові психологічні параметри темпоральності, психологічного благополуччя і середнього балу успішності не матимуть статистично достовірних відмінностей між вибірками бакалаврів і магістрів соціономічного профілю; 2) параметри темпоральності матимуть статистично достовірні кореляційні зв'язки зі середнім балом успішності й параметрами психологічного благополуччя; 3) компаративне дослідження вибірки респондентів оптимального (групи II) і загального профілів (групи I) матиме статистично достовірні відмінності.

Метою дослідження є теоретичне обґрунтування й емпірична операціоналізація темпоральності майбутніх фахівців соціономічного профілю у вимірах психологічного благополуччя.

Методи

Методологія. Методологічну базу емпіричного дослідження темпоральності майбутніх фахівців соціономічного профілю

Methods

Methodology. Concepts related to the investigated problem comprise methodological foundations of the empirical research on temporality of future professionals in the field of socionomics in the dimensions of psychological well-being. The major ideas of the concept of an individual's time perspective (Zimbardo & Boyd, 1999), the concept of an individual's psychological well-being (Ryff & Keyes, 1995; Soren & Ryff, 2023), the main aspects of professional identity (Jankowski et al., 2022; Nosov et al., 2020) were considered in the research. Modern empirical studies related to our research subject in terms of a health-maintaining function of psychological well-being (Atan, 2023; Mahlo & Windsor, 2021) were analyzed.

Participants. The total sample of future professionals in the field of socionomics involved undergraduates of the first-fourth years of study (a Bachelor's degree program) and postgraduates of the first-second years of study (a Master's degree program). All the participants are the students of Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Kyiv, Ukraine). We should emphasize that the higher education institution was relocated for the second time and relevantly reflects transformation processes of the present. We think it is appropriate to differentiate between the age of undergraduates and postgraduates: the age of the undergraduate respondents ranged from 18 to 23 years ($M=22.23$; $SD=\pm 2.92$; $Me=22$; $Mo=20$); the age of the postgraduate respondents ranged from 22 to 38 years ($M=27.44$; $SD=\pm 3.48$; $Me=27.50$; $Mo=23$). The total sample consisted of 236 participants (undergraduates – $n=124$; 52.54%; postgraduates – $n=112$; 47.46%). The research involved males ($n=45$; 19.07%) and females ($n=191$; 80.93%).

Procedure and Instruments. The main psychodiagnostic instrument used for establishing parameters of temporality is "Zimbardo Time Perspective Inventory" (ZTPI) (Zimbardo & Boyd, 1999), adapted on the Ukrainian sample by O. Senyk (2012). Five scales reflecting dependent variables were applied: two scales relate to the dimension of the past – positive (PP) and negative (NP); two scales relate to the dimension of the present – hedonistic (HP) and fatalistic (FP) and one scale

у вимірах психологічного благополуччя склали релевантні до досліджуваної проблеми концепції. Використано вихідні тези концепції часової перспективи особистості (Zimbardo, Boyd, 1999), концепції психологічного благополуччя особистості (Ryff, Keyes, 1995; Soren, Ryff, 2023), вихідні положення професійної ідентичності (Jankowski et al., 2022; Nosov et al., 2020). Проаналізовано сучасні емпіричні праці, дотичні до предмета нашого дослідження, які зачіпали здоров'язбережувальну функцію психологічного благополуччя (Atan, 2023; Mahlo, Windsor, 2021).

Учасники. Вибіркову сукупність майбутніх фахівців соціономічного профілю склали здобувачі перших-четвертих курсів бакалаврату й першого та другого курсів магістратури. Усі здобувачі є студентами Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (Київ, Україна). Зазначимо, що заклад вищої освіти є вдруге релокованим і релевантно відображає трансформаційні процеси нашого сьогодення. Вважаємо за доцільне розмежувати віковий діапазон бакалаврів і магістрантів: вік респондентів-бакалаврів склав від 18 до 23 років ($M=22.23$; $SD=\pm 2.92$; $Me=22$; $Mo=20$); вік респондентів-магістратів – від 22 до 38 років ($M=27.44$; $SD=\pm 3.48$; $Me=27.50$; $Mo=23$). Загальну кількість вибіркової сукупності склали 236 осіб (бакалаври – $n=124$; 52.54%; магістранти – $n=112$; 47.46%). У дослідженні взяли участь особи чоловічої ($n=45$; 19.07%) і жіночої ($n=191$; 80.93%) статі.

Процедура та інструменти. Ключовим психодіагностичним інструментом, за допомогою якого визначено параметри темпоральності, є опитувальник "Часова перспектива особистості" (ЧПО) (Zimbardo, Boyd, 1999), адаптований на українській вибірці О. Сенік (2012). Застосовано п'ять шкал, які відобразили залежні змінні: дві шкали стосуються виміру минулого – позитивного (ПМ) і негативного (НМ); дві шкали стосуються виміру теперішнього – гедоністичного (ГТ) і фаталістичного (ФТ) та одна шкала майбутнього (М). Подані параметри цілісно окреслили феномен темпоральності, у вимірах теплового, сентиментального ставлення до минулого; відразливого сприйняття особистісних спогадів минулого; об'єктивного досвіду складних і травмуючих подій; ризикового ставлення до поточного життя; прагнення до тимчасової насолоди; навченої безпорадності в житті; домінування зусиль задля досягнення мети; інтерналізації

relates to the future (F). The given parameters thoroughly outlined the phenomenon of temporality in the dimensions of warm and sentimental attitude towards the past; aversive perception of personal memories from the past; objective experience of difficult and traumatic events; risky attitude towards the present life; aspiration for temporary pleasure; learned helplessness in life; dominance of efforts for achieving a goal; internationalization of activeness of one's activity. The questionnaire "The scales of psychological well-being" (SPW) (Ryff & Keyes, 1995) adapted on the Ukrainian sample by S. Karskanova (2011) was used. All the six main scales were applied: positive relationships (PR), autonomous position (AP), managing an environment (ME), self-acceptance (SA), personal growth (PG) and life purpose (LP) and the integral scale (LPWB). Additional scales were not used. Homogeneity of the empirical dataset was tested, the Cronbach- α coefficients being at a medium level and at the level higher than the medium: .767 and .703. The average score (AS) of the respondents' academic performance was calculated on the basis of the exam results using the data of ECTS, calculated by a 100-point scale.

Variables. Time orientations of the positive and negative past, the hedonistic and fatalistic present and the future were dependent variables of empirical operationalization. The parameters of psychological well-being comprised a list of independent variables. The average score of the respondents' academic performance was an important additional variable which was used as a resultant measurement.

Organization of Research. The empirical part of the research was conducted in November – December of the academic year 2022–2023. The results of the first semester (winter examinations) was used as the average score of academic performance. Data processing, discussion and design took place in the second semester of the academic year 2022–2023. The Ethics Committee of the higher education institution allowed conducting the planned research. All the requirements of respondents' confidentiality and awareness were met. The research was organized using a summative strategy with the elements of comparison.

Statistical Analysis. In order to process the empirical data, the software "SPSS" of version 23.01 and the graphical editor MS

активності своєї діяльності. Застосовано опитувальник "Шкали психологічного благополуччя" (ШПБ) (Ryff, Keyes, 1995), адаптований на українській вибірці С. Карскановою (2011). Використано усі шість основних шкал: позитивні стосунки (ПС), автономна позиція (АП), управління середовищем (УС), самосприйняття (СП), особистісне зростання (ОЗ) й мета життя (МЖ) та інтегральну шкалу (РПБ). Додаткові шкали не застосовувалися. Перевірено однорідність емпіричного масиву даних і отримано коефіцієнти Кронбаха (α) на середньому та вищому від середнього рівнях: .767 і .703. Середній бал (СБ) успішності здобувачів визначено за результатами сесії, використовуючи дані ECTS, розраховані за 100-бальною шкалою.

Змінні. Залежними змінними емпіричної операціоналізації є часові орієнтації позитивного і негативного минулого, гедоністичного і фаталістичного теперішнього та майбутнього. Параметри психологічного благополуччя склали перелік незалежних змінних. Важливу додаткову змінну, яку було введено як результуючий вимір, склав середній бал успішності здобувачів.

Організація дослідження. Емпіричну частину дослідження проведено впродовж листопада – грудня 2022–2023 навчального року. Середній бал взято за результатами першого семестру (зимова сесія). Обробку даних, дискусію, дизайн реалізовано у другому семестрі 2022–2023 навчального року. Етичний комітет закладу вищої освіти дозволив проведення планового дослідження. Витримано всі вимоги конфіденційності й поінформованості респондентів. Дослідження організовано за констативною стратегією з елементами зіставлення.

Статистичне аналізування. Для обробки емпіричних даних використано комп'ютерну програму "SPSS" version 23.01 та графічний редактор MS "Word". Для порівняння описових частотних характеристик, з'ясування статистично достовірних відмінностей і значущих зв'язків використано такі коефіцієнти: коефіцієнт Кронбаха (α), коефіцієнт Манна-Уїтні (U), коефіцієнт кореляції Спірмена (r_s), критерій Ст'юдента (t). Значущими рівнями достовірності були $p \leq .050$ і $p \leq .010$.

Результати

Згідно з визначеною стратегією емпіричного дослідження зіставлено за двома незалежними вибірками параметри описових частотних

“Word” were applied. In order to compare descriptive frequency characteristics, find statistically significant differences and establish significant correlations, the following coefficients were used: Cronbach- α coefficient, the Mann-Whitney U-test, Spearman’s correlation coefficient (r_s), Student’s t-test. The levels of reliability $p \leq 0.050$ and $p \leq 0.010$ were considered significant.

Results

According to the strategy of our empirical research, the parameters of descriptive frequency characteristics were compared by two independent samples: the arithmetic mean (M); the standard deviation (SD); the median (Me); the mode (Mo). The total sample of future professionals in the field of socionomics was represented by two investigated groups: Group 1 – undergraduates ($n=124$; 52.54%) and Group 2 – postgraduates ($n=112$; 47.46%). Statistically significant differences were found by means of the non-parametric criterion – Mann-Whitney U-test. Tabl. 1 contains the results of comparison of the investigated parameters of the descriptive frequency characteristics in Group 1 and Group 2 by “Zimbardo Time Perspective Inventory” (ZTPI) (Zimbardo & Boyd, 1999).

The results of comparison indicated one statistically significant dimension – the future (F) ($U=612.000$; $p=.003$). It was found that the respondents of Group 1 (undergraduates) surpass their older colleagues – Group 2 (postgraduates) – by behavioral efforts made for achieving their goal. We highlight that, even if the variation by groups is taken into consideration, there are no statistically significant differences between the obtained parameters of temporality and the norms, given in the Ukrainian version of the questionnaire adapted by O. Senyk (2012) and the empirical data obtained in other studies (Popovych et al., 2022).

Tabl. 2 gives the results of comparison of the investigated parameters of descriptive frequency characteristics in Group 1 and Group 2 by the questionnaire “The scales of psychological well-being” (SPW) (Ryff & Keyes, 1995), and also contains an additional measurement – the average score of the respondents’ academic performance (AS).

The obtained results did not show statistically significant differences in the investigated groups that indicates a relatively even distribution of the obtained data. We can emphasize the tendency of an advantage of Group 2 by

характеристик: середнє арифметичне розподілу (M); середнє квадратичне відхилення розподілу (SD); медіана розподілу (Me); мода розподілу (Mo). Вибіркову сукупність майбутніх фахівців соціономічного профілю представлено двома досліджуваними групами: група 1 – бакалаври ($n=124$; 52.54%) і група 2 – магістранти ($n=112$; 47.46%). Статистично достовірні відмінності з’ясовано за допомогою непараметричного критерію – коефіцієнта Манна-Уїтні (U). У табл. 1 подано результати порівняння досліджуваних параметрів у групі 1 і групі 2 описових частотних характеристик за опитувальником “Часова перспектива особистості” (ЧПО) (Zimbardo, Boyd, 1999).

Результати порівняння засвідчили один статистично достовірний вимір – майбутнє (M) ($U=612.000$; $p=.003$). З’ясовано, що респонденти групи 1 (бакалаври) переважають своїх старших колег – групу 2 (магістранти) за докладеними зусиллями в поведінці задля поставленої мети. Констатуємо, що отримані параметри темпоральності, навіть враховуючи варіативність за групами, не мають статистично достовірних відмінностей від норм, запропонованих в українській адаптованій версії опитувальника за О. Сеник (2012) та емпіричними даними, отриманими в інших дослідженнях (Popovych et al., 2022).

У табл. 2 подано результати порівняння досліджуваних параметрів групи 1 і групи 2 описових частотних характеристик за опитувальником “Шкали психологічного благополуччя” (ШПБ) (Ryff, Keyes, 1995), а також подано додатковий вимір – середній бал успішності здобувачів (СБ).

Отримані результати не показали статистично достовірних відмінностей у досліджуваних групах, що свідчить про відносно рівномірну розподіленість отриманих даних. Можемо підкреслити тенденцію переваги групи 2 за параметром управління середовищем (УС) ($U=696.000$; $p=.102$). Порівняння з нормами української адаптованої версії за С. Караскановою (2011) та отриманими результатами інших емпіричних дослідження також не показали достовірних відмінностей (Березовська, 2020; Popovych et al., 2023). Констатуємо, що зафіксований єдиний статистично достовірний рівень відмінності M ($U=612.000$; $p=.003$) (див. табл. 1) засвідчує перевагу групи 1 (бакалаври), що дає підстави спростувати першу гіпотезу.

Table 1. The results of comparison of the descriptive frequency characteristics by (ZTPI) (Zimbardo & Boyd, 1999) (n=236)
Таблиця 1. Результати порівняння описових частотних характеристик за “ЧПО” (Zimbardo, Boyd, 1999) (n=236)

Groups Групи	DFC ОЧХ	Parameters Параметри				
		PP ПМ	NP НМ	HP ГТ	FP ФТ	F М
Group 1 Група 1	M	3.71	2.29	3.41	2.12	4.45
	SD	±.76	±.49	±.56	±.45	±.69
	Me	4.00	2.50	3.50	2.00	4.50
	Mo	3.00	3.00	4.00	3.00	4.00
Group 2 Група 2	M	3.35	2.72	3.29	2.35	3.42
	SD	±.68	±.62	±.53	±.46	±.54
	Me	3.50	3.00	3.00	2.50	3.30
	Mo	3.00	3.00	3.00	3.00	3.00
Mann-Whitney U-test Критерій Манна-Уїтні (U)	U	622.00	766.00	911.00	898.00	612.00
	p	.062	.123	.874	.703	.003

Note: Group 1 – sample of undergraduates; Group 2 – sample of postgraduates; DFC – parameters of descriptive frequency characteristics; M – arithmetic mean; SD – standard deviation; Me – median; Mo – mode. U – value by Mann-Whitney test; p – significance level; PP – positive past; NP – negative past; HP – hedonistic present; FP – fatalistic present; F – future.

Примітка: група 1 – вибірка бакалаврів; група 2 – вибірка магістрантів; ОЧХ – параметри описових частотних характеристик; М – середнє арифметичне розподілу; SD – середнє квадратичне відхилення розподілу; Me – медіана розподілу; Mo – мода розподілу. U – значення за критерієм Манна-Уїтні; p – рівень значущості; ПМ – позитивне минуле; НМ – негативне минуле; ГТ – гедоністичне теперішнє; ФТ – фаталістичне теперішнє; М – майбутнє.

Table 2. The results of comparison of the descriptive frequency characteristics by (SPW) (Ryff & Keyes, 1995) (n=236)
Таблиця 2. Результати порівняння описових частотних характеристик за “ШПБ” (Ryff, Keyes, 1995) (n=236)

Groups Групи	DFC ОЧХ	Parameters Параметри							
		PR ПС	AP АП	ME УС	SA СП	PG ОЗ	LP МЖ	LPWB РПБ	AS СБ
Group 1 Група 1	M	58.97	60.12	59.17	53.54	61.64	59.57	359.21	77.35
	SD	±9.12	±9.01	±8.49	±8.12	±9.03	±9.10	±57.34	±12.45
	Me	59.00	60.00	59.00	53.50	62.00	59.50	359.00	77.00
	Mo	54.00	58.00	53.00	54.00	58.00	60.00	331.00	74.00
Group 2 Група 2	M	54.22	57.03	63.34	58.23	59.12	57.34	349.44	81.44
	SD	±8.01	±8.45	±9.91	±9.01	±8.45	±8.89	±55.88	±14.03
	Me	54.00	57.00	63.50	58.00	59.00	57.50	345.00	82.00
	Mo	55.00	55.00	67.00	51.00	60.00	59.00	332.00	80.00
Mann-Whitney U-test Манна-Уїтні (U)	U	712.00	987.00	696.00	993.00	899.00	729.00	649.00	907.00
	p	.079	.854	.102	.909	.704	.081	.065	.845

Note: Group 1 – sample of undergraduates; Group 2 – sample of postgraduates; DFC – parameters of descriptive frequency characteristics; M – arithmetic mean; SD – standard deviation; Me – median; Mo – mode. U – value by Mann-Whitney test; p – significance level; PR – positive relationships; AP – autonomous position; ME – managing an environment; SA – self-acceptance; PG – personal growth; LP – life purpose; LPWB – level of psychological well-being; AS – average score.

Примітка: група 1 – вибірка бакалаврів; група 2 – вибірка магістрантів; ОЧХ – параметри описових частотних характеристик; М – середнє арифметичне розподілу; SD – середнє квадратичне відхилення розподілу; Me – медіана розподілу; Mo – мода розподілу. U – значення за критерієм Манна-Уїтні; p – рівень значущості; ПС – позитивні стосунки; АП – автономна позиція; УС – управління середовищем; СП – самоприйняття; ОЗ – особистісне зростання; МЖ – мета життя; РПБ – рівень психологічного благополуччя; СБ – середній бал.

the parameter “managing an environment” (ME) (U=696.000; p=.102). Comparison with the norms of the Ukrainian version adapted by S. Karaskanova

Далі з’ясовано кореляційні зв’язки, використовуючи коефіцієнт кореляції Спірмена (r). Оскільки немає рівномірного розподілу

(2011) and the results obtained in other empirical studies also did not show significant differences (Berezovska, 2020; Popovych et al., 2023). We highlight that the only statistically significant level of differences F ($U=612.000$; $p=.003$) (see. Tabl. 1) indicates an advantage of Group 1 (undergraduates) that enables us to disprove the first hypothesis.

Further, correlations were established using Spearman's correlation coefficient (r_s). Since there is no even distribution of the empirical data which corresponds to the Gaussian curve, Spearman's correlation coefficient (r_s) was used. The purpose was to identify the impact of the parameters of psychological well-being and the average score of academic performance on the dependent variables of temporality. All the correlations established in the research are given in the correlation matrix (Tabl. 3).

The given correlation pleiade complements the matrix in its content aspect. Fig. 1 visualizes significance of statistical correlations and the colors highlight all the correlations of the investigated parameters.

The parameter "future" F ($p<.050$; $p<.010$) has a quantitative advantage in statistically significant correlations (four) with "life purpose" LP ($r_s=.226$; $p=.003$), "personal growth" PG ($r_s=.179$; $p=.007$),

емпіричних даних, який відповідає кривій Гауса, використано коефіцієнт кореляції Спірмена (r_s). Метою є з'ясування впливу параметрів психологічного благополуччя, середнього балу успішності на залежні змінні темпоральності. З'ясовано і подано всі зв'язки дослідження у кореляційній матриці (табл. 3).

Подано кореляційну плеяду, яка у змістовому плані доповнила матрицю. На рис. 1 наочно позначено значущість статистичних кореляційних зв'язків і виокремлено кольоровою гаммою усі залежності та зв'язки досліджуваних параметрів.

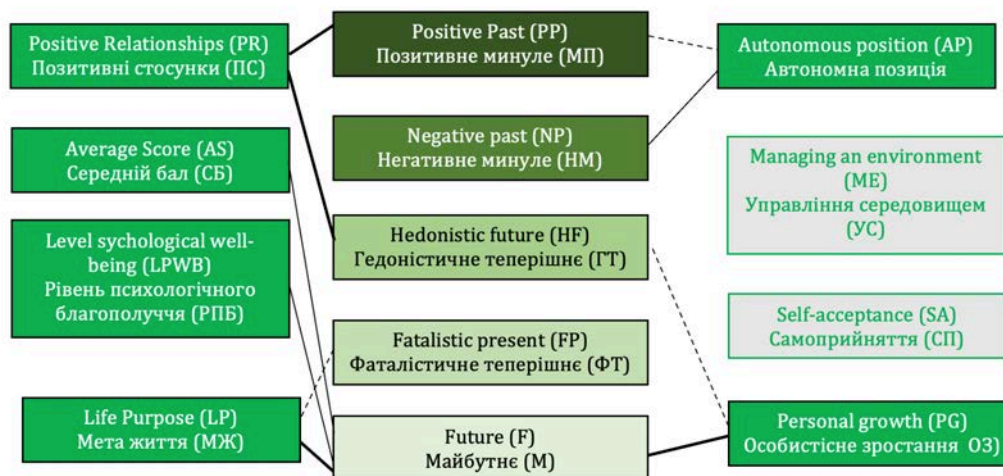
Кількісну перевагу у статистично достовірних зв'язках (чотири) має параметр "майбутнє" M ($p<.050$; $p<.010$) з "метою життя" $MЖ$ ($r_s=.226$; $p=.003$), "особистісним зростанням" $ОЗ$ ($r_s=.179$; $p=.007$), "рівнем психологічного благополуччя" $РПБ$ ($r_s=.132$; $p=.039$), "середнім балом" $СБ$ ($r_s=.141$; $p=.031$). Це дає підстави констатувати, що часова орієнтація "майбутнє" для майбутніх фахівців соціономічного профілю є найбільш залежною й основною. З'ясовано, що всі параметри темпоральності мають статистично достовірні зв'язки ($p<.050$; $p<.010$), зокрема, по два – "позитивне минуле" ($ПМ$) і "гедоністичне теперішнє" ($ГТ$); по одному – "негативне

Table 3. Correlation matrix of the investigated parameters ($n=236$) by Spearman's correlation coefficient (r_s)
Таблиця 3. Кореляційна матриця за Спірмена (r_s) досліджуваних параметрів ($n=236$)

Scale Шкали	r_s	Parameters Параметри							
		PR ПС	AP АП	ME УС	SA СП	PG ОЗ	LP МЖ	LPWB РПБ	AS СБ
PP ПМ	r_s	.187**	-.133*	-.111	.052	-.065	.062	.112	.102
	p	.004	.035	.133	.423	.343	.334	.139	.223
NP НМ	r_s	.051	.134*	-.109	-.088	-.079	-.109	-.101	.088
	p	.512	.036	.141	.159	.798	.141	.187	.267
HP ГТ	r_s	.223**	-.100	.112	.067	-.135*	-.104	.101	.109
	p	.003	.188	.140	.562	.037	.139	.187	.141
FP ФТ	r_s	.089	.059	.089	-.050	.023	-.136*	.022	.060
	p	.341	.449	.341	.525	.767	.033	.770	.602
F M	r_s	.049	.039	.068	.059	.179**	.226**	.132*	.141*
	p	.501	.654	.754	.497	.007	.003	.039	.031

Note: PP – positive past; NP – negative past; HP – hedonistic present; FP – fatalistic present; F – future; r_s – Spearman's correlation coefficient; p – nominal value; PR – positive relationships; AP – autonomous position; ME – managing an environment; SA – self-acceptance; PG – personal growth; LP – life purpose; LPWB – level of psychological well-being; AS – average score; * – correlation at the level $p \leq .050$ i ** – correlation at the level $p \leq .010$ (given in **bold type**).

Примітка: ПМ – позитивне минуле; НМ – негативне минуле; ГТ – гедоністичне теперішнє; ФТ – фаталістичне теперішнє; М – майбутнє; r_s – коефіцієнт кореляції Спірмена; p – номінальне значення; ПС – позитивні стосунки; АП – автономна позиція; УС – управління середовищем; СП – самоприйняття; ОЗ – особистісне зростання; МЖ – мета життя; РПБ – рівень психологічного благополуччя; СБ – середній бал; * – кореляція на рівні $p \leq .050$ i ** – кореляція на рівні $p \leq .010$ (позначено **жирним** шрифтом).

Note: ——— positive correlations with $p \leq .050$; ——— positive correlations with $p \leq .010$; ..... negative correlations with $p \leq .010$; ..... negative correlations with $p \leq .050$.

Примітка: ——— позитивні зв'язки при $p \leq .050$; ——— позитивні зв'язки при $p \leq .010$; ..... від'ємні зв'язки при $p \leq .010$; ..... від'ємні зв'язки при $p \leq .050$.

Fig. I. Pleiade of correlations between the parameters of temporality, psychological well-being and the average score (n=236)

Рис. I. Кореляційна плеяда параметрів темпоральності з психологічним благополуччям і середнім балом (n=236)

“level of psychological well-being” LPWB ($r_s = .132$; $p = .039$) and “average score” AS ($r_s = .141$; $p = .031$). It allows stating that the time orientation “future” is the most dependent and the most important one for future professionals in the field of sociconomics. It was found that all the parameters of temporality have statistically significant correlations ($p < .050$; $p < .010$), in particular, “positive past” (PP) and “hedonistic present” (HP) – two per each one; “negative past” (NP) and “fatalistic present” (FP) – one per each one. We can see that “managing an environment” and “self-acceptance” have no correlations with temporality. The parameters of statistically significant correlations of “future” F ($p < .050$; $p < .010$) with the average score of academic performance and the parameters of psychological well-being were registered that allows stating that the second hypothesis is confirmed.

In order to find differences in the samples of respondents with an optimal profile (Group 2) and respondents of a general profile (Group 1), a comparative stage of the research was organized. The explanation of P. Zimbardo and J. Boyd (2015) was used as a basis for defining an optimal profile of time perspective. The researchers described

минуле” (НМ) і “фаталістичне теперішнє” (ГТ). Констатуємо, що “управління середовищем” і “самоприйняття” не мають жодного кореляційного зв'язку з темпоральністю. Зафіксовано параметри статистично достовірних кореляційних зв'язків “майбутнього” М ($p < .050$; $p < .010$) зі середнім балом успішності й параметрами психологічного благополуччя, які дають підстави стверджувати, що другу гіпотезу доказано.

З метою встановлення відмінностей у вибірках респондентів оптимального (групи 2) і загального профілів (групи 1) організовано компаративний етап дослідження. За основу визначення оптимального профілю часової перспективи взято тлумачення Р. Zimbardo і J. Boyd (2015). Дослідники описали оптимальний профіль як поєднання високого рівня позитивного майбутнього, середнього і високого рівнів майбутнього, середніх значень параметра гедоністичного теперішнього і низьких рівнів за рештою шкал темпоральності. Респонденти оптимального профілю склали групу II, усі решта – загального профілю – групу I. Вибір респондентів групи II за зазначеними параметрами здійснено вручну. Нами відібрано $n = 58$ (24.58%) респондентів оптимального і $n = 178$ (75.42%) загального профілю.

an optimal profile as a combination of a high level of the positive future, a medium level and a high level of the future, medium values of the parameter of the hedonistic present and low levels by the rest of the scales of temporality. The respondents with an optimal profile comprised Group II, the rest of the respondents – with a general profile – comprised Group I. The respondents of Group II were selected manually by the mentioned parameters. $n=58$ (24.58%) respondents with an optimal profile and $n=178$ (75.42%) respondents with a general profile were selected.

Tabl. 4 gives the results of comparison of the investigated parameters of the samples of Group II and Group I by Student's *t*-test.

An expected advantage of an optimal profile was found by four scales: PR ($t = 2.42$; $p \leq .050$), AP ($t = 3.12$; $p \leq .010$), LPWB ($t = 2.21$; $p \leq .050$) and AS ($t = 2.45$; $p \leq .050$). The life purpose in an optimal profile is a key dimension which has the highest level of a statistically significant difference ($p \leq .010$). We assume that the rest of significant differences ($p \leq .050$): PR ($t = 2.42$), LPWB ($t = 2.21$) and AS ($t = 2.45$) are secondary and dependent on an individual's life purpose. No statistically significant difference was expectedly registered in a general profile (Group I). The results of comparative research of the sample

У табл. 4 подано результати порівняння досліджуваних параметрів вибірок групи II і групи I за критерієм Стьюдента (*t*).

З'ясовано очікувану перевагу оптимального профілю за чотирма шкалами: ПС ($t = 2.42$; $p \leq .050$), МЖ ($t = 3.12$; $p \leq .010$), РПБ ($t = 2.21$; $p \leq .050$) і СБ ($t = 2.45$; $p \leq .050$). Мета життя в оптимальному профілі є стрижневим виміром, який має найвищий рівень статистично достовірної відмінності ($p \leq .010$). Допускаємо, що решта достовірних відмінностей ($p \leq .050$): ПС ($t = 2.42$), РПБ ($t = 2.21$) і СБ ($t = 2.45$) є вторинними і залежними від мети життя індивіда. У загальному профілі (група I) очікувано не зафіксовано жодної статистично достовірної відмінності. Результати компаративного дослідження вибірки респондентів оптимального (групи II) і загального (групи I) профілів мають статистично достовірні відмінності, що доказує третю гіпотезу дослідження.

Дискусія

Проблема операціоналізації темпоральності у вимірах психологічного благополуччя з урахуванням середнього балу успішності посідає одне з чільних місць у методичному забезпеченні й організації освітнього процесу майбутніх фахівців соціономічного профілю. Дослідниками V. Plokhikh et al. (2021) з'ясовано зумовленість часового синтезу сенсомоторної дії реальним операційним змістом. Доказано,

Table 4. Comparison of the investigated parameters between Groups I and II ($n_I=178$; $n_{II}=58$)

Таблиця 4. Порівняння досліджуваних параметрів між групами I і II ($n_I=178$; $n_{II}=58$)

Scale Irfkb	M_I	M_{II}	Student's <i>t</i> -test Критерій Стьюдента (<i>t</i>)	<i>p</i>
	Group I Група I	Group II Група II		
PR	53.12	64.48	$t=2.42$	$p \leq .050$
AP	57.44	55.32	$t=-1.09$	$p \geq .050$
ME	53.17	61.98	$t=1.63$	$p \geq .050$
SA	51.56	55.23	$t=1.11$	$p \geq .050$
PG	56.12	63.01	$t=1.81$	$p \geq .050$
LP	42.52	67.12	$t=3.12$	$p \leq .010$
LPWB	331.12	378.89	$t=2.21$	$p \leq .050$
AS	68.22	84.12	$t=2.45$	$p \leq .050$

Note: M_I – the mean of Group I; M_{II} – the mean of Group II; Group I – sample of respondents with a general profile of time perspective; Group II – sample of respondents with an optimal profile of time perspective; *t* – Student's *t*-test (nominal measurement is given *in italics*); *p* – levels of significance; PR – positive relationships; AP – autonomous position; ME – managing an environment; SA – self-acceptance; PG – personal growth; LP – life purpose; LPWB – level of psychological well-being; AS – average score.

Примітка: M_I – середнє розподілу групи I; M_{II} – середнє розподілу групи II; група I – вибірка здобувачів із загальним профілем часової перспективи; група II – вибірка здобувачів з оптимальним профілем часової перспективи; *t* – критерій Стьюдента (номінальний вимір позначено *курсивом*); *p* – рівні значущості; ПС – позитивні стосунки; АП – автономна позиція; УС – управління середовищем; СП – самоприйняття; ОЗ – особистісне зростання; МЖ – мета життя; РПБ – рівень психологічного благополуччя; СБ – середній бал.

of respondents with an optimal profile (Group II) and respondents with a general profile (Group I) have statistically significant differences that confirms the third hypothesis of the research.

Discussion

The problem of operationalization of temporality in the dimensions of psychological well-being involving the average score of academic performance holds one of the most important places in methodological support and organization of educational process of future professionals in the field of socionomics. The researcher V. Plokhikh et al. (2021) established dependence of time synthesis of a sensori-motor action on real operational content. It was proved that successful time synthesis of a sensori-motor action in a situation of uncertainty is related to the quickest acceptance of an appropriate apperception scheme. It is obvious that the operationalized and given ready-made constructs can be those most adequate apperception schemes, which relate to the purpose and hypotheses of our research. In this context, the only registered statistically significant level of differences $F(U=612.000; p=.003)$ (see Tabl. 1) or the advantage of the sample of undergraduates over the sample of postgraduates can be explained by the fact that undergraduates possess a higher level of optimistic intentions of life perspective, a lack of negative or any other experience of practical activity, confidence in their success. Almost a third of postgraduates ($n=34; 30.34\%$) continued their education after obtaining a Bachelor's degree, whereas many of them have a break in obtaining a degree, but have work experience from minimal to 10 years. A significant percentage of postgraduates are employed in the area not related to their profession ($n=58; 51.79\%$). Obviously, the initial professionalization and professional adaptation were not always successful, that affected the investigated parameters and incentivized us to find a significant difference. As the results of the correlation matrix (see Tabl. 3) and correlation pleiade (див. рис. 1) show, a predominant number of statistically significant correlations – four ($p<.050; p<.010$) – indicate the importance of orientations towards tomorrow. At the same time, dominant orientation towards the purpose, i.e. a resultant component, can have

що успішний часовий синтез сенсомоторної дії в ситуації невизначеності зв'язаний із найшвидшим прийняттям адекватної аперцептивної схеми. Очевидно, що операціоналізовані й запропоновані готові конструкти можуть бути тими самими адекватними аперцептивними схемами, що є дотичними до мети й гіпотез нашого дослідження. У цьому контексті зафіксований єдиний статистично достовірний рівень відмінностей $M(U=612.000; p=.003)$ (див. табл. 1) або перевагу вибірки бакалаврів над магістрантами пояснюємо тим, що бакалаври володіють вищим рівнем оптимістичних інтенцій життєвої перспективи, відсутністю негативного чи будь-якого досвіду практичної діяльності, вірою у свою успішність. Майже третина магістрантів ($n=34; 30.34\%$) продовжили навчання після отримання рівня вищої освіти “бакалавр”, у той час як значна частина має перерву у здобутті освітніх рівнів, але має досвід професійної діяльності від мінімального до більш тривалого (до 10 років). Значний відсоток магістрантів працює не за спеціальністю ($n=58; 51.79\%$). Очевидно, первинна професіоналізація і професійна адаптація не завжди були успішними, що позначилося на досліджуваних параметрах і спонукало до встановлення достовірної відмінності. Як показали результати кореляційної матриці (див. табл. 3) і кореляційної плеяди (див. рис. 1) превалююча кількість статистично достовірних зв'язків – чотири ($p<.050; p<.010$) – вказує на важливість орієнтації на завтрашній день. У той же час превалююча орієнтація на мету, тобто результуючу складову, може негативно позначитися на процесуальній складовій – якості освітнього процесу, яким є уособленням орієнтацій теперішнього. Підтвердженням є найміцніший зв'язок “майбутнього” з “метою життя” МЖ ($r_s=.226; p=.003$) (див. табл. 3). Отримані дані в контексті орієнтації на результуючу складову знаходять підтвердження у дослідженні часової перспективи як чинника розвитку спортивної мотивації осіб юнацького віку (Роровуш et al., 2022). Співзвучною є значна кількість з'ясованих негативних статистично достовірних зв'язків із параметрами ФТ і НМ, домінування яких може бути небезпечним. У нашому дослідженні таким поєднанням виступає негативний статистично достовірний зв'язок “фаталістичного теперішнього” з МЖ ($r_s=-.136; p=.033$) і позитивний статистично

a negative impact on a procedural component – the quality of educational process, which embodies orientations towards the present. It is confirmed by the strongest correlation between “future” and “life purpose” ($r_s=.226$; $p=.003$) (see Tabl. 3). The obtained data in the context of orientations towards a resultant component are confirmed in the research on time perspective as a factor of developing sports motivation in adolescents (Popovych et al., 2022). We think a considerable number of the established negative statistically significant correlations with the parameters of FP and NP to be similar to the mentioned findings, and their dominance can be dangerous. In our research, a negative statistically significant correlation of “fatalistic present” with LP ($r_s=-.136$; $p=.033$) and a positive statistically significant correlation of “negative past” with AP ($r_s=.134$; $p=.036$) can be regarded as such a combination (see Tabl. 3). We emphasize that the respondents who combine high levels of these parameters pose the most serious danger. We state that an optimal profile of time perspective (Zimbardo & Boyd, 2015) possesses all characteristics of the well-developed time competence (Mordkovich et al., 2020). Time competence is a mental and physical resource, an important competitive advantage of future professionals. Division into an optimal and a general profile of time perspective is partially an indicator of the development of students’ time perspective. At the same time, the extreme high levels of an optimal profile not always ensure high indexes of psychological well-being, as the analysis of the dataset shows. High levels of self-demand can cause a low level of self-acceptance (SA) and high indexes of an autonomous position (AP). At the same time, we can observe that young people’s inclinations towards entertainment, enjoying comforts (high levels of HP) have a significant correlation (see Tabl. 3) with “positive relationships” ($r_s=.223$; $p=.003$) and have a negative impact on “personal growth” ($r_s=-.135$; $p=.037$). Operationalization of temporality of future professionals in the field of socionomics in the dimensions of psychological well-being allowed finding a number of important scientific facts confirmed by statistically significant coefficients and obtaining psychological substantiation.

достовірний зв’язок “негативного минулого” з АП ($r_s=.134$; $p=.036$) (див. табл. 3). Зазначимо, що найбільшу небезпеку складають респонденти, в яких поєднано високі рівні цих параметрів. Констатуємо, що оптимальний профіль часової перспективи (Zimbardo, Boyd, 2015) наділений усіма ознаками сформованої часової компетентності (Mordkovich et al., 2020). Часова компетентність є ментальним і фізичним ресурсом, важливою конкурентною перевагою майбутніх фахівців. Розподіл на оптимальний і загальний профілі часової перспективи почасти є індикатором сформованості часової компетентності здобувачів. У той же час крайні високі рівні оптимального профілю можуть не завжди забезпечувати високі показники психологічного благополуччя, як показало аналізування масиву даних. Високі вимоги до себе можуть спонукати до низького рівня самоприйняття (СП) та високих показників автономної позиції (АП). У той же час спостерігаємо, що спрямованість осіб юнацького віку до насолоди, отримання благ (високі рівні ГТ) мають значущу кореляцію (див. табл. 3) з “позитивними стосунками” ($r_s=.223$; $p=.003$) і негативно позначаються на “особистісному зростанні” ($r_s=-.135$; $p=.037$). Операціоналізація темпоральності майбутніх фахівців соціономічного профілю у вимірах психологічного благополуччя дозволила з’ясувати низку важливих наукових фактів, які підтверджені статистично достовірними коефіцієнтами і отримали психологічне обґрунтування.

Висновки

Обґрунтовано, що операціоналізація темпоральності майбутніх фахівців соціономічного профілю у вимірах психологічного благополуччя є алгоритмом визначення статистично достовірних відмінностей, зв’язків, переваг та їх теоретичного обґрунтування в контексті навчально-професійної підготовки здобувачів. Отримані операційні алгоритми можуть створити конкурентну перевагу в наданні освітніх послуг між закладами вищої освіти.

З’ясовано, що респонденти групи 1 (бакалаври) переважають своїх старших колег – групу 2 (магістранти) – за прикладеними зусиллями у поведінці задля поставленої мети, що відображено у статистично достовірному вимірі “майбутнє” (М) ($U=612.000$; $p=.003$). Встановлено десять статистично достовірних зв’язків параметрів часової перспективи

Conclusions

It was substantiated that operationalization of temporality of future professionals in the field of socioeconomics in the dimensions of psychological well-being is an algorithm for identifying statistically significant differences, correlations, advantages and theoretically substantiating them in the context of educational and professional training for degree-seekers. The obtained operational algorithms can create a competitive advantage in providing educational services for higher education institutions.

It was found that the respondents of Group 1 (seeking a Bachelor's degree) have an advantage over their older colleagues – Group 2 (seeking a Master's degree) – in behavioral efforts made to achieve their aims that is reflected in a statistically significant dimension "Future" (F) ($U=612.000$; $p=.003$). Ten statistically significant correlations of the parameters of time perspective with independent variables ($p<.050$; $p<.010$) were established. It was substantiated that the parameter "future", which has four statistically significant correlations: with LP ($r_s=.226$; $p=.003$), PG ($r_s=.179$; $p=.007$), LPWB ($r_s=.132$; $p=.039$) and AS ($r_s=.141$; $p=.031$), is the most dependent and the most important one. An expected advantage of an optimal profile was registered by four scales: PR ($t = 2.42$; $p \leq .050$), LP ($t = 3.12$; $p \leq .010$), LPWB ($t = 2.21$; $p \leq .050$) and AS ($t = 2.45$; $p \leq .050$), that confirmed again that the life purpose in an optimal profile is a major dimension, which has the highest level of a statistically significant difference ($p \leq .010$).

Implementation of the obtained operational constructs in educational space can create a competitive advantage in training future professionals in the field of socioeconomics for universities which provide educational services.

References

- Atan, G. (2023). Examination of the level of tolerance of uncertainty and psychological wellness of patients with epilepsy. *Epilepsy & Behavior*, 147, 109401. <https://doi.org/10.1016/j.yebeh.2023.109401>
- Bocheliuk, V. Y., Zavatska, N. Y., Bokhonkova, Y. O., Toba, M. V., & Panov, N. S. (2020). Emotional Burnout: Prevalence Rate and Symptoms in Different Socio-Professional Groups. *Journal*

з незалежними змінними ($p<.050$; $p<.010$). Обґрунтовано, що параметр "майбутнє", який має чотири статистично достовірні зв'язки: з МЖ ($r_s=.226$; $p=.003$), ОЗ ($r_s=.179$; $p=.007$), РПБ ($r_s=.132$; $p=.039$) і СБ ($r_s=.141$; $p=.031$), є найбільш залежним і основним. Зафіксовано очікувану перевагу оптимального профілю за чотирма шкалами: ПС ($t = 2.42$; $p \leq .050$), МЖ ($t = 3.12$; $p \leq .010$), РПБ ($t = 2.21$; $p \leq .050$) і СБ ($t = 2.45$; $p \leq .050$), що вчоргове підтвердило, що мета життя в оптимальному профілі є стрижневим виміром, який має найвищий рівень статистично достовірної відмінності ($p \leq .010$).

Імплементация в освітній простір отриманих операційних конструктів може створити конкурентну перевагу в підготовці майбутніх фахівців соціономічного профілю між університетами, що надають освітні послуги.

Список використаних джерел

- Atan G. Examination of the level of tolerance of uncertainty and psychological wellness of patients with epilepsy. *Epilepsy & Behavior*. 2023. Vol. 147. P. 109401. <https://doi.org/10.1016/j.yebeh.2023.109401>
- Bocheliuk V. Y., Zavatska N. Y., Bokhonkova Y. O., Toba M. V., Panov N. S. Emotional Burnout: Prevalence Rate and Symptoms in Different Socio-Professional Groups. *Journal of Intellectual Disability – Diagnosis and Treatment*. 2020. Vol. 8(1). P. 33–40. <https://doi.org/10.6000/2292-2598.2020.08.01.5>
- Березовська Л. Психологічне благополуччя та задоволеність життям: емпіричний ракурс. *Вісник Національного університету оборони України*. 2020. Вип. 53(3). С. 24–32. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2019-53-3-24-32>
- Blynova O., Derevianko S., Ivanova O., Popovych I., Estay Sepulveda J. G. Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*. 2022. Vol. 29. P. 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Карсканова С. В. Опитувальник "Шкали психологічного благополуччя" К. Ріфф: процес та результати адаптації. *Практична психологія та соціальна робота*. 2011. № 1. С. 1–10. <https://www.academia.edu/4482649/%D0%9E%D0%B-F%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%BB%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BA>
- Chen K., Chen C. Effects of University Teachers' Emotional Labor on their Well-Being and Job Satisfaction. *Revista de Cercetare si Interventie Sociala*. 2022. Vol. 78, 123–132, <https://doi.org/10.33788/rcis.78.8>
- Crowley C., Kapitula L. R., Munk D. Mindfulness, happiness, and anxiety in a sample of college students

- of Intellectual Disability – Diagnosis and Treatment, 8(1), 33–40. <https://doi.org/10.6000/2292-2598.2020.08.01.5>
- Berezovska, L. (2020). Psychological welfare and life satisfaction: an empirical view. *Bulletin of National Defense University of Ukraine*, 53(3), 24–32. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2019-53-3-24-32>
- Blynova, O., Derevianko, S., Ivanova, O., Popovych, I., & Estay Sepulveda, J. G. (2022). Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*, 29, 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Karskanova, S. V. (2011). K. Ryff's questionnaire "Scales of psychological well-being": the process and results of adaptation. *Practical psychology and social work*, 1, 1–10. <https://www.academia.edu/4482649/%D0%9E%D0%BF%D0%B8%D1%82%D1%83%D0%B2%D0%B0%D0%B%D1%8C%D0%BD%D0%B8%D0%BA>
- Chen, K., & Chen, C. (2022). Effects of University Teachers' Emotional Labor on their Well-Being and Job Satisfaction. *Revista de Cercetare si Interventie Sociala*, 78, 123–132. <https://doi.org/10.33788/rcis.78.8>
- Crowley, C., Kapitula, L. R., & Munk, D. (2022). Mindfulness, happiness, and anxiety in a sample of college students before and after taking a meditation course. *Journal of American College Health*, 70(2), 493–500. <https://doi.org/10.1080/07448481.2020.1754839>
- Fisher, J. J., Kaitelidou, D., & Samoutis, G. (2019). Happiness and physical activity levels of first year medical students studying in Cyprus: a cross-sectional survey. *BMC Medical Education*, 19, 475. <https://doi.org/10.1186/s12909-019-1790-9>
- Hudimova, A., Popovych, I., Savchuk, O., Liashko, V., Pyslar, A., & Hrys, A. (2021). Research on the relationship between excessive use of social media and young athletes' physical activity. *Journal of Physical Education and Sport*, 21(6), 3364–3373. <https://doi.org/10.7752/jpes.2021.06456>
- Jankowski, T., Bak, W., & Miciuk, L. (2022). Adaptive self-concept: Identifying the basic dimensions of self-beliefs. *Self and Identity*, 21(7), 739–774. <https://doi.org/10.1080/15298868.2021.1997796>
- Kovtunyk, I., Ishchenko, Y., Yuvsechko, Y., Tychyna, V., & Datso, T. (2023). Social Changes that Occurred on the European Continent Due to the War in Ukraine. Lessons Learned or History Repeating?. *Revista de Cercetare si Interventie Sociala*, 82, 38–49. <https://doi.org/10.33788/rcis.82.3>
- Lawler, M., Heary, C., & Nixon, E. (2021). Irish adolescents' perspectives of the factors influencing before and after taking a meditation course. *Journal of American College Health*. 2022. Vol. 70(2). Vol. 493–500. <https://doi.org/10.1080/07448481.2020.1754839>
- Fisher J. J., Kaitelidou D., Samoutis G. Happiness and physical activity levels of first year medical students studying in Cyprus: a cross-sectional survey. *BMC Medical Education*. 2019. Vol. 19. P. 475. <https://doi.org/10.1186/s12909-019-1790-9>
- Hudimova A., Popovych I., Savchuk O., Liashko V., Pyslar A., Hrys A. Research on the relationship between excessive use of social media and young athletes' physical activity. *Journal of Physical Education and Sport*. 2021. Vol. 21(6). Vol. 3364–3373. <https://doi.org/10.7752/jpes.2021.06456>
- Jankowski T., Bak W., Miciuk L. Adaptive self-concept: Identifying the basic dimensions of self-beliefs. *Self and Identity*. 2022. Vol. 21(7). P. 739–774. <https://doi.org/10.1080/15298868.2021.1997796>
- Kovtunyk I., Ishchenko Y., Yuvsechko Y., Tychyna V., Datso T. Social Changes that Occurred on the European Continent Due to the War in Ukraine. Lessons Learned or History Repeating?. *Revista de Cercetare si Interventie Sociala*. 2023. Vol. 82. P. 38–49. <https://doi.org/10.33788/rcis.82.3>
- Lawler M., Heary C., Nixon E. Irish adolescents' perspectives of the factors influencing motivation in team sport. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*. 2021. Vol. 6(13). P. 920–935. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2020.1795706>
- Letiucha L., Petrov O., Zavatskyi V. Concept UNIVERSITY: Comparative Characteristics of Lexicographic and Psycholinguistic Portrait. *PSYCHOLINGUISTICS*. 2019. Vol. 26(2). P. 208–223. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2019-26-2-208-223>
- Luthra, S., Agrawal, S., Kumar, A., Sharma, M., Joshi, s., & Kumar, J. (2023). Psychological well-being of young adults during COVID-19 pandemic: Lesson learned and future research agenda. *Heliyon*, 9(5), e15841. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e15841>
- Mahlo L., Windsor T. D. Older and more mindful? Age differences in mindfulness components and well-being. *Aging & Mental Health*. 2021. Vol. 25(7). P. 1320–1331. <https://doi.org/10.1080/13607863.2020.1734915>
- Mordkovich O., Samohvalova O., Galtseva O. The Specifics of the Formation of the Temporal Competence of Students of Economic Profile. In: Solovev, D.B., Savaley, V.V., Bekker, A.T., Petukhov, V.I. (eds) Proceeding of the International Science and Technology Conference "FarEastCon 2019". *Smart Innovation, Systems and Technologies*. 2020. Vol. 172. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-15-2244-4_43
- Nosov P. S., Popovych I. S., Cherniavskyi V. V., Zinchenko S. M., Prokopchuk Y. A., Makarchuk D. V. Automated

- motivation in team sport. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 6(13), 920–935. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2020.1795706>
- Letiucha, L., Petrov, O., & Zavatskyi, V. (2019). Concept UNIVERSITY: Comparative Characteristics of Lexicographic and Psycholinguistic Portrait. *PSYCHOLINGUISTICS*, 26(2), 208–223. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2019-26-2-208-223>
- Luthra, S., Agrawal, S., Kumar, A., Sharma, M., Joshi, s., & Kumar, J. (2023). Psychological well-being of young adults during COVID-19 pandemic: Lesson learned and future research agenda. *Heliyon*, 9(5), e15841. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e15841>
- Mahlo, L., & Windsor, T. D. (2021). Older and more mindful? Age differences in mindfulness components and well-being. *Aging & Mental Health*, 25(7), 1320–1331. <https://doi.org/10.1080/13607863.2020.1734915>
- Mordkovich, O., Samohvalova, O., & Galtseva, O. (2020). The Specifics of the Formation of the Temporal Competence of Students of Economic Profile. In: Solovev, D.B., Savaley, V.V., Bekker, A.T., Petukhov, V.I. (eds) Proceeding of the International Science and Technology Conference “FarEastCon 2019”. *Smart Innovation, Systems and Technologies*, 172. Springer, Singapore. https://doi.org/10.1007/978-981-15-2244-4_43
- Nosov, P.S., Popovych, I.S., Cherniavskiy, V.V., Zinchenko, S. M., Prokopchuk Y. A., & Makarchuk D. V. (2020). Automated identification of an operator anticipation on marine transport. *Radio Electronics, Computer Science, Control*, 3, 158–172. <https://doi.org/10.15588/1607-3274-2020-3-15>
- Öktem, T., & Çingöz, Y. E. (2023). The Effect of Motivation to Participate in Sports on Happiness Level in University Students. *Education Quarterly Reviews*, 6(1), 388–394. <https://doi.org/10.31014/aior.1993.06.01.715>
- Plokhikh, V., Popovych, I., Zavatska, N., Losiyevska, O., Zinchenko, S., Nosov, P., & Aleksieieva, M. (2021). Time Synthesis in Organization of Sensorimotor Action. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 12(4), 164–188. <https://doi.org/10.18662/brain/12.4/243>
- Popovych, I., Chervinska, I., Kazibekova, V., Vasylyk, V., Verbeschuk, S., & Gniezdilova, V. (2022). Young athletes’ time perspective as a factor in the development of sports motivation. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(10), 2427–2435. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.10310>
- Popovych I., Pavliuk M., Hrys A., Sydorenko O., Fedorenko A., & Khanetska T. (2021). Pre-game expected mental states in men’s mini-football teams: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 21(2), 772–782. <https://doi.org/10.7752/jpes.2021.02096>
- identification of an operator anticipation on marine transport. *Radio Electronics, Computer Science, Control*. 2020. Vol. 3. P. 158–172. <https://doi.org/10.15588/1607-3274-2020-3-15>
- Öktem T., Çingöz Y. E. The Effect of Motivation to Participate in Sports on Happiness Level in University Students. *Education Quarterly Reviews*. 2023. Vol. 6(1). P. 388–394. <https://doi.org/10.31014/aior.1993.06.01.715>
- Plokhikh V., Popovych I., Zavatska N., Losiyevska O., Zinchenko S., Nosov P., Aleksieieva M. Time Synthesis in Organization of Sensorimotor Action. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2021. Vol. 12(4). P. 164–188. <https://doi.org/10.18662/brain/12.4/243>
- Popovych I., Chervinska I., Kazibekova V., Vasylyk V., Verbeschuk S., Gniezdilova V. Young athletes’ time perspective as a factor in the development of sports motivation. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022. Vol. 22(10). P. 2427–2435. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.10310>
- Popovych I., Pavliuk M., Hrys A., Sydorenko O., Fedorenko A., Khanetska T. Pre-game expected mental states in men’s mini-football teams: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2021. Vol. 21(2). P. 772–782. <https://doi.org/10.7752/jpes.2021.02096>
- Popovych I., Shevchenko N., Raievska Ya., Myshchysyn M., Hoian I., Yakovleva S., Los O. Operationalization of physical work ability of young athletes in terms of psychological well-being. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23(6). P. 1456–1464. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.06178>
- Popovych I., Zavatskyi V., Tsiuniak O., Nosov P., Zinchenko S., Mateichuk V., Zavatskyi Yu., Blynova O. Research on the Types of Pre-game Expectations in the Athletes of Sports Games. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. Vol. 20(1). P. 43–52. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.01006>
- Ryff C. D., Keyes C. L. M. The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1995. Vol. 69(4). P. 719–727. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.4.719>
- Senyk O., Abramov V., Bedan V., Bunas A., Hrechkosii M., Lutsenko O., Mandzyk T., Wittmann M. Differences in Time Perspectives Measured under the Dramatically Changing Socioeconomic Conditions during the Ukrainian Political Crises in 2014/2015. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2022. Vol. 19. P. 7465. <https://doi.org/10.3390/ijerph19127465>
- Сеник О. Адаптація опитувальника часової перспективи особистості Ф. Зімбардо (ЗТPI). Соціальна психологія. 2012. № 1–2(51–52). С. 153–168. <https://www.researchgate.net/>

**Operationalization of Temporality of Future Professionals
in the Field of Socionomics in the Dimensions
of Psychological Well-being**

- Popovych, I., Shevchenko, N., Raievska, Ya., Myshchyn, M., Hoian, I., Yakovleva, S., & Los, O. (2023). Operationalization of physical workability of young athletes in terms of psychological well-being. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(6), 1456-1464. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.06178>
- Popovych, I., Zavatskyi, V., Tsiuniak, O., Nosov, P., Zinchenko, S., Mateichuk, V., Zavatskyi, Yu., & Blynova, O. (2020). Research on the Types of Pre-game Expectations in the Athletes of Sports Games. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(1), 43-52. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.01006>
- Ryff, C. D., & Keyes, C. L. M. (1995). The structure of psychological well-being revisited. *Journal of Personality and Social Psychology*, 69(4), 719-727. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.69.4.719>
- Senyk, O., Abramov, V., Bedan, V., Bunas, A., Hrechko-sii, M., Lutsenko, O., Mandzyk, T., & Wittmann, M. (2022). Differences in Time Perspectives Measured under the Dramatically Changing Socioeconomic Conditions during the Ukrainian Political Crises in 2014/2015. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 19, 7465. <https://doi.org/10.3390/ijerph19127465>
- Senyk, O. (2012). Adaptation of Ph. Zimbardo's time perspective inventory (ZTPI). *Social psychology*, 1-2(51-52), 153-168. https://www.researchgate.net/publication/280938555_Adaptacia_opituvalnika_casovoi_perspektivi_osobistosti_F_Zimbardo_ZTPI
- Soren, A., & Ryff, C. D. (2023). Meaningful Work, Well-Being, and Health: Enacting a Eudaimonic Vision. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 20(16), 6570. <http://dx.doi.org/10.3390/ijerph20166570>
- Zavatskyi, V. Yu., Zavatskyi, Yu. A., & Spytyska, L.V. (2018). The formation of subjective well-being of person. *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Social Inequalities and Economic Growth*, 55(3), 40. <https://doi.org/10.15584/nsawg.2018.3.28>
- Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (1999). Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*, 77(6), 1271-1288. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.77.6.1271>
- Zimbardo, P. G., & Boyd, J. N. (2015). Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. In M. Stolarski, N. Fieulaine, & W. van Beek (Eds.), *Time perspective theory; Review, research and application: Essays in honor of Philip G. Zimbardo* (pp. 17-55). Springer International Publishing/Springer Nature. https://doi.org/10.1007/978-3-319-07368-2_2
- publication/280938555_Adaptacia_opituvalnika_casovoi_perspektivi_osobistosti_F_Zimbardo_ZTPI
- Soren A., Ryff C. D. Meaningful Work, Well-Being, and Health: Enacting a Eudaimonic Vision. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2023. Vol. 20(16). P. 6570. <http://dx.doi.org/10.3390/ijerph20166570>
- Zavatskyi V. Yu., Zavatskyi Yu. A., Spytyska L. V. The formation of subjective well-being of person. *Nierówności społeczne a wzrost gospodarczy. Social Inequalities and Economic Growth*. 2018. Vol. 55(3). P. 40. <https://doi.org/10.15584/nsawg.2018.3.28>
- Zimbardo P. G., Boyd J. N. Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1999. Vol. 77(6). P. 1271-1288. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.77.6.1271>
- Zimbardo P. G., Boyd J. N. Putting time in perspective: A valid, reliable individual-differences metric. In M. Stolarski, N. Fieulaine, W. van Beek (Eds.), *Time perspective theory; Review, research and application: Essays in honor of Philip G. Zimbardo* (pp. 17-55). Springer International Publishing/Springer Nature. 2015. https://doi.org/10.1007/978-3-319-07368-2_2

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-9>

How to Cite (Style APA):

Chaikovska O., Melnyk L., & Kuzo L. (2023). Interrelation of Communicative Speech Competence and Prosocial Behavior of Students. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 174–195. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-9>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Чайковська О., Мельник Л., Кузьо Л. Взаємозв'язок комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки студентів. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 174–195. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-9>

UDC [316.77-047.22:316.627]:378.091.212

Interrelation of Communicative Speech Competence and Prosocial Behavior of Students

Взаємозв'язок комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки студентів

Received: May 29, 2023

Accepted: October 30, 2023

Oksana Chaikovska

Ph.D. in Psychology, Associate Professor,
Department of General
and Practical Psychology
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko
National University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-0799-4987>

Liudmyla Melnyk

Ph.D. in Pedagogy, Associate Professor,
Department of Social Pedagogy
and Social Work
Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko
National University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-3563-3137>

Liubov Kuzo

Ph.D. in Psychology, Associate Professor,
Department of Foreign Languages
and the Culture of Professional
Communication
Lviv State University of Internal Affairs,
Ukraine
kuzolyubov09@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1554-3262>

Оксана Чайковська

кандидат психологічних наук, доцент,
кафедра загальної та практичної
психології
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-0799-4987>

Людмила Мельник

кандидат педагогічних наук, доцент,
кафедра соціальної педагогіки
і соціальної роботи
Кам'янець-Подільський національний
університет імені Івана Огієнка, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-3563-3137>

Любов Кузьо

кандидат психологічних наук, доцент,
кафедра іноземних мов та культури
фахового мовлення
Львівський державний університет
внутрішніх справ, Україна
kuzolyubov09@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-1554-3262>

Abstract

The article presents the results of theoretical and empirical analysis of the influence of communicative speech competence on the development of prosocial behavior of future specialists in the field of sociology. **The purpose** of the research is to study the interrelation between the level of development of communicative speech competence and prosocial behavior of students. **Methods** used in the study: analysis of scientific sources, observations, surveys to determine the level of development of communicative competence and prosocial behavior; methods of mathematical statistics. **Results.** The peculiarities of the development of communicative control in communication, the level of communicative competence, speech competence, the level of empathic abilities, prosocial tendencies of professional competencies of students at different stages of study: the first year (the stage of entering the profession) and the sixth year of study (obtaining a complete higher education) are revealed in the course of the research. The findings demonstrate a positive correlation between the level of communicative speech training among the first-year students and their indicators of empathic abilities and altruistic tendencies in prosocial behavior. Moreover, an inverse relationship was observed between the level of communicative speech training and the inclination towards conformity and compliance. Among the master's students, a positive association is evident between enhanced communicative speech training and heightened levels of empathy and compliant prosocial tendencies. Conversely, an inverse relationship is observed between communicative speech training and emotionality and altruism, as well as a reduced inclination towards providing assistance to individuals in need of emotional support and selfless charitable help. Statistically significant differences in the level of communicative speech competence and the development of empathic tendencies are identified between the first-year and sixth-year student groups, with the latter exhibiting higher levels. **Discussion and conclusions.** It is argued that raising the level of communicative characteristics of socionomic students significantly influences the manifestation of prosocial tendencies. It is suggested that the educational training of socionomic professionals does not entirely bridge the existing gap between personal and professional development of students. The identified influence of the development of communicative speech competence on the formation of socionomic students' prosocial behavior points to the necessity of further research on the development of the communicative speech component in the training of psychologists and social workers.

Key words: social and personal characteristics, communicative control, empathy, altruism, empathic abilities, prosocial inclinations.

Анотація

У статті представлено результати теоретичного та емпіричного аналізування проблеми впливу комунікативно-мовленнєвої компетентності на розвиток просоціальної поведінки майбутніх фахівців соціономічного фаху. **Метою** дослідження є вивчення взаємозв'язку між рівнем розвитку комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки студентів. У дослідженні використано **методи:** аналізування наукових джерел, спостереження, опитування з метою з'ясування рівня розвитку комунікативної компетентності та просоціальної поведінки, методи математичної статистики. **Результати.** З'ясовано особливості розвитку комунікативного контролю у спілкуванні, рівень сформованості компетентності в спілкуванні; мовленнєвої компетентності, рівень емпатійних здібностей, просоціальні тенденції фахових компетентностей у студентів на різних етапах навчання: першого року (етап входження в професію) і шостого року навчання (здобуття повної вищої освіти). Встановлено, що чим вищий рівень комунікативно-мовленнєвої підготовки у студентів-першокурсників, тим вищі показники емпатійних здібностей та альтруїстичної тенденції просоціальної поведінки, а рівень конформізму та поступливості знижується. Виявлено, що у студентів-магістрів зі збільшенням комунікативно-мовленнєвої підготовки підвищується емпатія та поступлива просоціальна тенденція, при цьому знижується емоційність та альтруїзм, орієнтація на надання допомоги людям, які мають потребу в емоційній підтримці та можливість безкорисливого і благодійного надання допомоги. Констатовано статистично достовірні відмінності у групах студентів першого та шостого курсів у рівні комунікативно-мовленнєвої підготовки та рівні розвитку емпатійних тенденцій. Відповідно, магістранти переважають першокурсників. **Дискусія і висновки.** Обґрунтовано, що підвищення рівня комунікативних характеристик у студентів соціономічного фаху має суттєвий вплив на прояв просоціальних тенденцій. Зроблено припущення, що освітня підготовка фахівців соціономічного фаху не долає існуючої невідповідності між особистісним і професійним становленням студентів. Зазначено, що виявлений вплив розвитку комунікативно-мовленнєвої компетентності на формування просоціальної поведінки у студентів соціономічного фаху вказує на необхідність подальшого дослідження проблеми розвитку комунікативно-мовленнєвої складової у підготовці психологів та соціальних працівників.

Ключові слова: соціально-особистісні характеристики, комунікативний контроль, емпатія, альтруїзм, емпатичні здібності, просоціальні схильності.

Introduction

Communicative speech competence occupies an important place among key professional skills of future specialists in the field of psychology and social work. It is also considered as a component of other key professional competencies and contributes to the development of prosocial behavior.

When studying the features of prosocial behavior, researchers emphasize the connection between: prosocial behavior and the personality orientation of adolescents (Jiang et al., 2021); different types of prosocial behavior and the level of social and personal characteristics (Korchakova, 2018); prosocial behavior of students and individual values (Samper et al., 2021). The training of psychologists and social workers involves the formation of prosocial behavior as the basis of a person's professional orientation. Prosocial behavior orientates the future specialist to moral values that lead to cooperation with other people, as well as the provision of selfless assistance.

There are a number of studies in psychological science that reveal the phenomenology and structure of communicative speech competence as an integral characteristic of communication. In particular, the conceptual foundations of speech influence are based on the psychology of activity and the psychology of communication (Irons, 2023; Fonteyn, 2020).

In the works of scientists, speech is characterized, important characteristics within the scope of directed communicative influence are considered, namely: the identification of speech influence with all types of speech communication (Kazmirenko et al., 2011); the study of non-verbal means of communication (Fonteyn, 2020). Researcher N. Shevchenko (2015) distinguishes between linguistic and speech competence, noting that linguistic competence corresponds to the cognitive-linguistic aspect, and speech competence – to the communicative-speech aspect of language, which characterizes the degree of development of a specialist's professional speech (Shevchenko, 2015).

The analysis of the studied competence shows that the concept of "speech competence" is an integral quality of the personality

Вступ

Комунікативно-мовленнєва компетентність посідає важливе місце серед ключових професійних навичок майбутніх фахівців у сфері психології та соціальної роботи. Вона також є складовою інших ключових професійних компетентностей і сприяє розвитку просоціальної поведінки.

Досліджуючи особливості просоціальної поведінки, науковці наголошують на зв'язку: між просоціальною поведінкою та спрямованістю особистості підлітків (Jiang et al., 2021); різних типів просоціальної поведінки та рівнем соціально-особистісних особливостей (Корчакова, 2018); просоціальної поведінки студентів з індивідуальними цінностями (Samper et al., 2021). Підготовка психологів і соціальних працівників передбачає формування просоціальної поведінки як основи професійної спрямованості особистості. Просоціальна поведінка орієнтує майбутнього фахівця на моральні цінності, які спрямовують до співпраці з іншими людьми, а також надання безкорисливої допомоги.

У психологічній науці є низка досліджень, які розкривають феноменологію, структуру комунікативно-мовленнєвої компетентності як інтегральної характеристики спілкування. Зокрема, концептуальні основи мовленнєвого впливу ґрунтуються на психології діяльності та психології спілкування (Irons, 2023; Fonteyn, 2020).

У працях науковців охарактеризовано мовлення, розглянуто важливі характеристики у межах спрямованого комунікативного впливу, а саме: ототожнення мовленнєвого впливу з усіма видами мовленнєвої комунікації (Казміренко та ін., 2011); дослідження невербальних засобів мовлення (Fonteyn, 2020). Дослідниця Н. Шевченко (2015) виокремлює мовну і мовленнєву компетентність, зазначаючи, що мовна компетентність відповідає когнітивно-лінгвістичному аспекту, а мовленнєва – комунікативно-мовленнєвому аспекту мови, що характеризує міру розвитку професійного мовлення фахівця (Шевченко, 2015).

Аналізування досліджуваної компетентності показує, що поняття "мовленнєва компетентність" є інтегральною якістю особистості

of a socionomic specialist, which synthesizes the general culture of speech and its specific manifestations in professional activities (Coombs et al., 2023; Rivella et al., 2023).

Communicative competence is defined as knowledge, skills and abilities necessary for understanding others and forming one's own programs of speech behavior that are adequate to the goals, areas, situations of communication; as an ability that is formed in the interaction of a person with the social environment, in the process of gaining social and communicative experience (Kiessling, 2021). It should be stated that any communication process is an influence on the intended recipient, who can be, from their point of view, the object of communicative influence (Virta et al., 2023).

Foreign scientific research highlights different views on the peculiarities of communicative competence, namely: it is proved that the nature of communication depends on mental qualities of the individual, the culture of the society in which the person grew up, and personal values (Kim et al., 2018); communicative competence directly affects the ability of people to achieve their goals (Rickheit, Strohner, 2008); communicative competence combines cognitive, psychological, social and cultural factors (Rickheit, Strohner, 2008).

The national paradigm has different approaches to the interpretation of communicative competence as well. For instance, some authors define it as a person's ability to establish and maintain necessary contacts with other people, as a measure of satisfactory mastery of certain norms of communication and behavior (Lukianchuk, 2013). Other scholars consider communicative competence as a complex formation that combines cognitive, emotional and behavioral components; as a certain integral characteristic of communication that indirectly reflects moral and ideological attitudes of the individual, their general and professional orientation, and the level of sociability (Benish-Weisman et al., 2019). The researcher L. Tarvin (2015) defines communicative competence as the ability to communicate or use language in a socially appropriate way to give meaning and perform social tasks effectively and fluently through extended interaction (Tarvin, 2015). Thus, communicative competence is

фахівця соціономічного фаху, яка синтезує в собі загальну культуру мовлення та її специфічні прояви у професійній діяльності (Coombs et al., 2023; Rivella et al., 2023).

Комунікативна компетентність визначається: як знання, уміння та навички, необхідні для розуміння інших і формування власних програм мовленнєвої поведінки, які адекватні цілям, сферам, ситуаціям спілкування; як здатність, що формується у взаємодії людини із соціальним середовищем, у процесі набуття соціального та комунікативного досвіду (Kiessling, 2021). Також будь-який комунікативний процес є впливом на ймовірного адресата, який може бути, з його точки зору, об'єктом комунікативного впливу (Virta et al., 2023).

У зарубіжних наукових розвідках висвітлено різні погляди щодо особливостей комунікативної компетентності, а саме: доведено, що характер комунікації залежить від ментальних якостей особистості, культури соціуму, в якому зростала особистість, та особистісних цінностей (Kim et al., 2018); комунікативна компетентність безпосередньо впливає на здатність людей здобувати поставлену мету (Rickheit, Strohner, 2008); комунікативна компетентність поєднує когнітивні, психологічні, соціальні та культурні чинники (Rickheit, Strohner, 2008).

У вітчизняній парадигмі також наявні різні підходи до трактування комунікативної компетентності. Так, одні автори визначають її як здатність людини встановлювати та підтримувати необхідні контакти з іншими людьми, як міру задовільного оволодіння певними нормами спілкування, поведінки (Лук'янчук, 2013). Інші науковці розглядають комунікативну компетентність як комплексне утворення, що поєднало когнітивний, емоційний та поведінковий компоненти; як певну інтегральну характеристику спілкування, яка опосередковано відображає морально-світоглядні настановлення особистості, її загальну та професійну спрямованість, рівень комунікабельності (Benish-Weisman et al., 2019). Дослідник Л. Тарвін (2015) визначає комунікативну компетентність як здатність спілкуватися або використовувати мову соціально-відповідним способом,

a complex structure where its components form a hierarchical system. Each component depends on all the others, forming an internal interaction.

As for the theoretical study of prosocial behavior, it is considered as an individual's activity aimed at well-being of others and providing them with assistance (Martí-Vilar et al., 2019; Chaikovska et al., 2020). Prosocial behavior is interpreted quite broadly and is not reduced to one fixed model of behavior. According to foreign researchers, prosocial behavior is understood as actions that are beneficial to other people; forms of behavior that include sympathy, cooperation, assistance, contribution, altruism, interaction, showing love or helping others (Bhogal, Farrelly, 2019; Harwood, Tracy, 2021; Oberle et al., 2023).

Modern researchers have developed a model of a specialist in the socioeconomic profession. According to most scholars' point of view, they should have different types of prosocial behavior: compliant, public, anonymous, direct, emotional, altruistic. They also have personal characteristics, moral qualities and properties that contribute to the development of prosocial identity, altruism as a manifestation of behavior. N. Korchakova supports the concept on the importance of empathy in the formation of a specialist's prosocial behavior (Korchakova, 2018).

A study on the relationship between the intensity of emotions and lexical ways of expressing them was conducted (Rivella et al., 2022). Significant differences between lexical modalities found in texts written with lower emotional intensity and with higher emotional intensity were found.

In modern scientific research, the issue of the correlation between communicative speech competence and prosocial behavior is considered at theoretical and empirical levels. In particular, attention is drawn to the peculiarities of "prosocial language" that promotes human cooperation and harmony (Shashikanta et al., 2019).

Given the above, there is a need for a comprehensive study on the interrelation between communicative speech competence and prosocial behavior of future psychologists and social workers. The theoretical analysis shows that the problem of the relationship between the level of development of communicative speech

щоб надавати значення і виконувати соціальні завдання ефективно та вільно через розширену взаємодію (Tarvin, 2015). Отже, комунікативна компетентність є складною структурою, де її компоненти утворюють ієрархічну систему. Кожна складова залежить від усіх інших, утворюючи внутрішню взаємодію.

Щодо теоретичного дослідження просоціальної поведінки, вона розглядається як діяльність індивіда, спрямована на благополуччя інших та надання їм допомоги (Martí-Vilar et al., 2019; Chaikovska et al., 2020). Просоціальна поведінка трактується досить широко і не зводиться до однієї фіксованої моделі поведінки. На думку зарубіжних дослідників, під просоціальною поведінкою розуміють: дії, корисні для інших людей; форми поведінки, що включають симпатію, співпрацю, допомогу, сприяння, альтруїзм, взаємодію, прояв любові або допомоги іншим (Bhogal, Farrelly, 2019; Harwood, Tracy, 2021; Oberle et al., 2023).

Сучасні дослідники розробили модель фахівця соціономічної професії. На думку більшості науковців, він повинен володіти різними видами просоціальної поведінки: поступливою, публічною, анонімною, екстремною, емоційною, альтруїстичною. Також йому притаманні особистісні особливості, моральні якості та властивості, що сприяють розвитку просоціальної ідентичності, альтруїзм як прояв поведінки. Н. Корчакова підтримує концептуальне положення про важливість емпатії у формуванні просоціальної поведінки фахівця (Корчакова, 2018).

Здійснено дослідження зв'язків між інтенсивністю емоцій та лексичними способами їх вираження (Rivella et al., 2022). З'ясовано значущі відмінності між лексичними модальностями, які зустрічаються в текстах, написаних із меншою емоційною інтенсивністю та з більшою емоційною напруженістю.

У сучасних наукових дослідженнях питання про співвідношення комунікативно-мовленневої компетентності та просоціальної поведінки розглядається на теоретичному й емпіричному рівнях. Зокрема, звертається увага на особливості "просоціальної мови", яка сприяє людській співпраці та гармонії (Shashikanta et al., 2019).

competence and prosocial behavior has not been studied profoundly enough.

The purpose of the study is to investigate the interrelation between the level of development of communicative-speech speech competence and prosocial behavior of students. This involves solving a number of **tasks**: retrospective analysis of scientific literature on the problem of the influence of communicative-speech speech competence on the development of prosocial behavior of future specialists in a socionomic field; selection of a set of psychodiagnostic methods for studying the level of development of communicative speech competence and prosocial behavior of respondents; presentation of the results of an empirical study on the interrelation between the level of development of communicative speech competence and prosocial behavior of future specialists.

Hypothesis: we assume that the scientific facts will be important for pedagogical psychological science, and the interrelation between the level of development of communicative speech competence and prosocial behavior of students will have a statistically significant level.

Methods

In the course of the study, a set of methods was used: theoretical – analysis of psychological and psycholinguistic sources to clarify the essence and content parameters of communicative competence and prosocial behavior; empirical – observation, surveys (questionnaires, interviews, testing) to study the level of development of communicative competence and prosocial behavior; statistical – methods of mathematical statistics to ensure the reliability and validity of quantitative and qualitative analysis of the study results.

In accordance with the identified diagnostic indicators of the communicative and speech competence of the respondents (the level of competence in communication, manifestations of self-control in the process of communication, the level of communicative speech training of an individual) and prosocial behavior (manifestations of prosocial tendencies, the level of empathy), the following methods were chosen: “Diagnostics of the general level of communication” by V. Ryakhovskiy (Tur, 2019); “Assessment

Зважаючи на вищевикладене, виникає потреба у комплексному дослідженні взаємозв'язку комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки майбутніх психологів і соціальних працівників. Теоретичне аналізування продемонструвало, що проблема взаємозв'язку рівня розвитку комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки вивчена недостатньо.

Метою дослідження є вивчення взаємозв'язку між рівнем розвитку комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки студентів. Зазначене передбачає вирішення низки **завдань**: ретроспективне аналізування наукової літератури з проблеми впливу комунікативно-мовленнєвої компетентності на розвиток просоціальної поведінки у майбутніх фахівців соціономічного фаху; підбір комплексу психодіагностичних методик дослідження рівня розвитку комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки респондентів; висвітлення результатів емпіричного дослідження щодо взаємозв'язку рівня розвитку комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки у майбутніх фахівців.

Гіпотеза: автори припускають, що з'ясовані наукові факти матимуть значення для педагогічної психологічної науки, а взаємозв'язок між рівнем розвитку комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки студентів матиме статистично достовірний рівень.

Методи

У процесі дослідження було використано комплекс **методів**: теоретичні – аналізування психологічних і психолінгвістичних джерел для з'ясування сутності та змістових параметрів комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки; емпіричні – спостереження, опитування (анкетування, бесіди, тестування) для вивчення рівня розвитку комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки; статистичні – методи математичної статистики для забезпечення вірогідності та достовірності кількісного і якісного аналізування результатів дослідження.

of communicative control in communication” by M. Schneider (Shevchenko, 2016); “Speech control map” (Turchak, 2015); “Diagnostics of the level of empathic abilities” by I. Yusupov (Shevchenko, 2016); “Prosocial Tendencies Measure (PTM)” by G. Carlo and B. Randall (Korchakova, 2018).

Participants. The experimental sample of the study consisted of the first-year and sixth-year students majoring in Psychology and Social Work at the Faculty of Special Education, Psychology and Social Work of Kamianets-Podilskyi Ivan Ohienko National University (Kamianets-Podilskyi, Ukraine), with a total of $n=76$ respondents. The average age of the participants was 20 (range: 17-23).

Variables. The research strategy was based on a list of variables related to six types of prosocial behavior that are interrelated to the level of communicative control and empathic tendencies: the level of competence, the level of self-control, the level of communicative speech training, prosocial disposition, and the level of empathy.

Organization of the research. The main confirmatory experiment was conducted in 2022. The study was approved by the Ethics Commission and the administration of the institution of higher education.

Statistical analysis. The correlation analysis of the study data was carried out according to the Pearson (R) criterion based on the statistical software package SPSS, v. 21.0. The non-parametric Mann-Whitney U test was used to determine statistically significant differences between the groups of first-year and sixth-year students. The Fisher’s angular transformation coefficient (φ) was used to determine differences in the frequency of the trait.

Results

The results of the empirical study of socionomic specialty students demonstrated the content parameters of the development of communicative control in communication, the level of formation and manifestations of competence in communication; speech competence, the formation of the levels of empathic abilities, prosocial tendencies as professional competencies that have clearly expressed trends at different

Відповідно до визначених діагностичних показників комунікативно-мовленнєвої компетентності досліджуваних (рівень компетентності у спілкуванні, прояви самоконтролю в процесі спілкування, рівень комунікативно-мовленнєвої підготовки особистості) та просоціальної поведінки (прояви просоціальної схильності, рівень емпатії) були обрані такі методики: “Діагностика загального рівня спілкування” В. Ряховського (Тур, 2019); “Оцінка комунікативного контролю в спілкуванні” М. Снайдера (Шевенко, 2016); “Карта контролю мовлення” (Турчак, 2015); “Діагностика рівня емпатійних здібностей” І. Юсупова (Шевенко, 2016); “Вимірювання просоціальних тенденцій” Г. Карло та Б. Ренделла (Корчакова, 2018).

Учасники. Експериментальну вибірку дослідження склали студенти першого та шостого курсу спеціальностей “Психологія”, “Соціальна робота” факультету спеціальної освіти, психології та соціальної роботи Кам’янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (Кам’янець-Подільський, Україна), загальною кількістю $n=76$ респондентів. Середній вік учасників склав 20 років (діапазон: 17–23 роки).

Змінні. Констатувальною стратегією дослідження визначено перелік змінних, які стосувалися шести типів просоціальної поведінки, що взаємопов’язані з рівнем комунікативного контролю та емпатійними тенденціями: рівень компетентності, рівень самоконтролю, рівень комунікативно-мовленнєвої підготовки, просоціальна схильність та рівень емпатії.

Організація дослідження. Основний констатувальний експеримент проведено впродовж 2022 року. Дослідження було узгоджено з Етичною комісією та адміністрацією закладу вищої освіти.

Статистичне аналізування. Кореляційний аналіз даних дослідження здійснювався за критерієм Пірсона (R) на базі пакету статистичних програм SPSS, v. 21.0. Непараметричний U-критерій Манна Уїтні використано для з’ясування статистично достовірних відмінностей між групами здобувачів першого та шостого курсів. Коефіцієнт кутового перетворення Фішера (φ) – для визначення відмінностей частоти прояву ознаки.

stages of training: for the first-year students – the stage of entering the profession, for the sixth year students – obtaining a complete higher education.

Qualitative analysis of the empirical data using the methodology “Assessment of communicative control in communication” by M. Schneider allowed diagnosing communicative skills and communicative control in communication, which present communicative competence of the respondents. The obtained indicators are presented in the form of a diagram (Fig. 1).

The study reveals that a low indicator of communicative control is prevalent among 46.00% of the first-year students and 28.20% of the sixth-year students. This group is characterized by behavioral stability, a tendency towards self-disclosure in communication, immediacy, openness through straightforwardness, and inflexibility.

A medium communication control was presented by 32.40% of the first-year students and 38.50% of the sixth-year students. These respondents are characterized by: expressiveness and spontaneity in their actions; emotional immediacy and intemperance; tendency to

Результати

Результати емпіричного дослідження у здобувачів соціономічного фаху продемонстрували змістові параметри розвитку комунікативного контролю у спілкуванні, рівень сформованості та проявів компетентності в спілкуванні; мовленнєвої компетентності, сформованості рівнів емпатійних здібностей, просоціальних тенденцій як фахових компетентностей, що мають чітко виражені тенденції на різних етапах навчання: у першокурсників – етап входження в професію, у досліджуваних шостого року навчання – здобуття повної вищої освіти.

Якісне аналізування емпіричних даних за методикою “Діагностика комунікативного контролю в спілкуванні” за М. Снайдером дозволило діагностувати комунікативні уміння та комунікативний контроль в спілкуванні, які є комунікативною компетентністю респондентів. Отримані показники представлено у вигляді діаграми (рис. 1).

Низький показник комунікативного контролю констатовано у 46.00% здобувачів першого курсу і у 28.20% здобувачів шостого року навчання, які характеризуються стійкістю

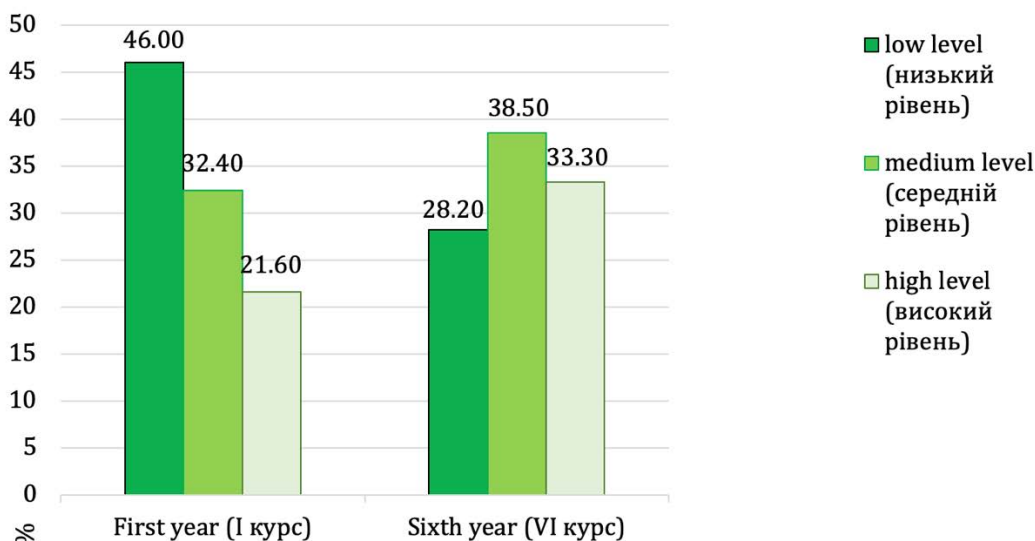

Fig. 1. Levels of communicative control of the respondents according to M. Scheider methodology

Рис. 1. Рівні комунікативного контролю досліджуваних за методикою М. Снайдера

outbursts of anger, resentment, conflicts; low level of self-control. High communication control is observed in 21.60% of the first-year students and 33.30% of the sixth-year students. These data indicate that the respondents are characterized by: flexibility in adapting to changes in situations of uncertainty; a high level of positive well-being; self-control of emotions; and a lack of desire to get into unpredictable situations.

The obtained values of the Fisher's angular transformation indicate a statistically significant difference in low communicative control between the groups (a low control for the first year – .896, for the sixth year – .605). The indicators are statistically significant at the level of $p \leq .05$.

Analysis of the empirical results using the methodology “Diagnostics of the general level of communication” by V. Ryakhovskyi showed that the first-year respondents have medium and low levels of the formation and manifestation of competence in communication, and the sixth-year students have high and medium levels.

Among the participants, a low level of communicative control was recorded in 40.50% of the first-year students and 23.10% of the master's students. A medium level of communicative control was inherent in 37.80% of the first-year students and 41.00% of the sixth-year students. Additionally, a high level of communicative control was demonstrated by 35.90% of the master's students and 21.70% of the first-year students.

Based on the resulting values of the Fisher's angular transformation (φ), a statistically significant difference between low and high levels of the formation and manifestations of competence in communication between the groups was found (a low level for the first-year students – .674, for the sixth-year students – .465; a high level for the first-year students – .471, for the master's students – .604). The significance level is $p \leq .05$.

Thus, the data obtained show that most of the respondents have positive indicators – medium and high levels of communication competence, but the share of the sample, approximately 40.50% of the first-year students and 23.10% of the master's students, is of research interest, which requires correctional and developmental intervention.

поведінки, схильністю до спонтанного само-розкриття в спілкуванні, безпосередністю, відкритістю через прямолінійність та негнучкість.

Середній комунікативний контроль презентували 32.40% досліджуваних першокурсників і 38.50% студентів шостого курсу. Ці респонденти характеризуються: виразністю і спонтанністю у своїх діях; емоційною безпосередністю та нестриманістю; схильністю до спалахів гніву, образ, конфліктів; низьким рівнем самоконтролю. Високий комунікативний контроль спостерігається в 21.60% досліджуваних першого року навчання і 33.30% досліджуваних шостого року навчання. Це означає, що досліджуваним притаманні: гнучкість під час адаптації до змін у ситуаціях невизначеності; високий рівень позитивного самопочуття; самоконтроль емоцій; відсутність бажання потрапляти у непередбачувані ситуації.

Отримані значення кутового перетворення Фішера вказують на статистично значущу відмінність у низькому показнику комунікативного контролю між групами (низький контроль для першого курсу – .896, для шостого курсу – .605. Показники є статистично достовірними на рівні $p \leq .05$).

Аналізування емпіричних результатів за методикою “Діагностика рівня сформованості та проявів компетентності в спілкуванні” за В. Ряховським показало, що у респондентів першого курсу домінують середній і низький рівні сформованості та прояву компетентності у спілкуванні, а у студентів шостого курсу – високий і середній рівні.

Низький рівень зафіксовано у 40.50% першокурсників і 23.10% магістрантів. Середній рівень притаманний 37.80% студентів першого курсу та 41.00% студентів шостого курсу. Високий рівень мають 35.90% магістрантів і 21.70% першокурсників.

На основі отриманих значень кутового перетворення Фішера (φ) з'ясовано статистично достовірну відмінність низького і високого рівнів сформованості та проявів компетентності в спілкуванні між групами (низький рівень для першого курсу – .674, для шостого курсу – .465; високий рівень для першокурсників – .471, для магістрантів – .604). Рівень значущості $p \leq .05$.

In the course of the study the level of empathic tendencies of the respondents as a criterion of communicative and speech competence and a component of prosocial behavior were determined. The results obtained by the methodology "Diagnostics of the level of empathic abilities" by I. Yusupov are presented in Fig. II.

A low level of empathy was recorded in 51.40% of the first-year students and 20.50% of the sixth-year students. These research participants have difficulty establishing contact with people, and emotional manifestations of others are incomprehensible and meaningless to them. A medium level of empathy is possessed by 29.70% of the first-year students and 51.30% of the sixth-year students. These respondents are characterized by emotional manifestations and self-control, but when they show too much emotion, they lose patience with the interlocutor. In this empirical study, the prevalence of a high level of empathy was observed solely in 18.90% of the first-year students and 28.20% of the master's students. These respondents are sensitive to the mood of the interlocutor, try to anticipate conflicts and find compromise solutions when they arise. According to the Fisher's angular

Отже, отримані дані показали, що у більшості досліджуваних позитивні показники – середній і високий рівні компетентності в спілкуванні, проте представляє дослідницький інтерес частка вибірки, орієнтовно 40.50% першокурсників та 23.10% магістрантів, яка потребує корекційно-розвивального втручання.

З'ясовано рівень емпатійних тенденцій у респондентів як критерій комунікативно-мовленнєвої компетентності та компонент просоціальної поведінки. Отримані результати за методикою "Діагностика рівня емпатійних здібностей" за І. Юсуповим подано на рис. II.

Низький рівень емпатії зафіксовано у 51.40% першокурсників та у 20.50% студентів шостого курсу. Такі досліджувані мають труднощі у встановленні контактів з людьми, а емоційні прояви інших для них є незрозумілими та беззмістовними. Середнім рівнем емпатії володіють 29.70% респондентів першого курсу та 51.30% респондентів шостого курсу. Таким респондентам притаманні емоційні прояви, самоконтроль, але при зайвому виплеску емоцій вони втрачають терпіння

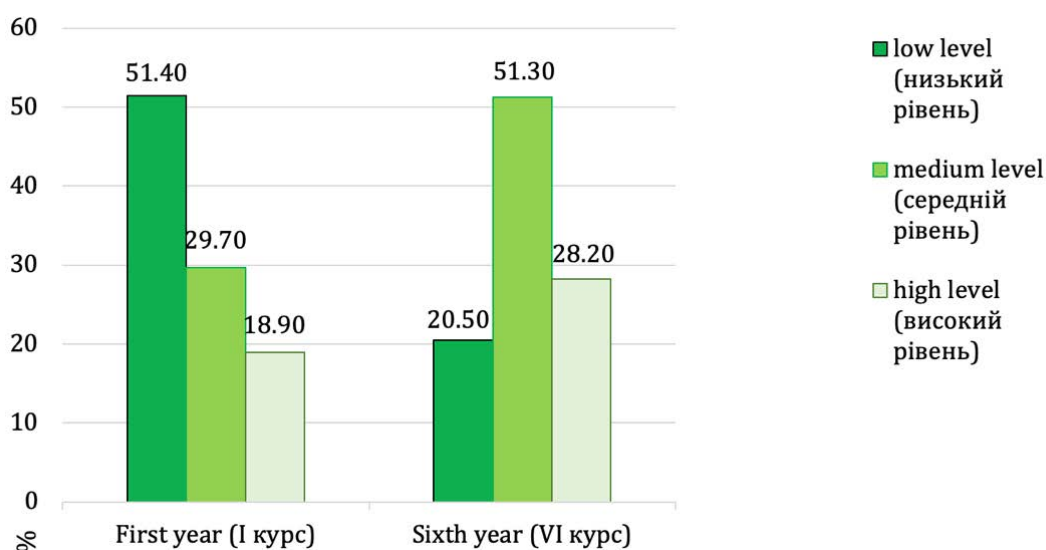

Fig. II. Indicators of empathic tendencies of socionomic specialty students

Рис. II. Показники рівнів емпатійних тенденцій у студентів соціономічного фаху

transformation, we can conclude that there is a statistically significant difference in low, medium and high levels of empathy between the groups (a low level for the first-year students – .724, for the sixth-year students – .432; a medium level for the first-year students – .547, for the sixth-year students – .710; a high level for the first-year students – .392, for the master's students – .527). The significance level is $p \leq .05$.

The methodology “Prosocial Tendencies Measure (PTM)” by H. Carlo and B. Randall involved the study of six types of prosocial behavior: compliant (obedient, conformist), public, anonymous, dire, emotional, and altruistic. The findings are presented in Table 1.

The present study reveals that compliant prosocial behavior, indicative of a predisposition to render assistance upon request, is prevalent in 37.80% of the first-year students and 23.10% of the sixth-year students. Additionally, public prosocial behavior, characterized by the provision of assistance in the presence of others, is exhibited by 16.30% of the first-year students and 15.40% of the master's students. These findings highlight distinct patterns of prosocial behavior across different academic levels, underscoring potential implications for understanding and fostering prosocial tendencies in educational environments. People who provide help need to be evaluated by others, it is important for them to know the opinion of people who are important to them or public opinion in general about their actions. 8.10% of the first-year students and 7.70% of the sixth-year students have anonymous prosocial behavior, which can be traced to helping in cases when others do not know about it. The person who helps does not need evaluation of the act of helping, as when performing this action, they remain faithful to the normative values internally accepted by them, thus, self-reinforcement is

у спілкуванні зі співрозмовником. Високий рівень емпатії зафіксовано тільки у 18.90% першокурсників та у 28.20% магістрантів. Такі досліджувані чутливо реагують на настрій співрозмовника, намагаються передбачити конфлікти і знаходити компромісні рішення при їх виникненні. За кутовим перетворенням Фішера можна зробити висновок, що існує статистично значуща відмінність у низькому, середньому та високому рівнях емпатії між групами (низький рівень для першокурсників – .724, для шостого курсу – .432; середній рівень для першокурсників – .547, для шостого курсу – .710; високий рівень для першокурсників – .392, для магістрів – .527). Рівень значущості $p \leq .05$.

Методика “Вимірювання просоціальних тенденцій” за Г. Карло і Б. Ренделлом передбачала вивчення шести типів просоціальної поведінки: поступливої (догідливої, конформістської), публічної, анонімної, екстреної, емоційної та альтруїстичної. Результати представлено у табл. 1.

Поступлива просоціальна поведінка, що відображає тенденцію надання допомоги у зв'язку із проханням, притаманна 37.80% студентам першого курсу та 23.10% студентам шостого курсу; 16.30% першокурсників і 15.40% магістрантів мають публічну просоціальну поведінку, що стосується надання допомоги при наявності оточуючих людей. Ці результати підкреслюють відмінні моделі просоціальної поведінки на різних освітніх рівнях й увиразнюють потенційні наслідки для розуміння й укріплення просоціальних тенденцій в освітньому середовищі. Людям, які надають допомогу, необхідна оцінка дії з боку інших, їм важливо знати думку значущих для них людей або громадську думку в цілому про їхній вчинок. У 8.10% студентів першого курсу

Table 1. Types of the students' prosocial behavior

Таблиця 1. Типи просоціальної поведінки у студентів

Results of the students' responses Результати відповідей студентів	Types of prosocial behavior, % Типи просоціальної поведінки, %					
	Compliant Поступлива	Public Публічна	Anonymous Анонімна	Dire Екстрена	Emotional Емоційна	Altruistic Альтруїстична
First year Першого курсу	37.80	16.30	8.10	18.90	8.10	10.80
Sixth year Шостого курсу	23.10	15.40	7.70	20.50	15.40	17.90

of view consistently and logically. A medium level of communicative speech competence was observed in 40.50% of the first-year students and 43.60% of the master's students. The respondents' speech is inexpressive, emotionally neutral, and the timbre is mostly firm. The respondents try to present their thoughts consistently and logically, but do not pay attention to the details of the conversation, do not use the most expressive and accurate means of speech in real speech activity. 43.30% of the first-year students and 17.90% of the sixth-year students have insufficient communicative speech competence. Their speech is inarticulate, fast, unbalanced, and the timbre is mostly tense. During communicative interaction, the respondents do not use emotionally colored prosocial words, have problems with self-control of speech, and demonstrate anxiety and uncertainty during public speaking.

The Fisher's angular transformation coefficient indicates a statistically significant difference in high and low levels of communicative speech competence between the groups (a low level for the first-year students – .716, for the sixth-year students – .450; high level for the first-year students – .411, for the sixth-year students – .605 at $p \leq .05$). It was concluded that the results of the study based on the psycholinguistic methodology "Speech Control Map" showed that a significant number of the first-year students have insufficient knowledge of the main aspects of speech interaction, which leads to the inability to recognize their own speech shortcomings and the inability to strive for self-improvement of communication skills.

In order to empirically study the relationship between the levels of development of communicative speech competence and prosocial behavior of socionomic specialty students, correlation analysis using Pearson's criterion (R) was conducted. A significant level of correlation between the indicators of communicative control in the first-year students and their empathic abilities ($R=.554$, $p \leq .01$) was found. The study findings suggest a positive correlation between empathic abilities and communicative control among first-year students, indicating that as empathic abilities increase, so does the level of communicative control. Furthermore, this positive association suggests that heightened communicative control corresponds to higher indicators of empathic abilities.

значення для розробки освітніх програм і навчальних планів з метою покращення комунікативних умінь студентів упродовж навчання. Мовлення досліджуваних характеризується виразністю, чіткістю, доброзичливістю, емоційно забарвлене, тембр переважно м'який. Респонденти під час розмови, зазвичай, підбирають слова просоціального спрямування (слова підтримки, співчуття), уважні до деталей, прагнуть послідовно і логічно викласти свою точку зору. Середній рівень комунікативно-мовленнєвої підготовки зафіксовано у 40.50% першокурсників та у 43.60% магістрантів. Мовлення досліджуваних невиразне, емоційно нейтральне, тембр переважно твердий. Респонденти намагаються послідовно і логічно викласти думку, але не звертають увагу на деталі розмови, не використовують у реальній мовленнєвій діяльності найбільш виразні і влучні засоби мовлення. У 43.30% студентів першого курсу та у 17.90% студентів шостого курсу зафіксовано недостатню комунікативно-мовленнєву підготовку. Їхнє мовлення невиразне, швидке, невірноважене, тембр переважно напружений. Досліджувані під час комунікативної взаємодії не вживають емоційно забарвлені слова просоціального спрямування, мають проблеми з самоконтролем мовлення, під час публічного виступу демонструють тривожність та невпевненість.

Коефіцієнт кутового перетворення Фішера вказує на статистично достовірну відмінність у високому та низькому рівнях комунікативно-мовленнєвої підготовки між групами (низький рівень для першого курсу – .716, для шостого курсу – .450; високий рівень для першого курсу – .411, для шостого курсу – .605 при $p \leq .05$). Узагальнено, що результати дослідження за психолінгвістичною методикою "Карта контролю мовлення" показали, що значна частина першокурсників мало знають головні аспекти мовленнєвої взаємодії, що спонукає до нездатності розпізнавати власні мовленнєві недоліки та неспроможності прагнути до самовдосконалення комунікативних навичок.

З метою емпіричного дослідження взаємозв'язку між рівнями розвитку комунікативно-мовленнєвої компетентності

An inverse correlation between communicative control and the compliant prosocial tendency of the respondents was established: $R=-.380, p\leq.05$. The correlation indicates that the level of conformity and yielding decreases with the increase of communicative control in the first-year students. The level of communicative control correlates with altruistic behavior: $R=.682, p\leq.01$. The data give grounds to suggest that with an increase in communicative control, the ability to manage one's emotions, the students' altruistic tendency increases. Similarly, with an increase in the possibility of selfless and charitable assistance, the respondents' communicative control increases (Fig. III).

A statistically significant correlation was found between the level of communicative speech competence of the first-year students ("Speech Control Map") and empathic abilities ($R=.538; p\leq.01$), altruistic prosocial behavior

та просоціальної поведінки у студентів соціономічного фаху ми здійснили кореляційний аналіз за критерієм Пірсона (R). З'ясовано достовірний рівень кореляційного зв'язку між показниками комунікативного контролю у студентів першого курсу та їхніми емпатійними здібностями ($R=.554, p\leq.01$). Тобто чим більше студенти-першокурсники демонструють емпатійні здібності, тим вищий у них спостерігається рівень комунікативного контролю, і чим вищий комунікативний контроль у студентів, тим вищі показники емпатійних здібностей вони можуть продемонструвати.

Встановлено зворотний кореляційний зв'язок між комунікативним контролем та поступливою просоціальною тенденцією досліджуваних: $R=-.380, p\leq.05$. Це вказує на те, що у студентів першого курсу зі збільшенням комунікативного контролю знижується

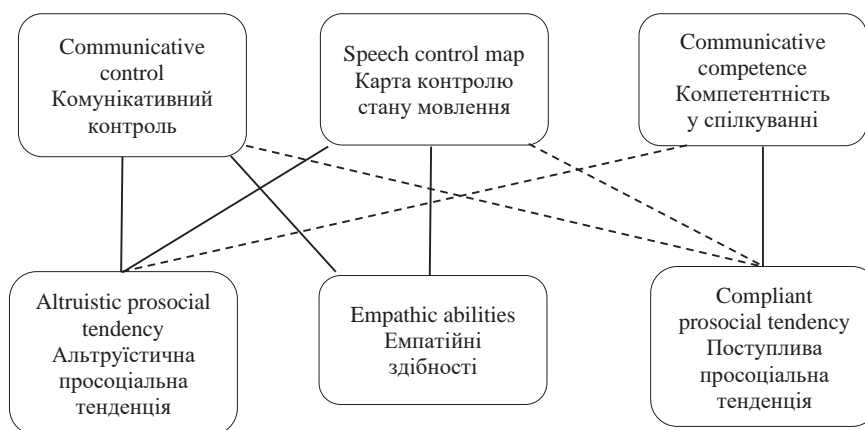

Fig. III. Correlation pleiade of statistically significant correlation between the levels of development of communicative speech competence and prosocial behavior of the first-year students

Рис. III. Кореляційна плеяда статистично достовірних зв'язків між рівнями розвитку комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки досліджуваних першого курсу

Notes: — direct correlation; - - - - - inverse correlation; correlation indices: "communicative control" and "empathic abilities" ($R=.554; p\leq.01$); "communicative control" and "compliant prosocial tendency" ($R=-.380; p\leq.05$); "communicative control" and "altruistic prosocial tendency" ($R=.682, p\leq.01$); "speech control map" and "empathic abilities" ($R=.538; p\leq.01$); "speech control map" and "altruistic prosocial tendency" ($R=.634; p\leq.01$); "speech control map" and "compliant prosocial tendency" ($R=-.340; p\leq.05$); "communicative competence" and "altruistic prosocial tendency" ($R=-.670; p\leq.01$); "communicative competence" and "compliant prosocial tendency" ($R=.379; p\leq.05$).

Примітка: — прямиий кореляційний зв'язок, - - - - - обернений кореляційний зв'язок; показники кореляційних зв'язків: "комуникативний контроль" та "емпатійні здібності" ($R=.554; p\leq.01$); "комуникативний контроль" та "поступлива просоціальна тенденція" ($R=-.380; p\leq.05$); "комуникативний контроль" та "альтруїстична просоціальна тенденція" ($R=.682, p\leq.01$); "карта контролю мовлення" та "емпатійні здібності" ($R=.538; p\leq.01$); "карта контролю мовлення" та "альтруїстична просоціальна тенденція" ($R=.634; p\leq.01$); "карта контролю мовлення" та "поступлива просоціальна тенденція" ($R=-.340; p\leq.05$); "компетентність у спілкуванні" та "альтруїстична просоціальна тенденція" ($R=-.670; p\leq.01$); "компетентність у спілкуванні" та "поступлива просоціальна тенденція" ($R=.379; p\leq.05$).

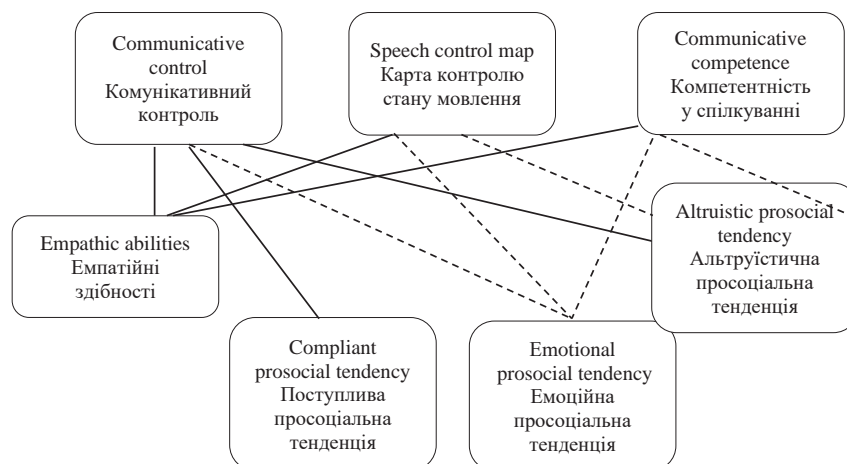
($R=.634$; $p\leq.01$). The results of the study reveal a positive correlation between the students' communicative speech training and their levels of empathy and altruism. Specifically, as the level of communicative speech training increases, there is a concurrent rise in the students' empathy and altruistic tendencies. A negative weak correlation between the communicative speech training of the first-year students and their compliant prosocial tendency was found ($R=-.340$; $p\leq.05$). We assume that under certain conditions, with an increase in communicative speech training, these students may reduce the level of concessive tendencies, but this requires statistical proof. A weak correlation was found between competence in communication and compliant behavior ($R=.379$; $p\leq.05$). It can be argued that there is a possibility of an increase in yielding behavior with an increase in communicative competence. The sixth-year students have statistically significant correlations between the level of communicative control and empathic abilities ($R=.683$; $p\leq.01$); communicative control and compliant prosocial tendency ($R=.338$; $p\leq.05$). It can be explained by the fact that the better master's students control their communications, the higher their empathy is and the greater is their tendency to provide assistance when asked. Negative correlations were recorded between communicative control and emotional ($R=-.508$; $p\leq.01$) and altruistic prosocial tendencies ($r=-.508$; $p\leq.01$). There is a statistically significant correlation between communicative speech training of the master's students according to the "Speech Control Map" and their empathic abilities ($R=.566$; $p\leq.01$). Thus, with an increase in the master students' communicative speech training, their empathic abilities increase. Inverse correlations were found between communicative speech training and emotional ($R=-.402$; $p\leq.05$) and altruistic prosocial tendencies ($R=-.399$; $p\leq.05$). We assume that with an increase in communicative speech training of the sixth-year students, under certain conditions, emotionality and altruism decrease (Fig. IV).

The correlation study showed that competence in communication positively correlates with empathic abilities ($R=.746$; $p\leq.01$), thus, with an increase in communicative competence

рівень конформізму та поступливості. Рівень комунікативного контролю корелює з альтруїстичною поведінкою: $R=.682$, $p\leq.01$. Це дає підстави стверджувати, що при збільшенні комунікативного контролю, уміння керувати своїми емоціями у студентів посилюється альтруїстична тенденція. Так само при збільшенні можливості безкорисливого і благодійного надання допомоги у респондентів підвищується комунікативний контроль (рис. III).

З'ясовано статистично достовірну кореляцію між рівнем комунікативно-мовленнєвої підготовки студентів першого року навчання ("Карта контролю мовлення") та емпатійними здібностями ($R=.538$; $p\leq.01$), альтруїстичною просоціальною поведінкою ($R=.634$; $p\leq.01$). Тобто зі збільшенням комунікативно-мовленнєвої підготовки студентів зростає рівень їхньої емпатії та альтруїзму. Констатовано негативний слабкий кореляційний зв'язок між комунікативно-мовленнєвою підготовкою першокурсників та їхньою поступливою просоціальною тенденцією ($R=-.340$; $p\leq.05$). Припускаємо, що за певних умов, при збільшенні комунікативно-мовленнєвої підготовки, у цих студентів може знизитися рівень поступливих тенденцій, але це потребує статистичного доведення. Слабкий кореляційний зв'язок зафіксовано між компетентністю у спілкуванні та поступливою поведінкою ($R=.379$; $p\leq.05$). Можна стверджувати, що існує ймовірність збільшення поступливості з підвищенням компетентності у спілкуванні. У студентів шостого курсу є статистично достовірні зв'язки між рівнем комунікативного контролю та емпатійними здібностями ($R=.683$; $p\leq.01$); комунікативним контролем та поступливою просоціальною тенденцією ($R=.338$; $p\leq.05$). Пояснюємо тим, що чим краще магістранти контролюють свої комунікації, тим вищими є їхня емпатія і збільшується тенденція надавати допомогу в зв'язку з проханням. Негативні кореляції зафіксовано між комунікативним контролем та емоційною ($R=-.508$; $p\leq.01$) й альтруїстичною просоціальними тенденціями ($r=-.508$; $p\leq.01$). Статистично достовірна кореляція простежується між комунікативно-мовленнєвою підготовкою магістрів за "Картою контролю мовлення" та їхніми емпатійними здібностями

Fig. IV. Correlation pleiade of statistically significant correlations between the levels of development of communicative speech competence and prosocial behavior of the sixth-year students

Рис. IV. Кореляційна плеяда статистично достовірних зв'язків між рівнями розвитку комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки досліджуваних шостого курсу

Notes: — direct correlation; - - - - - inverse correlation; the correlation indices for the investigated correlations are as follows: “communicative control” and “empathic abilities” ($R=.683$; $p\leq.01$); “communicative control” and “compliant prosocial tendency” ($R=.338$; $p\leq.05$); “communicative control” and “altruistic prosocial tendency” ($R=-.508$; $p\leq.01$); “communicative control” and “emotional prosocial tendency” ($R=-.508$; $p\leq.01$); “speech control map” and “empathic abilities” ($R=.566$; $p\leq.01$); “speech control map” and “altruistic prosocial tendency” ($R=-.399$; $p\leq.05$); “speech control map” and “emotional prosocial tendency” ($R=-.402$; $p\leq.05$); “communicative competence” and “empathic abilities” ($R=.746$; $p\leq.01$); “communicative competence” and “altruistic prosocial tendency” ($R=-.463$; $p\leq.01$); “communicative competence” and “emotional prosocial tendency” ($R=-.486$; $p\leq.01$).

Примітка: — прями́й кореляційний зв'язок, - - - - - обернений кореляційний зв'язок; показники кореляційних зв'язків: “кому́нікативний контроль” та “емпатійні здібності” ($R=.683$; $p\leq.01$); “кому́нікативний контроль” та “поступлива просоціальна тенденція” ($R=.338$; $p\leq.05$); “кому́нікативний контроль” та “альтруїстична просоціальна тенденція” ($R=-.508$; $p\leq.01$); “кому́нікативний контроль” та “емоційна просоціальна тенденція” ($R=-.508$; $p\leq.01$); карта контролю мовлення” та “емпатійні здібності” ($R=.566$; $p\leq.01$); “карта контролю мовлення” та “альтруїстична просоціальна тенденція” ($R=-.399$; $p\leq.05$); “карта контролю мовлення” та “емоційна просоціальна тенденція” ($R=-.402$; $p\leq.05$); “компетентність у спілкуванні” та “емпатійні здібності” ($R=.746$; $p\leq.01$); “компетентність у спілкуванні” та “альтруїстична просоціальна тенденція” ($R=-.463$; $p\leq.01$); “компетентність у спілкуванні” та “емоційна просоціальна тенденція” ($R=-.486$; $p\leq.01$).

of the master’s students, their empathy and ability to find compromise solutions in conflicts increases. Communication competence was found to have an inverse correlation with emotional ($R=-.486$; $p\leq.01$) and altruistic prosocial tendencies ($R=-.463$; $p\leq.01$). This indicates that the higher the competence in communication of senior students is, the lower the manifestations of emotional tendencies and altruism are.

To determine the degree of significance of the differences between the groups of the first- and sixth-year students, a nonparametric criterion, the Mann-Whitney U test, was used. Statistically significant differences in empathy between the first- and sixth-year students were found

($R=.566$; $p\leq.01$). Отже, зі збільшенням комунікативно-мовленнєвої підготовки магістрантів зростають їхні емпатійні здібності. Зворотні кореляційні зв'язки встановлено між комунікативно-мовленнєвою підготовкою та емоційною ($R=-.402$; $p\leq.05$) й альтруїстичною просоціальними тенденціями ($R=-.399$; $p\leq.05$). Припускаємо, що при збільшенні комунікативно-мовленнєвої підготовки студентів шостого курсу, за певних умов, знижується емоційність та альтруїзм (рис. IV).

Кореляційне дослідження показало, що компетентність у спілкуванні позитивно корелює з емпатійними здібностями ($R=.746$; $p\leq.01$), тобто при підвищенні компетентності

($U=963.50$; $p=.012$). The level of development of the six-year students' empathic tendencies is stated to be statistically higher than of that of the first-year students. The analysis of the results obtained after using the Mann-Whitney U-test allowed establishing statistically significant differences between the average ranks in the level of development of communicative speech training of the first-year students and master students according to the "Speech Control Map" – $U=974.50$; $p=.008$. It was expected that sixth-year students exhibit a significantly higher level of communicative speech competence compared to first-year students.

These results are indicative of partial coverage of the research problem, as they delineate potential avenues for further investigation. Future research could explore correlations between specific elements of communicative speech competence and various dimensions of prosocial behavior.

Discussion

The analysis of the study results allows asserting that communicative speech competence is related to students' prosocial behavior.

The research correlates with the works of other scholars who have studied the relationship between individual value-motivational tendencies and the empathic resource, as well as with studies examining linguistic abilities and their relationship with empathy, emotional intelligence, and cognitive flexibility (Daga, Rajan, 2023).

Scientists emphasize the importance of developing communication skills and empathy to improve the quality of interpersonal communication and stimulate prosocial behavior (Bhokal & Farrelly, 2019); the importance of communication strategies aimed at increasing empathy and developing prosocial behavior; the use of communication and language competence curricula in the development of psychology students' prosocial skills (Oberle et al, 2023); on the impact of communication training and psychological programs on the development of prosocial behavior and empathy of future social workers (Korniyaka, 2018), that was confirmed and operationalized when determining correlations between communicative speech competence and prosocial behavior of respondents.

у спілкуванні магістрантів зростає їхня емпатія, здатність знаходити компромісні рішення у конфліктах. З'ясовано, що компетентність у спілкуванні знаходиться в оберненій залежності з емоційною ($R=-.486$; $p\leq.01$) й альтруїстичною просоціальними тенденціями ($R=-.463$; $p\leq.01$). Це вказує на те, що чим вища компетентність у спілкуванні старшокурсників, тим менше проявів емоційних тенденцій та альтруїзму.

Для визначення міри значущості відмінностей між групами студентів першого та шостого курсів використано непараметричний критерій – U-критерій Манна Уїтні. З'ясовано статистично достовірні відмінності емпатії у досліджуваних першого та шостого курсів ($U=963.50$; $p=.012$). Констатовано, що рівень розвитку емпатійних тенденцій у магістрантів статистично вищий, ніж у першокурсників. Аналізування результатів, отриманих після використання U-критерію Манна-Уїтні, дозволило встановити статистично достовірні відмінності між середніми рангами у рівні розвитку комунікативно-мовленнєвої підготовки першокурсників та магістрантів за "Картою контролю мовлення" – $U=974.50$; $p=.008$, тобто очікувано студенти шостого курсу, порівняно зі студентами першого, демонструють вищий рівень комунікативно-мовленнєвої підготовки.

Отже, ці результати не вичерпують усіх аспектів проблеми, проте окреслюють шляхи подальшого дослідження, які ми вбачаємо у з'ясуванні кореляційних зв'язків між окремими складовими комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки.

Дискусії

Аналізування отриманих результатів дослідження дозволило стверджувати, що комунікативно-мовленнєва компетентність пов'язана з просоціальною поведінкою студентів.

Наше дослідження перегукується з працями інших науковців, які вивчали: взаємозв'язок між індивідуальними ціннісно-мотиваційними тенденціями та емпатійним ресурсом, а також із дослідженнями, у ході яких вивчено лінгвістичні здібності та їх зв'язок з емпатією, емоційним інтелектом і когнітивною гнучкістю (Daga, Rajan, 2023).

The above-mentioned scientific studies provide convincing empirical data on the relationship between empathy and personal qualities; on the use of various forms and methods for developing skills of future psychologists and social workers. However, for the first time, we considered the relationship between communicative speech competence and prosocial behavior of future specialists in the socioeconomic sphere and found a statistically significant level. It was empirically found and statistically proved that the respondents with a higher level of communicative speech competence demonstrate a higher level of propensity for prosocial behavior, such as interaction, cooperation, empathy and help to each other. In addition, the correlation analysis revealed the correlation between the indicators of communicative control, empathic abilities, altruistic, and prosocial behavior of the respondents.

These results indicate the need to focus on encouraging the use of communicative speech competence in the development of prosocial behavior in training for future psychologists and social workers.

Taking into account the views expressed by researchers and the results of our study, communicative speech competence can be considered as an important factor in the development of prosocial behavior.

Conclusions

1. It was found that the level of communicative speech competence of the first- and sixth-year students is closely related to empathic abilities and altruistic behavior. It was noted that with an increase in disinterested help, the communicative and speech control of the first-year students increases. With an increase in communicative speech competence, the level of conformism and compliance decreases. It was found that the sixth-year students demonstrate a higher level of communicative speech competence. However, with an increase in communicative speech competence, under certain conditions, their emotionality and altruism, orientation towards helping people in need of emotional support and the possibility of selfless and charitable assistance decrease.

Вчені акцентують увагу на важливості розвитку комунікативних навичок і емпатії для підвищення якості міжособистісного спілкування та стимулюванні просоціальної поведінки (Bhogal, Farrelly, 2019); на значущості комунікативних стратегій, спрямованих на підвищення емпатії та розвитку просоціальної поведінки; на використанні навчальних програм із комунікативно-мовленнєвої компетентності при формуванні просоціальних навичок у студентів психологічного факультету (Oberle et al., 2023); на впливі комунікативних тренінгів і психологічних програм на розвиток просоціальної поведінки та емпатії у майбутніх фахівців соціальної сфери (Korniyaka, 2018), що нами підтверджено й операціоналізовано під час з'ясування зв'язку комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки респондентів.

Вищезначені наукові розвідки наводять переконливі емпіричні дані щодо взаємозв'язку між емпатією та особистісними якостями; щодо використання різних форм і методів формування навичок у майбутніх психологів та соціальних працівників. Проте нами вперше розглянуто взаємозв'язок комунікативно-мовленнєвої компетентності та просоціальної поведінки майбутніх фахівців соціальної сфери і виявлено статистично достовірний рівень. Емпірично з'ясовано і статистично доказано, що респонденти з вищим рівнем комунікативно-мовленнєвої компетентності демонструють вищий рівень схильності до просоціальної поведінки, такої як взаємодія, співпраця, емпатія та допомога один одному. Крім того, кореляційним аналізуванням з'ясовано залежність між показниками комунікативного контролю, емпатійними здібностями, альтруїстичною, просоціальною поведінкою досліджуваних.

Зазначені результати вказують на потребу орієнтації на спонукання до використання комунікативно-мовленнєвої компетентності у розвитку просоціальної поведінки при підготовці майбутніх психологів та соціальних працівників.

Враховуючи висловлені погляди дослідників і результати нашого дослідження, узагальнюємо, що комунікативно-мовленнєва

2. It was stated that an increase in the level of communicative characteristics of students has a peculiar influence on the manifestation of prosocial tendencies. It was assumed that the educational training of socio-economic specialists does not overcome the existing discrepancy between the personal and professional development of future specialists. The level of development of students' prosocial behavior is determined by the system of communicative and speech skills related to the level of self-control in the process of communication, the peculiarities of speech communication, and the development of empathy.

3. It was established that training of future psychologists and social workers should be focused not only on improving communicative and speech competence, but also on encouraging the use of this competence in the development of prosocial behavior.

4. The prospect of further research can be related to the development of an experimental psychological program for the formation of communicative speech competence, which affects the formation of prosocial behavior as an important component in the activities of specialists in the socio-economic area of study.

References

- Benish-Weisman, M., Daniel, E., Sneddon, J., & Lee, J. (2019). The relations between values and prosocial behavior among children: The moderating role of age. *Personality and Individual Differences, 141*, 241–247. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.01.019>
- Bhagal, M. S., & Farrelly, D. (2019). The psychology of prosocial behavior: An introduction to a special issue. *Current Psychology, 38*, 910–911. <https://doi.org/10.1007/s12144-019-00377-9>
- Chaikovska, O., Holovach, T., Melnyk, L., & Kuzo, L. (2020). Prosocial Behaviour of Teenagers and Adolescents: Concepts and Tendencies. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala, 12*(1), 226–243. <https://doi.org/10.18662/rrem/211>
- Coombs, W. T., & Tachkova, E. R. (2023). Integrating Moral Outrage in Situational Crisis Communication Theory: A Triadic Appraisal Model for Crises. *Management Communication Quarterly*. <https://doi.org/10.1177/08933189221151177>
- Daga, S., & Rajan, G. (2023). Investigating Linguistic Abilities and its Relationship with Empathy, Emotional Intelligence and Cognitive Flexibility.

компетентність є важливим чинником у розвитку просоціальної поведінки.

Висновки

1. Досліджено, що рівень комунікативно-мовленнєвої підготовки у респондентів першого та шостого курсу тісно пов'язаний з емпатійними здібностями та альтруїстичною поведінкою. Зазначено, що зі збільшенням безкорисливої допомоги у досліджуваних першого курсу підвищується комунікативно-мовленнєвий контроль. Зі збільшенням комунікативно-мовленнєвої підготовки у них знижується рівень конформізму та поступливості. З'ясовано, що студенти шостого курсу демонструють вищий рівень комунікативно-мовленнєвої підготовки. Проте, у них зі збільшенням комунікативно-мовленнєвої підготовки, за певних умов, знижується емоційність та альтруїзм, орієнтація на надання допомоги людям, які мають потребу в емоційній підтримці та можливість безкорисливого і благодійного надання допомоги.

2. Констатовано, що підвищення рівня комунікативних характеристик у студентів має своєрідний вплив на прояв просоціальних тенденцій. Зроблено припущення, що освітня підготовка фахівців соціономічного фаху не долає наявної невідповідності між особистісним і професійним становленням майбутніх фахівців. Рівень розвитку просоціальної поведінки студентів зумовлений системою комунікативно-мовленнєвих вмінь, пов'язаних із рівнем самоконтролю в процесі спілкування, особливостями мовленнєвої комунікації, розвитком емпатії.

3. Встановлено, що під час підготовки майбутніх психологів та фахівців соціальної сфери необхідна орієнтація не лише на удосконалення комунікативно-мовленнєвої компетентності, а й на спонукання до використання зазначеної компетентності у розвитку просоціальної поведінки.

4. Перспективу подальшого дослідження вбачаємо в розробці експериментально-психологічної програми формування комунікативно-мовленнєвої компетентності, яка впливає на формування просоціальної поведінки як важливої складової у діяльності фахівців соціономічного фаху.

- PSYCHOLINGUISTICS*, 33(2), 57–89. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2023-33-2-57-89>
- Fonteyn, L. (2020). Book Review: English Historical Linguistics: Approaches and Perspectives. *Journal of English Linguistics*, 48(2), 199–204. <https://doi.org/10.1177/0075424220913087>
- Harwood, J., & Tracy, K. (2021). Language–AND–Social Psychology: Epilogue. *Journal of Language and Social Psychology*, 40(1), 172–178. <https://doi.org/10.1177/0261927X20962846>
- Ironsi, C. S. (2023). Improving Communicative Competence Levels of Pre-Service Teachers Through Spoken-Based Reflection Instruction. *Journal of Education*, 203(3), 678–689. <https://doi.org/10.1177/00220574211044543>
- Jiang, Y., Yao, Y., Zhu, X., & Wang, S. (2021). The Influence of College Students' Empathy on Prosocial Behavior in the COVID-19 Pandemic: The Mediating Role of Social Responsibility. *Frontiers in Psychiatry*, 12, 782246. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.782246>
- Kazmirenko, V. P., Sivers, Z. V. & Dukhnevych, V. M. (2011). Aktyvizatsiia kohnityvnykh protsesiv u spilkuvani [Activation of cognitive processes in communication]. Kyiv: Milenium. http://psy-lpr.at.ua/Materials/aktivizacija_kognitivnykh_procesiv_u_spilkuvani.pdf
- Kiessling, C., & Fabry, G. (2021). What is communicative competence and how can it be acquired? *GMS Journal for Medical Education*, 38(3), 49. <https://doi.org/10.3205/zma001445>
- Kim, M. Y., Joshanloo, M., & Foldesi, E. (2020). Relationship Between Emotional Expression Discrepancy and Life Satisfaction Across Culture and Personal Values. *Current Psychology*, 39, 1087–1097. <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9826-6>
- Korchakova, N. V. (2018). Vikova heneza prosotsialnoi povedinky [Age-related genesis of personality prosociality]. *Candidate's thesis*. Kyiv. https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/%D0%94_26.053.10/Korchakova.pdf
- Korniyaka, O. (2018). The Communicative Determinants of Professional Self-Fulfilment of University Lecturers. *PSYCHOLINGUISTICS*, 23(1), 139–159. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1211179>
- Lukianchuk, N. V. (2013). Formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti obdarovanykh starshoklasnykiv u virtualnii komunikatsii [Formation of communicative competence of gifted high school students in virtual communication]. *Osvita ta rozvytok obdarovanoi osobystosti – Education and development of a gifted personality*, 5, 35–39. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2013_5_11
- Martí-Vilar, M., Corell-García, L., & Merino-Soto, C. (2019). Systematic review of prosocial behavior measures. *Revista de Psicología*, 37(1), 349–377. <https://doi.org/10.1016/j.rpsic.2019.01.019>
- Benish-Weisman M., Daniel E., Sneddon J., Lee J. The relations between values and prosocial behavior among children: The moderating role of age. *Personality and Individual Differences*. 2019. Vol. 141. P. 241–247. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2019.01.019>
- Bhagal M. S., Farrelly D. The psychology of prosocial behavior: An introduction to a special issue. *Current Psychology*. 2019. Vol. 38. P. 910–911. <https://doi.org/10.1007/s12144-019-00377-9>
- Chaikovska O., Holovach T., Melnyk L., Kuzo L. Prosocial Behaviour of Teenagers and Adolescents: Concepts and Tendencies. *Revista Romaneasca Pentru Educatie Multidimensionala*. 2020. Vol. 12(1). P. 226–243. <https://doi.org/10.18662/rrem/211>
- Coombs W. T., Tachkova E. R. Integrating Moral Outrage in Situational Crisis Communication Theory: A Triadic Appraisal Model for Crises. *Management Communication Quarterly*. 2023. <https://doi.org/10.1177/08933189221151177>
- Daga S., Rajan, G. Investigating Linguistic Abilities and its Relationship with Empathy, Emotional Intelligence and Cognitive Flexibility. *PSYCHOLINGUISTICS*. 2023. Vol. 33(2). P. 57–89. <https://doi.org/10.31470/2309-1797-2023-33-2-57-89>
- Fonteyn L. (2020). Book Review: English Historical Linguistics: Approaches and Perspectives. *Journal of English Linguistics*. 2020. Vol. 48(2). P. 199–204. <https://doi.org/10.1177/0075424220913087>
- Harwood J., Tracy K. (2021). Language–AND–Social Psychology: Epilogue. *Journal of Language and Social Psychology*. 2021. Vol. 40(1). P. 172–178. <https://doi.org/10.1177/0261927X20962846>
- Ironsi C. S. Improving Communicative Competence Levels of Pre-Service Teachers Through Spoken-Based Reflection Instruction. *Journal of Education*. 2023. Vol. 203(3). P. 678–689. <https://doi.org/10.1177/00220574211044543>
- Jiang Y., Yao Y., Zhu X., Wang S. The Influence of College Students' Empathy on Prosocial Behavior in the COVID-19 Pandemic: The Mediating Role of Social Responsibility. *Frontiers in Psychiatry*. 2021. Vol. 12. P. 782246. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2021.782246>
- Казміренко В. П., Сіверс З. В., Духневич В. М. Активізація когнітивних процесів у спілкуванні. Київ. Міленіум. 2011. 268 с. http://psy-lpr.at.ua/Materials/aktivizacija_kognitivnykh_procesiv_u_spilkuvani.pdf
- Kiessling C., Fabry G. What is communicative competence and how can it be acquired? *GMS Journal for Medical Education*. 2021. Vol. 38(3). P. 49. <https://doi.org/10.3205/zma001445>
- Kim M. Y., Joshanloo M., Foldesi E. Relationship Between Emotional Expression Discrepancy and Life

- psycnet.apa.org/doi/10.18800/psico.201901.012
- Oberle, E., Ji, X. R., & Molyneux, T. M. (2023). Pathways from Prosocial Behaviour to Emotional Health and Academic Achievement in Early Adolescence. *The Journal of Early Adolescence*, 43(5), 632–653. <https://doi.org/10.1177/02724316221113349>
- Rickheit, G., & Strohner, H. (2008). *Handbook of communication competence*. Berlin. <https://doi.org/10.1515/9783110199000>
- Rivella, C., Zanetti, A., Bertamino, M., Primavera, L., Moretti, P., & Viterbori, P. (2022). Emotional and social functioning after stroke in childhood: a systematic review. *Disability and Rehabilitation*. <https://doi.org/10.1080/09638288.2022.2144490>
- Samper, P., Llorca, A., Malonda, E., & Mestre, M. V. (2021). Examining the predictors of prosocial behavior in young offenders and nonoffenders. *International Journal of Behavioral Development*, 45(4), 299–309. <https://doi.org/10.1177/0165025421995930>
- Shashikanta, T., Rupsha, M., Quais, F, Bikesh, K., & Arindam, B. (2019). Use of Prosocial Word Enhances the Processing of Language: Frequency Domain Analysis of Human EEG. *Journal of Psycholinguist Research*, 48(1), 145–161. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30043323/>,
- Shevchenko, N. F. (2005). Stanovlennia profesiinoi svidomosti praktychnykh psykholohiv u protsesi fakhovoi pidhotovky [Formation of professional consciousness of practical psychologists during the professional training]. Kyiv: Milenium. http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2015_3_23
- Shevenko, A. M. (2016). Metodychne zabezpechenia vidboru uchnivskoi molodi do vyshchykh navchalnykh zakladiv pedahohichnoho profilu [Methodological support for the selection of young students to higher educational institutions of a pedagogical profile]. Kyiv. https://lib.iitta.gov.ua/705891/1/методичні%20реком_Шевенко.pdf
- Tarvin, L. D. (2015). Communicative Competence: Its Definition, Connection to Teaching, and Relationship with Interactional Competence. *Research*. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.3214.2807>
- Turchak, O. M. (2015). Psykholohichni osoblyvosti verbalnykh proiaviv tryvozhnosti studentiv u sytuatsiiakh emotsiinoi napruhy [Psychological features of students' verbal manifestations of anxiety in situations of emotional tension]. Candidate's thesis. Ostroh. https://theses.oa.edu.ua/DATA/55/Turchak_O_M.pdf
- Tur, O. M. (2019). Teoretychni i metodychni zasady formuvannia komunikatyvnoi kompetentnosti maibutnykh fakhivtsiv iz dokumentoznavstva ta informatsiinoi diialnosti v protsesi profesiinoi pidhotovky [Theoretical and methodological principles Satisfaction Across Culture and Personal Values. *Current Psychology*. 2020. Vol. 39. P. 1087–1097. <https://doi.org/10.1007/s12144-018-9826-6>
- Корчакова Н. В. Вікова генеза просоціальності особистості. Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора психологічних наук за спеціальністю 19.00.07. “Педагогічна та вікова психологія”. Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ. 2018. 565с. https://npu.edu.ua/images/file/vidil_aspirant/dicer/Д_26.053.10/Korchakova.pdf
- Korniyaka O. The Communicative Determinants of Professional Self-Fulfillment of University Lecturers. *PSYCHOLINGUISTICS*. 2018. Vol. 23(1). P. 139–159. <https://doi.org/10.5281/zenodo.1211179>
- Лук'яничук Н. В. Формування комунікативної компетентності обдарованих старшокласників у віртуальній комунікації. *Освіта та розвиток обдарованої особистості*. 2013. № 5. С. 35–39. http://nbuv.gov.ua/UJRN/Otros_2013_5_11
- Martí-Vilar M., Corell-García L., Merino-Soto C. Systematic review of prosocial behavior measures. *Revista de Psicología*. 2019. Vol. 37(1). P. 349–377. <https://psycnet.apa.org/doi/10.18800/psico.201901.012>
- Oberle E., Ji X. R., Molyneux T. M. Pathways from Prosocial Behaviour to Emotional Health and Academic Achievement in Early Adolescence. *The Journal of Early Adolescence*. 2023. Vol. 43(5). P. 632–653. <https://doi.org/10.1177/02724316221113349>
- Rickheit G., Strohner H. *Handbook of communication competence*. Berlin. 2008. <https://doi.org/10.1515/9783110199000>
- Rivella C., Zanetti A., Bertamino M., Primavera L., Moretti P., Viterbori P. Emotional and social functioning after stroke in childhood: a systematic review. *Disability and Rehabilitation*. 2022. <https://doi.org/10.1080/09638288.2022.2144490>
- Samper P., Llorca A., Malonda E., Mestre M. V. Examining the predictors of prosocial behavior in young offenders and nonoffenders. *International Journal of Behavioral Development*. 2021. Vol. 45(4). P. 299–309. <https://doi.org/10.1177/0165025421995930>
- Shashikanta T., Rupsha M., Quais F, Bikesh K., Arindam B. Use of Prosocial Word Enhances the Processing of Language: Frequency Domain Analysis of Human EEG. *Journal of Psycholinguist Research*. 2019. Vol. 48(1). P. 145–161. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/30043323/>
- Шевченко Н. Ф. Дослідження становлення професійної свідомості майбутніх практичних психологів у процесі фахової підготовки. *Науковий вісник ХДУ. Серія: Психологічні науки*. 2015. Вип. 3. С. 117–122. http://nbuv.gov.ua/UJRN/nvkhp_2015_3_23

Interrelation of Communicative Speech Competence and Prosocial Behavior of Students

of the formation of communicative competence of future specialists in document studies and information activities in the process of professional training]. Doctor's thesis. Kharkiv. http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2019/10/dis_Tur_dodatku.pdf

Virta, J., Hökkä, P., Eteläpelto, A., & Rasku-Puttonen, H. (2023). Informal learning contexts in the construction of physical education student teachers' professional identity. *European Physical Education Review*, 29(1), 22–39. <https://doi.org/10.1177/1356336X221105263>

Шевенко А. М. Методичне забезпечення відбору учнівської молоді до вищих навчальних закладів педагогічного профілю. Київ. 2016. 157 с. https://lib.iitta.gov.ua/705891/1/методичні%20реком_Шевенко.pdf

Tarvin L. D. Communicative Competence: Its Definition, Connection to Teaching, and Relationship with Interactional Competence. *Research*. 2015. <https://doi.org/10.13140/RG.2.1.3214.2807>

Турчак О. М. Психологічні особливості вербальних проявів тривожності студентів у ситуаціях емоційної напруги. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата психологічних наук за спеціальністю 19.00.07. "Педагогічна та вікова психологія". Острог. 2015. 245 с. https://theses.oa.edu.ua/DATA/55/Tyrchak_O_M.pdf

Тур О. М. Теоретичні і методичні засади формування комунікативної компетентності майбутніх фахівців із документознавства та інформаційної діяльності в процесі професійної підготовки. Харківський національний педагогічний університет імені Г. С. Сковороди. Харків. 2019. 200 с. http://hnpu.edu.ua/sites/default/files/files/2019/10/dis_Tur_dodatku.pdf

Virta J., Hökkä P., Eteläpelto A., Rasku-Puttonen H. Informal learning contexts in the construction of physical education student teachers' professional identity. *European Physical Education Review*. 2023. Vol. 29(1). P. 22–39. <https://doi.org/10.1177/1356336X221105263>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-10>

How to Cite (Style APA):

Los O., Razumova O., & Hoi N. (2023). Future Socionomic Specialists' Dispositional Self-development. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 196–212. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-10>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Лось О., Разумова О., Гой Н. Диспозиційний саморозвиток майбутніх фахівців соціономічного профілю. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 196–212. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-10>

UDC [378.091.212:314/316]:159.923.2

Future Socionomic Specialists' Dispositional Self-development

Диспозиційний саморозвиток майбутніх фахівців соціономічного профілю

Received: May 14, 2023

Accepted: October 30, 2023

Oksana Los

Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor,
Department of Pedagogy of Preschool
and Primary Education,
Kherson State University, Ukraine
oksanaarostova7@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0177-9381>

Olena Razumova

PhD of Psychology, Associate Professor,
Department of Psychology,
Horlivka Institute for Foreign Languages
Donbas State Pedagogical University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-0819-9005>

Nataliia Hoi

Candidate of Economic Sciences,
Associate Professor,
Department of Management and Business
Administration,
Vasyl Stefanyk Precarpathian National
University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-7293-6527>

Оксана Лось

кандидат психологічних наук, доцент,
кафедра педагогіки та психології
дошкільної та початкової освіти,
Херсонський державний університет, Україна
oksanaarostova7@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-0177-9381>

Олена Разумова

доктор філософії в галузі психології, доцент,
кафедра психології,
Горлівський інститут іноземних мов
ДВНЗ "Донбаський державний
педагогічний університет", Україна
<https://orcid.org/0000-0002-0819-9005>

Наталія Гой

кандидат економічних наук, доцент,
кафедра управління та бізнес-
адміністрування,
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7293-6527>

Abstract

The purpose was to conduct empirical research and theoretically substantiate the correlation between the parameters of dispositional self-development of future specialists of the socioeconomic profile and the factors of professional growth. It is substantiated and generalized that dispositional self-development is the readiness and inclination of future specialists of the socioeconomic profile to self-education, self-creation, and self-improvement, which is capable of ensuring permanent professional growth and professional development. Participants of the empirical study are seekers of three academic degrees (Bachelor's, Master's, and Doctor of Philosophy) studying at three Ukrainian higher education institutions, and are future socioeconomic specialists. The age of the research participants ranged from 17 to 32 years ($M=21.06$; $Me=21.00$; $SD=5.84$), with a total of $n=132$. **Methods:** "Dispositional Characteristics of Personality Self-Development" (DCPSD) (Kuzikova, 2017); "Personal Orientation Inventory" (POI) (Shostrom, 1964); "The Method of Diagnosing the Individual's Motivation to Achieve Success and Avoid Failure" (MDIMASAF) (Elers, 2002); methods of mathematical statistics. **Results.** In the comparison of low, medium, and high levels of dispositional self-development parameters, no statistically significant differences were found ($p>.05$). It was discovered that the dispositional self-development parameters "Need for Self-Development", "Conditions of Self-Development", and "Mechanisms of Self-Development" had statistically significant correlations with the parameters of self-actualization and motivation to achieve success ($p<.050$; $p<.010$). When compared to other parameters, it is proved that the "Need of Self-Development" (NSD) was a reflection of the phenomenon's cognitive intentions and was the most important parameter of the respondents' dispositional self-development (nine significant correlations – the greatest number). **Discussion and conclusions.** It was substantiated and proven that dispositional self-development is an important component of future specialists' self-actualization, self-education, and quality professional training. The scientific findings should be applied in educational and professional activities. **Keywords:** educational space, educational and professional training, students, university, student youth, self-actualization.

Introduction

Dispositional self-development is one of the most complex and critical issues in self-education and high-quality professional training for future specialists at three levels of higher

Анотація

Метою є емпіричне дослідження і теоретичне обґрунтування зв'язку параметрів диспозиційного саморозвитку майбутніх фахівців соціономічного профілю з чинниками професійного зростання. Обґрунтовано й узагальнено, що диспозиційний саморозвиток є готовністю і схильністю до самоосвіти, самотворення і самовдосконалення майбутніх фахівців соціономічного профілю, який здатен забезпечити перманентне професійне зростання і становлення фахівця. Учасниками емпіричного дослідження є здобувачі трьох рівнів освіти (бакалавр, магістр і доктор філософії), які навчаються у трьох закладах вищої освіти України і є майбутніми фахівцями соціономічного профілю. Вік досліджуваних – від 17 до 32 років ($M=21.06$; $Me=21.00$; $SD=5.84$), загальною кількістю $n=132$. **Методи:** методика "Диспозиційна характеристика саморозвитку особистості" (ДХСО) (Kuzikova, 2017); "Personal Orientation Inventory" (POI) Е. Shostrom (1964); методика діагностики мотивації особистості до досягнення успіху й уникнення невдачі (МДУУН) (Elers, 2002); методи математичної статистики. **Результати.** Зафіксовано відсутність статистично достовірних відмінностей у порівнянні низького рівня з середніми та високими рівнями параметрів диспозиційного саморозвитку ($p>.05$). З'ясовано, що параметри диспозиційного саморозвитку: "потреба саморозвитку", "умови саморозвитку", "механізми саморозвитку" мають статистично достовірні кореляційні зв'язки з параметрами самоактуалізації і мотивації до досягнення успіху ($p<.050$; $p<.010$). Доказано, що "потреба саморозвитку" (ПС) є відображенням когнітивних інтенцій феномену і є найважливішим параметром диспозиційного саморозвитку респондентів (дев'ять достовірних зв'язків – найбільше), порівняно з іншими параметрами. **Дискусія і висновки.** Обґрунтовано і доказано, що диспозиційний саморозвиток є важливою складовою у самоактуалізації, самоосвіті і якісній професійній підготовці майбутніх фахівців. Отримані наукові факти доцільно впровадити у навчально-професійну діяльність. **Ключові слова:** освітній простір, навчально-професійна підготовка, студенти, університет, студентська молодь, самоактуалізація.

Вступ

Диспозиційний саморозвиток є однією зі складних і надзвичайно важливих проблем у площині готовності до самоосвіти і якісної професійної підготовки майбутніх фахівців

education: Bachelor's, Master's, and Doctor of Philosophy. The modern education system should plan ahead of time, so that after four years of taking a Bachelor's degree program, two years of taking a Master's degree program, and during the preparation and defense of the dissertation research by PhDs, the acquired professional, general, and integral competencies remain relevant. Despite the importance of modernization, reforms, and innovative technologies, one of the most critical tasks is the formation of future specialists' dispositional self-development. Undoubtedly, self-development is closely related to self-education, and it is best to consider it in the context of self-realization and self-actualization. The specified articulation of the outlined problems establishes the broad contours of the empirical study of dispositional self-development of future socio-economic profile specialists.

G. Gergely (2007) proposed two approaches to studying dispositional self-development: the ontogenetic origin of the subjective "Self" and the development of the "intersubjectivity" of interpersonal experience. The mentor's important role is emphasized in the research because they influence the formation of mental states that promote self-development. Dispositional authenticity was investigated in the dimensions of the problem of self-development, and three types were identified: "consolidated authenticity", "non-integrated authenticity", and "authenticity before emergence". According to the authors' opinion, the proposed types of variations reflected the subjects' current level of self-development (Lopez et al., 2023). T. Ketler-Mutnytska and N. Shevchenko (2022) conducted empirical research to determine the correlation between psychology students' inner character and self-development. In the context of the variability of optimistic attributional styles, the researchers revealed the essence of the relationship between internality and self-development. Respondents with high internality and a medium level of optimistic attributional style achieve the highest level of self-development.

The accomplishments of the Ukrainian researcher S. Kuzikova (2023), who proposed a methodology and technology for researching

трьох рівнів вищої освіти: бакалавр, магістр і доктор філософії. Сучасна система освіти мала би працювати на випередження, щоб через чотири роки здобуття фаху на бакалавраті, два роки навчання в магістратурі і за час підготовки та захисту дисертаційного дослідження докторами філософії, здобуті фахові, загальні та інтегральні компетентності не втратили б актуальності. Попри важливість модернізації, реформування й інноваційних технологій, одне з ключових завдань є формування диспозиційного саморозвитку майбутніх фахівців. Безумовно, феномен саморозвитку тісно зв'язаний із самоосвітою і його доцільно розглядати у площині самореалізації та самоактуалізації останніх. Означена артикуляція окресленої проблематики задає загальні контури емпіричного дослідження диспозиційного саморозвитку майбутніх фахівців соціо-номічного профілю.

Дослідник G. Gergely (2007) запропонував вивчення диспозиційного саморозвитку у двох різних підходах: онтогенетичному походженні суб'єктивного "Я" та розвитку "інтерсуб'єктності" міжособистісного досвіду. Важливу роль у дослідженні відведено наставнику, який впливає на формування психічних станів, що спонукають до саморозвитку. У вимірах проблеми саморозвитку досліджено диспозиційну автентичність і з'ясовано три типи: "консолідована автентичність", "неінтегрована автентичність" і "автентичність перед виникненням". На думку авторів, запропоновані типи варіацій відобразили сучасний стан саморозвитку досліджуваних (Lopez et al., 2023). T. Ketler-Mutnytska, N. Shevchenko (2022) у своєму емпіричному дослідженні з'ясували взаємозв'язок між внутрішнім характером і саморозвитком студентів-психологів. Дослідниці розкрили сутність зв'язку інтернальності та саморозвитку в контексті варіативності оптимістичних стилів атрибуції. Констатовано, що найвищого саморозвитку досягають респонденти з високою інтернальністю і середнім рівнем оптимістичного стилю атрибуції.

Представляють науковий інтерес здобутки української дослідниці С. Кузікової (2023), яка запропонувала методологію і технологію дослідження ресурсів саморозвитку

the individual's resources for self-development, are of scientific interest. The author discusses the importance of self-development as a source and determinant of personality. A self-actualization characteristic of dispositional self-development is regarded as the need for self-development. Self-activity, life activity, and the development of self-awareness are considered to be related content phenomena. Reflection, self-regulation, and feedback are referred to self-development mechanisms. The methodology "Dispositional characteristics of personality self-development" (Kuzikova, 2017) was studied in the context of developing a confirmatory strategy for our empirical research. A number of studies with young people as respondents can be found in the scientific literature. It has been demonstrated that this age is sensitive to dispositional self-development (Xie et al., 2017). Several psychophysiological determinants are identified as necessary during the stages of professional development and the formation of worldview in the context of dispositional self-development (Blynova et al., 2022b). The importance of self-regulation and self-control in the dominant mental states of juniors was investigated in sports psychology, and the expediency of self-development in achieving a victory result was explained (Popovych et al., 2021; 2022b; 2022c). The method for examining self-actualization mental states of junior female athletes is proposed, the types are clarified, and it is demonstrated how coaching staff identification of types allows for a tactical advantage over the opponent (Popovych et al., 2022a). It has been proven that self-education for the development of cognitive processes throughout life has a statistically significant effect even in old age, contributing to individual differences in cognitive skills (Lövdén et al., 2020). Such research provides evidence that dispositional self-development is relevant for a wide age range and has an individual-psychological nature.

People's high level of readiness for self-development, self-education allowed them to survive (Kleinman et al., 2023), adapt to difficult conditions associated with internal displacement and the complexity of migration flows (Blynova et al., 2022a). Obviously, dispositional self-

особистості. Авторкою подано потребу в саморозвитку як джерело і детермінанту особистості. Потребу в саморозвитку визначено як самоактуалізаційну характеристику диспозиційного саморозвитку. Розглянуто як дотичні змістові феномени самоактивність, життєдіяльність та розвиток самосвідомості. До механізмів саморозвитку віднесено рефлексію, саморегуляцію та зворотний зв'язок. У контексті створення констатувальної стратегії нашого емпіричного дослідження вивчено методику "Диспозиційна характеристика саморозвитку особистості" (ДХСО) (Kuzikova, 2017). У науковій літературі є низка досліджень, у яких респондентами виступають особи юнацького віку. Показано, що даний вік є сензитивним до диспозиційного саморозвитку (Xie et al., 2017). Окреслено низку психофізіологічних детермінант, які є визначальними на етапі професійного становлення та формування світоглядних позицій у контексті диспозиційного саморозвитку (Blynova et al., 2022b). У спортивній психології досліджено важливість саморегуляції і самоконтролю в домінуючих психічних станах юніорів і пояснено доцільність саморозвитку в досягненні переможного результату (Popovych et al., 2021; 2022b; 2022c). Запропоновано методику дослідження самоактуалізаційних психічних станів юних спортсменок, з'ясовано типи і показано, як ідентифікація типів тренерським штабом дозволяє отримати тактичну перевагу над суперником (Popovych et al., 2022a). Доказано, що розвиток когнітивних процесів впродовж життя, через самоосвіту, має статистично достовірний вплив навіть у старечому віці, сприяючи індивідуальним відмінностям у когнітивних навичках (Lövdén et al., 2020). Такі дослідження дають підстави стверджувати, що диспозиційний саморозвиток є актуальним для широко вікового діапазону і має індивідуально-психологічну природу.

У соціальних випробуваннях, таких як пандемія, екологічні катаклізми і воєнні дії, високий рівень готовності до саморозвитку, самоосвіти людей дозволив їм вижити (Kleinman et al., 2023), адаптуватися у складних умовах, пов'язаних із внутрішнім переміщенням і складністю міграційних потоків (Blynova et

development activates adaptation processes and ensures an individual's self-realization and self-actualization in changing environments.

A number of studies in the field of self-development encourage us to pay attention to the phenomenon of an individual's self-awareness. One of the most important factors on this list is self-esteem. Researchers Baumeister et al. (2003) discovered a number of correlations between high self-esteem and success in various spheres of activity, ranging from educational to production. In particular, attempts to boost students' self-esteem are futile. Academic success contributes to high self-esteem. Work performance in adults is sometimes associated with high self-esteem. It has been proven that self-esteem has no effect on task performance quality, but high self-esteem promotes persistence after failure. In general, the authors did not make the conclusion that increasing self-esteem has a positive impact on an individual's success and self-development (Baumeister et al., 2003).

Personality self-actualization is predicted by dispositional self-development. According to A. Maslow (1970), the highest step of the pyramid's need-motivation hierarchy is individual self-actualization.

We summarize that dispositional self-development refers to future socioeconomic profile specialists' willingness and inclination to self-education, self-creation, and self-improvement, which will ensure continuous professional growth and development.

Hypotheses. 1. The respondents' dispositional characteristics are characterized by medium and high levels. 2. There will be statistically significant correlations between the dimensions of dispositional self-development and the dimensions of self-actualization and motivation to succeed.

The purpose was to empirically investigate and theoretically substantiate the correlation between the respondents' dispositional self-development parameters and professional growth factors.

Methods

The empirical research methodology was based on S. Kuzikova's (2023) concept of the formation

al., 2022a). Очевидно, диспозиційний саморозвиток активізує адаптаційні процеси і забезпечує самореалізацію та самоактуалізацію індивіда у змінених умовах.

Низка досліджень у царині саморозвитку спонукає нас приділити увагу феноменам само-свідомості особистості. Самооцінка є одним із найважливіших у цьому переліку. Дослідники Baumeister et al. (2003) виявили низку кореляцій високої самооцінки з успішністю людей у різних сферах діяльності: від навчальної до виробничої. Зокрема, спроби підвищити самооцінку учнів не призводять до успішності. Висока самооцінка є частково результатом успішності у школі. Результативність роботи дорослих іноді зв'язана з високою самооцінкою. Спростовано, що самооцінка впливає на якість виконання завдання, проте висока самооцінка сприяє наполегливості після невдачі. Загалом можна помітити, що автори не дійшли висновку, що підвищення самооцінки може вплинути позитивно на успішність і саморозвиток індивіда (Baumeister et al., 2003).

Диспозиційний саморозвиток є предиктором самоактуалізації особистості. Самоактуалізація особистості за А. Maslow (1970) є найвищою сходинкою потребово-мотиваційної ієрархії піраміди.

Узагальнюємо, що під диспозиційним саморозвитком розуміємо таку готовність і схильність до самоосвіти, самотворення і самовдосконалення майбутніх фахівців соціономічного профілю, яка забезпечить перманентне професійне зростання і становлення.

Гіпотези. 1. Параметри диспозиційної характеристики респондентів мають переважати середній і високий рівні. 2. Матимуть місце статистично достовірні кореляційні зв'язки параметрів диспозиційного саморозвитку з параметрами самоактуалізації і мотивації до досягнення успіху.

Мета. Емпірично дослідити і теоретично обґрунтувати зв'язок параметрів диспозиційного саморозвитку респондентів із чинниками професійного зростання.

Методи

Методологію емпіричного дослідження склали вихідні положення концепції

of the subject of self-development in youth. The psychological and pedagogical conditions, as well as the technology for optimizing subject formation in the plane of personal and professional self-development are taken into account. A person becomes a subject of personal self-development when they are aware of their psychological resources and have the ability to seek out and implement ways and means in activities that are relevant to them (Kuzikova, 2023). Psychological defense mechanisms and coping strategies used by respondents of the studied age have been investigated in research studies (Plokhikh et al., 2021).

Participants. Students seeking three academic degrees (Bachelor's, Master's, and Doctor of Philosophy) from three Ukrainian universities participated in the study: Kherson State University (Kherson, Ukraine), Horlivka Institute for Foreign Languages of the State Higher Education Institution "Donbas State Pedagogical University" (Horlivka, Ukraine), and Vasyl Stefanyk Precarpathian National University (Ivano-Frankivsk, Ukraine). We attempted to reflect the regional geographic context, but it is important to note that the two first institutions of higher education were relocated due to martial law, which may have introduced some limitations to the research. All $n = 132$ respondents (males – $n=28$; 21.21% and females – $n=104$; 78.79%) were students in educational and professional programs and future specialists in the socioeconomic profile. The age of the participants ranged from 17 to 32 years ($M=21.06$; $Me=21.00$; $SD=5.84$).

Variables. The research was structured around the confirmatory strategy, which entailed identifying dependent, independent, and additional variables. The substantive psychological parameters of dispositional self-development were the dependent variables: the need for self-development (NSD), the conditions of self-development (CSD), and the mechanisms of self-development (MSD). The remaining variables, which reflected self-actualization, motivation for achieving success and motivation for avoiding failure were all independent. The effect of additional variables was not found during the course of the research.

Procedure and Instruments. "Dispositional Characteristics of Personality Self-Development"

становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці С. Кузікової (2023). Взято до уваги психолого-педагогічні умови та технологію оптимізації становлення суб'єкта у площині особистісного і професійного саморозвитку. Усвідомлення людиною свого психологічного ресурсу, здатність шукати і реалізовувати способи та засоби в актуальній для неї діяльності робить її суб'єктом особистісного саморозвитку (Кузікова, 2023). Вивчено дослідження, в яких розкрито психологічні захисні механізми і копінг-стратегії, до яких вдаються респонденти досліджуваного віку (Plokhikh et al., 2021).

Учасники. Учасниками дослідження були здобувачі трьох рівнів освіти (бакалавр, магістр і доктор філософії), які навчалися у трьох закладах вищої освіти України: Херсонський державний університет (Херсон, Україна), Горлівський інституту іноземних мов ДВНЗ "Донецького державного педагогічного університету" (Горлівка, Україна) і Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна). Ми намагалися відобразити регіональний географічний контекст, але мусимо зазначити, що через дію воєнного стану два перші заклади вищої освіти були релоковані, що може вносити певні обмеження у дослідження. Усі респонденти $n=132$ (чоловіки – $n=28$; 21.21% і жінки – $n=104$; 78.79%) були здобувачами освітньо-професійних програм і майбутніми фахівцями соціономічного профілю. Вік досліджуваних – від 17 до 32 років ($M=21.06$; $Me=21.00$; $SD=5.84$).

Змінні. Дослідження організовано за констатувальною стратегією, яка передбачала виокремлення залежних, незалежних і додаткових змінних. Залежними змінними були змістові психологічні параметри диспозиційного саморозвитку: потреба саморозвитку (ПС), умови саморозвитку (УС) і механізми саморозвитку (МС). Решта змінних, які відобразили параметри самоактуалізації, мотивацію досягнення успіху й мотивацію уникнення невдачі, були незалежними. Під час дослідження дію додаткових змінних не з'ясували.

Процедура та інструменти. Ключовою методикою була "Диспозиційна характеристика саморозвитку особистості" (ДХСО)

(DCPSD) (Kuzikova, 2017) was the key method. There were three major scales used: "Need for Self-Development" (NSD), "Conditions of Self-Development" (CSD), and "Mechanisms of Self-Development" (MSD). The integral scale, also known as the "Total Indicator" (TI), was not used because it was not implied by the research strategy. The NSD scale's content reflects the need for self-development, self-improvement, openness, and interest in one's own inner world as well as the inner worlds of other interaction participants. The CSD scale's content includes autonomy, social maturity, equanimity, active life strategies, and tolerance. The MSD scale's content, which is more of a functional means of dispositional development, includes self-knowledge as a desire for authenticity, self-analysis, reflection, readiness for self-regulation, and self-creation.

The self-actualization test named "Personal Orientation Inventory" (POI) developed by E. Shostrom (1964) was the next important psychodiagnostic instrument. We used a version with fourteen major scales. All the major scales are used. A list of self-actualization scales allowed for the differentiation of relationships based on the parameters of the key methodology and the discovery of important scientific facts about the studied subject. We used the following scales: "Time Competence" (TC); "Support" (SP); "Value Orientations" (VO); "Flexibility of Behavior" (FB); "Sensitivity to Oneself" (SO); "Spontaneity" (SN); "Self-Respect" (SR); "Self-Acceptance" (SA); "Idea about the Inner World" (IIW); "Synergistic Component" (SC); "Acceptance of Aggression" (AA); "Contact" (CO); "Cognitive Needs" (CN); "Creativity of Thinking" (CT).

"The Method of Diagnosing the Individual's Motivation to Achieve Success and Avoid Failure" (MDIMASAF) (Elers, 2002) was used to determine the connection with the resulting component of the activity. This method, which is widely used in empirical research, combines two techniques for determining the level of motivation to achieve success (LMAS) and the level of motivation to avoid failure (LMAF).

The level of homogeneity of responses to psychodiagnostic instruments statements met the Gutman and Cronbach coefficients and was greater than .850 (.877; .901; .945;

(Kuzikova, 2017). Використано три основні шкали: "потреба саморозвитку" (ПС); "умови саморозвитку" (УС) і механізми саморозвитку (МС). Інтегральну шкалу – "загальний показник" (ЗП) – не застосовували, оскільки це не було передбачено стратегією дослідження. Зміст шкали ПС відображає потребу в саморозвитку, самовдосконалення, відкритість, інтерес до свого внутрішнього світу і внутрішнього світу інших учасників взаємодії. Зміст шкали УС складає автономність, соціальна зрілість, виваженість, активні життєві стратегії та толерантність. Зміст шкали МС, яка є радше функціональним засобом диспозиційного розвитку, складає самопізнання як прагнення до автентичності, самоаналіз, рефлексія, готовність до саморегуляції і самотворення. Наступним важливим психодіагностичним інструментом був самоактуалізаційний тест, розроблений Е. Шостром (1964) – "Personal Orientation Inventory" (POI). Застосована нами версія налічувала чотирнадцять основних шкал. Застосовано всі основні шкали. Такий перелік шкал самоактуалізації дозволив диференціювати зв'язки за параметрами ключової методики і відшукати важливі наукові факти досліджуваного предмету. Використані шкали: "часова компетентність" (ЧК); "підтримка" (ПТ); "ціннісні орієнтації" (ЦО); "гнучкість поведінки" (ГП); "сензитивність до себе" (СС); "спонтанність" (СН); "повага до себе" (П); "самоприйняття" (СП); "уявлення про внутрішній світ" (УВС); "синергетична складова" (СК); "прийняття агресії" (ПА); "контактність" (КТ); "когнітивні потреби" (КП); "креативність мислення" (КМ). Для з'ясування зв'язку з результируючою складовою діяльності використано методику діагностики мотивації особистості до досягнення успіху й уникнення невдачі (МДУУН) (Elers, 2002). Ця методика широко використовується в емпіричних дослідженнях і є поєднанням двох методик, які дозволяють визначити рівень мотивації досягнення успіху (РМДУ) і рівень мотивації уникнення невдачі (РМУН). Рівень одномірності відповідей на твердження психодіагностичних інструментів задовольняє коефіцієнти Гутмана і Кронбаха та знаходиться на рівні вищому за .850 (.877; .901; .945; .922). За методикою (МДУУН) (Elers,

.922). For the MDIMASAF (Elers, 2002), the level of unidimensionality of responses was determined in a differentiated manner.

Organization of Research. The empirical part of the research, also known as the confirmatory stage, took place between September and December of 2022. The research was processed and designed between May and July 2023. The Ethics Committees of the administrations of higher education institutions granted permission to conduct research and collect empirical and personal data while maintaining confidentiality.

Statistical Analysis. The computer program "SPSS" version 17.0 was used to process empirical data. "MS Excel" and "MS Word" were also used. The Pearson correlation coefficient (R) was used to identify significant statistical correlations. The study employed the Guttman and Cronbach coefficients, as well as the ranking of correlations (R_g). Pearson's correlation (R) levels of $p \leq 0.05$; $p \leq 0.01$; $p \leq 0.001$ were considered significant.

Results

The empirical data of the research's confirmatory strategy by descriptive frequency characteristics are provided. Tabl. 1 presents all the studied parameters based on psychodiagnostic methods: "MDIMASAF" (Elers, 2002); "DCPSD" (Kuzikova, 2017); "POI" (Shostrom, 1964).

The obtained empirical data based on descriptive frequency characteristics allowed stating that the minimum and maximum values of the three measurements were within the limits of the "DCPSD" method (Kuzikova, 2017): $\min=15.00$ and $\max=44.00$. Such measurements did not exceed the researcher's proposed average statistical norms (Kuzikova, 2023). The average levels of dispositional development parameters were empirically determined to be: NSD (<22.89–33.58>); CSD (<22.66–33.69>); MSD (<22.95–33.01>). As a result, the low level was to the left of the given values, while the high level was to the right. We determined the following distribution of levels from the parameters of dispositional development in the sample of future socioeconomic profile specialists ($n=132$) in percentage equivalent: NSD – low level ($n=31$; 23.48%), medium level ($n=50$; 37.88%), high level ($n=51$; 38.64%); CSD – low level ($n=39$; 29.55%),

2002) рівень одномірності відповідей визначався диференційовано.

Організація дослідження. Емпіричну частину дослідження – констатувальний етап – виконано у вересні–грудні 2022 року. Впродовж травня–липня 2023 року здійснено обробку і дизайн дослідження. Дозвіл на проведення дослідження і збір емпіричних та особистих даних із дотримання конфіденційності отримано від Етичних комітетів адміністрацій закладів вищої освіти.

Статистичне аналізування. Обробку емпіричних даних здійснено комп'ютерною програмою "SPSS", версія 17.0. Також застосовано "MS Excel" і "MS Word". Для з'ясування достовірних статистичних кореляційних зв'язків використано коефіцієнт кореляції Пірсона (R). У дослідженні використано коефіцієнти Гутмана і Кронбаха, рангування кореляційних зв'язків (R_g). Достовірними рівнями кореляції Пірсона (R) вважали $p \leq 0.05$; $p \leq 0.01$; $p \leq 0.001$.

Результати

Подано емпіричні дані констатувальної стратегії дослідження за описовими частотними характеристиками. У табл. 1 відображено усі досліджувані параметри за психодіагностичними методиками: "ДХСО" (Kuzikova, 2017); "POI" (Shostrom, 1964); "МДУУН" (Elers, 2002).

Отримані емпіричні дані за описовими частотними характеристиками дозволили констатувати, що за методикою "ДХСО" (Kuzikova, 2017) мінімальні і максимальні значення трьох вимірів знаходяться у межах: $\min=15.00$ і $\max=44.00$. Такі виміри не виходять за межі середньостатистичних норм, запропонованих дослідницею (Кузікова, 2023). Емпірично з'ясовано, що середні рівні параметрів диспозиційного розвитку мають такі значення: ПС (<22.89–33.58>); УС (<22.66–33.69>); МС (<22.95–33.01>). Відповідно низький рівень розташований зліва від поданих значень, а високий рівень – справа. У відсотковому еквіваленті констатуємо такий розподіл рівнів із параметрів диспозиційного розвитку у вибірці майбутніх фахівців соціономічного профілю ($n=132$): ПС – низького рівня ($n=31$; 23.48%), середнього рівня ($n=50$; 37.88%), високого рівня ($n=51$; 38.64%); УС – низького рівня ($n=39$; 29.55%), середнього

Table 1. Descriptive Frequency Characteristics of The Study of Respondents' Dispositional Self-Development (n=132)
Таблиця 1. Описові частотні характеристики дослідження диспозиційного саморозвитку респондентів (n=132)

Parameters Параметри	Min	Max	Me	Mo	M	SD
NSD ПС	18.00	42.00	29	28	28.23	±5.345
CSD УС	15.00	44.00	27	28	28.12	±5.465
MSD МС	17.00	41.00	28	28	27.98	±5.029
TC ЧК	4.00	12.00	7	8	7.12	±2.345
SP ПТ	19.00	58.00	37	40	38.02	±7.034
VO ЦО	6.00	19.00	11	11	10.95	±2.056
FB ГП	6.00	18.00	11	10	10.56	±2.801
SO СС	4.00	11.00	8	7	6.78	±2.456
SN СН	4.00	11.00	7	7	7.12	±2.342
SR П	5.00	14.00	9	10	9.01	±2.123
SA СП	3.00	13.00	8	9	8.07	±2.212
IIW УВС	3.00	11.00	8	7	6.12	±1.402
SC СК	4.00	9.00	6	7	6.22	±1.311
AA ПА	4.00	12.00	8	7	7.23	±2.337
CO КТ	4.00	12.00	8	7	7.23	±2.389
CN КП	3.00	13.00	7	8	7.23	±2.023
CT КМ	3.00	11.00	8	8	7.67	±2.342
LMAS РМДУ	11.00	27.00	19	19	21.89	±3.43
LMAF РМУН	7.00	18.00	13	12	12.39	±1.71

Note: Min – minimum value; Max – maximum value; Me – median (italics used); Mo – mode; M – arithmetic mean; SD – mean squared value; NSD – Need for Self-Development; CSD – Conditions of Self-Development; MSD – Mechanisms of Self-Development; TC – Time Competence; SP – Support; VO – Value Orientations; FB – Flexibility of Behavior; SO – Sensitivity to Oneself; SN – Spontaneity; SR – Self-Respect; SA – Self-Acceptance; IIW – Idea about the Inner World; SC – Synergistic Component; AA – Acceptance Of Aggression; CO – Contact; CN – Cognitive Needs; CT – Creativity of Thinking; LMAS – Level of Motivation to Achieve Success; LMAF – Level of Motivation to Avoid Failure.

Примітка: Min – мінімальне значення; Max – максимальне значення; Me – медіана (використано курсив); Mo – мода; M – середнє арифметичне значення; SD – середнє квадратичне значення; ПС – потреба саморозвитку; УС – умови саморозвитку; МС – механізми саморозвитку; ЧК – часова компетентність; ПТ – підтримка; ЦО – ціннісні орієнтації; ГП – гнучкість поведінки; СС – сензитивність до себе; СН – спонтанність; П – повага до себе; СП – самоприйняття; УВС – уявлення про внутрішній світ; СК – синергетична складова; ПА – прийняття агресії; КТ – контактність; КП – когнітивні потреби; КМ – креативність мислення; РМДУ – рівень мотивації досягнення успіху; РМУН – рівень мотивації уникнення невдачі.

medium level (n=52; 39.39%), high level (n=41; 31.06%); MSD – low level (n=51; 38.64%), medium level (n=44; 33.33%), high level (n=37; 28.03%).

рівня (n=52; 39.39%), високого рівня (n=41; 31.06%); МС – низького рівня (n=51; 38.64%), середнього рівня (n=44; 33.33%), високого рівня

The first hypothesis was rejected because Fisher's angular transformation coefficient (φ) found no statistically significant difference between low, medium, and high levels of parameters ($p > .05$). At the same time, we noted that the trend of increasing the number of subjects with medium and high levels was partially maintained. Furthermore, not all the measurements reflected the correct distribution (the Gaussian curve). According to "POI" (Shostrom, 1964), no statistically significant differences in these descriptive frequency characteristics were found. The median and mode were examined, and the lowest range was found to be $Me=6$; $Mo=7$ with the highest values being $Me=37$; $Mo=40$. We also noted that such findings did not contradict the results of other researchers on the socioeconomic sample (Radul et al., 2022). The data obtained using the "MDIMASAF" method (Elers, 2002) did not show any significant differences, except for an increasing and decreasing trend. There were no statistically significant differences between the recorded indicators and the results of another study (Prokhorenko et al., 2023).

Furthermore, the statistically significant correlations of the dependent variables with the parameters affecting them were clarified using the confirmatory strategy. We chose the Pearson correlation coefficient (R) because the obtained empirical data did not have a pronounced regular distribution that corresponded to the Gaussian curve. Tabl. 2 displays the established correlations.

A correlation pleiade was created in order to characterize and visualize the obtained correlations qualitatively. The correlation pleiade does not duplicate, but rather supplements the clarified levels and demonstrates the general differences and benefits of the investigated parameters.

The parameter "Need for Self-Development" (NSD) had the greatest number of statistically significant correlations ($p < .050$; $p < .010$) – nine: TC ($R=.153$), VO ($R=.157$), SO ($R=.181$), SA ($R=.110$), IIW ($R=.178$), CO ($R=.179$), CN ($R=.232$), CT ($R=.116$), LMAS ($R=.137$). The parameter "Conditions of Self-Development" (CSD) had five correlations: SP ($R=.125$), VO ($R=.167$), SR ($R=.153$), CT ($R=.118$), LMAS ($R=.116$). The parameter "Mechanisms of Self-Development" (MSD) also had five correlations: VO

($n=37$; 28.03%). Перша гіпотеза спростована, оскільки з'ясуванням за коефіцієнтом кутового перетворення Фішера (φ) не зафіксовано жодної статистично достовірної відмінності у порівнянні низького рівня параметрів зі середніми та високими значеннями ($p > .05$). У той же час констатуємо, що тенденція до збільшення досліджуваних зі середнім і високим рівнями частково зберігається. І не за всіма вимірами констатуємо правильний розподіл (крива Гауса). Не зафіксовано статистично достовірних відмінностей у цих описових частотних характеристиках за "POI" (Shostrom, 1964). Переверіено медіану і моду, з'ясовано діапазон найнижчих: $Me=6$; $Mo=7$ і до найвищих значень $Me=37$; $Mo=40$. Констатуємо, що такі результати також не суперечить даним, які отримали інші дослідники на соціономічний вибірці (Radul et al., 2022). Отримані дані за методикою "МДУУН" (Elers, 2002) також не показали достовірних відмінностей, хіба що зберігають тенденцію підвищення та зниження. Зафіксовані показники не мають статистично достовірних відмінностей із результатами іншого дослідження (Prokhorenko et al., 2023).

Далі, згідно констатувальної стратегії, з'ясовано статистично достовірні кореляційні зв'язки залежних змінних із параметрами, що на них впливають. Оскільки отримані емпіричні дані не мають вираженого правильного розподілу, який відповідає кривій Гауса, нами ухвалено рішення – застосування коефіцієнта кореляції Пірсона (R). У табл. 2 подано встановлені кореляційні зв'язки.

Для якісної характеристики і візуалізації отриманих кореляційних зв'язків побудовано кореляційну плеяду (рис. 1). Кореляційна плеяда не дублює, а радше доповнює з'ясовані рівні і демонструє загальні відмінності та переваги досліджуваних параметрів.

Найбільшу кількість статистично достовірних зв'язків ($p < .050$; $p < .010$) зафіксовано у параметрі "потреба саморозвитку" (ПС) – дев'ять: ЧК ($R=.153$), ЦО ($R=.157$), СС ($R=.181$), СП ($R=.110$), УВС ($R=.178$), КТ ($R=.179$), КП ($R=.232$), КМ ($R=.116$), РМДУ ($R=.137$). У параметрі "умови саморозвитку" (УС) – п'ять: ПТ ($R=.125$), ЦО ($R=.167$), П ($R=.153$), КМ ($R=.118$), РМДУ ($R=.116$). У параметрі "механізми саморозвитку" (МС) – п'ять: ЦО ($R=.147$), ГП ($R=.127$),

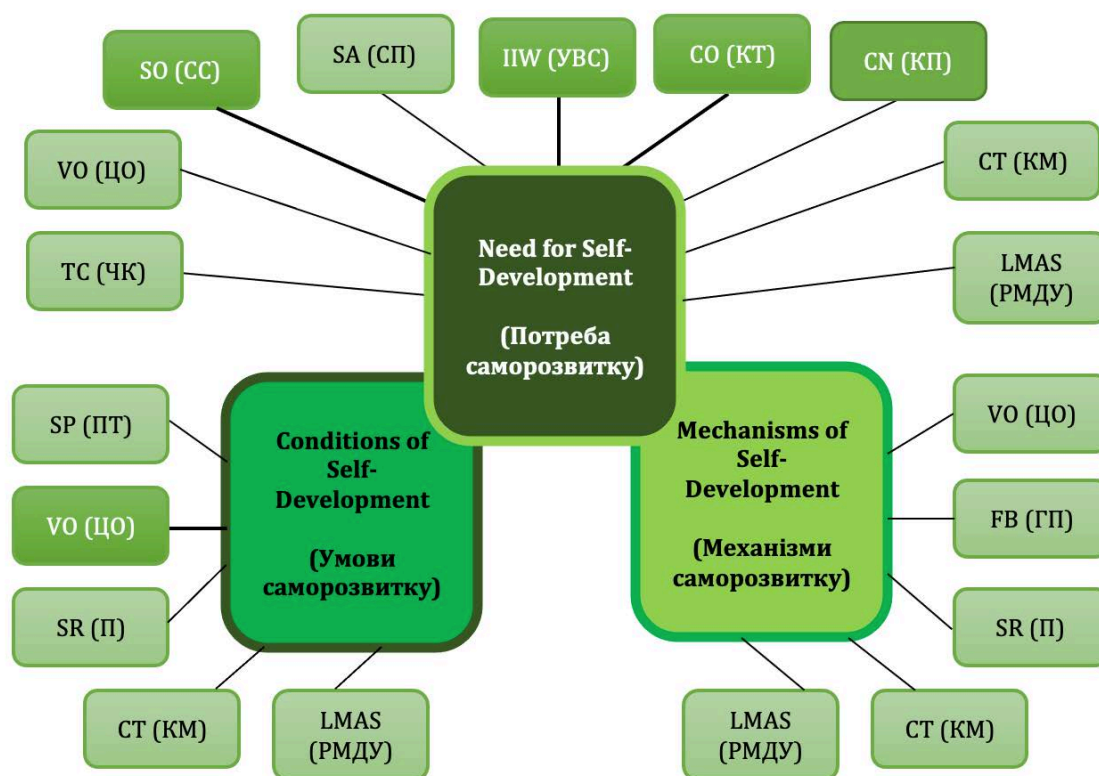
Table 2. Dependent Variable Correlations with Respondents' Dispositional Self-Development Parameters (n=132)
Таблиця 2. Кореляційні зв'язки залежних змінних із параметрами диспозиційного саморозвитку респондентів (n=132)

Parameters Параметри	Correlation Coefficient Коефіцієнт кореляції	Dependent Variables Залежні змінні		
		NSD ПС	CSD УС	MSD МС
TC ЧК	<i>R</i>	.153*	.123	.113
	<i>p</i>	.039	.144	.141
SP ПТ	<i>R</i>	.095	.125*	.058
	<i>p</i>	.399	.043	.812
VO ЦО	<i>R</i>	.157*	.167**	.147*
	<i>p</i>	.013	.009	.015
FB ГП	<i>R</i>	-.087	.044	.127*
	<i>p</i>	.567	.678	.042
SO СС	<i>R</i>	.181**	.023	.068
	<i>p</i>	.008	.518	.845
SN СН	<i>R</i>	.044	.049	.029
	<i>p</i>	.859	.837	.899
SR П	<i>R</i>	.099	.153*	.113*
	<i>p</i>	.312	.019	.041
SA СП	<i>R</i>	.110*	.089	.048
	<i>p</i>	.048	.336	.356
IIW УВС	<i>R</i>	.178**	-.018	.034
	<i>p</i>	.009	.143	.067
SC СК	<i>R</i>	-.029	.020	.101
	<i>p</i>	.841	.091	.119
AA ПА	<i>R</i>	.037	.069	-.012
	<i>p</i>	.669	.301	.898
CO КТ	<i>R</i>	.179**	.087	.074
	<i>p</i>	.009	.409	.534
CN КП	<i>R</i>	.232**	.031	-.049
	<i>p</i>	.006	.867	.786
CT КМ	<i>R</i>	.116*	.118*	.134*
	<i>p</i>	.034	.029	.022
LMAS РМДУ	<i>R</i>	.137*	.116*	.119*
	<i>p</i>	.021	.034	.028
LMAF РМУН	<i>R</i>	-.022	-.038	-.089
	<i>p</i>	.812	.756	.546

Note: *R* – Pearson coefficient; *p* – the nominal value of the correlation level; NSD – Need for Self-Development; CSD – Conditions of Self-Development; MSD – Mechanisms of Self-Development; TC – Time Competence; SP – Support; VO – Value Orientations; FB – Flexibility of Behavior; SO – Sensitivity to Oneself; SN – Spontaneity; SR – Self-Respect; SA – Self-Acceptance; IIW – Idea about the Inner World; SC – Synergistic Component; AA – Acceptance of Aggression; CO – Contact; CN – Cognitive Needs; CT – Creativity of Thinking; LMAS – Level of Motivation to Achieve Success; LMAF – Level of Motivation to Avoid Failure. * – correlation at the level $p \leq 0.050$ i ** – correlation at the level $p \leq 0.010$ (given in **bold type**).

Примітка: *R* – коефіцієнт Пірсона; *p* – номінальне значення рівня кореляції; ПС – потреба саморозвитку; УС – умови саморозвитку; МС – механізми саморозвитку; ЧК – часова компетентність; ПТ – підтримка; ЦО – ціннісні орієнтації; ГП – гнучкість поведінки; СС – сензитивність до себе; СН – спонтанність; П – повага до себе; СП – самоприйняття; УВС – уявлення про внутрішній світ; СК – синергетична складова; ПА – прийняття агресії; КТ – контактність; КП – когнітивні потреби; КМ – креативність мислення; РМДУ – рівень мотивації досягнення успіху; РМУН – рівень мотивації уникнення невдачі. * – кореляція на рівні $p \leq 0.050$ i ** – кореляція на рівні $p \leq 0.010$ (позначено **жирним шрифтом**).

Fig. I. Correlation pleiade of dispositional self-development parameters with the studied parameters (n=132)

Рис. I. Кореляційна плеяда параметрів диспозиційного саморозвитку з досліджуваними параметрами (n=132)

Note: — positive correlations at $p \leq 0.050$; — positive correlations at $p \leq 0.010$; TC – Time Competence; SP – Support; VO – Value Orientations; FB – Flexibility of Behavior; SO – Sensitivity to Oneself; SR – Self-Respect; SA – Self-Acceptance; IIW – Idea about the Inner World; CO – Contact; CN – Cognitive Needs; CT – Creativity of Thinking; LMAS – Level of Motivation to Achieve Success.

Примітка: — позитивні зв'язки при $p \leq 0.050$; — позитивні зв'язки при $p \leq 0.010$; ЧК – часова компетентність; ПТ – підтримка; ЦО – ціннісні орієнтації; ГП – гнучкість поведінки; CC – сензитивність до себе; П – повага до себе; СП – самоприйняття; УВС – уявлення про внутрішній світ; КТ – контактність; КП – когнітивні потреби; КМ – креативність мислення; РМДУ – рівень мотивації досягнення успіху.

($R=0.147$), FB ($R=0.127$), SR ($R=0.113$), CT ($R=0.134$), LMAS ($R=0.119$). All statistically significant correlations were positive, but there were some negative trends. The parameter “Need for Self-Development” (NSD) had the most and strongest correlations – four. The second hypothesis was confirmed since there are statistically significant correlations between the parameters of dispositional self-development, self-actualization, and motivation to achieve success.

The results of the research have an impact on a number of disputable aspects, which are highlighted in the following section.

П ($R=0.113$), КМ ($R=0.134$), РМДУ ($R=0.119$). Що характерно, усі статистично достовірні зв'язки є позитивними, але мають місце також негативні тенденції. Найбільше найміцніших зв'язків має параметр “потреба саморозвитку” (ПС) – чотири. Другу гіпотезу доказано, оскільки мають місце статистично достовірні кореляційні зв'язки параметрів диспозиційного саморозвитку з параметрами самоактуалізації і мотивації до досягнення успіху.

Отримані результати дослідження зачіпають низку дискусивних аспектів, які висвітлено в наступному підрозділі.

Discussion

We discovered an incredibly large number of studies in the scientific literature that illuminate and operationalize an individual's development and self-development at ontogenetic stages (Kuzikova, 2023; Kuzikova, 2017), in professional formation (Shevchenko, 2022), relating to self-regulation, self-creation, and self-actualization of an individual (Baumeister et al. 2003). Permanent dispositional self-development as a readiness and inclination to develop is a powerful preventive measure against burnout among socioeconomic profile specialists and burnout among respondents from other fields of activity (Jezzini-Martinez et al., 2023).

The empirical findings support an intriguing scientific fact: the need for self-development (NSD), which is a reflection of the phenomenon's cognitive intentions, had the greatest number of significant correlations with the parameters of self-actualization (see Table 2 and Fig. 1). This fact appears obvious at first glance, but when compared to another component of dispositional self-development that reflects an emotional attitude (CSD) and another component of dispositional self-development that rather operationalizes it (MSD), this advantage is significant, and the revealed fact has scientific novelty. Furthermore, this finding suggests that respondents' formed knowledge, awareness, and cognitive intentions have a strong influence on dispositional self-development of future specialists in the socioeconomic profile. This also necessitates operationalization in the educational and professional activities of socioeconomic profile specialists. Despite the sample's limitations, we can assume that this fact will have positive results on other samples as well: bionomic and technological, but this must be confirmed/disproved. In the context of the clarified scientific fact, it is appropriate to refer to the work of V. Plokhikh et al. (2021) on psychological defenses that can limit students' intellectual activity due to the impact on time competence. It is worth noting that "Time Competence" had a statistically significant connection only with "Need for Self-Development" (NSD) ($R=.153$; $p<.050$), which did not call the example into question. An intriguing scientific fact was the statistically significant correlation

Дискусія

У науковій літературі знаходимо неймовірно велику кількість досліджень, які висвітлюють і операціоналізують розвиток та саморозвиток індивіда на онтогенетичних етапах (Кузікова, 2023; Kuzikova, 2017), у професійному становленні (Shevchenko, 2022), є дотичними до саморегуляції, самотворення і самоактуалізації особистості (Baumeister et al. 2003). Перманентний диспозиційний саморозвиток як готовність і налаштованість на зростання є потужним профілактичним засобом від вигорання фахівців соціономічного профілю та вигорання респондентів інших сфер діяльності (Jezzini-Martinez et al., 2023).

Отримані емпіричні результати засвідчують цікавий науковий факт – потреба саморозвитку (ПС), яка є відображенням радше когнітивних інтенцій феномену, має найбільше достовірних взаємозв'язків із параметрами самоактуалізації (див. табл. 2 і див. рис. 1). На перший погляд цей факт є очевидним, але у порівнянні з іншою складовою диспозиційного саморозвитку, яка відображає емоційне ставленням (УС), і складовою диспозиційного саморозвитку, яка радше операціоналізує його (МС), така перевага є значущою, і з'ясований факт має наукову новизну. Також цей факт наштовхує на думку, що сформовані знання, обізнаність респондентів і когнітивні інтенції мають домінуючий вплив на диспозиційний саморозвиток майбутніх фахівців соціономічного профілю. Це так само вимагає операціоналізації в навчально-професійну діяльність фахівців соціономічного профілю. Незважаючи на таке обмеження вибіркової сукупності, можемо припустити, що цей факт матиме позитивні результати і на інших вибірках: біономічній та технономічній, але це потрібно доказати/спростувати. У контексті з'ясованого наукового факту доцільно звернутися до праці В. Плохих та ін. (2021) про психологічні захисти, які здатні обмежувати інтелектуальну діяльність студентів через вплив на часову компетентність. Зазначимо, що "часова компетентність" має статистично достовірний зв'язок тільки з "потребою саморозвитку" (ПС) ($R=.153$; $p<.050$), що не піддає сумніву наведений нами приклад. Також цікавим науковим

of all dispositional self-development parameters with the level of motivation to achieve the goal ($p < .050$) and the absence of such a correlation with the level of motivation to avoid failure ($p > .050$). This is explained by the fact that the motivation for educational and professional activity is directly related to the outcomes, and these results are used to solve new problems. A significant number of statistically significant correlations – sixteen in total ($p < .050$; $p < .010$) – between the parameters of dispositional self-development and measurements of self-actualization provided evidence that self-development is closely related to self-actualization in youth.

The presence of specific significant correlations necessitates mindful research and implementation in university educational and scientific processes. Another limitation of the study is that the confirmatory research was implemented under martial law. We assume that this might mobilize the subjects' internal reserves, but this must be verified.

Conclusions

1. It is substantiated and generalized that dispositional self-development is the readiness and inclination of future specialists of the socioeconomic profile to self-education, self-creation, and self-improvement, which is capable of ensuring permanent professional growth and development.

2. The presented descriptive frequency characteristics and Fisher's angular transformation coefficient (φ) allowed for the detection of no statistically significant differences between low, medium, and high levels of dispositional self-development parameters ($p > .05$).

3. It was discovered that all three dispositional self-development parameters – “Need for Self-Development”, “Conditions of Self-Development”, and “Mechanisms of Self-Development” – had statistically significant correlations with the parameters of self-actualization and motivation to achieve success at $p < .050$ and $p < .010$.

4. It is proved that the need for self-development (NSD) reflects the phenomenon's cognitive intentions and is the most critical parameter of the respondents' dispositional self-development

фактом є статистично достовірний зв'язок усіх параметрів диспозиційного саморозвитку з рівнем мотивації до досягнення мети ($p < .050$) і відсутність такого зв'язку з рівнем мотивації уникнення невдачі ($p > .050$). Пояснюємо це тим, що вмотивованість навчально-професійної діяльності на пряму залежить від результатів, а отримані результати наснажують на вирішення нових завдань. Значна кількість статистично достовірних зв'язків параметрів диспозиційного саморозвитку з вимірами самоактуалізації – всього шістнадцять ($p < .050$; $p < .010$) – дає підстави констатувати про тісний зв'язок саморозвитку з самоактуалізацією у юнацькому віці. Наявність конкретних достовірних зв'язків потребує уважного вивчення і впровадження в освітній та науковий процеси університетів. Ще одним із обмежень дослідження може бути той факт, що констатувальний вимір організовано під час дії воєнного стану. Допускаємо, що це могло мобілізувати внутрішні резерви досліджуваних, але цей факт потребує перевірки.

Висновки

1. Обґрунтовано й узагальнено, що диспозиційний саморозвиток є готовністю і схильністю до самоосвіти, самотворення і самовдосконалення майбутніх фахівців соціономічного профілю, який здатен забезпечити перманентне професійне зростання і становлення фахівця.

2. Представлені описові частотні характеристики і коефіцієнт кутового перетворення Фішера (φ) дозволили зафіксувати відсутність статистично достовірних відмінностей у порівнянні низького рівня з середніми та високими рівнями параметрів диспозиційного саморозвитку ($p > .05$).

3. З'ясовано, що всі три параметри диспозиційного саморозвитку – “потреба саморозвитку”, “умови саморозвитку”, “механізми саморозвитку” – мають статистично достовірні кореляційні зв'язки з параметрами самоактуалізації і мотивації до досягнення успіху на рівні $p < .050$ і $p < .010$.

4. Доказано, що потреба саморозвитку (ПС) є відображенням когнітивних інтенцій феномену і є найважливішим параметром

(nine significant correlations – the greatest number), compared to other parameters.

5. The importance of operationalizing the obtained scientific facts in the educational and professional activities of specialists in the socio-economic profile is emphasized.

Reference

- Baumeister, R. F., Campbell, J. D., Krueger, J. I., & Vohs, K. D. (2003). Does High Self-Esteem Cause Better Performance, Interpersonal Success, Happiness, or Healthier Lifestyles? *Psychological Science in the Public Interest*, 4(1), 1–44. <https://doi.org/10.1111/1529-1006.01431>
- Blynova, O., Derevianko, S., Ivanova, O., Popovych, I., & Estay Sepulveda, J. G. (2022a). Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*, 29, 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Blynova, O., Popovych, I., Hulias, I., Radul, S., Borozentseva, T., Strilets-Babenko, O., & Minenko, O. (2022b). Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(11), 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Gergely, G. (2007). The social construction of the subjective self: The role of affect-mirroring, markedness, and ostensive communication in self-development. In L. Mayes, P. Fonagy, & M. Target (Eds.), *Developmental science and psychoanalysis: Integration and innovation* (pp. 45–88). Karnac Books. <https://psycnet.apa.org/record/2007-02394-002>
- Elers, T. (2002). Motivation for Achieving Success and Avoiding Failures. URL: <http://um.co.ua/14/14-5/14-58142.html>
- Jezzini-Martinez, S., Martinez-Garza, J. H., Quiroga-Garza, A., Quiroz-Perales, X. Q., Gil-Flores, L., de la Fuente-Villarreal, D., Salinas-Alvarez, Y., Guzman-Avilan, K., Elizondo-Omaña, R. E., Guzman-Lopez, S. (2023). Assessment of burnout syndrome and associated factors among medical students during the COVID-19 pandemic. *Journal of Affective Disorders Reports*, 14, 100616. <https://doi.org/10.1016/j.jadr.2023.100616>
- Ketler-Mytynska, T. & Shevchenko, N. (2022). The Relationship between Internality and Self-development of Psychology Students: the Effect of Optimistic Attributional Style. *Social Welfare: Interdisciplinary Approach*, 12, 56–70. <https://doi.org/10.15388/SW.2022.12.14>
- Kleinman, K., Johnston, M. H. (H.), Dekel, N., & Corn, A. (2023). The real, the virtual, and the pandemic. *Psychoanalytic Psychology*, 40(3), 199–206. <https://doi.org/10.1037/pap0000450>

диспозиційного саморозвитку респондентів (дев'ять достовірних зв'язків – найбільше), порівняно з іншими параметрами.

5. Акцентовано увагу на доцільності операціоналізації отриманих наукових фактів у навчально-професійну діяльність фахівців соціономічного профілю.

Reference

- Baumeister R. F., Campbell J. D., Krueger J. I., Vohs K. D. Does High Self-Esteem Cause Better Performance, Interpersonal Success, Happiness, or Healthier Lifestyles? *Psychological Science in the Public Interest*. 2003. Vol. 4(1). P. 1–44. <https://doi.org/10.1111/1529-1006.01431>
- Blynova O., Derevianko S., Ivanova O., Popovych I., Estay Sepulveda J. G. Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*. 2022a. Vol. 29. P. 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Blynova O., Popovych I., Hulias I., Radul S., Borozentseva T., Strilets-Babenko O., Minenko O. Psychological safety of the educational space in the structure of motivational orientation of female athletes: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022b. Vol. 22(11). P. 2723–2732. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.11346>
- Gergely G. The social construction of the subjective self: The role of affect-mirroring, markedness, and ostensive communication in self-development. In L. Mayes, P. Fonagy, & M. Target (Eds.), *Developmental science and psychoanalysis: Integration and innovation* (pp. 45–88). Karnac Books. 2007. <https://psycnet.apa.org/record/2007-02394-002>
- Elers T. Motivation for Achieving Success and Avoiding Failures. 2002. URL: <http://um.co.ua/14/14-5/14-58142.html>
- Jezzini-Martinez S., Martinez-Garza J. H., Quiroga-Garza A., Quiroz-Perales X. Q., Gil-Flores L., de la Fuente-Villarreal D., Salinas-Alvarez Y., Guzman-Avilan K., Elizondo-Omaña R. E., Guzman-Lopez S. Assessment of burnout syndrome and associated factors among medical students during the COVID-19 pandemic. *Journal of Affective Disorders Reports*. 2023. Vol. 14. P. 100616. <https://doi.org/10.1016/j.jadr.2023.100616>
- Ketler-Mytynska T. Shevchenko N. The Relationship between Internality and Self-development of Psychology Students: the Effect of Optimistic Attributional Style. *Social Welfare: Interdisciplinary Approach*. 2022. Vol. 12. P. 56–70. <https://doi.org/10.15388/SW.2022.12.14>
- Kleinman K., Johnston M. H. (H.), Dekel N., Corn A. The real, the virtual, and the pandemic. *Psychoanalytic*

- Kuzikova, S. B. (2023). Psykhologichni osnovy stanovlennia subiekta samorozvytku v yunatskomu vitsi [Psychological foundations of becoming a subject of self-development in youth]. Odesa: Oldi-plus. <https://oldiplus.ua/psihologichni-osnovi-standovlennya-subekta-samorozvitku-v-yunatskomu-vitsi/>
- Kuzikova, S. (2017). Methodology and technology research of personality self-development resources. *Personality psychology*, 8(1), 97–103. <https://doi.org/10.15330/ps.8.1.97-103>
- Lopez, F. G., Rice, K. G., Durán, B. S., & Hong, J. (2023). Profiling Authentic Self-Development: Associations with Basic Need Satisfaction in Emerging Adulthood. *Emerging Adulthood*, 11(2), 303–316. <https://doi.org/10.1177/21676968221111974>
- Lövdén, M., Fratiglioni, L., Glymour, M. M., Lindenberger, U., & Tucker-Drob, E. M. (2020). Education and Cognitive Functioning Across the Life Span. *Psychological Science in the Public Interest*, 21(1), 6–41. <https://doi.org/10.1177/1529100620920576>
- Maslow, A. H. (1970). *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row. <https://www.eyco.org/nuevo/wp-content/uploads/2016/09/Motivation-and-Personality-A.H.Maslow.pdf>
- Plokhikh, V., Popovych, I., Zavatska, N., Losiyevska, O., Zinchenko, S., Nosov, P. et al. (2021). Time Synthesis in Organization of Sensorimotor Action. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 12(4), 164–188. <https://doi.org/10.18662/brain/12.4/243>
- Popovych, I., Halian, I., Lialiuk, G., Chopyk, R., Karpenko, Ye., & Melnyk, Yu. (2022a). Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(7), 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych, I., Hoi, N., Koval, I., Vorobel, M., Semenov, O., Semenova, N., & Hrys, A. (2022c). Strengthening of student youth's mental health using play sports. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(6), 1384–1395. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.06174>
- Popovych, I., Pavliuk, M., Hrys, A., Sydorenko, O., Fedorenko, A., & Khanetska, T. (2021d). Pre-game expected mental states in men's mini-football teams: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 21(2), 772–782. <https://doi.org/10.7752/jpes.2021.02096>
- Popovych, I., Radul, I., Radul, V., Geiko, Ie., Hoi, N., Sribna, O., & Tymosh, Yu. (2022d). Construction and comparison of mental resource complexes of male and female sports teams. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(9), 2053–2061. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.09262>
- Prokhorenko, L., Popovych, I., Sokolova, H., Chumaieva, Yu., Kosenko, Yu., Razumovska, T., & Zasenka, V. *Psychology*. 2023. Vol. 40(3). P. 199–206. <https://doi.org/10.1037/pap0000450>
- Кузікова С. Б. Психологічні основи становлення суб'єкта саморозвитку в юнацькому віці. Оdesa: Олді-плюс, 2023. 408 с. <https://oldiplus.ua/psihologichni-osnovi-standovlennya-subekta-samorozvitku-v-yunatskomu-vitsi/>
- Kuzikova S. Methodology and technology research of personality self-development resources. *Personality psychology*. 2017. Vol. 8(1). P. 97–103. <https://doi.org/10.15330/ps.8.1.97-103>
- Lopez F. G., Rice K. G., Durán B. S., Hong J. Profiling Authentic Self-Development: Associations with Basic Need Satisfaction in Emerging Adulthood. *Emerging Adulthood*. 2023. Vol. 11(2). P. 303–316. <https://doi.org/10.1177/21676968221111974>
- Lövdén M., Fratiglioni L., Glymour M. M., Lindenberger U., Tucker-Drob E. M. Education and Cognitive Functioning Across the Life Span. *Psychological Science in the Public Interest*. 2020. Vol. 21(1). P. 6–41. <https://doi.org/10.1177/1529100620920576>
- Maslow A. H. *Motivation and Personality*. New York: Harper & Row. 1970. <https://www.eyco.org/nuevo/wp-content/uploads/2016/09/Motivation-and-Personality-A.H.Maslow.pdf>
- Plokhikh V., Popovych I., Zavatska N., Losiyevska O., Zinchenko S., Nosov P., Aleksieieva M. Time Synthesis in Organization of Sensorimotor Action. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2021. Vol. 12(4). P. 164–188. <https://doi.org/10.18662/brain/12.4/243>
- Popovych I., Halian I., Lialiuk G., Chopyk R., Karpenko Ye., Melnyk Yu. Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022a. Vol. 22(7). P. 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych I., Hoi N., Koval I., Vorobel M., Semenov O., Semenova N., Hrys A. Strengthening of student youth's mental health using play sports. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022b. Vol. 22(6). P. 1384–1395. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.06174>
- Popovych I., Pavliuk M., Hrys A., Sydorenko O., Fedorenko A., Khanetska T. Pre-game expected mental states in men's mini-football teams: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2021. Vol. 21(2). P. 772–782. <https://doi.org/10.7752/jpes.2021.02096>
- Popovych I., Radul I., Radul V., Geiko Ie., Hoi N., Sribna O., Tymosh Yu. Construction and comparison of mental resource complexes of male and female sports teams. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022c. Vol. 22(9). P. 2053–2061. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.09262>
- Prokhorenko L., Popovych I., Sokolova H., Chumaieva Yu., Kosenko Yu., Razumovska T., Zasenka V. Gender

- (2023). Gender differentiation of self-regulating mental states of athletes with disabilities: comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(2), 349–359. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.02042>
- Radul, V., Stryzhakov, A., Hornar, I., Radul, O., & Tkachenko, O. (2022). Research of future masters of pedagogy's socio-professional activity. *Amazonia Investiga*, 11(56), 18–27. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.2>
- Shostrom, E. L. (1964). An Inventory for the Measurement of Self-Actualization. *Educational and Psychological Measurement*, 24(2), 207–218. <https://doi.org/10.1177/001316446402400203>
- Xie, X., Wang, X., Zhao, F., Lei, L., Niu, G., & Wang, P. (2018). Online Real-Self Presentation and Depression among Chinese Teens: Mediating Role of Social Support and Moderating Role of Dispositional Optimism. *Child Indicators Research*, 11, 1531–1544. <https://doi.org/10.1007/s12187-017-9484-5>
- differentiation of self-regulating mental states of athletes with disabilities: comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23(2). P. 349–359. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.02042>
- Radul V., Stryzhakov A., Hornar I., Radul O., Tkachenko O. Research of future masters of pedagogy's socio-professional activity. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11(56). P. 18–27. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.2>
- Shostrom E. L. An Inventory for the Measurement of Self-Actualization. *Educational and Psychological Measurement*. 1964. Vol. 24(2). P. 207–218. <https://doi.org/10.1177/001316446402400203>
- Xie X., Wang X., Zhao F., Lei L., Niu G., Wang P. Online Real-Self Presentation and Depression among Chinese Teens: Mediating Role of Social Support and Moderating Role of Dispositional Optimism. *Child Indicators Research*. 2018. Vol. 11. P. 1531–1544. <https://doi.org/10.1007/s12187-017-9484-5>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-11>

How to Cite (Style APA):

Bokhonkova Yu., Tsymbal S., Yaremenko N., & Buhaiova N. (2023). Research of Types of Learned Helplessness of Future Specialists in Foreign Philology. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 213–231. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-11>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Бохонкова Ю., Цимбал С., Яременко Н., Бугайова Н. Дослідження типів навченої безпорадності майбутніх фахівців іноземної філології. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 213–231. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-11>

UDC [616.89-008.454:81'243-057.875]:159.9.07

Research of Types of Learned Helplessness of Future Specialists in Foreign Philology

Дослідження типів навченої безпорадності майбутніх фахівців іноземної філології

Received: May 05, 2023

Accepted: October 30, 2023

Yuliia Bokhonkova

Doctor of Psychological Sciences,
Full Professor, Head,
Department of Psychology and Sociology,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National
University, Ukraine
lev0507303039@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2549-0483>

Svitlana Tsymbal

Doctor of Psychological Sciences, Associate
Professor, Full Professor,
Department of English for Technical
and Agrobiological Specialities,
National University of Life and Environmental
Sciences of Ukraine, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-0652-369X>

Nataliia Yaremenko

PhD in Pedagogy, Associate Professor, Lecturer,
Department of Special Language Training,
Military Institute of Taras Shevchenko National
University of Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5894-0295>

Nataliia Buhaiova

Candidate of Psychological Sciences, Associate
Professor, Associate Professor,
Department of Psychology and Sociology,
Volodymyr Dahl East Ukrainian National
University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-7164-942X>

Юлія Бохонкова

доктор психологічних наук, професор,
завідувачка,
кафедра психології та соціології,
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, Україна
lev0507303039@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0003-2549-0483>

Світлана Цимбал

доктор психологічних наук, доцент, професор,
кафедри англійської мови для технічних
та агробіологічних спеціальностей,
Національний університет біоресурсів
і природокористування України, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-0652-369X>

Наталія Яременко

кандидат педагогічних наук, доцент,
викладач,
кафедри спеціальної мовної підготовки,
Військовий інститут
Київського національного університету імені
Тараса Шевченка, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-5894-0295>

Наталія Бугайова

кандидат психологічних наук, доцент, доцент,
кафедра психології та соціології,
Східноукраїнський національний університет
імені Володимира Даля, Україна
<https://orcid.org/0000-0001-7164-942X>

Abstract

The purpose is to conduct empirical research and theoretically substantiate the types of learned helplessness of future specialists in foreign philology in the context of educational and professional training. The respondents of the empirical research are graduates of the final years of study: students of the fourth year – Bachelor's degree seekers and students of the second year – Master's degree seekers, the total number of 432 individuals ($M=24.23$; $SD=\pm 3.08$; $Me=24$; $Mo=22$). The respondents were majoring in a single or double specialty. **Methods.** Valid and reliable psychodiagnostic tools that have been adapted and tested were used: "Attributional Style Questionnaire" (ASQ) (Peterson et al., 1982); Ehlers' questionnaire "Motivation for Achieving Success and Avoiding Failures" (MASAF) (Elers, 2002); the questionnaire "Level of subjective control" (LSC) (Bazhin et al., 1984); Zung Self-Rating Depression Scale (SDS) (Zung, 1965). **Results.** The provided descriptive statistics confirms that there are no statistically significant differences between the obtained empirical data and the results of similar measurements. Eighteen statistically significant correlations ($p<.050$; $p<.010$) of attributive style parameters with independent variables were found: motivation for achieving success, motivation for avoiding failures, level of depression, level of subjective control in educational and professional activities, areas of success, areas of failure. It was established that the level of depression (LD) has the strongest correlations with the attributional style scales: permanence of the bad ($R=.189$; $p<.010$), pervasiveness of the bad ($R=.221$; $p<.010$) and personalization of the bad ($R=.185$; $p<.010$), which gave grounds to consider depressive states as the most dangerous in the formation of learned helplessness. Cluster analysis using the k-means method revealed four types of learned helplessness of future specialists in foreign philology: "Depressive learned helplessness" (cluster 1, $n=31$; 13.36%), "Avoidant learned helplessness" (cluster 2, $n=75$; 32.33%), "Optimistic learned helplessness" (cluster 3, $n=68$; 29.31%), "Uncontrolled learned helplessness" (cluster 4, $n=58$; 25.00%). **Discussion and conclusions.** It was substantiated that the types of learned helplessness are personal formations that were manifested in a high level of depression, the dominance of pessimistic parameters of the attributional style of behavior, a high level of motivation for avoiding failures, a low level of motivation for achieving success, and low/lack of subjective control of the events of educational and professional activities. The appropriateness of implementing the obtained results in the educational and scientific processes of training future specialists in the socionomic profile was empirically clarified and theoretically substantiated.

Keywords: students, university, educational space, self-actualization, depression, optimism, pessimism.

Анотація

Метою є емпіричне з'ясування і теоретичне обґрунтування типів навченої безпорадності майбутніх фахівців іноземної філології у контексті навчально-професійної підготовки. Респондентами емпіричного дослідження є здобувачі випускних років навчання: четвертого курсу – бакалавріат і другого курсу – магістратура, загальною кількістю 432 особи ($M=24.23$; $SD=\pm 3.08$; $Me=24$; $Mo=22$). Респонденти здобували фах за єдиною або подвійною спеціальністю. **Методи.** Застосовано валідні і надійні психодіагностичні інструменти, які пройшли адаптацію й апробацію: "Опитувальник атрибутивного стилю для дорослих" (ОАСД) (Peterson et al., 1982); методика дослідження мотивації досягнення успіху й уникнення невдачі (МДУУН) (Elers, 2002); опитувальник "Рівень суб'єктивного контролю" (РСК) (Бажин та ін., 1984); методика "Шкала самооцінки депресії" (ШСД) (Zung, 1965). **Результати.** Подано описові частотні характеристики, які підтвердили, що отримані емпіричні дані не мають статистично достовірних відмінностей із результатами схожих вимірів. З'ясовано вісімнадцять статистично достовірних кореляційних зв'язків ($p<.050$; $p<.010$) параметрів атрибутивного стилю з незалежними змінними: мотивація досягнення успіху, мотивація уникнення невдачі, рівень депресії, рівень суб'єктивного контролю в навчально-професійній діяльності, галузі досягнень, галузі невдач. Встановлено, що найміцніші зв'язки має рівень депресії (РД) зі шкалами атрибутивного стилю: сталість поганого ($R=.189$; $p<.010$), широта поганого ($R=.221$; $p<.010$) і персоналізація поганого ($R=.185$; $p<.010$), що дає підстави вважати депресивні стани найнебезпечнішими у формуванні навченої безпорадності. Кластерним аналізом методом k-середніх встановлено чотири типи навченої безпорадності майбутніх фахівців іноземної філології: "Депресивна навчена безпорадність" (кластер 1, $n=31$; 13.36%), "Уникаюча навчена безпорадність" (кластер 2, $n=75$; 32.33%), "Оптимістична навчена безпорадність" (кластер 3, $n=68$; 29.31%), "Неконтрольована навчена безпорадність" (кластер 4, $n=58$; 25.00%). **Дискусія і висновки.** Обґрунтовано, що типами навченої безпорадності є особистісні утворення, які проявляються у високому рівні депресивності, домінуванні песимістичних параметрів атрибутивного стилю поведінки, високому рівні мотивації уникнення невдачі, низькому рівні мотивації досягнення успіху і зниженому/відсутньому суб'єктивному контролю подій навчально-професійної діяльності. Узагальнено, що емпірично з'ясовано і теоретично обґрунтовано доцільність впровадження отриманих результатів у освітній і науковий процеси підготовки майбутніх фахівців соціономічного профілю.

Ключові слова: студенти, університет, освітній простір, самоактуалізація, депресія, оптимізм, песимізм.

Introduction

Today higher education institutions require specialists who will be able to react rationally in situations of uncertainty, have increased mobility, a sufficient level of development of integral, general and special competencies and will be able to independently solve complex tasks in their field of activity. Such requirements do not always take into account the adaptive potential of a young person. It is easier for a person to classify circumstances as uncontrollable and those that do not require efforts. In such moments of their existence, individuals are convinced that they are unable to influence the course of events, feel unable to do something, and solving the task is beyond their capabilities. Awareness of such a state is sometimes called the phenomenon of "learned helplessness" by psychologists. In the scientific literature, there are a large number of terms that are identical to "learned helplessness" or are related to it, in particular: personal, learned, acquired, instilled and other variants of helplessness (Malimon, Duchyminska, 2015). Scientist M. Seligman (1975) devoted much time to the research of helplessness and came to the conclusion that helplessness is a parameter of an individual's activity acquired in the process of assimilating life experience. Thus, society receives two categories of individuals: the representatives of the first one are responsible for everything that happens in their lives, always take an active position, are flexible and permanently learn something, and the representatives of the second one are unable to take responsibility for themselves and are always inclined to find other responsible persons or circumstances, which explain their inability.

In this approach, we trace the initial provisions of the concept of subjective control by J. Rotter (1966) about the internal and external determinants of human behavior. In the concept of learned helplessness, M. Seligman (1975) considers confidence in the final positive outcome as a result of any case as a willingness to bear responsibility for it both for a successful scenario of events and for an unsuccessful one. Such an attitude affects the formation of a subjective approach to all spheres of life. Three components

Вступ

Сьогодення вимагає від закладів вищої освіти фахівців, які зможуть раціонально реагувати в ситуаціях невизначеності, матимуть підвищену мобільність, достатній рівень розвитку інтегральних, загальних і спеціальних компетентностей та самостійно розв'язувати складні завдання у сфері своєї діяльності. Такі вимоги не завжди враховують адаптивний потенціал юної особистості. Людині простіше класифікувати обставини як неконтрольовані і такі, до яких не потрібно докладати зусиль. У такі миті свого буття вона переконана, що не в змозі впливати на хід подій, відчувається неспроможною щось вдіяти, а розв'язання завдання знаходиться за межами її можливостей. Усвідомлення такого стану психологи почасти іменують феноменом "навченої безпорадності". У науковій літературі існує велика кількість термінів, які є тотожними до "навченої безпорадності" чи знаходяться з ним у родо-видових зв'язках, зокрема: особистісна, завчена, набута, придбана, прищеплена та інші варіанти безпорадності (Малімон, Дучимінська, 2015). Учений М. Seligman (1975) дослідженню безпорадності приділив багато часу і дійшов висновку, що безпорадність є параметром діяльності особистості, якого вона набуває в процесі засвоєння життєвого досвіду. Таким чином, суспільство отримує дві категорії індивідів: перші несуть відповідальність за все, що відбувається у їхньому житті, завжди займають активну позицію, гнучкі і перманентно навчаються і другі – не здатні брати відповідальність на себе і завжди спрямовані на пошук інших відповідальних осіб чи обставини, які пояснюють їхню неспроможність. У такому підході відстежуємо вихідні положення концепції суб'єктивного контролю J. Rotter (1966) про інтернальну та екстернальну детермінанту поведінки людини. У концепції навченої безпорадності М. Seligman (1975) розглядає впевненість у кінцевому позитивному результаті будь-якої справи як готовність нести за неї відповідальність за будь-якого сценарію розвитку подій – вдалого чи невдалого. Така налаштованість впливає на формування суб'єктивного підходу до усіх сфер життя. Виокремлено три

of helplessness were singled out, which can form deficient directions: motivational, cognitive, and emotional. Unwillingness to make active attempts, which are preceded by failures, reluctance to learn new materials and a depressed state are indicators of the components of the specified deficit of learned helplessness. We summarize that the psychological content parameters of learned helplessness should reflect all three components, and the variability of the combination suggests a probable typology of learned helplessness.

The depressive state is partly interpreted as a state of helplessness and unpreparedness for productive activity (Appel et al., 2015; Siefken et al., 2019). Optimism (Carver et al., 2010), resilience (Hartigh et al., 2022) and health-preserving technologies (Popovych et al., 2022c) are opposite. Resilience increases the willingness to take responsibility, look for ways to solve problems and achieve a winning result. It was checked and substantiated that the causal attributions which depressed people offer about good and bad events in their lives is a form of learned helplessness (Peterson et al., 1982). This is a kind of attributional style according to M. Seligman (1975), which reflects the usual way of the causes of life events. Therefore, the attributive characteristic of depression is a transformed model of learned helplessness. An explanation is that depressive symptomatology is related to attribution (Miller, Seligman, 1976). Accordingly, such individuals attribute uncontrolled negative events to internal rather than external ones, which are stable. The attributional style is a stable personal formation that is able to perform the functions of cognition and adaptation in conditions of insufficient information. According to T. Klibais (2021), the definition of attributional style does not give any reasons for asserting subject's attributive potential. The researcher proposed a functional model of the formation of the attributional personality style of adults, in which the key dimensions are "subject-situation". In the specified coordinates, the attributional style contributes to the formation of an image of the situation and mediates the choice of a response strategy. This articulation of the outlined issues directs

складові безпорадності, які можуть утворювати дефіцитарні напрями: мотиваційний, когнітивний та емоційний. Небажання здійснення активних спроб, яким передують невдачі, небажання опанувати новий матеріал і пригнічений та депресивний стан є індикаторами складових зазначеного дефіциту навченої безпорадності. Узагальнюємо, що змістові психологічні параметри навченої безпорадності мають відображати усі три складові, а варіативність поєднання наштотує на ймовірну типологію навченої безпорадності.

Депресивний стан почасти трактується як стан безпорадності і неготовності до результативної діяльності (Appel et al., 2015; Siefken et al., 2019). Противагою є оптимізм (Carver et al., 2010), резильєнтність (Hartigh et al., 2022) і здоров'язбережувальні технології (Popovych et al., 2022c). Резильєнтність підвищує готовність брати відповідальність, шукати шляхи розв'язання завдань і досягати переможного результату. Перевірено й обґрунтовано, що причинно-наслідкові зв'язки, які пропонують депресивні люди щодо хороших і поганих подій у їхньому житті є формою навченої безпорадності (Peterson et al., 1982). Це є своєрідним атрибутивним стилем за М. Seligman (1975), який відображає звичний спосіб причин життєвих подій. Тому атрибутивна характеристика депресії є трансформованою моделлю навченої безпорадності. Поясненням є те, що симптоматика депресії пов'язана з атрибуцією (Miller, Seligman, 1976). Відповідно неконтрольовані негативні події такі індивіди відносять до внутрішніх, а не зовнішніх, які є стабільними. Атрибутивний стиль є стійким особистісним утворенням, яке здатне виконувати функції пізнання й адаптації в умовах недостатньої поінформованості. На думку Т. Клібайс (2021), визначення атрибутивного стилю не дає підстав стверджувати про атрибутивний потенціал суб'єкта. Дослідниця запропонувала функціональну модель становлення атрибутивного стилю особистості дорослих, у якій ключовими вимірами є "суб'єкт - ситуація". У зазначених координатах атрибутивний стиль сприяє формуванню образу ситуації й опосередковує вибір стратегії реагування. Така артикуляція окресленої

our view to the connection of the attributional style of future specialists in foreign philology with social expectations and the expected image in educational and professional activities (Popovych et al., 2020a). In the research of the optimization of socio-psychological expectations, statistically significant correlations of the parameters of the studied phenomenon with subjective control and value-based orientations were shown (Popovych et al., 2020b). There are studies that suggest improving the concept of attributional style in learned helplessness, paying attention to the temporal component (Hill, Larson, 1992). Undoubtedly, a rapid change of the current events, the significant role of the mass media in the dissemination of information, rapid social transformations require attention to the phenomenon under research.

We summarize that types of learned helplessness are understood as a combination of psychological content parameters of personal formation into clusters and a description of the most characteristic properties that are manifested in the educational and professional activities of future specialists in foreign philology.

Hypotheses. It is assumed that the identified types of learned helplessness of future specialists in foreign philology will have statistically significant differences, and the obtained results will have scientific novelty and will be valuable for implementation in the educational process.

Purpose is to empirically find out and theoretically substantiate the types of learned helplessness of future specialists in foreign philology in the context of educational and professional training.

Methods

The methodology of the research of the types of learned helplessness was based on the concept of hopelessness by M. Seligman (1975). The scientist interprets helplessness as a trinity of cognitive, emotional and motivational components. The cognitive nature consists in the individual's inability to perceive favorable conditions for controlled achievement of success, the emotional one is accompanied by hopelessness, depression and low self-esteem, the motivational one is a low desire to overcome difficulties

проблематики спрямовує наш погляд на зв'язок атрибутивного стилю майбутніх фахівців іноземної філології з соціальними очікуваннями і очікуваним образом у навчально-професійній діяльності (Popovych et al., 2020a). У дослідженні оптимізації соціально-психологічних очікувань показано статистично достовірні зв'язки параметрів досліджуваного феномену з суб'єктивним контролем і сенсо-ціннісними орієнтаціями (Popovych et al., 2020b). Є дослідження, які пропонують удосконалити концепцію атрибутивного стилю в навченій безпорадності, звертаючи увагу на темпоральну складову (Hill, Larson, 1992). Безумовно, швидкий плин подій сьогодення, значуща роль мас-медіа в поширенні інформації, стрімкі соціальні трансформації вимагають уваги до досліджуваного феномену.

Узагальнюємо, що під типами навченої безпорадності розуміємо поєднання психологічних змістових параметрів особистісного утворення у кластери й опис найхарактерніших властивостей, які проявляються у навчально-професійній діяльності майбутніх фахівців іноземної філології.

Гіпотези. Зроблено припущення, що з'ясовані типи навченої безпорадності майбутніх фахівців іноземної філології матимуть статистично достовірні відмінності, а отримані результати матимуть наукову новизну і становитимуть цінність для імплементації в освітній процес.

Мета. Емпірично з'ясувати і теоретично обґрунтувати типи навченої безпорадності майбутніх фахівців іноземної філології у контексті навчально-професійної підготовки.

Методи

Методологію дослідження типів навченої безпорадності склали концепція безпорадності М. Seligman (1975). Учений тлумачить безпорадність як триєдність когнітивної, емоційної і мотиваційної складових. Когнітивна природа полягає у нездатності індивіда сприймати сприятливі умови для контрольованого досягнення успіху, емоційна – супроводжується зневірою, депресивністю і заниженою самооцінкою, мотиваційна – низьким прагненням долати труднощі і небажанням

and reluctance to intervene in the struggle. The original methodological principles of the research of dominant mental states in various spheres of life of youth were taken into account (Popovych et al., 2022a; 2022b).

Internality/externality of respondents in current life spheres is taken into account (Rotter, 1966). Such a methodological approach to the research made it possible to create an empirical search algorithm.

Participants. The sample involved the graduates of their final years of study: students of the fourth year – Bachelor's degree seekers and students of the second year – Master's degree seekers. The respondents were majoring in a single or double specialty and studied at the Faculty of Foreign Philology and the Faculty of Humanities and Social Sciences. The institutions of higher education that participated in the study are: Volodymyr Dahl East Ukrainian National University (Kyiv, Ukraine), Horlivka Institute for Foreign Languages Donbas State Pedagogical University (Horlivka, Ukraine), National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine (Kyiv, Ukraine) and the Military Institute of Taras Shevchenko National University of Kyiv (Kyiv, Ukraine). It should be noted that the institutions of higher education, two of which are temporarily relocated under the conditions of martial law, sufficiently reflected modern realities. The respondents aged 20-32 took part in the research. The total number of respondents was 432 people ($M=24.23$; $SD=\pm 3.08$; $Me=24$; $Mo=22$). By sex, future philologists were divided as follows: males ($n=64$; 14.81%) and females ($n=368$; 85.19%).

Procedure and Instruments. The key psychodiagnostic method is "Attributional Style Questionnaire" (ASQ), which was proposed by C. Peterson et al. (1982). This technique was adapted and is known as "Attributional Style Test" (AST) (Rudina, 2002). The Ukrainian version of the questionnaire was adapted by L. Malimon, T. Duchyminska (2015). This method was used to measure attributional styles of optimism/pessimism. The initial position is the statement that optimism is formed in a person before adulthood, and youth is an important stage in the formation of optimism/pessimism. Attributional style is described by three main parameters: permanence, pervasiveness and personalization. These

втручатися у боротьбу. Взято до уваги вихідні методологічні принципи дослідження домінуючих психічних станів у різних сферах життєдіяльності осіб юнацького віку (Popovych et al., 2022a; 2022b). Враховано інтернальність/екстернальність респондентів у поточних сферах життєдіяльності (Rotter, 1966). Такий методологічний підхід до дослідження дозволив створити алгоритм емпіричного пошуку.

Учасники. Вибіркову сукупність склали здобувачі випускних років навчання: четвертого курсу – бакалавріат і другого курсу – магістратура. Респонденти здобували фах за єдиною або подвійною спеціальністю і навчалися на факультеті іноземної філології та факультеті гуманітарних та соціальних наук. Заклади вищої освіти, які взяли участь у дослідженні: Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля (Київ, Україна), Горлівський інститут іноземних мов ДВНЗ "ДВНЗ "Донецький державний педагогічний університет" (Горлівка, Україна), Національний університет біоресурсів і природокористування України (Київ, Україна) і Військовий інститут Київського національного університету імені Тараса Шевченка (Київ, Україна). Зазначимо, що заклади вищої освіти, з яких два університети є тимчасово релокованими в умовах дії воєнного стану, достатньою мірою відобразили сучасні реалії. Респонденти знаходилися у віковому діапазоні від 20 до 32 років. Загальна кількість респондентів склала 432 особи ($M=24.23$; $SD=\pm 3.08$; $Me=24$; $Mo=22$). За статевою ознакою майбутні філологи розподілилися таким чином: чоловічої статі ($n=64$; 14.81%) і жіночої ($n=368$; 85.19%).

Процедура та інструменти. Ключовим психодіагностичним інструментом є "Опитувальник атрибутивного стилю для дорослих" (ОАСД), який запропонували С. Peterson et al. (1982). Ця методика пройшла адаптацію і відома як "Тест атрибутивних стилів" (ТАС) (Рудіна, 2002). Українську версію опитувальника адаптували Л. Малімон, Т. Дучимінська (2015). Цією методикою здійснено вимір атрибутивних стилів оптимізму/песимізму. Вихідним положенням є твердження, що оптимізм формується у людини до досягнення повноліття, а юнацький вік є важливим етапом

three parameters are used to explain optimism and pessimism. In this way, six primary scales were obtained: Permanence of the Bad (PmB); Permanence of the Good (PmG); Pervasiveness of the Bad (PvB); Pervasiveness of the Good (PvG); Personalization of the Bad (PsB); Personalization of the Good (PsG). In the study, only primary scales were used. Secondary scales were not used in the study.

The following three diagnostic methods made it possible to find out statistically significant correlations with the key discrete parameters of learned helplessness and outline the researched types. The measurement of the content parameters of motivation for achieving success and motivation for avoiding failures was implemented according to the method of the same name (MASAF) (Elers, 2002). This psychodiagnostic method has two scales: motivation for achieving success (MAS) and motivation for avoiding failures (MAF). The following method is used to find out the respondents' ability to control the events of their lives and feel responsible for them. The "Level of Subjective Control" (LSC) questionnaire was used (Bazhin et al., 1984).

Just as in the key method, only six primary scales were used: the level of subjective control in educational and professional activity (LSCep); interpersonal relations (LSCir); family relations (LSCfr); areas of achievements (LSCa); areas of failures (LSCf); attitude to health and diseases (LSCch). All six scales holistically reflected the lifestyle of the respondents. The final and important method is "Self-Rating Depression Scale" ("SDS") (Zung, 1965). This method has a scale of the same name – the level of depression (LD). Twenty factors were taken into account, which made it possible to determine the levels of depression with sufficient sensitivity. A Likert scale from 1 to 4 ("never", "sometimes", "often", "permanently") was used. The homogeneity coefficient of Cronbach's alpha of the respondents' answers by all psychodiagnostic methods was above a satisfactory level (.789; .923/.912 (determined separately); .803; .945).

Variables. The dependent variables of the empirical research are three main parameters: permanence, pervasiveness, and personalization of optimism/pessimism,

у формуванні оптимізму/песимізму. Атрибутивний стиль описується трьома основними параметрами: сталість, широта та персоналізація. Зазначені три параметри застосовано для пояснення оптимізму і песимізму. Таким чином отримано шість первинних шкал: сталість поганого (СП); сталість доброго (СД); широта поганого (ШП); широта доброго (ШД); персоналізація поганого (ПП); персоналізація доброго (ПД). Застосовано тільки первинні шкали, вторинні шкали у дослідженні не задіяно.

Наступні три діагностичні інструменти дозволили з'ясувати статистично достовірні зв'язки з ключовими дискретними параметрами навченої безпорадності й окреслити досліджувані типи. Вимір змістових параметрів мотивації досягнення успіху й уникнення невдачі реалізовано за однойменною методикою (МДУУН) (Elers, 2002). Цей психодіагностичний інструмент має дві шкали: мотивація досягнення успіху (МДУ) і мотивація уникнення невдачі (МУН). Наступна методика застосована з метою з'ясування здатності респондентів контролювати події свого життя і відчувати за них відповідальність. Застосовано опитувальник "Рівень суб'єктивного контролю" (РСК) (Бажин та ін., 1984). Також, як і в ключовій методиці, використано тільки шість первинних шкал: рівень суб'єктивного контролю в навчально-професійній діяльності (РСК_{нд}); міжособистісні взаємини (РСК_м); сімейні стосунки (РСК_с); галузь досягнень (РСК_д); невдач (РСК_н); ставлення до здоров'я та захворювань (РСК_з). Усі шість шкал цілісно відобразили життєдіяльність респондентів. Заключною і важливою методикою є "Шкала самооцінки депресії" (ШСД) (Zung, 1965). Ця методика має однойменну шкалу – рівень депресії (РД). Враховано двадцять факторів, які дозволили достатньо чутливо визначити рівні депресії. Застосовано шкалу Лайкерта від 1 до 4 ("ніколи", "іноді", "часто", "постійно"). Коефіцієнт однорідності альфа-Кронбаха відповідей респондентів за всіма психодіагностичними інструментами знаходився вище задовільного рівня (.789; .923/.912 (визначено роздільно); .803; .945).

Змінні. Залежними змінними емпіричного дослідження є три основні параметри:

which were found out using six scales. All other psychological content parameters used to determine the types of learned helplessness made up the list of independent variables. There was no need to single out additional variables.

Organization of Research. The research was organized according to the ascertainment strategy with elements of partial comparison (by the median). The empirical part of the research was conducted in the academic year 2022–2023. Processing, clarification of types, discussion and design were carried out in May – June 2023. All permissions for conducting empirical research were obtained in a timely manner from the Ethics Committees of higher education institutions. While working with the respondents, the principles of voluntariness and confidentiality were adhered to, which made it possible to obtain objective, unbiased answers and reliable results.

Statistical Analysis. The obtained empirical data were first calculated manually, then the statistical program “SPSS”, version 25.0.1.0, was used to determine descriptive frequency characteristics, clarify correlations and perform cluster analysis. Correlation was determined by Pearson’s coefficient (R). The types of learned helplessness were determined by k -means clustering. To find out other statistically significant differences, standard coefficients were used. Data at the level of $p \leq 0.050$ and $p \leq 0.010$ were considered statistically significant.

Results

Tabl. 1 presents descriptive frequency characteristics according to “Attributional Style Questionnaire” (ASQ) by C. Peterson et al. (1982). Two measurements were used: M – arithmetic mean and SD – squared deviation, Me – median and Mo – mode.

The obtained empirical data on a sample of future specialists in foreign philology ($n=432$) do not have statistically significant differences, which were proposed by the authors who adapted (Rudina, 2002) and tested this method (Klibais, 2021; Malimon, Duchyminska 2015). Positive trends were observed: they may rather indicate that the sample of students majoring in a specialty exceeds the general one in terms of key psychological formations characteristic of this age.

сталість, широта та персоналізація оптимізму/песимізму, які були з’ясовані за допомогою шести шкал. Усі інші психологічні змістові параметри, застосовані для визначення типів навченої безпорадності, склали перелік незалежних змінних. Необхідності у виокремленні додаткових змінних не було.

Організація дослідження. Дослідження організовано за констатувальною стратегією з елементами частково порівняння (за медіаною). Емпіричну частину дослідження проведено у 2022–2023 навчальному році. Обробку, з’ясування типів, дискусію й оформлення проведено у травні – червні 2023 року. Усі дозволи на проведення емпіричних досліджень своєчасно отримано в Етичних комітетах закладів вищої освіти. Під час роботи з респондентами витримано принципи добровільності, конфіденційності, що дозволило отримати об’єктивні неупереджені відповіді й достовірні результати.

Статистичне аналізування. Отримані емпіричні дані спочатку було підраховано вручну, далі для визначення описових частотних характеристик, з’ясування кореляційних зв’язків та кластерного аналізування, застосовано статистичну програму “SPSS”, версія 25.0.1.0. Кореляцію визначено коефіцієнтом Пірсона (R). Типи навченої безпорадності з’ясовано методом k -середніх. Для з’ясування інших статистично достовірних відмінностей, використано стандартні коефіцієнти. Достовірними вважалися статистичні рівні $p \leq 0.050$ і $p \leq 0.010$.

Результати

У табл. 1 подано описові частотні характеристики за “Опитувальником атрибутивного стилю для дорослих” (ОАСД) С. Peterson et al. (1982). Застосовано два виміри: M – середнє арифметичне і SD – середнє квадратичне, Me – медіану і Mo – моду.

Отримані емпіричні дані на вибірці майбутніх фахівців іноземної філології ($n=432$) не мають статистично достовірних відмінностей, які запропоновані авторами, що адаптували (Рудіна, 2002) й апробували дану методику (Клібайс, 2021; Малімон, Дучимінська 2015). Зафіксовано позитивні тенденції, які радше

Table 1. Data of descriptive frequency characteristics according to “ASQ” (Peterson et al., 1982) (n=432)
Таблиця 1. Дані описових частотних характеристик за “ОАСД” (Peterson et al., 1982) (n=432)

Parameters Параметри	M	SD	Me	Mo
Permanence of the Bad (PmB) Сталість поганого (СП)	3.42	±.84	3.50	4.00
Permanence of the Good (PmG) Сталість доброго (СД)	4.12	±1.21	4.00	5.00
Pervasiveness of the Bad (PvB) Широта поганого (ШП)	3.92	±1.48	4.00	4.00
Pervasiveness of the Good (PvG) Широта доброго (ШД)	3.35	±1.15	3.50	3.00
Personalization of the Bad (PsB) Персоналізація поганого (ПП)	4.28	±1.39	4.00	5.00
Personalization of the Good (PsG) Персоналізація доброго (ПД)	3.81	±1.45	4.00	4.00

Note: M – arithmetic mean; SD – mean squared deviation; Me – median; Mo – mode.

Примітка: M – середнє арифметичне; SD – середнє квадратичне відхилення; Me – медіана; Mo – мода.

Table 2. Data of descriptive frequency characteristics according to “MASAF” (Elers, 2002), “LSC” (Bazhin et al., 1984), “SDS” (Zung, 1965) (n=432)

Таблиця 2. Дані описових частотних характеристик за “МДУУН” (Elers, 2002), РСК (Бажин та ін., 1984), ШСД (Zung, 1965) (n=432)

Parameters Параметри	M	SD	Me	Mo
Motivation for achieving success (MAS) Мотивація досягнення успіху (МДУ)	21.89	±3.43	22.00	19.00
Motivation for avoiding failures (MAF) Мотивація уникнення невдачі (МУН)	12.39	±1.71	13.00	12.00
Level of subjective control in educational and professional activities (LS _{сеп}) Рівень суб'єктивного контролю у навчально-професійній діяльності (РСК _{кнд})	55.12	±7.396	55.00	58.00
Interpersonal relations (LSCir) Міжособистісні взаємини (РСК _м)	51.44	±7.92	51.50	55.00
Family relations (LSCfr) Сімейні стосунки (РСК _с)	38.29	±6.79	38.00	36.00
Areas of achievements (LSCa) Галузь досягнень (РСК _а)	37.12	±5.03	37.00	35.00
Areas of failures (LSCf) Галузь невдач (РСК _ф)	32.78	±4.75	33.00	34.00
Attitude to health and diseases (LSCh) Ставлення до здоров'я та захворювань (РСК _з)	18.98	±4.38	19.00	22.00
Level of depression (LD) Рівень депресії (РД)	45.12	±7.34	45.00	43.00

Note: M – arithmetic mean; SD – mean squared deviation; Me – median; Mo – mode.

Примітка: M – середнє арифметичне; SD – середнє квадратичне відхилення; Me – медіана; Mo – мода.

Tabl. 2 presents descriptive frequency characteristics for the rest of the methods: “Motivation for Achieving Success and Avoiding Failures” ((MASAF) (Elers, 2002); “Level of Subjective Control” (LSC) (Bazhin et al., 1984); “Self-Rating Depression Scale” (SDS) (Zung, 1965). The same parameters of descriptive frequency characteristics were applied.

можуть свідчити про те, що вибірка здобувачів фаху переважає загальну за притаманними цьому віку ключовими психологічними утвореннями.

У табл. 2 подано описові частотні характеристики за рештою методик: “Мотивація досягнення успіху й уникнення невдачі” (МДУУН) (Elers, 2002); “Рівень суб'єктивного контролю”

Descriptive frequency characteristics according to “MASAF” method (Elers, 2002) demonstrated that the obtained empirical data have a significant positive trend in the MAS parameter ($Me=22.00$), compared to the data obtained on youth samples (Popovych et al., 2022c). The parameters obtained by “LSC” (Bazhin et al., 1984) compared with a similar sample of philology students did not show statistically significant differences (Popovych et al., 2020a; Radul et al., 2022). The level of depression ($M=45.12$; $SD=\pm 7.34$; $Me=45.00$; $Mo=43.00$) has a negative trend – there are higher indicators than the data in other dimensions. We explain this by the effect of martial law during the empirical research, which can serve as a significant factor that affects the results. In general, the obtained results did not have statistically significant differences that were obtained by other researchers, which gave a reason to continue to clarify the types of learned helplessness.

Next, we aimed to find out the internal bivariate correlations of the studied parameters according to K. Pearson (R). We found out how motivation for achieving success, motivation for avoiding failures, the level of subjective control and the level of depression affect the dependent variables. A large sample provided a uniform distribution of the empirical data, so the Pearson correlation coefficient (R) was used. Tabl. 3 shows the correlations of all possible research pairs.

The expected uniform distribution of statistically significant correlation ($p<.050$; $p<.010$) of the dependent variables with the parameters affecting them was obtained, i.e. with the PmB, PvB and PsB scales correlate with MAF (.179; .149; .146), LSCf (.148; .150; .149) and LD (.189; .221; .185). Respectively, PmB, PvG, PsG correlate with scales MAS (.183; .152; .152), LSCep (.179; .161; .149) and LSCba (.181; .147; .158). No statistically significant correlation with the parameters of LSCir, LSCfr and LSCh was established. The level of depression has the strongest correlation ($p<.010$) with the scales PmB (.189), PvB (.221) i PsB (.185). No negative correlation was established, which indicates that the parameters that affect the dependent variables are largely relevant in the dimensions of the researched phenomenon.

(PCK) (Бажин та ін., 1984); “Шкала самооцінки депресії” (ШСД) (Zung, 1965). Застосовано ті самі параметри описових частотних характеристик.

Описові частотні характеристики за методикою “МДУУН” (Elers, 2002), продемонстрували, що отримані емпіричні дані мають суттєву позитивну тенденцію у параметрі МДУ ($Me=22.00$), порівняно з даними, отриманими на юнацьких вибірках (Popovych et al., 2022c). Параметри, отримані за “PCK” (Бажин та ін., 1984), у порівнянні зі схожою вибіркою студентів-філологів, статистично достовірних відмінностей не продемонстрували (Popovych et al., 2020a; Radul et al., 2022). Рівень депресії ($M=45.12$; $SD=\pm 7.34$; $Me=45.00$; $Mo=43.00$) має негативну тенденцію – вищі показники, ніж дані в інших вимірах. Пояснюємо це дією воєнного стану під час проведення емпіричного зрізу, що може слугувати вагомим чинником, який впливає на отримані результати. Загалом, отримані результати не мають статистично достовірних відмінностей, які отримали інші дослідники, що дало підстави продовжити з’ясування типів навченої безпорадності.

Далі ми поставили собі за мету з’ясувати внутрішні двосторонні кореляційні зв’язки досліджуваних параметрів за К. Пірсоном (R). Нами з’ясовано, як мотивація досягнення успіху, мотивація уникнення невдачі, параметри суб’єктного контролю і рівень депресії впливають на залежні змінні. Об’ємна вибірка забезпечила рівномірний розподіл емпіричних даних, тому використано коефіцієнта кореляції Пірсона (R). У табл. 3 подано кореляційні зв’язки усіх імовірних пар дослідження.

Отримано очікувано рівномірний розподіл статистично достовірних зв’язків ($p<.050$; $p<.010$) залежних змінних з параметрами, що на них впливають, тобто зі шкалами СП, ШП і ПП корелюють МУН (.179; .149; .146), PCK_н (.148; .150; .149) і РД (.189; .221; .185). Відповідно зі шкалами СД, ШД і ПД корелюють МДУ (.183; .152; .152), PCK_{нд} (.179; .161; .149) і PCK_д (.181; .147; .158). Не зафіксовано жодного статистично достовірного зв’язку з параметрами PCK_м, PCK_с і PCK_з. Найміцніші зв’язки ($p<.010$) має рівень депресії зі шкалами СП (.189), ШП

Table 3. Correlation of dependent variables and parameters affecting them (n=432) by K. Pearson (*R*)

Таблиця 3. Кореляція за К. Пірсоном (*R*) залежних змінних і параметрів, що на них впливають (n=432)

Scales Шкали	Pearson, R Пірсон, R	Dependent Variables Залежні змінні					
		PmB	PmG	PvB	PvG	PsB	PsG
MAS МДУ	<i>R</i>	-.119	.183**	-.109	<i>.152*</i>	-.089	<i>.152*</i>
	<i>p</i>	.137	.035	.143	.023	.143	.023
MAF МУН	<i>R</i>	.179**	-.123	<i>.149*</i>	-.087	<i>.146*</i>	-.108
	<i>p</i>	.039	.128	.027	.162	.028	.121
LSCep PCK _{нд}	<i>R</i>	-.107	.179**	-.111	<i>.161*</i>	-.123	<i>.149*</i>
	<i>p</i>	.125	.038	.151	.019	.076	.027
LSCir PCK _м	<i>R</i>	.088	.056	.085	.051	.023	.067
	<i>p</i>	.345	.456	.322	.512	.768	.562
LSCfr PCK _с	<i>R</i>	-.049	.033	-.068	.059	-.079	-.051
	<i>p</i>	.502	.701	.768	.497	.798	.489
LSCa PCK _д	<i>R</i>	-.113	.181**	-.089	<i>.147*</i>	-.028	<i>.158*</i>
	<i>p</i>	.134	.036	.201	.033	.243	.024
LSCf PCK _н	<i>R</i>	<i>.148*</i>	-.100	<i>.150*</i>	-.108	<i>.149*</i>	-.044
	<i>p</i>	.043	.119	.028	.121	.027	.621
LSCh PCK _з	<i>R</i>	-.051	.060	-.059	.051	-.089	.085
	<i>p</i>	.489	.499	.552	.512	.198	.322
LD РД	<i>R</i>	.189**	-.019	.221**	.041	.185**	-.112
	<i>p</i>	.009	.144	.007	.655	.029	.126

Note: MAS – motivation for achieving success; MAF – motivation for avoiding failures; LSCep – level of subjective control in educational and professional activities; LSCir – interpersonal relations; LSCfr – family relations; LSCa – areas of achievements; LSCf – areas of failures; LSCh – attitude to health and diseases; LD – level of depression; *R* – Pearson coefficient; *p* – nominal number; PmB – Permanence of the Bad; PmG – Permanence of the Good; PvB – Pervasiveness of the Bad; PvG – Pervasiveness of the Good; PsB – Personalization of the Bad; PsG – Personalization of the Good; * – correlation at the level $p \leq 0.050$ (*italicized*); ** – correlation at the level $p \leq 0.010$ (marked in **bold**).

Примітка: МДУ – мотивація досягнення успіху; МУН – мотивація уникнення невдачі; PCK_{нд} – рівень суб'єктного контролю у навчально-професійній діяльності; PCK_м – міжособистісні взаємини; PCK_с – сімейні стосунки; PCK_д – галузь досягнень; PCK_н – галузь невдач; PCK_з – ставлення до здоров'я та захворювань; РД – рівень депресії; *R* – коефіцієнт Пірсона; *p* – номінальне значення; СП – сталість поганого; СД – сталість доброго; ШП – широта поганого; ШД – широта доброго; ПП – персоналізація поганого; ПД – персоналізація доброго; * – кореляція на рівні $p \leq 0.050$ (позначено *курсивом*); ** – кореляція на рівні $p \leq 0.010$ (позначено **жирним шрифтом**).

Then, using the median (Me=3.50–4.00), the attributive style parameters were divided into two groups: Group 1 – low levels of attributive style parameters (n=232; 53.70%); Group 2 – high levels of attributive style parameters (n=200; 46.30%). Next, *k*-means clustering method was used. Using clustering in Group 1, which is considered the most prone to learned helplessness, four clusters were identified that reflected four types of learned helplessness of future specialists in foreign philology. The empirical data of respondents from Group 2 was not further processed. (n=12) measurements were taken in clustering and the number of respondents was divided into four clusters (k=4). Parameters with no statistically significant correlation were

(.221) і ПП (.185). Не зафіксовано жодного негативного зв'язку, що свідчить про те, що параметри, які впливають на залежні змінні, є значною мірою релевантними у вимірах досліджуваного феномена.

Далі за допомогою медіани (Me=3.50–4.00) здійснено розподіл параметрів атрибутивного стилю на дві групи: група 1 – низькі рівні параметрів атрибутивного стилю (n=232; 53.70%); група 2 – високі рівні параметрів атрибутивного стилю (n=200; 46.30%). Далі було використано кластерний аналіз методом *k*-середніх. За допомогою кластеризації у групі 1, яка вважається найбільш схильною до навченої безпорадності, визначено чотири

not used in clustering. Using the selection method, we settled on four clusters that optimally reflected the differences between the formed groups. Since the parameters of the attributional style are paired, it was decided to take the level of depression (LD) as the main feature. We believe that the emotional component in learned helplessness has all reasons to take such a position. Next, there are parameters of the attributional style of motivation and subjective control. The estimated cluster size was $n \geq 29$. Other requirements regarding the legality of the application of cluster analysis by the k -means method was checked by "SPSS" v. 25.0.1.0. and the legality of using cluster analysis was clarified ($KMO=.798$ Kaiser-Meyer-Olkin Measure of Sampling Adequacy; Bartlett coefficient $p < .001$). Accordingly, respondents whose learned helplessness is associated with the level of depression are located in the first cluster. The initial and final parameters of the clusters were determined and presented in Tabl. 4.

The implemented clustering algorithm differs from the traditional procedure, as depending on the main feature of the distribution, the most distinctive groups of the empirical array are formed. The presented beginnings and ends of the clusters statistically significantly outline the investigated type of learned helplessness. In the characteristics of the clusters, we focus on the dominant parameter, which has the most significant impact on the selected group.

Cluster 1 combined the smallest number of respondents ($n=31$; 13.36%) with dominant high levels of depression LD ($x=58.00$; $y=53.00$). The values of the remaining parameters have a relatively uniform distribution. The type of learned helplessness in which depressive states dominate was called "Depressive learned helplessness".

Cluster 2 is the largest group of respondents and includes ($n=75$; 32.33%). A significant difference that distinguishes the representatives of this cluster is a high level of motivation for avoiding failures MAF ($x=24.00$; $y=20.00$) in combination with a low level of motivation for achieving success MSU ($x=14.00$; $y=16.00$). The remaining parameters do not have such a significant difference. The type of learned helplessness was named after the key parameter "Avoidant learned helplessness".

кластери, які відобразили чотири типи навченої безпорадності майбутніх фахівців іноземної філології. Емпіричні дані респондентів групи 2 далі не було оброблено. У кластеризації взято ($n=12$) вимірів і розподілено кількість респондентів на чотири кластери ($k=4$). Параметри, у яких не було зафіксовано статистично достовірних зв'язків, у кластеризацію не задіявали. Методом підбору зупинилися на чотирьох кластерах, які оптимально відобразили відмінності між утвореними групами. Оскільки параметри атрибутивного стилю є парними, ухвалено рішення за головну ознаку взяти рівень депресії (РД). Вважаємо, що емоційна складова у навченій безпорадності має усі підстави зайняти таку позицію, далі розташовано параметри атрибутивного стилю, мотивації і суб'єктивного контролю. Розрахунковий розмір кластера склав $n \geq 29$. Інші вимоги щодо правомірності застосування кластерного аналізу методом k -середніх перевірено "SPSS" v. 25.0.1.0. і з'ясовано правомірність проведення ($KMO=.798$ критерій Кайзера-Майєра-Олкина; коефіцієнт Бартлетта $p < .001$). Відповідно у першому кластері розташувалися респонденти, у яких навчена безпорадність пов'язана з рівнем депресії. Визначено початкові й кінцеві параметри кластерів і подано у табл. 4.

Реалізований алгоритм кластеризації має відмінності від традиційної процедури, оскільки в залежності від головної ознаки розподілу утворюються найбільш відмінні групи емпіричного масиву. Подані початки і кінці кластерів статистично достовірно окреслюють досліджуваний тип навченої безпорадності. У характеристиці кластерів орієнтуються на домінуючий параметр, який має найсуттєвіший вплив на виокремлену групу.

Кластер 1 об'єднав найменшу кількість респондентів ($n=31$; 13.36%), у яких домінують високі рівні депресії РД ($x=58.00$; $y=53.00$). Значення решти параметрів мають відносно рівномірний розподіл. Тип навченої безпорадності, у якому домінують депресивні стани, отримав назву "Депресивна навчена безпорадність".

Кластер 2 є найбільшим за розміром об'єднанням респондентів і налічує ($n=75$; 32.33%). Суттєвою відмінністю, яка виокремлює

Table 4. Initial and final parameters of learned helplessness clusters (n=232)

Таблиця 4. Початкові й кінцеві параметри кластерів навченої безпорадності (n=232)

Parameters Параметри	Cluster 1 (n=31) Кластер 1 (n=31)		Cluster 2 (n=75) Кластер 2 (n=75)		Cluster 3 (n=68) Кластер 3 (n=68)		Cluster 4 (n=58) Кластер 4 (n=58)	
	<i>x</i>	<i>y</i>	<i>x</i>	<i>y</i>	<i>x</i>	<i>y</i>	<i>x</i>	<i>y</i>
LD РД	58.00	53.00	54.00	50.00	49.00	46.00	45.00	47.00
PmB СП	4.00	3.00	3.00	2.00	2.00	1.00	1.00	2.00
PmG СД	8.00	6.00	7.00	5.00	6.00	4.00	4.00	6.00
PvB ШП	4.00	3.00	3.00	2.00	2.00	1.00	1.00	3.00
PvG ШД	8.00	6.00	7.00	5.00	6.00	4.00	4.00	6.00
PsB ПП	4.00	3.00	3.00	2.00	2.00	1.00	1.00	2.00
PsG ПД	8.00	7.00	7.00	5.00	6.00	5.00	4.00	7.00
MAS МДУ	15.00	19.00	14.00	16.00	18.00	22.00	19.00	18.00
MAF МУН	22.00	20.00	24.00	20.00	19.00	17.00	16.00	19.00
LSCep РСК _{нд}	55.00	44.00	35.00	40.00	41.00	48.00	32.00	37.00
LSCa РСК _д	39.00	30.00	27.00	29.00	30.00	38.00	23.00	28.00
LSCf РСК _н	31.00	37.00	32.00	36.00	37.00	35.00	31.00	35.00

Note: *x* – the beginning of the cluster (*italicized*); *y* – the end of the cluster; LD – Level of depression; PmB – Permanence of the Bad; PmG – Permanence of the Good; PvB – Pervasiveness of the Bad; PvG – Pervasiveness of the Good; PsB – Personalization of the Bad; PsG – Personalization of the Good; MAS – motivation for achieving success; MAF – motivation for avoiding failures; LSCep – level of subjective control in educational and professional activities; LSCa – areas of achievements; LSCf – areas of failures.

Примітка: *x* – початок кластера (відзначено курсивом); *y* – кінець кластера; РД – рівень депресії; СП – сталість поганого; СД – сталість доброго; ШП – широта поганого; ШД – широта доброго; ПП – персоналізація поганого; ПД – персоналізація доброго; МДУ – мотивація досягнення успіху; МУН – мотивація уникнення невдачі; РСК_{нд} – рівень суб'єктного контролю у навчально-професійній діяльності; РСК_д – галузь досягнень; РСК_н – галузь невдач.

Cluster 3 also united a quite a significant number of philology students (n=68; 29.31%) and is the second largest cluster. A clear characteristic of the representatives of this cluster is low values in the negative parameters of the attributional style: PmB (*x*=2.00; *y*=1.00), PvB (*x*=2.00; *y*=1.00) і PsB (*x*=2.00; *y*=1.00) and high values in the positive parameters of the attributional style: PmG (*x*=6.00; *y*=4.00), PvG (*x*=6.00; *y*=4.00) і PsG (*x*=6.00; *y*=5.00). Predominance of the parameters of optimism gives a reason to call this type of learned helplessness “Optimistic learned helplessness”.

Cluster 4 has (n=58; 25.00%) and is not the smallest, but by the size and parameter levels somewhat resembles cluster 2. The most

представників цього кластеру, є високий рівень мотивації уникнення невдачі МУН (*x*=24.00; *y*=20.00) у поєднанні з низьким рівнем мотивації досягнення успіху МДУ (*x*=14.00; *y*=16.00). Решта параметрів не мають такої значущої відмінності. Тип навченої безпорадності отримав назву за ключовим параметром “Унікаюча навчена безпорадність”.

Кластер 3 також об'єднав достатньо значущу кількість здобувачів філології (n=68; 29.31%) і є другим за розміром. Яскраво вираженою ознакою представників цього кластера є низькі значення за негативними параметрами атрибутивного стилю: СП (*x*=2.00; *y*=1.00), ШП (*x*=2.00; *y*=1.00) і ПП (*x*=2.00; *y*=1.00) та високі значення за позитивними

significant difference of the representatives of this cluster is the lowest values of the levels of subjective control: LSCep ($x=32.00$; $y=37.00$), LSCa ($x=23.00$; $y=28.00$) and LSCf ($x=31.00$; $y=35.00$). It is also worth noting the sufficiently low level of depression LD ($x=45.00$; $y=47.00$). It is proposed to call this type of learned helplessness “Uncontrolled learned helplessness”.

Discussion

Learned helplessness is an important phenomenon of educational and professional activity, with which, according to the authors, it is not worth fighting, but it is more expedient to organize educational, scientific, leisure and other spaces for future specialists of foreign philology in order to avoid its formation and progression. In the scientific literature, there are enough empirical and theoretical studies, which outline the methodological provisions of the concept of helplessness (Seligman, 1975), attributional style (Leighton & Terrell, 2020; Titova Grandchamp et al., 2021), present valid and reliable psychodiagnostic methods (Klibais, 2021; Liu & Bates, 2014; Peterson et al., 1982; Rudina, 2002) and clarify a number of important scientific facts (Hill & Larson, 1992; Malimon, Duchyminska, 2015). Selecting a sample of future specialists in foreign philology, we were guided by the fact that usually in conditions of remote and mixed formats of educational processes, representatives of this profession lack direct “live” communication with speakers of a foreign language. The loss or limitation of direct emotional contact can exacerbate this problem and not contribute to its solution in any way. There are studies that confirm that a lack of motivation of future specialists and disbelief in the possibility of achieving professional growth in their country cause flows of migration processes of young people in search of a better future (Blynova et al., 2022). We see the solution in the analysis of the existing situation and the operationalization of the obtained initial parameters.

The presented descriptive frequency characteristics (see Tabl. 1 and Tabl. 2) provide an objective initial representation of the most important parameters, which reflect, according to M. Seligman (1975), the trinity of cognitive,

параметрами атрибутивного стилю: СД ($x=6.00$; $y=4.00$), ШД ($x=6.00$; $y=4.00$) і ПД ($x=6.00$; $y=5.00$). Превалювання параметрів оптимізму дає підстави назвати такий тип навченої безпорадності “Оптимістична навчена безпорадність”.

Кластер 4 налічує ($n=58$; 25.00%) і є не найменшим, а за розміром і рівнями параметрів дещо нагадує кластер 2. Найсуттєвішою відмінністю представників цього кластеру є найнижчі значення рівнів суб’єктивного контролю: РСК_{нд} ($x=32.00$; $y=37.00$), РСК_д ($x=23.00$; $y=28.00$) і РСК_н ($x=31.00$; $y=35.00$). Також варто відзначити достатньо низький рівень депресії РД ($x=45.00$; $y=47.00$). Запропоновано такий тип навченої безпорадності йменувати “Неконтрольована навчена безпорадність”.

Дискусія

Навчена безпорадність є важливим феноменом навчально-професійної діяльності, з якою, на думку авторів, не варто боротися, а доцільніше організувати освітній, науковий, дозвіллевий та інші простори майбутніх фахівців іноземної філології, щоб уникнути її формування і прогресування. У науковій літературі достатньо емпіричних і теоретичних досліджень, у яких окреслено методологічні положення концепції безпорадності (Seligman, 1975), атрибутивного стилю (Leighton, Terrell, 2020; Titova Grandchamp et al., 2021), подано валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (Клібайс, 2021; Liu, Bates, 2014; Peterson et al., 1982; Рудіна, 2002) і з’ясовано низку важливих наукових фактів (Hill, Larson, 1992; Малімон, Дучимінська, 2015). Сконструювавши вибірккову сукупність з майбутніх фахівців іноземної філології, ми керувалися тим, що зазвичай в умовах дистанційного і змішаного форматів освітнього процесів представникам цього фаху не вистачає безпосереднього “живого” спілкування з носіями іноземної мови. Втрата чи обмеженість безпосереднього емоційного контакту може загострювати цю проблему і ніяк не сприяти її вирішенню. Є дослідження, які підтверджують, що невмотивованість майбутніх фахівців, зневіра у можливість досягнути професійного зростання у своїй країні спонукає потоки

emotional and motivational components. We think it is not the lowest indicators obtained according to the median (Me) that should be taken into account, but the problem should be solved holistically. Undoubtedly, the correlation matrix (see Tabl. 3) in the proposed empirical study statistically reliably demonstrates that depression is the main factor in all the troubles of future graduates. Therefore, measures aimed at overcoming depression, should be developed and implemented in the educational process, because the realities of today require it. The research by S. Tsymbal (2019) demonstrated how online training means can increase the confidence and motivation of students who learn English. The proposed research confirms the taken direction of problem solving and shows reasonable technologies for working with the motivational component. Another research of S. Tsymbal (2019) examines language anxiety, which is one of the negative factors in the formation of learned helplessness of specialists in foreign philology. A psychological-pedagogical vision of the problem and ways of solving it were proposed.

The work of L. Malimon and T. Duchyminska (2015) also investigated the types of learned helplessness using factor analysis. Three factors were identified: "Emotional-pessimistic perception", "Internal-anxious subordination", "Motivation of subjective control avoidance", which, according to the content aspects, resonate with the established types of learned helplessness: "Depressive learned helplessness" (Cluster 1, n=31; 13.36%), "Avoidant learned helplessness" (Cluster 2, n=75; 32.33%), "Optimistic learned helplessness" (Cluster 3, n=68; 29.31%), "Uncontrolled learned helplessness" (Cluster 4, n=58; 25.00%). Undoubtedly, the clustering of the entire sample would show results different from those obtained in our research (see Tabl. 4). In order to understand the complexity and content loads for each parameter, it was decided to distinguish all the respondents by the median (Me). In addition, it is not appropriate to assume that all the respondents developed learned helplessness. Therefore, the obtained results and their grouping into four clusters (see Tabl. 4) are legitimate and statistically reliably reflect the subject of the research.

міграційних процесів молодих людей у пошуках кращого майбутнього (Blynova et al., 2022). Убачаємо, що розв'язання необхідно шукати в аналізованні нагальної ситуації й операціоналізації отриманих вихідних параметрів. Подані описові частотні характеристики (див. табл. 1 та табл. 2) дають об'єктивну вихідну картину найважливіших параметрів, які відображають, за М. Seligman (1975), триєдність когнітивної, емоційної і мотиваційної складових. Вважаємо, що до уваги слід брати не найнижчі показники, отримані за медіаною (Me), а вирішувати проблему цілісно. Безумовно, кореляційна матриця (див. табл. 3) у запропонованому емпіричному дослідженні статистично достовірно демонструє, що депресивність є головним чинником усіх негараздів майбутніх здобувачів. Тому заходи, спрямовані на подолання депресивності, мають бути розроблені і впроваджені в освітній процес, бо цього вимагають реалії сьогодення. У дослідженні S. Tsymbal (2019) продемонстровано, як засобами онлайн-тренінгів підвищити впевненість та мотивацію студентів, які опановують англійську мову. Запропоноване дослідження підтверджує взятий нами напрям пошуку розв'язання проблеми і показує обґрунтовані технології для роботи з мотиваційною складовою. В іншому дослідженні науковиці S. Tsymbal (2019) розглянуто мовну тривожність, яка є одним із негативних чинників формування навченої безпорадності фахівців іноземної філології. Запропоновано психолого-педагогічне бачення проблеми і шляхи її розв'язання.

У праці Л. Малімон та Т. Дучимінської (2015) також досліджено типи навченої безпорадності з використанням факторного аналізу. З'ясовано три фактори: "Емоційно-песимістичне сприйняття", "Інтернально-тривожна підпорядкованість", "Мотивація уникнення суб'єктивного контролю", які у змістовому аспекті перегукуються зі встановленими нами типами навченої безпорадності: "Депресивна навчена безпорадність" (кластер 1, n=31; 13.36%), "Унікаюча навчена безпорадність" (кластер 2, n=75; 32.33%), "Оптимістична навчена безпорадність" (кластер 3, n=68; 29.31%), "Неконтрольована навчена безпорадність"

Conclusions

It was substantiated and generalized that the types of learned helplessness are personal formations that are manifested in a high level of depression, the dominance of pessimistic parameters of the attributional style of behavior; a high level of motivation for avoiding failures, a low level of motivation for achieving success, and low/absent subjective control of events in educational and professional life activities of future specialists in foreign philology. The highlighted parameters have statistically significant correlations ($p < .050$; $p < .010$) with the attributional style parameters and are factors that influence learned helplessness. It was established that the level of depression has the strongest correlation ($p < .010$) with the scales of the attributional style of PmB (.189), PvB (.221) and PsB (.185), which gives a reason to consider depressive states to be the most dangerous in the formation of learned helplessness.

Four types of learned helplessness were found using the k-means cluster analysis: "Depressive learned helplessness" (Cluster 1, $n=31$; 13.36%), "Avoidant learned helplessness" (Cluster 2, $n=75$; 32.33%), "Optimistic learned helplessness" (Cluster 3, $n=68$; 29.31%), "Uncontrolled learned helplessness" (Cluster 4, $n=58$; 25.00%).

The obtained empirical results contain scientific novelty, they should be taken into account in creation of educational programs, syllabuses of educational components, organization of the educational process during the training of not only specialists in foreign philology, but also students of other socio-economic areas.

Reference

- Appel, H., Crusius, J., & Gerlach, A. (2015). Social Comparison, Envy, and Depression on Facebook: A Study Looking at the Effects of High Comparison Standards on Depressed Individuals. *Journal of Social and Clinical Psychology, 34*, 277–289. <https://doi.org/10.1521/jscp.2015.34.4.277>
- Bazhin, E. F., Golyinkina, E. A., & Etkind, L. M. (1984). Oprosnik urovnya sub'ektivnogo kontrolya (USK) [Questionnaire of the level of subjective control (LSQ)]. *Psihologicheskii zhurnal – Psychological Journal, 3*, 152–16. <http://base.psy.spbu.ru/index.php/klass1/sredstva-psikhodiagnostiki/item/91-oproshnik-urovnya-sub-ektivnogo-kontrolya-usk>
- Blynova, O., Derevianko, S., Ivanova, O., Popovych, I., & Estay Sepulveda, J. G. (2022). Professional

(кластер 4, $n=58$; 25.00%). Безумовно, кластеризація усієї вибіркової сукупності показала би відмінні результати, від тих, які нами отримано (див. табл. 4). Для розуміння складності і змістових навантажень за кожним параметром було ухвалено рішення розмежувати всіх респондентів за медіаною (Me). Окрім того, не доцільно вважати, що в усіх респондентів сформована навчена безпорадність. Тому отримані результати й об'єднання їх у чотири кластери (див. табл. 4) є правомірним і таким, що статистично достовірно відобразило предмет дослідження.

Висновки

Обґрунтовано й узагальнено, що типи навченої безпорадності є особистісним утворенням, яке проявляється у високому рівні депресивності, домінуванні песимістичних параметрів атрибутивного стилю поведінки, високому рівні мотивації уникнення невдачі, низькому рівні мотивації досягнення успіху й заниженому/відсутньому суб'єктивному контролю подій у навчально-професійній діяльності майбутніх фахівців іноземної філології. Зазначені параметри мають статистично достовірні зв'язки ($p < .050$; $p < .010$) з параметрами атрибутивного стилю і є чинниками, які впливають на навчену безпорадність. Встановлено, що найміцніші зв'язки ($p < .010$) має рівень депресії зі шкалами атрибутивного стилю СП (.189), ШП (.221) і ПП (.185), що дає підстави вважати депресивні стани найнебезпечнішими у формуванні навченої безпорадності.

Кластерним аналізом методом *k*-середніх з'ясовано чотири типи навченої безпорадності: "Депресивна навчена безпорадність" (кластер 1, $n=31$; 13.36%), "Уникаюча навчена безпорадність" (кластер 2, $n=75$; 32.33%), "Оптимістична навчена безпорадність" (кластер 3, $n=68$; 29.31%), "Неконтрольована навчена безпорадність" (кластер 4, $n=58$; 25.00%). Отримані емпіричні результати містять наукову новизну, їх доцільно враховувати під час створення навчальних програм, силових освітніх компонент, організації освітнього процесу під час підготовки не тільки фахівців іноземної філології, але й здобувачів інших

- relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*, 29, 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Carver, C. S., Scheier, M. F., & Segerstrom, S. C. (2010). Optimism. *Clinical Psychology Review*, 30(7), 879–889. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2010.01.006>
- Elers, T. (2002). Motivation for Achieving Success and Avoiding Failures. URL: <http://um.co.ua/14/14-5/14-58142.html>
- Hartigh, L. D., Meerhoff, R. A., Van Yperen, N. W., Neumann, N. D., Brauers, J. J., Frencken, W. G., Emerencia, A., Hill, Y., Platvoet, S., Atzmueller, M., Lemmink, K. A., & Brink M. S. (2022). Resilience in sports: a multidisciplinary, dynamic, and personalized perspective. *International Review of Sport and Exercise Psychology*, <https://doi.org/10.1080/1750984X.2022.2039749>
- Hill, K. J., & Larson, L. M. (1992). Attributional style in the reformulated learned helplessness model of depression: Cognitive processes and measurement implications. *Cognitive Therapy and Research*, 16, 83–94. <https://doi.org/10.1007/BF01172958>
- Klibais, T. (2021). Spetsyfika stanovlennia atributivnoho styliu doroslykh yak resursnoho potencialu osobystosti [The specificity of the formation of adults' attributional style as a resource potential of a person]. *Visnyk Lvivskoho universytetu. Seriya psykholohichni nauky – Bulletin of Lviv University. Psychological sciences series*, 10, 91–96. <https://doi.org/10.30970/PS.2021.10.13>
- Leighton, K. N., & Terrell, H. K. (2020). Attributional Styles. In: Zeigler-Hill, V., Shackelford, T.K. (eds) *Encyclopedia of Personality and Individual Differences*. Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-319-24612-3_1779
- Liu, C., & Bates, T. C. (2014). The structure of attributional style: Cognitive styles and optimism–pessimism bias in the Attributional Style Questionnaire. *Personality and Individual Differences*, 66, 79–85. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.03.022>
- Malimon, L. Ya., & Duchyminska, T. I. (2015). Psykholohiia osobystisnoi bezporadnosti studentiv [Psychology of students' personal helplessness]. Lutsk: Vezha-Druk URL: <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/10128>
- Miller, W. R., & Seligman, M. E. P. (1976). Learned Helplessness, Depression, and the Perception of Reinforcement. *Behaviour Research and Therapy*, 14, 7–17. [http://dx.doi.org/10.1016/0005-7967\(76\)90039-5](http://dx.doi.org/10.1016/0005-7967(76)90039-5)
- Peterson, C., Semmel, A., von Baeyer, C., Abramson, L. T., Metalsky, G. I., & Seligman, M. E. P. (1982). The Attributional Style Questionnaire. *Cognitive Therapy and Research*, 6, 287–300. <https://doi.org/10.1007/BF01173577>
- напряжків соціономічного профілю.
- Список використаних джерел**
- Appel H., Crusius J., Gerlach A. Social Comparison, Envy, and Depression on Facebook: A Study Looking at the Effects of High Comparison Standards on Depressed Individuals. *Journal of Social and Clinical Psychology*. 2015. Vol. 34. P. 277–289. <https://doi.org/10.1521/jscp.2015.34.4.277>
- Бажин Е. Ф., Голынкина Е. А., Эткінд Л. М. Опросник уровня субъективного контроля (УСК). *Психологический журнал*. 1984. Том 5. № 3. С. 152–162. <http://base.psy.spbu.ru/index.php/klass1/sredstva-psikhodiagnostiki/item/91-oprosnik-urovnya-sub-ektivnogo-kontrolya-usk>
- Blynova O., Derevianko S., Ivanova O., Popovych I., Estay Sepulveda J. G. Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*. 2022. Vol. 29. P. 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>
- Carver C. S., Scheier M. F., Segerstrom S. C. Optimism. *Clinical Psychology Review*. 2010. Vol. 30(7). P. 879–889. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2010.01.006>
- Elers, T. (2002). Motivation for Achieving Success and Avoiding Failures. URL: <http://um.co.ua/14/14-5/14-58142.html>
- Hartigh L. D., Meerhoff R. A., Van Yperen N. W., Neumann N. D., Brauers J. J., Frencken W. G., Emerencia A., Hill Y., Platvoet S., Atzmueller M., Lemmink K. A., & Brink M. S. Resilience in sports: a multidisciplinary, dynamic, and personalized perspective. *International Review of Sport and Exercise Psychology*. 2022. <https://doi.org/10.1080/1750984X.2022.2039749>
- Hill K. J., Larson L. M. Attributional style in the reformulated learned helplessness model of depression: Cognitive processes and measurement implications. *Cognitive Therapy and Research*. 1992. Vol. 16. P. 83–94. <https://doi.org/10.1007/BF01172958>
- Клібайс Т. Специфіка становлення атрибутивного стилю дорослих як ресурсного потенціалу особистості. *Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки*. 2021. № 10. С. 91–96. <https://doi.org/10.30970/PS.2021.10.13>
- Leighton K. N., Terrell H. K. Attributional Styles. In: Zeigler-Hill, V., Shackelford, T.K. (eds) *Encyclopedia of Personality and Individual Differences*. Springer, Cham. 2020. https://doi.org/10.1007/978-3-319-24612-3_1779
- Liu C., Bates T. C. The structure of attributional style: Cognitive styles and optimism–pessimism bias in the Attributional Style Questionnaire. *Personality and Individual Differences*. 2014. Vol. 66. P. 79–85. <https://doi.org/10.1016/j.paid.2014.03.022>
- Малімон Л. Я., Дучимінська Т. І. Психологія

- Popovych, I., Blynova, O., Zhuravlova, A., Toba, M., Tkach, T., & Zavatska, N. (2020a). Optimization of development and psycho-correction of social expectations of students of foreign philology. *Revista Inclusiones*, 7(SI), 82–94. <http://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1657>
- Popovych, I., Borysiuk, A., Semenov, O., Semenova, N., Serbin, I., Reznikova, O. (2022a). Comparative analysis of the mental state of athletes for risk-taking in team sports. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(4), 848–857. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.04107>
- Popovych, I., Halian, I., Lialiuk, G., Chopyk, R., Karpenko, Ye., & Melnyk, Yu. (2022b). Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(7), 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych, I., Hoi, N., Koval, I., Vorobel, M., Semenov, O., Semenova, N., & Hrys, A. (2022c). Strengthening of student youth's mental health using play sports. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(6), 1384–1395. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.06174>
- Popovych, I., Semenov, O., Hrys, A., Aleksieieva, M., Pavliuk, M., Semenova, N. (2022d). Research on mental states of weightlifters' self-regulation readiness for competitions. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(5), 1134–1144. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.05143>
- Popovych, I., Zavatskyi, V., Tsiuniak, O., Nosov, P., Zinchenko, S., Mateichuk, V., Zavatskyi, Yu., & Blynova, O. (2020b). Research on the Types of Pre-game Expectations in the Athletes of Sports Games. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(1), 43–52. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.01006>
- Radul, V., Stryzhakov, A., Hornar, I., Radul, O., & Tkachenko, O. (2022). Research of future masters of pedagogy's socio-professional activity. *Amazonia Investiga*, 11(56), 18–27. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.2>
- Rotter, J. B. (1966). Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological Monographs: General and Applied*, 80(1), 1–28. <https://doi.org/10.1037/h0092976>
- Rudina, L. M. (2002). Test atrybutyvnykh styliv / TAS [Test of attributional styles / TAS]. URL: <http://testik.com.ua/test-atrybutyvnyh-styliv-tas-l-m-rudina/>
- Seligman, M. E. P. (1975). *Helplessness: On Depression, Development and Death*. San Francisco, CA: Freeman. <https://archive.org/details/helplessness-sonde00seli>
- Siefken, K., Junge, A., & Laemmle, L. (2019). How does sport affect mental health? An investigation into the relationship of leisure-time physical activity and personal helplessness of students. *Lučyk: Beža-Druk*, 2015. 192 p. URL: <http://evnuir.vnu.edu.ua/handle/123456789/10128>
- Miller W. R., Seligman M. E. P. Learned Helplessness, Depression, and the Perception of Reinforcement. *Behaviour Research and Therapy*. 1976. Vol. 14. P. 7–17. [http://dx.doi.org/10.1016/0005-7967\(76\)90039-5](http://dx.doi.org/10.1016/0005-7967(76)90039-5)
- Peterson C., Semmel A., von Baeyer C., Abramson L. T., Metalsky G. I., Seligman M. E. P. The Attributional Style Questionnaire. *Cognitive Therapy and Research*. 1982. Vol. 6. P. 287–300. <https://doi.org/10.1007/BF01173577>
- Popovych I., Blynova O., Zhuravlova A., Toba M., Tkach T., Zavatska N. Optimization of development and psycho-correction of social expectations of students of foreign philology. *Revista Inclusiones*. 2020a. Vol. 7(SI), 82–94. <http://www.revistainclusiones.org/index.php/inclu/article/view/1657>
- Popovych I., Borysiuk A., Semenov O., Semenova N., Serbin I., Reznikova O. Comparative analysis of the mental state of athletes for risk-taking in team sports. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022a. Vol. 22(4). P. 848–857. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.04107>
- Popovych I., Halian I., Lialiuk G., Chopyk R., Karpenko Ye., Melnyk Yu. Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022b. Vol. 22(7). P. 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych I., Hoi N., Koval I., Vorobel M., Semenov O., Semenova N., Hrys A. Strengthening of student youth's mental health using play sports. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022c. Vol. 22(6). P. 1384–1395. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.06174>
- Popovych I., Semenov O., Hrys A., Aleksieieva M., Pavliuk M., Semenova N. Research on mental states of weightlifters' self-regulation readiness for competitions. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022d. Vol. 22(5). P. 1134–1144. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.05143>
- Popovych, I., Zavatskyi, V., Tsiuniak, O., Nosov, P., Zinchenko, S., Mateichuk, V., Zavatskyi, Yu., & Blynova, O. (2020b). Research on the Types of Pre-game Expectations in the Athletes of Sports Games. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(1), 43–52. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.01006>
- Radul V., Stryzhakov A., Hornar I., Radul O., Tkachenko O. Research of future masters of pedagogy's socio-professional activity. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11(56). P. 18–27. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.56.08.2>
- Rotter J. B. Generalized expectancies for internal versus external control of reinforcement. *Psychological*

Research of Types of Learned Helplessness of Future Specialists in Foreign Philology

- with depression and anxiety. *Human Movement*, 20, 62–74. <https://doi.org/10.5114/hm.2019.78539>
- Titova Grandchamp, V. A., Gordeeva, T. O., & Sychev, O. A. (2021). Optimistic Attributional Style as a Predictor of Well-Being: Exploring the Mediating Roles of Gratitude and Savoring the Moment. *Psychol Russ*, 14(3), 50–67. <https://doi.org/10.11621/pir.2021.0304> PMID: 36733544; PMCID: PMC9888052
- Tsymbal, S. V. (2019). Enhancing students' confidence and motivation in learning English with the use of online game training sessions. *Information Technologies and Learning Tools*, 71(3), 227–235. <https://doi.org/10.33407/itlt.v71i3.2460>
- Tsymbal, S. V. (2017). Overcoming language anxiety among the English language learners: psycho-pedagogical aspect. *Science and Education*, 7, 102–106. <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2017-7-doc/2017-7-st16>
- Zung, W. W. (1965). A self-rating depression scale. *Archives of General Psychiatry*, 12, 63–70. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.1965.01720310065008>
- Monographs: General and Applied. 1966. Vol. 80(1). P. 1–28. <https://doi.org/10.1037/h0092976>
- Рудіна Л. М. Тест атрибутивних стилів / ТАС (Л. М. Рудіна). 2002. URL: <http://testik.com.ua/test-atrybutyvnyh-styliv-tas-l-m-rudina/>
- Seligman, M. E. P. Helplessness: On Depression, Development and Death. San Francisco, CA: Freeman. 1975. 235 p. <https://archive.org/details/helplessnessonde00seli>
- Siefken K., Junge A., Laemmle L. How does sport affect mental health? An investigation into the relationship of leisure-time physical activity with depression and anxiety. *Human Movement*. 2019. Vol. 20. P. 62–74. <https://doi.org/10.5114/hm.2019.78539>
- Titova Grandchamp V. A., Gordeeva T. O., Sychev O. A. Optimistic Attributional Style as a Predictor of Well-Being: Exploring the Mediating Roles of Gratitude and Savoring the Moment. *Psychol Russ*. 2021. Vol. 14(3). P. 50–67. <https://doi.org/10.11621/pir.2021.0304> PMID: 36733544; PMCID: PMC9888052
- Tsymbal S. V. Enhancing students' confidence and motivation in learning English with the use of online game training sessions. *Information Technologies and Learning Tools*. 2019. Vol. 71(3). P. 227–235. <https://doi.org/10.33407/itlt.v71i3.2460>
- Tsymbal S. V. Overcoming language anxiety among the English language learners: psycho-pedagogical aspect. *Science and Education*. 2017. Vol. 7. P. 102–106. <https://scienceandeducation.pdpu.edu.ua/articles/2017-7-doc/2017-7-st16>
- Zung W.W. A self-rating depression scale. *Archives of General Psychiatry*. 1965. Vol. 12. P. 63–70. <https://doi.org/10.1001/archpsyc.1965.01720310065008>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-12>

How to Cite (Style APA):

Nazarenko N. (2023). Research on Students' Representations about Professional Success: Emotions and Values. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 232–249. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-12>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Назаренко Н. Дослідження уявлень студентів про професійний успіх: емоції та цінності. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 232–249. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-12>

UDC [159.942+316.752]:331.108.4-057.875:159.9.07

Research on Students' Representations about Professional Success: Emotions and Values

Дослідження уявлень студентів про професійний успіх: емоції та цінності

Received: August 10, 2023

Accepted: October 30, 2023

Natalia Nazarenko

Postgraduate student,
Department of Psychology
Kherson State University, Ukraine

Postgraduate student,
Univ Rouen Normandie, CRFDP UR 7475,
F-76000 Rouen, France
natalili.24.888@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7995-6050>

Наталя Назаренко

аспірантка,
кафедра психології
Херсонський державний університет, Україна
аспірантка

ЦДПФД, дослідницький підрозділ: 7475
Руанський державний університет
Нормандії, Франція
natalili.24.888@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-7995-6050>

Abstract

The purpose of the research is to identify dominant values in students' representations about professional success; determine correlations of the emotions of joy, anger and fear with the values of professional success of students from Ukraine. **Methods:** a survey conducted by means of the method "Identification of an individual's life values" or "Must-test" (Ivanov, Kolobova, 1992); the method for examining personal emotional features (Olshannikova, Rabinovich, 1974) was used to establish the level of an individual's inclination toward experiencing the three basic emotions: fear, anger and joy. The obtained data were analyzed using descriptive statistics and the Pearson correlation coefficient. **Results.** It was found that dignity (19.84%), personal development (14.51%) and taking care of others (8.21%) are dominant values in the students'

Анотація

Метою дослідження є виявлення домінуючих цінностей в уявленнях студентів про професійний успіх; встановлення зв'язків між емоціями радості, гніву і страху з цінностями професійного успіху студентів з України. **Методи:** опитування за допомогою методики "Визначення життєвих цінностей особистості" або "Must-тест" (Іванов, Колобова, 1992); методика дослідження емоційно-особистісних особливостей (Ольшанникова, Рабинович, 1974) – з'ясовано рівень схильностей до переживання людиною трьох базових емоцій: страху, гніву й радості. Отримані дані проаналізовано, використовуючи описову статистику і кореляцію Пірсона. **Результати** виявили, що домінуючими цінностями в уявленнях студентів є гідність (19.84%), особистісний розвиток (14.51%) та турбота про інших (8.21%).

representations. The findings confirmed a significant positive correlation between the emotions of anger and fear and the identified value categories: dignity, taking care of others, safety and financial security. It was found that all the value categories of students have a statistically significant correlation except the category of recognition which has no significant correlation with other values of the respondents. It was established that the category of dignity has a positive correlation with taking care of others that is the only category which has a significant correlation with the category war theme. A negative significant correlation between the emotion of joy and the value category of recognition was determined.

Discussion and conclusions. It was proved that dignity, personal development and taking care of others are dominant values in the students' representations about professional success. It was found that the category of recognition has the lowest index 1.16% in the students' representations about professional success. Statistically significant correlations between the emotions of anger, fear and joy and the value categories of the students' representations were substantiated.

Keywords: emotional features, anger, joy, fear, career, dignity, value categories, social representations.

Introduction

The issue of professional success has been topical for many years (Mirvis & Hall, 1994) and it is one of the major problems at the current stage of psychological science (Benson et al., 2020; Heslin et al., 2020), because the phenomenon of success is a determining factor of harmonious development of an individual, the guarantee of their vitality and readiness for professional self-realization. Survey results (Loué, Sarrouy-Watkins, 2020) show the impact of social representations related to working conditions and human values on entrepreneurial behavior. The representations about the role of an individual, their functions in future professional activity provide new opportunities for running successful business. It is interesting that representations are constituents of the constituted reality, i.e. they manage an individual's actions to a certain extent. C. Loué, N. Sarrouy-Watkins (2020), studying social representations, found that professional development of an individual occurs within the boundaries of the sector of activity where their own representations arise. Researchers associate an individual's representations with

Підтверджено наявність достовірного позитивного зв'язку між емоціями гніву та страху з виокремленими ціннісними категоріями: гідність, турбота про інших, безпека і матеріальне забезпечення. З'ясовано, що всі категорії цінностей студентів мають також статистично достовірний зв'язок, за виключенням категорії визнання, де не спостерігається жодного достовірного зв'язку з іншими цінностями респондентів. Констатовано, що категорія гідності позитивно пов'язана з турботою про інших, яка є єдиною категорією, що має суттєвий зв'язок з категорією тема війни. Встановлено негативний достовірний зв'язок між емоцією радості та ціннісною категорією визнання.

Дискусія і висновки. Доведено, що домінантними цінностями в уявленнях студентів про професійний успіх є: гідність, особистісний розвиток та турбота про інших. З'ясовано, що категорія визнання становить найнижчий показник 1.16% в уявленнях студентів про професійний успіх. Обґрунтовано статистично достовірні зв'язки між емоціями гніву, страху та радості з ціннісними категоріями уявлень.

Ключові слова: емоційні особливості, гнів, радість, страх, кар'єра, гідність, ціннісні категорії, соціальні уявлення.

Вступ

Проблема професійного успіху вже багато років набуває актуальності (Mirvis and Hall, 1994) і на сучасному етапі розвитку психологічної науки (Benson et al., 2020; Heslin et al., 2020) є однією з провідних, адже феномен успіху є детермінантою гармонійного розвитку особистості, гарантом її життєздатності та готовності до професійної самореалізації. Результати опитування (Loué, Sarrouy-Watkins, 2020) демонструють вплив соціальних уявлень, пов'язаних з умовами праці та цінностями людини, на її підприємницьку поведінку. Уявлення ролі особистості, її функцій у майбутній діяльності відкривають для неї використання нових можливостей для ведення успішного бізнесу. Цікаво, що уявлення є складовими конституйованої реальності, тобто певною мірою вони керують діями людини. К. Луе, Н. Сарруї-Воткінс (2020), вивчаючи соціальні уявлення, з'ясували, що професійний розвиток особистості відбувається в межах сектора діяльності, де будуються її власні уявлення. Дослідники пов'язали уявлення індивіда із соціальними уявленнями. Важливо зазначити, що більшість

social representations. It is important to highlight that the majority of interpretations in studies on career success contain objective and subjective elements (Arthur et al., 2005; Lebègue, 2015) and, even if success in professional career is mainly achievement of goals which are personally significant for an individual (Dries, 2011), and an individual's successfulness is often evaluated on the basis of criteria related to their subjective measurements whose core is motivation and value categories (Lebègue, 2015), there is no huge gap between a subject and an object, since the external and the internal do not differ, rather, they exist in an active context of representations of an individual or a group as continuation of the attitudes, norms and values they refer (Moscovici, Herzlich, 1969). At the same time, an individual's representations about career success are determined by interdependence of social impacts and the peculiarities of an individual's internal world (Nazarenko, Tavrovetska, 2022). The impact of gender on professional representations demonstrated in the study by J. Mailliet-Contoz et al. (2019). In addition, the effect of career shocks on a subject's emotional exhaustion, which is a mediator of responsibilities in professional activity, is not less important (St-Jean et al., 2023). We should pay attention to the present studies which provide a broad field for investigating a correlation of emotions with a brand in marketing activity (Bhattacharya, Dalal, 2023), for examining categories of negative emotions as stimuli for work (Petiot et al., 2023), the dynamics of emotional experiences and emotional professional strategies at different career stages (Chen et al., 2020). L. Cheng (2021) considered the impact of emotions on an individual's performance, on their professional identity that is formed in the interaction of personal and professional life. Thus, representations are formed through experience, through a contact of an individual with reality that is a consequence of reflecting the self-image and comparing the representation about oneself and the representation about a professional world in the conditions of social interaction. An individual's aspiration to success is mainly movement toward more successful adaptations in the surroundings (Adler, 1956), which is formed

інтерпретацій у дослідженні кар'єрного успіху містять об'єктивні та суб'єктивні елементи (Arthur et al., 2005; Lebègue, 2015) і, навіть якщо успіх у професійній кар'єрі це, перш за все, досягнення поставлених цілей, які є особисто значущими для індивіда (Dries, 2011), а успішність людини найчастіше оцінюється на основі критеріїв, пов'язаних з її суб'єктивними вимірами, ядром яких виступають мотиваційно-ціннісні утворення (Lebègue, 2015), все ж повного розриву між суб'єктом і об'єктом не існує, оскільки зовнішнє і внутрішнє не відрізняються, а скоріш існують в активному контексті усвідомлень індивіда чи групи як продовження її (їх) настановлень, норм і цінностей, на які вони посилаються (Moscovici, Herzlich, 1969). Разом з тим уявлення людини про кар'єрний успіх визначаються взаємозалежністю соціального впливу та особливостей внутрішнього світу особистості (Назаренко, Тавровецька, 2022). У дослідженні J. Mailliet-Contoz et al. (2019) продемонстровано вплив статі на побудову професійних уявлень. Водночас, не менш важливим є вплив кар'єрних потрясінь на емоційне виснаження суб'єкта, яке є опосередковувачем зобов'язань у професійній діяльності (St-Jean et al., 2023). Звернемо увагу на сучасні дослідження, що створюють широке поле вивчення зв'язку емоцій із брендом у маркетинговій діяльності (Bhattacharya, Dalal, 2023), дослідження категорій негативних емоційних стимулів праці (Petiot et al., 2023), динаміку емоційних переживань та емоційних професійних стратегій на різних етапах кар'єри (Chen et al., 2020). Л. Чен (2021) висвітлювала вплив емоцій на продуктивність особистості, на її професійну ідентичність, що формується у взаємодії особистого та професійного життя. Отже, уявлення формується через досвід, через зіткнення людини з реальним, що є наслідком відображення образу себе і порівнянням між уявленням себе та уявленням професійного світу в умовах соціальної взаємодії. Прагнення людини до успіху – це передусім рух до все більшої успішної адаптації в навколишньому світі (Adler, 1956), яке формується відповідно до її цінностей. Культурні цінності мають значення у визначенні особистості щодо успіху у кар'єрі, такої думки дотримувалися Дж. Бенсон та ін.

according to their values. Cultural values are important for an individual's representations about career success, as G. Benson et al., (2020) believed. The research results demonstrate different criteria for evaluating career success by workers: interpersonal, internal personal, orientation toward achievement, health and safety. Career success is regarded as "which furnished a sense of challenge, professional fulfilment, receiving high remuneration and benefits, achieving professional advancement, satisfying career goals, being able to "make a difference" and experiencing work-life balance" (Jackson et al., 2023: 239). Subjective and objective forms of career success were evident in this research, but more importance was attached to a financial award which is an obvious form of objective career success. However, "people who score high on *Openness* may not be that easily satisfied with the financial rewards for their labour" (Semeijn et al., 2020: 552). The development of an individual's competence is not less important since it is appreciated in professional communities. Possessing socially valuable resources where an individual's available potentialities are used for building efficient instrumental relationships also assist in achieving career growth (Sherif et al., 2020).

The above definitions of the main ideas of the theory of career success reflect a high level of scientists' interest in the theme of career success which was the focus of scientific debates as the studies of J. Akkermans, S. Kubasch (2017) show: "The #1 trending topic in the four career journals between 2012 and 2016 was career success" (Akkermans & Kubasch, 2017: 589), thus, they are the starting point for different attributes of the representations about career success. It is important that the latest representations about career success continue to provoke interest, therefore, we want to make our contribution to examining this especially valuable research subject for thorough study and broader understanding of representations about career success which is still a major problem in the modern scientific research.

Hypotheses. The basis of our research is an assumption that there is a statistical indicator of a probabilistic correlation between

(2020). Результати досліджень демонструють різні способи, якими працівники визначають успіх кар'єри: міжособистісні, внутрішньо особистісні, орієнтації на досягнення, здоров'я та безпека. Успіх у кар'єрі сприймається як "відчуття виклику, професійної реалізації, отримання високого рівня винагороди людиною", а також "здатність "внести зміни" та відчутти баланс між роботою та особистим життям" (Jackson et al., 2023: 239). Суб'єктивні і об'єктивні форми кар'єрного успіху були помітними в цьому дослідженні, але більшого значення було надано фінансовій винагороді, яка є явною формою об'єктивного кар'єрного успіху. Однак "люди, які мають високі оцінки відкритості, можуть бути не так легко задоволені фінансовою винагородою за свою працю" (Semeijn et al., 2020: 552). Не менш важливим є розвиток власної компетентності, яку цінують у професійних спільнотах, володіння соціально цінними ресурсами, де використовуються наявні можливості людини в ефективному налагодженні інструментальних стосунків, все це допомагає у досягненні кар'єрного зростання (Sherif et al., 2020).

Наведені вище визначення основних ідей теорії кар'єрного успіху відображають високий рівень зацікавленості науковців темою кар'єрного успіху, яка була центром наукових дебатів, про що свідчать розвідки Й. Аккерманс і С. Кубаш (2017): "Трендовою темою № 1 у чотирьох журналах кар'єри у період з 2012 по 2016 рік був кар'єрний успіх" (Akkermans, Kubasch, 2017: 589), отже вони є відправною точкою для різних атрибутів уявлення про кар'єрний успіх. Важливо, що останні уявлення про кар'єрний успіх продовжують набирати реальних обертів, тому ми робимо свій внесок у цей особливо цінний напрямок дослідження для подальшого вивчення і ширшого розуміння уявлень про кар'єрний успіх, який все ще залишається головною проблемою в сучасних дослідженнях.

Гіпотеза. В основі нашого дослідження є припущення про наявність статистичного показнику імовірнісного зв'язку між емоціями радості, гніву та страху з професійними цінностями студентів.

Мета дослідження: 1. Виявлення домінантних цінностей в уявленнях студентів про

the emotions of joy, anger and fear and students' professional values.

The purpose of the research: 1. To identify dominant values in students' representations about professional success and consider relationships between them; 2. To establish and substantiate correlations of the emotions of joy, anger and fear with the identified value categories of students.

Methods

Participants. The total sample involved 124 students in different fields of study from Ukraine's universities. The survey did not consider the data on students' age, profession and year of study since we did not aim to associate these indicators with the results of our research. The focus of our attention in the research sample was students as a special social category of people united by a social status, who take education courses and differ from other groups by their educational level, activation and formation of cognitive motivation for future professional activity.

Procedure and Instruments. In order to achieve the purpose, we offered students to participate in an electronic survey available on the web-platform Google Forms. Questionnaires were given in an electronic form to purposely created academic online-groups of students to fill them out independently with further processing and storing the data, and maintaining the guaranteed anonymity.

In order to study the students' emotional sphere, we used the questionnaire for examining personal emotional features by Olshannikova-Rabinovich (1974), which allows determining an individual's inclination toward experiencing the three basic emotions (joy, anger and fear). The respondents answered the questions related to the specificity of their behavior in certain situations, and also their feelings. In order to identify dominant values in the students' representations about professional success, we used the method "Identification of an individual's life values" or Must-test (Ivanov, Kolobova, 1992). The method belongs to verbal projective tests where the list of statements allows identifying an individual's values. Participating in the electronic survey,

професійний успіх, розгляд зв'язку між ними; 2. Встановлення та обґрунтування зв'язку між емоціями радості, гніву та страху з виявленими ціннісними категоріями студентів.

Методи

Учасники. Загальну вибірку склали 124 студенти різних спеціальностей університетів України. В опитуванні ми не брали до уваги дані про вік, професію та рік навчання, оскільки не ставили за мету пов'язувати ці показники з результатами нашого дослідження. Фокусом нашої уваги у дослідницькій вибірці були студенти як особлива соціальна категорія людей, об'єднаних суспільним станом і статусом, які перебувають у процесі навчання і відрізняються від інших груп освітнім рівнем, активізацією та формуванням пізнавальної мотивації до майбутньої професійної діяльності.

Процедура та інструменти. Для досягнення поставленої мети ми запропонували студентам пройти електронне опитування, доступне через веб-платформу Google Forms. Опитувальники розповсюджувалися в електронному вигляді для самостійного заповнення серед спеціально створених навчальних онлайн-груп студентів зі збереженням обробки даних та гарантованою анонімністю.

З метою дослідження емоційної сфери студентів ми використали опитувальник дослідження емоційно-особистісних особливостей Ольшаннікової-Рабінович (1974), який дає змогу визначити схильність людини до переживання трьох базових емоцій (радість, гнів, страх). Респонденти відповідали на запитання, що стосуються особливостей їхньої поведінки у певних ситуаціях, а також їх почуттів. Для виявлення домінантних цінностей в уявленнях студентів про професійний успіх ми застосували методу "Визначення життєвих цінностей особистості" або Must-тест (Іванов, Колобова, 1992). Методика належить до вербальних проєктивних тестів, де набір висловлювань дає змогу визначити цінності людини. В електронному опитуванні респондентам потрібно було продовжити незакінчені речення, щиро записуючи будь-які думки, що стосуються наперед заданої нами тематики. Варто зауважити, що попередня інструкція залежить від задач дослідження,

the respondents had to complete the sentences sincerely writing any thoughts related to the suggested theme. It is necessary to mention that a preliminary instruction depends on the tasks of research. It is important that research participants should focus their attention on that area which is interesting for a researcher (Ivanov, Kolobova, 1992). In order to process the data, the method of content-analysis was used (Pinsker, 2022). Examining the students' representations, we applied the verbal projective test purposefully, "because there are innumerable things beyond the range of human understanding, we constantly use symbolic terms to represent concepts that we cannot define or fully comprehend" (Jung, 1964: 21), and, considering professional success, P. Heslin et al. (2020) suggested using a qualitative approach to reveal its unique aspects. Generally, owing to analysis and synthesis of lexical material, we obtained data on the students' representations related to a common subject.

Variables. The research verified dependent variables which reflected the respondents' subjective representations about professional success.

Organization of research. The empirical research on students' representations about professional success was conducted in three stages.

The first stage: theoretical-methodological analysis, generalization of scientific data on the problem of representations about an individual's professional success; determination of the main research strategy; formulation of assumptions.

The second stage: conducting empirical research.

The third stage: statistical processing, qualitative analysis, interpretation of the obtained research results, drawing conclusions.

Statistical analysis. In the process of mathematical and statistical data processing, we used the program IBM SPSS v. 23.0 and MS Office Excel 2016, quantitative and qualitative analysis of the research results and descriptive statistics (calculating the mean, percentage distribution). In order to verify a significant correlation between the variables of emotions and the students value categories, we used Pearson product moment correlation.

важливо, щоб під час опитування досліджуваний фіксував свою увагу на тій сфері, що цікавить дослідника (Иванов, Колобова, 1992). Для обробки даних застосовано метод контент-аналізу (Pinsker, 2022). Досліджуючи уявлення студентів, ми не випадково скористалися вербальним проєктивним тестом, "оскільки існує безліч речей за межами людського розуміння, ми постійно використовуємо символічні терміни для уявлення понять, які ми не можемо визначити або повністю зрозуміти" (Jung, 1964: 21) і, розглядаючи конкретно професійний успіх, П. Хеслін та ін. (2020) пропонували застосовувати якісний підхід, щоб дати можливість розкрити його унікальні аспекти. Загалом, завдяки аналізуванню та синтезуванню лексичного матеріалу, ми отримали знання про уявлення студентів стосовно спільного предмета.

Змінні. У дослідженні верифіковано залежні змінні, які відобразили суб'єктивне уявлення респондентів про професійний успіх.

Організація дослідження. Емпіричне дослідження уявлень студентів про професійний успіх проводилося у три етапи.

Перший етап: теоретико-методологічне аналізування, узагальнення наукових даних із проблеми уявлень про професійний успіх особистості; визначено основну стратегію дослідження; сформульовано припущення.

Другий етап: проведено емпіричне дослідження.

Третій етап: проведено статистичну обробку, якісне аналізування, інтерпретацію отриманих результатів дослідження, сформульовано висновки.

Статистичний аналіз. У процесі математично-статистичної обробки даних ми використали програму IBM SPSS v. 23.0 та MS Office Excel 2016, кількісне та якісне аналізування результатів дослідження, описову статистику (обчислення середніх показників, процентний розподіл). Для перевірки достовірного зв'язку між змінними емоцій та ціннісними категоріями студентів нами було використано коефіцієнт кореляції К. Пірсона.

Результати

На початку дослідження ми отримали загальну картину розрахунків, що характеризують розподіл

Results

At the beginning of the research, we obtained a general picture of calculations characterizing distribution of the variables of anger, fear and joy. Tabl. 1 gives the results of the descriptive statistics containing the mean (M), the squared deviation (SD) and the variance (SD²) which allowed for the first step in further correlation analysis.

Table 1. The results of descriptive statistics obtained by the method for examining emotional and personal characteristics (n=124)

Таблиця 1. Результати описової статистики отримані за методикою дослідження емоційно-особистісних особливостей (n=124)

Parameters Параметри	Anger Гнів	Fear Страх	Joy Радість
SD	8.78	10.38	9.17
M	25.66	24.38	29.42
SD ²	77.03	107.78	84.23

Note: M – the mean; SD – the squared deviation; SD² – the variance.

Примітка: M – середнє арифметичне значення; SD – середнє квадратичне відхилення; SD² – дисперсія розподілу.

The results given in Tabl. 1 display the highest values of the indicators of the category of joy being M=29.42 (min=11, max=28) in comparison with the indicators of anger – M=25.66 (min=11, max=25) and fear – M=24.38 (min=12, max=29), which demonstrate an insignificant difference between them in the obtained data. It was found that joy is a dominant indicator being 37.16%, whereas the indicator of anger was 32.03%, and that of fear was 30.81%.

According to the purpose of the research, we selected a unique individual set of the respondents' answers by the method Must-test and used qualitative content analysis in which our research interest was focused on certain features of the respondents' statements that enabled us to divide the results of the responses into 10 categories (values): dignity, personal development, taking care of others, safety, communication and interpersonal interaction, war theme, hedonism, financial security, corporate development and recognition. Tabl. 2 presents the main categories as a percentage.

It was found that the category of dignity takes a dominant position in the students'

змінних гніву, страху і радості. У табл. 1 подано результати описової статистики, де середнє арифметичне значення (M), стандартне квадратичне відхилення (SD), дисперсія розподілу (SD²), які послугували першим кроком для подальшого кореляційного аналізу.

Результати в табл. 1 демонструють наявність найвищих значень показників категорії радості, що становлять M=29.42 (min=11, max=28) у порівнянні з показниками гніву – M = 25.66 (min=11, max=25) та страху – M=24.38 (min=12, max=29), які демонструють незначну різницю між собою в отриманих даних. З'ясовано, що домінуючим показником є радість, що становить 37.16%, тоді як показник гніву складає 32.03%, а страху – 30.81%.

Відповідно до мети дослідження ми виокремили індивідуально-своєрідний набір відповідей респондентів за методикою Must-test та використали якісний контент-аналіз, у якому наш дослідницький інтерес був сфокусованим на певних ознаках висловлювань опитуваних, що дало нам змогу розподілити результати відповідей на 10 категорій (цінностей): гідність, особистий розвиток, турбота про інших, безпека, спілкування та міжособистісна взаємодія, тема війни, гедонізм, матеріальне забезпечення, корпоративний розвиток і визнання. У табл. 2 представлений виклад основних категорій у відсотковому значенні.

З'ясовано, що категорія гідності займає домінуючу позицію в уявленнях студентів стосовно професійної кар'єри та становить 19.84% від усіх загальних відповідей, а от категорія визнання не є пріоритетною в уявленнях респондентів, оскільки цей показник складає всього 1.16% та посідає останнє місце серед розподілу відповідей опитуваних. Особистісний розвиток займає хоч не найвищу, але вагому позицію, як мета та складає 14.51%, що є значно вищим показником, ніж категорія матеріального забезпечення 4.62%. Звернемо увагу, що турбота про інших 8.21% для опитуваних є домінуючою над категорією безпека, яка має значення 7.97%, але це уявлення зустрічається частіше у відповідях студентів, ніж гедонізм, що складає 4.86%. Одночасно категорія корпоративний розвиток 3.43% демонструє ледь не найнижчі

Table 2. Distribution of categories according to the method of determining the life values of an individual (Must-test) (n=124)

Таблиця 2. Розподіл категорій за методикою визначення життєвих цінностей особистості (Must-тест) (n=124)

Category Категорія	Percent, % Відсоток, %
Dignity Гідність	19.84
Personal development Особистісний розвиток	14.51
Taking care of others Турбота про інших	8.21
Safety Безпека	7.97
Communication and interpersonal interaction Спілкування та міжособистісна взаємодія	7.81
War theme Тема війн	6.45
Hedonism Гедонізм	4.86
Financial security Матеріальне забезпечення	4.62
Corporate development Корпоративний розвиток	3.43
Recognition Визнання	1.16

representations about professional career and was 19.84% of the total number of responses, however, the category of recognition is not a priority in the respondents' representations since this indicator was only 1.16% and takes the last position in the distribution of the research respondents' responses. Personal development takes not the highest but an important position as a purpose and equals 14.51%, that is considerably higher, than the category of financial security – 4.62%. We highlight that taking care of others was 8.21% is more important for the respondents than the category of safety whose value equals 7.97%, but this representation appears in the students' responses more frequently than hedonism which was 4.86%. At the same time the category of corporative development 3.43% demonstrates almost the lowest results in comparison with the importance of communication and interpersonal interaction – 7.81%. Given the situation of the martial law in our country, the category of war theme was a considerable

результати, у порівнянні з важливістю спілкування та міжособистісною взаємодією 7.81%. Враховуючи ситуацію воєнного стану в нашій країні, значний відсоток 6.45% займає категорія “тема війни” і, для наочності, ми приведемо кілька прикладів із відповідей студентів: “жахливо, якщо я не стану захисником своєї країни”, “важливо змінити ситуацію в країні”, “я повинен зупинити несправедливість”, “бути корисним у вирішенні воєнних питань”, “важливо відстояти кордони своєї країни”, “вплинути на пришвидшення перемоги”, “важливо зупинити війну”.

З метою перевірки гіпотези про наявність кореляційного зв'язку між емоціями (гнів, страх, радість) та професійними цілями і цінностями, ми користувалися коефіцієнтом кореляції Пірсона. У табл. 3 представлено дані, що ілюструють кореляційний зв'язок.

За результатами кореляційного аналізу зафіксовано наявність позитивних взаємозв'язків між категорією гніву та такими змінними: гідність ($R=.288$; $p < .01$), матеріальне забезпечення ($R=.227$; $p < .01$), безпека ($R=.195$; $p < .05$). Визначено, що зв'язок послаблюється зі змінними особистісного розвитку ($R = .133$; $p > .05$), турботи про інших ($R = .112$; $p > .05$). Позитивна кореляція спостерігається між змінними страху та гідності ($R=.253$; $p < .01$), турботи про інших ($R=.287$; $p < .01$). Цікавими є показники категорій радості і визнання, які демонструють негативний кореляційний зв'язок ($R= -.193$; $p < .05$), це означає, що визнання не є основною темою кар'єрного успіху в уявленнях студентів про кар'єрний успіх. Для порівняння візьмемо результати дослідження L. Nupkens et al. (2021), в якому саме визнання було досить поширеним поняттям успіху в кар'єрі, але, звернемо увагу, що такі аспекти суб'єктивного кар'єрного успіху мали значення для опитуваних лише на початку та в середині будови кар'єри, ніби слугували відправною точкою успіху в кар'єрі. Однак згодом уявлення досліджуваних про кар'єрний успіх починали зміщуватися від цих аспектів до особистого розвитку та служіння іншим, на що ми звернемо увагу в подальших кроках нашого дослідження, оскільки дані представлені в табл. 4, ілюструють зростання ролі

percentage – 6.45% and the following examples of the students’ responses illustrate it: “it is awful that I will not become a defender of my country”, “it is important to change the situation in our country”, “I must stop injustice”, “to be helpful in solving the war problems”, “it is important to defend the borders of our country”, “to influence an earlier victory”, “it is important to stop the war”.

In order to verify the hypothesis about a correlation between the emotions (anger, fear and joy) and professional goals and values, we used Pearson product moment correlation. Tabl. 3 contains the data illustrating correlations.

The results of correlation analysis show that there are positive correlations between the category of anger and the following variables: dignity (R=.288; p < .01), financial security (R=.227; p<.01) and safety (R=.195; p<.05). It was established that the correlation is weaker with the variables of personal development (R = .133; p > .05) and taking care of others (R=.112; p>.05). There is a positive correlation between the variables of fear and dignity (R=.253; p < .01) and taking care of others (R=.287; p < .01). It is interesting that the values of the categories joy and recognition demonstrate a negative correlation (R=-.193; p<.05). It means that recognition is not the main component of career success in the students’ representations about professional success. The research results of L. Hupkens et al. (2021) can be used for comparison since recognition was regarded as a concept of career success in their study, but it should be emphasized that these aspects

показників гідності до категорій: особистий розвиток (R=.263; p < .01); турбота про інших (R=.278; p < .01); спілкування та міжособистісна взаємодія (R=.236; p < .01); матеріальне забезпечення (R=.216; p < .05) та корпоративний розвиток (R=.235; p < .01).

Констатовано наявність позитивного кореляційного зв’язку між змінними особистісного розвитку з гедонізмом (R=.271; p < .01), безпекою (R=.223; p < .05), спілкуванням та міжособистісною взаємодією (R=.193; p < .05), матеріальним забезпеченням (R=.183; p < .05). Як бачимо, послаблюється зв’язок між змінними “тема війни” і “безпека” (R = .078; p > .05), на відмінну від змінних “тема війни” та “турбота про інших”, де спостерігається позитивна кореляція (R = .241; p < .01), “турбота про інших” і “безпека” (R=.214; p < .05), що вказує на високий рівень позитивних взаємин респондентів з їх соціальним оточенням. Позитивна кореляція спостерігається між турботою про інших і гідністю (R=.278; p < .01). У статті 1 Загальної декларації прав людини (1948) говориться про те, що “всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства”. Додамо, що саме “в дусі братерства” були занотовані відповіді студентів, і деякі вислови ми продемонструємо: “не загубити людяність у важкі часи”, “бути потрібним близьким, друзям, суспільству”, “робити життя кращим”, “бути гідною людиною”, “поважати себе та людей, які навколо мене”, “винайти якийсь пристрій

Table 3. Correlation of indicators of the emotions (anger, fear, joy) and professional values (n=124)

Таблиця 3. Кореляція показників емоцій (гнів, страх, радість) та професійних цінностей (n=124)

Scale Шкала	D Г	PD ОР	TCO ТШ	H ГД	S Б	СП СТМБ	FS МЗ	CD КР	WT ТВ	R В
A ГН	.288**	.133	.112	.094	.195*	.077	.227**	.019	.068	.097
F СТ	.253**	.018	.287**	-.076	.054	.068	.067	.087	.073	-.002
J РД	.134	.075	.063	.059	.003	.121	.149	.088	.092	-.193*

Note: A – anger; F – fear; J – joy; D – dignity; PD – personal development; TCO – taking care of others; H – hedonism; S – safety, CII – communication and interpersonal interaction; FS – financial security; CD – corporate development; WT – war theme; R – recognition; * – p < .05 – significant correlation (**bold type**); ** – p < .01 – significant correlation (**bold type**).

Примітка: ГН – гнів; СТ – страх; РД – радість; Г – гідність; ОР – особистісний розвиток; ТШ – турбота про інших; ГД – гедонізм; Б – безпека, СТМБ – спілкування та міжособистісна взаємодія; МЗ – матеріальне забезпечення; КР – корпоративний розвиток; ТВ – тема війни; В – визнання; * – p < .05 – достовірний зв’язок (шрифт напівжирний); ** – p < .01 – достовірний зв’язок (шрифт напівжирний).

of subjective career success were important for the respondents only at the beginning and in the middle of their career development, being the starting point of career success. However, the respondents' representations about career success began to shift from these aspects to personal development and taking care of others that will be highlighted at the next stages of our research since the data given in Tabl. 4 illustrate an increasing role of the category of dignity for the following categories: personal development ($R=.263$; $p < .01$); taking care of others ($R=.278$; $p < .01$); communication and interpersonal interaction ($R=.236$; $p < .01$); financial security ($R=.216$; $p < .05$) and corporate development ($R=.235$; $p < .01$).

We registered a positive correlation between the variables of personal development and hedonism ($R=.271$; $p < .01$), safety ($R=.223$; $p < .05$), communication and interpersonal interaction ($R=.193$; $p < .05$), financial security ($R=.183$; $p < .05$). It can be seen that the correlation

чи ще щось, що могло би полегшити життя всім”, “вислуховувати позиції і думки кожного, навіть якщо я з ними не згодна”, “стати гарним прикладом для молодших сестер”, “багато працювати на користь суспільству та собі”. У дослідженнях (Smale et al., 2019) ми знаходимо підтвердження, що індивіди, які мають високий рівень групової діяльності, вважають себе взаємозалежними від членів групи, до якої належать, вони більш схильні надавати перевагу спільним цілям над особистими потребами, при цьому зв'язок із суб'єктивним фінансовим успіхом буде послаблюватися. Відповідно, дані нашого дослідження (див. табл. 3) ілюструють низькі значення змінних “турбота про інших” та “матеріальне забезпечення”, які не сягають рівня допустимої значущості ($R = .065$; $p > .05$). Варто зазначити, що категорія гідності позитивно корелює з особистісним розвитком ($R=.263$; $p < .01$), турботою про інших ($R=.278$; $p < .01$), спілкуванням та міжособистісною взаємодією ($R=.236$; $p < .01$), матеріальним

Table 4. Correlations of the value categories (n=124)

Таблиця 4. Кореляція ціннісних категорій (n=124)

Scale Шкала	D Г	PD ОР	TCO ТШ	H ГД	S Б	СІІ СТМВ	FS МЗ	CD КР	WT ТВ	R В
D Г		.263**	.278**	.127	.135	.236**	.216*	.235**	.036	.049
PD ОР	.263**		-.005	.271**	.223*	.193*	.183*	.046	.029	-.062
CFO ТШ	.278**	.005		.110	.214*	.017	.065	.094	.241**	.079
HD ГД	.127	.271**	.110		.147	.221*	.018	-.041	-.056	.062
S Б	.135	.223**	.214*	.147		.003	.255**	.069	.078	.054
СІІ СТМВ	.236**	.193**	.017	.221*	.003		.096	.097	-.056	.085
MS МЗ	.216*	.183*	.065	.018	.255**	.096		.192*	.033	-.037
KD КР	.235**	.046	.094	-.041	.069	.097		.192*	.138	.020
TOW ТВ	.036	.029	.241**	-.056	.078	-.056	.033	.138		-.037
R В	.049	-.062	.079	.062	.054	.085	-.037	.020	-.037	

Note: D – dignity; PD – personal development; TCO – taking care of others; H – hedonism; S – safety, CII – communication and interpersonal interaction; FS – financial security; CD – corporate development; WT – war theme; R – recognition; * – $p < .05$ – significant correlation (**bold type**); ** – $p < .01$ – significant correlation (**bold type**).

Примітка: Г – гідність; ОР – особистісний розвиток; ТШ – турбота про інших; ГД – гедонізм; Б – безпека, СТМВ – спілкування та міжособистісна взаємодія; МЗ – матеріальне забезпечення; КР – корпоративний розвиток; ТВ – тема війни; В – визнання; * – $p < .05$ – достовірний зв'язок (шрифт напівжирний); ** – $p < .01$ – достовірний зв'язок (шрифт напівжирний).

is weaker between the variables “war theme” and “safety” ($R = .078$; $p > .05$), unlike the variables “war theme” and “taking care of others” where there is a positive correlation ($R = .241$; $p < .01$), “taking care of others” and “safety” ($R = .214$; $p < .05$) that indicates a high level of the respondents’ positive relationships with their social environment. There is a positive correlation between taking care of others and dignity ($R = .278$; $p < .01$). Article 1 of the Universal Declaration of Human Rights (1948) states that “all human beings are born free and equal in dignity and rights. They are endowed with reason and conscience and should act towards one another in a spirit of brotherhood”. We can add that the students responses were written “in a spirit of brotherhood”, and some of them are given here as examples: “not to lose humanity in tough times”, “to be indispensable for family, friends and society”, “to make life better”, “to be dignified”, “to respect oneself and other people”, “to invent a device or something like that to make people’s life easier”, “to listen to people’s opinions even if I disagree with them”, “to become a good model for younger sisters”, “to work much for the benefit of society and oneself”. The studies of (Smale et al., 2019) confirm that individuals who possess a high level of group activity regard themselves and the group members they belong to as interdependent. They are more inclined to give preferences to common goals over their personal needs, the correlation with subjective financial success being weaker. Therefore, the data of our research (see. Tabl. 3) demonstrate low values of the variables “taking care of others” and “financial security” which do not reach the level of acceptable significance ($R = .065$; $p > .05$). It is worth mentioning that the category of dignity positively correlates with personal development ($R = .263$; $p < .01$), taking care of others ($R = .278$; $p < .01$), communication and interpersonal interaction ($R = .236$; $p < .01$), financial security ($R = .216$; $p < .01$) and corporate development ($R = .235$; $p < .01$). At the same time the correlation of corporate development with financial security demonstrates lower values ($R = .192$; $p < .05$). It is necessary to add that the values of financial security show a significant correlation with safety ($R = .278$; $p < .01$), therefore, we can assume that the result of the obtained data is a consequence

забезпеченням ($R = .216$; $p < .01$), корпоративним розвитком ($R = .235$; $p < .01$). Одночасно зв’язок корпоративного розвитку з матеріальним забезпеченням ілюструє нижчі значення ($R = .192$; $p < .05$). Слід додати, що значення матеріального забезпечення демонструють значну кореляцію з безпекою ($R = .278$; $p < .01$), можемо припустити, що результат отриманих даних є наслідком подій, які відбуваються в країні, тим більше, що С. Легран та ін. (2022) зробили свій внесок, пояснивши, що успіх кар’єри є здебільшого в контексті випадкових подій. Однак зазначимо, що емоційна схильність вивчається у професійній поведінці людини (Gerhart, 2005), що спонукатиме майбутніх дослідників до більшої зацікавленості перевірити роль позитивних чи негативних емоцій у взаємозв’язку з цілями та цінностями індивіда під впливом зовнішніх обставин.

Дискусія

Зроблено внесок у розуміння зв’язків між емоціями та професійними цілями і цінностями, які також взаємопов’язані між собою і представляють уявлення студентів про професійний успіх. Цікаво, що емоція радості не взаємопов’язана позитивно з жодною виокремленою ціннісною категорією, хоча становить 37.16%, у той же час емоція гніву 32.03% має позитивний зв’язок із такими цінностями, як гідність, безпека та матеріальне забезпечення. Одночасно емоція страху 30.81%, яка позитивно корелює з гідністю, волею і турботою про інших, спонукає нас до роздумів, що кар’єрні цінності вбудовані в контекст зовнішніх обставин (Andersen et al., 2020; Legrand et al., 2022), де емоція набуває соціального характеру не стільки всередині індивіда, скільки між людьми, які, спостерігаючи за емоціями інших, відповідно на них реагують, тобто емоція є віддзеркаленням конкретної проблеми у соціальних відносинах (Morris, Keltner, 2000). У контексті обговорення варто зазначити, що такі емоції, як гнів і страх, спрямовані на досягнення позитивних змін у житті людини, вони є результатом відчуття незадоволеності подіями і призначені мобілізувати сили індивіда на те, щоб зробити ще одну нову спробу (Adler, 1956), і, враховуючи

of the events occurring in our country, the more so because C. Legrand et al., (2022) made their contribution explaining that career success is mainly in the context of casual events. However, we should mention that emotional inclination is studied in professional behavior of an individual (Gerhart, 2005), that will incentivize future researchers to be more interested in checking the role of positive or negative emotions in the interrelation of an individual's goals and values under the influence of circumstances.

Discussion

Scientific research has made contributions to the understanding of correlations of emotions with professional goals and values, which are interrelated and present students' representations about professional success. It is interesting that the emotion of joy does not have a positive correlation with any identified value category, though it makes 37.16%. At the same time the emotion of anger making 32.03% has a positive correlation with such values as dignity, safety and financial security. Simultaneously the emotion of fear being 30.81%, which has a positive correlation with dignity, volition and taking care of others, makes us think that career values are built in the context of external circumstances (Andersen et al., 2020; Legrand et al., 2022), where emotions acquire social character not so much as inside an individual, but between people who, observing other people's emotions, react to them accordingly, i.e. emotions are reflection of a certain problem in social relationships (Morris, Keltner, 2000). It is worth mentioning in the context of our discussion, that such emotions as anger and fear are aimed at making positive changes to an individual's life, they are a result of dissatisfaction with events and are meant for mobilizing an individual's potential in order to make another attempt (Adler, 1956). Taking into consideration the correlation of the emotions of anger and fear with the category of dignity which is a dominant value in our research, we dare to state that this concept expresses the value of career success of the respondents and is very important for them. C. Byk (2010) emphasized that "dignity is also a dynamic value, the value to struggle" (Byk, 2010: 70). In other words,

суттєвий зв'язок емоції гніву та страху з категорією гідності, яка є домінантною цінністю в нашому дослідженні, ми беремо сміливість стверджувати, що це поняття виражає цінність кар'єрного успіху опитуваних та є надзвичайно важливими для них. С. Вук наголошував, що "гідність також є динамічною цінністю, цінністю боротися" (Вук, 2010: 70). Тобто респонденти, виборюючи свої права, уявляють свою професійну кар'єру, орієнтуючись на проблему людської гідності в аспекті морального самовдосконалення. Зрештою, на ґрунті морально-етичного усвідомлення себе, в них формується еталон кар'єрного успіху та критерії професійного спрямування. Водночас статистично значущі кореляції з цінністю "турбота про інших" ($R=.287$; $p<.01$), ініціюють припущення стосовно тенденції соціально-орієнтованих уявлень студентів про професійний успіх як важливість соціального інтересу особистості, що дає почуття спільності, співробітництва. В основі нашого припущення є рух уявлень опитуваних до все більш успішної адаптації в навколишньому світі та більшої співпраці, їхнього альтруїзму. Дж. Мілднер і Д. Тамір (2021) зазначали, що переважна більшість людей думає про інших людей, і підтвердили це у широкомасштабному опитуванні щодо змісту думок людей, які повідомили, що їхні уявлення та мрії стосуються переважно інших людей. Дискусійним залишається питання періодизації уявлень про кар'єрний успіх як турботи про інших, оскільки у дослідженні (Hupkens et al., 2021) категорія турботи про інших була зміненою оцінкою респондентів про кар'єрний успіх, вона слугувала перехідним етапом, тобто опитувані зосереджували свою увагу на цій цінності вже наприкінці своєї кар'єри. На противагу цьому результати нашого дослідження демонструють категорію турботи про інших вже на початку формування професійного самовизначення, у процесі освоєння професії, як ключовий аспект уявлень про кар'єрний успіх, про що варто зауважити, порівнюючи результати з (Hupkens et al., 2021), які описували бажання бути корисним іншим як ключовий, так і набутий аспект. Таким чином, у нашому дослідженні уявлення студентів про професійний

the respondents, struggling for their rights, imagine their professional career orientating themselves towards the issue of human dignity in the aspect of moral self-improvement. Moreover, the model of career success and criteria of professional purposes are formed in them on the basis of moral-ethical self-awareness. At the same time statistically significant correlations with the value “taking care of others” ($R=.287$; $p<.01$) encourage assumptions concerning the tendency of socially oriented representations of students about professional success as importance of an individual’s social interest that gives a sense of community and collaboration. The basis of our assumption is movement of the respondents’ representations towards more successful adaptation to the surrounding world and more cooperation and their altruism. J. Mildner and D. Tamir (2021) highlighted that the majority of people think about others and confirmed it in a large-scale survey concerning the content of the opinions of people who said that their ideas and dreams mainly relate to other people. The issue of periodization of representations about career success as taking care of others is still debatable since, in the research of (Hupkens et al., 2021), the category of taking care of others was the respondents’ changed evaluation of career success, serving as a transitional stage, i.e. the respondents focused their attention on this value at the end of their career. On the contrary, the results of our research show the category of taking care of others at the beginning of the formation of professional identity, in the process of mastering a profession as a key aspect of representations about career success that should be mentioned when comparing the results with the findings of (Hupkens et al., 2021), who described the desire to be beneficial to others as a crucial and acquired aspect. Thus, our research shows that the students’ representations about professional success are characterized by unselfishness, concordance between social purposes and values. In our opinion, this aspect is determined by both objective and subjective factors, internal and external reasons.

We pay attention to the correlation of the emotion of anger with financial security ($R=.227$; $p<.01$) and emphasize that negative emotions or dissatisfaction are a driving force for changes in an individual’s life (Gerhart, 2005). We can assume that such results are spontaneous as a stimulus for overcoming economic

успіх характеризуються безкорисливістю, узгодженням суспільних цілей і цінностей. На нашу думку, цей аспект детермінований як об’єктивними, так і суб’єктивними факторами, внутрішніми й зовнішніми чинниками.

Ми звертаємо увагу на зв’язок емоції гніву з матеріальним забезпеченням ($R=.227$; $p<.01$) і відразу зауважуємо, що негативні емоції чи невдоволення є рушійною силою змін для людини (Gerhart, 2005). Можемо припустити, що такі результати носять спонтанний характер, як стимул до подолання економічної депривації, але не виключення, що подібні уявлення формуються в руслі загальної професійної перспективи, підкріплюючись сприятливим середовищем та певною особистісною організацією. Хоча, як правило, фінансові питання зазвичай видаються найбільш актуальними на початку створення кар’єри, а згодом уявлення починають зміщуватися до аспектів особистого розвитку (Hupkens et al., 2021), що в нашому дослідженні вже є актуальним, зважаючи на результати у відсотковому значенні – особистий розвиток (14.51%), що займає високу позицію в опитуванні, це може свідчити про готовність до змін, визнання власних потреб та власної сутності. Таким людям властиво спиратися на власні сили, тобто “робити ставку” на особисту професійну компетентність. Слід зазначити, що категорія гідності достовірно пов’язана з особистим розвитком ($R=.263$; $p<.01$), турботою про інших ($R=.278$; $p<.01$), спілкуванням та міжособистісною взаємодією ($R=.236$; $p<.01$). Наші роздуми справедливо схиляються в бік провідних соціальних цінностей респондентів, які прагнуть принести користь іншим людям, при цьому для них важливо отримувати конкретні власні здобутки (навчання), головною цінністю яких є максимально ефективно використання власних ресурсів для реалізації важливої суспільної мети, без загальної уваги до визнання, оскільки наші результати підтверджують негативний зв’язок емоції радості з категорією визнання ($R= -.193$; $p<.05$), тобто в уявленнях студентів про кар’єрний успіх не домінує взагалі цінність загального схвалення, для них не є головним забезпечити собі “солідну” роль у суспільстві. Зі свого боку домінантними

deprivation, but it is not an exception that such representations are formed within the framework of general professional prospects, supported by a favorable environment and certain personal organization. However, as a rule, financial issues usually seem to be the most important ones at the beginning of career development, and later these representations start shifting to the aspects of personal development (Hupkens et al., 2021), that is topical for our research taking into consideration the results given as a percentage – personal development (14.51%) that takes a high position in the survey, that can be regarded as an evidence of readiness for changes, acknowledgement of one's own needs and nature. Such people are inclined to rely on their own potentialities, i.e. "to count on" their personal professional competence. It should be noted that the category of dignity has a significant correlation with personal development ($R=.263$; $p<.01$), taking care of others ($R=.278$; $p<.01$), communication and interpersonal interaction ($R=.236$; $p<.01$). Our reflections logically incline to the leading social values of the respondents who aspire to benefit other people. At the same time it is important for them to have their own achievements (education), the main value of which is maximally efficient use of personal resources for realization of an important social purpose, without general attention to recognition, since our results confirm a negative correlation of the emotion of joy with the category of recognition ($R= -.193$; $p<.05$), i.e. on the whole the value of general approval does not dominate in the students' representations about career success, providing themselves with a "solid" role in society is not important for them. The students' dominant values are dignity (19.84%), personal development (14.51%) and taking care of others (8.21%), and there are positive correlations of the above values with the emotions of anger and fear. In other words, the students' representations about professional success contain moral-ethical determinants, closely related to their external and internal categories of notions. Since the emotions of anger and fear that are regarded as intensive emotional reactions occurring as a result of latent or apparent threats, such as intrusion, attack and aggression (Dey et al., 2014), we can assume that the obtained results depend on organization of social relationships and those conditions (the situation of war) in which the respondents are. M. Andersen et al. (2020) emphasized that

цінностями для студентів є гідність (19.84%), особистий розвиток (14.51%) та турбота про інших (8.21%), і позитивні зв'язки з вищезазначеними цінностями спостерігаються з емоціями гніву та страху, сутність вищезазначеного зводиться до того, що уявлення студентів про професійний успіх містять морально-ціннісні детермінанти, тісно пов'язані з їхніми зовнішніми і внутрішніми категоріями уявлень. Оскільки емоції гніву та страху розглядаються як інтенсивні емоційні реакції, що виникають внаслідок прихованих чи явних загроз, такими як втручання, напад, агресія (Dey et al., 2014), ми можемо припустити, що отримані результати залежать від організації суспільних відносин і тих обставин (ситуація війни), в яких перебувають опитувані. М. Андерсен та ін. (2020) зазначали, що в одному соціальному контексті модель структурування кар'єри може бути не такою ефективною, як в іншому соціальному контексті саме через відмінності в макроструктурі суспільства, тобто кар'єрні цілі "вбудовані" в соціальний контекст і залежать від ситуації, в якій знаходиться індивід.

Перспективним напрямом розвитку наукової проблематики вважаємо розкриття унікальних аспектів внутрішніх складових уявлень про професійний успіх, які тісно пов'язані з його зовнішніми детермінантами, що зумовить розуміння динамічної складності суб'єктивних та об'єктивних уявлень студентів, їх функціональних характеристик та різноманітність змісту окремих їх сторін.

Висновки

Виявлені домінуючі цінності в уявленнях студентів про професійний успіх (гідність, особистий розвиток та турбота про інших) становлять загальну структуру спрямованості студентів, визначені як базові засади соціально-особистісної зрілості, як можливі орієнтири професійного успіху. Категорія гідності утверджує принципову цінність досліджуваних як представників людства взагалі, визначаючи моральний еталон їхніх професійних спрямувань. При розгляді наявного зв'язку між ціннісними категоріями було встановлено, що уявлення студентів більшою мірою пов'язане із соціальним інтересом та турботою про

the model of career structuring can be not so efficient in one social context as in other social contexts because of differences in the macro-structure of society, i.e. career goals are “built in” a social context and depend on the situation in which an individual is.

Revealing unique aspects of internal components of representations about professional success which are closely related to its external determinants is considered to be a promising direction in the development of scientific problems that will determine the understanding of dynamic complexity of students’ subjective and objective notions, their functional characteristics and the diversity of the content of their certain aspects.

Conclusions

The identified dominant values in the students’ representations about professional success (dignity, personal development and taking care of others) comprise a general structure of the students’ orientation, determined as basic foundations of social-personal maturity, as probable guidelines of professional success. The category of dignity asserts a principal value of the research participants as representatives of humanity on the whole, determining a moral model for their professional orientations. When considering a correlation between the value categories, we established that the students’ representations are mostly related to social interests and taking care of others’ well-being that develop in a constructive and sound direction, since the respondents try to grow, develop their abilities and skills without subordinating others, without aspiring to recognition and imagine professional success in the context “to be more helpful for others”.

Correlation research confirmed the existence of a statistical index of a probabilistic correlation between the emotions of joy, anger and fear and the students’ professional values. The obtained results by the indexes of positive correlations of the emotions of anger and fear with the identified value categories testify to social orientation of the respondents, the desire for changes, readiness to make efforts in overcoming unfavorable situations. At the same time, they contain “independence” from approval or admiration of other people, that is evident in the indexes of a negative statistically significant correlation of the emotion of joy with the category of recognition.

благополуччя оточуючих, що розвивається у конструктивному та здоровому напрямку, оскільки опитувані намагаються зростати, розвивати свої навички та можливості, не підпорядковуючи собі інших, не прагнучи визнання, уявляють професійний успіх в контексті “бути більш корисними для оточуючих”.

Кореляційне дослідження підтвердило наявність статистичного показника імовірного зв’язку між емоціями радості, гніву та страху з професійними цінностями студентів. Отримані результати за показниками позитивних зв’язків емоцій гніву та страху з визначеними ціннісними категоріями свідчать про соціальну спрямованість опитуваних, бажання до змін, готовність докладати зусилля у подоланні несприятливих ситуацій. Одночасно, вони поєднують у собі “незалежність” від схвалення чи захоплення іншими людьми, на що вказують показники негативного статистично достовірного зв’язку емоції радості з категорією визнання.

Список використаних джерел

- Adler A. The individual psychology of Alfred Adler: A systematic presentation in selections from his writings. New York: Harper & Row. 1956. 503 p. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232040>
- Akkermans J., Kubasch S. Trending topics in careers: a review and future research agenda. *Career Development International*. 2017. Vol. 22(6). P. 585–627. <https://doi.org/10.1108/CDI-08-2017-0143>
- Andersen, M. et al. Careers in context: An international study of career goals as mesostructure between societies’ career-related human potential and proactive career behaviour. *Human Resource Management Journal*. 2020. Vol. 30(3). P. 365–391. <https://doi.org/10.1111/1748-8583.12247>
- Arthur M. B.; Khapova, S. N.; Wilderom, C. P. M. Career success in a boundaryless career world. *Journal of Organizational Behavior*. 2005. Vol. 26(2). P. 177–202. <https://doi:10.1002/job.290>
- Benson G. S., McIntosh, C. K., Salazar, M., Vaziri, H. Cultural values and definitions of career success. *Human Resource Management Journal*. 2020. Vol. 30 (2). P. 392–421. https://www.researchgate.net/publication/339777939_Cultural_values_and_definitions_of_career_success
- Bhattacharya S., Dalal A. Promoting brand gratitude through unique emotional connection: a qualitative study. *Qualitative Market Research: An International Journal*. 2023. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/QMR-04-2022-0060/full/html>

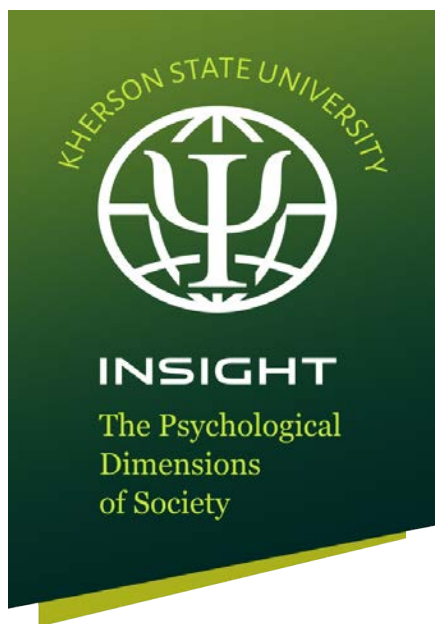
Reference

- Adler, A. (1956). The individual psychology of Alfred Adler: A systematic presentation in selections from his writings. New York: Harper & Row. <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000232040>
- Akkermans, J., & Kubasch, S. (2017). Trending topics in careers: a review and future research agenda. *Career Development International*, 22(6), 585–627. <https://doi.org/10.1108/CDI-08-2017-0143>
- Andersen, M. et al. (2020). Careers in context: An international study of career goals as mesostructure between societies' career-related human potential and proactive career behaviour. *Human Resource Management Journal*, 30(3), 365–391. <https://doi.org/10.1111/1748-8583.12247>
- Arthur, M. B., Khapova, S. N., & Wilderom, C. P. M. (2005). Career success in a boundaryless career world. *Journal of Organizational Behavior*, 26(2), 177–202. <https://doi.org/10.1002/job.290>
- Benson, G. S., McIntosh, C. K., & Salazar, M., & Vaziri, H. (2020). Cultural values and definitions of career success. *Human Resource Management Journal*, 30(2), 392–421. <https://doi.org/10.1111/1748-8583.12266>
- Bhattacharya, S., & Dalal, A. (2023). Promoting brand gratitude through unique emotional connection: a qualitative study. *Qualitative Market Research: An International Journal*. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/QMR-04-2022-0060/full/html>
- Byk, C. (2010). Le concept de dignité et le droit des sciences de la vie: une valeur symbolique et dynamique au cœur de la construction sociale de l'homme. *Journal International de Bioéthique*, 21(4), 67–81. <http://hdl.handle.net/10822/1020014>
- Chen, J., Chi-Kin, Lee J., & Dong, J. (2020). Emotional Trajectory at Different Career Stages: Two Excellent Teachers' Stories. *Frontiers in Psychology*, 11. <https://www.frontiersin.org/articles/10.3389/fpsyg.2020.01034/full>
- Cheng, L. (2021). The Implications of EFL/ESL Teachers' Emotions in Their Professional Identity Development. *Frontiers in Psychology*, 12. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2021.755592>
- Dey, B., Rahman, A., Bairagi A., & Roy K. (2014). Stress and Anger of Rural and Urban Adolescents. *Psychology*, 5, 177–184. <https://doi.org/10.4236/psych.2014.53028>
- Dries, N. (2011). The meaning of career success: Avoiding reification through a closer inspection of historical, cultural and ideological contexts. *Career Development International*, 16(4), 364–384. <https://doi.org/10.1108/13620431111158788>
- Gerhart, B. (2005). The (affective) dispositional approach to job satisfaction: Sorting out the policy implications. *Journal of Organizational Behavior*, 26(1), 79–97. <https://doi.org/10.1002/job.298>
- Heslin P.A., Keating L.A., Susan J. A. (2020). How being in learning mode may enable a sustainable career across the lifespan. *Journal of Vocational Behavior*. 2020. V. 117. 103324. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2019.103324>
- Hupkens L., Akkermans J., Solinger O., Khapova S. The Dynamics of Subjective Career Success: A Qualitative Inquiry. *Sustainability*. 2021. Vol. 13(14). P. 1–22. <https://doi.org/10.3390/su13147638>
- Иванов П. Н., Колобова Е. Ф. Must-тест как проективный метод диагностики иррациональных идей. Депонировано в ИНИОН № 45931 от 17 января 1992 г.
- Jackson D., Richardson J., Grant Michelson G., Munir R. Perceptions and experiences of career success among aspiring and early career accountants and the role of organisational support. *Accounting & Finance*. 2023. Vol. 63. P. 229–245. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/acfi.13029>
- Jung C. G. (Ed.). Man and his symbols. New York: Doubleday. 1964. <https://antilogicalism.com/wp-content/uploads/2017/07/man-and-his-symbols.pdf>
- Lebègue T. La réussite de carrière entrepreneuriale des femmes. *Dans Revue de l'Entrepreneuriat*. 2015. Vol. 14. P. 93–127. <https://DOI10.3917/entre.141.0093>

- career across the lifespan. *Journal of Vocational Behavior*, 117, 103324. <https://doi.org/10.1016/j.jvb.2019.103324>
- Hupkens, L., Akkermans, J., Solinger, O., & Khapova, S. (2021). The Dynamics of Subjective Career Success: A Qualitative Inquiry. *Sustainability*, 13(14), 1–22. <https://doi.org/10.3390/su13147638>
- Ivanov, P. N., Kolobova, Ye. F. (1992). Must-test as a projective method for diagnosing irrational ideas. Deposited in ISSS № 45931 dated January 17, 1992.
- Jackson, D., Richardson, J., Grant Michelson, G., & Munir, R. (2023). Perceptions and experiences of career success among aspiring and early career accountants and the role of organisational support. *Accounting & Finance*, 63, 229–245. <https://onlinelibrary.wiley.com/doi/pdf/10.1111/acfi.13029>
- Jung, C. G. (Ed.). (1964). *Man and his symbols*. New York: Doubleday. <https://antilogicalism.com/wp-content/uploads/2017/07/man-and-his-symbols.pdf>
- Lebègue, T. (2015). La réussite de carrière entrepreneuriale des femmes. *Dans Revue de l'Entrepreneuriat*, 14, 93–127. <https://www.cairn.info/revue-de-l-entrepreneuriat-2015-1-page-93.htm>
- Legrand, C., Naschberger, C., Baruch, Y., & Bozionelos, N. (2022). Chance events in managers' careers: Positive and negative events, their expected and unexpected outcomes. *European Management Review*, 3, 1–16. <https://doi.org/10.1111/emre.12546>
- Loué, C., & Sarrouy-Watkins, N. N. (2020). L'impact des représentations sociales d'un secteur d'activité sur le comportement entrepreneurial: le cas d'étudiants d'une école spécialisée en hôtellerie restauration. *Proyèctica / projectics / projectique*, 25(1), 67–89. <https://www.cairn.info/revue-projectique-2020-1-page-67.htm>
- Martynov, A. Yu. (2023). The Universal Declaration of Human Rights, 1948. Encyclopedia of the Modern Ukraine. Kyiv: Institute of Encyclopedic Research of the NAS of Ukraine. <https://esu.com.ua/article-15128>
- Maillet-Contoz, J., Combaz, G., & Morin-Messabel, C. (2019). Les représentations professionnelles des étudiantes en soins infirmiers: des représentations générées. *L'Orientation scolaire et professionnelle*, 48(4), 581–609. <https://journals.openedition.org/osp/11551>
- Mildner, J. N., & Tamir, D. I. (2021). The people around you are inside your head: Social context shapes spontaneous thought. *Journal of Experimental Psychology: General*, 150(11), 2375–2386. <https://doi.org/10.1037/xge0001057>
- Mirvis, P. H., & Hall, D. T. (1994). Psychological Success and the Boundaryless Career. *Journal of Organizational Behavior*, 15(4), 365–380. <https://www.researchgate.net/publication/229519798>
- Moscovici, S., & Herzlich, C. (1969). *Santé et maladie*. Paris, Mouton. <https://sites.uclouvain.be/appeldelaforet/items/show/14553>
- Legrand C., Naschberger C., Baruch Y., Bozionelos N. Chance events in managers' careers: Positive and negative events, their expected and unexpected outcomes. *European Management Review*. 2022. Vol. 3. P. 1–16. <https://doi.org/10.1111/emre.12546>
- Loué C., Sarrouy-Watkins N. N. L'impact des représentations sociales d'un secteur d'activité sur le comportement entrepreneurial: le cas d'étudiants d'une école spécialisée en hôtellerie restauration. *Proyèctica / projectics / projectique*. 2020. Vol. 25(1). P. 67–89. <https://www.cairn.info/revue-projectique-2020-1-page-67.htm>
- Мартинов А. Ю. Загальна декларація прав людини 1948. Енциклопедія Сучасної України: онлайн-версія / редкол.: І. М. Дзюба та ін.; НАН України, НТШ. Київ: Інститут енциклопедичних досліджень НАН України, 2023. <https://esu.com.ua/article-15128>
- Maillet-Contoz J., Combaz, G., Morin-Messabel, C. Les représentations professionnelles des étudiantes en soins infirmiers: des représentations générées. *L'Orientation scolaire et professionnelle*. 2019. Vol. 48(4). P. 581–609. <https://journals.openedition.org/osp/11551>
- Mildner J. N., Tamir D. I. The people around you are inside your head: Social context shapes spontaneous thought. *Journal of Experimental Psychology: General*. 2021. Vol. 150(11). P. 2375–2386. <https://doi.org/10.1037/xge0001057>
- Mirvis P. H., Hall D. T. Psychological Success and the Boundaryless Career. *Journal of Organizational Behavior*. 1994. Vol. 15(4). P. 365–380. <https://www.researchgate.net/publication/229519798>
- Moscovici, S., Herzlich, C. *Santé et maladie*. Paris, Mouton. 1969. <https://sites.uclouvain.be/appeldelaforet/items/show/14553>
- Morris, M.W., Keltner, D. How Emotions Work: An Analysis of the Social Functions of Emotional Expression in Negotiations. *Review of Organizational Behavior*. 2000. Vol. 22. P. 1–50. [http://dx.doi.org/10.1016/S0191-3085\(00\)22002-9](http://dx.doi.org/10.1016/S0191-3085(00)22002-9)
- Назаренко Н. М., Тавровецька Н. І. Уявлення особистості про кар'єрний успіх: соціально-психологічні компоненти. *Науковий вісник херсонського державного університету. Серія: психологічні науки*. 2022. №2. С. 101–108. <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2022-2-14>
- Ольшанникова А. Е., Рабинович Л. А. Опыт исследования некоторых индивидуальных характеристик эмоциональности. *Вопросы психологии*. 1974. №3. С. 65–74.
- Petiot O., Visioli J., Kermarrec G. The emotional labor of physical education teachers in 'difficult

- Morris, M. W., & Keltner, D. (2000). How Emotions Work: An Analysis of the Social Functions of Emotional Expression in Negotiations. *Review of Organizational Behavior*, 22, 1–50. [http://dx.doi.org/10.1016/S0191-3085\(00\)22002-9](http://dx.doi.org/10.1016/S0191-3085(00)22002-9)
- Nazarenko, N. M., & Tavrovetska, N. I. (2022). An individual's representations about career success: social-psychological components. *Scientific Bulletin of Kherston State University. Series: Psychological Sciences*, №2, 101–108. <https://doi.org/10.32999/ksu2312-3206/2022-2-14>
- Olshannikova, A. Ye., & Rabinovich, L. A. (1974). The experience of examining some characteristics of emotionality. *Issues of Psychology*, №3, 65–74.
- Petiot, O., Visioli, J., & Kermarrec, G. (2023). The emotional labor of physical education teachers in 'difficult contexts': an inductive analysis of the most significant moments of their career. *Physical Education and Sport Pedagogy*. <https://doi.org/10.1080/17408989.2023.2219269>
- Pinsker, E. (2020). Quantitative and qualitative content analysis methods for document review for monitoring purposes. *European Journal of Public Health*, 30(5). <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckaa165.1206>
- Semeijn, J. H., B. I. J. M. van der Heijden, & De Beuckelaer, A. (2020). Personality Traits and Types in Relation to Career Success: An Empirical Comparison Using the Big Five. *Applied Psychology: International Review*, 69(2), 538–556. <https://doi.org/10.1111/apps.12174>
- Sherif, K., Nan, N., & Brice, J. (2020). Career success in academia. *Career Development International*, 25(6), 597–816. <https://doi.org/10.1108/CDI-09-2019-0232>
- Smale, A., et al. (2019). Proactive career behaviors and subjective career success: The moderating role of national culture. *Journal of Organizational Behavior*, 40(1), 105–122. <https://doi.org/10.1002/job.2316>
- St-Jean, E., Tremblay, M., Chouchane, R., & Saunders, Ch. W. (2023). Career shock and the impact of stress, emotional exhaustion, and resources on entrepreneurial career commitment during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*, 5,995. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJEER-03-2022-0280/full/html>
- contexts': an inductive analysis of the most significant moments of their career. *Physical Education and Sport Pedagogy*. 2023. <https://doi.org/10.1080/17408989.2023.2219269>
- Pinsker E. Quantitative and qualitative content analysis methods for document review for monitoring purposes. *European Journal of Public Health*. 2020. Vol. 30(5). <https://doi.org/10.1093/eurpub/ckaa165.1206>
- Semeijn J. H., B. I. J. M. van der Heijden A. De Beuckelaer. Personality Traits and Types in Relation to Career Success: An Empirical Comparison Using the Big Five. *Applied Psychology: International Review*. 2020. Vol. 69(2). P. 538–556. <https://doi.org/10.1111/apps.12174>
- Sherif K., Nan N., Brice J. Career success in academia. *Career Development International*. 2020. Vol. 25(6). P. 597–816. <https://doi.org/10.1108/CDI-09-2019-0232>
- Smale A., et all. Proactive career behaviors and subjective career success: The moderating role of national culture. *Journal of Organizational Behavior*. 2019. Vol. 40(1). P. 105–122. <https://doi.org/10.1002/job.2316>
- St-Jean E., Tremblay M., Chouchane R., Saunders Ch. W. Career shock and the impact of stress, emotional exhaustion, and resources on entrepreneurial career commitment during the COVID-19 pandemic. *International Journal of Entrepreneurial Behavior & Research*. 2023. IF 5.995. <https://www.emerald.com/insight/content/doi/10.1108/IJEER-03-2022-0280/full/html>

**Соціальна психологія;
психологія соціальної
роботи**

**Social psychology;
psychology of social work**

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-13>

How to Cite (Style APA):

Kozmenko O., Mykhailiuk V., & Chernetska-Biletska N. (2023). Theoretical and Methodological Model of Downshifting as an Alternative Resource of Self-Realization of a Successful Person in Dimensions of Social Transformations. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 251–273. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-13>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Козьменко О. Теоретико-методологічна модель дауншифтингу як альтернативного ресурсу самореалізації успішної людини у вимірах суспільних трансформацій. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 251–273. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-13>

UDC [316.61:331.36:36]:001.893.54

Theoretical and Methodological Model of Downshifting as an Alternative Resource of Self-Realization of a Successful Person in Dimensions of Social Transformations

Теоретико-методологічна модель дауншифтингу як альтернативного ресурсу самореалізації успішної людини у вимірах суспільних трансформацій

Received: December 04, 2022

Accepted: October 30, 2023

Olena Kozmenko

Doctor of Pedagogical Sciences, Full
Professor,

Department of Foreign Philology
and Translation

Volodymyr Dahl East Ukrainian
National University, Ukraine

olena_kozmenko@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-7063-2324>

Vitaliy Mykhailiuk

Doctor of Historical Sciences,
Full Professor, Head,

Department of History and Archaeology,
Volodymyr Dahl East Ukrainian

National University, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-8458-0617>

Nataliia Chernetska-Biletska

Doctor of Technical Sciences, Full Professor,
Head,

Department of Logistics Management
and Transport Safety

Volodymyr Dahl East Ukrainian
National University, Ukraine

<https://orcid.org/0000-0002-7782-4003>

Олена Козьменко

доктор педагогічних наук, професор,
кафедра іноземної філології та перекладу

Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля,
Україна

olena_kozmenko@ukr.net

<https://orcid.org/0000-0002-7063-2324>

Віталій Михайлюк

доктор історичних наук, професор,
завідувач,

кафедра історії та археології,
Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля,
Україна

<https://orcid.org/0000-0002-8458-0617>

Наталія Чернецька-Білецька

доктор технічних наук, професор,
завідувачка,

кафедра логістичного управління
та безпеки руху на транспорті
Східноукраїнський національний
університет імені Володимира Даля,
Україна

<https://orcid.org/0000-0002-7782-4003>

Abstract

The purpose of the research is to build a theoretical and methodological model, analyse, systematize and generalize the phenomenon of downshifting as an alternative resource of a person's self-realization in the conditions of modern society. **Methods.** The methodology of the research consists of the interpretation of downshifting as a re-achievement of success in changed situations, taking into account a greater number of important conditions and factors. **Results.** It is stated that the attitude towards downshifters is ambiguous and causes many discussions, but it is important to understand that a person who dared to change their lifestyle may feel happy and self-fulfilled. It means success for this person. It was found that the difficult periods experienced by the modern generation, permanent reforms, the COVID-19 pandemic, then the war on the territory of Ukraine, and the unstable economic and political situation are the testing for social and moral values and a unique opportunity to rethink existence for the sake of positive changes in the future. A theoretical and methodological model of downshifting, which consists of such components as definitions; drives; approaches; forms; the types of people who choose to downshift and the unifying component of the model is operationalization has been built. All components have structural elements that reveal their main content parameters. Modern studies of the outlined problem are analyzed. Attention is focused on such a form of downshifting as an authentic Ukrainian variant. Representatives of the new movement – free-gans – have been identified among the types of downshifters. It has been stated and proven that downshifting is a resource for the self-realization of a successful person, one of the options for getting out of a difficult life situation. **Discussion and conclusions.** It is summarized that the results of the research have significant scientific facts in the dimensions of a person's self-realization, revealing their potential, and the success of a person in the dimensions of social transformations. **Keywords:** self-realization, meaning of life, success, psychological well-being, career, value orientations, identity.

Introduction

Individuals' perceptions of success change during ontogenesis. Several different things have embodied success for different generations. At the same time, a person's success is not a thing, which is given from birth, an inherited feature, but, on the contrary, it is formed under the influence of the social environment. The

Анотація

Метою дослідження є побудова теоретико-методологічної моделі, аналізування, систематизація та узагальнення феномену дауншифтингу як альтернативного ресурсу самореалізації людини в умовах сучасного суспільства. **Методи.** Методологію дослідження склало тлумачення дауншифтингу як повторного досягнення успіху у змінених умовах з урахуванням більшої кількості важливих умов і чинників. **Результати.** Обґрунтовано, що ставлення до дауншифтерів є неоднозначним і викликає багато дискусій, але, важливо те, що людина, яка наважилася змінити спосіб життя, відчуває себе щасливою й самореалізованою, що і є проявом успіху. З'ясовано, що важкі часи, які переживає сучасне покоління, перманентні реформи, пандемія COVID-19, потім активні бойові дії на території України, нестабільна економічна та політична обстановка є випробуванням для суспільних та моральних цінностей і унікальною можливістю на переосмислення буття заради позитивних змін у майбутньому. Побудовано теоретико-методологічну модель дауншифтингу, яка складається з таких компонентів, як дефініції; мотиви; підходи; форми; типи людей, які обирають дауншифтинг і об'єднуючий компонент моделі – операціоналізація. Усі компоненти мають структурні елементи, які розкривають їхні основні змістові параметри. Проаналізовано сучасні дослідження окресленої проблеми. Сфокусовано увагу на такій формі дауншифтингу як автентичний український варіант. Серед типів дауншифтерів визначено представників нового руху – фріганів. Констатовано і доказано, що дауншифтинг є ресурсом самореалізації успішної людини, одним із варіантів виходу зі складної життєвої ситуації. **Дискусія і висновки.** Узагальнено, що результати дослідження мають значущі наукові факти у вимірах самореалізації особистості, розкриття її потенціалу, успішності людини у вимірах суспільних трансформацій. **Ключові слова:** самореалізація, сенс життя, успіх, психологічне благополуччя, кар'єра, ціннісні орієнтації, ідентичність.

Вступ

Упродовж онтогенезу уявлення індивіда про успіх та успішність змінюються. Для різних поколінь низка речей є уособленням досягнення успіху. При цьому успішність людини не є тим, чим вона наділена з народження, спадковою характеристикою, а, навпаки, формується під впливом соціального оточення. Прагнення

Theoretical and Methodological Model of Downshifting as an Alternative Resource of Self-Realization of a Successful Person in Dimensions of Social Transformations

desire for personal excellence is, in essence, an active way of searching for external resources to find out one's "Self" and then self-realization and achieving acme. The necessary things for this process are gained during education, not only in childhood but also in adolescence and adulthood. Reassessment of values, determining priorities, and life goals occur at least once in the life of each person. However, the conditions and challenges humanity faces in 2019-2023, the global COVID-19 pandemic, communication restrictions, social distance, the introduction of distance work and learning, the introduction of martial law in Ukraine, the total stress and exhaustion of internally displaced persons and migrants, have forced people to rethink success and perhaps find other moral definitions and values. Because of this, the relevance of downshifting as a social phenomenon is of particular importance.

In the second half of XX century the shift of the paradigms, related to all the aspects of human life started. The sphere of trade and customer services started to bring more revenues compared to the sphere of production. Innovations and technologies became the drivers of the economy, but not produced goods. Many new social groups emerged and the contradictions between high and low cultures, between the borders of art genres were gone. The reflection of modern consciousness comes to the front and the requirements of cultural standards became unclear. New phenomena that were not so widespread before emerged. One of the examples of such new trends became downshifting.

Downshifting as a popular phenomenon of the modern world goes beyond the common understanding of the model of success and generally accepted values. It is focused on an individual's own life needs. This concept has gained popularity among several social groups: 1) those who find themselves in tough conditions, when to maintain a dignified lifestyle, it is necessary to work more and spend even more; 2) those who do not have enough time to meet their own needs in communication, social life or public activity; 3) among people who experience health problems or do not understand the meaning of their lives; 4) partners who do not have time

до особистісної досконалості є, по суті, активним шляхом пошуку зовнішніх ресурсів для з'ясування свого "Я", а потім здійснення самореалізації і досягнення акме (Ryff, 2018). Багато з того, що потрібно в цьому процесі, здобувається під час навчання не лише в дитинстві, але й у юності та дорослому житті. Переоцінка цінностей, визначення пріоритетів та цілей життя відбувається хоч раз у житті кожної людини. Проте ті умови і виклики, з якими зіткнулося людство у 2019-2023 роках, світова пандемія COVID-19, обмеження спілкування, соціальна дистанція, впровадження дистанційної роботи та навчання, введення воєнного стану в Україні, тотальний стрес і виснаження внутрішньо-переміщених осіб і мігрантів, змусило людей переосмислити успіх та успішність і, можливо, звернутися до інших форм і цінностей. Через це актуальність дауншифтингу як соціального явища набуває особливої значущості.

У другій половині минулого сторіччя почалася зміна парадигм, які стосувалися усіх сфер життя тогочасної людини. Сфера торгівлі і послуг почали приносити більше прибутків, ніж промисловість. Рушієм економіки стали не виготовлена продукція, а інновації та технології. З'явилося безліч нових соціальних груп, стерлися протиріччя між високою і низькою культурами, між рубіжами жанрів мистецтва. На перший план вийшла рефлексія сучасної свідомості, відносними стали вимоги культурних стандартів. З'явилися нові явища, які дотепер не мали такого масового характеру. Одним із прикладів цього є дауншифтинг.

Дауншифтинг як популярне явище сучасного світу виходить за межі загальноприйнятої моделі успішності, загальноприйнятих цінностей. Його характерною рисою можна вважати суто індивідуальні життєві потреби. Ця концепція набула популярності серед декількох соціальних груп: 1) ті, хто опинився в жорстких умовах, коли для підтримки гідного стилю життя потрібно більше працювати та ще більше витратити; 2) серед тих, хто не має достатньо часу для задоволення власних потреб у спілкуванні, участі у соціальному житті або громадської активності; 3) серед людей, які відчують проблеми зі здоров'ям або не розуміють сенсу свого життя;

for full communication with family members; 5) working mothers who have to do household duties after work (Kennedy et al., 2013). Thus, downshifting is a challenge for the self-realization of the traditional belief in progress and achieving success solely due to gaining material benefits. The understanding of success is influenced by other, intangible, factors, and achieving a balance between life and work, changing the lifestyle to “more sustainable and satisfying human needs” becomes more important for many people (Osikominu & Bocken, 2020).

Downshifting is described in academic sources as “a solution to the stresses of longer working hours and limited leisure time, as an individual or family decision that could lead to improved quality of life” (Kennedy et al., 2013). Also, researchers suggest “that along with the quality of life benefits, downshifting benefits the environment as it affects consumption reduction” and care for the environment (Osikominu and Bocken, 2020).

An American journalist Amy Saltzman (1991) first introduced this term. She wrote a book, in which she described this phenomenon first – “Downshifting: Reinventing Success on a Slower Track” – and invented a term, that quickly became used in everyday language. The prerequisites of this phenomenon became the studies of scientists about the tendencies of life simplification in the history of the USA. It is used to believe, that these tendencies of material restraint date back to colonial times, when the emphasis on material benefits was reduced in favour of focusing on purity of soul, mind, family unity, or the social well-being of the Motherland. (Shi, 1985: 3-4). Slowing down the lifestyle, rejection of luxury, social status, and excessive income led to the movement called “Slow Movement”. A. Saltzman defined this process as a way to think about success, as a way that does not rely on always moving up very narrow and high career steps. She defined people, who chose downshifting as those who have taken control over their lives, not striving to constantly move up the career ladder, and, in some cases, moving one or two steps back.

The journalist Sarah Ban Breathnach after the release of the book of Amy Saltzman in 1991 in her article “Ban trends; Living in a lower gear: downshifting. Redefining success in the “90s”

4) партнерів, які не мають часу на повноцінне спілкування з членами родини; 5) працюючих матерів, які мають після роботи виконувати хатні обов’язки (Kennedy et al., 2013). Таким чином, дауншифтинг вважається викликом самореалізації традиційної віри у прогрес та досягнення успіху виключно завдяки досягненню матеріальних чинників. Розуміння успіху підпадає під вплив інших, нематеріальних, чинників і досягнення балансу між життям та роботою, зміна способу життя на “більш стійкий та задовольняючий потреби людини” стає більш суттєвим для багатьох людей (Osikominu and Bocken, 2020)

Дауншифтинг у наукових джерелах описується як “ідея вирішення стресу, пов’язаного з великою тривалістю робочого часу та обмеженим часом дозвілля, як індивідуальне чи сімейне рішення, яке може призвести до покращення якості життя” (Kennedy et al., 2013). Також, науковці припускають, “що поряд із перевагами якості життя перехід на дауншифтинг приносить користь навколишньому середовищу, оскільки впливає на зменшення споживання” та турботу про довкілля (Osikominu and Bocken, 2020).

Уперше цей термін було використано американською журналісткою Е. Зальцман (1991). Вона написала книгу, яка вперше документує це явище – “Дауншифтинг: переосмислення успіху на повільнішому шляху” – і запропонувала термін, який швидко увійшов у вжиток англійської мови. Передумовами виникнення цього явища стали дослідження науковців щодо тенденції спрощення життя в історії США. Вважається, що ці тенденції щодо матеріальної стриманості виникли ще за колоніальних часів, коли зменшення акценту на матеріальних благах відбувалося на користь зосередження уваги на чистоті душі, розуму, згуртованості сім’ї або суспільному добробуті Батьківщини (Shi, 1985: 3-4). Уповільнення способу життя, відмова від розкоші, соціального статусу, занадто великого доходу призвели до появи напрямку “Повільний рух”. Е. Зальцман (1991) визначає цей напрям як спосіб думати про успіх як про шлях, який не покладається на те, щоби завжди рухатися дуже вузькими і високими кар’єрними

Theoretical and Methodological Model of Downshifting as an Alternative Resource of Self-Realization of a Successful Person in Dimensions of Social Transformations

defines downshifting as “The growing trend among a part of American society of a conscious rejection of the current professional status and level of consumption in exchange for an increase in the amount of free time, an increase in the freedom, and a decrease in the level of stress” (Breathnach, 1991: 1). In the article, the author also emphasizes that: “Success doesn’t mean professional achievement, making a lot of money and the lifestyle that goes with it. Success means the right values, success means giving something back to my community, success means being smart enough to spend time with my wife and kids and not bring work home on the weekends” (Breathnach, 1991: 2).

What looked like just changing lifestyle, in fact is a thoughtful political choice that allows avoiding not only fatigue from overwork, but also excessive material consumption, and bringing positive impact on both local and global environments (Hamilton and Mail, 2003). As Australian researchers say, downshifting emerged at a time when ethical, fair trade relations, and especially moderate sustainable consumption, were appearing and continuing to be used as means of protesting against the policy of over-consumption of resources. In such a way, downshifting is a form of conscious anti-consumerism (Lindsay et al., 2020). Downshifting is a volitional act of abandoning stereotypical life strategies, it is a desire to change one’s own life for the better and achieve success in one’s own understanding of this concept.

In different countries, downshifting can be demonstrated in different ways, although the main trends remain common to all ways: restriction of needs, concentration on personal development, self-improvement, and rejection of “social common” values (Nuga et al., 2023).

In particular, in the UK, downshifting is more like an environmental movement for the consumption of organic products, recycling, and nature conservation. In the USA it is considered as changing the place of work and residence, revaluation of life, implementation of long-term changes, decrease of the importance of income, increase of leisure time and revaluation of family values. The research of the American scholars is connected to the fact that by decreasing

сходинами. Вона визначає людей, які обрали дауншифтинг, як таких, які взяли під контроль своє життя, не прагнучи постійно йти вперед кар’єрними сходами, а, у деяких випадках, рухаючись на одну або дві сходи назад.

Журналістка Сара Бен Бреатна (1991), після виходу книги Е. Зальцман, у 1991 році у своїй статті “Тенденції заборони; життя на нижчій швидкості: дауншифтинг. Переосмислення успіху в 90-х” визначає дауншифтинг так: “Наростаючий серед частини американського суспільства тренд свідомої відмови від поточного професійного статусу й рівня споживання в обмін на збільшення кількості вільного часу, підвищення міри свободи у своїх діях та зниження рівня стресу” (Breathnach, 1991: 1). У статті авторка також наголошує, що: “Успіх не означає професійні досягнення, велику заробітну платню й відповідний спосіб життя. Успіх означає правильні цінності, успіх означає повернення чогось власній громаді; успіх означає бути достатньо розумним, щоби провести час із дружиною та дітьми, а не приносити роботу додому у вихідні дні” (Breathnach, 1991: 2).

Те, що, здавалося, просто змінює спосіб життя, насправді є обдуманий політичний вибір того, що дає змогу уникнути не тільки перевтоми від непосильної праці, але й непомірного матеріального споживання, позитивно вплинути на місцеве довкілля та глобальне середовище (Hamilton and Mail, 2003). Як зазначають австралійські дослідники, дауншифтинг увійшов до лексики в той час, коли етичні, справедливі торгові відносини, а особливо помірне стале споживання, з’являються та надалі закріплюються як способи протесту проти політики надмірного споживання ресурсів. У такий спосіб дауншифтинг є ще й формою свідомого антиспоживацького волевиявлення (Lindsay et al., 2020). Дауншифтинг – це свідомо дія людини щодо відмови від стереотипних життєвих стратегій, це бажання змінити своє життя на краще і досягти успіху у власному розумінні цього поняття.

У різних країнах дауншифтинг може проявлятися по-різному, хоча основні тенденції залишаються загальними для всіх: обмеження потреб, концентрація на розвитку особистості,

the level of material consumption downshifters consciously choose not new, but used goods in good condition and by those means they support not only the environment of the country but they also become active members of the community life, as they show their active life position (Nelson, 2007). American scientists presented the research that showed connections between the conscious simplification of life and Western spirituality as a multidimensional construct. This is a world-oriented spirituality that emphasizes the connection of man with ecology or nature; or humanistic, which is focused on people; a spirituality that emphasizes human achievement or potential (Walther et al., 2016). In other words, according to the authors of this study there are two types of downshifters who believe in the spiritual and secular components of this lifestyle and emphasize that Western spirituality unites people by embedding a simplified way of life into the personality. Humanistic spirituality refers to social relationships and social interactions between people that respect the freedom and rights of others (Walther et al., 2016).

The recent study of Australian scientists about the decrease in the consumption level among downshifters showed that modern proponents of this movement choose economical consumption by reducing their spending on food, recreation and transport. They spend less money instead of caring for sustainable consumption, which the authors believe, is possible in the case of ideological environmental commitment and general support of changes in the way of thinking and practice of consumer consumption (Lindsay, 2020). In Australia C. Hamilton & E. Mail (2003) defined downshifting through the correlation between work and life, when a person's focus is more on recreation than on income: the shift towards a less paid job, the decrease in the working hours, quitting a well-paid job in favour of a less paid one, change in the activity or returning to studying, obtaining the freedom of being, etc. (Hamilton and Mail, 2003).

In European countries, particularly in Hungary, downshifting is associated with consumer culture and citizens' environmental awareness (Balsa-Budai et al., 2019). A group of Swedish scientists presented their own study on the spread of the idea

самовдосконалення, відмова від "суспільних" цінностей (Nuga et al., 2023).

Зокрема, у Великій Британії дауншифтинг більше нагадує екологічний рух за споживання органічних продуктів, сортування сміття, збереження природи. У США його розглядають як зміну місця роботи і проживання, переоцінку життя, впровадження довгострокових змін, зменшення значущості доходів, збільшення часу на дозвілля та переоцінку сімейних цінностей. Дослідження американських вчених демонструють факт того, що зменшуючи споживання матеріальних потреб, дауншифтери свідомо обирають не нові, а старі, у гарному стані речі, і в такий спосіб підтримують не тільки довкілля країни, але є активними членами громадянського життя, оскільки так демонструють свою активну життєву позицію (Nelson, 2007). Американські науковці демонструють дослідження, які показують зв'язки між свідомим спрощенням життя і західною духовністю як багатовимірною конструкцією. Це світоорієнтована духовність, що підкреслює зв'язок людини з екологією чи природою; або гуманістична, яка орієнтована на людей; духовність, яка наголошує на людських досягненнях або потенціалі (Walther et al., 2016). Іншими словами, автори дослідження стверджують, що існують два типи дауншифтерів, які сповідують духовну та світську складову цього способу життя і підкреслюють, що західна духовність об'єднує людей, вбудовуючи спрощений спосіб життя в особистість. Гуманістична духовність стосується соціальних відносин і соціальних взаємодій між людьми, які поважають свободу і права інших (Walther et al., 2016).

Нещодавнє дослідження австралійських науковців щодо зменшення споживання дауншифтерами показало, що сучасні прихильники цього руху, зменшуючи власні витрати на харчування, відпочинок та транспорт, обирають варіант економного, заощадливого споживання, витрачаючи менше грошей замість того, щоби піклуватися про стале споживання, яке, на думку авторів, можливо за умови ідеологічної екологічної прихильності та загальної підтримки змін у мисленні та практиці споживання громадян (Lindsay,

Theoretical and Methodological Model of Downshifting as an Alternative Resource of Self-Realization of a Successful Person in Dimensions of Social Transformations

of downshifting in Swedish society in comparison with global tendencies. Using the statistically anonymous data, the scientists managed to track the tendencies of the voluntary simplification of life based on the analysis of the cost of housing and the type of car of Swedes as indicators of this trend. Longitudinal research has allowed researchers to single out people who have started to live a much simpler lifestyle after moving from wealthy areas and reducing their work income. The authors note that the part of people who became downshifters in the period 2014-2016 and reduced consumption needs is insignificant compared to the Western countries due to the peculiarities of the political, social, and economic well-being of the Scandinavian countries. However, the current conditions, the recent lockdown of the pandemic and the general transformational changes in society related to the political and economic situation in the world, in particular the war in the European part of the continent, have significantly influenced the preferences of Swedes and the tendency to voluntarily simplification is gaining new popularity (Eimermann et al., 2021).

The scientists from the Netherlands, using the interview method, prove that increasing the amount of leisure time can have a positive effect on a person's subjective well-being and the environment. It is possible due to a better balance between work and "Self", as well as changes in consumption practices. Research conducted during the COVID-19 pandemic, i.e. forced isolation, helped interviewees understand the social function of work, which can both have a positive effect on a person, evoking a sense of connection and belonging, and a negative effect on well-being, productivity and quality of rest. The interviewees said that work adds order to their life that gives a person a sense of subjective well-being, but the lack of structure and routine during the COVID-19 pandemic negatively affected the feelings of "usefulness" and "productivity". A positive aspect of the pandemic was an increase in leisure time during the lockdown, which gave people more opportunities for autonomy, a variety of leisure activities, and a better balance between work and "Self". This may be evidence that a rise in human autonomy, which can be achieved outside of the lockdown both by increasing the flexibility

(2020). В Австралії С. Hamilton, Е. Mail (2003) визначають дауншифтинг через співвідношення "робота-життя", коли увага людини зосереджується на дозвіллі більше, ніж на заробітку: перехід на менш оплачувану роботу, скорочення робочих годин, звільнення з добре оплачуваної посади заради іншої, менш оплачуваної, зміна виду діяльності, повернення до навчання, отримання свободи буття тощо (Hamilton and Mail, 2003).

У країнах Європи, зокрема в Угорщині, дауншифтинг пов'язується з культурою споживання та екологічною свідомістю громадян (Balsa-Budai et al., 2019). Група шведських науковців представила власне дослідження розповсюдження ідеї дауншифтингу в шведському суспільстві у порівнянні зі світовими тенденціями. Використовуючи статистичні анонімні дані, вчені змогли відстежити тенденції добровільного спрощення життя на основі аналізу вартості житла та типу автомобіля шведів як показників, які свідчать про цю тенденцію. Лонгітудне дослідження дозволило науковцям виокремити осіб, які стали вести більш простий спосіб життя після того, як переїхали з заможних районів і зменшили дохід від роботи. Автори зазначають, що враховуючи особливості політичного, соціального та економічного благоустрою скандинавських країн, частка людей, які стали дауншифтерами в період 2014–2016 років та зменшили потреби споживання, є незначною у порівнянні з західними країнами. Проте сучасні умови, нещодавній локдаун під час пандемії COVID-19 та загальні трансформаційні зміни у суспільстві, пов'язані з політичною та економічною ситуацією у світі, зокрема війна на європейській частині континенту, значно вплинули на уподобання шведів і тенденція добровільного спрощення способу життя набуває нової популярності (Eimermann et al., 2021).

Науковці Нідерландів методом інтерв'ю дослідили, що збільшення вільного часу може позитивно вплинути на суб'єктивне самопочуття людини внаслідок кращого балансу між роботою та "Я", а також на навколишнє середовище через зміну практик споживання. Дослідження, проведене під час пандемії COVID-19, тобто вимушеного перебування в ізоляції,

of work and by shortening the working week, has a positive effect on a person's well-being. Thus, forced downshifting has a positive effect on a person's quality of life and mental health. Finally, this study was designed to demonstrate that increased leisure time could change the quality of leisure time and lead to more environmentally friendly consumer behaviour, which can be a form of downshifting. This demonstrates that having more time for leisure leads to a balance between work and the inner "Self" of a person, helps to reduce consumer habits and improves the quality of life (Klaver and Lambrechts, 2021).

This work presents the research on downshifting as a phenomenon in the coordinate system of success and defining it as a form of achieving success.

Hypothesis. The authors assume that the theoretical and methodological model, analysis, systematization, and generalization of the downshifting phenomenon will allow establishing significant scientific facts of human success in the conditions of social transformations, which will have scientific value.

Purpose. To build a theoretical and methodological model of downshifting, to analyze, systematize and generalize the phenomenon of downshifting as an alternative resource of human self-realization in the complex conditions of modern society.

Methods

Methodology. The methodological baseline of the study of downshifting as an alternative resource of self-realization of a successful person was the interpretation of this phenomenon as the re-achievement of a person's success in changed conditions, taking into account a greater number of conditions and factors important to a person. Undoubtedly, in the process of developing the outlined scientific problem, the authors took into account the patterns and content features of the individual's activity (Blynova et al., 2022), expectations, attitudes and readiness of a person to perform their favourite activity (Popovych et al., 2022a; 2022b; 2022c; 2022d; Prokhorenko et al., 2023). Downshifting is the quintessence of all higher mental manifestations of a person during interaction with self and the social environment,

допомогло опитуваним зрозуміти соціальну функцію роботи, яка може як позитивно впливати на людину, викликаючи відчуття зв'язку та приналежності, так і негативно позначатися на самопочутті, продуктивності та якості відпочинку. Учасники інтерв'ю розповіли, що робота забезпечує розпорядок життя, який надає людині відчуття суб'єктивного благополуччя, але відсутність структури та рутини під час пандемії COVID-19 негативно вплинула на відчуття "корисності" та "продуктивності". Позитивним моментом пандемії стало збільшення вільного часу під час локдауну, що надало людині більше можливостей для автономії, різноманіття видів дозвілля та кращого балансу між роботою та собою. Це може бути свідченням того, що збільшення автономії людини, яке поза межами локдауну можна досягти як за рахунок збільшення гнучкості роботи, так і за рахунок скорочення робочого тижня, позитивно впливає на самопочуття людини. Таким чином, вимушений дауншифтинг позитивно позначається на якості життя та психічному здоров'ї людини. Нарешті, це дослідження було покликане продемонструвати, що збільшення вільного часу може змінити якість дозвілля та призводить до більш екологічної поведінки споживачів, що є проявом дауншифтингу. Це демонструє, що наявність більшого часу на дозвілля призводить до балансу між роботою та внутрішнім "Я" людини, сприяє зменшенню споживацьких звичок і покращенню якості життя (Klaver and Lambrechts, 2021).

У цій роботі проведено дослідження дауншифтингу як явища у системі координат успіху та надання йому значення "успішності".

Гіпотеза. Автори припускають, що теоретико-методологічна модель, аналізування, систематизація і узагальнення феномену дауншифтингу дозволить встановити значущі наукові факти успішності людини у вимірах суспільних трансформацій, що матиме наукову цінність.

Мета. Побудувати теоретико-методологічну модель, здійснити аналізування, систематизацію і узагальнення феномену дауншифтингу як альтернативного ресурсу самореалізації людини в складних умовах сучасного суспільства.

striving for self-realization in order to achieve its highest level – acme. During the development of the outlined issues, the adaptive resource of the individual was taken into account, attention was paid to the patterns of professional growth (Halian et al., 2021), motivation for success and other current states (Plokhikh et al., 2021) and patterns (Kozmenko et al., 2022).

Methods. Procedure and tools. To achieve the goal and test the research hypothesis, the following methods were used: analysis of scientific theories and studies devoted to downshifting as a variant of the realization of a successful person, which were synthesized into a coherent system of views on the phenomenon of downshifting. Abstraction and concretization were used during the research of empirical studies of self-realization resources of downshifters, generalization and systematization of information. Semantic analysis of the concept “downshifting” provided the basis for distinguishing the content components of the theoretical and methodological model of downshifting. Modelling method as a special cognitive process of theoretical research of downshifting and clarification of scientific novelty was used to create a qualitative prototype – a theoretical and methodological model of downshifting as an alternative resource of self-realization of a successful person in the conditions of social transformations. Downshifting as a real phenomenon of modern society provides an opportunity to create a model that consists of certain elements and generalizes theoretical and empirical studies of this phenomenon.

Results

Transformational processes and shifts in modern social life provide new concepts regarding the successful realization of a person. Fig. 1 presents the theoretical and methodological model of downshifting.

An attempt to reproduce a number of key aspects of theoretical and methodological analysis was implemented by means of modelling. The following content components of the theoretical and methodological model of downshifting are proposed: definitions; drives; approaches; forms; types of downshifters; operationalization

Методи

Методологія. Методологічні вихідні положення дослідження дауншифтингу як альтернативного ресурсу самореалізації успішної людини склали тлумачення цього феномену як повторного досягнення успіху людини у змінених умовах з урахуванням більшої кількості важливих для людини умов і чинників. Безумовно, у процесі розробки окресленої наукової проблеми автори зважали на закономірності та змістові особливості діяльності особистості (Влупова et al., 2022), очікування, настановлення і готовність людини до виконання улюбленої діяльності (Popovych et al., 2022a; 2022b; 2022c; 2022d; Prokhorenko et al., 2023). Дауншифтинг є квінтесенцією всіх вищих психічних проявів людини під час взаємодії з собою і оточенням, є прагненням до самореалізації з метою досягнення найвищого її рівня – акме. Під час розробки окресленої проблематики враховано адаптаційний ресурс особистості, звернуто увагу на закономірності професійного зростання (Halian et al., 2021), мотивацію до успіху та інші актуальні стани (Plokhikh et al., 2021) і закономірності (Kozmenko et al., 2022).

Методи. Процедура та інструменти. Для досягнення мети та перевірки гіпотези дослідження застосовано такі методи: аналізування наукових теорій та досліджень присвячених дауншифтингу як варіанту реалізації успішної людини, які були синтезовані в цілісну систему поглядів на явище дауншифтингу; абстрагування та конкретизація під час вивчення емпіричних досліджень ресурсів самореалізації людей, які обрали дауншифтинг, узагальнення та систематизація інформації тощо; семантичне аналізування концепту “дауншифтинг”, яке надало підставу для виокремлення змістових компонентів теоретико-методологічної моделі дауншифтингу; метод моделювання як особливий пізнавальний процес теоретичного дослідження дауншифтингу і з’ясування наукової новизни, для створення якісного прототипу – теоретико-методологічної моделі дауншифтингу як альтернативного ресурсу самореалізації успішної людини у вимірах суспільних трансформацій. Дауншифтинг як реальне явище сучасного суспільства надає

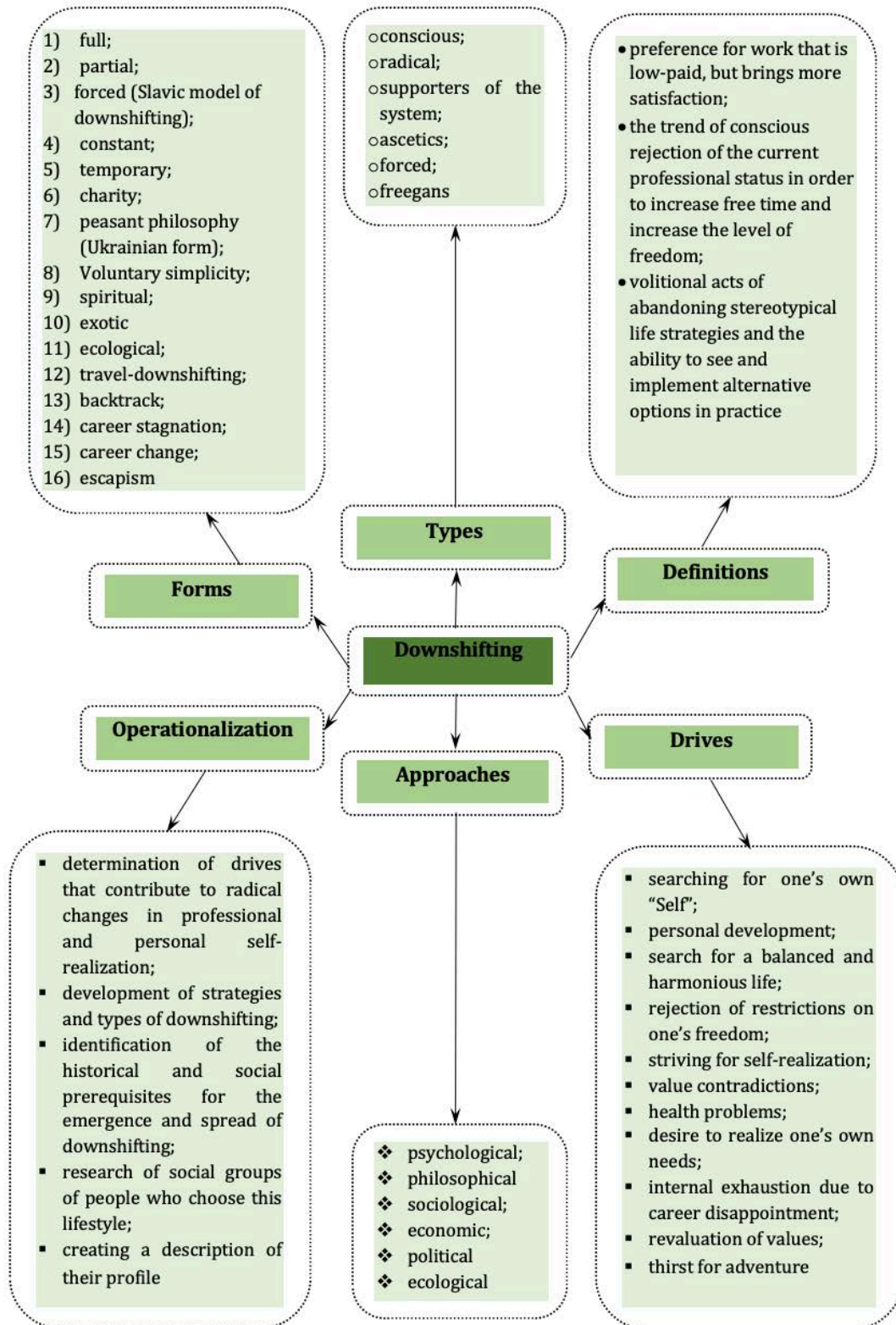

Fig. I. Theoretical and methodological model of downshifting

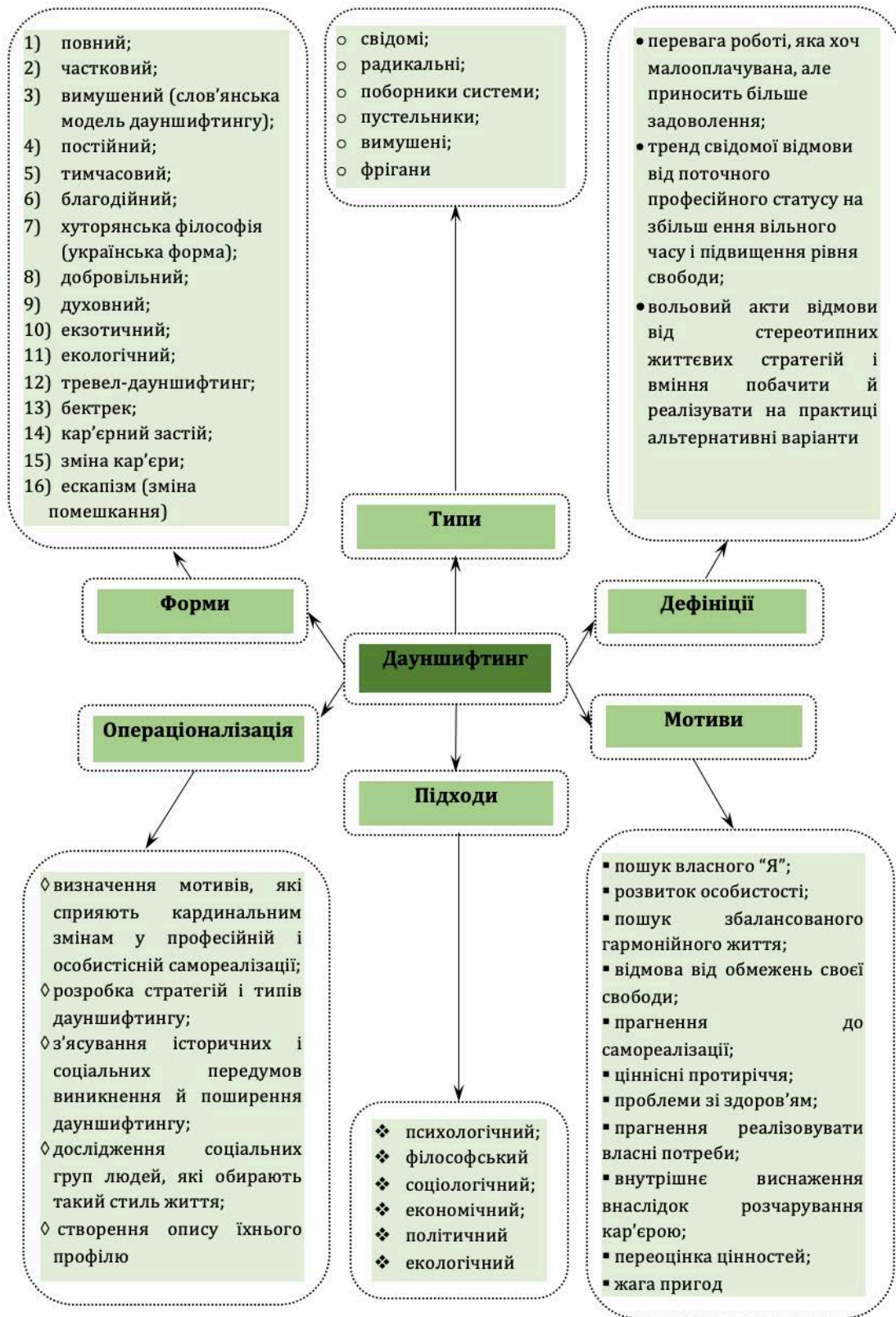

Рис. І. Теоретико-методологічна модель дауншифтингу

component. Each component is represented by structural elements that reveal the main content parameters of the component.

Regarding the first component of the theoretical and methodological model (see Fig. 1), the presented definitions of various researchers are united by the common idea of slowing down lifestyle for the sake of harmony and achieving success in one's own understanding of this concept, moving away from stereotypes imposed by society (Tabl. 1).

Semantic analysis made it possible to find out that scientists focus on various achievements: a decrease in material income, a decrease in the level of consumption, an increase in free time, spiritual development, an improvement in the quality and satisfaction of life, and a rejection of society's stereotypes.

As for the drives of downshifting (see Fig. 1), various studies indicate that a person's transition to downshifting is caused mainly by a person's internal motives regarding dissatisfaction with the current standard of living, a midlife crisis, the desire to reach Akme or find the meaning of one's own existence. Psychological factors,

можливість створити модель, яка складається з певних елементів і узагальнює теоретичні та емпіричні дослідження цього феномену.

Результати

Трансформаційні процеси і зрушення у сучасному суспільному житті надають нові концепції щодо успішної реалізації людини. На рис. 1 представлено теоретико-методологічну модель дауншифтингу.

За допомогою моделювання реалізовано спробу відтворення низки ключових аспектів теоретико-методологічного аналізування. Запропоновано такі змістові компоненти теоретико-методологічної моделі дауншифтингу: дефініції; мотиви; підходи; форми; типи людей, які обирають дауншифтинг; компонент операціоналізації. Кожен компонент представлено структурними елементами, які розкривають основні змістові параметри компоненту.

Стосовно першого компоненту теоретико-методологічної моделі (див. рис. 1), то представлені дефініції різних дослідників об'єднує спільна думка уповільнення способу життя заради гармонії та досягнення успіху

Table 1. Definitions of downshifting

Таблиця 1. Дефініції дауншифтингу

The semantic content of the phenomenon Семантичний зміст феномену
The practice of leaving a job that is well-paid and difficult in order to do something that gives you more time and satisfaction but less money (Cambridge Dictionary of American English (2006: 232) Практика залишати роботу, яка є складною, але добре оплачуваною заради такої роботи, яка вимагає менше часу, приносить більше задоволення, але є малооплачуваною (Cambridge Dictionary of American English (2006: 232).
A solution to the stresses of longer working hours and limited leisure time, as an individual or family decision that could lead to improved quality of life (Kennedy et al., 2013). Ідея вирішення стресу, пов'язаного з великою тривалістю робочого часу та обмеженим часом дозвілля, як індивідуальне чи сімейне рішення, яке може призвести до покращення якості життя (Kennedy et al., 2013).
A voluntary process of individual social mobility towards an end-goal of simplicity, with consumption and other practices reduced to sustainable levels (Nuga et al., 2023). Добровільний процес індивідуальної соціальної мобільності заради досягнення кінцевої мети спрощення, коли споживання та інші практики спрямовуються до стійких рівнів (Nuga et al., 2023).
The transformation process, which involves changing the culture of consumption, giving up material and economic goods in favour of the development of spiritual values, harmony in the soul and body (Etzioni, 1998: 623). Трансформаційний процес, який передбачає зміну культури споживання, відмову від матеріально-економічних благ на користь розвитку духовних цінностей, гармонії в душі й тілі (Etzioni, 1998: 623).
A type of socio-territorial mobility which involves a change in the place and nature of a person's main occupation, a decrease in the associated level of a person's income, a transformation of the lifestyle and quality of life (Maksymenko, Teslyuk, 2015). Різновид соціально-територіальної мобільності, що передбачає зміну місця та характеру основної зайнятості особи, зменшення пов'язаного з цим рівня її доходів, трансформацію способу і якості життя (Максименко, Теслюк, 2015).
The lifestyle of people who abandon the values promoted by the society, such as material well-being and career success, in favour of living for themselves and their family (Zaritska, 2014). Стиль життя людей, які відмовляються від пропагованих суспільством цінностей, на зразок матеріального добробуту та досягнення кар'єрного успіху, на користь життя заради себе та своєї родини (Заріцька, 2014).

Theoretical and Methodological Model of Downshifting as an Alternative Resource of Self-Realization of a Successful Person in Dimensions of Social Transformations

realized by a person, inspire this person to look for a way to satisfy their own needs. Such drives as spiritual (the desire for self-improvement and self-realization), industrial and household (change in conditions, duration, place of work, increase in free time) and social (the desire to be useful to the society and be socially active, care for the environment) prevail among the drives for downshifting. At the same time, such a popular motive of activity as a material one does not play a key role in downshifting, on the contrary, a person consciously chooses to simplify the standard of living and a decrease in excessive consumption. It can be concluded that the key motivation in downshifting is a moral one.

Downshifting is analyzed in the context of six approaches: psychological, philosophical, sociological, economic, political, and ecological (see Fig. 1). Each approach focuses on certain aspects of this phenomenon, showing the importance of lifestyle changes. The psychological approach is characterized by the study of internal personal transformations and factors of a behavioural model change. Philosophy considers downshifting as an existential search of modern people, a person's desire for spiritual freedom, confession of spiritual values and personal development. The sociological approach interprets downshifting as a rejection of generally accepted stereotypes of success, a departure from a certain social environment with its artificial values, and a search for a comfortable environment for life and communication. The economic approach allows seeing the advantages of simplifying the way of life through the prism of reducing the level of material consumption and increasing the economic culture of a person, which, accordingly, has an impact on reducing the excessive production of goods and the economical use of resources. Downshifting according to the political approach is a reasonable political choice of an anti-consumerist lifestyle, a form of protest against the policy of excessive consumption of resources, refusal to belong to a certain social or political culture, etc. The ecological approach sees downshifting as a departure from excessive material consumption and a positive impact on both local and global environments in general, taking care of one's own health.

у власному розумінні цього поняття, відхід від нав'язаних суспільством стереотипів буття (табл. 1).

Семантичне аналізування дозволило з'ясувати, що науковці акцентують увагу на різних досягненнях: зменшення матеріального доходу, зниження рівня споживання, збільшення вільного часу, духовний розвиток, покращення якості та задоволення від життя, відмова від стереотипів суспільства.

Що стосується мотивів дауншифтингу (див. рис. 1), то різні дослідження свідчать, що перехід людини на інший спосіб життя викликано переважно внутрішніми мотивами людини щодо незадоволення поточним рівнем життя, кризою середнього віку, прагненням досягти акме або знайти сенс власного існування. Психологічні чинники, усвідомлені людиною, надихають її шукати спосіб задоволення власних потреб. Серед мотивів дауншифтингу переважають духовні (прагнення самовдосконалення і самореалізації), виробничо-побутові (зміна умов, тривалості, місця праці, збільшення вільного часу) та соціальні (бажання бути корисним суспільству, дбати про довкілля, бути соціально активним). При цьому такий популярний мотив діяльності, як матеріальний, у дауншифтингу не відіграє ключової ролі, навпаки, людина свідомо обирає спрощення рівня життя і відмову від надмірного споживання матеріальних благ. Можна зробити висновок, що моральна мотивація є ключовою в дауншифтингу.

Дауншифтинг проаналізовано у контексті шести підходів: психологічного, філософського, соціологічного, економічного, політичного, екологічного (див. рис. 1). Кожний підхід акцентує увагу на окремих аспектах цього феномену, показуючи значущість зміни способу життя. Для психологічного підходу притаманне дослідження внутрішніх особистісних трансформацій та чинників зміни моделі поведінки. Філософія розглядає дауншифтинг як екзистенціальний пошук сучасних людей, прагнення людини до духовної свободи, сповідання духовних цінностей та особистісний розвиток. Соціологічний підхід трактує дауншифтинг як відмову від загальноприйнятих стереотипів успіху, відхід від певного

The forms of downshifting that are presented in the model (see Fig. 1) are variations of this phenomenon that can be classified according to certain features presented in Table. 2.

As for the types of downshifters, they can be presented in the model as follows: 1) true downshifters, i.e. those who decided to change jobs, consciously went to lower income in exchange for more free time; 2) supporters of a radical simplification of the way of life, that is, those who despaired of their activities and decided to leave everything; 3) participants of the movement for a simple life, who have certain beliefs, usually sufficiently stable and formed, supporters of a certain system (search for spirituality or eco-champions); 4) people who decided to completely abandon all the benefits of civilization and settle in deserted, remote places (ascetics); 5) forced downshifters, that is, those who changed their lifestyle under the pressure of external circumstances (health, family circumstances, moving to another country in search of income, etc.); freegans, people who prefer not to buy new goods due to the reluctance of financial investment and support of corporations and choose used things and expired products.

The general slowing down of the pace of life or downshifting is an independent choice of a person, which can be realized in several directions, but the most common are the following trends: first, downshifting of consumption, which involves revising consumer habits in favour of less spending on material goods (from small goods (clothes, food) to large purchases (houses, cars, travels), or getting rid of unnecessary material things that interfere with a full life. The form of this direction is a rethinking of spending in favour of higher-quality goods, instead of cheap, low-quality, but in larger quantities. Also, buying organic food or supporting the local farming sector can be considered as a form of this direction. The second direction of downshifting is regarded as a whole change in lifestyle. Instead of spending leisure time on laziness and Internet surfing downshifters change the quality of spending free time. They chose to reduce the length of the working day and to spend more time with family and friends, enjoy hobbies, and interests, and do more sports or other stress-reducing activities. Third, career

соціального оточення з його штучними цінностями, пошук комфортного середовища для життя та спілкування. Економічний підхід дозволяє побачити переваги спрощення способу життя через призму зниження рівня матеріального споживання та підвищення економічної культури людини, що відповідно має вплив на зменшення надмірного виробництва товарів та ощадливе використання ресурсів. Дауншифтинг з боку політичного підходу є обдуманим політичним вибором антиконсумеристичного стилю життя, формою протесту проти політики надмірного споживання ресурсів, відмова від належності до певної соціальної або політичної культури тощо. Екологічний підхід вбачає в дауншифтингу відхід від непомірного матеріального споживання і позитивний вплив на місцеве довкілля та глобальне середовище загалом, піклування про власне здоров'я.

Формами дауншифтингу, які представлені у моделі (див. рис. 1), є варіації цього явища, які можна класифікувати за певними ознаками, що представлені у табл. 2.

Що стосується типів людей, які обирають дауншифтинг, то їх типи в моделі представити таким чином: 1) власне дауншифтери, тобто ті, хто вирішили змінити роботу, усвідомлено пішли на зниження доходу в обмін на більшу кількість вільного часу; 2) прихильники радикального спрощення способу життя, тобто ті, хто зневірилися у своїй діяльності і вирішили все залишити; 3) учасники руху за просте життя, які мають певні переконання, зазвичай, достатньо сталі й сформовані, поборники певної системи (пошук духовності або екопоборники); 4) люди, які вирішили взагалі відмовитися від усіх благ цивілізації та оселитися в безлюдних, віддалених місцях (пустельники); 5) вимушені дауншифтери, тобто ті, хто змінив стиль життя під тиском зовнішніх обставин (стан здоров'я, сімейні обставини, переїзд до іншої країни у пошуках заробітку та ін.); фрігани, люди, які надають перевагу відмові від купівлі нових товарів через небажання фінансового інвестування і підтримки корпорацій та користуються вживаними речами і продуктами з протермінованою придатністю споживання.

Table 2. Combination of categories and forms of downshifting

Таблиця 2. Поєднання категорій і форм дауншифтингу

Category Категорія	Form Форми
Change of lifestyle Зміна способу життя	Full Partial Повний Частковий
Duration period Період тривалості	Constant Temporary Charity Постійний Тимчасовий Благодійність
National features Національні особливості	Forced Peasant philosophy Exotic Travel downshifting Вимушений Хуторянська філософія Екзотичний Тревел-дауншифтинг
Direction Напрямок	Voluntary simplicity Spiritual Ecological Consumer Life Career Добровільне спрощення Духовний Екологічний Споживацький Життєвий Кар'єрний
Self-employment option Варіант самозайнятості	Backtrack Career stagnation Career change Escapism (change of residence) Бектрек Кар'єрний застій Зміна кар'єри Ескапізм (зміна місця мешкання)

downshifting, which specifically refers to changes in work that does not bring satisfaction or is too tiring and this usually involves a change from a financially profitable but stressful career to a less stressful and less paid, but more satisfying career. A person realizes that it is better to work in order to live, and not to live in order to work all the time.

So, the conditions of the 2019-2021 COVID-19 pandemic, and then the introduction of martial law in Ukraine, the comprehensive support of our

Загальне уповільнення темпу життя або дауншифтинг є самостійним вибором людини, який може реалізуватися у декількох напрямках, але найбільш поширеними є такі тенденції: по-перше, дауншифтинг споживання, що передбачає перегляд споживацьких звичок на користь менших витрат на матеріальні товари (від маленьких товарів (одяг, їжа) до великих покупок (будинки, автомобіль, подорожі), або позбавлення непотрібних матеріальних речей, які заважають повноцінному життю. Формою цього напрямку є переосмислення витрат на користь більш якісних товарів, замість дешевих, неякісних, але у більшій кількості. Також, можна вважати формою цього напрямку купівлю органічних продуктів харчування або підтримка місцевого фермерського сектору. По-друге, дауншифтинг спостерігається у зміні способу життя, що відображається на якості проведення вільного часу, замість його витрати на лінощі та інтернет-серфінг та зменшення тривалості робочого дня. Це дає можливість проводити більше часу з сім'єю та друзями, насолоджуватися хобі, інтересами, більше займатися спортом або іншою діяльністю, яка зменшує стрес. По-третє, кар'єрний дауншифтинг, що саме стосується змін у роботі, яка не приносить задоволення або занадто виснажлива і це, зазвичай, передбачає зміну фінансово вигідної, але стресової кар'єри на менш напружену та менш високооплачувану, але більш повноцінну. Людина усвідомлює, що краще працювати, щоби жити, а не жити, для того щоб увесь час працювати.

Отже, умови пандемії COVID-19 2019-2021 рр., а потім і впровадження воєнного стану в Україні, всебічна підтримка нашої країни по всьому світу, надали людству ще одну можливість переоцінити життєві цінності і визначити особисті пріоритети. Це призвело до того, що більшість свідомих громадян більше часу проводять вдома, використовують форми дистанційної роботи та навчання, менше часу витрачають на шопінг та розваги. Тобто відбувається вимушене зниження темпу життя і пошук альтернативних шляхів досягнення успіху, свідоме скорочення споживання не лише заради стійкості буття, а й для власного

country around the world, gave humanity another opportunity to reassess life values and determine personal priorities. This led to the fact that the majority of conscious citizens spend more time at home, use forms of distant work and learning, and spend less time on shopping and entertainment. This means the forced slowing of the pace of life and the search for alternative ways to achieve success, a conscious reduction in consumption not only for the sake of sustainability but also for one's own spiritual and mental health. This is the trait of another form of downshifting – Voluntary Simplicity, which involves all three aspects of sustainability – social, economic, and environmental taking into account during consumption (Elgin, 1993).

As the researchers note, there is some difference between these directions. The act of downshifting is more closely aligned with choosing to reduce income and consumption in an effort to increase one's quality of life (e.g., reduce stress and spend more time with family. <...> Whereas voluntary simplicity implies a more encompassing lifestyle change, which typically includes the pursuit of inner or spiritual growth and 'strong' environmental values. Downshifting is, thus, better thought as a common step an individual may take towards voluntary simplicity" (Aidar and Daniels, 2020).

Using this model, downshifter aim to use products and services that satisfy their main needs and lead to a better quality of life, limiting the usage of natural resources, toxic substances and waste emissions, and pollutants throughout their lifecycle to save the planet for future generations (Balsa-Budai et al., 2019). It is known that this way of life inspires a person to simple living, to feel eco-awareness to nature, and to desire to create living and working conditions that promote the realization of higher human psychological and spiritual potential, creating a harmonious society and achieving success.

As for a number of theoretical studies of this phenomenon, research on downshifting in general is carried out by scientists in such areas as: 1) determination of historical and socio-economic prerequisites for the emergence and spread of downshifting; 2) development of strategies or types of downshifting; 3) identification of drives

духовного та психічного здоров'я. Це вже є ознакою іншої форми дауншифтингу – добровільного спрощення (Voluntary Simplicity), яке передбачає урахування під час споживання всіх трьох аспектів стійкості – соціального, економічного та екологічного (Elgin, 1993). Як зазначають дослідники, є деяка відмінність між цими напрямками. "Акт переходу на дауншифтинг тісніше пов'язаний із вибором зменшити дохід і споживання з метою покращення якості життя (наприклад, зменшити стрес і проводити більше часу з родиною). У той час як добровільне спрощення передбачає більш масштабну зміну способу життя, яка зазвичай включає прагнення до внутрішнього або духовного зростання та "сильні" екологічні цінності". Таким чином, дауншифтинг краще розглядати як звичайний крок, який людина може зробити до добровільного спрощення (Aidar and Daniels, 2020).

Послугуючись цією моделлю, дауншифтери прагнуть використовувати продукти та послуги, які задовольняють їхні основні потреби та призводять до кращої якості життя, обмежуючи використання природних ресурсів, отруйних речовин та викидів відходів, забруднюючих речовин протягом усього їхнього життєвого циклу, щоб не загрожувати потребам майбутніх поколінь (Balsa-Budai et al., 2019). Як відомо, такий спосіб життя надихає людину на ощадливе споживання, екологічне ставлення до навколишнього середовища, бажання створити такі умови життя та праці, які сприяють самореалізації вищого людського психологічного та духовного потенціалу, створення гармонійного суспільства та досягнення успіху.

Що стосується низки теоретичних досліджень цього феномену, то вивчення дауншифтингу взагалі ученими здійснюється у таких сферах, як: 1) визначення історичних і соціально-економічних передумов виникнення та розповсюдження дауншифтингу; 2) розробка стратегій або типів дауншифтингу; 3) визначення мотивів, які сприяють кардинальним змінам у професійній і особистісній самореалізації; 4) визначення соціальних груп тих людей, які обирають для себе такий стиль життя, і створення опису їхнього профілю.

Theoretical and Methodological Model of Downshifting as an Alternative Resource of Self-Realization of a Successful Person in Dimensions of Social Transformations

that contribute to radical changes in professional and personal self-realization; 4) definition of social groups of those people who choose such a lifestyle for themselves, and creation of a description of their profile.

Discussion

Let us move on to the discussion in the context of the implementation of the theoretical and methodological model of downshifting. Undoubtedly, the central definition is that downshifting is a transformational process that involves changing the culture of consumption, giving up material and economic benefits in favour of the development of spiritual values, and harmony in the soul and body (Etzioni, 1998: 623). The study of Australian scientists C. Hamilton and C. Breakspear (2004) allows defining four main reasons that make people choose to downshift: 1) the desire to have a more balanced life; 2) the conflict between personal and work values; 3) the desire for personal realization and 4) health problems. Nevertheless, according to this study, more often respondents mentioned the combination of these factors and the feeling of losing control over their own lives as the main reason for downshifting (Hamilton and Breakspear, 2004). However, the most common reason for downshifting is the psychological side of the employee's work activities. A person who focused their efforts on obtaining a high social status, and material well-being for a long time and having obtained all this, having achieved their goal, loses interest in life, and becomes disappointed because they cannot understand where to aim next. Introspection forces a person to look for other values in life and, thus, change their own life. A downshifter is a person who rejects a successful job with career growth but with constant stressful situations in favour of calmer work, which allows realizing their existing dreams (Kennedy et al., 2013).

Other researchers believe there are three main reasons for downshifting: the desire for a harmonious life (escape from the benefits of civilization as an attempt to return to their "Self" and their own needs); internal exhaustion of the body due to deep frustration with career races; deteriorating health and, as a result,

Дискусія

Перейдемо до дискусії у контексті реалізації теоретико-методологічної моделі дауншифтингу. Безумовно, центральним є визначення, що дауншифтинг – це трансформаційний процес, який передбачає зміну культури споживання, відмову від матеріально-економічних благ на користь розвитку духовних цінностей, гармонії в душі й тілі (Etzioni, 1998: 623). Дослідження австралійських учених К. Гамільтон і К. Брейкспір (2004) дають змогу виокремити чотири основні причини, які спонукають людей обирати дауншифтинг: 1) бажання мати більш збалансоване життя; 2) протиріччя між особистими цінностями й цінностями роботи; 3) прагнення до особистої самореалізації і 4) проблеми зі здоров'ям. Але, за цими дослідженнями, частіше респонденти головною причиною дауншифтингу називали сукупність цих чинників та відчуття втрати контролю над власним життям (Hamilton and Breakspear, 2004). Проте найбільш поширеною причиною дауншифтингу є психологічна сторона трудової діяльності працівника. Людина, яка тривалий час спрямовувала свої зусилля на отримання достатньо високого соціального статусу, матеріального благополуччя й, здобувши все це, досягнувши своєї мети, втрачає зацікавленість до життя, розчаровується, тому що не може зрозуміти, куди ж прагнути далі. Самоаналізування змушує людину шукати інші цінності в житті й, у такий спосіб, змінювати власне життя. Дауншифтер – це людина, яка відмовляється від успішної роботи з кар'єрним ростом, але з постійними стресовими ситуаціями на користь більш спокійної роботи, яка дає змогу втілити існуючі мрії (Kennedy et al., 2013). Інші дослідники вважають, що є три основні причини дауншифтингу: прагнення до гармонійного життя (втеча від благ цивілізації як спроба повернутися до свого "Я" і власних потреб); внутрішнє виснаження організму внаслідок глибокого розчарування від кар'єрних перегонів; погіршення здоров'я і, як наслідок, переоцінка цінностей. Ще однією причиною може бути – авантюризм або жага пригод, оскільки найчастіше в сучасних людей немає можливості насолодитися

reassessment of values. One more reason could be the desire for adventure, because most often modern people do not have the opportunity to enjoy a carefree life in their youth, and at some point, they have a crisis: they feel that life is passing by, and they did not have time to enjoy it. In such a situation, some find a way to realize themselves in something other than a career, while someone completely changes their life, becomes a downshifter and, in this way, tries to make up for lost time (Zaritska, 2014). M. Aleksandrova (2018) mentions such reasons as “the desire to control one’s own life and the desire for a meaningful existence”, explaining that they are interdependent and complement each other. The mentioned studies confirm the main dimensions of our model about the most common reasons for downshifting, among which the desire to change life due to dissatisfaction with the situation and the reassessment of values due to health problems dominate.

Within the framework of the psychological approach, it is emphasized that downshifting is increasingly considered as an alternative way to achieve success. Research showed that by rejecting the frantic tempo of life, material values, and career achievements as life priorities, downshifters build their own paradigm of achievements, at the same time they do not deny the value of success, they look for alternative ways to achieve it, switching to building a social career, creating or strengthening family ties, finding oneself in art or hobbies (Osikominu and Bocken, 2020).

Researchers A. Maksymenko and R. Teslyuk (2015) believe that the problem of improving the quality of life concerns not so much the accumulation of material goods, career and professional growth, but the satisfaction of psychological needs, the development of spiritual values (Maksymenko, Teslyuk, 2015). Many studies show that people are encouraged to reconsider their lifestyle and become a downshifter by the inner drive of finding their own “Self”, self-improvement and development of spiritual values. H. Cherrier’s (2002) analysis, based on a literature review, questionnaires, and in-depth interviews, showed that personal development (along with “self-determination” and “re-evaluation of attitudes toward money”) is

безтурботним життям у юнацькому періоді, і в якийсь момент у них настає криза: з’являється відчуття, що життя проходить, а вони нічого не встигли спробувати. У такій ситуації деякі знаходять спосіб самореалізуватися в чомусь, окрім кар’єри, а хтось повністю змінює своє життя, стає дауншифтером і, в такий спосіб, намагається надолужити згаяне (Заріцька, 2014). М. Александрова (2018) наводить такі причини, як “прагнення до контролю над власним життям та тяжіння до осмисленого існування”, пояснюючи, що вони взаємозалежні і доповнюють одна іншу. Згадані дослідження підтверджують основні виміри нашої моделі про найбільш поширені причини дауншифтингу, серед яких домінує бажання змінити життя внаслідок незадоволення ситуацією й переоцінка цінностей через проблеми зі здоров’ям.

Акцентуємо, що в межах психологічного підходу все частіше дауншифтинг розглядають як альтернативний спосіб досягнення успіху. Дослідження показують, що відмовляючись від шаленого темпоритму життя, матеріальних цінностей, кар’єрних досягнень як життєвих пріоритетів, дауншифтери вибудовують власну парадигму досягнень, вони водночас не знижують цінності успіху, шукають альтернативні шляхи його досягнення, перемикаючись на побудову соціальної кар’єри, створення або укріплення родинних зв’язків, пошуку себе в мистецтві або хобі (Osikominu and Bocken, 2020). Дослідники А. Максименко і Р. Теслюк (2015) вважають, що проблема поліпшення якості життя стосується не стільки накопичення матеріальних благ, кар’єрного та професійного зростання, скільки задоволення психологічних потреб, розвитку духовних цінностей (Максименко, Теслюк, 2015). Багато досліджень свідчать, що внутрішній мотив пошуку власного “Я”, самовдосконалення і розвитку духовних цінностей спонукає людей переглянути свій спосіб життя та стати дауншифтером. Аналізування Х. Черрієра (2002) засноване на огляді літератури, анкетах і глибинних інтерв’ю, показало, що особистісний розвиток (разом із “самовизначенням” і “переоцінкою ставлення до грошей”) є одним із визначальних мотивів дауншифтингу (Cherrier, 2002),

Theoretical and Methodological Model of Downshifting as an Alternative Resource of Self-Realization of a Successful Person in Dimensions of Social Transformations

one of the main drives for downshifting (Cherrier, 2002). It does not contradict the key aspects of our model. Intrinsic growth can underlie core values, acting as a drive for reducing material accumulation, achieving self-sufficiency, and increased concern for the environment (Elgin, 1993). The researcher's opinion that the purpose of downshifting is to free oneself from the external and create a psychological and spiritual space for growth is shared.

Social transformations of recent times have influenced people's outlook, showing true values for everyone. First, in the conditions of the COVID-19 pandemic, and then under martial law, many Ukrainians and residents of other countries realized that success does not lie in material wealth (which can be lost at any moment), but in the ability to feel happy, and safe and close to your loved ones and relatives. Therefore, the relevance of other ways of life has appeared, apart from consumerist pragmatic tendencies. In this case, the phenomenon of downshifting becomes an interesting alternative model of success, which emphasizes the importance of cultural, spiritual and moral values and calls for a reassessment of the priorities of modern life. The theoretical and methodological model of downshifting proposed by the authors is an attempt to present downshifting as a systemic phenomenon that has gained momentum recently and offers a way out of a long-term stressful situation, which is especially relevant during wartime. The presented model is a road map for overcoming the negative consequences of modern life, where the main structural elements are indicated, the purpose of which is to define and classify the forms of alternative lifestyle practices. For the first time, it was analyzed and determined the main content parameters of downshifting components, which model the achievement of success taking into account personal identity.

The use of the model provides an idea not just about exiting the life race or reducing the speed of career growth, but, first of all, about the ways of opening new horizons, changing not only professional activity but also lifestyle and world perception. The downshifting model combined the necessary incentives for transformation: a new attitude to work, to everyday life, to success,

що не протирічить ключовим аспектам нашої моделі. Внутрішнє зростання може лежати в основі основних цінностей, діючи як мотив для зменшення матеріального накопичення, досягнення самодостатності та підвищеної стурбованості навколишнім середовищем (Elgin, 1993). Поділяємо думку дослідника, що мета дауншифтингу полягає в тому, щоби звільнитися від зовнішнього і створити психологічний та духовний простір для зростання.

Суспільні трансформації останніх часів вплинули на світогляд людей, показуючи істинні цінності для кожного. Спочатку в умовах пандемії COVID 19, а потім воєнного стану багато українців та мешканців інших країн усвідомили, що успіх полягає не в матеріальних статках (яких можна лишитися у будь-яку мить), а в можливості відчувати себе щасливим, у безпеці й поруч зі своїми близькими та рідними. Тому постає питання актуальності інших способів життя, окрім споживацьких прагматичних тенденцій. У цьому випадку цікавою альтернативною моделлю успіху стає явище дауншифтингу, яке підкреслює значущість культурно-духовних та моральних цінностей і закликає до переоцінки пріоритетів сучасного життя. Запропонована авторська теоретико-методологічна модель дауншифтингу є спробою представити дауншифтинг як системне явище, що набирає обертів останнім часом та пропонує вихід із довготривалої стресової ситуації, що особливо актуально під час війни. Подана модель – це дорожня карта подолання негативних наслідків сучасного життя, де вказано основні структурні елементи, метою яких є визначення та класифікація форм альтернативних стилей життя практик. Уперше проаналізовано та визначено основні змістові параметри компонентів дауншифтингу, які моделюють досягнення успіху з урахуванням особистісної ідентичності.

Використання моделі надає уявлення не просто про вихід із життєвих перегонів або зниження швидкості кар'єрного росту, проте, насамперед, про шляхи відкриття нових горизонтів, зміну не тільки професійної діяльності, а і способу життя та світосприйняття. Модель дауншифтингу поєднала необхідні стимули до трансформації: нове ставлення до праці, до

to mobility, to nature, the formation of one's own individual values, and a conscious, voluntary decision to change one's life.

So, the attitude towards downshifters is ambiguous and causes many discussions, but the main thing is that a person who dared to change their lifestyle feels happy and fulfilled, which is a manifestation of success.

Conclusions

The theoretical and methodological analysis, systematization and generalization of the downshifting phenomenon made it possible to state that the studied phenomenon is a resource of self-realization of human success, a repeated desire for human self-realization in changed conditions, taking into account a greater number of important terms and factors for it.

The phenomenon of downshifting combined a new attitude to work, to everyday life, to success, to mobility, to the formation of one's own individual values, a conscious, voluntary desire to self-realize changes in one's life. It is justified that the attitude towards downshifters is ambiguous and causes many discussions, but the important thing is that a person who dared to change their lifestyle feels happy and self-fulfilled, which is a manifestation of success.

It has been found that the difficult times experienced by the modern generation, caused first by the COVID-19 pandemic, then by the war, by unstable economic conditions, are a test for social and moral values and a unique opportunity to rethink existence for the sake of positive changes in the future.

It has been established and proven that downshifting is a resource for the self-realization of a successful person, one of the options for getting out of a difficult life situation. This is a lifestyle that goes beyond "ordinary", and "normal" in the understanding of modern society and can bring great benefits to humanity. This is not just an exit from life's race or a decrease in the speed of career growth; it is, first of all, the opening of new horizons, a change not only in professional activity, but also in lifestyle and worldview.

It is summarized that the results of the theoretical and methodological research have significant scientific facts in the dimensions of the self-

повсякденності, до успіху, до мобільності, до природи, формування власних індивідуальних цінностей, усвідомлене, добровільне рішення змінити своє життя.

Отже, ставлення до дауншифтерів є неоднозначним та викликає багато дискусій, але головне те, що людина, яка наважилася змінити спосіб життя, відчуває себе щасливою й реалізованою, що і є проявом успіху.

Висновки

Теоретико-методологічне аналізування, систематизація й узагальнення феномену дауншифтингу дозволили констатувати, що досліджуваний феномен є ресурсом самореалізації успіху людини, повторним прагненням до самореалізації людини у змінених умовах з урахуванням більшої кількості важливих для неї умов і чинників.

Феномен дауншифтингу поєднав нове ставлення до праці, до повсякденності, до успіху, до мобільності, до формування власних індивідуальних цінностей, усвідомлене, добровільне прагнення самореалізації змін у своєму житті. Обґрунтовано, що ставлення до дауншифтерів є неоднозначним та викликає багато дискусій, але, важливо те, що людина, яка наважилася змінити спосіб життя, відчуває себе щасливою й самореалізованою, що і є проявом успіху.

З'ясовано, що важкі часи, які переживає сучасне покоління, зумовлені спочатку пандемією COVID-19, потім війною, нестабільними економічними умовами, є випробуванням для суспільних та моральних цінностей і унікальною можливістю переосмислення буття заради позитивних змін у майбутньому.

Констатовано і доказано, що дауншифтинг є ресурсом самореалізації успішної людини, одним із варіантів виходу зі складної життєвої ситуації. Це стиль життя, який виходить за межі "звичайного", "нормального" в розумінні сучасного суспільства і може принести неабияку користь людству. Це не просто вихід із життєвих перегонів або зниження швидкості кар'єрного росту, це, насамперед, відкриття нових горизонтів, зміна не тільки професійної діяльності, а і способу життя та світосприйняття.

Узагальнено, що результати теоретико-методологічного дослідження мають значущі наукові факти у вимірах самореалізації особистості, розкриття її потенціалу, успішності людини у вимірах суспільних трансформацій,

**Theoretical and Methodological Model of Downshifting
as an Alternative Resource of Self-Realization
of a Successful Person in Dimensions
of Social Transformations**

realization of an individual, the disclosure of their potential, the success of a person in the dimensions of social transformations, which will have scientific value. The obtained scientific facts can be useful to researchers in the field of psychology of personal growth.

References

Aidar, L., & Daniels, P. (2020). A critical review of voluntary simplicity: Definitional inconsistencies, movement identity and direction for future research. *The Social Science Journal*, 1–14. <https://doi.org/10.1080/03623319.2020.1791785>

Aleksandrova, M. (2018). Daunshyftynh yak poshuk "srodnosti" v suchasnomu sotsiokul'turnomu prostori Ukrayiny [Downshifting as a search for "kinship" in the modern socio-cultural space of Ukraine]. *Kul'tura Ukrayiny – Culture of Ukraine*, 62, 1141–149. <https://doi.org/10.31516/2410-5325.062.15>

Balsa-Budai, N., Kiss, M., Kovács, B., & Szakály, Z. (2019). Attitudes of Voluntary Simplifier University Students in Hungary. *Sustainability*, 11(6), 1802. <https://doi.org/10.3390/su11061802>

Blynova, O., Derevianko, S., Ivanova, O., Popovych, I., & Estay Sepulveda, J. G. (2022). Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*, 29, 88–106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>

Bocheliuk, V. Y., Zavatska, N. Y., Bokhonkova, Y. O., Toba, M. V., & Panov, N. S. (2020). Emotional Burnout: Prevalence Rate and Symptoms in Different Socio-Professional Group *Journal of Intellectual Disability – Diagnosis and Treatment*, 1, 33–40 <https://doi.org/10.6000/2292-2598.2020.08.01.5>

Breathnach, S. Ban trends; Living in a lower gear: downshifting. Redefining success in the '90s. *Washington Post*. 1991. <https://www.washingtonpost.com/archive/lifestyle/1991/12/31/trends/2f4eb6e9-361f-43bd-8521-7d11200516ed/>

Cambridge Dictionary of American English (CDAE). Cambridge: Cambridge University Press. 2006. <https://dictionary.cambridge.org/>

Cherrier, H. (2002). Drifting away from the consumption spiral: Trait aspects of voluntary simplicity. *AP-Asia Pacific Advances in Consumer Research*, 5, 280–281. <https://www.acrwebsite.org/volumes/11815/volumes/ap05/AP-05/full>

Eimermann, M., Lindgren, U., & Lundmark, L. (2021). Nuancing Holistic Simplicity in Sweden: A Statistical Exploration of Consumption, Age and Gender. *Sustainability*, 13(15), 8340. <https://doi.org/10.3390/su13158340>

Elgin, D. (1993). Voluntary Simplicity: Toward a Way of Life That Is Outwardly Simple, Inwardly Rich; Quill (*William Morrow and Company*): New York: USA. <https://dokumen.tips/documents/voluntary-simplicity-toward-a-way-of-life-that-is-outwardly-simple-inwardly.html>

Etzioni, A. (1998). Introduction: Civic Repentance. *American Behavioral Scientist*, 41(6), 764–767. <https://doi.org/10.1177/0002764298041006002>

що матиме наукову цінність. Отримані наукові факти можуть бути корисні дослідникам у галузі психології особистісного зростання.

Список використаних джерел

Aidar L., Daniels P. A critical review of voluntary simplicity: Definitional inconsistencies, movement identity and direction for future research. *The Social Science Journal*. 2020. P. 1-14. <https://doi.org/10.1080/03623319.2020.1791785>

Александрова М. Дауншифтинг як пошук "сродності" в сучасному соціокультурному просторі України. *Культура України*. 2018. № 62. С. 1141-149. <https://doi.org/10.31516/2410-5325.062.15>

Balsa-Budai N., Kiss M., Kovács B., Szakály Z. Attitudes of Voluntary Simplifier University Students in Hungary. *Sustainability*. 2019. Vol. 11(6). P. 1802. <https://doi.org/10.3390/su11061802>

Blynova O., Derevianko S., Ivanova O., Popovych I., Estay Sepulveda J. G. Professional relevance of potential labor emigrants. *Revista Notas Históricas y Geográficas*. 2022. Vol. 29. P. 88-106. <https://www.revistanotashistoricasygeograficas.cl/index.php/nhyg/article/view/435>

Bocheliuk V. Y., Zavatska N. Y., Bokhonkova Y. O., Toba M. V., Panov N. S. Emotional Burnout: Prevalence Rate and Symptoms in Different Socio-Professional Group *Journal of Intellectual Disability – Diagnosis and Treatment*. 2020. Vol. 1. P. 33-40 <https://doi.org/10.6000/2292-2598.2020.08.01.5>

Breathnach S. Ban trends; Living in a lower gear: downshifting. Redefining success in the '90s. *Washington Post*. 1991. <https://www.washingtonpost.com/archive/lifestyle/1991/12/31/trends/2f4eb6e9-361f-43bd-8521-7d11200516ed/>

Cambridge Dictionary of American English (CDAE). Cambridge: Cambridge University Press. 2006. <https://dictionary.cambridge.org/>

Cherrier H. Drifting away from the consumption spiral: Trait aspects of voluntary simplicity. *AP-Asia Pacific Advances in Consumer Research*. 2002. Vol. 5. P. 280–281. <https://www.acrwebsite.org/volumes/11815/volumes/ap05/AP-05/full>

Eimermann M., Lindgren U., Lundmark L. Nuancing Holistic Simplicity in Sweden: A Statistical Exploration of Consumption, Age and Gender. *Sustainability*. 2021. Vol. 13(15), P. 8340. <https://doi.org/10.3390/su13158340>

Elgin D. Voluntary Simplicity: Toward a Way of Life That Is Outwardly Simple, Inwardly Rich; Quill (*William Morrow and Company*): New York: USA. 1993. <https://dokumen.tips/documents/voluntary-simplicity-toward-a-way-of-life-that-is-outwardly-simple-inwardly.html>

Etzioni A. Introduction: Civic Repentance. *American Behavioral Scientist*. 1998. Vol. 41(6). P. 764-767. <https://doi.org/10.1177/0002764298041006002>

- Halian, A., Halian, I., Popovych, I., Zavatskyi, Y., Semenov, O., & Semenova, N. (2021). Stress Resistance in the Situation of Uncertainty as a Factor of Development of Adaptive Ability of Medical Personnel. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 12(1), 251–264. <https://doi.org/10.18662/brain/12.1/181>
- Hamilton, C., & Breakspear, C. (2004). Getting a life: understanding the downshifting phenomenon in Australia. *Discussion Paper*, 62. <https://australiainstitute.org.au/report/getting-a-life-understanding-the-downshifting-phenomenon-in-australia/>
- Hamilton, C., & Mail, E. (2003). Downshifting in Australia. A sea-change in the pursuit of happiness. *The Australia Institute Discussion Paper*, 50. <https://australiainstitute.org.au/report/downshifting-in-australia-a-sea-change-in-the-pursuit-of-happiness/>
- Kennedy, E. H., Krahn, H., & Krogman, N. T. (2013). Downshifting: An Exploration of Motivations, Quality of Life, and Environmental Practices. *Sociological Forum*, 28(4), 764–783. <http://www.jstor.org/stable/43653917>
- Klaver, J. S., & Lambrechts, W. (2021). The Pandemic of Productivity: A Narrative Inquiry into the Value of Leisure Time. *Sustainability*, 13, 6271. <https://doi.org/10.3390/su13116271>
- Kozmenko, O., Popovych, I., Arbeláez-Campillo, D. F., Rojas-Bahamón, M. J., & Volchenko, L. (2022). Structural and functional model of the successful person training in USA colleges and universities. *Amazonia Investiga*, 11(55), 143–155. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.55.07.15>
- Lindsay, J., Lane, R., & Humphery, K. (2020). Everyday life after downshifting: Consumption, thrift, and inequality. *Geographical Research*, 3, 1–14. <https://doi.org/10.1111/1745-5871.12396>
- Maksymenko, A., & Teslyuk, R. (2015). Daunshyftynh yak mihratsiynе yavyshe: ukrayins'kyi kontekst [Downshifting as a migration phenomenon: the Ukrainian context]. *Psycholohiya i suspil'stvo – Psychology and society*, 2, 102–106. <http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3074/1/%d0%9c%d0%b0%d0%ba%d1%81%d0%b8%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%20%d0%90..pdf> [In Ukrainian].
- Nelson, M. R., Rademacher, M. A., & Paek, H-J. (2007). Downshifting Consumer = Upshifting Citizen? An Examination of a Local Freecycle Community. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*, 611(1), 141–156. <https://doi.org/10.1177/0002716206298727>
- Nuga, M., Eimermann, M., & Hedberg, Ch. (2023). Downshifting towards voluntary simplicity: the process of reappraising the local. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*. <https://doi.org/10.1080/04353684.2023.2211600>
- Osikominu, J., & Bocken, N. (2020). A Voluntary Simplicity Lifestyle: Values, Adoption, Practices and Effects. *Sustainability*, 12(5), 1903. MDPI AG. <https://doi.org/10.3390/su12051903>
- Plokhikh, V., Popovych, I., Zavatska, N., Losiyevska, O., Zinchenko, S., Nosov, P., & Aleksieieva M. (2021). Time Synthesis in Organization of Sensorimotor
- Halian A., Halian I., Popovych I., Zavatskyi Y., Semenov O., Semenova N. Stress Resistance in the Situation of Uncertainty as a Factor of Development of Adaptive Ability of Medical Personnel. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2021. Vol. 12(1). P. 251-264. <https://doi.org/10.18662/brain/12.1/181>
- Hamilton C., Breakspear C. Getting a life: understanding the downshifting phenomenon in Australia. *Discussion Paper*. 2004. Vol. 62. <https://australiainstitute.org.au/report/getting-a-life-understanding-the-downshifting-phenomenon-in-australia/>
- Hamilton C., Mail E. Downshifting in Australia. A sea-change in the pursuit of happiness *The Australia Institute Discussion Paper*. 2003. Vol. 50. <https://australiainstitute.org.au/report/downshifting-in-australia-a-sea-change-in-the-pursuit-of-happiness/>
- Kennedy E. H., Krahn H., Krogman N. T. Downshifting: An Exploration of Motivations, Quality of Life, and Environmental Practices. *Sociological Forum*. 2013. Vol. 28(4). P. 764-783. <http://www.jstor.org/stable/43653917>
- Klaver J. S., Lambrechts W. The Pandemic of Productivity: A Narrative Inquiry into the Value of Leisure Time. *Sustainability*, 2021. Vol. 13. P. 6271. <https://doi.org/10.3390/su13116271>
- Kozmenko O., Popovych I., Arbeláez-Campillo D. F., Rojas-Bahamón M. J., Volchenko L. Structural and functional model of the successful person training in USA colleges and universities. *Amazonia Investiga*. 2022. Vol. 11(55). P. 143-155. <https://doi.org/10.34069/AI/2022.55.07.15>
- Lindsay J., Lane R., Humphery K. Everyday life after downshifting: Consumption, thrift, and inequality. *Geographical Research*. 2020. Vol. 3. P. 1–14. <https://doi.org/10.1111/1745-5871.12396>
- Максименко А., Теслюк Р. Дауншифтинг як міграційне явище: український контекст. *Психологія і суспільство*. 2015. Вип. 2. С. 102-106. <http://dSPACE.wunu.edu.ua/bitstream/316497/3074/1/%d0%9c%d0%b0%d0%ba%d1%81%d0%b8%d0%bc%d0%b5%d0%bd%d0%ba%d0%be%20%d0%90..pdf>
- Nelson M. R., Rademacher M. A., Paek H-J. Downshifting Consumer = Upshifting Citizen? An Examination of a Local Freecycle Community. *The ANNALS of the American Academy of Political and Social Science*. 2007. Vol. 611(1). P. 141-156. <https://doi.org/10.1177/0002716206298727>
- Nuga M., Eimermann M., Hedberg Ch. Downshifting towards voluntary simplicity: the process of reappraising the local, *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*. 2023. <https://doi.org/10.1080/04353684.2023.2211600>
- Osikominu J., Bocken N. A Voluntary Simplicity Lifestyle: Values, Adoption, Practices and Effects. *Sustainability*. 2020. Vol. 12(5). 1903. MDPI AG. <https://doi.org/10.3390/su12051903>
- Plokhikh V., Popovych I., Zavatska N., Losiyevska O., Zinchenko S., Nosov P., Aleksieieva M. Time

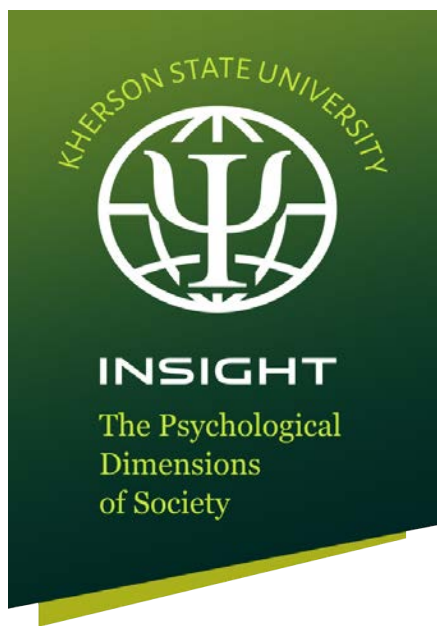

**Theoretical and Methodological Model of Downshifting
as an Alternative Resource of Self-Realization
of a Successful Person in Dimensions
of Social Transformations**

- Action. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*, 12(4), 164–188. <https://doi.org/10.18662/brain/12.4/243>
- Popovych, I., Borysiuk, A., Semenov, O., Semenova, N., Serbin, I., & Reznikova, O. (2022a). Comparative analysis of the mental state of athletes for risk-taking in team sports. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(4), 848–857. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.04107>
- Popovych, I., Halian, I., Lialiuik, G., Chopyk, R., Karpenko, Ye., & Melnyk, Yu. (2022b). Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(7), 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych, I., Hoi, N., Koval, I., Vorobel, M., Semenov, O., Semenova, N., & Hrys, A. (2022c). Strengthening of student youth's mental health using play sports. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(6), 1384–1395. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.06174>
- Popovych, I., Kurova, A., Koval, I., Kazibekova, V., Maksymov, M., & Huzar, V. (2022d). Interdependence of emotionality, anxiety, aggressiveness and subjective control in handball referees before the beginning of a game: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(3), 680–689. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.03085>
- Prokhorenko, L., Popovych, I., Sokolova, H., Chumaieva, Yu., Kosenko, Yu., Razumovska, T., & Zasenka V. (2023). Gender differentiation of self-regulating mental states of athletes with disabilities: comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*, 23(2), 349–359. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.02042>
- Ryff, C. D. (2018). Well-being with soul: Science in pursuit of human potential. *Perspectives on Psychological Science*, 13(2), 242–248. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29592644/>
- Saltzman, A. (1991). *Downshifting: Reinventing Success on a Slower Track*. New York: Harper Collins. https://catalog.library.vanderbilt.edu/discovery/fulldisplay/alma991011190459703276/01VAN_INST:vanui
- Shi, D. E. (1985). *The simple life: plain living and high thinking in American culture*. New York: Oxford. <https://nationalhumanitiescenter.org/fellows-book/the-simple-life-plain-living-and-high-thinking-in-american-culture/>
- Walther, C. S., Sandlin J. A., & Wuensch K. (2016). Voluntary Simplifiers, Spirituality, and Happiness. *Humanity & Society*, 40(1), 22–42. <https://doi.org/10.1177/0160597614565698>
- Zaritska, N. Yu. (2014). Daunshyftinh: ukrayin'sky variant [Downshifting: the Ukrainian version]. Aktual'ni problemy sotsiologiyi, psykholohiyi, pedahohiky – *Actual problems of sociology, psychology, pedagogy*, 15, 59–66. https://www.soc.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob15_59.pdf
- Synthesis in Organization of Sensorimotor Action. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2021. Vol. 12(4). P. 164–188. <https://doi.org/10.18662/brain/12.4/243>
- Popovych I., Borysiuk A., Semenov O., Semenova N., Serbin I., Reznikova O. Comparative analysis of the mental state of athletes for risk-taking in team sports. *Journal of Physical Education and Sport*, 2022a. Vol. 22(4). P. 848–857. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.04107>
- Popovych I., Halian I., Lialiuik G., Chopyk R., Karpenko Ye., Melnyk Yu. Research of young female handball players' self-actualizing mental states. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022b. Vol. 22(7). P. 1599–1607. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.07201>
- Popovych I., Hoi N., Koval I., Vorobel M., Semenov O., Semenova N., Hrys A. Strengthening of student youth's mental health using play sports. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022c. Vol. 22(6). P. 1384–1395. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.06174>
- Popovych, I., Kurova, A., Koval, I., Kazibekova, V., Maksymov, M., Huzar, V. Interdependence of emotionality, anxiety, aggressiveness and subjective control in handball referees before the beginning of a game: a comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022d. Vol. 22(3). P. 680–689. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.03085>
- Prokhorenko L., Popovych I., Sokolova H., Chumaieva Yu., Kosenko Yu., Razumovska T., Zasenka V. Gender differentiation of self-regulating mental states of athletes with disabilities: comparative analysis. *Journal of Physical Education and Sport*. 2023. Vol. 23(2). P. 349–359. <https://doi.org/10.7752/jpes.2023.02042>
- Ryff C. D. Well-being with soul: Science in pursuit of human potential. *Perspectives on Psychological Science*. 2018. Vol. 13(2) P. 242–248. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/29592644/>
- Saltzman A. Downshifting: Reinventing Success on a Slower Track. New York: Harper Collins. 1991 https://catalog.library.vanderbilt.edu/discovery/fulldisplay/alma991011190459703276/01VAN_INST:vanui
- Shi D. E. The simple life: plain living and high thinking in American culture. New York: Oxford. 1985. <https://nationalhumanitiescenter.org/fellows-book/the-simple-life-plain-living-and-high-thinking-in-american-culture/>
- Walther C. S., Sandlin J. A., Wuensch K. Voluntary Simplifiers, Spirituality, and Happiness. *Humanity & Society*. 2016. Vol. 40(1), P. 22–42. <https://doi.org/10.1177/0160597614565698>
- Заріцька Н. Ю. Дауншифтинг: український варіант. *Актуальні проблеми соціології, психології, педагогіки*. 2014. Вип. 15. С. 59–66. https://www.soc.univ.kiev.ua/sites/default/files/library/elopen/actprob15_59.pdf

Юридична психологія

Legal psychology

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-14>

How to Cite (Style APA):

Okhrimenko I., Zarichanskyi O., & Zarichanska N. (2023). Comparison of Life and Meaningful Parameters of Adolescent and Young Adult Drug Addicts. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 275–294. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-14>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Охріменко І., Зарічанський О., Зарічанська Н. Порівняння життєво-змістових параметрів наркотично залежних осіб юнацького та молодіжного віку. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 275–294. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-14>

UDC [159.923-056.83-053.6:316.61]:159.9.07

Comparison of Life and Meaningful Parameters of Adolescent and Young Adult Drug Addicts

Порівняння життєво-змістових параметрів наркотично залежних осіб юнацького та молодіжного віку

Received: August 03, 2023

Accepted: October 30, 2023

Ivan Okhrimenko

Doctor of Law, Professor, Professor,
Department of legal psychology,
National Academy of Internal Affairs, Ukraine
<http://orcid.org/0000-0002-8813-5107>

Oleh Zarichanskyi

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor, Senior Researcher,
Department of problems of informational
and psychological
confrontation of the research center,
Military Institute of Taras Shevchenko
National University of Kyiv, Ukraine
olegzarvin69@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6934-9521>

Nataliia Zarichanska

Candidate of Pedagogical Sciences,
Associate Professor,
Department of methods of teaching
foreign languages,
Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State
Pedagogical University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-5636-1900>

Іван Охріменко

доктор юридичних наук, професор,
професор
кафедра юридичної психології,
Національна академія внутрішніх справ,
Україна
<http://orcid.org/0000-0002-8813-5107>

Олег Зарічанський

кандидат педагогічних наук, доцент,
старший науковий співробітник
відділ проблем інформаційно-
психологічного протидіяння науково-
дослідного центру,
Військовий інститут Київського
національного університету імені Тараса
Шевченка, Україна
olegzarvin69@gmail.com
<https://orcid.org/0000-0002-6934-9521>

Наталія Зарічанська

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент
кафедра методики навчання
іноземних мов,
Вінницький державний педагогічний
університет імені Михайла
Коцюбинського, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-5636-1900>

Abstract

The purpose of the article is to empirically investigate and compare the life and meaningful parameters of drug addicts of adolescent and young adult age. An attempt has been made to determine and compare the indicators of subjective control, functional state, and meaningful life orientations of two categories of drug addicts i. e. adolescents and young adults. The empirical basis of the research was made up of two groups of respondents who sought help at the City Addiction Clinical Hospital "Sociotherapy" (Kyiv, Ukraine): adolescent drug addicts aged 18–23 years ($n = 52$) and young adult patients aged 24–29 years ($n = 46$). **Methods:** bibliosemantic, comparative, psychological and diagnostic (valid questionnaires), method of systematic analysis and generalization, mathematical and statistical. **Results.** It has been found that youth drug addiction is a dynamic phenomenon that reveals concomitant signs of drug addicts' behavior in different age groups. Adolescents with signs of addiction demonstrate a low level of subjective control, they do not see a connection between their actions and significant events for themselves; they show monotony, which determines the behavior of searching for sources of new sensations. Instead, drug addicts of young adult age are diagnosed with a higher level of subjective control, primarily in interpersonal relationships and in the field of achievement; they have a much higher severity of fatigue. It has been proven that drug addiction makes certain adjustments to the meaningful life orientations of young people. In particular, drug addicts of young adult age (compared to adolescents) have inadequate goals in life; they strive to live for today or even yesterday. **Discussion and conclusions.** The meaningful parameters of drug addiction among adolescents and young adults have been generalized and substantiated. The differences found in the indicators of respondents' subjective control over the course and areas of their lives, which is likely to be a temptation to use drugs, have been explained. The peculiarities of the functional state of the respondents' bodies, as well as the meaningful life orientations of drug-addicted youth have been outlined.

Keywords: drug addiction, drug addicts, adolescents, young adults, mental state, addictive behavior.

Introduction

A differentiated analysis of global drug dependence allows us to identify the factors that determine the negative dynamics of this problem (van der Weele et al., 2021; Volkow et al., 2019). Socio-economic, ideological, psychological, and biomedical factors are conditionally

Анотація

Мета роботи полягає в емпіричному дослідженні й порівнянні життєво-змістових параметрів наркотично залежних осіб юнацького та молодіжного віку. Реалізовано спробу визначення та порівняння показників суб'єктивного контролю, функціонального стану та сенсожиттєвих орієнтацій двох категорій наркозалежних – юнацького і молодіжного віку. Емпіричну базу дослідження склали дві групи респондентів, які зверталися за допомогою до міської наркологічної клінічної лікарні "Соціотерапія" (Київ, Україна): наркозалежні юнацького віку 18–23 років ($n=52$) та пацієнти молодіжного віку 24–29 років ($n=46$). **Методи:** бібліосемантичний, порівняльний, психолого-діагностичний (валідні опитувальники), метод системного аналізування та узагальнення, математико-статистичний. **Результати.** З'ясовано, що наркотизм молоді є динамічним явищем, що виявляє супутні ознаки поведінки наркозалежних у різних вікових групах. Юнаки з ознаками адикції демонструють низький рівень суб'єктивного контролю, вони не вбачають зв'язку між своїми діями та значимими для себе подіями; у них проявляється монотонія, яка визначає поведінку щодо пошуку джерел нових відчуттів. Натомість, у наркозалежних молодіжного віку діагностується більш високий рівень суб'єктивного контролю, насамперед, у міжособистісних стосунках та у сфері досягнень; у них спостерігається значно більша вираженість втоми. Доведено, що наркотична залежність вносить певні корективи в сенсожиттєві орієнтації молоді. Зокрема, у наркозалежних молодіжного віку (порівняно з юнаками) встановлена неадекватність при визначенні цілей в житті; прагнення жити сьогоднішнім чи навіть учорашнім днем. **Дискусія і висновки.** Узагальнено й обґрунтовано змістові параметри наркотичної залежності представників юнацького та молодіжного віку. Пояснено з'ясовані відмінності в показниках суб'єктивного контролю респондентів за перебігом та сферами власної життєдіяльності, що ймовірно є спокусою щодо вживання наркотиків. Окреслено особливості функціонального стану організму респондентів, а також сенсожиттєві орієнтації наркозалежної молоді.

Ключові слова: наркотизація, наркозалежні, юнаки, молоді люди, психічний стан, адиктивна поведінка.

Вступ

Диференційоване аналізування світової наркотичної залежності населення дозволяє виокремити чинники, що визначають негативну динаміку такої проблеми (van der Weele et al., 2021; Volkow et al., 2019). Умовно виокремлено соціально-економічні, ідеологічні,

distinguished. One of the main reasons contributing to the spread of drug addiction and addictive behavior among young people is the easy availability of narcotic drugs, psychotropic substances, and their analogs and precursors. In general, previous empirical studies (Blum et al., 2022; Griban et al., 2020; Wang et al., 2019) show that a significant number of underage drug users indicate that drugs are relatively easy to acquire. As a result of this practice, society has faced real insecurity among young people from the expansion of narcotic substances and the spread of addictive behavior. In general, addictive behavior involves a desire to escape from reality by artificially changing one's mental state through the use of certain substances or by constantly focusing on certain activities to develop and maintain intense emotions (van der Weele et al., 2021).

A significant factor in the development of both drug addiction and other destructive phenomena in modern youth is a decrease in preventive psychological protection and a low value barrier (Costin, Roman, 2020; Ruisoto, Contador, 2019; Okhrimenko et al., 2023; Popovych et al., 2020; 2022). A minor who starts using drugs for the first time is in a peculiar socio-psychological situation that contributes to the spread of drug use: 1) massive distribution of drugs in combination with the dominant motives of curiosity and imitation among young people; 2) confusion and incompetence of teachers, social workers, parents, etc.; 3) low level of preventive work with drug users. It should be added that group activity plays a significant role in the development of youth drug use. According to scientists (Polkhovska et al., 2020; Farisco et al., 2018), the vast majority of adolescents first get involved in drug use in peer groups, trying to "keep up with their peers." They often prioritize the search for unusual sensations and experiences as their main motivation. That is why drug addiction is usually referred to as a youth problem (Rømer Thomsen, 2018).

The low level of public awareness about drug prevention and the limited access to qualified free counseling, treatment, and rehabilitation services for young people with signs of drug dependence are also noteworthy (Graham et al., 2022; Morris, Bentzley, 2020). According to researchers (Ashar, 2019; Griban et al., 2022; Adejoh et al., 2018),

психологічні та біомедичні чинники. Серед основних причин, що сприяють поширенню наркоманії та адиктивної поведінки в середовищі молоді, є легка доступність наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів та прекурсорів. Загалом попередні емпіричні дослідження (Blum et al., 2022; Griban et al., 2020; Wang et al., 2019) свідчать, що значна кількість неповнолітніх, що вживають наркотики, вказують на відносну нескладність їх придбання. У результаті такої практики суспільство зіштовхнулося з реальною незахищеністю молоді від експансії наркотичних засобів та поширення проявів адиктивної поведінки. Загалом адиктивна поведінка передбачає бажання відходу від реальності шляхом штучної зміни свого психічного стану завдяки вживанню деяких речовин або постійної фіксації уваги на певних видах діяльності з метою розвитку і підтримки інтенсивних емоцій (van der Weele et al., 2021).

Суттєвим чинником розвитку як наркотизації, так й інших деструктивних явищ у сучасній молоді є зниження превентивного психологічного захисту й низький ціннісний бар'єр (Costin, Roman, 2020; Ruisoto, Contador, 2019; Okhrimenko et al., 2023; Popovych et al., 2020; 2022). Неповнолітній, що вперше починає вживати наркотики, знаходиться в своєрідній соціально-психологічній ситуації, що по суті сприяє поширенню його наркотизації: 1) масове поширення наркотиків у поєднанні з домінуючими в молоді мотивами цікавості й наслідування; 2) розгубленість і некомпетентність педагогів, соціальних працівників, батьків тощо; 3) низький рівень профілактичної роботи зі споживачами наркотиків. Варто додати, що в розвитку юнацького наркотизму суттєва роль належить саме груповій активності. На думку вчених (Polkhovska et al., 2020; Farisco et al., 2018), переважна більшість підлітків уперше долучаються до вживання наркотиків у компаніях однолітків, прагнучи "не відстати від своїх". До пріоритетних мотивів вони доволі часто відносять пошук незвичайних відчуттів і переживань. Саме тому наркотизм зазвичай називають молодіжною проблемою (Rømer Thomsen, 2018).

Привертає увагу й низький рівень поінформованості населення щодо напрямів

most modern drug-dependent youth do not know where to go for help when they have drug problems. Moreover, such persons are mainly focused on anonymous drug treatment. That is why the problem of improving the quality of correctional and therapeutic work with young people suffering from addictive disorders is relevant at present, also due to the tense drug situation and the lack of readiness of specialized services to practically address the tasks of effective psychosocial rehabilitation of this category of people.

The purpose of the article is to empirically investigate and compare the life and meaningful parameters of drug addicts of adolescent and young adult age. The research objectives are to determine and compare indicators of subjective control, functional state, and meaningful life orientations of two categories of drug addicts i. e. adolescents and young adults.

Hypothesis: it is assumed that the life and meaningful parameters of drug addicts have statistically significant differences in the studied groups.

Methods

Participants. The first group of respondents consisted of drug addicts aged 18–23 years ($n=52$). This age periodization falls on adolescence, which is characterized by the following mental formations: the leading type of mental activity is educational and vocational training; key personality traits are high flexibility of social roles and communication experiments; an important mental formation is the development of worldview and self-awareness. In this age group, one becomes aware of one's own life as a holistic, perspective process with an illusory goal. The second group of respondents consisted of drug addicts aged 24–29 who agreed to participate in the research ($n = 46$). This age distinction determines the young adult age, which is characterized by the following mental formations: the leading type of mental activity is professional mobility; key personality manifestation is formed social status, and independence in decision-making; an important mental formation is the completion of the processes of personal development, a clear system of one's own beliefs.

профілактики наркотизму й обмежені можливості доступу молодим людям з ознаками наркотичної залежності до кваліфікованої безкоштовної консультативної та лікувально-реабілітаційної допомоги (Graham et al., 2022; Morris, Bentzley, 2020). На думку науковців (Ashar, 2019; Griban et al., 2022; Adejoh et al., 2018), більша частина сучасної наркозалежної молоді не знає, куди можна звернутися за допомогою при появі наркотичних проблем. Причому, в основному, такі особи орієнтовані на анонімну наркологічну допомогу. Саме тому проблема підвищення якості корекційної та лікувальної роботи з молодими людьми, що страждають адиктивними розладами, є актуальною у цей час, у тому числі в зв'язку з напруженою наркологічною ситуацією і недостатньою готовністю спеціалізованих служб до практичного вирішення завдань ефективної психосоціальної реабілітації такої категорії осіб.

Мета роботи полягає в емпіричному дослідженні й порівнянні життєво-змістових параметрів наркотично залежних осіб юнацького та молодіжного віку. Завдання: визначити та порівняти показники суб'єктивного контролю, функціонального стану та сенсожиттєвих орієнтацій двох категорій наркозалежних – юнацького і молодіжного віку.

Гіпотеза: зроблено припущення, що життєво-змістові параметри наркотично залежних осіб мають статистично достовірні відмінності за досліджуваними групами.

Методи

Учасники. Першу групу респондентів склали наркозалежні особи віком 18–23 років ($n=52$). Саме ця вікова періодизація припадає на юнацький вік, для якого є типовими такі психічні новоутворення: провідний тип психічної діяльності – навчально-професійна підготовка; ключові прояви особистості – висока гнучкість соціальних ролей, комунікативні експерименти; важливим новоутворенням психіки є формування світогляду й самосвідомості. У цей віковий період відбувається усвідомлення власного життя як цілісного перспективного процесу з ілюзорною метою. Другу групу респондентів склали наркозалежні особи віком 24–29 років,

At this age, a person already has a certain life experience, and an established system of values and orientations. The representatives of both groups were patients of the City Addiction Clinical Hospital "Sociotherapy" (Kyiv, Ukraine) who sought drug treatment and psychological help from the specialists of this institution. The selection of individuals was carried out in consultation with the trial subjects themselves. Gender characteristics, sexual differentiation, the duration of drug use, and the preferred type of drug were not taken into account.

Variables. The following variables were taken into account in the formation of the system of variables: independent subjective variable, i. e. age of the drug-addicted person, dependent variables, i. e. subjective control over behavior, functional state, and meaningful life orientations of the individual.

Procedure and instruments. To meet the ethical requirements for the research, all respondents were informed about the main objectives of the research, attention was focused on voluntary participation in testing, the confidentiality of their data, and the use of the results for research purposes. To achieve the research purpose, a set of interrelated methods aimed at obtaining objective and reliable results was used: bibliosemantic, comparative, psychological and diagnostic, systematic analysis and generalization, mathematical and statistical. The bibliosemantic method was used to conduct an analytical review of scientific sources on the outlined issues.

We carried out a comparative analysis between the groups of respondents, the main criterion of which was age (adolescence and young adult), which essentially reflected the sphere of their interests and manifestations of their life-sustaining activities.

The psychological and diagnostic method was used during the research work with respondents as representatives of modern youth. The main block of diagnostics included a psychological examination and a social survey of respondents by means of valid tools, namely: 1) "Level of Subjective Control" (LSC) (Ye. Bazhyn, Ye. Golyunkina, L. Etkind); 2) "Fatigue – Monotony – Mental Satiety – Stress" (A. Leonova); 3) "Sense-

які дали згоду на участь у дослідженні (n=46). Таке вікове розмежування визначає молодіжний вік, якому притаманні такі психічні новоутворення: провідний тип психічної діяльності – професійна мобільність; ключові прояви особистості – сформований соціальний статус, самостійність в ухваленні рішень; важливим новоутворенням психіки є завершення процесів особистісного становлення, чітка система власних переконань. У цьому віці людина вже має певний життєвий досвід, усталену систему цінностей та орієнтацій. Представники обох груп були пацієнтами міської наркологічної клінічної лікарні "Соціотерапія" (Київ, Україна), що зверталися до фахівців даної установи за наркологічною та психологічною допомогою. Відбір осіб проводився за погодженням із самими досліджуваними. Гендерні особливості, статеве диференціювання й термін вживання наркотичних речовин та пріоритетний тип наркотиків до уваги не бралися.

Змінні. У формуванні системи змінних були враховані: незалежна суб'єктивна змінна – вік наркозалежної особи, залежні змінні – суб'єктивний контроль за поведінкою, функціональний стан та сенсожиттєві орієнтації особистості.

Процедура та інструменти. З метою виконання етичних вимог до проведення дослідження всі респонденти були поінформовані про основні завдання дослідження, увагу було зосереджено на добровільності участі в тестуванні, конфіденційності їхніх персональних даних та використанні результатів із дослідницькою метою. Для досягнення мети дослідження використано комплекс взаємопов'язаних методів, спрямованих на отримання об'єктивних і достовірних результатів: бібліосемантичний, порівняльний, психолого-діагностичний, метод системного аналізу та узагальнення, математично-статистичний. Бібліосемантичний метод застосовувався для проведення аналітичного огляду наукових джерел з окресленої проблематики.

Між групами досліджуваних респондентів нами здійснювалося порівняльне аналізування, головним критерієм якого був вік (юнацький та молодіжний), що по суті відображало сферу їхніх інтересів та прояви життєдіяльності.

Life Orientations” (SLO) (D. Leontiev) (Baklytska et al., 2015).

The “Level of Subjective Control” (LSC) questionnaire consisted of 44 statements and allowed us to determine the parameters of personal control over events in a person’s life. In particular, it provides for answers on a binary scale of “agree–disagree”, which ultimately allowed us to find out the external or internal type of an individual’s behavior (level of subjective control). The questionnaire revealed the key factors that influence a person’s choice of a model of activity related to drug use.

The “Fatigue – Monotony – Mental Satiety – Stress” methodology allowed us to assess the severity of the components of the current functional state of the individual (fatigue, monotony, mental satiety, stress). It consisted of 40 statements that were rated from 1 to 4. The total score for each scale (fatigue, monotony, mental satiety, stress) was summarized. This methodology is valid and allowed us to determine the degree of severity of a specific meaningful parameter of the functional state of drug addicts.

The “Sense-Life Orientations” (SLO) methodology contained 20 pairs of opposing statements that reflected the perceptions of the factors of a person’s life-sustaining activities. For each item, respondents chose one of two statements, which, in their opinion, was more true. The use of this methodology contributed to the study of the meaningful life orientations of drug addicts of different age groups.

The method of systematic analysis and generalization was used to analyze scientific information and results, to formulate research conclusions and practical recommendations for counteracting the spread of drug addiction among young people.

Organization of the research. During 2021–2022, field diagnostic and correctional work was carried out among patients of the City Addiction Clinical Hospital “Sociotherapy” (Kyiv, Ukraine). The research was conducted in three stages. The first stage involved an analytical review of the literature on the prevalence of the problem of drug addiction among modern youth and the determination of diagnostic and methodological tools for conducting

Психолого-діагностичний метод застосовувався під час дослідницької роботи з респондентами як представниками сучасної молоді. Основний блок діагностики передбачав проведення психологічного обстеження та соціального опитування респондентів за допомогою валідного інструментарію, а саме: 1) опитувальник “Рівень суб’єктивного контролю” (РСК) (Є. Бажин, Є. Голинкіна, Л. Еткінд); 2) методика “Втома – монотонія – психічне пересичення – стрес” (А. Леонова); 3) методика вивчення сенсожиттєвих орієнтацій (СЖО) (Д. Леонт’єв) (Баклицька та ін., 2015).

Опитувальник “Рівень суб’єктивного контролю” (РСК) складався з 44 тверджень та дозволив визначити параметри особистісного контролю над подіями в житті самої людини. Зокрема, він передбачає відповіді за бінарною шкалою з розрахунку “згоден – не згоден”, що в підсумку дозволило з’ясувати екстернальний або інтернальний тип поведінки особистості (рівень суб’єктивного контролю). За допомогою опитувальника розкрито ключові чинники, що впливають на вибір особистістю моделі активності, пов’язаної з уживанням наркотичних речовин.

Методика “Втома – монотонія – психічне пересичення – стрес” дозволила дати оцінку вираженості компонентів актуального функціонального стану особистості (втома, монотонія, психічне пересичення, стрес). Вона складалася з 40 тверджень, за якими здійснено оцінку від 1 до 4. Підсумовано загальний бал за кожною шкалою (втома, монотонія, психічне пересичення, стрес). Ця методика є валідною, дозволила визначити міру вираженості конкретного змістового параметру функціонального стану наркозалежних осіб.

Методика “Сенсожиттєві орієнтації” (СЖО) містила 20 пар протилежних тверджень, що відобразили уявлення про чинники життєдіяльності особистості. За кожною позицією респонденти обирали одне з двох тверджень, яке, на їхню думку, більше відповідало дійсності. Використання даної методики сприяло вивченню сенсожиттєвих орієнтацій наркозалежних осіб різних вікових груп.

Метод системного аналізування й узагальнення використано для аналізування наукової

an empirical study. The second stage provided for the implementation of diagnostic work using the selected methods. The third stage involved processing, systematization, and generalization of indicators, as well as logical and semantic interpretation of the data.

Statistical analysis. The mathematical and statistical method was used to process the experimental data obtained. The compliance of the sample data distribution with the Gauss' law was assessed using the Shapiro-Wilk W test. The reliability of the difference between the indicators was determined using Pearson's chi-square (χ^2) test. The significance of the difference was set at $p < .05$. All statistical analyses were performed using SPSS version 10.0 software adapted for medical and biological research. The use of this method is scientifically sound and appropriate, as the results of the research are presented as percentages.

Results

The research was based on two categories of respondents: drug users aged 18–23 ($n = 52$) and 24–29 ($n = 46$). This approach made it possible to present the differences in the areas of interest of the respondents of different age groups and the peculiarities of their life-sustaining activities, taking into account the impact of drug dependence on the personality.

The study of the personal psychological characteristics of the respondents began with the analysis of the level of subjective behavioral control (SBC) and the establishment of the type of internality (externality) of the respondents. The analysis allowed us to provide a generalized profile of the level of subjective control in groups of drug addicts (Tabl. 1).

The level of subjective control in the groups of respondents does not differ significantly on such scales of the SBC methodology as "general internality", "internality in industrial (professional, educational) relations", and "internality in health and illness". The results for other scales are somewhat different.

It has been determined that the studied young men with signs of drug addiction ($n = 52$) demonstrate low levels of internality (high level of control) on all scales. This confirms the practice of young men

інформації та отриманих результатів, формулювання висновків дослідження й практичних рекомендацій із протидії поширенню наркотичної залежності серед молоді.

Організація дослідження. Упродовж 2021–2022 років здійснювалася виїзна діагностична та корекційна робота серед пацієнтів міської наркологічної клінічної лікарні "Соціотерапія" (Київ, Україна). Дослідження проводилося в три етапи. На першому етапі здійснено аналітичний огляд літератури щодо поширеності проблеми наркотизації сучасної молоді, визначено діагностико-методичний інструментарій проведення емпіричного дослідження. На другому етапі проведено діагностичну роботу за допомогою обраних методик. На третьому етапі здійснено обробку, систематизацію, узагальнення показників, а також логічно-сміслову інтерпретацію даних.

Статистичне аналізування. Математико-статистичний метод застосовувався з метою обробки отриманих експериментальних даних. Відповідність розподілу даних вибірки закону Гаусса оцінювали за допомогою W -критерію Шапіро-Вілка. Достовірність різниці між показниками визначали за допомогою χ^2 -критерію Пірсона. Достовірність різниці була встановлена на $p < .05$. Усі статистичні аналізи проводили за допомогою програмного забезпечення SPSS версії 10.0, адаптованого для медичних та біологічних досліджень. Застосування цього методу є науково обґрунтованим та доцільним, оскільки отримані результати дослідження представлені у відсотках.

Результати

Взято за основу дві категорії респондентів: наркозалежних у віці 18–23 років ($n=52$) та 24–29 років ($n=46$). Такий підхід надав можливість уявити розбіжності в сферах інтересів досліджуваних різних вікових груп та особливості їх життєдіяльності з урахуванням впливу на особистість стану наркотичної залежності.

Вивчення особистісних психологічних характеристик респондентів розпочиналося з дослідження рівня суб'єктивного контролю за поведінкою (РСК) та встановлення типу інтернальності (екстернальності)

Table 1. Correlation of SBC internality profiles in drug addicts, %

Таблиця 1. Співвідношення профілів інтернальності РСК у наркозалежних осіб, %

Internality scales Шкали інтернальності	Level of manifestation Рівень прояву	Categories of respondents Категорії респондентів		Reliability of the difference Достовірність різниці	
		drug addicts of adolescent age (18-23 years old) наркозалежні юнацького віку (18-23 років)	drug addicts of young adult age (24-29 years old) наркозалежні молодіжного віку (24-29 років)	χ^2	p
		n = 52	n = 46		
General internality Загальна інтернальність	a	21.2	23.9	0.163	> .05
	b	78.8	76.1		
Internality in interpersonal relationships Інтернальність у міжособистісних стосунках	a	21.2	50.0	11.860	< .001
	b	78.8	50,0		
Internality in achievement Інтернальність у сфері досягнень	a	19.2	41.3	8.176	< .001
	b	80.8	58.7		
Internality in failures Інтернальність у сфері невдач	a	17.3	34.7	5.878	< .001
	b	82.7	65.3		
Internality in family relationships Інтернальність у сімейних стосунках	a	13.4	36.9	11.080	< .001
	b	86.6	63.1		
Internality in industrial (professional, educational) relations Інтернальність у сфері виробничих (професійних, навчальних) відносин	a	23.1	32.6	1.638	> .05
	b	76.9	67.4		
Internality in health and illness Інтернальність щодо здоров'я і хвороб	a	32.6	30.4	.078	> .05
	b	67.4	69.6		

Note: a – high level of control (internality); b – low level of control (externality).

Примітка: а – високий рівень контролю (інтернальність); b – низький рівень контролю (екстернальність).

to place responsibility for their actions on external factors and other people, a lack of confidence in their abilities, a state of unbalance, and anxiety. The highest level of internality is observed only in the health and illness scale. This situation is quite expected, as drug addiction is directly related to the threat to the physical and mental well-being of the individual. As for the indicators of subjective control in the field of industrial relations, they are low, but they rank second among this category of respondents. This can be explained by the influence of the professional or educational environment on such a person as a representative of a social group. The results of the study of drug-addicted young men on other scales do not require a thorough analysis, as they reflect very low quantitative data.

At the same time, the results of the survey of drug users aged 24-29 (n = 46) using the SBC

досліджуваних. Проведене аналізування дозволило надати узагальнений профіль рівня суб'єктивного контролю в групах наркозалежних осіб (табл. 1).

Рівень суб'єктивного контролю в групах респондентів достовірно не відрізняється за такими шкалами методики РСК, як “загальна інтернальність”, “інтернальність у сфері виробничих (професійних, навчальних) відносин”, “інтернальність щодо здоров'я і хвороб”. За іншими шкалами отримані показники дещо відрізняються.

Визначено, що досліджувані юнаки з ознаками наркотичної залежності (n=52) за усіма шкалами демонструють незначні показники інтернальності (високий рівень контролю). Це підтверджує практику юнаків покладати відповідальність за свої вчинки на зовнішні

Comparison of Life and Meaningful Parameters of Adolescent and Young Adult Drug Addicts

methodology show that in the area of interpersonal relationships, 50.0 % of respondents in this group tend to control formal and informal relationships with people. 41.3 % of the respondents have gained certain achievements in their lives (scale of internality in achievements). 34.7 % of young adults significantly monitor situations that can lead to failure. In the area of professional and educational relationships, 32.6 % of respondents consider individual actions to be a significant factor in organizing their life-sustaining activities.

Comparing the level of subjective control in both groups, we note that in the group of drug addicts of young adult age ($n = 46$), internality is higher, which means that it can be assumed that the respondents are more in control of the events and phenomena that happen to them. At the same time, drug-dependent adolescents ($n = 52$) usually tend to shift responsibility for events to external circumstances, other people, situational phenomena, etc. Drug dependence may reduce the level of subjective control of young people over the course and areas of their life-sustaining activities.

To continue our scientific research, we used the "Fatigue – Monotony – Mental Satiety – Stress" methodology. Based on the results of data processing, the following indicators were obtained (Tabl. 2).

The analysis of the results shows that 86.9 % of drug addicts of young adult age ($n = 46$) have a moderate level of fatigue. This indicates that drug addiction, on the one hand, brings pleasure, and on the other hand, it tires the individual. As for the monotony indicator, only 8.7 % of drug addicts have a moderate level; they occasionally experience a state of reduced conscious control in situations of the same type (monotonous, unimpressive) behavior with repetition of stereotypical actions, accompanied by a feeling of boredom, drowsiness and a dominant desire to change activities. A low level of manifestation of this condition is characteristic of 91.3 %. According to the indicator of mental satiety (loss of interest in others, specific activities, etc.), it was determined that 52.2 % of drug addicts have a low level of its severity, 43.5 % have a moderate level, and 4.3 % have a high level of manifestation of this condition.

чинники й інших людей, невпевненість у своїх можливостях, неврівноваженість та тривожність. Найбільший показник інтернальності спостерігається лише за шкалою здоров'я і хвороб. Ця ситуація є цілком очікуваною, адже наявність наркотичної залежності на пряму пов'язана із загрозою фізичному та психічному благополуччю особистості. Щодо показників суб'єктивного контролю в галузі виробничих відносин, то вони невисокі, але займають друге місце серед даної категорії респондентів. Це можна пояснити впливом професійного або навчального середовища на таку особистість як представника соціальної групи. Результати дослідження наркозалежних юнаків за іншими шкалами не потребують ґрунтового аналізу, оскільки відображають дуже низькі кількісні дані.

Разом із тим результати обстеження категорії наркозалежних у віці 24–29 років ($n=46$) за методикою РСК показують, що за сферою міжособистісних стосунків 50.0% респондентів цієї групи схильні контролювати формальні й неформальні стосунки з людьми. 41.3% досліджуваних самі досягли певних здобутків у своєму житті (шкала інтернальності в сфері досягнень). 34.7% осіб молодіжного віку суттєво відслідковують ситуації, що можуть призвести до невдач. За сферою професійних, навчальних відносин визначено, що 32.6% респондентів вважають індивідуальні дії суттєвим фактором організації власної життєдіяльності.

Порівнюючи рівень суб'єктивного контролю в обох групах, зауважимо, що в групі наркозалежних осіб молодіжного віку ($n=46$) інтернальність вища, тобто можна припустити, що обстежені більшою мірою контролюють події та явища, що відбуваються з ними. У той же час наркозалежні юнаки ($n=52$) зазвичай схильні перекладати відповідальність за події на зовнішні обставини, інших людей, ситуативні явища тощо. Не виключено, що наркотична залежність знижує рівень суб'єктивного контролю молоді за перебігом та сферами власної життєдіяльності.

У продовження наукового пошуку нами була використана методика "Втома – монотонія – психічне пересичення – стрес". За

Table 2. Comparative characteristics of the components of the respondents' functional state, %
Таблиця 2. Порівняльна характеристика компонентів функціонального стану респондентів, %

Scales / Components Шкали / Компоненти	The level of expression Рівень вираженості	Categories of respondents Категорії респондентів		Reliability of the difference Достовірність різниці	
		drug addicts of adolescent age (18-23 years old) наркозалежні юнацького віку (18-23 років)	drug addicts of young adult age (24-29 years old) наркозалежні молодіжного віку (24-29 років)	χ^2	p
		n = 52	n = 46		
Fatigue Втома	a	30.7	10.9	13.607	< .001
	b	69.3	86.9		
	c	.0	2.2		
Monotony Монотонія	a	50.0	91.3	41.483	< .001
	b	46.2	8.7		
	c	3.8	.0		
Mental satiety Психічне пересичення	a	53.8	52.2	2.639	< .05
	b	36.6	43.5		
	c	9.6	4.3		
Stress Стрес	a	17.3	4.3	11.061	< .001
	b	76.9	93.5		
	c	5.8	2.2		

Note: a – low level of component expression; b – moderate level; c – high level

Примітка: а – низький рівень вираженості компонента; b – помірний рівень; c – високий рівень

It can be assumed that due to emotional burnout as a consequence of drug use, a significant number of drug addicts experience a decrease in interest in the surrounding reality and a gradual rejection of previously habitual behavioral patterns. At the same time, tension and stress are present in the majority of drug users in the second group (93.5 % have a moderate level, and 2.2 % have a high level of this condition). This confirms our assumption that mental tension may be caused by the individual's fears of possible negative changes in physical and mental well-being.

In the course of the analysis of the features of the functional state (fatigue, monotony, satiety, and stress) in the group of drug-addicted adolescents (n = 52), it was found that the majority of respondents (69.3 %) demonstrated moderate fatigue. When studying the peculiarities of monotony, it was found that 50.0 % of the subjects did not show its manifestations, 46.2 % had moderate monotony, and 3.8 % had a high level of severity. Given these indicators, it can be assumed that the same type of activity at the age of 18-23 (primarily academic) significantly exhausts young men, which may be the basis for attempts to change something, to bring

результатами обробки даних були отримані такі показники (табл. 2).

Аналіз отриманих результатів демонструє, що у 86.9% наркозалежних осіб молодіжного віку (n=46) виявлено помірний рівень втоми. Це вказує на те, що наркотична залежність, з одного боку, приносить задоволення, а з іншого – стомлює особистість. Щодо показника монотонії, то лише у 8.7% наркозалежних переважає помірний рівень, вони час від часу переживають стан зниженого свідомого контролю в ситуаціях однотипової (монотонної, бідної на враження) поведінки з повторенням стереотипних дій, що супроводжується відчуттям нудьги, сонливості й домінуючим прагненням до зміни діяльності. Для 91.3% характерним є низький рівень прояву цього стану. За показником психічного пересичення (втрата інтересу до оточуючих, конкретної діяльності тощо) було визначено, що 52.2% наркозалежних мають низький рівень його вираженості, у 43.5% проглядається помірний рівень, у 4.3% – високий рівень прояву цього стану. Можна припустити, що в силу емоційного вигорання як наслідку вживання

interest in the process of their own life. According to the scale of mental satiety (loss of interest), 53.8 % of respondents have a low level of this condition, 36.6 % have a moderate level, and 9.6 % have a high level. In other words, a significant number of drug-addicted adolescents have a desire to get rid of boredom. When studying the manifestations of stress, it was noted that 76.9 % of adolescents have moderate signs of stress, while 17.3 % have no signs of stress. Obviously, such indicators of stress are associated with the need to make strong-willed decisions, which falls precisely at this stage of their life (18–23 years).

Thus, it can be argued that the moderate level of stress severity dominates in both groups of drug addicts. Representatives of young adult age are characterized by greater fatigue compared to adolescents. In the group of adolescents, monotony is more clearly visible, which distracts them from their main activities and determines their behavior in search of sources of new sensations and overcoming boredom.

The next step in our empirical research was to study the respondents' sense-life orientations (SLO methodology). The results of the survey of each of the studied groups of respondents are presented in Tabl. 3.

The analysis of the data obtained for the subscale "Goals in Life" indicates that half (52.2%) of drug users aged 24–29 are not inclined to set specific life goals in the future and live mainly in the present or even yesterday. As for drug-dependent adolescents (18–23 years old), 69.2 % of respondents in this group demonstrate greater adequacy in formulating life goals and relative future orientation.

According to the subscale "Life Process", 43.5% of drug addicts demonstrate indicators that are in the normal range for the age group under study (24–29 years). Instead, 56.5 % of respondents show hedonistic traits of a person who lives for the day. At the same time, the majority of adolescents indicate satisfaction with their lives at present (55.8 % have an adequate level (norm), 7.7 % have a high level of interest).

The degree of satisfaction with one's self-realization (subscales "Life Effectiveness") in the group of young adults indicates an inadequate understanding of the effectiveness of one's own

наркотичних речовин у значній кількості наркозалежних спостерігається зниження інтересу до оточуючої дійсності, поступове неприйняття звичних раніше моделей поведінки. Разом із тим стан напруженості та стресу є присутнім у більшості наркозалежних другої групи (93.5% мають помірний рівень, а 2.2% – високий рівень прояву цього стану). Це підтверджує наше припущення, що напруженість психіки може бути обумовлена побоюваннями особистості щодо можливих негативних змін у фізичному та психічному благополуччі.

У ході аналізу особливостей функціонального стану (втоми, монотонії, пересичення та стресу) в групі наркозалежних юнаків (n=52) було встановлено, що більшість респондентів (69.3%) демонструє помірну вираженість втоми. При вивченні особливостей прояву монотонії з'ясовано, що у 50.0% досліджуваних її прояви не відзначаються, у 46.2% монотонія помірно виражена, 3.8% мають високий рівень її вираженості. З огляду на такі показники можна припустити, що однотипова діяльність у віці 18–23 роки (насамперед навчальна) суттєво виснажує юнаків, що може бути підставою для намагань щось змінити, внести цікавість у процес власної життєдіяльності. За шкалою психічного пересичення (втрата інтересу) встановлено, що 53.8% респондентів мають низький рівень прояву цього стану, 36.6% – помірний рівень, 9.6% – високий рівень. Іншими словами, у доволі значній кількості наркозалежних юнаків спостерігається прагнення позбавитися нудьги. І при вивченні проявів стресу зауважено, що 76.9% юнаків мають помірно виражені ознаки стресу, у 17.3% вони відсутні. Очевидно такі показники стресу пов'язані з необхідністю прийняття вольових рішень, що припадає якраз на цей етап їх життєдіяльності (18–23 роки).

Отже, можна стверджувати, що за шкалою "стрес" помірний рівень його вираженості домінує в обох групах наркозалежних. Представники молодіжного віку характеризуються більшою втомленістю порівняно з юнаками. У групі юнаків чіткіше проглядаються прояви монотонії, що відволікає їх від основної діяльності та визначає поведінку щодо пошуку джерел нових відчуттів і подолання нудьги.

Table 3. Comparative characterization of the peculiarities of sense-life orientations in the studied groups of respondents, %

Таблиця 3. Порівняльна характеристика особливостей сенсожиттєвих орієнтацій у досліджуваних групах респондентів, %

Subscales of the SLO methodology Субшкали методики СЖО	Level of formedness Рівень сформованості	Categories of respondents Категорії респондентів		Reliability of the difference Достовірність різниці	
		drug addicts of adolescent age (18–23 years old) наркозалежні юнацького віку (18–23 років)	drug addicts of young adult age (24–29 years old) наркозалежні молодіжного віку (24–29 років)	χ^2	p
		n = 52	n = 46		
Goals in life Цілі в житті	a	21.2	52.2	26.606	< .001
	b	69.2	47.8		
	c	9.6	.0		
Life process (or interest and emotional intensity of life) Процес життя (або інтерес та емоційна насиченість життя)	a	36.5	56.5	13.524	< .001
	b	55.8	43.5		
	c	7.7	.0		
Life effectiveness (or satisfaction with self-realization) Результативність життя (або задоволеність самореалізацією)	a	32.7	52.2	8.033	< .001
	b	55.8	41.3		
	c	11.5	6.5		
Locus of Self-control ("Self" is the master of life) Локус контролю-Я ("Я" – господар життя)	a	23.1	32.6	5.580	< .001
	b	57.7	58.7		
	c	19.2	8.7		
Locus of life-control (or controllability of life) Локус контролю-життя (або керуваність життя)	a	44.2	67.4	15.500	< .001
	b	48.1	32.6		
	c	7.7	.0		
Total indicator Загальний показник	a	17.3	28.8	3.731	< .001
	b	57.7	50.0		
	c	25.0	21.2		

Note: a – low level of formedness; b – norm (adequate level); c – high level of formedness

Примітка: a – низький рівень сформованості; b – норма (адекватний рівень); c – високий рівень сформованості

life. There is an internal sense of life completeness, lived experience, etc. (low level – 52.2 %). 41.3 % of respondents demonstrate compliance with the norm i. e. an adequate level. At the same time, the majority of adolescents (55.8 %) have indicators of life effectiveness within the normal range, which may indicate their success in the process of their main activity.

The examination of drug addicts by the subscale "Locus of Self-Control ("Self" is the master of life)" indicates a sufficient level of formation of ideas about themselves as a person who can build their life following their own goals and objectives, as well as ideas about its meaning. 58.7 % of young adult drug users demonstrate an adequate level. As for

Наступним кроком нашого емпіричного дослідження стало вивчення сенсожиттєвих орієнтацій респондентів (методика СЖО). Результати обстеження кожної з досліджуваних груп респондентів представлені в табл. 3.

Аналіз отриманих даних за субшкалою "Цілі в житті" вказує, що половина (52.2%) наркозалежних осіб у віці 24–29 років не схильні до побудови конкретних життєвих цілей у майбутньому і живуть переважно сьогоdnішнім чи навіть учорашнім днем. Щодо наркозалежних юнаків (18–23 роки), то 69.2% респондентів цієї групи демонструють більшу адекватність у формулюванні життєвих цілей та відносну орієнтованість на перспективу.

the group of adolescents, the indicator of their self-concept formedness is within similar quantitative data: the adequate level (norm) prevails – 57.7 %.

According to the subscale “Locus of Life-Control (or controllability of life)” among drug-addicted of young adult age (n = 46), a low level of its formedness (67.4 %) dominates, which may indicate inadequate perception of their place and role in life, inability to control their lives, make decisions freely and implement them. 32.6 % of respondents in this group have some control over these processes. In contrast, in the group of drug-addicted adolescents, we can observe a slightly better situation: a significant number of respondents (48.1 %) demonstrate the ability to control the processes of their own lives.

The general indicator of life comprehension in the group of drug addicts of young adult age indicates the dominance of an adequate level of such an idea formedness (50.0 %). This category of respondents considers the present (process) to be the source of life as an important component of their lives. At the same time, adolescents demonstrate higher indicators (57.7 %) of comprehension of the prospects of their own life: planning a professional career, family, etc.

Thus, it can be argued that drug addiction makes certain adjustments to the meaningful life orientations of young people. In particular, drug addicts of young adult age (compared to the category of adolescents) have inadequate strategic goals in life; they tend to live for today or even yesterday. In addition, they exhibit hedonistic personality traits (a system of beliefs, principles, and values that define their life mission as obtaining pleasure).

Discussion

Today, the population, especially young people, is extremely poorly informed about drug abuse and the threats it poses to each individual and society as a whole. However, simply informing the population is not enough. It is necessary to expansively comprehend, understand, and study drug addiction from a scientific perspective (Aleksandrov et al., 2020; Iswardani et al., 2022).

Scientists (Garland, 2021; Razaghi et al., 2023) have found that a predisposition to addictive behavior determines the willingness to use drugs.

За субшкалою “Процес життя” 43.5% наркозалежних демонструють показники, які перебувають у зоні норми для досліджуваної вікової групи (24–29 років). Натомість 56.5% респондентів виявляють гедоністичні риси особистості, яка живе одним днем сьогодні. Разом із тим більша частина юнаків вказує на задоволеність своїм життям на теперішній час (у 55.8% простежується адекватний рівень (норма), у 7.7% – високий рівень інтересу).

Ступінь задоволеності власною самореалізацією (субшкала “Результативність життя”) в групі осіб молодіжного віку вказує на неадекватне уявлення щодо результативності власного життя. Відзначається внутрішнє відчуття завершеності життя, його прожитості тощо (низький рівень – 52.2%). 41.3% респондентів демонструють відповідність нормі – адекватний рівень. Разом із тим у більшій частині юнаків (55.8%) показники результативності життя перебувають у межах норми, що може вказувати на їх успішність у процесі основної діяльності.

Обстеження наркозалежних за субшкалою “Локус контролю-Я (“Я”-господар життя)” вказує на достатній рівень сформованості уявлень про себе як про особистість, яка здатна побудувати своє життя відповідно до власних цілей і завдань, а також уявлень про його сенс. 58.7% наркозалежних молодіжного віку демонструє адекватний рівень. Щодо групи юнаків, то показник сформованості їх уявлень про себе переважає адекватний рівень (норма) – 57.7%.

За субшкалою “Локус контролю-життя (або керованість життя)” серед наркозалежних молодих осіб (n=46) домінує низький рівень його сформованості (67.4%), що може вказувати на неадекватність сприйняття свого місця та ролі в житті, нездатність контролювати своє життя, вільно приймати рішення та втілювати їх у життя. 32.6% респондентів у цій групі певним чином контролюють ці процеси. Натомість у групі наркозалежних юнаків можемо спостерігати дещо кращу ситуацію норми: значна частина респондентів (48.1%) виявляє здатність контролювати процеси власної життєдіяльності.

Загальний показник осмислення життя в групі наркозалежних молодіжного віку

This predisposition is formed gradually. These scientific facts confirm our findings that the cause of drug use among young people is an unfavorable social situation of individual development. Timely and high-quality psychological correction of personal changes can prevent the formation of psychological readiness for drug use. Therefore, it is necessary to talk about the need for timely diagnosis of young people's tendency to drug addiction behavior.

Diagnosis of young people's addictive behavior should be carried out in conjunction with the identification of factors that contribute to the emergence of drug use. The research shows that a large amount of free time, which contributes to boredom, as well as a low culture of organizing one's own leisure time, turn into a desire to saturate one's life with more thrills. This reason for the use of psychoactive substances practically confirms the spread of youth drug addiction observed in different countries of the world (Blum et al., 2022; Wang et al., 2019; Verdejo-Garcia et al., 2019).

The disinclination of a significant number of young drug users to realize their life goals in the future, as evidenced by the results of our research, increases the likelihood of their experiments. For example, A. Truong et al. (2017) note that addictive disorders in young people are a dynamic problem characterized by changing patterns of behavior during substance use and a high frequency of social trials. Drug addiction may reduce the level of subjective control of young people over the course and areas of their own lives.

In addition, young people are a rather vulnerable category in terms of choosing proven models for overcoming the difficulties of their own lives. Psychodiagnostic work among drug-addicted adolescents has demonstrated a tendency to place responsibility for their actions on external factors and other people, a lack of confidence in their abilities, a state of unbalance, and anxiety. C. Roos and K. Witkiewitz (2017) emphasize that behavioral treatments for addictive disorders among young people should include components aimed at developing self-regulation (in particular, coping with difficulties and regulating emotions). This approach makes it possible to increase

вказує на домінування адекватного рівня сформованості такого уявлення (50.0%). Ця категорії респондентів джерелом життя вважає теперішнє (процес) як важливу складову свого життя. Разом із тим юнаки демонструють більші показники (57.7%) осмисленості перспектив власного життя: планування професійної кар'єри, сім'ї тощо.

Отже, можна стверджувати, що наркотична залежність вносить певні корективи в сенсожиттєві орієнтації молоді. Зокрема, у наркозалежних молодіжного віку (порівняно з категорією юнаків) встановлена неадекватність при визначенні стратегічних цілей в житті; у них спостерігається властивість жити сьогоднішнім чи навіть учорашнім днем. Крім того, вони виявляють гедоністичні риси особистості (система переконань, принципів та цінностей, що визначають своєю життєвою місією отримання насолоди).

Дискусія

Сьогодні населення, насамперед молодь, надзвичайно слабо поінформоване про наркотизм і ті загрози, які він несе для кожної людини та суспільства загалом. Однак простого інформування населення недостатньо. Слід усебічно осмислити, зрозуміти й вивчити наркотизм з наукових позицій (Aleksandrov et al., 2020; Iswardani et al., 2022).

Ученими (Garland, 2021; Razaghi et al., 2023) встановлено, що схильність до адиктивної поведінки детермінує готовність до вживання наркотичних речовин. Ця схильність формується поступово. Ці наукові факти підтверджують нами встановлені дані, що причиною вживання наркотичних речовин серед молоді є несприятлива соціальна ситуація індивідуального розвитку. Своєчасна та якісна психологічна корекція особистісних змін дозволяє запобігати формуванню психологічної готовності до вживання наркотичних речовин. Тому слід говорити про необхідність своєчасної діагностики схильності молодих людей до наркозалежної поведінки.

Діагностика схильності молоді до адиктивної поведінки має проводитися в комплексі з виявленням факторів, які сприяють виникненню потягу до вживання наркотиків.

the level of subjective control of young people. This can be confirmed by the idea that over time, young people still tend to believe that they have achieved the accomplishments they have in their lives. We should also point out the significant role of cognitive beliefs. Today, there is evidence that an increased level of maladaptive cognitive beliefs is present in most disorders that can determine an individual's addictive behavior (Hamonniere & Varescon, 2018).

The desire of modern young people to get pleasure from the use of psychoactive substances plays an important role in the spread of drug addiction (Van der Weele et al., 2021). Although, as our results show, drug addiction, on the one hand, brings pleasure, and on the other hand, it tires the individual. This is especially true for young adults who already have some life experience. According to Y. Olsen (2022), drug addiction involves complex interactions between brain circuits, genetics, environmental factors, and individual life experiences, combined with the temptation to experience pleasure. In addition, it can contribute to the development of hedonistic traits in young people, which define pleasure as a life mission.

J. Clerke et al. (2021) argue that a clear strategy for normalizing behavioral adaptations associated with drug use cessation should be defined. This strategy, in our opinion, should focus primarily on adolescents, as they demonstrate higher rates of meaningfulness in their life prospects: planning a professional career, family, etc. Counteracting addictive behavior is accompanied by functional changes in the personality, which are both social and psychological. That is why shifts in group and individual attitudes should stimulate and reflect changes in approaches to drug addiction treatment and prevention among social and psychological support professionals and law enforcement officers (Bateson & Dardick, 2020; Bondarenko et al., 2022; DeYoung et al., 2022).

Conclusions

It has been empirically determined and substantiated that there is a rapid "rejuvenation" of drug addiction, which poses a significant risk to the social and psychological well-being of modern youth and public health

Проведене дослідження демонструє, що велика кількість вільного часу, що сприяє появі нудьги, а також низька культура організації власного дозвілля перетворюються на бажання наситити свій побут гострішими відчуттями. Ця причина вживання психоактивних речовин практично підтверджує поширення юнацької наркоманії, що спостерігається в різних країнах світу (Blum et al., 2022; Wang et al., 2019; Verdejo-Garcia et al., 2019).

Несхильність значної кількості наркозалежних молодіжного віку до реалізації життєвих цілей у майбутньому, що підтверджується результатами нашого дослідження, збільшує ймовірність власних експериментів. Так, A. Truong et al. (2017) зауважують, що адиктивні розлади у молоді є динамічною проблемою, що характеризується мінливими моделями поведінки під час вживання психоактивних речовин і високою частотою соціальних випробувань. Не виключено, що наркотична залежність знижує рівень суб'єктивного контролю молоді за перебігом та сферами власної життєдіяльності.

Крім того, молодь є доволі вразливою категорією щодо обрання апробованих моделей подолання труднощів власної життєдіяльності. Психодіагностична робота серед наркозалежних юнаків продемонструвала тенденцію покладати відповідальність за свої вчинки на зовнішні чинники та інших людей, невпевненість у своїх можливостях, неврівноваженість та тривожність. С. Roos and K. Witkiewitz (2017), наголошують, що поведінкові методи лікування адиктивних розладів серед молоді мають охоплювати компоненти, які спрямовані на розвиток саморегуляції (зокрема, подолання труднощів та регулювання емоцій). Саме такий підхід надає можливість збільшити рівень суб'єктивного контролю молодих людей. Це можна підтвердити думкою, що з часом молоді люди все ж таки схильні вважати, що вони самі досягли тих здобутків, які є в їхньому житті. Слід також вказати на суттєву роль когнітивних переконань особистості. На сьогодні є докази того, що підвищений рівень неадаптивних когнітивних переконань присутній при більшості розладів, які здатні визначати адиктивну поведінку особистості (Hamonniere, Varescon, 2018).

in general. Therefore, there is a need to modify existing approaches to correctional work with different categories of young people.

It has been established that youth drug addiction is a complex and dynamic phenomenon that reveals concomitant signs of drug addicts' behavior in different age groups: reduced endurance concerning the difficulties of life; fear of sustained emotional contact; desire to blame others for their mistakes; stereotypical behavior; anxiety, etc.

It has been found that drug addiction reduces the level of young people's subjective control over the course and areas of their own lives. The priority remains to focus exclusively on the state of their health, which is associated with fears of possible negative changes in personality. Being aware of possible adverse consequences, drug users try to work out different ways to help stabilize their health. Adolescents with signs of established addiction generally demonstrate a low level of subjective control, they do not see a connection between their actions and events that are significant to them, which is often reflected in certain behaviors (silence, unsociability, passivity, lethargy, etc.). In contrast, young adult users have a higher level of control throughout their life-sustaining activities, which is manifested primarily in interpersonal relationships and the field of achievement.

As for the functional state of the body, drug-dependent young adults aged 24-29 years have a significantly higher severity of fatigue compared to drug-dependent adolescents (18-23 years). At the same time, adolescents show signs of monotony and a decrease in their level of working capacity within their main activity, which determines their behavior in search of sources of new sensations, as well as overcoming boredom and "emptiness". This may explain the temptation of drug use by adolescents as a way to stimulate their activity and distract them from routine.

It has been proven that drug addiction makes certain adjustments to the meaningful life orientations of young people. In particular, drug addicts of young adult age (compared to the category of adolescent drug-addicted people) have inadequate goals in life; they tend to live for today or even yesterday. They exhibit hedonistic

Вагоме значення у поширенні наркоманії відіграє прагнення сучасних молодих людей отримувати задоволення від вживання психоактивних речовин (Van der Weele et al., 2021). Хоча, як свідчать отримані нами результати, наркотична залежність, з одного боку, приносить задоволення, а з іншого – стомлює особистість. Це насамперед стосується представників молодіжного віку, що вже мають певний життєвий досвід. На думку Y. Olsen (2022), наркотична залежність охоплює складні взаємодії мозкових ланцюгів, генетики, факторів оточуючого середовища та індивідуального життєвого досвіду, поєднаних зі спокусою отримувати відчуття задоволення. Крім того, вона здатна сприяти розвитку гедоністичних рис у молоді, що визначають життєвою місією саме отримання насолоди.

J. Clerke et al. (2021) стверджують, що варто визначати чітку стратегією нормалізації поведінкових адаптацій, пов'язаних із припиненням вживання наркотиків. Ця стратегія, на нашу думку, має орієнтуватися передусім на представників юнацького віку, адже саме вони демонструють більші показники осмисленості перспектив власного життя: планування професійної кар'єри, сім'ї тощо. Протидія адиктивній поведінці супроводжується функціональними змінами особистості, що носять як соціальний, так і психологічний характер. Саме тому зрушення в групових та індивідуальних поглядах повинні стимулювати та відображати зміни в підходах до лікування наркотичної залежності та її профілактики серед фахівців соціальної й психологічної підтримки та правоохоронців (Bateson, Dardick, 2020; Bondarenko et al., 2022; DeYoung et al., 2022).

Висновки

Емпірично визначено й обґрунтовано, що зараз відбувається стрімке "омолодження" наркоманії, що становить значний ризик для соціально-психологічного благополуччя сучасної молоді та громадського здоров'я загалом. Тому виникає необхідність модифікації наявних підходів до корекційної роботи з різними категоріями молодих людей.

Встановлено, що наркотизм молоді є комплексним та динамічним явищем, що виявляє

personality traits (a system of beliefs, principles, and values that define pleasure as their highest life mission), inadequate perception of their place and role in life, inability to make decisions freely and implement them, etc.

References

- Adejoh, S. O., Temilola, O. M., & Adejuwon, F. F. (2018). Rehabilitation of drug abusers: The roles of perceptions, relationships and family supports. *Social Work in Public Health, 33*(5), 289–298. <https://doi.org/10.1080/19371918.2018.1469063>
- Aleksandrov, D., Okhrimenko, I., Medvediev, V., Moiseieva, O., & Prontenko, K. (2020). Psychoprophylactic correction of the individual psychological factors of narcotism. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 11*(2), 01–17. <https://doi.org/10.18662/brain/11.2/71>
- Ashar, B. H. (2019). Deviant Behavior. *Medical Clinics of North America, 103*(5), XV–XVI. <https://doi.org/10.1016/j.mcna.2019.05.010>
- Baklytska, O. P., Baklytsky, I. O., Sirko, R. I., & Slobodianyuk, V. I. (2015). Psykhodiagnostyka. Psykhologichnyy praktykum [*Psychodiagnosis. Psychological workshop*]. Lviv: Spolom. <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/17579>
- Bateson, A., & Dardick, W. R. (2020). A comparison of the two-option versus the four-option multiple-choice item: A case for fewer distractors. *Personnel Assessment and Decisions, 6*(3), Article 5. <https://doi.org/10.25035/pad.2020.03.005>
- Blum, K., Bowirrat, A., Gomez, L. L., Downs, B. W., Bagchi, D., Barh, D., et al. (2022). Why haven't we solved the addiction crisis?. *Journal of the Neurological Sciences, 442*, e120404. <https://doi.org/10.1016/j.jns.2022.120404>
- Bondarenko, V., Okhrimenko, I., Piaskovskyi, V., Antoshchuk, A., & Marchuk, A. (2022). Scientific tools for forming professional competence of patrol police officers. *International Journal of Evaluation and Research in Education, 11*(2), 687–695. <https://doi.org/10.11591/ijere.v11i2.21987>
- Clerke, J. A., Congiu, M., & Mameli, M. (2021). Neuronal adaptations in the lateral habenula during drug withdrawal: Preclinical evidence for addiction therapy. *Neuropharmacology, 192*, e108617. <https://doi.org/10.1016/j.neuropharm.2021.108617>
- Costin, A., & Roman, A. F. (2020). Discussing with the parents of high school students: What do they know about drugs?. *Postmodern Openings, 11*(1), 01–19. <https://doi.org/10.18662/po/105>

супутні ознаки поведінки наркозалежних у різних вікових групах: знижена витривалість щодо труднощів життя; страх перед стійкими емоційними контактами; прагнення звинувачувати інших у своїх помилках; стереотипність поведінки; тривожність тощо.

З'ясовано, що наркотична залежність знижує рівень суб'єктивного контролю молодих людей за перебігом та сферами власної життєдіяльності. У пріоритеті залишається орієнтація виключно на стан власного здоров'я, що пов'язана з побоюваннями щодо можливих негативних змін особистості. Усвідомлюючи можливі несприятливі наслідки, наркозалежні особи намагаються опрацювати різні способи допомоги в стабілізації стану здоров'я. Юнаки з ознаками сформованої адикції загалом демонструють низький показник рівня суб'єктивного контролю, вони не вбачають зв'язку між своїми діями та значимими для себе подіями, що нерідко відображається в певних проявах поведінки (мовчазність, нетоварицькість, пасивність, млявість тощо). Натомість серед наркозалежних молодіжного віку відзначається більш високий рівень контролю за перебігом своєї життєдіяльності, що виявляється насамперед у міжособистісних стосунках та у сфері досягнень.

Щодо функціонального стану організму, то у наркозалежних молодих осіб у віці 24–29 років відзначається значно більше значення вираженості втоми порівняно з наркозалежними юнаками (18–23 роки). Разом із тим у представників юнацького віку проглядаються прояви монотонії та зниження рівня їх працездатності в межах основної діяльності та визначає поведінку щодо пошуку джерел нових відчуттів, а також подолання нудьги й “порожнечі”. Це може пояснювати спокусу вживання наркотиків юнаками як способу стимуляції власної активності та відволікання від рутинності.

Доведено, що наркотична залежність вносить певні корективи в сенсожиттєві орієнтації молоді. Зокрема, у наркозалежних молодіжного віку (порівняно з категорією наркозалежних юнаків) встановлена неадекватність при визначенні цілей у житті; у них спостерігається властивість жити сьогоднішнім чи навіть

- DeYoung, C. G., Beaty, R. E., Genç, E., Latzman, R. D., Passamonti, L., Servaas, M. N., et al. (2022). Personality neuroscience: An emerging field with bright prospects. *Personality Science*, 3, 1–21. <https://doi.org/10.5964/ps.7269>
- Farisco, M., Evers, K., & Changeux, J. P. (2018). Drug addiction: From neuroscience to ethics. *Frontiers in Psychiatry*, 9, 595. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2018.00595>
- Garland, E. L. (2021). Mindful positive emotion regulation as a treatment for addiction: from hedonic pleasure to self-transcendent meaning. *Current Opinion in Behavioral Sciences*, 39, 168–177. <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2021.03.019>
- Graham, D. P., Harding, M. J., & Nielsen, D. A. (2022). Pharmacogenetics of addiction therapy. *Methods in Molecular Biology (Clifton, N. J.)*, 2547, 437–490. https://doi.org/10.1007/978-1-0716-2573-6_16
- Griban, G. P., Okhrimenko, I. M., Myroshnychenko, M. S., Tomenko, O. A., Matrosova, S. O., & Rohovenko, M. M. (2022). Ecological education and its relationship with students' health. *Wiadomosci Lekarskie (Warsaw, Poland: 1960)*, 75(2), 525–532. <https://doi.org/10.36740/WLek202202136>
- Griban, G. P., Yavorska, T. Y., Tkachenko, P. P., Kuvaldina, O. V., Dikhtiarenko, Z. M., Yeromenko, E. A., et al. (2020). Motor activity as the basis of a healthy lifestyle of student youth. *Wiadomosci Lekarskie (Warsaw, Poland: 1960)*, 73(6), 1199–1206. <https://doi.org/10.36740/WLek202006123>
- Hamonniere, T., & Varescon, I. (2018). Metacognitive beliefs in addictive behaviours: A systematic review. *Addictive Behaviors*, 85, 51–63. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2018.05.018>
- Iswardani, T., Dewi, Z. L., Mansoer, W. W., & Irwanto, I. (2022). Meaning-making among drug addicts during drug addiction recovery from the perspective of the meaning-making model. *Psych*, 4(3), 589–604. <https://doi.org/10.3390/psych4030045>
- Morris, N. P., & Bentzley, B. S. (2020). Supporting the use of medications for addiction treatment in US drug courts: Opportunities for health professionals. *Journal of Addiction Medicine*, 14(4), 277–279. <https://doi.org/10.1097/ADM.0000000000000583>
- Okhrimenko, I. M., Tomenko, O. A., Leonenko, A. V., Cherednichenko, S. V., Krasilov, A. D., Liakhova, N., et al. (2023). Cadets' motivation for motor activity as an important factor in improving their health. *Polski merkuriusz Lekarski : organ Polskiego Towarzystwa Lekarskiego*, 51(3), 260–267. <https://doi.org/10.36740/Merkur202303113>
- Olsen, Y. (2022). What is addiction? History, terminology and core concepts. *The Medical Clinics of North*

учораши́м днем. Вони виявляють гедоністичні риси особистості (система переконань, принципів та цінностей, що визначають найвищою своєю життєвою місією отримання насолоди), неадекватність сприйняття свого місця та ролі в житті, нездатність вільно приймати рішення та втілювати їх у життя тощо.

Список використаних джерел

- Adejoh S. O., Temilola O. M., Adejuwon F. F. Rehabilitation of drug abusers: The roles of perceptions, relationships and family supports. *Social Work in Public Health*. 2018. Vol. 33 (5). P. 289–298. <https://doi.org/10.1080/19371918.2018.1469063>
- Aleksandrov D., Okhrimenko I., Medvediev V., Moiseieva O., Prontenko, K. Psychoprophylactic correction of the individual psychological factors of narcotism. *BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience*. 2020. Vol. 11(2). P. 01–17. <https://doi.org/10.18662/brain/11.2/71>
- Ashar B. H. Deviant Behavior. *Medical Clinics of North America*. 2019. Vol. 103(5). P. XV–XVI. <https://doi.org/10.1016/j.mcna.2019.05.010>
- Баклицька О. П., Баклицький І. О., Сірко Р. І., Слободяник В. І. Психодіагностика. Психологічний практикум. Львів: Сполум, 2015. 464 с. <http://repository.ldufk.edu.ua/handle/34606048/17579>
- Bateson A., Dardick W. R. A comparison of the two-option versus the four-option multiple-choice item: A case for fewer distractors. *Personnel Assessment and Decisions*. 2020. Vol. 6(3). Article 5. <https://doi.org/10.25035/pad.2020.03.005>
- Bondarenko V., Okhrimenko I., Piaskovskiy V., Antoshchuk A., Marchuk A. Scientific tools for forming professional competence of patrol police officers. *International Journal of Evaluation and Research in Education*. 2022. Vol. 11(2). P. 687–695. <https://doi.org/10.11591/ijere.v11i2.21987>
- Blum K., Bowirrat A., Gomez L. L., Downs B. W., Bagchi D., Barh D., Modestino E. J., Baron D., McLaughlin T., Thanos P., Ceccanti M., Elman I., Badgaiyan R. D., Dennen C., Gupta A., Braverman E. R., Gold M. S. Why haven't we solved the addiction crisis?. *Journal of the Neurological Sciences*. 2022. Vol. 442. e120404. <https://doi.org/10.1016/j.jns.2022.120404>
- Clerke J. A., Congiu M., Mameli M. Neuronal adaptations in the lateral habenula during drug withdrawal: Preclinical evidence for addiction therapy. *Neuropharmacology*. 2021. Vol. 192. e108617. <https://doi.org/10.1016/j.neuropharm.2021.108617>
- Costin A., Roman A. F. Discussing with the parents of high school students: What do they know about drugs?. *Postmodern Openings*. 2020. Vol. 11(1). P. 01–19. <https://doi.org/10.18662/po/105>
- DeYoung C. G., Beaty R. E., Genç E., Latzman R. D., Passamonti L., Servaas M. N., Shackman A. J., Smillie L. D., Spreng R. N., Viding E., Wacker J. Personality neuroscience: An emerging field with bright prospects. *Personality Science*. 2022. Vol. 3. P. 1–21. <https://doi.org/10.5964/ps.7269>

Comparison of Life and Meaningful Parameters of Adolescent and Young Adult Drug Addicts

- America, 106(1), 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.mcna.2021.08.001>
- Polkhovska, I. K., Sydorenko, A. S., & Melnyk O. D. (2020). The right to medical assistance for drug addicts: Examination of the problem. *Wiadomosci Lekarskie (Warsaw, Poland: 1960)*, 73(12 pt. 2), 2927–2933. <https://doi.org/10.36740/WLek202012237>
- Popovych, I., Blynova, O., Halian, I., & Savchuk, O. (2020). Self-efficacy of future athletes with different levels of psychological safety. *Journal of Physical Education and Sport*, 20(5), 2718–2724. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.05370>
- Popovych, I., Hoi, N., Koval, I., Vorobel, M., Semenov, O., Semenova, N., et al. (2022). Strengthening of student youth's mental health using play sports. *Journal of Physical Education and Sport*, 22(6), 1384–1395. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.06174>
- Razaghi, E., Farhoudian, A. Pilevari, A., Noroozi, A., Hooshyari, Z., Radfar, R., et al. (2023). Identification of the socio-cultural barriers of drug addiction treatment in Iran. *Heliyon*, 9(5), e15566. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e15566>
- Rømer Thomsen, K., Callesen, M. B., Hesse, M., Kvamme, T. L., Pedersen, M. M., Pedersen, M. U., et al. (2018). Impulsivity traits and addiction-related behaviors in youth. *Journal of Behavioral Addictions*, 7(2), 317–330. <https://doi.org/10.1556/2006.7.2018.22>
- Roos, C. R., & Witkiewitz, K. A. (2017). contextual model of self-regulation change mechanisms among individuals with addictive disorders. *Clinical Psychology Review*, 57, 117–128. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2017.08.008>
- Ruisoto, P., & Contador, I. (2019). The role of stress in drug addiction. An integrative review. *Physiology & Behavior*, 202, 62–68. <https://doi.org/10.1016/j.physbeh.2019.01.022>
- Truong, A., Moukaddam, N., Toledo, A., & Onigu-Otite, E. (2017). Addictive disorders in adolescents. *The Psychiatric clinics of North America*, 40(3), 475–486. <https://doi.org/10.1016/j.psc.2017.05.012>
- van der Weele, S., Bredewold, F., Leget, C., & Tonkens, E. (2021). What is the problem of dependency? Dependency work reconsidered. *Nursing Philosophy: An International Journal for Healthcare Professionals*, 22(2), e12327. <https://doi.org/10.1111/nup.12327>
- Verdejo-Garcia, A., Garcia-Fernandez, G., & Dom, G. (2019). Cognition and addiction. *Dialogues in Clinical Neuroscience*, 21(3), 281–290. <https://doi.org/10.31887/DCNS.2019.21.3/gdom>
- Volkow, N. D., Jones, E. B., Einstein, E. B., & Wargo, E. M. (2019). Prevention and treatment of opioid misuse and addiction: A review. *JAMA Psychiatry*, 76(2), 208–216. <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2018.3126>
- Farisco M., Evers K., Changeux J. P. Drug addiction: From neuroscience to ethics. *Frontiers in Psychiatry*. 2018. Vol. 9. 595. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2018.00595>
- Garland E. L. Mindful positive emotion regulation as a treatment for addiction: from hedonic pleasure to self-transcendent meaning. *Current Opinion in Behavioral Sciences*. 2021. Vol. 39. P. 168–177. <https://doi.org/10.1016/j.cobeha.2021.03.019>
- Graham D. P., Harding M. J., Nielsen D. A. Pharmacogenetics of addiction therapy. *Methods in Molecular Biology (Clifton, N. J.)*. 2022. Vol. 2547. P. 437–490, https://doi.org/10.1007/978-1-0716-2573-6_16
- Griban G. P., Okhrimenko I. M., Myroshnychenko M. S., Tomenko O. A., Matrosov S. O., Rohovenko M. M. Ecological education and its relationship with students' health. *Wiadomosci Lekarskie (Warsaw, Poland: 1960)*. 2022. Vol. 75(2). P. 525–532. <https://doi.org/10.36740/WLek202202136>
- Griban G. P., Yavorska T. Y., Tkachenko P. P., Kuvaldina O. V., Dikhtiarenko Z. M., Yeromenko E. A., Lytvynenko A. M., Hresa N. V., Okhrimenko I. M., Ovcharuk I. S., Prontenko K. V. Motor activity as the basis of a healthy lifestyle of student youth. *Wiadomosci Lekarskie (Warsaw, Poland: 1960)*. 2020. Vol. 73(6). P. 1199–1206. <https://doi.org/10.36740/WLek202006123>
- Hamonniere T., Varescon I. Metacognitive beliefs in addictive behaviours: A systematic review. *Addictive Behaviors*. 2018. Vol. 85. P. 51–63. <https://doi.org/10.1016/j.addbeh.2018.05.018>
- Iswardani T., Dewi Z. L., Mansoer W. W., Irwanto I. Meaning-making among drug addicts during drug addiction recovery from the perspective of the meaning-making model. *Psych*. 2022. Vol. 4(3). P. 589–604. <https://doi.org/10.3390/psych4030045>
- Morris N. P., Bentzley B. S. Supporting the use of medications for addiction treatment in us drug courts: Opportunities for health professionals. *Journal of Addiction Medicine*. 2020. Vol. 14 (4). P. 277–279. <https://doi.org/10.1097/ADM.0000000000000583>
- Okhrimenko I. M., Tomenko O. A., Leonenko A. V., Cherednichenko S. V., Krasilov A. D., Liakhova N., Baldetskiy A. A. Cadets' motivation for motor activity as an important factor in improving their health. *Polski merkuriusz Lekarski: organ Polskiego Towarzystwa Lekarskiego*. 2023. Vol. 51(3). P. 260–267. <https://doi.org/10.36740/Merkur202303113>
- Olsen Y. What is addiction? History, terminology and core concepts. *The Medical Clinics of North America*. 2022. Vol. 106(1). P. 1–12. <https://doi.org/10.1016/j.mcna.2021.08.001>
- Polkhovska I. K., Sydorenko A. S., Melnyk O. D. The right to medical assistance for drug addicts: Examination of the problem. *Wiadomosci Lekarskie (Warsaw, Poland: 1960)*. 2020. Vol. 73 (12 pt. 2). P. 2927–2933. <https://doi.org/10.36740/WLek202012237>
- Popovych I., Blynova O., Halian I., Savchuk O. Self-efficacy of future athletes with different levels of psychological safety. *Journal of Physical Education and Sport*. 2020. Vol. 20(5). P. 2718–2724. <https://doi.org/10.7752/jpes.2020.05370>

- Wang, S. C., Chen, Y. C., Lee, C. H., & Cheng, C. M. (2019). Opioid addiction, genetic susceptibility, and medical treatments: A review. *International Journal of Molecular Sciences*, 20(17), 4294. <https://doi.org/10.3390/ijms20174294>
- Popovych I., Hoi N., Koval I., Vorobel M., Semenov O., Semenova N., Hrys A. Strengthening of student youth's mental health using play sports. *Journal of Physical Education and Sport*. 2022. Vol. 22(6). P. 1384–1395. <https://doi.org/10.7752/jpes.2022.06174>
- Razaghi E., Farhoudian A. Pilevari A., Noroozi A., Hooshyari Z., Radfar R., Malekinejad M. Identification of the socio-cultural barriers of drug addiction treatment in Iran. *Heliyon*. 2023. Vol. 9(5). e15566. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e15566>
- Rømer Thomsen K., Callesen M. B., Hesse M., Kvamme T. L., Pedersen M. M., Pedersen M. U., Voon V. Impulsivity traits and addiction-related behaviors in youth. *Journal of Behavioral Addictions*. 2018. Vol. 7 (2). P. 317–330. <https://doi.org/10.1556/2006.7.2018.22>
- Roos C. R., Witkiewitz K. A contextual model of self-regulation change mechanisms among individuals with addictive disorders. *Clinical Psychology Review*. 2017. Vol. 57. P. 117–128. <https://doi.org/10.1016/j.cpr.2017.08.008>
- Ruisoto P., Contador I. The role of stress in drug addiction. An integrative review. *Physiology & Behavior*. 2019. Vol. 202. P. 62–68. <https://doi.org/10.1016/j.physbeh.2019.01.022>
- Truong A., Moukaddam N., Toledo A., Onigu-Otite E. Addictive disorders in adolescents. *The Psychiatric clinics of North America*. 2017. Vol. 40(3). P. 475–486. <https://doi.org/10.1016/j.psc.2017.05.012>
- van der Weele S., Bredewold F., Leget C., Tonkens E. What is the problem of dependency? Dependency work reconsidered. *Nursing Philosophy: An International Journal for Healthcare Professionals*. 2021. Vol. 22(2). e12327. <https://doi.org/10.1111/nup.12327>
- Verdejo-Garcia A., Garcia-Fernandez G., Dom G. Cognition and addiction. *Dialogues in Clinical Neuroscience*. 2019. Vol. 21(3). P. 281–290. <https://doi.org/10.31887/DCNS.2019.21.3/gdom>
- Volkow N. D., Jones E. B., Einstein E. B., Wargo E. M. Prevention and treatment of opioid misuse and addiction: A review. *JAMA Psychiatry*. 2019. Vol. 76(2). P. 208–216, <https://doi.org/10.1001/jamapsychiatry.2018.3126>
- Wang S. C., Chen Y. C., Lee C. H., Cheng C. M. Opioid addiction, genetic susceptibility, and medical treatments: A review. *International Journal of Molecular Sciences*. 2019. Vol. 20(17). 4294. <https://doi.org/10.3390/ijms20174294>

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-15>

How to Cite (Style APA):

Masian A., & Romanenko O. (2023). Determinants of Decision-making by Law Enforcement Officers. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 295–316. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-15>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Масян А., Романенко О. Детермінанти прийняття рішень правоохоронцями. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 295–316. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-15>

UDC [159.922:351.74-051]:159.9.072

Determinants of Decision-making by Law Enforcement Officers

Детермінанти прийняття рішень правоохоронцями

Received: August 25, 2023

Accepted: October 30, 2023

Anna Masian

Postgraduate Student,
Department of Legal Psychology,
National Academy of Internal Affairs
of Ukraine

<https://orcid.org/0000-0001-6661-2585>

Oksana Romanenko

Doctor of Psychological Sciences, Professor,
Department of Legal Psychology,
National Academy of Internal Affairs
of Ukraine

romanenkoks@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0104-0093>

Анна Масян

аспірантка,
кафедра юридичної психології,
Національна академія внутрішніх справ,
Україна

<https://orcid.org/0000-0001-6661-2585>

Оксана Романенко

доктор психологічних наук, професор,
кафедра юридичної психології,
Національна академія внутрішніх справ,
Україна

romanenkoks@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0002-0104-0093>

Abstract

The article is devoted to the theoretical and empirical study of the problem of decision-making by law enforcement officers in modern conditions. **The purpose** of the article is to present and explain the interaction of external and internal decision-making factors in the professional activity of law enforcement officers. **Methods.** Theoretical: analysis and generalization of the results of applied research in the field of decision-making; empirical: complex author's methodology; data processing methods: methods of primary and statistical data processing, correlation analysis. **The results.** On the basis of the analysis of theoretical and applied research in the field of psychology of decision-making, the directions for conducting a comprehensive study of various components

Анотація

Стаття присвячена теоретико-емпіричному вивченню проблеми прийняття рішень у правоохоронній діяльності в сучасних умовах. **Метою** статті є представлення та пояснення взаємодії зовнішніх та внутрішніх чинників прийняття рішень у професійній діяльності правоохоронців. **Методи.** Теоретичні: аналізування та узагальнення результатів прикладних досліджень у галузі прийняття рішень; емпіричні: комплексна авторська методика; методи обробки даних: методи первинної та статистичної обробки даних, кореляційний аналіз. **Результати.** На основі аналізу теоретичних і прикладних досліджень у галузі психології прийняття рішень визначено напрями проведення комплексного дослідження в сукупності вивчення різних компонентів структури прийняття рішень, впливу стресу

of the decision-making structure, the impact of stress on the decision-making process, and typical decision-making scenarios have been determined. Conducting an empirical research made it possible to single out significant decision-making factors; correlation analysis was carried out to establish the relationship between them. The interpretation of the relationship between the variables is presented on the basis of a comparative analysis with the results of applied foreign studies.

Discussion and conclusions. Multidirectional trends in decision-making in the activities of law enforcement officers were revealed: readiness for action is combined with a tendency to delay the decision under stress, that requires the development of specially developed decision-making algorithms. An individual's ability to reformat decision-making scenarios is directly related to the tendency to preserve or destroy established attitudes. Making decisions by one process at the expense of others, or applying other decision-making scenarios inappropriately under certain circumstances, can lead to reduced performance. At the same time, fear of consequences has an inhibitory effect, which increases in conditions of uncertainty and institutional limitations in the system of law enforcement agencies, that necessitates the study of psychological aspects of the discretionary behavior of police officers, as well as the use of special programs for law enforcement officers at the stage of professional training.

Key words: law enforcement activity, decision-making, uncertainty, stress damper, stress scenario, discretionary behavior.

Introduction

Under the conditions of martial law in Ukraine, social processes are becoming increasingly dynamic and unpredictable, that requires high responsibility for decision-making in law enforcement activities. This activity is carried out under special conditions, characterized by strict regulations, a hierarchical structure of subordination, and unconditional execution of orders. The specificity of the professional activity of law enforcement officers necessitates an in-depth study of the decision-making process, which must meet the postulates of rationality and maximization of a useful result, be devoid of subjectivity and bias, meet the requirements of safety, and preserve the physical and mental health of employees.

Decision-making is a component of any organizational function, an act of choosing between two

на процес прийняття рішень та типових сценаріїв прийняття рішень. Проведення емпіричного дослідження дало змогу виокремити значущі чинники прийняття рішень; здійснено кореляційний аналіз для встановлення взаємозв'язку між ними. Інтерпретацію взаємозв'язку між змінними представлено на основі порівняльного аналізу з результатами прикладних зарубіжних досліджень.

Дискусія і висновки. Виявлено різноспрямовані тенденції у прийнятті рішень в діяльності правоохоронців: готовність до дій поєднується зі схильністю до відкладання рішень в умовах стресу, що потребує розроблення спеціально розроблених алгоритмів прийняття рішень. Індивідуальна здатність до переформатування сценаріїв прийняття рішень безпосередньо пов'язана зі схильністю до збереження або руйнації усталених установок. Прийняття рішень одним процесом за рахунок ігнорування інших або неналежне застосування інших сценаріїв прийняття рішень за певних обставин може призвести до зниження продуктивності діяльності. Гальмівний вплив при цьому має страх наслідків, який посилюється в умовах невизначеності та інституційні обмеження в системі правоохоронних органів, що обумовлює необхідність вивчення психологічних аспектів дискреційної поведінки поліцейських, а також застосування спеціальних програм для правоохоронців на етапі професійної підготовки.

Ключові слова: правоохоронна діяльність, прийняття рішень, невизначеність, стрес-демпфер, стрес-сценарій, дискреційна поведінка.

Вступ

В умовах воєнного стану в Україні соціальні процеси стають все більш динамічними та непередбачуваними, що потребує високої відповідальності за прийняття рішень у правоохоронній діяльності. Ця діяльність здійснюється в особливих умовах, характеризується жорсткою регламентацією, ієрархічною структурою підпорядкування, беззастережним виконанням наказів. Специфіка професійної діяльності правоохоронців зумовлює необхідність поглибленого вивчення процесу прийняття рішення, які мають відповідати постулатам раціональності та максимізації корисного результату, бути позбавленими суб'єктивізму та упередженості, задовольняти вимоги безпеки, збереження фізичного та психічного здоров'я працівників.

Прийняття рішень є складовою будь-якої організаційної функції, актом вибору між

or more options of action. This is a complex process determined by a large number of both external and internal factors, including latent ones, which are not always fully realized by the individual.

The psychological theory of decision-making performs the functions of explaining and predicting the behavior of an individual in situations of choice, that is, in the presence of at least two available alternatives. There are different approaches to studying this phenomenon, depending on the nature of the task and the type of persons involved in this process. Among them, the most common approach is to perform seven operations: description of the problem; analysis of causes; determination of alternative solutions; verification of the validity of various alternatives; decision selection; development of the implementation plan; monitoring the implementation of the plan until the desired result is obtained. The evaluation of the consequences of alternatives combines both a cognitive component and an emotional and value-based component (acceptance or rejection of the possible consequences of a choice). In most cases, decision-making means reasoning under uncertainty. In the dimension of uncertainty, a fundamental role is played by risk, that is, a state of uncertainty in which some possible outcomes have an undesirable effect, but even in this case, possible losses can be predicted (Heuvel et al., 2014).

The intuitive aspect of decision-making by police officers is presented in the work of C. Akinci, E. Sadler-Smith (2020). Intuition is an important factor by which important decisions are made, but at the same time its mechanisms are not sufficiently studied. The research demonstrates how a combination of intuition and analysis can deliver maximum performance in uncertain, dynamic and complex environments.

Y. Feys et al. (2022) investigated decision-making factors in the activities of Belgian police officers, namely: characteristics of the police officer, civilian, organizational and situational characteristics. It was found that the most influential factors are the professional experience of police officers, laws and regulations, the personality of a police officer, the nature of interaction with colleagues and managers, the degree of aggressiveness of a civilian and their previous acquaintance with the police.

двома або більше варіантами дій. Це складний процес, що детермінується великою кількістю як зовнішніх, так і внутрішніх чинників, включно латентних, які не завжди повною мірою усвідомлюються особистістю.

Психологічна теорія прийняття рішень виконує функції пояснення та передбачення поведінки особистості в ситуаціях вибору, тобто за наявності принаймні двох доступних альтернатив. Існують різні підходи до вивчення цього явища, залежно від характеру завдання та типу осіб, які беруть участь у цьому процесі. Поміж ними найбільш поширений підхід полягає у виконанні семи операцій: опис проблеми; аналізування причин; визначення альтернативних рішень; перевірка обґрунтованості різних альтернатив; вибір рішення; розробка плану реалізації; моніторинг виконання плану до отримання бажаного результату. Оцінка наслідків альтернатив поєднує як когнітивну складову, так і емоційно-ціннісну складову (прийняття чи неприйняття можливих наслідків вибору). У більшості випадків прийняття рішень означає міркування в умовах невизначеності. У вимірі невизначеності фундаментальну роль відіграє ризик, тобто стан невизначеності, при якому деякі можливі результати мають небажаний ефект, але навіть у цьому випадку можна передбачити можливі втрати (Heuvel et al., 2014).

Інтуїтивний аспект прийняття рішення поліцейськими представлений у роботі С. Akinci, E. Sadler-Smith (2020). Інтуїція є важливим чинником, за допомогою якого приймаються важливі рішення, водночас недостатньо досліджені його механізми. Дослідження демонструє, як поєднання інтуїції та аналізу може забезпечувати максимальну ефективність у невизначених, динамічних та складних середовищах.

Y. Feys et al. (2022) досліджували чинники прийняття рішень у діяльності бельгійських поліцейських, а саме: характеристики поліцейського, цивільного, організаційні та ситуаційні характеристики. З'ясовано, що найбільш впливовими чинниками є професійний досвід поліцейських, закони та нормативні акти, особистість поліцейського, характер взаємодії з колегами та керівниками, міра агресивності

The decision-making process is significantly complicated under the influence of extraordinary, stressful events. In the research of V. Soltes et al. (2021) the prerequisites of vulnerability to the development of symptoms of post-traumatic stress disorder and professional burnout of police officers were determined. A typology of psychological profiles of police officers was developed and the necessity of screening new recruits for personal traits associated with risk, orienting them to psychological training programs for the development of functional stress management strategies, was substantiated.

The concept of “stress” was also studied by modern scientists in the context of martial law: the research of the first wave of stress, anxiety and depression in Ukraine (Kurapov et al., 2023); detection and treatment of neuropsychiatric consequences of armed conflicts (Jain et al., 2022); stress states and mental health of Ukrainian civilians and combatants during the Russian invasion (Pavlova et al., 2022).

The issue of effective interaction of power structures in modern conditions is becoming more and more relevant. In the research of J. Mattingsdal et al. (2023) a comparative analysis of decision-making by the police and military commanders was carried out. Significant differences were found in command preferences for unilateral or interagency forces depending on whether decisions were made in peacetime, war, or the post-conflict phase. The obtained results have practical significance for improving police-military interaction during major security crises.

In the research of G. Penney et al. (2022) the specifics of critical decisions in extreme types of activity were determined. Emergency response requires the ability to accurately assess threats and make critical decisions under time restrictions. Bibliometrics, language, situational awareness, critical decision-making, actions and evaluation were the research parameters. All military and emergency services personnel were found to use both intuitive and formal decision-making processes, depending on situational and individual factors.

In the work of N. Shortland et al. (2020) the results of the research of the trait maximization influence on police officers’ decision-making are

цивільної особи та її попереднє знайомство з поліцією.

Процес прийняття рішень значно ускладнюється під впливом надзвичайних, стресових подій. У дослідженні V. Soltes et al. (2021) визначено передумови вразливості до розвитку симптомів посттравматичного стресового розладу та професійного вигорання поліцейських. Розроблено типологію психологічних профілів поліцейських та обґрунтовано необхідність проведення скринінгу новобранців щодо особистісних рис, пов’язаних із ризиком, орієнтації їх на програми психологічної підготовки для розробки функціональних стратегій стресоподолання.

Поняття “стрес” також вивчалось сучасними вченими в контексті воєнного стану: дослідження першої хвилі стресу, тривоги та депресії в Україні (Kurapov et al., 2023); виявлення та лікування нейропсихіатричних наслідків збройних конфліктів (Jain et al., 2022); стресові стани та психічне здоров’я українських цивільних та комбатантів під час російського вторгнення (Pavlova et al., 2022).

Питання ефективної взаємодії силових структур у сучасних умовах набуває все більшої актуальності. У дослідженні J. Mattingsdal et al. (2023) здійснено порівняльний аналіз прийняття рішень з боку поліції та військових командирів. Установлено суттєві відмінності у перевагах командування щодо односторонніх чи міжвідомчих сил залежно від того, чи ухвалювалися рішення в мирний час, на війні чи на постконфліктній фазі. Отримані результати мають практичну значущість для покращення поліцейсько-військової взаємодії під час великих криз безпеки.

У дослідженні G. Penney et al. (2022) визначено специфіку критичних рішень в екстремальних видах діяльності. Реагування на надзвичайні ситуації вимагає здатності точно оцінювати загрози та приймати важливі рішення під впливом обмеженого часу. Параметрами дослідження виступали: бібліометрія, мова, усвідомлення ситуації, прийняття критичних рішень, дії та оцінка. З’ясовано, що весь персонал військових і екстрених служб застосовує як інтуїтивні, так і формальні процеси прийняття рішень, залежно від ситуаційних та індивідуальних чинників.

presented. The experiment used a list of uncertain options for responding to emergency situations (LUCIFER) to measure the maximization effect in two domains: specific (police) and general (military) decisions. It was found that police officers who maximized the decision found more difficulties when making it. Gender and previous military experience also influenced the decision-making process. In particular, police officers with military experience needed more time to assess the situation, but were quicker to choose a course of action and stick to it. Female police officers evaluated the situation more slowly.

Decision-making in domestic psychology is presented mainly in the field of management: I. Kuznetsova et al. (2020); N. Bryushkova et al. (2020). Despite the large number of multifaceted studies in legal psychology, the problem of decision-making in the professional activity of law enforcement officers has practically not been investigated.

Analysis of theoretical and applied research in the field of psychology of decision-making proves the complexity and multifactorial nature of this phenomenon. Regarding the areas of applied research on decision-making in law enforcement activity, the following are considered relevant: 1) the study of various components of the structure of decision-making (cognitive, emotional, behavioral) under the influence of external factors of activity; 2) the influence of stress on the decision-making process, since the law enforcement profession belongs to the type of activity in special conditions; 3) the study of typical decision-making scenarios, the possibilities of their transformation according to the situation, as well as the development of appropriate algorithms for their optimization. First of all, this requires a comprehensive study of the factors influencing this process.

The hypothesis of research is an assumption about the priority of external decision-making determinants in professional activity, which have a limiting effect on the discretionary behavior of law enforcement officers.

The purpose of the research is to define and explain the interaction of external and internal decision-making factors in the professional activity of law enforcement officers.

У праці N. Shortland et al. (2020) представлено результати вивчення впливу максимізації рис на прийняття поліцейськими рішень. В експерименті використано перелік невизначених варіантів реагування на надзвичайні ситуації (LUCIFER) для виміру ефекту максимізації в двох галузях: специфічні (поліція) та загальні (військові) рішення. Виявлено, що поліцейським, які максимізували рішення, було складніше його прийняти. Стать і попередній військовий досвід також впливали на процес прийняття рішень. Зокрема, поліцейські з військовим досвідом потребували більше часу, щоб оцінити ситуацію, але швидше вибирали курс дій і дотримувалися його. Жінки-поліцейські також повільніше оцінювали ситуацію.

Прийняття рішень у вітчизняній психології представлено переважно у сфері управління: I. Кузнецова та ін. (2020); Н. Брюшкова та ін. (2020). Попри велику кількість різноаспектних досліджень у юридичній психології, проблема прийняття рішень у професійній діяльності правоохоронців практично не досліджувалася.

Аналізування теоретичних і прикладних досліджень у галузі психології прийняття рішень засвідчує складність та мультифакторну природу цього феномену. Стосовно напрямів прикладного дослідження щодо прийняття рішень у правоохоронній діяльності вбачається актуальним: 1) вивчення різних компонентів структури прийняття рішень (когнітивного, емоційного, поведінкового) під впливом зовнішніх чинників діяльності; 2) вплив стресу на процес прийняття рішень, оскільки професія правоохоронця належить до типу діяльності в особливих умовах; 3) вивчення типових сценаріїв прийняття рішень, можливостей їх трансформації відповідно до ситуації, а також розроблення відповідних алгоритмів щодо їх оптимізації. Передусім це потребує комплексного вивчення чинників, що впливають на цей процес.

Гіпотезою нашого дослідження є припущення про пріоритетність зовнішніх детермінант прийняття рішень у професійній діяльності, що мають обмежувальний вплив на дискреційну поведінку правоохоронців.

Methods

Research base and sample. The empirical sample of the research consisted of 116 law enforcement officers (44 women and 72 men). 57 respondents had experience of practical work in law enforcement agencies (police patrols, adjuncts of the Department of Criminal Law and Procedure of the National Academy of Internal Affairs, operative investigators), the average age – 31 years; and 59 respondents – cadet psychologists and cadet forensic experts, without practical work experience, the average age – 20 years. The sample was selected on a voluntary basis, with feedback on the results of psychodiagnostics. In the process of research, the focus was on the ethical standards of the psychological experiment.

Procedure. The research was conducted in several stages. At the first stage, a comprehensive methodology was developed, aimed at studying external and internal decision-making factors, the impact of stress on decision-making and defining typical decision-making scenarios. At the second stage, the diagnosis of decision-making factors was carried out on the basis of the methodology. Spearman's correlation analysis (r_s) was conducted at the third stage of the study. The interpretation of the results was carried out on the basis of the indicators of statistical significance, for the sample size $n = 116$: .187 with $p \leq .05$; .245 at $p \leq .01$; .31 at $p \leq .001$.

Tools. On the basis of the previously researched phenomenon of decision-making in the professional activities of police officers, a comprehensive author's methodology was developed. It consisted of three interrelated blocks: 1) the questionnaire "Decision-making by employees of law enforcement agencies", aimed at determining the factors of decision-making in law enforcement activities, which combines the specifics of subordination in the system, obstacles to professional growth; 2) the "Stress damper" case method, developed for the purpose of determining adaptive actions in stressful situations; 3) the "Stress scenario" case method for determining individual stress scenarios and decision-making in extreme conditions (Masian, 2023). During the approbation of the methodology, its reliability and validity were confirmed by applying Cronbach's Alpha

Метою дослідження є визначення та пояснення взаємодії зовнішніх та внутрішніх чинників прийняття рішень у професійній діяльності правоохоронців.

Методи

База дослідження і вибірка. Емпірична вибірка дослідження складалася з правоохоронців і становила 116 осіб (44 жінки і 72 чоловіка), з яких 57 респондентів – з досвідом практичної роботи в правоохоронних органах (патрульні поліції, ад'юнкти кафедри кримінального права та процесу Національної академії внутрішніх справ, оперативні слідчі), середній вік – 31 рік; і 59 респондентів – курсанти-психологи та курсанти-судові експерти, без практичного досвіду роботи, середній вік – 20 років. Вибірка була підібрана за принципом добровільності, з наданням зворотного зв'язку щодо результатів психодіагностики. У процесі дослідження здійснювалася орієнтація на етичні стандарти психологічного експерименту.

Процедура. Дослідження проводилося впродовж кількох етапів. На першому етапі було розроблено комплексну методику, спрямовану на вивчення зовнішніх і внутрішніх чинників прийняття рішень, впливу стресу на прийняття рішень та визначення типових сценаріїв прийняття рішень. На другому етапі здійснено діагностику чинників прийняття рішень на основі методики. На третьому етапі дослідження було проведено кореляційний аналіз Спірмена (r_s). Інтерпретація результатів здійснювалася орієнтовно до показників статистичної значущості, для обсягу вибірки $n = 116$: .187 при $p \leq .05$; .245 при $p \leq .01$; .31 при $p \leq .001$.

Інструментарій. На основі дослідженого раніше феномену прийняття рішень у професійній діяльності поліцейських, було розроблено комплексну авторську методику, яка складалася з трьох взаємопов'язаних блоків: 1) опитувальник "Прийняття рішень у співробітників силових структур", спрямований на визначення чинників прийняття рішень у правоохоронній діяльності, що поєднує специфіку підпорядкування в системі, перешкоди для професійного зростання; 2) кейс-метод

criterion on the basis of the obtained indicators: questionnaire – .93; “Stress damper” – .82; “Stress scenario” – .84). In addition, the relationships between the indicators of the developed methodology and the indicators of other valid questionnaires were analyzed: the Melbourne Questionnaire (MDMQ), Budner scale, Rotter’s LSC, Q-sorting on risk and rationality (abbreviated according to Rohrmann).

Variables. The following parameters have been singled out as variables of the correlation study: readiness for action; delaying the decision; conformism; leadership; lability; vulnerability to pressure; discipline; probity; honesty; rigidity; fear of consequences; criticality; fairness; legibility; overestimation of one’s capabilities; institutional restrictions; organization; social support; devaluation of stress; positive experience; the state of numbness before a threat; isolation tactics as psychological protection; mobilization of resources; flexible response; containment; readiness for change; constructiveness; reformatting of the decision-making scenario; strengthening the system of attitudes; destruction of the system of attitudes system.

Statistical analysis. Both quantitative and qualitative methods of data processing were used in the research. Methods of primary and statistical data processing, correlation analysis, presentation of results through tabulation were used for data presentation. The computer program MS Office Excel 2016 was used in the process of mathematical processing of the received data.

Results

After collecting data on the basis of a comprehensive methodology, correlation analysis was carried out to establish the relationship between the variables. The results of the correlation analysis are presented in Table 1.

Given the large number of parameters, in this article we will interpret only those of them that are characterized by the most significant correlation indicators.

A statistically significant negative correlation between readiness for action and delaying the decision was found ($\rho = - .53$; $\alpha \geq .999$).

“Стрес-демпфер”, розроблений з метою визначення адаптивних дій у стресових ситуаціях; 3) кейс-метод “Стрес-сценарій” для визначення індивідуальних сценаріїв стресу та прийняття рішень в екстремальних умовах (Masian, 2023). У ході апробації методики було підтверджено її надійність і валідність шляхом застосування критерію Альфа Кронбаха на основі отриманих показників: опитувальник – .93; “Стрес-демпфер” – .82; “Стрес-сценарій” – .84). Додатково було проаналізовано взаємозв’язки показників розробленої методики з показниками інших валідних опитувальників: Мельбурнського опитувальника (MDMQ), шкали Баднера, РСК Роттера, Q-сортування на ризик і раціональність (скорочена за Рорманом).

Змінні. У якості змінних кореляційного дослідження виокремлено такі параметри: готовність до дії; відкладання рішення; конформізм; лідерство; лабільність; вразливість до тиску; дисциплінованість; невідкупність; чесність; ригідність; страх наслідків; критичність; справедливість; розбірливість; завищена оцінка своїх можливостей; інституційні обмеження; організованість; соціальна підтримка; знецінювання стресу; позитивний досвід; стан зціпіння перед загрозою; тактика ізоляції як психологічний захист; мобілізація ресурсів; гнучке реагування; стримування; готовність до змін; конструктивність; переформатування сценарію прийняття рішень; зміцнення системи установок; руйнація системи установок.

Статистичний аналіз. У ході дослідження були використані як кількісні, так і якісні методи обробки даних. Для представлення даних використано методи первинної та статистичної обробки даних, кореляційний аналіз, представлення результатів через табулювання. У процесі математичної обробки отриманих даних було використано комп’ютерну програму MS Office Excel 2016.

Результати

Після збору даних на основі комплексної методики здійснювався кореляційний аналіз для встановлення взаємозв’язку між змінними. Результати кореляційного аналізу представлені в табл. 1.

Table 1. Intercorrelations of variables affecting decision-making among law enforcement officers
Таблиця 1. Інтеркореляції змінних, що впливають на прийняття рішень у правоохоронців

Parameters Параметри	Variables of intercorrelations Змінні інтеркореляцій	ρ	α (p)
Questionnaire "Decision-making among law enforcement officers" Опитувальник "Прийняття рішень у співробітників силових структур"			
Readiness for action Готовність до дії	Delaying the decision Відкладання рішення	-.53***	.999 ($\leq .001$)
	Leadership Лідерство	.27**	.99 ($\leq .01$)
	Probity Непідкупність	.40***	.999 ($\leq .001$)
	Honesty Чесність	.24**	.99 ($\leq .01$)
	Legibility Розбірливість	.39***	.999 ($\leq .001$)
	The state of numbness before a threat Стан зціпеніння перед загрозою	.25**	.99 ($\leq .01$)
	Flexible response Гнучке реагування	.36***	.999 ($\leq .001$)
	Strengthening the system of attitudes Зміцнення системи установок	.24**	.99 ($\leq .01$)
Delaying the decision Відкладання рішення	Conformism Конформізм	.19*	.95 ($\leq .05$)
	Lability Лабільність	-.48***	.999 ($\leq 0,001$)
	Vulnerability to pressure Вразливість до тиску	.36***	.999 ($\leq .001$)
	Rigidity Ригідність	.41***	.999 ($\leq .001$)
	Fear of consequences Страх наслідків	.24**	.99 ($\leq .01$)
	Criticality Критичність	.28**	.99 ($\leq .01$)
	Fairness Справедливість	.24**	.99 ($\leq .01$)
	Institutional restrictions Інституційні обмеження	.42***	.999 ($\leq .001$)
	Devaluation of stress Знецінення стресу	.35***	.999 ($\leq .001$)
	Isolation tactics Тактика ізоляції	.40***	.999 ($\leq .001$)
	Containment Стимування	.24**	.99 ($\leq .01$)
	Constructiveness Конструктивність	.36***	.999 ($\leq .001$)
	Destruction of the system of attitudes Руйнація системи установок	.31***	.999 ($\leq .001$)

**Determinants of Decision-making
by Law Enforcement Officers**

Parameters Параметри	Variables of intercorrelations Змінні інтеркореляцій	ρ	α (p)
Conformism Конформізм	Lability Лабільність	-.35***	.999 (≤.001)
	Vulnerability to pressure Вразливість до тиску	.24**	.99 (≤.01)
	Organization Організованість	.28**	.99 (≤.01)
	Isolation tactics Тактика ізоляції	.24**	.99 (≤.01)
Leadership Лідерство	Lability Лабільність	-.33***	.999 (≤.001)
	Probity Непідкупність	.39***	.999 (≤.001)
	Legibility Розбірливість	.24**	.99 (≤.01)
	Overestimation of one's capabilities Завищена оцінка своїх можливостей	.28**	.99 (≤.01)
	Discipline Дисциплінованість	.33***	.999 (≤.001)
	Honesty Чесність	.34***	.999 (≤.001)
	Criticality Критичність	.28**	.99 (≤.01)
	Fairness Справедливість	.25**	.99 (≤.01)
	Institutional restrictions Інституційні обмеження	.42***	.999 (≤.001)
	Devaluation of stress Знецінення стресу	.33***	.999 (≤.001)
	Flexible response Гнучке реагування	.29**	.99 (≤.01)
	Containment Стимування	.32***	.999 (≤.001)
	Constructiveness Конструктивність	.41***	.999 (≤.001)
	Script reformatting Переформатування сценарію	.25**	.99 (≤.01)
Vulnerability to pressure Вразливість до тиску	Discipline Дисциплінованість	-.22*	.95 (≤.05)
	Rigidity Ригідність	.43***	.999 (≤.001)
	Legibility Розбірливість	.24**	.99 (≤.01)
	Devaluation of stress Знецінення стресу	.29**	.99 (≤.01)
	Constructiveness Конструктивність	.36***	.999 (≤.001)
	Script reformatting Переформатування сценарію	.23*	.95 (≤.05)
	Isolation tactics Тактика ізоляції	.20*	.95 (≤.05)

Parameters Параметри	Variables of intercorrelations Змінні інтеркореляцій	ρ	$\alpha (p)$
Discipline Дисциплінованість	Honesty Чесність	.24**	.99 ($\leq .01$)
	Fear of consequences Страх наслідків	.27**	.99 ($\leq .01$)
	Criticality Критичність	.20*	.95 ($\leq .05$)
	Fairness Справедливість	.24**	.99 ($\leq .01$)
	Positive experience Позитивний досвід	.24**	.99 ($\leq .01$)
	Isolation tactics Тактика ізоляції	.19*	.95 ($\leq .05$)
	Containment Стимування	.29**	.99 ($\leq .01$)
	Script reformatting Переформатування сценарію	.31***	.999 ($\leq .001$)
	Institutional restrictions Інституційні обмеження	.18*	.95 ($\leq .05$)
	Overestimation of one's capabilities Завищена оцінка своїх можливостей	.32***	.999 ($\leq .001$)
	Probity Непідкупність	Honesty Чесність	.29**
Devaluation of stress Знецінення стресу		.34***	.999 ($\leq .001$)
Flexible response Гнучке реагування		.42***	.999 ($\leq .001$)
The state of numbness before a threat Стан зціпеніння перед загрозою		.19*	.95 ($\leq .05$)
Readiness for change Готовність до змін		.36***	.999 ($\leq .001$)
Strengthening the system attitudes Зміцнення системи		.34***	.999 ($\leq .001$)
Legibility Розбірливість		.29**	.99 ($\leq .01$)
Honesty Чесність	Rigidity Ригідність	-.21*	.95 ($\leq .05$)
	Legibility Розбірливість	.18*	.95 ($\leq .05$)
	Social support Соціальна підтримка	.20*	.95 ($\leq .05$)
	Overestimation of one's capabilities Завищена оцінка своїх можливостей	.43***	.999 ($\leq .001$)
	Flexible response Гнучке реагування	.21*	.95 ($\leq .05$)
	Readiness for change Готовність до змін	.27**	.99 ($\leq .01$)
	Strengthening the system of attitudes Зміцнення системи установок	.26**	.99 ($\leq .01$)
	Institutional restrictions Інституційні обмеження	.24**	.99 ($\leq .01$)

**Determinants of Decision-making
by Law Enforcement Officers**

Parameters Параметри	Variables of intercorrelations Змінні інтеркореляцій	ρ	α (p)
Rigidity Ригідність	Criticality Критичність	.27**	.99 (≤.01)
	Fairness Справедливість	.44***	.999 (≤.001)
	Devaluation of stress Знецінення стресу	.32***	.999 (≤.001)
	Flexible response Гнучке реагування	.35***	.999 (≤.001)
	Institutional restrictions Інституційні обмеження	.37***	.999 (≤.001)
	Strengthening the system of attitudes Зміцнення системи установок	.31***	.999 (≤.001)
	Constructiveness Конструктивність	.40***	.999 (≤.001)
	Mobilization of resources Мобілізація ресурсів	.24**	.99 (≤.01)
	Destruction of the system of attitudes Руйнація системи установок	.25**	.99 (≤.01)
	Isolation tactics Тактика ізоляції	.27**	.99 (≤.01)
	Legibility Розбірливість	.34***	.999 (≤.001)
	Fear of consequences Страх наслідків	Criticality Критичність	.19*
Overestimation of one's abilities Завищена оцінка своїх можливостей		.37***	.999 (≤.001)
Script reformatting Переформатування сценарію		.43***	.999 (≤.001)
Criticality Критичність	Fairness Справедливість	.28**	.99 (≤.01)
	Mobilization of resources Мобілізація ресурсів	.27**	.99 (≤.01)
	Institutional restrictions Інституційні обмеження	.36***	.999 (≤.001)
	Legibility Розбірливість	.19*	.95 (≤ .05)
Fairness Справедливість	Legibility Розбірливість	.27**	.99 (≤.01)
	Institutional restrictions Інституційні обмеження	.20*	.95 (≤ .05)
	Devaluation of stress Знецінення стресу	.24**	.99 (≤.01)
	Flexible response Гнучке реагування	.30**	.99 (≤.01)
	Constructiveness Конструктивність	.49***	.999 (≤.001)
	Destruction of the system of attitudes Руйнація системи установок	.25**	.99 (≤.01)
	Isolation tactics Тактика ізоляції	.26**	.99 (≤.01)
	Script reformatting Переформатування сценарію	.35***	.999 (≤.001)

Parameters Параметри	Variables of intercorrelations Змінні інтеркореляцій	ρ	$\alpha (p)$
Legibility Розбірливість	Organization Організованість	.31***	.999 ($\leq .001$)
	Institutional restrictions Інституційні обмеження	.25**	.99 ($\leq .01$)
	Isolation tactics Тактика ізоляції	.37***	.999 ($\leq .001$)
	Constructiveness Конструктивність	.45***	.999 ($\leq .001$)
	Strengthening the system of attitudes Зміцнення системи установок	.33***	.999 ($\leq .001$)
	Devaluation of stress Знецінення стресу	.24**	.99 ($\leq .01$)
	Flexible response Гнучке реагування	.33***	.999 ($\leq .001$)
	The state of numbness before a threat Стан зціпеніння перед загрозою	.24**	.99 ($\leq .01$)
Overestimation of one's capabilities Завищена оцінка своїх можливостей	Positive experience Позитивний досвід	.29**	.99 ($\leq .01$)
	Readiness for change Готовність до змін	.28**	.99 ($\leq .01$)
	Script reformatting Переформатування сценарію	.33***	.999 ($\leq .001$)
Organization Організованість	Isolation tactics Тактика ізоляції	.32***	.999 ($\leq .001$)
Institutional restrictions Інституційні обмеження	Social support Соціальна підтримка	.22*	.95 ($\leq .05$)
	Isolation tactics Тактика ізоляції	.25**	.99 ($\leq .01$)
	Flexible response Гнучке реагування	.19*	.95 ($\leq .05$)
	Script reformatting Переформатування сценарію	-.31**	.99 ($\leq .01$)
	Strengthening the system attitudes Зміцнення системи	.18*	.95 ($\leq .05$)
	Mobilization of resources Мобілізація ресурсів	.26**	.99 ($\leq .01$)
"Stress damper" method Методика "Стрес-демпфер"			
Social support Соціальна підтримка	Devaluation of stress Знецінення стресу	-.34***	.999 ($\leq .001$)
	Positive experience Позитивний досвід	-.25**	.99 ($\leq .01$)
	Mobilization of resources Мобілізація ресурсів	.35***	.999 ($\leq .001$)
	Flexible response Гнучке реагування	.25**	.99 ($\leq .01$)
	Containment Стимування	.26**	.99 ($\leq .01$)
	Constructiveness Конструктивність	.19*	.95 ($\leq .05$)
	Script reformatting Переформатування сценарію	.27**	.99 ($\leq .01$)

Parameters Параметри	Variables of intercorrelations Змінні інтеркореляцій	ρ	α (p)
Devaluation of stress Знецінення стресу	Positive experience Позитивний досвід	-.23*	.95 ($\leq .05$)
	The state of numbness before a threat Стан заціпеніння перед загрозою	-.21*	.95 ($\leq .05$)
	Isolation tactics Тактика ізоляції	.25**	.99 ($\leq .01$)
	Strengthening the system of attitudes Зміцнення системи установок	.33***	.999 ($\leq .001$)
	Destruction of the system of attitudes Руйнація системи установок	.30**	.99 ($\leq .01$)
	Constructiveness Конструктивність	.54***	.999 ($\leq .001$)
Positive experience Позитивний досвід	Containment Стримування	.34***	.999 ($\leq .001$)
“Stress Scenario” method Методика “Стрес-сценарій”			
Mobilization of resources Мобілізація ресурсів	Containment Стримування	.20*	.95 ($\leq .05$)
	Script reformatting Переформатування сценарію	.23*	.95 ($\leq .05$)
	Destruction of the system of attitudes Руйнація системи установок	.22*	.95 ($\leq .05$)
Flexible response Гнучке реагування	Constructiveness Конструктивність	.44***	.999 ($\leq .001$)
	Strengthening the system of attitudes Зміцнення системи установок	.30**	.99 ($\leq .01$)
Containment Стримування	Constructiveness Конструктивність	-.22*	.95 ($\leq .05$)
Readiness for change Готовність до змін	Strengthening the system of attitudes Зміцнення системи установок	.27**	.99 ($\leq .01$)
Constructiveness Конструктивність	Script reformatting Переформатування сценарію	.32***	.999 ($\leq .001$)
	Strengthening the system of attitudes Зміцнення системи установок	.36***	.999 ($\leq .001$)
Script reformatting Переформатування сценарію	Strengthening the system of attitudes Зміцнення системи установок	-.25**	.99 ($\leq .01$)

Readiness for action is also related to flexible response ($\rho = .36$; $\alpha \geq .999$), legibility ($\rho = .39$; $\alpha \geq .999$), and probity ($\rho = .40$; $\alpha \geq .999$). Delaying the decision is inversely related to lability ($\rho = -.48$; $\alpha \geq .999$). Positive correlations were found with institutional restrictions ($\rho = .42$; $\alpha \geq .999$), rigidity ($\rho = .41$; $\alpha \geq .999$), constructiveness ($\rho = .21$; $\alpha \geq .999$), with devaluation of stress ($\rho = .35$; $\alpha \geq .999$), destruction of the system of attitudes ($\rho = .31$; $\alpha \geq .999$). Conformism has a significant inverse correlation with lability ($\rho = -.35$; $\alpha \geq .999$) and a direct correlation

З огляду на велику кількість параметрів, у межах цієї статті проінтерпретуємо лише ті з них, що характеризуються найбільш значущими показниками кореляції.

З'ясовано статистично достовірний негативний взаємозв'язок між готовністю до дій і відкладанням рішення ($\rho = -.53$; $\alpha \geq .999$). Готовність до дій також пов'язана з гнучким реагуванням ($\rho = .36$; $\alpha \geq .999$), розбірливістю ($\rho = .39$; $\alpha \geq .999$) та невідкупністю ($\rho = .40$; $\alpha \geq .999$). Відкладання рішення обернено пов'язане з лабільністю ($\rho = -.48$; $\alpha \geq .999$),

with vulnerability to pressure ($\rho = .24$; $\alpha \geq .95$) and organization ($\rho = .28$; $\alpha \geq .95$). Leadership has a significant inverse correlation with lability ($\rho = -.33$; $\alpha \geq .999$), as well as positive correlations with institutional restrictions ($\rho = .42$; $\alpha \geq .999$), constructiveness ($\rho = .41$; $\alpha \geq .999$), probity ($\rho = .39$; $\alpha \geq .999$), honesty ($\rho = .34$; $\alpha \geq .999$), discipline ($\rho = .33$; $\alpha \geq .999$), devaluation of stress ($\rho = .33$; $\alpha \geq .999$), containment ($\rho = .32$; $\alpha \geq .999$). Vulnerability to pressure has a significant correlation with rigidity ($\rho = .43$; $\alpha \geq .999$) and constructiveness ($\rho = .36$; $\alpha \geq .999$). Discipline has a significant correlation with script reformatting ($\rho = .31$; $\alpha \geq .999$) and overestimation of one's abilities ($\rho = .32$; $\alpha \geq .999$). Probity has a significant correlation with flexible response ($\rho = .42$; $\alpha \geq .999$), readiness for change ($\rho = .36$; $\alpha \geq .999$), devaluation of stress ($\rho = .34$; $\alpha \geq .999$) and strengthening the system of attitudes ($\rho = .34$; $\alpha \geq .999$). Honesty has a significant direct correlation with overestimation of one's abilities ($\rho = .43$; $\alpha \geq .999$), readiness for change ($\rho = .27$; $\alpha \geq .95$). In turn, rigidity has a significant direct correlation with fairness ($\rho = .44$; $\alpha \geq .999$), constructiveness ($\rho = .40$; $\alpha \geq .999$), institutional restrictions ($\rho = .37$; $\alpha \geq .999$), legibility ($\rho = .34$; $\alpha \geq .999$), devaluation of stress ($\rho = .32$; $\alpha \geq .999$), strengthening the system of attitudes ($\rho = .31$; $\alpha \geq .999$). Fear of consequences has a significant correlation with overestimation of one's abilities ($\rho = .37$; $\alpha \geq .999$), ability to script reformatting ($\rho = .43$; $\alpha \geq .999$). Fairness has a significant correlation with constructiveness ($\rho = .49$; $\alpha \geq .999$) and script reformatting ($\rho = .35$; $\alpha \geq .999$). Intelligibility is characterized by a significant correlation with constructiveness ($\rho = .45$; $\alpha \geq .999$), isolation tactics ($\rho = .37$; $\alpha \geq .999$), strengthening the system of attitudes ($\rho = .33$; $\alpha \geq .999$), organization ($\rho = .31$; $\alpha \geq .999$). Overestimation of one's abilities has a significant correlation with script reformatting ($\rho = .33$; $\alpha \geq .999$). Social support has a direct correlation with mobilization of resources ($\rho = .35$; $\alpha \geq .999$), and an inverse correlation with devaluation of stress ($\rho = -.34$; $\alpha \geq .999$). Institutional restrictions are most closely related to constructiveness ($\rho = .30$; $\alpha \geq .95$), isolation tactics ($\rho = .25$; $\alpha \geq .95$), and mobilization of resources ($\rho = .26$; $\alpha \geq .95$). At the same time, there is an inverse correlation with script reformatting ($\rho = -.31$; $\alpha \geq .999$). Devaluation of stress has a significant correlation with constructiveness ($\rho = .54$; $\alpha \geq .95$) and strengthening the system of attitudes ($\rho = .33$; $\alpha \geq .999$). Positive experience has

Позитивні кореляційні зв'язки виявлено з інституційними обмеженнями ($\rho = .42$; $\alpha \geq .999$), ригідністю ($\rho = .41$; $\alpha \geq .999$), конструктивністю ($\rho = .21$; $\alpha \geq .999$), зі знеціненням стресу ($\rho = .35$; $\alpha \geq .999$), руйнацією системи установок ($\rho = .31$; $\alpha \geq .999$). Конформізм має значущий обернений взаємозв'язок із лабільністю ($\rho = -.35$; $\alpha \geq .999$), а також прямий взаємозв'язок із вразливістю до тиску ($\rho = .24$; $\alpha \geq .95$) та організованістю ($\rho = .28$; $\alpha \geq .95$). Лідерство має значущий обернений взаємозв'язок із лабільністю ($\rho = -.33$; $\alpha \geq .999$), а також позитивні взаємозв'язки з інституційними обмеженнями ($\rho = .42$; $\alpha \geq .999$), конструктивністю ($\rho = .41$; $\alpha \geq .999$), непідкупністю ($\rho = .39$; $\alpha \geq .999$), чесністю ($\rho = .34$; $\alpha \geq .999$), дисциплінованістю ($\rho = .33$; $\alpha \geq .999$), знеціненням стресу ($\rho = .33$; $\alpha \geq .999$), стриманістю ($\rho = .32$; $\alpha \geq .999$). Вразливості до тиску притаманний значущий взаємозв'язок з ригідністю ($\rho = .43$; $\alpha \geq .999$) та конструктивністю ($\rho = .36$; $\alpha \geq .999$). Дисциплінованість має значущий взаємозв'язок із переформатуванням сценарію ($\rho = .31$; $\alpha \geq .999$) та завищеною оцінкою своїх можливостей ($\rho = .32$; $\alpha \geq .999$). Непідкупність має значущий взаємозв'язок із гнучким реагуванням ($\rho = .42$; $\alpha \geq .999$), готовністю до змін ($\rho = .36$; $\alpha \geq .999$), знеціненням стресу ($\rho = .34$; $\alpha \geq .999$) та зміцненням системи установок ($\rho = .34$; $\alpha \geq .999$). Чесність має значущий прямий зв'язок із завищеною оцінкою своїх можливостей ($\rho = .43$; $\alpha \geq .999$), готовністю до змін ($\rho = .27$; $\alpha \geq .95$). У свою чергу ригідності притаманний значущий прямий зв'язок зі справедливістю ($\rho = .44$; $\alpha \geq .999$), конструктивністю ($\rho = .40$; $\alpha \geq .999$), інституційними обмеженнями ($\rho = .37$; $\alpha \geq .999$), розбірливістю ($\rho = .34$; $\alpha \geq .999$), знецінюванням стресу ($\rho = .32$; $\alpha \geq .999$), зміцненням системи установок ($\rho = .31$; $\alpha \geq .999$). Страх наслідків має значущий взаємозв'язок із завищеною оцінкою своїх можливостей ($\rho = .37$; $\alpha \geq .999$), здатністю до переформатування сценарію ($\rho = .43$; $\alpha \geq .999$). Справедливість має значущий взаємозв'язок із конструктивністю ($\rho = .49$; $\alpha \geq .999$) та переформатуванням сценарію ($\rho = .35$; $\alpha \geq .999$). Розбірливість характеризується значущим взаємозв'язком із конструктивністю ($\rho = .45$; $\alpha \geq .999$), тактикою ізоляції ($\rho = .37$; $\alpha \geq .999$), зміцненням системи установок ($\rho = .33$; $\alpha \geq .999$), організованістю ($\rho = .31$; $\alpha \geq .999$). Завищена оцінка своїх можливостей має значущий взаємозв'язок із

a significant correlation with containment ($\rho = .34$; $\alpha \geq .999$). Constructiveness has a significant correlation with strengthening the system of attitudes ($\rho = .36$; $\alpha \geq .999$) and decision-making script reformatting ($\rho = .32$; $\alpha \geq .999$).

Discussion

It is well-known that the interpretation of the results of a correlational research is based on the study of two main problems: the problem of orientation and the problem of a third variable. With regard to the problem of orientation, it is quite obvious that the established factors collectively determine the nature of decision-making in law enforcement activities. At the same time, the question of a third variable arises when analyzing the relationship between two variables, which can simultaneously affect both the one and the other variable in this relationship. This question remains open for further discussion, therefore, when interpreting, we lean towards a probabilistic scheme of explanation.

The inverse correlation between readiness to act and delaying the decision gives grounds for asserting that the greater the readiness to act is, the less law enforcement officers tend to delay the decision, which is due to such professionally important qualities as speed of response, promptness, activity, propensity to risk. This factor is also associated with flexible response, probity and discernment, which may indicate the importance of socio-psychological characteristics of police officers as representatives of the "person-to-person" profession. The presence of such a factor as probity in this relationship indicates the moral qualities of law enforcement officers, since the tendency to corruption to some extent also means the employee's refusal of active professional actions. We believe that there are reasons to identify this fact as a positive trend in the context of the urgency of forming a positive image of the police and its impact on public opinion.

The opposite tendency, delaying the decision, is inversely related to lability and positively related to rigidity, institutional restrictions, constructivism, devaluation of stress, isolation tactics, and system disruption. The opposite tendency in relation to lability can characterize a moderate, cautious personality who is not inclined to make quick decisions. The positive side of this process is the formation of changed patterns of behavior based on new attitudes. Such features are

переформатуванням сценарію ($\rho = .33$; $\alpha \geq .999$). Соціальна підтримка має прямий зв'язок із мобілізацією ресурсів ($\rho = .35$; $\alpha \geq .999$), та обернений взаємозв'язок зі знеціненням стресу ($\rho = -.34$; $\alpha \geq .999$). Інституційні обмеження мають найбільш щільний взаємозв'язок із конструктивністю ($\rho = .30$; $\alpha \geq .95$), тактикою ізоляції ($\rho = .25$; $\alpha \geq .95$) та мобілізацією ресурсів ($\rho = .26$; $\alpha \geq .95$). Водночас наявний обернений взаємозв'язок із переформатуванням сценарію ($\rho = -.31$; $\alpha \geq .999$). Знецінення стресу має значущий взаємозв'язок із конструктивністю ($\rho = .54$; $\alpha \geq .95$) та зміцненням системи установок ($\rho = .33$; $\alpha \geq .999$). Позитивний досвід має значущий взаємозв'язок зі стриманістю ($\rho = .34$; $\alpha \geq .999$). Конструктивність має значущий взаємозв'язок зі зміцненням системи ($\rho = .36$; $\alpha \geq .999$) та переформатуванням сценарію прийняття рішень ($\rho = .32$; $\alpha \geq .999$).

Дискусія

Як відомо, інтерпретація результатів кореляційного дослідження ґрунтується на опрацюванні двох основних проблем: проблеми спрямованості та проблеми третьої змінної. Стосовно проблеми спрямованості, цілком очевидно, що визначені чинники в сукупності зумовлюють характер прийняття рішень у правоохоронній діяльності. Водночас виникає питання третьої змінної при аналізуванні взаємозв'язку між двома змінними, яка може одночасно впливати як на одну, так і на іншу змінну в цьому взаємозв'язку. Це питання залишається відкритим для подальших дискусій, тому при інтерпретації ми схилиємося до ймовірнісної схеми пояснення.

Обернений взаємозв'язок між готовністю до дій і відкладанням рішення дає підстави стверджувати, що чим більша готовність діяти, тим менше правоохоронці схильні відкладати рішення, що зумовлено такими професійно важливими якостями, як швидкість реагування, оперативність, активність, схильність до ризику. Цей чинник також пов'язаний із гнучким реагуванням, непідкупністю та розбірливістю, що може свідчити про значущість соціально-психологічних характеристик працівників поліції як представників професії типу "людина – людина". Наявність такого чинника, як непідкупність, у цьому взаємозв'язку вказує на моральні якості правоохоронців, оскільки схильність до корупції певною мірою означає також відмову працівника

associated with a scenario in which the influence of a stressor leads to an alternating strengthening of competing properties of the nature of actions. In this case, the mechanism of “checks and balances” operates, which can be explained by the effect of prolonged stress, that is, in these conditions, the employee develops a tendency not to act immediately, but to constantly restrain themselves, giving themselves time to compare options for getting out of the situation. It is obvious that the factor of delaying the decision due to the need for its in-depth analysis is related to the role of the cognitive component of decision-making in police activities. The study of this component is presented in the research of T. Ahanger et al. (2022), in which the evaluation system of a police officer competency is based on the evaluation of multiple actions to determine general behavior using a Bayesian classification model expressed in a two-level decision tree model. The effectiveness of this technique in relation to the classification, predicted assessment, stability and reliability has been proven.

Delaying the decision is also related to isolation tactics. This may mean evading decision-making, seeking to consider it by an employee who is not inclined to make risky decisions with high personal responsibility, engaging in the strategy “take your time to carry out the order, it can be canceled”. In turn, a significant inverse correlation of conformism with lability and a direct correlation with vulnerability to pressure may indicate a decrease in flexibility in decision-making, increased sensitivity to management’s opinion and fear of criticism of actions performed, underestimation of one’s abilities.

The significant correlation of flexible response with constructiveness indicates a positive role of flexibility of the law enforcement officer’s psyche in the ability to act rationally, measuredly, as well as resistance to pressure and adaptability. These qualities demonstrate the importance of the balance of nervous processes as a sign of the professional suitability of law enforcement officers.

In turn, vulnerability to pressure has a significant correlation with rigidity. Such a combination can cause a decrease in endurance, maladaptation, which require increased attention in the system of psychological support of professional activity.

Honesty has significant correlations with a high assessment of one’s abilities, readiness for change, which is a combination of professionally important personality traits of a law enforcement officer.

від активних професійних дій. Вважаємо, є підстави визначити цей факт як позитивну тенденцію в контексті актуальності формування позитивного іміджу поліції та його впливу на громадську думку.

Протилежна тенденція – відкладання рішення – обернено пов’язана з лабільністю та позитивно пов’язана з ригідністю, інституційними обмеженнями, конструктивністю, знеціненням стресу, тактикою ізоляції та руйнацією системи звичних установок. Обернена тенденція стосовно лабільності може характеризувати помірковану, обережну особистість, що не схильна до швидкого прийняття рішень. Позитивною стороною цього процесу вбачається формування змінених патернів поведінки на основі нових установок. Такі особливості пов’язані зі сценарієм, внаслідок якого вплив стресора призводить до поперемінного посилення конкуруючих між собою властивостей характеру дій. У цьому випадку діє механізм “стримувань і противаг”, що можна пояснити впливом пролонгованого стресу, тобто в цих умовах у працівника формується тенденція не відразу діяти, а постійно стримувати себе, надаючи собі час для порівняння варіантів виходу з ситуації. Очевидно, що чинник відкладання рішення у зв’язку з необхідністю його поглибленого аналізування пов’язаний із роллю когнітивної складової прийняття рішень у діяльності поліції. Вивчення цієї складової представлено в дослідженні Т. Ahanger et al. (2022), в якому система оцінювання компетентності поліцейських заснована на оцінці кількох дій для визначення загальної поведінки за допомогою моделі класифікації Байєса, що виражено у дворівневій моделі дерева рішень. Доведено ефективність даної методики стосовно класифікації, прогнозованої оцінки, стабільності та надійності.

Відкладання рішення також пов’язане з тактикою ізоляції. Це може означати ухилення від прийняття рішення, прагнення до його обмірковування працівником, не схильним до прийняття ризикованих рішень із високою персональною відповідальністю, залучення стратегії “не поспішай виконувати наказ, його можуть відмінити”. У свою чергу значущий обернений взаємозв’язок конформізму з лабільністю та прямий взаємозв’язок із вразливістю до тиску може вказувати на зниження гнучкості у прийнятті рішень, підвищену чутливість до думки керівництва

On the other hand, the fear of consequences also has a significant correlation with overestimation of one's abilities, a tendency to script reformatting, as a result of which the impact of a stressor leads to a conscious change in one's behavior. As a result, a stressful situation becomes a trigger that contributes to the transition to a new personality state and behavior change. This question is related to the following issues: presumption of right and discretionary behavior of the police officer; that is, the ability to act at their discretion within the limits of the law, as well as take into account additional legal factors that play a key role in the decision-making process. Thus, D. Ballucci, G. Lecoq (2023) considered these aspects through the practice of decision-making by police officers in the process of non-violent arrest of offenders.

Therefore, the definition of such a factor as the fear of consequences draws attention to the research of the emotional component of decision-making in the professional activity of police officers. S. Brown, C. Daus (2023) studied the peculiarities of decision-making by police officers in extreme conditions. It has been proven that being aware of emotions in this process can help identify the factors behind making bad decisions. Differences in expected emotions depending on the decision, interactive effects of a decision type and characteristic emotional patterns were revealed. Rational, intuitive, and dependent decisions were found to be associated with distinct patterns of emotional responses, while avoidance and spontaneous decisions were accompanied by a wide range of different emotions.

Thus, the fear of consequences can be considered as a constructive indicator of the complexity of the situation, which cannot be ignored. In particular, the study of V. Ta et al. (2021) is devoted to the research of emotional reactivity of police officers in decision-making with the use of force methods. It has been established that the ability to react and assess situations calmly, with a greater sense of control and less negatively, is associated with the formation of accurate and effective behavior, which is a sign of expert police activity. A discrepancy has been found in the ways in which experienced and novice officers interpret the incentives involved in making decisions about the use of force.

Institutional restrictions have a significant inverse correlation with the desire to reformat the decision-making script, which may be

та страх критики щодо виконаних дій, заниження оцінки своїх можливостей.

Значущий взаємозв'язок гнучкого реагування з конструктивністю вказує на позитивну роль гнучкості психіки правоохоронця у здатності діяти раціонально, зважено, а також резистентність до тиску та адаптивність. Ці якості демонструють важливість балансу нервових процесів як ознаки професійної придатності правоохоронців.

Своєю чергою вразливість до тиску має значущий взаємозв'язок із ригідністю. Таке поєднання може зумовлювати зниження витривалості, дезадаптованість, які потребують посиленої уваги в системі психологічного супроводу професійної діяльності.

Чесність має значущі взаємозв'язки з високою оцінкою своїх можливостей, готовністю до змін, що є поєднанням професійно важливих якостей особистості правоохоронця.

З іншого боку, страх наслідків також має значущий взаємозв'язок із завищеною оцінкою своїх можливостей, схильністю до переформування сценарію, внаслідок якого вплив стресора призводить до свідомого змінення своєї поведінки. Унаслідок цього стрес-ситуація стає тригером, що сприяє переходу до нового стану особистості та зміни поведінки. Це питання пов'язане з такими проблемами, як презумпція правоти та дискреційна поведінка поліцейського, тобто можливістю діяти на свій розсуд у межах закону, а також враховувати додаткові правові чинники, що відіграють ключову роль у процесі прийняття рішень. Так, D. Ballucci, G. Lecoq (2023) розглядали ці аспекти через практику прийняття рішень поліцейськими у процесі ненасильницького арешту правопорушників.

Отже, визначення такого чинника, як страх наслідків, привертає увагу до вивчення емоційної складової прийняття рішень у професійній діяльності поліцейських. S. Brown, C. Daus (2023) вивчали особливості прийняття рішень поліцейськими в екстремальних умовах. Доведено, що усвідомлення емоцій у цьому процесі може допомогти виявити чинники прийняття неправильних рішень. Виявлено відмінності в очікуваних емоціях залежно від рішення, інтерактивні ефекти типу рішення та характерні емоційні моделі. З'ясовано, що раціональні, інтуїтивні та залежні рішення пов'язані з чіткими моделями емоційних реакцій, тоді як уникнення та спонтанні рішення

accompanied by maladaptive tendencies in difficult situations. This requires the introduction of special decision-making algorithms into domestic practice and an in-depth study of foreign experience. Thus, the English scientists C. Heuvel et al. (2014) demonstrated how a strategic police team can use specific coping strategies to minimize uncertainty at different stages of decision-making in high-risk critical incidents. The application of RAWFS heuristics provides an algorithm consisting of a set of tactics: R (reduction) – collection of additional information, expert opinions; A (assumption-based reasoning) – analyzing thoughts and building a mental model of decision-making based on them; W (weighing pros and cons – comparison of all pros and cons) – assessment of advantages and disadvantages of analyzed alternatives; F (forestalling – prevention) – planning measures that prevent the occurrence of undesirable events; S (suppression) – easing uncertainty. The selection of tactics, dictated by the answers to the given questions, is carried out until a decision is made.

At the same time, the research of Z. Hobson et al. (2023) studied the attitude of citizens, in particular, the degree of trust in algorithms used by the police in the decision-making process. It has been shown that people perceive decisions to be less fair and less appropriate when decisions are made solely by an algorithm compared to when decisions are made by an officer. The successful use of algorithms in the professional activity of a police officer increases the general acceptability of this technology.

Relying on positive experience in the decision-making process is related to restraint, which indicates the sufficient energy potential of the respondents in relation to the power of the nervous system from the side of inhibition and ensures endurance in the work of a law enforcement officer. This quality is directly related to the specifics of professional activity and is necessary in the performance of official duties, at the same time, excessive restrictions can prevent the creation of a fruitful basis for activity, prevent the achievement of effective results.

The maximum number of intercorrelations is inherent to leadership, which, in addition to the inverse correlation with lability, has the highest indicators with institutional restrictions and constructiveness. This indicates the high adaptability of the leader and the maximum adaptation to

супроводжуються широким спектром різних емоцій.

Таким чином, страх наслідків може розглядатися як конструктивний показник складності ситуації, який не можна ігнорувати. Зокрема, дослідження V. Ta et al. (2021) присвячено вивченню емоційної реактивності поліцейських у прийнятті рішень із застосуванням силових методів. Установлено, що здатність реагувати та оцінювати ситуації спокійно, з більшим відчуттям контролю і менш негативно, пов'язане з формуванням точної та результативної поведінки, яка є ознакою експертної поліцейської діяльності. Установлено розбіжність у способах, за допомогою яких досвідчені офіцери та новачки інтерпретують стимули, пов'язані з прийняттям рішень щодо застосування сили.

Інституційні обмеження мають значущий обернений взаємозв'язок із прагненням до переформатування сценарію прийняття рішень, що може супроводжуватися тенденціями до дезадаптації при складних ситуаціях. Це потребує впровадження у вітчизняну практику спеціальних алгоритмів прийняття рішень та поглибленого вивчення зарубіжного досвіду. Так, англійськими вченими C. Heuvel et al. (2014) було продемонстровано, як може команда стратегічних поліцейських використовувати спеціальні стратегії подолання з метою мінімізації невизначеності на різних етапах прийняття рішень у критичних інцидентах із високим ризиком. Застосування евристики RAWFS надає алгоритм, що складається з набору тактик: R (reduction – зменшення) – збирання додаткової інформації, думки експертів; A (assumption-based reasoning – міркування, засновані на припущеннях) – аналізування думок та побудова на їх основі ментальної моделі прийняття рішень; W (weighing pros and cons – зіставлення всіх “за” і “проти”) – оцінка переваг і недоліків аналізованих альтернатив; F (forestalling – запобігання) – планування заходів, що перешкоджають виникненню небажаних подій; S (suppression – придушення) – послаблення невизначеності. Перебір тактик, продиктований відповідями на наведені питання, ведеться доти, доки рішення не буде прийняте.

Водночас у дослідженні Z. Hobson et al. (2023) вивчалось ставлення громадян, зокрема, ступеню довіри до алгоритмів, які застосовує поліція у процесі прийняття

Determinants of Decision-making by Law Enforcement Officers

the system requirements, at the same time, a possible decrease in flexibility in the decision-making process.

Conclusions

Increasing the requirements for the professional activity of law enforcement officers in the conditions of martial law in Ukraine requires the development of scientific principles of decision-making as the main component of any organizational function, first of all, the study of factors influencing this process. The application of the complex methodology made it possible to determine the most significant internal and external decision-making factors. The presence of certain multidirectional tendencies among modern law enforcement officers has been revealed. Readiness for action, flexible response, promptness, activity is combined with a tendency to delay the decision under stress, which requires training in specially developed decision-making algorithms. An individual's ability to script reformatting is directly related to the tendency to preserve or destruct the system of attitudes. At the same time, the inhibitory effect is the fear of consequences, which increases in conditions of uncertainty, when both activity and passivity can lead to negative events. Uncertainty is a central object that conditions the mobilization of risk and can cause excessive caution of the law enforcement officer. This issue is related to problems such as the presumption of right and the discretionary behavior of the police officer, that is, the ability to act at his discretion within the limits of the law, as well as take into account additional legal factors in the decision-making process. Institutional limitations in the system of law enforcement agencies are defined as deterrent factors. Making decisions by one process at the expense of others, or inappropriately applying other decision-making scripts under certain circumstances can lead to reduced performance.

In the perspective of further research, the development of a factor model of decision-making, the determination of individual-style decision-making script on this basis and the implementation of special decision-making programs at the stage of professional training of law enforcement officers are expected to be carried out.

References

Ahanger, T. A., Alqahtani, A., Alharbi, M., & Algashami, A. (2022). Cognitive decision-making in smart police

рішень. Доведено, що люди вважають рішення менш справедливим і менш доцільними, коли рішення приймаються виключно за алгоритмом, порівняно з тим, коли рішення приймає офіцер. Успішне використання алгоритмів у професійній діяльності поліцейського підвищує загальну прийнятність цієї технології.

Опора на позитивний досвід у процесі прийняття рішень пов'язана зі стримуванням, що вказує на достатній енергетичний потенціал респондентів стосовно сили нервової системи з боку гальмування та забезпечує витривалість у роботі правоохоронця. Ця якість безпосередньо пов'язана зі специфікою професійної діяльності та є необхідною при виконанні службових обов'язків, водночас надмірне стримування може заважати створенню плідної основи для діяльності, перешкоджати досягненню ефективних результатів.

Максимальна кількість інтеркореляцій притаманна лідерству, що, окрім оберненого взаємозв'язку з лабільністю, має найвищі показники з інституційними обмеженнями та конструктивністю. Це вказує на високу адаптивність лідера та максимальне пристосування до вимог системи, водночас можливе зниження гнучкості у процесі прийняття рішень.

Висновки

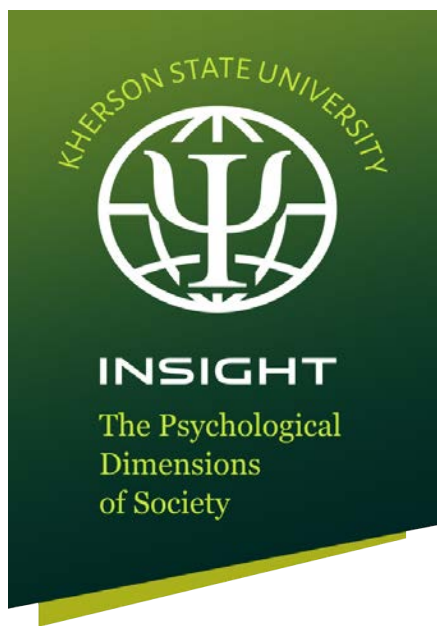
Підвищення вимог до професійної діяльності правоохоронців в умовах воєнного стану в Україні вимагає розроблення наукових засад прийняття рішень як основної складової будь-якої організаційної функції, передусім вивчення чинників, що впливають на цей процес. Застосування комплексної методики дало змогу визначити найбільш значущі внутрішні та зовнішні чинники прийняття рішень. Виявлено наявність певних різноспрямованих тенденцій у сучасних правоохоронців. Готовність до дій, швидкість реагування, оперативність, активність поєднується зі схильністю до відкладання рішень в умовах стресу, що потребує навчання спеціально розробленим алгоритмам прийняття рішень. Індивідуальна здатність до переформатування сценаріїв прийняття рішень безпосередньо пов'язана зі схильністю до збереження або руйнації усталених установок. Гальмівний вплив при цьому має страх наслідків, який посилюється в умовах невідомості, коли як активність, так і пасивність може призвести до негативних подій.

- industry. *Journal of Supercomputing*, 78(10), 12834–12860. <https://doi.org/10.1007/s11227-022-04392-9>
- Akinci, C., & Sadler-Smith, E. (2020). 'If something doesn't look right, go find out why': How intuitive decision making is accomplished in police first-response. *European Journal of Work and Organizational Psychology*, 29(1). 78–92. <https://doi.org/10.1080/1359432X.2019.1681402>
- Ballucci, D., & Lecoq, G. (2023). Expanding mechanisms of governance: Uncertainty and risk in police decision-making strategies in the pursuit of specialized peace bonds. *Crime and Delinquenc*, 69(4), 798–821. <https://doi.org/10.1177/00111287211014155>
- Brown, S. G., & Daus, C. S. (2023). Decision rife with emotions: Understanding police Decision Making. *Journal of Police and Criminal Psychology*. <https://doi.org/10.1007/s11896-023-09591-5>
- Briushkova, N. O., Nikoliuk, O. V., Udovitysia, O. F. (2020). Osoblyvosti pryiniattia upravlinskykh rishen u publichnomu upravlinni [*Features of acceptance of administrative decisions in a public management*]. *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok – State administration: improvement and development*, 3. <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.3.39>
- Feys, Y., Van Thienen, B., Van den Bulck, S., Van Poucke, K., Torreele, R., Van Damme, A., et al (2022). The complexity of police decisions: A collaborative study on police decision-making in Belgium. *Policing (Oxford)*, 16(3), 405–426. <https://doi.org/10.1093/police/paac030>
- Heuvel, C., Alison, L., & Power, N. (2014). Coping with uncertainty: Police strategies for resilient decision-making and action implementation. *Cognition Technology and Work*, 16(1). <https://doi.org/10.1007/s10111-012-0241-8>
- Hobson, Z., Yesberg, J. A., Bradford, B., & Jackson, J. Artificial fairness? trust in algorithmic police decision-making. (2023). *Journal of Experimental Criminology*, 19(1), 165–189. <https://doi.org/10.1007/s11292-021-09484-9>
- Jain, N., Prasad, S., Czerth, Z., Chodnekar, S. Y., Mohan, S., Savchenko, E., et al. (2022). War psychiatry: identifying and managing the neuropsychiatric consequences of armed conflicts. *Journal of Primary Care & Community Health*, 13, 215013192211066. <https://doi.org/10.1177/21501319221106625>
- Kuznetsova, I. O., Karpenko, Yu. V., & Repin, A. O. (2020). Pryiniattia upravlinskykh rishen z udoskonalennia lohistychnoi systemy [*Making management decisions on improving the logistics system*]. *Visnyk sotsialno-ekonomichnykh doslidzhen – Herald of socio-economic research*, 2(73), 136–149. [https://doi.org/10.33987/vsed.2\(73\).2020.136-149](https://doi.org/10.33987/vsed.2(73).2020.136-149)
- Kurapov, A., Danyliuk, I., Loboda, A., Kalaitzaki, A., Kowatsch, T., Klimash, T., & Predko, V. (2023). Six months into the war: a first-wave study of stress, Невизначеність є центральним об'єктом, який зумовлює мобілізацію ризику та може спричинювати надмірну обережність правоохоронця. Це питання пов'язане з такими проблемами, як презумпція правоти та дискреційна поведінка поліцейського, тобто можливістю діяти на свій розсуд у межах закону, а також враховувати додаткові правові чинники у процесі прийняття рішень. Поміж стримуючими чинниками визначено інституційні обмеження в системі правоохоронних органів. Прийняття рішень одним процесом за рахунок ігнорування інших або неналежне застосування інших сценаріїв прийняття рішень за певних обставин може призвести до зниження продуктивності діяльності.
- У перспективі подальших досліджень вбачається розроблення факторної моделі прийняття рішень, визначення на цій основі індивідуально-стильових сценаріїв прийняття рішень та впровадження спеціальних програм прийняття рішень на етапі професійної підготовки правоохоронців.
- Список використаних джерел**
- Ahanger T. A., Alqahtani A., Alharbi M., Algashami A. Cognitive decision-making in smart police industry. *Journal of Supercomputing*. 2022. Vol. 78(10). P. 12834–12860. <https://doi.org/10.1007/s11227-022-04392-9>
- Akinci C., Sadler-Smith E. 'If something doesn't look right, go find out why': How intuitive decision making is accomplished in police first-response. *European Journal of Work and Organizational Psychology*. 2020. Vol. 29(1). P. 78–92. <https://doi.org/10.1080/1359432X.2019.1681402>
- Ballucci D., Lecoq G. Expanding mechanisms of governance: Uncertainty and risk in police decision-making strategies in the pursuit of specialized peace bonds. *Crime and Delinquenc*. 2023. Vol. 69(4). P. 798–821. <https://doi.org/10.1177/00111287211014155>
- Brown, S. G., & Daus, C. S. (2023). Decision rife with emotions: Understanding police Decision Making. *Journal of Police and Criminal Psychology*. <https://doi.org/10.1007/s11896-023-09591-5>
- Брюшкова Н. О., Ніколюк О. В., Удовиця О. Ф. Особливості прийняття управлінських рішень у публічному управлінні. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2020. № 3. <https://doi.org/10.32702/2307-2156-2020.3.39>
- Feys Y., Van Thienen B., Van den Bulck S., Van Poucke K., Torreele R., Van Damme A., Verhage, A. The complexity of police decisions: A collaborative study on police decision-making in Belgium. *Policing (Oxford)*. 2022. Vol. 16(3). P. 405–426. <https://doi.org/10.1093/police/paac030>
- Heuvel C., Alison L., Power N. Coping with uncertainty: Police strategies for resilient decision-making and action implementation. *Cognition*

- anxiety, and depression among in Ukraine. *Frontiers Psychiatry*, 14, 1190465. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2023.1190465>
- Masian, A. (2023). Formuvannya mekhanizmiv stresopodolannia na riznykh etapakh pryiniattia rishen u profesiinii diialnosti politseiskykh [Formation of adaptive stress damper mechanisms at different stages of decision-making in the professional activities of police officers]. Hromadska naukova orhanizatsiia "Vseukrainska Asambleia doktoriv nauk z derzhavnoho upravlinnia". Hromadska orhanizatsiia "Asotsiatsiia naukovtsiv Ukrainy" u ramkakh roboty Vydavnychoi hrupy "Naukovi perspektyvy" Naukovi perspektyvy – *Public Scientific Organization "Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration". Public Organization "Association of Scientists of Ukraine", within the work of the Publishing Group "Scientific Perspectives". Scientific Perspectives*, 7(37), 637–650. [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7\(37\)-636-649](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7(37)-636-649)
- Mattingsdal, J., Espevik, R., Johnsen, B. H., & Hystad, S. (2023). Exploring why police and military commanders do what they do: An empirical analysis of decision-making in hybrid warfare. *Armed Forces and Society*. <https://doi.org/10.1177/0095327X231160711>
- Pavlova, I., Graf-Vlachy, L., Petrytsa, P., Wang, S., & Zhang, S. (2022). Early evidence on the mental health of Ukrainian civilian and professional combatants during the Russian invasion. *European Psychiatry*, 65(79). <https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2022.2335>
- Penney, G., Launder, D., Cuthbertson, J., & Thompson, M. B. (2022). Threat assessment, sense making, and critical decision-making in police, military, ambulance, and fire services. *Cognition, Technology and Work*, 24(3), 423–439. <https://doi.org/10.1007/s10111-022-00694-3>
- Shortland, N., Thompson, L., & Alison, L. (2020). Police perfection: Examining the effect of trait maximization on police decision-making. *Frontiers in Psychology*, 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01817>
- Soltes, V., Kubas, J., Velas, A., & Michalk, D. (2021). Occupational safety of municipal police officers: Assessing the vulnerability and riskiness of police officers' work. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 18(11), 5605. <https://doi.org/10.3390/ijerph18115605>
- Ta, V. P., Lande, B., & Suss, J. (2021). Emotional reactivity and police expertise in use-of-force decision-making. *Journal of Police and Criminal Psychology*, 36(3), 513–522. <https://doi.org/10.1007/s11896-020-09428-5>
- Technology and Work. 2014. Vol. 16(1). <https://doi.org/10.1007/s10111-012-0241-8>
- Hobson Z., Yesberg J. A., Bradford B., Jackson J. Artificial fairness? trust in algorithmic police decision-making. *Journal of Experimental Criminology*. (2023). Vol. 19(1). P. 165–189. <https://doi.org/10.1007/s11292-021-09484-9>
- Jain N., Prasad S., Czerth Z., Chodnekar S. Y., Mohan S., Savchenko E., et al. War psychiatry: identifying and managing the neuropsychiatric consequences of armed conflicts. *Journal of Primary Care & Community Health*. 2022. Vol. 13. P. 215013192211066. <https://doi.org/10.1177/21501319221106625>
- Кузнецова І. О., Карпенко Ю. В., Репін А. О. Прийняття управлінських рішень з урахування логістичної системи. *Вісник соціально-економічних досліджень*. 2020. № 2(73). С. 136–149. [https://doi.org/10.33987/vsed.2\(73\).2020.136-149](https://doi.org/10.33987/vsed.2(73).2020.136-149)
- Kurapov A., Danyliuk I., Loboda A., Kalaitzaki A., Kowatsch T., Klimash T., Predko V. Six months into the war: a first-wave study of stress, anxiety, and depression among in Ukraine. *Frontiers Psychiatry*. 2023. Vol. 14. P. 1190465. <https://doi.org/10.3389/fpsy.2023.1190465>
- Masian A. Formation of adaptive stress damper mechanisms at different stages of decision-making in the professional activities of police officers. Public Scientific Organization "Ukrainian Assembly of Doctors of Sciences in Public Administration". Public Organization "Association of Scientists of Ukraine", within the work of the Publishing Group "Scientific Perspectives", *Scientific Perspectives*. 2023. Vol. 7(37). [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7\(37\)-636-649](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-7(37)-636-649)
- Mattingsdal J., Espevik R., Johnsen B. H., Hystad S. Exploring why police and military commanders do what they do: An empirical analysis of decision-making in hybrid warfare. *Armed Forces and Society*. 2023. <https://doi.org/10.1177/0095327X231160711>
- Pavlova I., Graf-Vlachy L., Petrytsa P., Wang S., Zhang S. Early evidence on the mental health of Ukrainian civilian and professional combatants during the Russian invasion. *Eur Psychiatry*. 2022. Vol. 65(79). <https://doi.org/10.1192/j.eurpsy.2022.2335>
- Penney G., Launder D., Cuthbertson J., Thompson M. B. Threat assessment, sense making, and critical decision-making in police, military, ambulance, and fire services. *Cognition, Technology and Work*. 2022. Vol. 24(3). P. 423–439. <https://doi.org/10.1007/s10111-022-00694-3>
- Shortland N., Thompson L., Alison L. Police perfection: Examining the effect of trait maximization on police decision-making. *Frontiers in Psychology*. 2020. Vol. 11. <https://doi.org/10.3389/fpsyg.2020.01817>
- Soltes V., Kubas J., Velas A., Michalk D. Occupational safety of municipal police officers: Assessing the vulnerability and riskiness of police officers' work. *International Journal of Environmental Research and Public Health*. 2021. Vol. 18(11). P. 5605. <https://doi.org/10.3390/ijerph18115605>
- Ta V. P., Lande B., Suss J. Emotional reactivity and police expertise in use-of-force decision-making. *Journal of Police and Criminal Psychology*. 2021. Vol. 36(3). P. 513–522. <https://doi.org/10.1007/s11896-020-09428-5>

Медична психологія

Medical psychology

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-16>

How to Cite (Style APA):

Marchuk I., Borysiuk A., Tymofiiieva M., & Marchuk O. (2023). Psychological Training of Nurses for Providing Palliative and Hospice Care as a Factor of their Professionalization. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 317–337. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-16>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Марчук І., Борисюк А., Тимофієва М., Марчук О. Психологічна підготовка сестер медичних до надання паліативної та хоспісної допомоги як фактор їхньої професіоналізації. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 317–337. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-16>

UDC 159.94:614.253.5-057.875:614.216

Psychological Training of Nurses for Providing Palliative and Hospice Care as a Factor of their Professionalization

Психологічна підготовка сестер медичних до надання паліативної та хоспісної допомоги як фактор їхньої професіоналізації

Received: August 15, 2023

Accepted: October 30, 2023

Iryna Marchuk

Graduate Student,
Department of Nursing
and Higher Nursing Education,
Bukovinian State Medical University, Ukraine
irynamarchuk@bsmu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-6948-8505>

Alla Borysiuk

D. Sc. in Psychology, Full Professor, Head,
Department of Psychology and Philosophy,
Bukovinian State Medical University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0002-6618-221X>

Maryna Tymofiiieva

PhD in Psychology, Associate Professor,
Department of Psychology and Philosophy,
Bukovinian State Medical University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-3444-5182>

Oleksandr Marchuk

PhD in Philosophy, Senior Researcher,
Associate Professor,
Department of Philosophy
and Cultural Studies,
Yuriy Fedkovych Chernivtsi
National University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0001-9759-3540>

Ірина Марчук

аспірантка,
кафедра догляду за хворими та вищої
медсестринської освіти,
Буковинський державний медичний
університет, Україна
irynamarchuk@bsmu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0002-6948-8505>

Алла Борисюк

доктор психологічних наук, професор,
завідувачка,
кафедра психології та філософії,
Буковинський державний медичний
університет, Україна
<https://orcid.org/0000-0002-6618-221X>

Марина Тимофієва

кандидат психологічних наук, доцент,
кафедра психології та філософії,
Буковинський державний медичний
університет, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-3444-5182>

Олександр Марчук

кандидат філософських наук, старший
науковий співробітник, асистент,
кафедра філософії та культурології,
Чернівецького національного
університету імені Юрія Федьковича,
Україна
<https://orcid.org/0000-0001-9759-3540>

Abstract

The purpose of the work is to generalize the level of psychological preparation of nurses for providing palliative and hospice care as a determining factor in the acquisition of professional readiness, starting from the undergraduate period of study in institutions of higher education; and also to generalize the level of psychological preparation of nurses of general practice students of medical education, nurses of medical departments of general and palliative profiles for the analysis of this component among nurses with work experience in the relevant field. **Methods.** Questionnaire, subjective assessment method, "Bookshelf" method. The research results were analyzed using descriptive statistics, the Kruskal-Wallis test for three or more independent samples, Spearman's correlation, as well as Multiple Linear Regression analysis using the method of stepwise selection technique. **Results.** Indicators of the level of readiness of nurses of the medical palliative care service and general medical nurses are higher than those of students of higher medical education – $p \leq 0.000001$ (Kruskal-Wallis test). The results of the survey: 66.0% of general medical nurses and 54.0% of palliative care nurses show a high level of professional readiness to work with incurable patients, and 70.0% of students of higher medical education have an average with a tendency to a high general level of professional readiness to work with incurable patients. It was established that, according to Spearman's rank correlation criterion, the level of professional readiness of nurses to provide palliative care increases with age – $r_s = .42$ at $p \leq .004$. Deficient motivations prevail in 61.0% of students of higher medical education, 50.0% of palliative care nurses and 76.0% of general medical nurses. At the same time, the metamotives of righteousness and holiness, spiritual self-improvement, service and wisdom are significant only for 7.0% of higher education graduates, 16% of general medical nurses and 25.0% of palliative care nurses. The motive of serving in palliative care nurses is more pronounced ($p \leq .020$). Multiple regression analysis indicated the importance of work experience ($p \leq .003$), the level of education ($p \leq .001$), decreased focus on one's own safety and confidence as meaningful motives ($p \leq .030$). **Discussion and conclusions.** An overwhelming majority of respondents at all stages of professional training express a desire to help incurable patients. With age, the importance of this care is becoming more and more realized. For the nurses of medical palliative departments, the motive of service is more important than for others. Work experience and level of education are determining factors among other researched variables for determining professional readiness to work in the field of palliative care. At the level of undergraduate education, it is extremely necessary to include topics that help to reveal special metamotives in the initial program blocks.

Keywords: palliative care, hospice, incurable patient, students of higher medical education, palliative care nurse, metamotives, deficient motives.

Анотація

Мета роботи: узагальнити рівень психологічної підготовки сестер медичних до надання паліативної та хоспісної допомоги як визначального фактору набуття професійної готовності, починаючи від додипломного періоду навчання у закладах вищої освіти, сестер медичних загальної практики до аналізу цієї компоненти серед сестер медичних із досвідом роботи у відповідній галузі. **Методи.** Анкетування, суб'єктивно оцінний метод, методика "Книжкова полиця". За допомогою описової статистики, методу Краскала-Уоллеса для трьох і більше незалежних вибірок, кореляційного аналізу за Спірменом, а також множинного регресійного аналізу методом поетапного включення показників були опрацьовані **результати** дослідження. Показники рівня готовності сестер медичних паліативної служби та сестер медичних загального профілю є вищими, аніж у здобувачів вищої медичної освіти – $p \leq 0.000001$ (критерій Краскала-Уоллеса). Підсумки проведеного анкетування: 66.0% сестер медичних загального профілю і 54.0% сестер медичних паліативної служби виявляють високий, а 70.0% здобувачів вищої освіти – середній з тенденцією до високого загальний рівень професійної готовності до роботи з інкурабельними пацієнтами. Встановлено, що, за критерієм рангової кореляції Спірмена, з віком підвищується рівень професійної готовності сестер медичних до надання паліативної допомоги – $r_s = .42$ при $p \leq .004$. Для 61.0% здобувачів освіти, 50.0% сестер медичних паліативної служби та 76% сестер загального профілю переважають дефіцитарні мотиви. При цьому метамотиви праведності та святості, духовного самовдосконалення, служіння, мудрості, вагомими є лише для 7.0% здобувачів вищої освіти, 16% сестер медичних загальної профілю та 25.0% сестер медичних паліативної служби. У сестер медичних паліативної служби мотив служіння проявлений сильніше ($p \leq .020$). Множинний регресійний аналіз вказав на вагомість стажу роботи ($p \leq .003$), рівня освіти ($p \leq .001$), зменшення зосередженості на власній безпеці й упевненості як смислоутворюючих мотивів ($p \leq .030$). **Дискусія і висновки.** Переважна більшість респондентів на всіх етапах професійної підготовки виявляють бажання допомагати інкурабельним пацієнтам. З віком важливість цього догляду ще більше усвідомлюється. Для сестер медичних паліативних відділень більш вагомим, ніж для інших, є мотив служіння. Стаж трудової діяльності та рівень освіти є визначальним фактором серед інших досліджуваних змінних визначення професійної готовності до роботи у паліативі. На рівні додипломної освіти вкрай необхідним є включення у навчальні програми блоків тем, які б посилили прояв особистісних метамотивів. **Ключові слова:** паліатив, хоспіс, інкурабельний пацієнт, здобувач вищої медичної освіти, сестра медична паліативної допомоги, метамотиви, дефіцитарні мотиви.

Introduction

In 1989, WHO recommended the introduction of the basic principles of palliative care, the treatment of chronic pain syndrome, in the training program for all healthcare professionals including pre-graduate and post-graduate training. In 2011, the Ministry of Health of Ukraine approved the initial programs for the disciplines “Nursing in gerontology, geriatrics and palliative medicine” and “Nursing in palliative and hospice medicine” for the training of medical nurses (Chernyshenko, 2015: 78).

In accordance with the Order of the Ministry of Health of Ukraine “On improving the organization of palliative care in Ukraine” dated 01 June 2020, palliative care is defined as a set of measures aimed at improving the quality of life of a patient with life-limiting diseases or with life-threatening diseases, in accordance with the criteria for determining a patient in need of palliative care, by preventing and alleviating physical, psychological, spiritual suffering and helping their family members, other persons caring for them (Order of the Ministry of Health of Ukraine № 609/34892, 2020).

The professional activity of a palliative care nurse is so special that it can be about completely unusual for this category of medical workers and very diverse competencies that are implemented in different strategies to promote high-quality care that is “patient-centered” (when all interventions are patient-centered in inpatient, outpatient, and home settings conditions) (Marshall et al., 2020). So, A. Alvariza et al. (2020), investigating the specifics of a palliative care nurse’s work in the system of care for an incurable patient in a private home, highlighted specific strategies used by palliative care nurses. Attention is focused on an individual approach to the patient, on such a degree of care that the patient remains as independent and active as possible, on adapting the environment to the needs of the patient and on the self-care of the nurse.

According to R. Crimmins et al. (2020) and the team of authors, the main barrier in patient-nurse communication is the lack of communication, time and knowledge in primary care institutions. A. Sorensen et al. (2020) found that, despite strong support for the concept of palliative care, both subspecialists and primary

Вступ

ВООЗ ще у 1989 році рекомендувала впровадити основоположні принципи паліативної допомоги, зокрема лікування хронічного больового синдрому, у програми підготовки усіх фахівців у галузі охорони здоров’я включно у процесі додипломної і на рівні післядипломної підготовки. Міністерство охорони здоров’я України у 2011 р. затвердило навчальні програми з дисциплін “Медсестринство в геронтології, геріатрії та паліативній медицині” та “Медсестринство в паліативній і хоспісній медицині” для підготовки сестер медичних (Чернишенко, 2015: 78).

Відповідно до Наказу Міністерства охорони здоров’я України “Про удосконалення організації надання паліативної допомоги в Україні” від 01 липня 2020 року паліативна допомога визначається як комплекс заходів, спрямованих на покращення якості життя пацієнта з захворюваннями, що обмежують життя або з захворюваннями, що загрожують життю, відповідно до критеріїв визначення пацієнта, що потребує паліативної допомоги, шляхом запобігання та полегшення фізичних, психологічних, духовних страждань і допомоги членам його сім’ї, іншим особам, що здійснюють за ним догляд (Наказ МОЗ України № 609/34892, 2020).

Професійна діяльність сестри медичної у сфері паліативної допомоги настільки особлива, що мова може йти про зовсім незвичні для цієї категорії медичних працівників і дуже різноманітні компетенції, які реалізуються в різних стратегіях для сприяння високоякісному догляду, в основі якого лежить “пацієнтоцентризм” (коли всі втручання орієнтовані на пацієнта в стаціонарних, амбулаторних та домашніх умовах) (Marshall et al., 2020). Так, A. Alvariza et al. (2020) досліджуючи специфіку роботи сестри медичної в системі догляду за інкурабельним пацієнтом у нього в приватному помешканні, виділили конкретні стратегії, що використовуються медсестрами паліативної допомоги. Тут увага акцентується на індивідуальному підході до пацієнта, на такій мірі опіки, аби пацієнт залишався якомога більш самостійним й активним, на пристосуванні середовища до потреб пацієнта і на самотурботі сестри медичної.

care physicians lack resources for early palliative care. We find it interesting that primary care providers believe that renaming the specialty “palliative care” will increase the comfort of patients with early palliative care referrals.

Therefore, it is quite obvious that nurses should have adequate professional training and psychological readiness to provide palliative and hospice care even at the stage of undergraduate education in higher medical educational institutions.

In general, in English-language scientific sources, the problem of a nurse’s readiness to provide palliative care is highlighted quite actively. Instead, a review of the latest Ukrainian-language scientific publications on the specified topic showed a lack of domestic research in this direction. That is why the scientific issues of our work are very relevant in Ukraine.

The purpose of this research is to generalize the level of psychological training of medical nurses to provide palliative and hospice care as a determining factor in the acquisition of general practice nurses’ professional readiness to analyze this component among medical nurses with work experience in the relevant field, starting from the undergraduate period of study in institutions of higher education.

Research objectives: 1) assessment of the level of professional readiness of medical nurses to provide palliative care at various stages of professional training; 2) revealing interdependencies between such factors as age, experience of professional activity, the level of education, leading motives and orientation of thinking and the level of professional readiness; highlighting those of them that have the most significant importance for the structure of a medical nurse’s professional readiness.

Hypothesis. The length of professional activity, the level of education and nurses’ individual motivational attitudes will largely determine the structure of professional readiness to provide palliative care.

Methods

Participants. In accordance with the stated purpose of the study, a sample was formed. It is represented by middle-level medical specialists

На думку R. Crimmins et al. (2020) та авторського колективу, основним бар’єром у комунікації “пацієнт – сестра медична” домінує брак спілкування, часу та знань у закладах первинної медичної допомоги.

A. Sorensen зі співавторами виявили, що, незважаючи на рішучу підтримку концепції паліативної допомоги як вузьким фахівцям, так і медикам первинної ланки не вистачає ресурсів для раннього надання паліативної допомоги (Sorensen et al., 2020). Цікавим нам видається той факт, що медичні працівники первинної ланки схиляються до думки, що перейменування спеціальності “підтримуюча терапія” підвищить комфорт пацієнтів із раннім направленням на паліативну допомогу.

Отож, цілком очевидно, що медичні сестри повинні мати адекватну професійну підготовку і психологічну готовність до надання паліативної та хоспісної допомоги ще на етапі додипломної освіти у вищих медичних навчальних закладах.

Загалом в англomовних наукових джерелах проблема готовності сестри медичної до надання паліативної допомоги висвітлюється досить активно. Натомість огляд новітніх україномовних наукових публікацій за означеною тематикою показав брак вітчизняних досліджень у цьому напрямку. Саме тому наукова проблематика нашої роботи дуже актуальна в Україні.

Мета цього дослідження – узагальнити рівень психологічної підготовки сестер медичних до надання паліативної та хоспісної допомоги як визначального фактору набуття професійної готовності, починаючи від додипломного періоду навчання у закладах вищої освіти, сестер медичних загальної практики до аналізу цієї компоненти серед сестер медичних із досвідом роботи у відповідній галузі.

Завдання роботи: 1) оцінити рівень професійної готовності сестер медичних до надання паліативної допомоги на різних етапах професійної підготовки; 2) розкрити взаємозалежності між такими чинниками, як вік, стаж професійної діяльності, рівень освіти, провідні мотиви й спрямованість мислення та рівень професійної готовності, виокремити ті з них, які мають найбільш вагоме значення для структури професійної готовності сестри медичної.

Гіпотеза. Стаж професійної діяльності, рівень освіти та окремі мотиваційні установки

at various levels of professional training, aged from 19 to 54 years old: the first group – students of higher medical education (n=100), the second group – general nurses (n=25), the third group – palliative care nurses (n=28). The average work experience of general medical nurses is 18.24 years; palliative care nurses – 17.93. The research was conducted on the basis of the Chernivtsi Medical College and medical institutions of Chernivtsi and Chernivtsi region (Ukraine).

Procedure and Instruments. The following methods were used in the research: questionnaire (the author's questionnaire to study the nurse's level of readiness to provide palliative care); subjective evaluation method (diagnostic method of thinking orientation and leading personal motives "Bookshelf" E. Pomytkin, 2013).

The author's questionnaire contained 26 closed, open and mixed questions. The first block of questions (questions №№ 1–6, 26) concerned demographic and general data. The second block of questions (№№ 7–13, 15, 17, 19–22, 24) was aimed at studying nurses' general ideas of about palliative care, its philosophy, the role of a nurse in this field, as well as at identifying the self-assessment of the level of relevant knowledge, skills and willingness to work with incurable patients. The third block of questions (№№ 14, 16, 18, 20) made it possible to reveal the respondents' understanding of the ways of obtaining proper professional training in the field of palliative care and the main difficulties in the development of this field in the region.

To study the motivational component of nurses' professional readiness, the method of diagnosing the leading personal motives "Bookshelf" developed by E. Pomytkin (2013: 100) was used.

The instructions for the "Bookshelf" method involve asking the respondent to imagine that 10 bookshelves reflect 100.0% of their thoughts. Thoughts of a certain category "lie" on each shelf. The respondents, according to the instructions, need to note how often or how long (in percentages) they are full of certain thoughts.

As a result, some "shelves" may be marked with a lower percentage, others with a higher percentage, and still others may remain without evaluation at all, if the opinions corresponding to them are not relevant for the interviewee. It is

сестер медичних значною мірою визначить структуру професійної готовності до надання паліативної допомоги.

Методи

Учасники. Відповідно до зазначеної мети дослідження було сформовано його вибірку, яка представлена медичними фахівцями середньої ланки на різних рівнях професійної підготовки віком від 19 до 54 років: перша група – здобувачі вищої медичної освіти (n=100), друга група – сестри медичні загального профілю (n=25), третя група – сестри медичні паліативного профілю (n=28). Середній стаж роботи сестер медичних загального профілю – 18.24 року; сестер медичних паліативної служби – 17.93 року. Дослідження проводилося на базі Чернівецького медичного фахового коледжу та лікувальних закладів міста Чернівці і Чернівецької області (Україна).

Процедура та інструменти. У дослідженні було використано такі методи: анкетування (авторська анкета для вивчення рівня готовності сестри медичної до надання паліативної допомоги); суб'єктивно-оцінний метод (методика діагностики спрямованості мислення та провідних особистісних мотивів "Книжкова полиця").

Авторська анкета містила 26 питань закритого, відкритого та змішаного характеру. Перший блок питань (запитання №№ 1–6, 26) стосувався демографічних та загальних даних. Другий блок питань (№№ 7–13, 15, 17, 19–22, 24) був спрямований на вивчення загальних уявлень сестер медичних про паліативну допомогу, її філософію, функції сестри медичної у цій сфері, а також на виявлення самооцінки рівня відповідних знань, навичок і готовності працювати з інкурабельними пацієнтами. Третій блок питань (№№ 14, 16, 18, 20) дозволив розкрити розуміння респондентами шляхів отримання належної професійної підготовки у сфері паліативної допомоги й основних труднощів розвитку цієї сфери у регіоні.

Для вивчення мотиваційної компоненти професійної готовності сестер медичних була застосована методика діагностики провідних особистісних мотивів "Книжкова полиця", розроблена Е. Помиткіним (2013: 100).

only important to make sure that the sum of all percentage shares assigned to ten “shelves” is 100.0%. These methods are analyzed according to the scale, according to which the percentage value assigned to metamotives (Nos. 6–10) is evaluated: a high level of development of spiritual motivation is from 70.0 to 100.0%; a medium level – from 30.0 to 69.0%; a low level – from .0 to 29.0%.

Organization of Research. The respondents were sent a link to the Google Forms online service, which presents the author’s questionnaire and the “Bookshelf” method. The procedure and conditions of participation in the empirical research met the ethical requirements of the Declaration of Helsinki – Ethical principles for medical research involving human subjects (World Medical Association et al. 2013: 2191–2194). Subjects were guaranteed confidentiality of the obtained results and the possibility to see them upon personal request. The requirement of voluntariness was also met: the respondents completed the questionnaire at their own request and were informed about the purpose of the research. The fragment presented in this work is part of a complex research (namely, its ascertainment stage) of the nurse’s professional readiness to provide palliative care. The strategy of this part of the research is cross-sectional.

Variables. The independent variable in this research belongs to the type of relatively constant aspects of the social environment. This is the stage of nurses’ professional training (undergraduate – the stage of obtaining higher medical education, postgraduate – the work of medical nurses in general practice departments and specific professional activities directly in the field of palliative care). Intermediate variables are factors that mediate the influence of an independent variable on a dependent one: age, gender, level of education and professional experience. Dependent variables are the level of nurses’ professional readiness to provide palliative care, peculiarities of the manifestations of personal motives and the level of development of the respondents’ spiritual potential.

Statistical analysis. Statistical analysis of the data obtained during the empirical research was carried out using the STATISTICA 12.6 package. Data processing was carried out

Інструкція методики “Книжкова полиця” передбачає завдання респонденту уявити, що 10 книжкових полиць відображають 100.0% його думок. На кожній полиці “лежать” думки певної категорії. Респонденту, за інструкцією, потрібно відзначити, як часто чи як довго (у відсотках) він сповнений тими чи іншими думками. У результаті деякі “полиці” можуть бути позначені меншим відсотком, інші – більшим, а ще інші можуть залишитися взагалі без оцінки, якщо відповідні їм думки не актуальні для опитуваного. Важливо лише слідкувати, щоб у сумі всі відсоткові частки, присвоєні десяти “полицям”, склали 100.0%. Ці методики аналізуються за шкалою, відповідно до якої оцінюється відсоткове значення, присвоєне метамотивам (№№ 6–10): високий рівень розвитку духовної мотивації складає від 70.0 до 100.0%; середній рівень – від 30.0 до 69.0%; низький – від .0 до 29.0%.

Організація дослідження. Респондентам були надіслані посилання на онлайн-сервіс Google Forms, де представлені авторська анкета й методика “Книжкова полиця”. Процедура й умови участі в емпіричному дослідженні відповідали етичним вимогам Гельсінської хартії щодо розробки та проведення медичних досліджень (World Medical Association et al. 2013: 2191–2194). Досліджуваним гарантували конфіденційність отриманих результатів і можливість за особистим запитом ознайомитися з ними. Вимогу добровільності теж було дотримано: респонденти проходили анкетування за власним бажанням і були поінформовані про мету дослідження. Фрагмент, представлений у цій роботі, є частиною комплексного дослідження професійної готовності сестри медичної до здійснення паліативної допомоги, а саме – його констатувального етапу. Стратегія цього фрагменту дослідження – поперечний зріз.

Статистичний аналіз. Статистичний аналіз отриманих у ході емпіричного дослідження даних було здійснено за допомогою пакету STATISTICA 12.6. Обробка даних здійснювалася з використанням описової статистики, кореляційного аналізу за Спірменом, методу Краскала–Уоллеса для трьох і більше незалежних вибірок, а також множинного

using descriptive statistics, Spearman correlation analysis, the Kruskal–Wallis test for three or more independent samples, as well as multiple regression analysis using the method of stepwise selection technique.

Taking into account the non-parametric distribution of some initial indicators, the reliability of the difference in mean values and the frequency of a symptom's manifestation was determined using the Kruskal–Wallis H-test. In our research, this criterion was used in order to reveal reliable differences in the investigated indicators of medical nurses who are at different stages of professional training and realization.

Spearman's rank correlation coefficient (r_s) was calculated to reveal the relationships between the studied features. Operationalization of theoretical definitions and access to measured parameters involve the stepwise selection of indicators of nurses' readiness for activities in the field of palliative and hospice care. Therefore, a multiple regression analysis was used for preliminary modeling of the prognostic variables' structure of medical nurses' professional readiness to provide palliative care to incurable patients.

Only the results with a statistical significance of .05 or less were taken into account in the interpretation of the statistical analysis' results.

Results

The level of professional readiness of medical nurses to provide palliative care was assessed using the analysis of their answers to the author's questionnaire. Descriptive statistical data according to the specified parameter as they were presented in the groups of subjects, selected according to the stage of professional training and realization, are presented in Tabl. 1.

As we can see from the table above, the indicators of measures of central tendency (mean, mode and median) are the lowest in the group of higher education students ($M_{hes}=18.26$, $Mo_{hes}=20$, $Me_{hes}=19$), while among working nurses of the general and palliative profiles they are higher and almost identical ($M_{nurses}=22.48$, $Mo_{nurses}=25$, $Me_{nurses}=23$; $M_{palliative\ care\ nurses}=22.75$, $Mo_{palliative\ care\ nurses}=24$, $Me_{palliative\ care\ nurses}=23$).

регресійного аналізу методом покрокового включення показників.

Враховуючи непараметричний розподіл деяких вихідних показників, достовірність різниці середніх величин та частоти вияву ознаки визначали за допомогою Н-критерію Краскала-Уоллеса. У нашому дослідженні цей критерій використовували для того, щоб виявити достовірні відмінності у досліджуваних показниках сестер медичних, які перебувають на різних етапах професійної підготовки і реалізації.

Для вияву взаємозв'язків між досліджуваними ознаками розраховували коефіцієнт рангової кореляції (r_s) за Спірменом.

Операціоналізація теоретичних визначень і вихід на вимірювані параметри передбачає покрокове включення показників готовності медичних сестер до діяльності у сфері паліативної та хоспісної допомоги. А тому був задіяний множинний регресійний аналіз для попереднього моделювання структури прогностичних змінних професійної готовності сестер медичних до надання паліативної допомоги інкурабельним пацієнтам.

При інтерпретації результатів статистичного аналізу до уваги бралися лише результати, статистична достовірність яких відповідала .05 і менше.

Змінні. Незалежна змінна у цьому дослідженні належить до виду відносно постійних аспектів соціального оточення. Це – етап професійної підготовки сестер медичних (додипломний – етап здобуття вищої медичної освіти, післядипломний – робота сестер медичних у відділеннях загальної практики і специфічна професійна діяльність безпосередньо у сфері паліативної допомоги). Проміжні змінні – фактори, які опосередковують вплив незалежної змінної на залежну: вік, стать, рівень освіти, стаж професійної діяльності. Залежні змінні – рівень професійної готовності сестер медичних до надання паліативної допомоги, особливості проявів особистісних мотивів і рівня розвитку духовного потенціалу респондентів.

Результати

Оцінка рівня професійної готовності сестер медичних до надання паліативної допомоги

Table 1. Descriptive statistics data on the variable “level of professional readiness to provide palliative care” in the research groups

Таблиця 1. Дані описової статистики за змінною “рівень професійної готовності до надання паліативної допомоги” у досліджуваних групах

Research groups Групи досліджуваних	The main descriptive statistical indicators Основні описові статистичні показники								
	M	Mo	Me	SD	min	max	D	S	K
Higher education student, n=100 Здобувачі вищої освіти, n=100	18.26	20	19	3.88	6	26	15.20	-.69	.30
Nurses, n=25 Сестри медичні, n=25	22.48	25	23	3.31	14	27	11.43	-.66	-.15
Nurses, palliative care, n=28 Сестри медичні, паліатив, n=28	22.75	24	23	2.77	17	27	7.97	-.34	-.73

Note: M – mean, Mo – mode, Me – median, SD – standard deviation, min – minimum value of the variable, max – maximum value of the variable, D – dispersion, S – skewness, K – kurtosis.

Примітка: M – середнє арифметичне, Mo – мода, Me – медіана, SD – стандартне відхилення, min – мінімальне значення змінної, max – максимальне значення змінної, D – дисперсія, S – асиметрія, K – ексцес.

Negative indicators of skewness as a measure of variability in all the three groups indicate that the graphical representation of the dispersion is shifted towards smaller values, i.e. smaller values of the variable “level of professional readiness to provide palliative care” prevail in all three groups, however, in the group of palliative care nurses, this tendency is not so pronounced ($S_{hes} = -.69$; $S_{nurses} = -.66$; $S_{palliative\ care\ nurses} = -.34$). Variance as a measure of variability is the lowest in the group of palliative care nurses ($D_{palliative\ care\ nurses} = 7.97$ versus $D_{nurses} = 11.43$ and $D_{hes} = 15.20$), which indicates the lowest degree of fluctuation of the measured characteristic relative to the average indicators in this group, and, therefore, the greatest homogeneity of the characteristics.

Naturally, the final level of readiness to work in the field of palliative and hospice care, which was assessed using the author’s questionnaire, among nurses of general profile and palliative care nurses is significantly higher than that among those with higher medical education ($H(2, N=153)=39.78$ at $p \leq .000001$, according to the Kruskal–Wallis test; Tabl. 2).

First of all, this is manifested in the fact that nurses of the general profile and palliative care nurses understand the concepts of “palliative” and “palliative care” more precisely; have more experience in caring for incurable patients; more often express consent and readiness to work in the department where patients in need of palliative care are kept; assess the level of their knowledge in the field of palliative medicine and palliative care skills higher. It is interesting that the extreme two of the mentioned positions are slightly higher in general medical nurses compared to palliative care nurses. In our

відбувалася за допомогою аналізу їхніх відповідей на запитання авторської анкети. Описові статистичні дані за зазначеним параметром так, як вони були представлені у групах досліджуваних, виділених відповідно до етапу професійної підготовки і реалізації, подано у табл. 1.

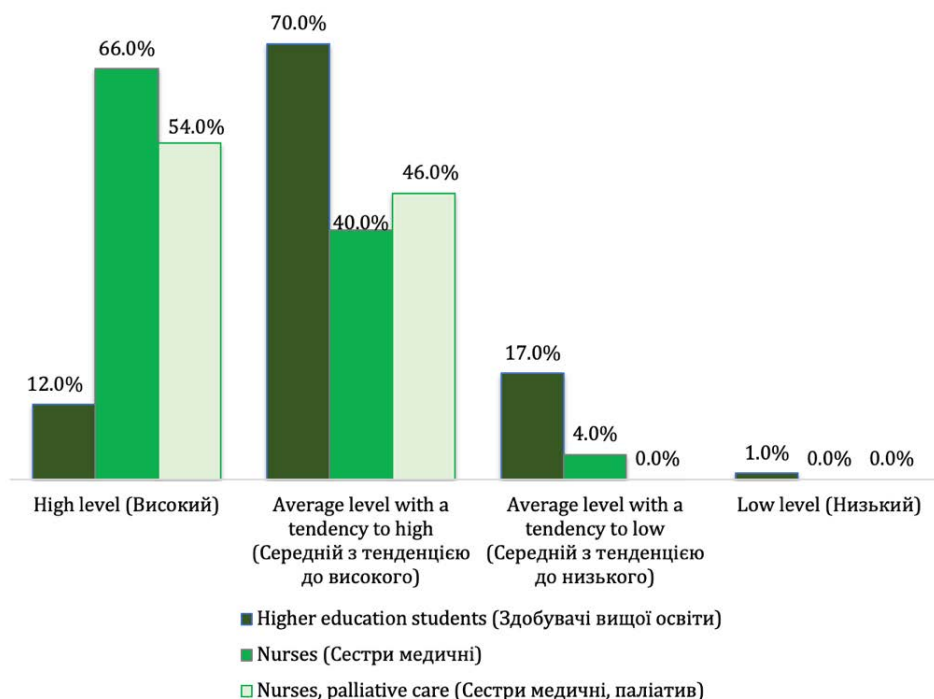
Як бачимо з таблиці вище, показники мір центральної тенденції (середнє, мода і медіана) найнижчі у групі здобувачів вищої освіти ($M_{здобув\ вищ\ освіти} = 18.26$, $Mo_{здобув\ вищ\ освіти} = 20$, $Me_{здобув\ вищ\ освіти} = 19$), тоді як у працюючих сестер медичних загального та паліативного профілю вищі і між собою майже ідентичні ($M_{сестри\ медичні} = 22.48$, $Mo_{сестри\ медичні} = 25$, $Me_{сестри\ медичні} = 23$; $M_{сестри\ мед\ паліатив} = 22.75$, $Mo_{сестри\ мед\ паліатив} = 24$, $Me_{сестри\ мед\ паліатив} = 23$). Від’ємні показники асиметрії як міри мінливості у всіх трьох групах вказують, що графічне відображення розподілу зміщене у сторону менших значень, тобто менші значення змінної “рівень професійної готовності до надання паліативної допомоги” переважають у всіх трьох групах, однак у групі сестер медичних паліативного профілю ця тенденція не така виразна ($S_{здобув\ вищ\ освіти} = -.69$; $S_{сестри\ медичні} = -.66$; $S_{сестри\ мед\ паліатив} = -.34$). Дисперсія як міра мінливості найнижча у групі сестер медичних паліативного профілю ($D_{сестри\ мед\ паліатив} = 7.97$ проти $D_{сестри\ мед} = 11.43$ і $D_{здобув\ вищ\ освіти} = 15.20$), що свідчить про найменший у цій групі ступінь коливання вимірюваної ознаки відносно середніх показників, а, отже, про найбільшу однорідність ознак.

Закономірно, що підсумковий рівень готовності до роботи у сфері паліативної

opinion, this can be explained by the fact that the Socrates effect works in this situation: “the more I know, the more I understand how much I don’t know”. Palliative care nurses having considerable experience in caring for incurable patients, are obviously more aware of the complexity of such professional activity, better understand subtleties and nuances, more often meet with difficult non-standard cases, when they feel helpless, and this leads to their less confidence in their own competence and readiness. While nurses of a general profile, having in general a sufficient level of professional training and some experience of professional activity, but not having a permanent practice of caring for incurable patients, perceive this field of activity in more general terms, do not always understand the real difficulties, therefore, they imagine themselves to be relatively well-versed in the issues of palliative care and feel confident.

66.0% of general medical nurses and 54.0% of palliative care nurses show a high, and 70% of higher education students show a middle with a tendency to high general level of professional readiness to work with incurable patients and provide palliative care (Fig. 1).

та хоспісної допомоги, який оцінювали за допомогою авторської анкети, у сестер медичних загального профілю і сестер медичних паліативної служби достовірно вищий за такий у здобувачів вищої медичної освіти ($H(2, N=153)=39.78$ при $p \leq .000001$, за критерієм Краскала-Уоллеса; див. табл. 2). Це проявляється насамперед у тому, що сестри медичні загального профілю та паліативної служби більш точно розуміють поняття “паліатив” і “паліативна допомога”; мають більший досвід догляду за інкурабельними пацієнтами; частіше висловлюють згоду й готовність на роботу у відділенні, де перебувають пацієнти, що потребують паліативної допомоги; вище оцінюють рівень своїх знань у галузі паліативної медицини і навичок паліативної допомоги. Цікаво, що крайні дві із зазначених позицій дещо вищі у сестер медичних загального профілю у порівнянні з медсестрами паліативної служби. На нашу думку, це можна пояснити тим, що у цій ситуації спрацьовує ефект Сократа: “чим більше я знаю, тим більше я розумію, скільки я не знаю”. Сестри медичні паліативної служби,

Fig. 1. Distribution (in %) of higher education students (n=100), nurses (n=25) and palliative care nurse (n=28) according to the level of readiness for activities in the field of palliative care, according to the results of the questionnaire

Рис. 1. Розподіл (у %) здобувачів вищої освіти (n=100), сестер медичних (n=25) та сестер медичних паліативних відділень (n=28) відповідно до рівня готовності до діяльності у сфері паліативної допомоги, за результатами анкетування

Table 2. The results of the analysis of the variable “level of professional readiness to provide palliative care” according to the Kruskal–Wallis test

Таблиця 2. Результати аналізу за критерієм Краскала-Уоллеса змінної “рівень професійної готовності до надання паліативної допомоги”

Variable “level of professional readiness to provide palliative care” Змінна “рівень професійної готовності до надання паліативної допомоги”	df =	c	H=	n=	Rank sum Рангова сума	Relative rank sum Відносна рангова сума
Higher education students Здобувачі вищої освіти	2	28.49	39.78	100	6062.500	60.6250*
Nurses Сестри медичні				25	2645.500	105.8200
Nurses, palliative care Сестри медичні, паліатив				28	3073.000	109.7500

Note: df – degrees of freedom; χ^2 – a measure of the difference between the observed and expected frequency of results of a set of events or variables; H – value of the Kruskal–Wallis test; n – the number of respondents in a group; * $p \leq .000001$ – the value of the probability.

Примітка: df – ступінь свободи; χ^2 – міра різниці між спостережуваною та очікуваною частотою результатів набору подій або змінних; H – значення критерію Краскала-Уоллеса; n – кількість респондентів у групі; * $p \leq .000001$ – значення імовірності.

With age, the level of professional readiness of medical nurses to provide palliative care to incurable patients increases ($r_s = .42$ at $p \leq .004$, according to Spearman’s rank correlation coefficient).

As for the motivational aspect of nurses’ professional readiness to provide palliative care, a significant dominance of deficient motives is observed in all three studied groups (in 61.0% of higher education students, in 76.0% of general medical nurses and in 50.0% of palliative care nurses, Fig. II). These are motives that direct a person’s thinking exclusively to themselves: physiological needs, needs for safety, confidence, love and belonging, appreciation and respect from others, self-actualization. Spiritual self-improvement, service, wisdom, righteousness, and holiness are the dominant metamotives of only 7.0% of researched higher education graduates, 16.0% of nurses, and 25.0% of palliative care nurses.

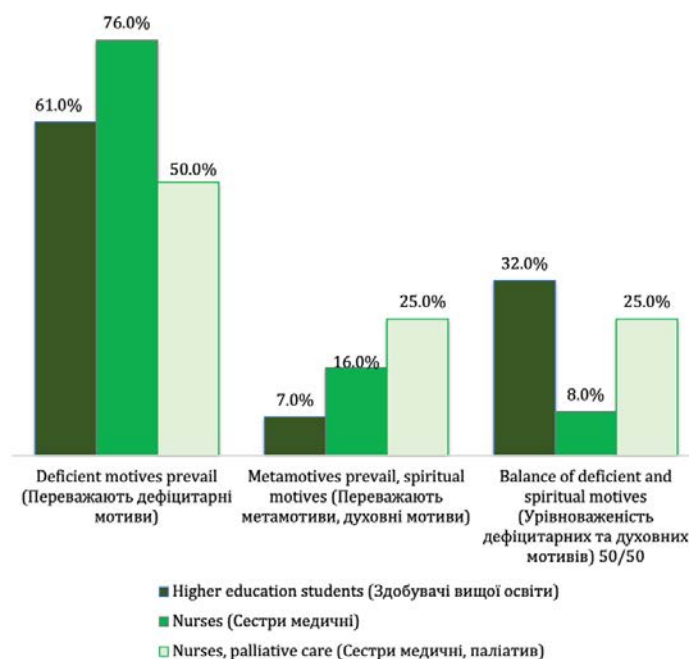
In our opinion, the predominance of deficient motives over metamotives among higher education students and nurses is due to the peculiarities of the time in which our research was conducted. Life in the conditions of war obviously forced people to focus on meeting the most urgent needs that ensure survival. However, it is important to develop spiritual aspects as well, which contribute to the expansion of the worldview and a deeper understanding of life, in order to ensure the harmonious development of the personality, the ability to more easily withstand the traumatic factors associated with the crisis period in society.

маючи значний досвід догляду за інкурабельними пацієнтами, очевидно, більшою мірою усвідомлюють складність такої професійної діяльності, краще розуміють тонкощі й нюанси, частіше зустрічаються з важкими нестандартними випадками, коли почуваються безпорадними, і це зумовлює їхнє менш впевнене відчуття власних компетенцій і готовності. Тоді як сестри медичні загального профілю, маючи у цілому достатній рівень професійної підготовки і вже певний досвід професійної діяльності, однак не маючи постійної практики догляду за інкурабельними пацієнтами, сприймають цю сферу діяльності у більш загальних рисах, не завжди розуміють реальні труднощі, відповідно уявляють себе відносно добре обізнаними в проблематиці паліативної допомоги і почуваються впевнено.

Якщо проглянути показники міри мінливості досліджуваних ознак у всіх трьох групах, то можна побачити, що розподіл результатів у рядах даних відрізняється від нормального. Це стало аргументом для застосування непараметричних критеріїв для порівняння.

Статистичний аналіз показав, що у сестер медичних паліативної служби дефіцитарні мотиви все ж виражені значно слабше, ніж в інших двох досліджуваних групах ($H(2, N=153) = 6.524866$ при $p \leq .04$, за критерієм Краскала-Уоллеса), насамперед за рахунок слабшого вияву мотиву особистої безпеки й впевненості ($H(2, N=153) = 16.66818$ при $p \leq .0002$) та сильнішого метамотиву служіння ($H(2, N=153) = 7.679337$ при $p \leq .02$) – див.

Fig. II. Distribution (in %) of higher education students (n=100), nurses (n=25) and palliative care nurse (n=28) according to the predominance of different personal motives and needs, according to the “Bookshelf” method

Рис. 2. Розподіл (у %) здобувачів вищої освіти (n=100), сестер медичних (n=25) та сестер медичних паліативних відділень (n=28) відповідно до переважання у них різних особистісних мотивів і потреб, за методикою “Книжкова полиця”

Descriptivestatisticaldataonseparate measurable signs of personal motives and orientation of thinking as they were presented in the groups of subjects, selected according to the stage of professional training and realization, are presented in Tabl. 3.

If you look at the indicators of the degree of variability of the studied features in all three groups, you can see that the distribution of results in the data series differs from normal.

Statistical analysis showed that palliative care nurses’ deficient motives are expressed much weaker than in the other two studied groups ($H(2, N=153) = 6.524866$ at $p \leq .04$, according to the Kruskal–Wallis test), primarily due to a weaker manifestation of the motive of personal safety and confidence ($H(2, N=153) = 16.66818$ at $p \leq .0002$) and a stronger metamotive of service ($H(2, N=153) = 7.679337$ at $p \leq .02$) in Tabl. 4. In the other motives, statistically significant differences between groups were not found.

табл. 4. За іншими мотивами статистично значущих відмінностей між групами виявлено не було.

Мотив особистої безпеки й упевненості зумовлюється потребою у передбачуваності, стабільності і проявляється через мислення, котре спрямоване на опрацювання тривоги невизначеності. Сестри медичні паліативної служби, які мають досвід близького й частого контакту зі смертю, ймовірно, більш гостро переживають такі особистісні почуття й стани, як краса, добро, істина та любов, що виступають основними смислоутворювальними категоріями духовного розвитку людини, а відтак мотиви безпеки й упевненості певною мірою втрачають для них свою актуальність.

Загалом інтенсивність і дефіцитарних, і духовних (метамотивів) у структурі мотивації сучасних здобувачів вищої освіти, сестер медичних загального профілю та сестер

Table 3. Descriptive statistics data on the variable “personal motives and orientation of thinking” in the researched groups
Таблиця 3. Дані описової статистики за змінною “особистісні мотиви і спрямованість мислення” у досліджуваних групах

Investigated features Вимірювані ознаки	Research groups Групи досліджуваних	The main descriptive statistical indicators Основні описові статистичні показники								
		M	Mo	Me	SD	min	max	D	S	K
Orientation to satisfaction of physiological needs Спрямованість на задоволення фізіологічних потреб	Group 1	13.04	10	10	7,71	0	40	60.01	1.32	1.59
	Group 2	16.28	10	10	10.99	5	45	125.88	.89	-.14
	Group 3	10.68	10	10	7.19	0	30	53.63	.66	.26
The motive of safety and confidence Мотив безпеки, впевненості	Group 1	13.26	10	10	7.31	0	60	53.94	2.82	16.01
	Group 2	13.64	10	15	4.77	5	25	23.74	.42	-.38
	Group 3	8.43	10	10	4.58	0	20	21.74	-.09	.61
Motive of love and belonging Мотив любові і приналежності	Group 1	12.99	10	10	6.29	0	40	39.93	1.17	2.56
	Group 2	13.24	10	10	5.97	5	30	37.11	.88	.69
	Group 3	12.68	10	10	10.90	0	50	123.12	1.89	4.65
Orientation towards appreciation and respect Спрямованість на оцінку і повагу	Group 1	10.47	10	10	4.70	0	35	22.27	1.95	8.02
	Group 2	12.04	10	10	6.72	5	30	47.04	1.61	2.17
	Group 3	13.00	10	10	6.29	0	30	41.04	.44	.80
Orientation towards self-realization Спрямованість на самореалізаці	Group 1	9.60	10	10	4.15	0	25	17.39	.72	2.24
	Group 2	8.56	10	10	2.90	0	15	8.76	-.95	2.14
	Group 3	7,71	10	10	4.82	0	15	24.14	-.29	-.96
Deficient motives Дефіцитарні мотиви	Group 1	59.36	50	55	15.46	18	100	241.4	.30	.03
	Group 2	63.76	70	66	14.04	42	100	205.36	.57	0.36
	Group 3	52.5	50	50	15.53	0	90	250.04	-.82	4.16
Motive of spiritual self-improvement Мотив духовного самовдосконалення	Group 1	9.36	10	10	4.98	0	30	25.07	.98	2.38
	Group 2	9.12	10	10	4.10	0	20	17.53	.92	2.91
	Group 3	9.14	10	10	6.70	0	20	46.50	.11	-1.10
Motive of service Мотив служіння	Group 1	5.46	5	5	3.72	0	15	13.95	.07	-.99
	Group 2	7.16	10	8	3.67	0	15	14.06	-.20	-.72
	Group 3	8,75	10	10	6.72	0	30	46.79	1.09	2.37
Orientation towards wisdom Спрямованість на мудрість	Group 1	9.68	10	10	4.72	0	30	22.55	1.08	2.80
	Group 2	10.40	10	10	5.46	5	30	31.08	2.18	5.98
	Group 3	10.71	10	10	7.01	0	30	51.03	1.31	2.52
Motive of righteousness Мотив праведності	Group 1	7.37	10	9	3.46	0	15	12.13	-.49	-.32
	Group 2	7.56	5	5	3.75	0	20	14.67	1.16	3.57
	Group 3	10.17	10	10	5.76	0	20	34.45	.35	-.44
Motive of holiness Мотив святості	Group 1	5.98	10	5	3.92	0	15	15.56	-.06	-1.02
	Group 2	6.46	5	5	4.02	0	20	16.87	1.50	3.99
	Group 3	7.00	10	5	5.30	0	20	29.19	.67	.61
Metamotives Метамотиви	Group 1	37.85	50	40	12.94	0	60	169.2	-.70	-.29
	Group 2	40.44	30	40	13.01	23	80	176.34	1.06	1.74
	Group 3	45.79	50	47.5	15.81	10	100	259.36	.91	4.23

Note: 1 group – higher education students (n=100); 2 group – nurses (n=25); 3 group – nurses, palliative care (n=28); M – mean; Mo – mode; Me – median; SD – standard deviation; min – minimum value of the variable, max – maximum value of the variable, D – dispersion, S – skewness, K – kurtosis.

Примітка: 1 група – здобувачі вищої освіти (n=100); 2 група – сестри медичні (n=25); 3 група – сестри медичні, паліатив (n=28); M – середнє арифметичне; Mo – мода; Me – медіана; SD – стандартне відхилення; min – мінімальне значення змінної; max – максимальне значення змінної; D – дисперсія; S – асиметрія; K – ексцес.

Table 4. The results of the Kruskal–Wallis test analysis of personal motives and orientation of thinking in the studied groups
Таблиця 4. Результати аналізу за критерієм Краскала-Уоллеса особистісних мотивів та спрямованості мислення у досліджуваних групах

Motives and orientation of thinking Мотиви і спрямованість мислення	Research groups Досліджувані групи						df	χ^2	H	p≤
	Higher education students, n=100 Здобувачі вищої освіти, n=100		Nurses, n =25 Сестри медичні, n =25		Nurses, palliative care, n =28 Сестри медичні, паліатив, n =28					
	Rank sum Рангова сума	Relative rank sum Відносна рангова сума	Rank sum Рангова сума	Relative rank sum Відносна рангова сума	Rank sum Рангова сума	Relative rank sum Відносна рангова сума				
Deficient motives Дефіцитарні мотиви	7902.500	79.02500	2216.500	88.66000	1662.000	59.35714	2	3.17	6.52	0.04
Motive of personal safety and confidence Мотив особистої безпеки й упевненості	8286.500	82.86500	2156.500	86.26000	1338.000	47.78571	2	12.93	16.67	0.0002
Motive of service Мотив служіння	7014.000	70.14000	2156.500	86.26000	2610.500	93.23214	2	10.60	7.68	0.02

Note: df – degrees of freedom; χ^2 – a measure of the difference between the observed and expected frequency of results of a set of events or variables; H – value of the Kruskal–Wallis test; n – the number of respondents in a group; * p≤ .000001 – the value of the probability.

Примітка: df – ступінь свободи; χ^2 – міра різниці між спостережуваною та очікуваною частотою результатів набору подій або змінних; H – значення критерію Краскала-Уоллеса; n – кількість респондентів у групі; p- значення імовірності

The motive of personal security and confidence is determined by the need for predictability, stability and manifests itself through thinking, which is aimed at working out the anxiety of uncertainty. Palliative care nurses, who have experience of close and frequent contact with death, probably more acutely experience such personal feelings and states as beauty, goodness, truth and love, which are the main meaning-making categories of human spiritual development, and therefore the motives of security and certainty lose their relevance for them to some extent.

In general, the intensity of both deficient and spiritual (metamotives) in the structure of motivation of modern students of higher education, nurses of a general profile and palliative care nurses most often reaches a medium level (in 65.0% and 74.0% of respondents of the first group; in 92.0% and 84.0% of respondents of the second group and 88.0% and 85.0% in the third group, respectively – Tabl. 5).

Deficient motives reach a high level of intensity of influence on personality orientation and thinking in 32.0% of respondents of the first group, 8.0%

медичних паліативної служби найчастіше сягає середнього рівня (у 65.0% та 74.0% респондентів першої групи; у 92.0% та 84.0% респондентів другої групи і 88.0% та 85.0% у третій групі відповідно – табл. 5).

А ось високого рівня інтенсивності впливу на спрямованість особистості й мислення досліджуваних дефіцитарні мотиви досягають у 32.0% опитуваних першої групи, 8.0% опитуваних другої групи і так само часто (8.0%) опитуваних третьої групи, тоді як метамотиви – лише у 2.0%, 4.0% та 4.0% відповідно. Це свідчить про те, що лише в середньому 3.0% сестер медичних на різних етапах своєї професійної підготовки виявляють високий рівень розвитку духовного потенціалу і його реалізованості. На жаль, деякі сестри медичні (у середньому 16.0% по всій вибірці) виявляють недостатній рівень розвитку духовного потенціалу. Це може відобразитися у відсутності внутрішньої спрямованості на глибоке розуміння потреб і почуттів пацієнтів.

Множинний регресійний аналіз методом покрокового включення показників був

Table 5. Frequency (%) of diagnosing different levels of manifestation of personal motives and needs of higher education students (n=100), nurses (n=25) and palliative care nurses (n=28), according to the “Bookshelf” method
Таблиця 5. Частота (%) діагностування різних рівнів прояву особистісних мотивів і потреб здобувачів вищої освіти (n=100), сестер медичних (n=25) та сестер медичних паліативних відділень (n=28), за методикою “Книжкова полиця”

Personal motives and needs Особистісні мотиви й потреби Groups Групи Level of manifestation Рівень вияву	Deficient motives Дефіцитарні мотиви			Metamotives (spiritual motives) Метамотиви (духовні мотиви)		
	Higher education students (n=100) Здобувачі вищої освіти (n=100)	Nurses (n=25) Сестри медичні (n=25)	Nurses, palliative care (n=28) Сестри медичні, паліатив (n=28)	Higher education students (n=100) Здобувачі вищої освіти (n=100)	Nurses (n=25) Сестри медичні (n=25)	Nurses, palliative care (n=28) Сестри медичні, паліатив (n=28)
Low Низький	3	-	4	24	12	11
Medium Середній	65	92	88	74	84	85
High Високий	32	8	8	2	4	4

of respondents of the second group, as well as in the third group, while metamotives – only in 2.0%, 4.0%, and 4.0%, respectively. This shows that on average, 3.0% of medical nurses at various stages of their professional training demonstrate a high level of development of spiritual potential and its realization. Unfortunately, some nurses (on average 16.0% of the entire sample) show an insufficient level of spiritual potential development. This can be reflected in the lack of internal focus on a deep understanding of the needs and feelings of patients.

Multiple regression analysis using the method of stepwise selection technique was used to identify the influence of independent variables' presence/absence (predictors – in our case, age, experience of professional activity, level of education, individual personal motives) on the dependent variable (professional readiness of nurses for activities in the field of palliative care), as well as the intensity of this impact. This method of data analysis makes it possible to reveal the relationship between variables and to explain how accurately predicted factors (predictors) affect the object of research.

As a result of the regression analysis, a statistically significant model was obtained, which is indicated by the value of Fisher's test

застосований для виявлення наявності чи відсутності впливу незалежних змінних (предикторів – у нашому випадку, віку, стажу професійної діяльності, рівня освіти, окремих особистісних мотивів) на залежну змінну (професійну готовність сестер медичних до діяльності у сфері паліативної допомоги), а також інтенсивність цього впливу. Цей метод аналізу даних дозволяє виявити взаємозв'язок між змінними та пояснити, наскільки точно прогнозовані фактори (предиктори) впливають на об'єкт дослідження.

У результаті регресійного аналізу було отримано статистично значущу модель, на що вказує значення критерію Фішера $F=8.917$ при $p<.00001$ та пояснює 33.0% ($R^2=.33$) дисперсії залежної змінної, що обумовлена мінливістю значень незалежних змінних. Тож приблизно третину випадків професійної готовності сестер медичних до надання паліативної допомоги можливо пояснити зазначеними у моделі предикторами, тоді як інші дві третини (близько 64%) – іншими чинниками. Міра зв'язку ($R=.58$) між залежною змінною та умовною комплексною незалежною змінною (сукупністю предикторів) у нашій моделі може характеризуватися як помітна (за шкалою Чеддока) і теж підтверджує, що дана

$F=8.917$ at $p<.00001$ and explains 33.0% ($R^2= .33$) of the variance of the dependent variable, which is caused by the variability of the values of the independent variables.

Thus, approximately a third of the cases of nurses' professional readiness to provide palliative care can be explained by the predictors specified in the model, while the other two thirds (about 64.0%) – by other factors. The degree of correlation ($R=.58$) between the dependent variable and the conditional complex independent variable (a set of predictors) in our model can be characterized as noticeable (according to the Chaddock scale) and also confirms that this model is worthy of attention and can be meaningfully interpreted (Tabl. 6).

The effect of multicollinearity was not detected, since the values of the VIF criterion for all variables fall into the interval $1<VIF<10$.

The share of the contribution of each independent variable (predictor) to the development of the dependent variable is manifested in the indicators of beta coefficients, which are presented in Tabl. 7.

As it can be seen from the presented table, the most important among all studied variables for the development or formation of nurses' professional readiness to provide palliative and hospice care are:

- work experience ($\beta=.608$ at $p=.003$), i. e. increasing work experience in the profession contributes to the development of a nurse's readiness to provide palliative care; and here we

модель варта уваги і може бути змістовно інтерпретована (табл. 6).

Ефекту мультиколінеарності виявлено не було, оскільки значення критерію VIF за всіма змінними попадають у проміжок $1<VIF<10$.

Частка внеску кожної незалежної змінної (предиктора) у розвиток залежної змінної проявляється у показниках бета-коефіцієнтів, які представлено у табл. 7.

Як видно з представленої таблиці, з усіх досліджуваних нами змінних для розвитку чи формування професійної готовності сестер медичних до надання паліативної та хоспісної допомоги найбільше значення мають:

- стаж роботи ($\beta=.608$ при $p=.003$), тобто збільшення стажу роботи за фахом сприяє розвитку готовності сестри медичної надавати паліативну допомогу; і тут можна говорити, що даний предиктор визначає готовність сестри медичної на 60.0%;

- рівень освіти (молодший спеціаліст, бакалавр, магістр, $\beta=.271$ при $p=.001$), аналогічно, як і стаж роботи, сприяє розвитку готовності працювати у паліативній сфері; його вагова частка у цій моделі складає приблизно 27.0%;

- зменшення зосередженості на власній безпеці й упевненості як смислоутворюючих мотивах (Думки про безпеку. Потреба у впевненості. Тривога від невизначеності; $\beta= -.153$ при $p=.03$) також виявляється значущим для розвитку готовності сестер медичних до роботи з інкурабельними пацієнтами;

Table 6. Reference for the multiple regression model of predicting nurses' professional readiness to provide palliative care by personal motives, professional experience and the level of education

Таблиця 6. Довідка для множинної регресійної моделі предикації професійної готовності сестер медичних до надання паліативної допомоги особистісними мотивами, професійним стажем і рівнем освіти

Dependent variable Залежна змінна	R	R ²	Correction R ² Корекція R ²	F-criterion F-критерій	p<	Std. Err. of estimation Std. Err. оцінки
The level of nurses' professional readiness to provide palliative care Рівень професійної готовності сестер медичних до надання паліативної допомоги	.58	.33	.296	8.917	.00001	3.512

Note: R – multiple correlation coefficient is a measure of the relationship between the dependent variable and the predictors; R² – the coefficient of multiple determination is the share of the variance of the dependent variable caused by the variability of the values of the independent variables; Fisher's F-test; p – probability value; Std. Err. – standard error.

Примітка: R – коефіцієнт множинної кореляції – міра зв'язку між залежною змінною та предикторами; R² – коефіцієнт множинної детермінації – частка дисперсії залежної змінної, що обумовлена мінливістю значень незалежних змінних; F-критерій Фішера; p – значення імовірності; Std. Err. – стандартна похибка.

Table 7. Beta-coefficients of independent variables in the regression analysis model
Таблиця 7. Бета-коефіцієнти незалежних змінних у моделі регресійного аналізу

Parameters Параметри	Non-standardized Нестандартизовані		Standardized Стандартизовані		t	p≤	Correlations Кореляції
	β	Std. Err.	B	Std. Err.			
Constant Константа			21.102	1.995	10.576	.0000	
Work experience (years) Стаж роботи (років)	.608	.203	.262	.088	2.994	.003	.423
Educational level Рівень освіти	.271	.083	1.752	.534	3.280	.001	.370
Motive of safety and confidence Мотив безпеки, упевненості	-.153	.071	-.086	.040	-2.151	.033	-.217
Age (full years) Вік (повних років)	-.355	.213	-.140	.084	-1.666	.098	.387
Motive of holiness Мотив святості	-.109	.075	-.076	.053	-1.440	.152	-.124
Motive of appreciation and respect Мотив оцінки, поваги	.084	.077	.050	.045	1.097	.275	-.013

Note: β – non-standardized beta regression coefficient; B – standardized beta regression coefficient; Student’s t-test; p – value; Std. Err. – standard error.

Примітка: β – нестандартизований бета-коефіцієнт регресії; B – стандартизований бета-коефіцієнт регресії; t-критерій Стьюдента; p- значення імовірності; Std. Err. – стандартна похибка

can say that this predictor determines the readiness of a medical nurse at 60.0%;

– the level of education (junior specialist, bachelor, master, β=.271 with p=.001), similar to work experience, contributes to the development of readiness to work in the palliative field; its weight share in this model is approximately 27.0%

– reducing focus on one’s own safety and confidence as meaning-making motives (Thoughts about safety. Need for confidence. Intolerance of uncertainty; β= -.153 at p=.03) is also significant for the development of nurses’ readiness to work with incurable patients; and although the share of influence is small, only 15.0%, it is statistically reliable. Such variables as age, the motive of holiness (Awareness of the unity of humanity. Fulfillment of a spiritual mission. Enlightenment. Divine property), the “Orientation towards appreciation and respect” (How am I evaluated? Respect. Recognition. Reputation. Self-esteem) did not show statistically significant coefficients in the process of regression analysis. This indicates that these independent variables cannot be considered as predictors of nurses’ professional readiness to provide palliative care.

і хоч тут частка впливу невелика, усього 15%, але вона статистично достовірна.

Такі змінні, як вік, мотив святості (Усвідомлення єдності людства. Виконання духовної місії. Просвітлення. Божественна властивість), мотив “оцінки і поваги” (Як мене оцінюють? Повага. Визнання. Репутація. Самоповага) не продемонстрували статистично значущих коефіцієнтів у процесі регресійного аналізу. Це вказує на те, що ці незалежні змінні не можуть розглядатися як предиктори професійної готовності сестер медичних до надання паліативної допомоги.

Дискусії

Результати дослідження показали, що сестри медичні як на етапі додипломної підготовки, так вже і на етапі здійснення професійної діяльності мають бажання надавати паліативну допомогу. Це узгоджується з даними інших авторів, які стверджують, що загалом медичні працівники (включно з медсестрами) мають сильне бажання надавати паліативну допомогу. На прагнення надавати паліативну допомогу впливає досвід відвідування лекцій і навчання паліативної допомоги, а також

Discussion

The results of the research showed that nurses both at the stage of undergraduate training and at the stage of professional activity have a desire to provide palliative care. This is consistent with the data of other authors, who argue that, in general, medical professionals (including nurses) have a strong desire to provide palliative care. The desire to provide palliative care is influenced by the experience of attending lectures and training in palliative care, as well as confidence in palliative care itself. The experience gives an understanding of the benefits and importance of providing palliative care, which increases nurses' willingness to provide this service. Of course, it is difficult, because the implementation of these tasks places a high level of demands on nurses, both personally and professionally (Stenman et al., 2023).

In our case, the readiness to provide palliative care significantly depends on the age and professional experience of the nurses: the older they become, the more experience they have in practical professional activity and the higher the level of education they have, the higher their professional readiness is, which is quite natural. For example, K. Marciniak et al. (2023) evaluated the results of postgraduate training in palliative care among nurses and emphasized the expediency of continuous professional development.

However, not all scientists agree that the level of education and general professional experience, which is expressed through the length of professional activity, are to some extent decisive for a nurse's readiness for palliative care. In particular, M. Sijabat et al. (2019), studying professional readiness, show that the topic of education and training (how confident nurses feel in their knowledge and skills in palliative medicine) does not necessarily correlate with the level of education.

The motive of service is realized in the following human searches: "How to help the needy?", "Multiplication of goodness!". They determine the realization of ideal ideas about goodness, encourage a person to devote their own life to others' lives, to look for adequate methods and means of helping the needy. J. Paladino et al. (2023) agree with the importance of changing communication paradigms between serious illnesses in the end-of-life phase.

впевненість у самій паліативній допомозі. Досвід дає розуміння переваг і важливості надання паліативної допомоги, що підвищує бажання сестер медичних надавати цю послугу. Звісно, це складно, адже реалізація цих завдань ставить високий рівень вимог до сестер медичних, як особистісних, так і професійних (Stenman et al., 2023).

У нашому випадку готовність надавати паліативну допомогу відчутно залежить від віку і професійного досвіду сестер медичних: чим старшими вони стають, чим більший стаж практичної фахової діяльності мають і чим вищий рівень освіти мають, тим вищою є їхня професійна готовність, що цілком закономірно. Наприклад, K. Marciniak et al. (2023) оцінив результати післядипломного навчання з паліативу серед сестер медичних та акцентував увагу на доцільності безперервного професійного розвитку.

Однак не всі вчені погоджуються з тим, що рівень освіти і загальний професійний досвід, котрий виражається через стаж професійної діяльності, є тією чи іншою мірою визначальними для готовності сестри медичної до паліативної допомоги. Так, M. Sijabat et al. (2019), вивчаючи професійну готовність, показують, що тема освіти та навчання (наскільки впевненими у своїх знаннях та навичках з паліативної медицини почуваються сестри медичні) не обов'язково корелює з рівнем освіти.

Мотив служіння реалізується у таких пошуках людини: "Як допомогти потребуючим?", "Примноження добра!". Вони зумовлюють реалізацію ідеальних уявлень про добро, спонукають людину присвятити своє життя життю інших, шукати адекватні методи та засоби допомоги нужденним. J. Paladino et al. (2023) з колегами погоджується у важливості зміни парадигм комунікації з-поміж серйозних захворювань на завершальному етапі життя.

Як попередньо зазначалося, A. Sorensen et al. (2020) зауважують, щодо пацієнтів із раннім направленням на паліативну допомогу медичні працівники первинної ланки більш комфортно вважають назву "підтримуюча терапія". І тут цілком доречним є розкриття базових етимологічних коренів цього поняття. "Давньогрецьке слово

As previously mentioned, A. Sorensen et al. (2020) note that for patients with early referral for palliative care, primary care medical workers consider the name “supportive therapy” more comfortable. And here it is quite appropriate to reveal the basic etymological roots of this concept. “The ancient Greek word “θεραπευτής” is translated as “servant, worshiper, priest; θεραπευτής τῶν καμνόντων – the one who takes care of, cares for, treats, cures the sick” from θεραπεύω – to serve, to worship, to please, to look after, to treat, to heal” (Marchuk, 2021). That is, in addition to treatment, the connotation component of “service” is embedded in the etymology of the word itself. Accordingly, a nurse must show herself in two hypostases as much as possible: both as a specialist who will provide high-quality medical care, and, first of all, a person who is characterized by the highest spiritual manifestations of personality – service, motives of righteousness and holiness, wisdom, orientation to spiritual self-improvement. “If a medical nurse confidently follows the path of spiritual self-improvement, the motive for personal development begins to form, namely, service... Service in its manifestation involves helping patients who need special, individual palliative medical care, which prompts a medical worker to devote their activities to the life and health of others, to the search for optimal and perfect methods of implementing the necessary care for patients and their relatives” (Tymofiieva et al., 2022: 126). In general, as rightly noted by Y. Yang et al. (2023), all this can be called the term SWB “spiritual well-being”, that is, what reveals the content of spiritual care as a fundamental component of palliative care.

A. Sorensen et al. (2020) draw relevant conclusions – team care for the patient will contribute to the readiness to provide early palliative care. Actually, this suggests the need to use a multidisciplinary approach in preparation for providing such assistance, with the participation of not only doctors, but also social workers, psychologists, priests, and volunteers (Marchuk & Marchuk, 2022). Accordingly, palliative care is provided comprehensively by a group of specialists from various fields, that, in fact, is the work of a multidisciplinary team, the main purpose

“θεραπευτής” перекладається як “слуга, пошановувач, священно (служитель); θεραπευτής τῶν καμνόντων – той хто піклується, доглядає, лікує, виліковує хворих” від θεραπεύω – прислуговувати, служити, поклонятися, догоджати, доглядати, лікувати, виліковувати” (Marchuk, 2021). Тобто окрім лікування конотаційна складова “служіння” закладена в етимології самого слова. Відповідно, медична сестра повинна максимально якісно проявити себе у двох іпостасях: як фахівець, який надаватиме якісну медичну допомогу, так і, найперше, людина, для якої властиві вищі духовні прояви особистості – служіння, мотиви праведності та святості, мудрості, прагнення до духовного самовдосконалення. “У випадку впевненого прямування сестри медичної шляхом духовного самовдосконалення починає формуватися мотив розвитку особистості – служіння... Служіння у своєму прояві передбачає допомогу пацієнтам, які потребують особливої, індивідуальної паліативної медичної допомоги, що спонукає медичного працівника присвятити свою діяльність життю та здоров’ю ближніх, пошуку оптимальних та досконалих методів реалізації необхідної допомоги пацієнтам та їх близьким” (Тимofiieva et al., 2022: 126). Загалом, як слушно зауважують Y. Yang et al. (2023), все це можна назвати терміном SWB “духовне благополуччя”, тобто те, що розкриває зміст духовної опіки як фундаментальної компоненти паліативної допомоги.

A. Sorensen et al. (2020) роблять відповідні висновки – для готовності до надання ранньої паліативної допомоги сприятиме найперше командний догляд за пацієнтом. Власне, це і наштовхує на необхідність застосування мультидисциплінарного підходу в готовності до надання такої допомоги, за участі не лише медиків, а й соціальних працівників, психологів, священнослужителів, волонтерів (Marchuk, Marchuk, 2022). Відповідно, паліативний догляд забезпечується комплексно, групою фахівців різних напрямів, що, власне, і є роботою в дії мультидисциплінарної команди, основною метою якої є покращення життя пацієнта та його родичів і близьких (Silva et al., 2022). У сфері паліативної медицини служіння виступає основним мотивом, наприклад, для

of which is to improve the life of the patient, their relatives and friends (Silva et al., 2022). In the sphere of palliative medicine, service is a primary motivation, for example, for volunteers, who are often an integral part of palliative care units (Pandya & Muckaden, 2016; Schroeder & Lorenz, 2018).

Conclusions

It has been established that the desire and intention to provide palliative care is characteristic of most nurses at all stages of their professional training and realization, starting from the undergraduate stage. Naturally, that the level of readiness for its implementation increases among nurses with age.

It was found that palliative care nurses are characterized by significantly weaker deficient motives than in the other two studied groups, due to a less pronounced motive of personal safety and confidence and a stronger metamotive of service. The motive of service is manifested through thinking, which is aimed at finding opportunities and ways to help the needy.

Experience of professional activity and the level of education, as well as a decrease in focus on one's own safety and confidence as meaning-making motives, to the greatest extent among other researched variables determine the structure of the professional readiness of a nurse to provide palliative care. Accordingly, in order to form a high level of readiness, it is necessary to optimize the motivational sphere through the development of its spiritual aspect, to realize the meaning of a nurse's work with patients at an incurable stage of the disease, to realize one's own experience of contact with the topics of human mortality, the meaning of one's life, the end of life, etc.

Such conclusions indicate the need to include mandatory tasks in training programs for nurses in palliative and hospice care, aimed not only at increasing the level of professional competence, but also at strengthening their personal metamotives, such as motives of service, the development of reflexive awareness of the subjective importance of activities in the field of care for incurable patients and one's own role in these processes. Also, in the process of improving the qualifications of palliative care nurses, it is important to pay attention to the revealed trend

волонтерів, які часто є невід'ємною частиною відділень паліативної допомоги (Pandya, Muckaden, 2016).

Висновки

Встановлено, що для більшості сестер медичних на всіх етапах їхньої професійної підготовки і реалізації, починаючи з додипломного етапу, характерними є бажання і намір надавати паліативну допомогу. Закономірно, що рівень готовності до її здійснення підвищується у сестер медичних з віком.

Виявлено, що сестер медичних паліативної служби відрізняють достовірно слабше виражені дефіцитарні мотиви, ніж в інших двох досліджуваних групах, за рахунок менш проявленого мотиву особистої безпеки й упевненості та сильнішого метамотиву служіння. Мотив служіння проявляється через мислення, котре спрямоване на пошук можливостей і шляхів допомоги потребуючим.

Стаж професійної діяльності та рівень освіти, а також зменшення зосередженості на власній безпеці й упевненості як смислотворюючих мотивах найбільшою мірою серед інших досліджуваних нами змінних визначають структуру професійної готовності сестри медичної до надання паліативної допомоги. Відповідно, для формування високої готовності необхідно є оптимізація мотиваційної сфери через розвиток її духовного аспекту, усвідомлення сенсу роботи сестри медичної з пацієнтами на інкурабельній стадії захворювання, усвідомлення власного досвіду контакту з темами смертності людини, сенсу її життя, завершення життя тощо.

Такі висновки вказують на необхідність включення до навчальних програм підготовки сестер медичних із питань паліативної та хоспісної допомоги обов'язкових завдань, спрямованих, окрім підвищення рівня професійної компетентності, ще й на підсилення у них особистісних метамотивів, таких як мотивів служіння, розвиток рефлексивного усвідомлення суб'єктивного значення діяльності у сфері допомоги інкурабельним пацієнтам і власної ролі у цих процесах. Також у процесі підвищення кваліфікації сестер медичних паліативної служби важливо звернути увагу на виявлену тенденцію до

in personal safety and confidence motivation compared to nurses of a general profile and those with higher education. Therefore, it is worth focusing on the development of nurses' ability to show attentiveness to themselves and maintain a balance between service to others and self-care to prevent professional burnout.

References

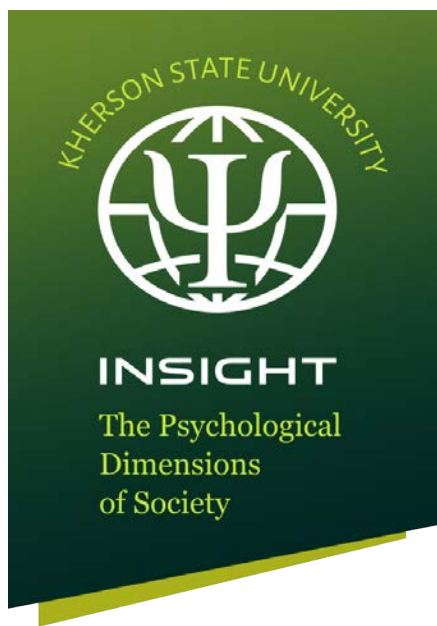
- Alvariza, A., Mjörnerberg, M., & Goliath, I. (2020). Palliative Care Nurses' strategies when working in private homes – a photo-elicitation study. *Journal of Clinical Nursing*, 29(1–2), 139–151. <https://doi.org/10.1111/jocn.15072>
- Chernyshenko, T. (2015). Pidhotovka medychnykh sester z paliativnoi dopomohy v Ukraini [*Training of nurses in palliative care in Ukraine*]. *Reabilitatsiia ta paliativna medytsyna – Rehabilitation and palliative medicine*, 2(2), 78–83. <http://surl.li/jtlaa>
- Crimmins, R. M., Elliott, L., & Absher, D. T. (2020). Palliative care in a death-denying culture: Exploring barriers to timely palliative efforts for heart failure patients in the primary care setting. *American Journal of Hospice and Palliative Medicine*, 38(1), 77–83. <https://doi.org/10.1177/1049909120920545>
- Marchuk, O. (2021). Eastern patristic tradition of interpretation “νοῦς-λόγος”: the sanogenical-therapeutic potential of communicativeness (Part II. Prospects of the practical implementation). *Osvitnii dyskurs: zbirnyk naukovykh prats – Educational discourse: a collection of scientific works*, 35(7), 86–97. [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.35\(7\)-8](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.35(7)-8)
- Marchuk, O. T., & Marchuk, I. V. (2022). Perspektyvy praktychnoi realizatsii kontseptiv neopatrystychnoho napriamu terapeutychnoho bohohoslavia v ukrainskomu medychnomu kapelanstvi [*Prospects of the Practical Implementation of the Concepts of the Neopatriist Direction of Therapeutic Theology in the Ukrainian Medical Chaplaincy*]. *Osvitnii dyskurs: zbirnyk naukovykh prats – Educational discourse: a collection of scientific works*, 42(10–12), 98–110 [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.42\(10-12\)-10](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.42(10-12)-10)
- Marciniak, K., Scherg, A., Paal, P., Mason, S., & Elsner, F. (2023). The outcomes of postgraduate palliative care education and training: Assessment and comparison of nurses and physicians. *BMC Palliative Care*, 22(1). <https://doi.org/10.1186/s12904-023-01217-1>
- Marshall, A. P., Tobiano, G., Roberts, S., Isenring, E., Sanmugarajah, J., Kiefer, D., ... Molassiotis, A. (2020). End-user perceptions of a patient- and family-centred intervention to improve nutrition intake among oncology patients: A descriptive qualitative analysis. *BMC Nutrition*, 6(1). <https://doi.org/10.1186/s40795-020-00353-8>

зниження у порівнянні з сестрами медичними загального профілю та здобувачами вищої освіти мотивації особистої безпеки й упевненості. Тут варто зосередитися на розвиткові здатності сестер медичних проявляти уважне ставлення до себе і зберігати баланс між служінням іншим та самотурботою для профілактики професійного вигорання.

Список використаних джерел

- Alvariza A., Mjörnerberg M., Goliath I. Palliative Care Nurses' strategies when working in private homes – a photo-elicitation study. *Journal of Clinical Nursing*. 2020. Vol. 29(1–2). P. 139–151. <https://doi.org/10.1111/jocn.15072>
- Чернишенко Т. Підготовка медичних сестер з паліативної допомоги в Україні. *Реабілітація та паліативна медицина*. 2015. № 2(2). С. 78–83. <http://surl.li/jtlaa>
- Crimmins R. M., Elliott L., Absher D. T. Palliative care in a death-denying culture: Exploring barriers to timely palliative efforts for heart failure patients in the primary care setting. *American Journal of Hospice and Palliative Medicine*. 2020. Vol. 38(1), P. 77–83. <https://doi.org/10.1177/1049909120920545>
- Marchuk O. Eastern patristic tradition of interpretation “νοῦς-λόγος”: the sanogenical-therapeutic potential of communicativeness (Part II. Prospects of the practical implementation). *Osvitnii dyskurs: zbirnyk naukovykh prats*. 2021. № 35(7). С. 86–97. [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.35\(7\)-8](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.35(7)-8)
- Марчук О. Т., Марчук І. В. Перспективи практичної реалізації концептів неопатристичного напрямку терапевтичного богослов'я в українському медичному капеланстві. *Osvitnii dyskurs: zbirnyk naukovykh prats*. 2022. №42(10–12). С. 98–110. [https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.42\(10-12\)-10](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.42(10-12)-10)
- Marciniak K., Scherg A., Paal P., Mason S., Elsner F. The outcomes of postgraduate palliative care education and training: Assessment and comparison of nurses and physicians. *BMC Palliative Care*. 2023. Vol. 22(1). <https://doi.org/10.1186/s12904-023-01217-1>
- Marshall A. P., Tobiano G., Roberts S., Isenring E., Sanmugarajah J., Kiefer D., Fulton R., Cheng H. L., To K. F., Ko P. S., Lam Y. F., Lam W., Molassiotis A. End-user perceptions of a patient- and family-centred intervention to improve nutrition intake among oncology patients: A descriptive qualitative analysis. *BMC Nutrition*. 2020. Vol. 6(1). <https://doi.org/10.1186/s40795-020-00353-8>
- Paladino J., Sanders J. J., Fromme, E. K., Block S., Jacobsen J. C., Jackson V. A., Ritchie C. S., & Mitchell S. Improving serious illness communication: A qualitative study of clinical culture. *BMC Palliative Care*. 2023.

- Paladino, J., Sanders, J. J., Fromme, E. K., Block, S., Jacobsen, J. C., Jackson, V. A., ... Mitchell, S. (2023). Improving serious illness communication: A qualitative study of clinical culture. *BMC Palliative Care*, 22(1). <https://doi.org/10.1186/s12904-023-01229-x>
- Pandya, S., & Muckaden, M. (2016). Motivation of volunteers to work in Palliative Care Setting: A qualitative study. *Indian Journal of Palliative Care*, 22(3), 348. <https://doi.org/10.4103/0973-1075.185083>
- Pomytkin, E. O. (2013). Psykhoholichna diahnostyka dukhovnoho potentsialu osobystosti [Psychological diagnosis of the spiritual potential of the individual]. Kirovohrad: Imeks-LTD, 100–103 URL: <http://surl.li/klvzx>
- Pro udoskonalennia orhanizatsii nadannia paliatyvnoi dopomohy v Ukraini : nakaz Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy vid 01 lypnia 2020 roku № 609/34892 [On improving the organization of palliative care in Ukraine: order of the Ministry of Health of Ukraine dated July 1, 2020 № 609/34892]. URL: <http://surl.li/jtkxj>
- Schroeder, K., & Lorenz, K. (2018). Nursing and the future of Palliative Care. *Asia-Pacific Journal of Oncology Nursing*, 5(1), 4–8. https://doi.org/10.4103/apjon.apjon_43_17
- Sijabat, M., Dahlia, D., & Waluyo, A. (2019). Experiences of palliative care nurses in providing home-based care for patient with advanced cancer. *Enfermería Clínica*, 29, 413–417. <https://doi.org/10.1016/j.enfcli.2019.04.060>
- Silva, T. C., Nietzsche, E. A., & Cogo, S. B. (2022). Palliative care in primary health care: An integrative literature review. *Revista Brasileira de Enfermagem*, 75(1). <https://doi.org/10.1590/0034-7167-2020-1335>
- Sorensen, A., Le, L. W., Swami, N., Hannon, B., Krzyzanowska, M. K., Wentlandt, K., Rodin, G., & Zimmermann, C. (2020). Readiness for delivering early palliative care: A survey of primary care and specialised physicians. *Palliative Medicine*, 34(1), 114–125. <https://doi.org/10.1177/0269216319876915>
- Stenman, T., Näppä, U., Rönngren, Y., & Melin-Johansson, C. (2023). “Daring to deal with the difficult and unexpected” registered nurses confidential conversations with patients with palliative care needs: A qualitative interview study. *BMC Palliative Care*, 22(1). <https://doi.org/10.1186/s12904-023-01228-y>
- Tymofiiyeva, M. P., Marchuk, I. V., & Marchuk, O. T. (2022). Spiritual and personal orientation of nurses’ practice in dealing with palliative patients. *Insight: the psychological dimensions of society*, 7, 118–130. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2022-7-9>
- Yang, Y., Cui, M., Zhao, X., Wang, S., Wang, Y., & Wang, X. (2023). Association of Pain Management and positive expectations with psychological distress and spiritual well-being among terminally ill cancer patients admitted to a Palliative Care Unit. *BMC Nursing*, 22(1). <https://doi.org/10.1186/s12912-023-01259-z>
- Vol.22(1). P. 348–353 <https://doi.org/10.1186/s12904-023-01229-x>
- Pandya S., Muckaden M. Motivation of volunteers to work in Palliative Care Setting: A qualitative study. *Indian Journal of Palliative Care*. 2016. Vol. 22(3). P. 348. <https://doi.org/10.4103/0973-1075.185083>
- Помиткін Е. О. Психологічна діагностика духовного потенціалу особистості. 2013. Кіровоград: Імекс-ЛТД. С. 100–103. <http://surl.li/klvzx>
- Про удосконалення організації надання паліативної допомоги в Україні: наказ Міністерства охорони здоров'я України від 01 липня 2020 року № 609/34892. <http://surl.li/jtkxj>
- Schroeder K., Lorenz K. Nursing and the future of Palliative Care. *Asia-Pacific Journal of Oncology Nursing*. 2018. Vol. 5(1). P. 4–8. https://doi.org/10.4103/apjon.apjon_43_17
- Sijabat M., Dahlia D., Waluyo A. Experiences of palliative care nurses in providing home-based care for patient with advanced cancer. *Enfermería Clínica*. 2019. Vol. 29. P. 413–417. <https://doi.org/10.1016/j.enfcli.2019.04.060>
- Silva T. C., Nietzsche E. A., Cogo S. B. Palliative care in primary health care: An integrative literature review. *Revista Brasileira de Enfermagem*. 2022. Vol. 75(1). <https://doi.org/10.1590/0034-7167-2020-1335>
- Sorensen A., Le. W., Swami N., Hannon B., Krzyzanowska M. K., Wentlandt K., Rodin G., & Zimmermann C. Readiness for delivering early palliative care: A survey of primary care and specialised physicians. *Palliative Medicine*. 2020. Vol. 34(1). P. 114–125. <https://doi.org/10.1177/0269216319876915>
- Stenman T., Näppä U., Rönngren Y., Melin-Johansson C. “Daring to deal with the difficult and unexpected” registered nurses’ confidential conversations with patients with palliative care needs: A qualitative interview study. *BMC Palliative Care*. 2023. Vol. 22(1). <https://doi.org/10.1186/s12904-023-01228-y>
- Тимофієва М. П., Марчук І. В., Марчук О. Т. Духовно-особистісна орієнтація практичної діяльності сестер медичних у роботі з паліативними пацієнтами. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2022. №7. С. 118–130. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2022-7-9>
- Yang Y., Cui M., Zhao X., Wang S., Wang Y., Wang X. Association of Pain Management and positive expectations with psychological distress and spiritual well-being among terminally ill cancer patients admitted to a Palliative Care Unit. *BMC Nursing*. 2023. Vol. 22(1). <https://doi.org/10.1186/s12912-023-01259-z>

Спеціальна психологія

Special psychology

<https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-17>

How to Cite (Style APA):

Kogutiak N., & Mytsko V. (2023). Research on the Efficacy of Reciprocal Imitation Training for Children with Autism Spectrum Disorders. *Insight: the psychological dimensions of society*, 10, 339–359. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-17>

Як цитувати (Стиль ДСТУ 8302: 2015):

Когутяк Н., Мицько В. Дослідження ефективності тренінгу реципрокної імітації для дітей із розладами спектру аутизму. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2023. № 10. С. 339–359. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2023-10-17>

UDC [316.77:616.896-053.2]:159.9.07

Research on the Efficacy of Reciprocal Imitation Training for Children with Autism Spectrum Disorders

Дослідження ефективності тренінгу реципрокної імітації для дітей із розладами спектру аутизму

Received: May 11, 2023

Accepted: October 30, 2023

Nadiia Kogutiak

Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor,
Department of Social Psychology
Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University, Ukraine
nadiia.kogutiak@pnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-3569-4295>

Volodymyr Mytsko

Candidate of Psychological Sciences,
Associate Professor,
Department of Professional Education
and Innovative Technologies
Vasyl Stefanyk Precarpathian
National University, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-1448-4539>

Надія Когутяк

кандидат психологічних наук, доцент,
кафедра соціальної психології
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
Україна
nadiia.kogutiak@pnu.edu.ua
<https://orcid.org/0000-0003-3569-4295>

Володимир Мицько

кандидат психологічних наук, доцент,
кафедра професійної освіти
та інноваційних технологій
Прикарпатський національний
університет імені Василя Стефаника,
Україна
<https://orcid.org/0000-0003-1448-4539>

Abstract

The aim of the research is to implement reciprocal imitation training on a Ukrainian sample, that is a promising direction for teaching imitation skills to children with autism spectrum disorders (ASD) in a social-interactive context. A hybrid form of Reciprocal Imitation Training (RIT) for families raising children with autism spectrum disorders is hypothesized to have demonstrable efficacy in reducing parenting stress and increasing parenting competence. **Methods.** An early intervention

Анотація

Метою дослідження є впровадження на українській вибірці тренінгу реципрокної імітації, який є перспективним напрямком навчання дітей із розладами спектру аутизму (РА) навичок імітації в соціально-інтерактивному контексті. Зроблено припущення, що змішана форма тренінгу реципрокної імітації (RIT) для сімей, що виховують дітей із розладами спектру аутизму, матиме доказову ефективність щодо зниження батьківського стресу та зростання батьківської компетентності.

program and research on the use of reciprocal imitation group training for parents raising children with autism spectrum disorders are presented, aimed at increasing parental competence and reducing parental stress. Due to pandemic restrictions, the training was delivered in a hybrid (online and offline) format. The research was carried out in the fall of 2021. The study involved twelve families who had children with a clinical diagnosis of "Autism F84.0" according to ICD-10-CM, which was confirmed by STAT and ADOS-2 results. **Results.** There was a statistically significant difference in parental stress indicators $t = -2.24$ ($p \leq .05$) when the two pre-experimental ($M_1 = 111.59$) and post-experimental ($M_2 = 70.16$) sections were compared. A statistically significant increase in the indicators of parental competence was observed before and after the experiment ($\alpha = .05$ $t = -2.87$). There were statistically significant differences in the growth of general social communication ($\alpha = .05$ $t = -2.83$) and social engagement ($\alpha = .05$ $t = -2.04$) indicators of children's social communication skills. It should be noted that no statistically significant differences in the parameters of expressive communication, receptive communication, and imitation/game were discovered. **Discussion and conclusions.** Positive behavioral changes in children with autism spectrum disorders, as well as a decrease in parental stress indicators and an increase in parental competence, have been experimentally proven and theoretically supported. To determine the effectiveness of the application of reciprocal imitation training on the Ukrainian sample, it is recommended that it be actively implemented and operationalized, with online and offline formats verified.

Keywords: parental stress, parental competence, social communication, social involvement, expressive communication, receptive communication, imitation.

Introduction

The diagnosis of autism spectrum disorders (ASD) has become more accessible and scientifically proven since the reform of the field of special educational services in Ukraine and the establishment of a network of inclusive resource centers in 2017. However, access to early intervention programs remains difficult for parents who are just beginning to develop social adaptation skills of their child with ASD before enrolling them in social institutions such as kindergartens. Parents of children with ASD frequently feel isolated on this path, as there is a noticeable lack of special programs that provide effective support for them.

Методи. Подано програму раннього втручання та дослідження щодо застосування групового тренінгу рецiproкної імітації для батьків, що виховують дітей із розладами спектру аутизму, а саме для зростання батьківської компетентності, зменшення батьківського стресу. У зв'язку з пандемічними обмеженнями тренінг проводився у змішаній (онлайн та офлайн) формах коучингу. Дослідження проводилося восени 2021 року. Участь у дослідженні взяли дванадцять сімей, що виховують дітей із клінічним діагнозом "Аутизм F84.0" за ICD-10-CM, що підтверджено результатами STAT і ADOS-2. **Результати.** З'ясовано, що у порівнянні двох зрізів доекспериментального ($M_1 = 111.59$) та післяекспериментального ($M_2 = 70.16$) статистично достовірну відмінність у показниках батьківського стресу $t = -2.24$ ($p \leq .05$). Зафіксовано статистично достовірне підвищення показників батьківської компетентності до і після експерименту ($\alpha = .05$ $t = -2.87$). Констатовано статистично достовірні відмінності зростання показників загальної соціальної комунікації ($\alpha = .05$ $t = -2.83$) та соціального залучення ($\alpha = .05$ $t = -2.04$) навичок соціальної комунікації дітей. Зазначено, що у параметрах експресивної комунікації, рецептивної комунікації та імітації/гри статистично достовірних відмінностей не з'ясовано. **Дискусія і висновки.** Експериментально доказано і теоретично обгрунтовано позитивні зміни поведінки дітей із розладами спектру аутизму, зниження показників батьківського стресу та підвищення батьківської компетентності. Для визначення ефективності застосування тренінгу рецiproкної імітації на українській вибірці доцільним є її активне впровадження й операціоналізація, верифікація онлайн- і офлайн-форматів.

Ключові слова: батьківський стрес, батьківська компетентність, соціальна комунікація, соціальне залучення, експресивна комунікація, рецептивна комунікація, імітація.

Вступ

Після реформування сфери спеціальних освітніх послуг в Україні та створення мережі інклюзивно-ресурсних центрів із 2017 року, діагностика розладів спектру аутизму (РСА) стала більш доступною та науково-доказовою. Проте, програми раннього втручання ще й досі є важкодоступними для батьків, що тільки розпочинають розвивати навички соціальної адаптації своєї дитини з РСА до перебування в соціальних інститутах, таких як дитсадки. Батьки дітей із РСА часто почуваються самотніми на цьому шляху, оскільки спостерігається відчутний дефіцит спеціальних програм ефективного супроводження для них.

It is worth noting that in the scientific literature there is substantial scientific evidence supporting the importance of early intervention for children with ASD. This is a lifelong neurodevelopmental disorder characterized by social communication deficits as well as restricted and stereotyped behaviors and interests (American Psychiatric Association, 2013). Despite the lack of reliable scientific data on autism treatment, scientists have developed a number of effective interventions to improve the quality of life of people with ASD. Early behavioral interventions that focus on developing parents' ability to support and socialize their child's behavior in the context of everyday life are the most commonly recommended interventions to date (Division for Early Childhood, 2014; National Research Council, 2001). That is, parents play an important role in early intervention, and their role is frequently defined as a key one in collaboration with a specialist or as a behavioral co-therapist (Sharma et al, 2022).

Social support is known to be an important factor in assisting parents to overcome stress and develop useful stress resistance skills (Rahman, Jermadi, 2021; Schlink et al., 2022; Hermaszewska, Sin, 2021; Sarwar et al., 2022). As a result, psychological education and effective nature-oriented educational interventions are critical not only for the child's development but also for reducing parental stress. Such interventions will have a significant impact on everyday family communication, even outside of training situations. The aim of this research is to investigate and test the effectiveness of group professional support and parent training in reducing parental stress and developing parental competence in families raising a child with ASD.

Parents in Ukraine can get psychological assistance from mutual help groups as well as specialists at inclusive resource centers and child development centers, including ones that are based at universities. The majority of them offer individual counseling for psychological or speech development needs of children with ASD, while group programs, despite their benefits, are uncommon. Early behavioral parenting programs for social skill development have the potential to provide such support not only to more parents and their children but also to create conditions

Значимо, що у науковій літературі існує чимало наукових доказів про важливість раннього втручання для дітей з РСА. Цей розлад визначається як позитивний нейророзвитковий розлад, що характеризується дефіцитом соціальної комунікації, а також обмеженою та стереотипною поведінкою й інтересами. (American Psychiatric Association, 2013). Попри відсутність достовірних наукових даних щодо остаточного вилікування (treatment) аутизму, вчені накопили чимало ефективних втручань для покращення якості життя осіб з РСА. Найбільш рекомендованими для втручань на сьогоднішній день є ранні поведінкові інтервенції, що акцентують увагу на розвитку спроможності батьків підтримувати й соціалізувати поведінку своєї дитини в контексті повсякденного життя (Division for Early Childhood, 2014; National Research Council, 2001). Тобто важливу роль у ранньому втручанні відіграють саме батьки, чия роль часто визначається як ключова у партнерстві з фахівцем, або ж як поведінкового спів-терапевта (Sharma et al, 2022).

Відомо, що важливим чинником, який допомагає батькам долати стрес та розвивати корисні навички стресостійкості, є соціальна підтримка (Rahman, Jermadi, 2021; Schlink et al., 2022; Hermaszewska, Sin, 2021; Sarwar et al., 2022). Отже, психологічна освіта та ефективні природоорієнтовані навчальні інтервенції є важливими чинниками не тільки для розвитку дитини, але і для долання батьківського стресу. Такі втручання матимуть істотний вплив на повсякденне сімейне спілкування, навіть поза ситуаціями тренінгу. Розглянути й перевірити ефективність групової фахової підтримки та навчання батьків щодо зниження батьківського стресу та розвитку батьківської компетентності у сім'ях, що виховують дитину з РСА, стало метою даного дослідження.

Батьки мають змогу отримувати психологічну підтримку в Україні у групах взаємодопомоги, а також у фахівців інклюзивно-ресурсних центрів та центрів розвитку дитини, зокрема, які функціонують на базі університетів. Більшість із них надає індивідуальні консультації щодо психологічних чи логопедичних особливостей розвитку дітей з РСА, тоді

for joint learning based on the “equal to equal” principle. Working in a group allows parents to support one another, share experiences of overcoming challenges, and reduce parenting stress while developing parental competence. Furthermore, given the high prevalence of ASD (1 in 59 children) (Baio et al., 2018) and the importance of early intervention, as well as limited opportunities for social interaction during the COVID-19 pandemic, innovative service delivery models that would allow clinicians to use their time more productively merit special consideration. Additionally, families in rural or remote areas frequently face barriers to accessing evidence-based interventions.

To increase parental competence, it is critical to provide parents with well-structured, developmentally relevant evidence-based information about effective ASD interventions. There is much empirical evidence about teaching children to imitate in their early and younger preschool years.

Imitation is widely regarded as an important mechanism through which children learn new skills and gain new social experiences. Imitation skills continue to help us learn new behaviors in adulthood building on basic abilities. Teaching autistic children to imitate actions with objects, gestures, vocalizations, or speech elements is a necessary condition for socialization. According to current research, imitation may be a core deficit in autism spectrum disorders, with profound consequences for later learning and personal development, including the development of social communication skills. Although it is not clear whether the imitation deficit is the cause or the result of autism social impairment. A number of studies have found a connection between imitation and other social behaviors in autistic children (Ingersoll et al., 2020). Reciprocal imitation training (RIT), for example, is a promising approach for teaching children with ASD imitation skills in a social-interactive context (Wainer et al., 2021).

Training for parents raising children with ASD has many benefits – directly for the parents, and indirectly for their children. Since parents of children with ASD report higher levels of stress and other negative affective symptoms such as anxiety, sadness, and anhedonia than parents

як групові програми, попри їх переваги, зустрічаються зрідка. Ранні поведінкові батьківські програми розвитку соціальних навичок потенційно здатні надати таку підтримку не тільки більшій кількості батьків та їхніх дітей, але і створити умови спільного навчання за принципом “рівний рівному”. Робота в групі дозволяє батькам надавати підтримку один одному, ділитися досвідом долавання труднощів, і, ймовірно, знижувати стрес батьківства та розвивати батьківську компетентність. Окрім того, враховуючи високі показники поширеності РСА, а саме: 1 з 59 дітей (Baio et al., 2018) та важливість раннього втручання, а також обмежені можливості соціальної взаємодії під час пандемії COVID-19, на особливу увагу заслуговують інноваційні моделі надання послуг, які дозволили б клініцистам продуктивніше використовувати час. Крім того, сім’ї, які живуть у сільських або віддалених районах, часто стикаються з бар’єрами у доступі до науково-обґрунтованого втручання.

Задля підвищення батьківської компетентності важливо надати батькам добре структуровану та актуальну для розвитку їхньої дитини науково-доказову інформацію про ефективні втручання при РСА. Є чимало емпіричних підтверджень щодо навчання імітації дітей раннього та молодшого дошкільного віку.

Імітацію зазвичай розглядають як ключовий механізм, за допомогою якого діти опановують нові навички та отримують новий соціальний досвід. Надалі, у більш дорослому віці, навички імітації продовжують допомагати нам вивчати нові способи поведінки, опираючись на базові можливості. Навчити дітей з аутизмом імітувати дії з предметами, жестикуляцію, вокалізації чи ж елементи мовлення є необхідною умовою для соціалізації. Сучасні дослідження припускають, що імітація може бути основним дефіцитом при розладах спектру аутизму і що саме це має глибокий вплив на подальше навчання та особистісний розвиток, включаючи розвиток навичок соціального спілкування. Хоча ще не встановлено, чи є дефіцит імітації причиною або ж наслідком соціального порушення при аутизмі. Низка досліджень виявила значний зв’язок між

of neurotypically developing children and parents of children with other disorders and chronic illnesses (Abbeduto et al., 2004; Baranczuk, Pisula, 2022; Bispo-Torres et al., 2023; Nunnally et al., 2023; Piro-Gambetti et al., 2023), one priority of such psychological assistance is reducing parenting stress (Yakniunas, Husak, 2019). According to a substantial amount of research, parents of children with ASD experience feelings of parental ineffectiveness/incompetence as well as high levels of stress (Mugno et al., 2007; Dabrowska, Pisula 2010; Hayes, Watson 2013). Parents who participate in training programs report lower stress levels (Amireh, 2019; Brown, et al., 2020a; Babatina, Shvestko, 2019), improvements in mental health symptoms such as anxiety and depression (Tonge et al., 2006; Liang et al, 2023), increased family or marital leisure and recreation (Brown, et al., 2020b), and higher levels of parenting self-efficacy and optimism (McConachie, Diggle, 2007).

Hypothesis: For families raising children with autism spectrum disorders, a hybrid form of reciprocal imitation training would be effective in reducing parenting stress and increasing parental competence.

The aim of the research is to implement reciprocal imitation training on a Ukrainian sample, which is a promising direction for teaching imitation skills to children with autism spectrum disorders in a social-interactive context.

Methods

Methodology. Reciprocal imitation training is regarded as an important method for improving children's interpersonal, social, and game skills, as well as a method for reducing problematic behavior in children with autism spectrum disorders by increasing parental competence (Mills et al., 2022). A number of fundamental conditions of children's relationships with their parents, as well as the creation of an inclusive space, are considered (McConachie, Diggle, 2007).

Organization of Research. The study was carried out during active pandemic restrictions, using a hybrid form of online training and offline coaching. Reciprocal imitation training for parents was chosen as the most effective and safe method. Parent training, including

імітацією та іншою соціальною поведінкою у дітей з аутизмом (Ingersoll et al., 2020). До прикладу, тренінг реципрокної імітації (RIT) є перспективним напрямком навчання дітей з РСА навичок імітації в соціально-інтерактивному контексті (Wainer et al., 2021).

Тренінги для батьків, які виховують дітей з РСА, мають багато переваг як безпосередньо для батьків, так і опосередковано для їхніх дітей. Оскільки батьки дітей з РСА повідомляють про більш високий рівень стресу та інших негативних афективних симптомів, таких як тривога, сум, ангедонія, ніж батьки дітей, які нейротипово розвиваються, та батьки дітей з іншими розладами та хронічними захворюваннями (Abbeduto et al., 2004; Baranczuk, Pisula, 2022; Dimachkie et al., 2023; Bispo-Torres et al., 2023; Piro-Gambetti et al., 2023), то зниження батьківського стресу є одним з пріоритетів такої психологічної допомоги (Якнюнас, Гусак, 2019). Значна кількість досліджень вказує, що батьки, які виховують дітей з РСА, переживають почуття батьківської неефективності/некомпетентності та високий рівень стресу (Mugno et al., 2007; Dabrowska, Pisula 2010; Hayes, Watson 2013). Батьки, які беруть участь у програмах навчання, повідомляють про зниження рівня стресу (Amireh, 2019; Brown, et al., 2020a; Бабатіна, Швестко, 2019), покращення симптомів психічного здоров'я, таких як тривога та депресія (Tonge et al., 2006; Liang et al, 2023), збільшення кількості сімейного чи подружнього дозвілля та відпочинку (Brown, et al., 2020b), також підвищення рівня батьківської самоефективності та оптимізму (McConachie, Diggle, 2007).

Гіпотеза: змішана форма тренінгу реципрокної імітації для сімей, що виховують дітей із розладами спектру аутизму, матиме доказову ефективність щодо зниження батьківського стресу та зростання батьківської компетентності.

Мета дослідження є впровадження на українській вибірці тренінгу реципрокної імітації, який є перспективним напрямком навчання дітей із розладами спектру аутизму навичок імітації в соціально-інтерактивному контексті.

online, at the psychoeducation stage, regarding each step of the training and experience sharing, was the most justified and agreed upon by the parents and the research team. At the same time, consultations for parents regarding the modeling of new behavior in child-parent relationships necessitated the offline presence of a psychologist-consultant in places familiar to children. The aim of organizing an experimental study using a combined form of training was to create favorable conditions for reducing parenting stress and expanding parental competence in the development of children's social and communicative skills.

Participants. The experimental study took place in the spring of 2021, between March and May, and involved twelve families with children with ASD aged 2 to 4.5 years ($M=3.5$; $SD=.95$). The participants were informed in advance about the experimental study's content, and their participation was entirely voluntary. At any moment, at their own will, they could stop their participation. Participation in the study was strictly confidential. Table 1 displays demographic information about the study participants.

We had the following gender distribution: boys – $n=9$ (75.00%) and girls – $n=3$ (25.00%). Each of the children met the criteria for an ICD-10-CM diagnosis of Autistic disorder F84.0, which had been diagnosed within the previous 12 months prior to their participation in the study ($M=.47$; $SD=.26$). This was also confirmed by the results of STAT (Screening Tool for Autism in Toddlers and Young Children) for children aged 25 to 36 months and ADOS-2 (Autism Diagnostic Observation Schedule) for children aged 37 to 54 months. Under the state program, all children began receiving 4-7 hours per week of early intervention services. According to the survey results, the parents had never had long-term communication with children with ASD before. 66.67% of mothers (8 individuals) reported having a higher education, while another 4 mothers (33.33%) had a secondary professional education. The University Center for Psychological Assistance (Ivano-Frankivsk, Ukraine) provided assistance to all participants. We were unable to completely randomize the training participants due to the need to conduct educational sessions at home

Методи

Методологія. Розглянуто тренінг реципрокної імітації як важливий метод для підвищення міжособистісних, соціальних та ігрових навичок дітей, а також як метод зменшення проблемної поведінки дітей із розладами спектру аутизму шляхом підвищення батьківської компетентності (Mills et al., 2022). Враховано низку вихідних положень взаємин дітей із батьками, конструювання інклюзивного простору (McConachie, Diggle, 2007).

Організація дослідження. Дослідження проводилось у час активних пандемічних обмежень, з застосування змішаної форми – онлайн тренінгу та офлайн коучингу. Навчання батьків тренінгу реципрокної імітації було обрано як найбільш доцільний спосіб щодо питань ефективності і безпеки. Навчання батьків, у тому числі й онлайн, на етапі психоедукації, щодо кожного кроку тренінгу та обміну досвідом було найбільш виправданим та погодженим із батьками та дослідницькою групою. Водночас консультації батьків щодо моделювання нової поведінки у дитячо-батьківських стосунках потребували офлайн присутності психолога-консультанта у помешканнях, звичних для дітей. Така організація експериментального дослідження із застосування комбінованої форми тренінгу була спрямована на створення сприятливих умов для зниження рівня батьківського стресу та розширення компетентності батьків щодо розвитку соціально-комунікативних навичок дітей.

Учасники. Експериментальне дослідження проведене весною 2021 року, впродовж березня-травня, з дванадцятьма сім'ями, що виховували дітей з РСА від 2 до 4.5 років ($M=3.5$; $SD=.95$). Учасники завчасно були поінформовані про всі змістові елементи експериментального дослідження, і участь їхня була добровільною. Будь-якої миті, за власним бажанням, вони могли припинити свою участь. Участь у дослідженні була конфіденційною. У табл. 1 подано демографічні дані про учасників дослідження.

За статевим диференціюванням маємо такий розподіл: хлопчики – $n=9$ (75.00%) і дівчатка – $n=3$ (25.00%). Усі діти відповідали критеріям клінічного діагнозу Autistic

Table 1. Demographic information about study participants
Таблиця 1. Демографічні дані про учасників дослідження

Child's Age, Months Вік дитини, місяців	Gender Стать	Number of months since diagnosis F84.0 Кількість місяців після діагнозу F84.0	Age of Parents Вік батьків		Number of hours of early intervention / week Кількість год раннього втручання / тиждень	Mother's edu- cation level Рівень освіти матері	Number of hours/ day with a child Кількість год/добу з дитиною	
			Mother мати	Father батько			Mother матері	Father батька
25	m	1.5	26.0	30.0	4.0	higher вища	15.0	.0
53	m	5.0	42.0	42.0	7.0	higher вища	12.0	5.0
46	m	3.5	38.0	44.0	6.0	higher вища	15.0	4.0
52	m	3.5	36.0	49.0	4.0	secondary professional середня професійна	13.0	.0
52	m	7.0	35.0	38.0	5.0	secondary professional середня професійна	12.0	3.0
21	m	2.5	33.0	32.0	5.0	higher вища	15.0	3.0
35	m	4.0	35.0	37.0	5.0	secondary professional середня професійна	12.0	5.0
27	m	1.5	36.0	39.0	5.0	secondary professional середня професійна	16.0	2.0
43	m	9.0	31.0	33.0	7.0	higher вища	11.0	5.0
54	f	5.0	29.0	32.0	5.0	higher вища	14.0	4.0
49	f	8.0	42.0	44.0	4.0	higher вища	17.0	.0
51	f	12.0	38.0	38.0	4.0	higher вища	16.0	1.0
M	42.31	5.21	35.08	38.17	5.08	-	14.0	2.8
SD	11.59	3.08	4.60	5.57	1.04	-	1.8	.0

with children. Only participants who lived within a 15.0 km radius of the university center were selected. Parents of both genders were welcome to attend the trainings but diagnostic sections were only conducted with mothers because they were all on parental leave and thus spent significantly more time with the child (M=14.0 h/day of waking time; SD=1.8), compared to fathers (M=2.8 h/day of waking time; SD=.7). The ages of the mothers ranged from 26 to 42 years (M=35.1; SD=4.6). All

disorder F84.0 за ICD-10-СМ, діагностованому впродовж 12 місяців до їхньої участі в дослідженні (M=.47; SD=.26). Це підтвердили також результати STAT (Screening Tool for Autism in Toddlers & Young Children) – для дітей віком від 25 до 36 місяців та ADOS-2 (Autism Diagnostic Observation Schedule) – для дітей віком від 37 до 54 місяців. Усі діти почали отримувати послуги раннього втручання за державною програмою у кількості 4–7 год./тиждень.

families represented the average level of material well-being.

Variables. The dependent variables were levels of parenting stress and parental competence in mothers raising autistic children. The early intervention program “RIT – Reciprocal Imitation Training” was the independent variable. Additional variables include the following: the type of training (combination of webinars for parents and individual offline coaching for the mother-child system); the level of social skills in children.

Procedure. Vasylyk Stefanyk Precarpathian National University’s Ethics Committee (Ivano-Frankivsk, Ukraine) granted ethical approval for the study. Families who agreed to participate were contacted by phone, and all mothers and fathers were invited to a pre-interview meeting (debriefing). Since a large number of fathers ($n=9$; 75.00%) were unable to attend the meeting, the assessment was limited to mothers and children. The following two sessions were dedicated to evaluation. Both parents (mothers – offline and fathers – online) signed informed consent forms. Families were required to receive no more than 15 hours per week of specialized services for their child with ASD and not be enrolled in another intensive behavioral intervention to participate in the study. The mothers (and, if desired, fathers) then participated in reciprocal imitation training once a week for the next 12 weeks. Three months after the intervention ended, follow-up assessments (control section) were conducted. During the second assessment, mothers re-completed the same questionnaires as during the first assessment.

Formative experiment description. Specialized interventions were designed as follows: on weeks 1, 3, 5, 7, 9, and 11, parents (mothers and fathers) attended two-hour educational webinars. The webinars covered the following topics: autism; social development; selecting a child-centered early intervention program; psychological regularities and the meaning of imitation; reciprocal imitation; development of game and communication skills; the importance of praise, feedback, and other behavioral intervention principles; development of gestural communication and methods of applying new skills

За результатами опитування батьки ніколи раніше не мали досвіду тривалого спілкування з дітьми з РСА. Про власний рівень вищої освіти прозвітували 66.67 % матерів (8 осіб), ще 4 матері (33.33%) мали середньо-професійну освіту. Всі учасники звернулися за допомогою до університетського центру психологічної допомоги (Івано-Франківськ, Україна). Проте, через необхідність проведення занять удома з дітьми, нам не вдалося повністю рандомізувати учасників тренінгу. Були відібрані тільки ті учасники, які мешкали в радіусі 15.0 км від університетського центру. У тренінгах за бажанням могли брати участь батьки обох статей, проте діагностичні зрізи були проведені тільки з матерями, оскільки всі вони були у відпустці по догляду за дитиною, а тому проводили з дитиною значно більше часу ($M=14.0$ год/добу часу неспання; $SD=1.8$), на відміну від батьків ($M=2.8$ год/доба часу неспання; $SD=.7$). Вік матерів коливався від 26 до 42 років ($M=35.1$; $SD=4.6$). Всі сім’ї відповідали середньому матеріальному достатку.

Змінні. Залежними змінними були рівень батьківського стресу та рівень батьківської компетентності у матерів, що виховують дітей з РСА. Незалежною змінною стала програма раннього втручання “RIT – тренінг реципрокної імітації”. Додаткові змінні: комбінована форма проведення тренінгу: вебінари для батьків та індивідуальний офлайн коучинг для системи мати-дитина; рівень соціальних навичок у дітей.

Процедура. Етичне схвалення для проведення дослідження було отримано від Етичного комітету Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника (Івано-Франківськ, Україна). З родинами, які погодилися взяти участь, було проведено телефонну розмову, після якої всі матері та батьки були запрошені на першу зустріч (інструктаж) для первинного інтерв’ю. Значна частина батьків ($n=9$; 75.00%) не мала змоги прийти на зустріч, тому оцінювання проводилося тільки з мамами та дітьми. Наступні дві сесії були присвячені оцінюванню. Обоє батьків підписали форми інформованої згоди (матері – офлайн, а батьки – онлайн). Щоб взяти участь у дослідженні, сім’ї мали отримувати не більше

in daily routine and usual activities (Ingersoll et al., 2020; Kohutiak, 2020). Each topic corresponded to and revealed the main ideas presented through a series of PowerPoint slides in a sequential manner. A variety of interactive group activities were also used for parent discussion and support situations, which assisted in the individualization of information and strategies for each family. The following strategies for the development of parental competence were offered to parents and later implemented in practice: monitoring the child's focus of attention, strategies to become "visible" to the child, complementary and alternative approaches to communication, arrangement of a learning environment, features of the use of mutual and alternate imitation. After training, parents were given time during the week to practice independently. Individual coaching took place on weeks 2, 4, 6, 8, 10, and 12, when the facilitator visited the family in their home and provided additional necessary consultations. In 58.00% of such classes, fathers were present and participated in the learning process. Family visits (to places where the child usually stays: home, yard for walks, children's rooms) were designed to give parents the opportunity to clarify details or comment on individual methods of implementing training strategies, as well as to discuss how the proposed principles can be integrated into their daily lives. That is, for twelve weeks, all interventions were delivered by alternating group and individual classes with parents:

Week 1: Discussion of group work rules and tasks: establishing an environment for success, social communication development, task, and goal formation.

Week 2: Individual coaching: practical application of key principles such as noticing the child's success, developing social communication skills, and goal setting.

Week 3: Group/family impersonation of the child's actions and behavior.

Week 4: Individual coaching – principles of parents imitating their child's actions and behavior under normal circumstances.

Week 5: Practice game skills.

Week 6: Individual coaching – game skill development.

15 годин на тиждень спеціалізованих послуг для своєї дитини щодо РСА та не бути зархованими до іншого додаткового інтенсивного поведінкового втручання. Потім матері (батьки – за бажанням) брали участь у тренінгу реципрокної імітації: один раз на тиждень упродовж наступних 12 тижнів. Подальші оцінки (контрольний зріз) проводилися через три місяці після завершення втручання. Під час цієї другої оцінки матері повторно заповнили ідентичні анкети, які мали місце під час першого оцінювання.

Опис формувального експерименту. Спеціалізовані інтервенції (втручання) були побудовані наступним чином: 1, 3, 5, 7, 9 та 11 тижні батьки (матері та тати) брали участь у навчальних вебінарах, по 2 год кожен. На вебінарах розглядалися такі теми: аутизм; соціальний розвиток; вибір програми раннього втручання, орієнтованої на дитину; психологічні закономірності та значення імітації; реципрокна імітація; розвиток навичок гри та комунікації; значення похвали, зворотного зв'язку та інших принципів поведінкових втручань; розвиток жестової комунікації та способи застосування нових вмій у щоденній рутині та звичних активностях (Ingersoll et al., 2020; Когутяк, 2020). Кожна тема відповідала та послідовно розкривала основні ідеї, які подавалися через серію слайдів PowerPoint. Було також застосовано низку інтерактивних групових заходів для ситуацій обговорення та взаємопідтримки між батьками, що також сприяло індивідуалізації інформації та стратегій для кожної сім'ї. Батькам були запропоновані, а надалі реалізовані у практиці такі стратегії для розвитку батьківської компетентності: відстежування фокусу уваги дитини, стратегії, як ставати "видимим" для дитини, доповнювальні та альтернативні підходи до спілкування, облаштування сприятливого для навчання середовища, особливості застосування взаємної та почергової імітації. Після навчання батькам надавався час впродовж тижня для самостійного практикування. Відповідно на 2, 4, 6, 8, 10 та 12 тижнях відбувався індивідуальний коучинг, коли фасилітатор відвідував сім'ю в їхніх домашніх умовах та надавав додаткові необхідні консультації.

Week 7: Group – practicing imitation actions with objects.

Week 8: Individual coaching – practicing imitation actions with everyday objects.

Week 9: Group – we agree and combine the skills we've learned.

Week 10: One-on-one coaching, incorporating the imitation skills learned in previous weeks.

Week 11: Update the goal and plan for long-term development as a group.

Week 12: One-on-one coaching – integrating previously learned skills, updating tasks, and planning for long-term development.

The weekly self-reports of mothers revealed varying levels of extracurricular RIT practice. Over the course of one week, the time required to implement the program strategies ranged from two to nine hours.

Instruments. Evaluation of the development of children. In addition to the medical board's conclusion about ASD in children, the research team used STAT (for children aged 2 to 3 years) or ADOS-2 (from 3 to 4.5 years) to assess the presence of signs of autism.

STAT (Screening Tool for Autism in Toddlers and Young Children) (Stone et al., 2008) is an empirically based, interactive screening tool for autism diagnosis. It is made up of twelve items that cover play, motor imitation, and communication. These items are divided into four categories: play (two items), request (two items), directing attention (four items), and imitation (four items). The items in the instrument were chosen based on differences between autistic children and a matched comparison sample. Researchers certified in this method were among the research group's participants.

The Autism Diagnostic Observation Schedule-2, or ADOS-2 (Lord et al., 2012), is a symptom observation protocol for autism that has been designated the world's "gold standard" for autism diagnosis. It consists of a series of tests (tasks) to complete or a joint activity, as well as a specially prepared conversation/interview. It is a standardized, semi-structured, interactive game-based survey of social behavior of individuals aged twelve months to adulthood. The tool is designed with the diagnostic criteria from the DSM manual in mind, which are used

Під час таких занять у 58.00% випадків були присутні також і тати, які долучалися до процесу навчання. Сімейні візити (місця звичного для дитини перебування: дім, двір для прогулянок, дитячі кімнати) мали на меті надати батькам можливість уточнити деталі чи прокоментувати індивідуальні шляхи реалізації стратегій тренінгу, обговорити, як запропоновані принципи можуть бути вбудовані в їхнє повсякденне життя. Тобто всі втручання продовж дванадцяти тижнів відбувалися шляхом чергування групових та індивідуальних занять із батьками:

Тиждень 1: Обговорення правил і завдань роботи групи: налаштування на успіх, розвиток соціальної комунікації, формування завдань та мети.

Тиждень 2: Індивідуальний коучинг: застосування на практиці ключових принципів, таких як вміння помічати успіх дитини, розвиток соціальної комунікації, постановка мети.

Тиждень 3: Групове / сімейне наслідування дій і поведінки дитини.

Тиждень 4: Індивідуальний коучинг – принципи наслідування батьками дій і поведінки дитини у звичних умовах.

Тиждень 5: Навчання ігрових навичок.

Тиждень 6: Індивідуальний коучинг – тренування ігрових навичок.

Тиждень 7: Група – навчання імітації дій із предметами.

Тиждень 8: Індивідуальний коучинг – навчання імітаційних дій із типовими довколишніми об'єктами.

Тиждень 9: Група – узгоджуємо та об'єднуємо засвоєні навички.

Тиждень 10: Індивідуальний коучинг – об'єднання навичок імітації, що були засвоєні впродовж попередніх тижнів.

Тиждень 11: Група – оновлення мети і планування сталого розвитку.

Тиждень 12: Індивідуальний коучинг – об'єднання попередньо засвоєних навичок / оновлення завдань і планування сталого розвитку.

Щотижневі самозвіти матерів вказували на різний рівень практикування RIT поза навчальною програмою. Час реалізації програмних стратегій коливався від двох до дев'яти годин упродовж одного тижня.

in the clinical diagnosis of various diseases. The tasks cover topics such as consistent social interaction, communication, restricted or repetitive behavior, sensory stimulation, and play. The second module was applied to the selected sample's children. This technique was carried out by certified specialists from a communal non-profit enterprise, and the results were reported to the research group by the parents.

Parental scales. The Social Communication Checklist-Revised, or SCC-R (Wainer et al., 2017), is a tool for assessing social communication skills in children with autism or other developmental disorders. It assesses social engagement, expressive, functional, and receptive communication skills, as well as imitation and play skills.

The Parenting Self-Efficacy Scale, PSES (Bandura et al., 1996) is a self-report questionnaire for parents that assesses their perceptions of their own parental competence and confidence in their parental abilities to interact with their child and successfully perform parenting tasks.

The Parenting Stress Index-4, PSI 4 (Abidin et al., 2006) is a questionnaire for parents that assesses the extent of their typical stress as caregivers for their children, aimed at clarifying potential dysfunctional relationships between parents and children and identifying children at risk of emotional and behavioral problems in development.

Statistical Analysis. Python software was used to analyze the collected data. The Student's t-test method was used to determine if there was a statistically significant difference in the average values of two dependent groups (pre- and post-experimental sections), as well as to investigate the effect of reciprocal imitation training on increasing parental competence and reducing parenting stress.

Results

Table 2 displays the empirical data results in pre- and post-experimental sections based on the defined variables.

Parenting Stress. Before analyzing the variance of the obtained results, the normality of the distribution of each section was checked using the Shapiro-Wilk test (p -value=.3063, indicating that the data did not differ from

Інструменти. Оцінка розвитку дітей. Окрім висновку лікарської комісії про РСА у дітей, дослідницька група проводила оцінку наявності ознак аутизму шляхом застосування STAT (для дітей від 2 до 3 років) чи ADOS-2 (від 3 до 4.5 років).

Screening Tool for Autism in Toddlers & Young Children, STAT (Stone et al., 2008) є емпірично обґрунтованим, інтерактивним скринінговим інструментом для діагностики аутизму. Він складається з дванадцяти пунктів, які охоплюють гру, рухове наслідування та спілкування. Ці пункти розбиті на чотири розділи: Гра (2 пункти), Прохання (2 пункти), Скерування уваги (4 пункти) та Наслідування (4 пункти). Пункти, які включено до інструменту, обрані на основі різниці між дітьми з аутизмом та підбраною вибіркою для порівняння. Серед учасників дослідницької групи були сертифіковані у цьому методі дослідники.

Autism Diagnostic Observation Schedule-2, ADOS-2 (Lord et al., 2012) – це протокол спостереження за симптомами аутизму, який називають “золотим стандартом” діагностики аутизму у світі. Він включає серію тестів (завдань) на виконання або спільну діяльність і спеціально підготовлену бесіду/співбесіду. Це стандартизоване, напівструктуроване, інтерактивне ігрове обстеження соціальної поведінки осіб від дванадцяти місяців до дорослого віку включно. Інструмент підготовлений з урахуванням діагностичних критеріїв з посібника DSM, які використовуються в клінічній діагностиці різних захворювань. Завдання охоплюють теми послідовної соціальної взаємодії, спілкування, обмеженої чи повторювальної поведінки, сенсорної сфери та гри. Для дітей обраної вибірки був застосований другий модуль. Ця методика проводилась сертифікованими фахівцями комунального некомерційного підприємства, після чого батьки повідомляли результати дослідницькій групі.

Шкали для батьків. Social Communication Checklist – Revised, SCC-R (Wainer et al., 2017) – це інструмент для вимірювання навичок соціальної комунікації у дітей з аутизмом чи інших розладах розвитку. Він поєднав оцінку соціального залучення, використання експресивної,

Table 2. Results of primary descriptive statistics in pre- and post-experimental sections

Таблиця 2. Результати первинних описових статистик у до- та після експериментальних зрізах

Outcome Measures By Scales Міри результату за шкалами	M		SD	
	before до	after після	before до	after після
The Scale of Parental Competence Шкала компетентності батьків	31.3	35.9	3.9	3.4
Determination of Parents' Stress Load Визначення стресового навантаження батьків	118.2	131.8	13.9	7.7
Children's Social Communication Skills Навички соціальної комунікації у дітей				
Overall Assessment Загальна оцінка	110.5	138.1	35.5	29.5
Social Engagement Соціальне залучення	31.3	36.6	7.5	7.0
Expressive Communication Експресивна комунікація	36.0	50.2	18.8	15.6
Receptive Communication Рецептивна комунікація	17.7	19.8	5.5	4.9
Imitation/Game Імітація/гра	25.6	32.6	10.2	8.0

Note: M – mean of the distribution; SD – mean square deviation of the distribution.

Примітка: M – середнє розподілу; SD – середнє квадратичне відхилення розподілу.

the normal distribution at the level of $\alpha=.05$) and the homogeneity of the variances of each section using Levene's test. The average value of parenting stress in the first section was $M=117.5$, and $M=131.8$ in the second. Dispersion SD_1 in the pre-experimental section was 111.59, and SD_2 was 70.16 in the post-experimental section (see Note: M – arithmetic mean; SD2 – standard deviation). The Student's t-test, in this case, was -2.24 ($p \leq .05$), which allowed us to reject the null hypothesis that there was no statistically significant difference between the two sections. Based on this test, we could conclude that the means of the two sections differed statistically significantly. The second section's mean values were higher than the first, indicating that the reduction in parental stress after RIT was statistically significant.

Parental Competence and Effectiveness in Child-rearing. We repeated the statistical procedure described above to test the validity of differences in pre- and post-experimental measures to investigate the effectiveness of RIT in increasing parental competence. First, we examined the data set from the pre-experimental section's fit to a normal distribution. The statistical test Shapiro-Wilk ($p\text{-value}=.114$) was used. Data

функціональної та рецептивної комунікації, навички імітації та гри.

Parenting Self-Efficacy Scale, PSES (Bandura et al., 1996) – це опитувальник самозвіту батьків про їхні уявлення щодо власної батьківської компетентності та впевненості у своїх батьківських здібностях взаємодіяти зі своєю дитиною, успішно виконувати батьківські завдання.

The Parenting Stress Index-4, PSI 4 (Abidin et al., 2006) – опитувальник для батьків, який оцінює міру їх типового стресу в ролі опікунів своїх дітей, спрямований на з'ясування потенційних дисфункціональних стосунків між батьками і дітьми та виявлення дітей із ризиком емоційних та поведінкових проблем у розвитку.

Статистичне аналізування. Отримані дані проаналізовано за допомогою програмного забезпечення Python. Для визначення статистичної достовірної відмінності між середніми значеннями двох залежних груп (до- та післяекспериментальний зрізи) та дослідження впливу тренінгу реципрокної імітації на збільшення батьківської компетентності та зниження батьківського стресу був застосований метод t-критерію Стьюдента.

were recorded at the .05 level of significance, and it was determined that there was insufficient evidence that the data were not normally distributed. At the $\alpha=.05$ level, the data from the post-experimental section ($p\text{-value}=.1929$) also confirmed hypothesis H0 regarding their normal distribution. Levene's test did not reject the hypothesis of variance homogeneity in both groups' data at the significance level of .05. The RIT intervention's effectiveness was evaluated using the Student's t-test for dependent samples. The null hypothesis was rejected and there was no statistically significant difference between the two sections in the results of parental competence of the pre-experimental and post-experimental diagnostic sections at the significance level $\alpha=.05$ $t=-2.87$. As a result, the mean values of the two sections differed statistically significantly.

Evaluation of the development of children.

Table 3 shows the results of the compliance of the data from the social communication questionnaire in the pre-experimental and post-experimental sections with the normal distribution, homogeneity of variances, and Student's t-criterion.

All scales of the social communication questionnaire (Social Engagement, Expressive and Receptive Communication, Game, and Imitation, as well as Overall Assessment) corresponded to a normal distribution, according to the results of the control section. At the same time, the data from the pre-experimental section did not support such a claim. Except for expressive communication, all scales (Overall Assessment,

Результати

У табл. 2 представлено результати емпіричних даних відповідно до визначених змінних у до- та післяекспериментальних зрізах.

Батьківський стрес. Перед проведенням дисперсійного аналізу отриманих результатів перевірено на нормальність розподілу кожного зрізу за тестом Шапіро-Вілка ($p\text{-value}=.3063$, а, отже, дані не відрізняються від нормального розподілу на рівні $\alpha=.05$) та однорідність дисперсій кожного зрізу за тестом Левена. У першому зрізі середнє значення батьківського стресу становило $M=117.5$, у другому – $M=131.8$. Дисперсія SD_1 становила у доекспериментальному зрізі 111.59, а у післяекспериментальному $SD_2=70.16$. (див. примітка: M – середнє арифметичне; SD2 – середнє квадратичне відхилення). У такому випадку t-критерій Стьюдента рівний -2.24 ($p\leq.05$), що дозволяє нам відхилити нульову гіпотезу про відсутність статистично значущої різниці між двома зрізами. Отже, на основі цього тесту ми можемо стверджувати, що існує статистично достовірна відмінність між середніми значеннями двох зрізів. Середні значення у другому зрізі вищі, ніж у першому, тобто зменшення батьківського стресу після RIT статистично достовірне.

Батьківська ефективність та компетентність у вихованні. Для дослідження ефективності RIT щодо збільшення батьківської компетентності ми повторили вище описану статистичну процедуру для перевірки достовірності відмінностей

Table 3. Results of social communication questionnaire data in pre- and post-experimental sections

Таблиця 3. Результати даних опитувальника соціальної комунікації у до- та післяекспериментальних зрізах

Scales / Results of Statistical Analysis Шкали / результати статистичного аналізу	Shapiro-Wilk test		Levene's test Тест Левена	Student's t-test t-критерій Стьюдента
	Before до	After після		
Overall Assessment Загальна оцінка	p-value=.0096	p-value=.110	p-value=.467	t = -2.83
Social Engagement Соціальне залучення	p-value=.206	p-value=.337	p-value=.120	t = -2.04
Expressive Communication Експресивна комунікація	p-value=.001	p-value=.174	p-value=.7707	t = -1.93
Receptive Communication Рецептивна комунікація	p-value=.049	p-value=.112	p-value=1.47	t= -1.83
Imitation / Game Імітація / гра	p-value=.032	p-value=.104	p-value=.299	t= -1.81

Social Engagement, Receptive Communication, Game/Imitation) met the statistical homogeneity of variances criterion. The Student's t-test results revealed significant differences at $p \leq .05$, and H_0 about the equality of results in the two groups for the scales "Overall Assessment" and "Social Engagement" was refuted. There was no reason to reject the H_0 hypothesis in the remaining scales (Expressive Communication, Receptive Communication, and Imitation/Game), as the results did not differ at a statistically significant level.

Discussion

There are a number of studies in the scientific literature that have examined the substantive features of the course of autism spectrum disorders (ASD) and investigated various interventions, including reciprocal imitation training (RIT) (Brown et al., 2020a; 2020b; Hermaszewska, Sin, 2021; Lord et al., 2021). Our proposed experimental work provided empirical evidence of the efficacy of a hybrid form of reciprocal imitation group training for parents of autistic children. An increase in parental competence and a decrease in parenting stress were demonstrated, allowing the hypothesis to be validated. Positive changes in the children's behavior regarding the general level of mutual imitation and social engagement as important social communication skills of preschool children were also recorded and proven. The assessment of the children's socio-behavioral changes was based on their mothers' reports. On the basis of the post-experimental section, which took place three months after the completion of the reciprocal imitation training, we can assert the stability of the intervention's results.

Based on the principles of active learning for adults, the proposed 12-week intervention program aimed not only at learning new information and practicing social skills in the "mother-child" system, but also at sharing experiences between parents, psychological support in a closed parent group, and individual coaching with a specialist in a natural situation for the child. Because it was chosen in response to pandemic restrictions and involved minimal social contact outside of mass gatherings, this type of work delivered

у до- та післяекспериментальному вимірах. Спершу ми перевірили відповідність набору даних із доекспериментального зрізу нормальному розподілу. Застосовано статистичний тест Шапіро-Вілка ($p\text{-value}=.114$). Зафіксовано дані на рівні значущості $.05$ і зроблено висновок, що немає достатніх доказів, що дані не розподілені нормально. Дані післяекспериментального зрізу ($p\text{-value}=.1929$) також свідчать про підтвердження гіпотези H_0 щодо їх нормального розподілу на рівні $\alpha=.05$. На рівні значущості $.05$ гіпотеза про однорідність дисперсій у даних обох груп за тестом Левена також не відхиляється. Застосовано t-критерій Стьюдента для залежних вибірок і перевірено ефективність втручання RIT. У результатах батьківської компетентності доекспериментального та післяекспериментального діагностичних зрізів на рівні значущості $\alpha=.05$ $t=-2.87$, що свідчить про те, що відхилено нульову гіпотезу і немає статистично достовірної відмінності між двома зрізами. Отже, існує статистично достовірна відмінність між середніми значеннями двох зрізів.

Оцінка розвитку дітей. Результати відповідності даних опитувальника соціальної комунікації у доекспериментальних та післяекспериментальних зрізах нормальному розподілу, однорідності дисперсій та t-критерій Стьюдента представлені у табл. 3.

Відповідно до отриманих результатів контрольного зрізу, усі шкали опитувальника соціальної комунікації (соціальне залучення, експресивна та рецептивна комунікації, гра та імітація, а також загальна оцінка) відповідали нормальному розподілу. Водночас дані доекспериментального зрізу не відповідають такій характеристиці. Усі шкали (загальна оцінка, соціальне залучення, рецептивна комунікації, гра / імітація), окрім експресивної комунікації, відповідали критерію статистичної однорідності дисперсій. За результатами t-критерію Стьюдента з'ясовано достовірні відмінності на рівні $p \leq .05$ і спростовано H_0 про рівність результатів у двох групах щодо шкали "загальна оцінка" та "соціальне залучення". У решти шкал (експресивна комунікація, рецептивна комунікація та імітація/гра) немає підстав спростовувати гіпотезу H_0 , тобто результати не відрізняються на статистично достовірному рівні.

Дискусія

У науковій літературі є низка досліджень, у яких вивчено змістові особливості протікання

the expected results. The training program included US-proven online reciprocal imitation training sessions (Ingersoll et al., 2020; Wainer et al., 2017), and the program developers trained all behavioral coaches in this method.

However, due to the relatively small group sizes and lack of randomized participant selection for such a specialized intervention, caution is advised in interpreting the findings of this study (Rattaz et al., 2023; Shin et al., 2006). It should be noted that our findings echo the findings of other researchers who investigated the impact of reciprocal imitation training on the development of a child with autism. Furthermore, repeated studies of the effectiveness of parent trainings in group work formats received reliable confirmation, particularly in terms of the development of parental competence. The combination of online and offline group work and individual coaching in such training had both benefits (optimal resource use and compliance with safety requirements during the pandemic) and limitations (the intensity of communication between parents was reduced compared to the full offline format of such training).

We also see our study's limitations in the assessment of indicators only from the perspective of mothers and the lack of reliable data on fathers. It is now well established that the sources of stress experienced by mothers and fathers differ (Kostiukow et al., 2021; Rattaz et al., 2023; Shin et al., 2006). However, since parents refused to participate in the current study and intervention, it is impossible to claim a change in interfamily interventions on children's behavior and a long-term reduction in parental stress. We can only assume that increased awareness of their child and their social behavior will be the protector for maintaining these positive results. The significance of the interventions, as well as the unique characteristics of the integral personal and interpersonal factors of parents of children with pervasive developmental disorders (such as autism), are predictors of their subsequent optimal and effective interfamily support. It should be noted that while fathers showed interest in educational webinars and individual coaching in our study, their interest was not as systematic and comprehensive as that of mothers. Some parents requested further clarification.

розладів спектру аутизму (РСА) та досліджені різнопланові втручання, у тому числі тренінг реципрокної імітації (RIT) (Brown et al., 2020a; 2020b; Hermaszewska, Sin, 2021; Lord et al., 2021). Запропонована нами експериментальна робота продемонструвала емпіричні докази ефективного застосування змішаної форми групового тренінгу реципрокної імітації для батьків, що виховують дітей з РСА. Доведено зростання батьківської компетентності та зменшення батьківського стресу, що дозволило доказати гіпотезу. У поведінці дітей теж були зафіксовані і доказані позитивні зміни щодо загального рівня взаємної імітації та соціального залучення як важливих навичок соціальної комунікації дітей дошкільного віку. Оцінка соціально-поведінкових змін у дітей відстежувалася за звітами матерів. Про сталість результатів втручання можемо стверджувати на підставі післяекспериментального зрізу, який мав місце через три місяці опісля завершення тренінгу реципрокної імітації.

Запропонована 12-тижнева програма інтервенцій базувалася на принципах активного навчання дорослих і мала на меті не тільки засвоєння нової інформації та практикування соціальних навичок у системі "мама-дитина", але й обмін досвідом між батьками, психологічну підтримку у сформованій закритій батьківській групі та індивідуальний коучинг із фахівцем у природній для дитини ситуації. Така форма роботи виправдала очікувані результати, оскільки була обрана у відповідь на пандемічні обмеження та передбачала мінімальний соціальний контакт поза місцями масового скупчення людей. Програма тренінгу містила апробовані у США онлайн-заняття тренінгу реципрокної імітації (Ingersoll, et al., 2020; Wainer et al., 2017), а всі поведінкові коучі пройшли навчання цього методу у розробників програми.

Проте, необхідна обережність при інтерпретації результатів цього дослідження через відносно невеликі розміри груп і відсутність рандомізованого вибору учасників для такого спеціалізованого втручання (Rattaz et al., 2023; Shin et al., 2006). Слід зазначити, що наші результати дослідження перегукуються з працями інших науковців, які вивчали вплив тренінгу реципрокної імітації на розвиток дитини з аутизмом. Також неодноразові дослідження ефективності батьківських тренінгів у груповому форматі роботи отримали свої достовірні підтвердження, зокрема щодо розвитку

Repeating the study on a larger and more representative sample of parents would help in verifying and confirming the reliability of the findings, as well as generalizing the findings.

Conclusions

It was established that in order to increase parental competence, it is necessary to provide parents with well-structured and developmentally appropriate scientific evidence information about effective formative influences to overcome autism spectrum disorders (ASD).

It was generalized that the current study provides preliminary empirical evidence on the impact of RIT intervention on mothers after an ASD diagnosis. It is described how parental training of reciprocal imitation was used in a combination of group and individual training with alternating online and offline training sessions.

Important scientific findings regarding a reduction in parenting stress and an increase in parental competence were clarified. There is limited evidence of benefits for mothers and children with autism spectrum disorders aged 2 to 4.5 years.

It was determined that the results of a comparison of pre- and post-experimental RIT interventions on social communication in children show a consistent increase in the indicators of general social communication and social engagement ($p \leq .05$).

It was emphasized that early intervention programs aimed at psychoeducation for parents who have recently learned that their children have “autism spectrum disorders”, which are supplemented with individual behavioral coaching to establish social communication through training of imitation actions with objects, gestures, play actions, vocalization, and verbal speech, have a double effectiveness and benefit for both parents (mothers) and children with ASD.

It should be noted that we see the possibility of further research into the effectiveness of fully online and fully offline work formats with a randomized sample of participants.

References

Abbeduto, L., Seltzer, M. M., Shattuck, P., Krauss, M. W., Orsmond, G., & Murphy, M. M. (2004).

батьківської компетентності. Поєднання онлайн та офлайн групової роботи й індивідуального коучингу у такому тренінгу мало свої як переваги (оптимальне використання ресурсів та дотримання вимог безпеки під час пандемії), так і обмеження (знизилася інтенсивність спілкування між батьками у порівнянні з повним офлайн-форматом такого тренінгу).

Убачаємо також обмеження нашого дослідження в оцінці показників тільки з боку матерів та відсутності достовірних даних щодо батьків. Зараз добре задокументовано, що джерела стресу для матерів і батьків відрізняються (Kostiukow et al., 2021; Rattaz et al., 2023; Shin et al., 2006). Проте, в поточному дослідженні батьки відмовилися проходити дослідження та втручання, тому немає можливості стверджувати про зміну внутрішньосімейних втручань щодо поведінки дітей та тривалого зниження показників батьківського стресу. Можемо лише припускати, що протектором для збереження цих позитивних результатів буде підвищення обізнаності про свою дитину та шляхи її соціальної поведінки. Однак, змістовний характер втручань та особливості інтегральних особистісних і міжособистісних чинників батьків дітей із первазивними порушеннями розвитку (яким є аутизм) є предикторами їх подальшої оптимальної та ефективної внутрішньосімейної підтримки. Зазначимо, що у нашому дослідженні батьки демонстрували інтерес до навчальних вебінарів та індивідуальних коучингів, проте цей інтерес здебільшого не був систематичним і повним, як у матерів. Деякі батьки мали прохання про додаткові роз'яснення.

Повторення дослідження на більшій і репрезентативній вибірці батьків допомогло би перевірити і переконатися у достовірності отриманих результатів та узагальнити отримані результати.

Висновки

Обґрунтовано, що з метою підвищення батьківської компетентності необхідно батькам надавати добре структуровану та актуальну для розвитку їхньої дитини науково-доказову інформацію про ефективні формувальні впливи для подолання розладів спектру аутизму (РСА).

Узагальнено, що проведене дослідження містить попередні емпіричні докази щодо впливу втручання RIT на матерів після

Psychological well-being and coping in mothers of youth with autism, Down syndrome, or Fragile X syndrome. *American Journal on Mental Retardation*, 109(3), 237. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/15072518/>

Abidin, R., Flens, J. R., & Austin, W. G. (2006). The Parenting Stress Index. In R. P. Archer (Ed.), *Forensic uses of clinical assessment instruments* (pp. 297–328). Lawrence Erlbaum Associates Publishers. <https://psycnet.apa.org/record/2006-03622-011>

Amireh, M. M. H. (2019). Stress levels and coping strategies among parents of children with autism and down syndrome: The effect of demographic variables on levels of stress. *Child Care in Practice*, 25(2), 146–156. <https://doi.org/10.1080/13575279.2018.1446907>

American Psychiatric Association, DSM-5 Task Force. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental disorders: DSM-5™* (5th ed.). American Psychiatric Publishing, Inc. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>

Babatina, S. I., & Shvestko, O. O. (2019). Empiryczne doslidzhennia sotsialno-psykholohichnykh osoblyvostei batkivskoho stavlennia do ditei z autyzmom [Empirical Research of Social-Psychological Features of Parental Attitudes to Children with Autism]. *Insayt: psykholohichni vymiry suspil'stva – Insight: the psychological dimensions of Society*, 2, 7–15. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2019-2-1>

Baio, J., Wiggins, L., Christensen, D. L., Maenner, M. J., Daniels, J., Warren, Z., ... Dowling, N. F. (2018). Prevalence of Autism Spectrum Disorder Among Children Aged 8 Years – Autism and Developmental Disabilities Monitoring Network, 11 Sites, United States, 2014. *Morbidity and mortality weekly report. Surveillance summaries* (Washington D. C.: 2002), 67(6), 1–23. <https://doi.org/10.15585/mmwr.ss6706a1>

Bandura, A., Barbaranelli, C., Caprara, G. V., & Pastorelli, C. (1996). Multifaceted Impact of Self-Efficacy Beliefs on Academic Functioning. *Child Development*, 67(3), 1206–1222. <https://doi.org/10.2307/1131888>

Barańczuk, U., & Pisula, E. (2022). Parental stress and symptoms of depression: A preliminary report. *International Journal of Developmental Disabilities*, 68(4), 445–453. <https://doi.org/10.1080/20473869.2020.1797450>

Bispo-Torres, A. C., Lucena, R., Tavares-Rodrigues, I. C., Barouh, J. L., Lins-Silva, D. H., Dorea-Bandeira, I., . . . Bandeira, I. D. (2023). Psychopathological symptoms in parents and siblings of people on the autism spectrum: A systematic review and meta-analysis. *Psychiatry Research*, 323. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2023.115145>

діагностики РСА. Описано втручання батьківського тренінгу реципрокної імітації в комбінації групового та індивідуального навчання з почерговими онлайн- та офлайн-заняттями.

З'ясовано важливі наукові результати щодо зниження батьківського стресу та зростання батьківської компетентності. Розкрито і пояснено наявність обмежених доказових переваг для матерів та дітей із розладами спектру аутизму віком від 2 до 4.5 років.

Констатовано, що результати порівняння до- та післяекспериментальних втручань РІТ щодо соціальної комунікації у дітей вказують на достовірне зростання показників загальної соціальної комунікації та соціального залучення ($p \leq .05$).

Акцентовано увагу на тому, що програми раннього втручання, спрямовані на психоедукацію для батьків, які нещодавно дізналися про діагноз дітей “розлади спектру аутизму”, які доповнені індивідуальним поведінковим коучингом для налагодження соціальної комунікації через тренування імітаційних дій з предметами, жестами, ігровими діями, вокалізацією та вербальним мовленням, мають подвійну ефективність та користь як для батьків (матерів), так і для дітей з РСА раннього та дошкільного віку.

Зазначено, що перспективу подальших досліджень убачаємо в перевірці ефективності повного онлайн- та повного офлайн-форматів роботи з рандомізованою вибіркою учасників.

Список використаних джерел

Abbeduto L., Seltzer M. M., Shattuck P., Krauss M. W., Orsmond G., Murphy M. M. Psychological well-being and coping in mothers of youth with autism, Down syndrome, or Fragile X syndrome. *American Journal on Mental Retardation*. 2004. Vol. 109(3). P. 237. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/15072518/>

Abidin R., Flens J. R., Austin W. G. (2006). The Parenting Stress Index. In R. P. Archer (Ed.), *Forensic uses of clinical assessment instruments* (pp. 297–328). Lawrence Erlbaum Associates Publishers. <https://psycnet.apa.org/record/2006-03622-011>

Amireh M. M. H. Stress levels and coping strategies among parents of children with autism and down syndrome: The effect of demographic variables on levels of stress. *Child Care in Practice*. 2019. Vol. 25(2). P. 146–156. <https://doi.org/10.1080/13575279.2018.1446907>

American Psychiatric Association, DSM-5 Task Force. (2013). *Diagnostic and statistical manual of mental*

- Brown, M., Whiting, J., Haque, A., & Kahumoku-Fessler, E. (2020a). A dyadic model of stress, coping, and marital satisfaction among parents of children with autism. *Family Relations*, 69(1), 138–150. <https://doi.org/10.1111/fare.12375>
- Brown, M., Whiting, J., Haque, A., Kahumoku-Fessler, E. (2020b). A summative content analysis of stress and coping among parents of children with autism. *American Journal of Family Therapy*, 49(3), 1–14. <https://doi.org/10.1080/01926187.2020.1791764>
- Dabrowska, A., & Pisula, E. (2010). Parenting stress and coping styles in mothers and fathers of pre-school children with autism and Down syndrome. *J. Intellect. Disabil. Res.*, 54(3), 266–80. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2010.01258.x>
- Division for Early Childhood (2014). DEC recommended practices in early intervention/early childhood special education 2014. Division for Early Childhood. <http://www.decsped.org/recommendedpractices>
- Hayes, S. A., & Watson, S. L. (2013). The impact of parenting stress: a meta-analysis of studies comparing the experience of parenting stress in parents of children with and without autism spectrum disorder. *J. Autism Dev Disord.*, 43, 629–42. <https://doi.org/10.1007/s10803-012-1604-y>
- Hermaszewska, S., & Sin, J. (2021). End-user perspectives on the development of an online intervention for parents of children on the autism spectrum. *Autism*, 25(5), 1234–1245. <https://doi.org/10.1177/1362361320984895>
- Ingersoll, B., Straiton, D., & Caquias, N. R. (2020). The role of professional training experiences and manualized programs in ABA providers' use of parent training with children with autism. *Behavior Therapy*, 51(4), 588–600. <https://doi.org/10.1016/j.beth.2019.09.004>
- Kogutiak, N. M. (2020). Zasoby navchannia empatii ditei z rozladamy spektru autyzmu [Empathy Learning Tools for Children with Autism Spectrum Disorders]. *European Humanities Studies: State and Society*, 1, 126–139. <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2020.1.10>
- Kostiukow, A., Poniewierski, P., Janowska, D., & Samborski, W. (2021). Levels of happiness and depression in parents of children with autism spectrum disorder in Poland. *Acta Neurobiologiae Experimentalis*, 81(3), 279–285. <https://doi.org/10.21307/ANE-2021-026>
- Liang, C. S., Bai, Y. M., Hsu, J. W. et al. Associations of parental mental disorders and age with childhood mental disorders: a population-based cohort study with four million offspring. *Eur. Child. Adolesc. Psychiatry*, 32, 825–833. <https://doi.org/10.1007/s00787-021-01914-3>
- disorders: DSM-5™ (5th ed.). American Psychiatric Publishing, Inc. <https://doi.org/10.1176/appi.books.9780890425596>
- Бабатіна С. І., Швестко О. О. Емпіричне дослідження соціально-психологічних особливостей батьківського ставлення до дітей з аутизмом. *Інсайт: психологічні виміри суспільства*. 2019. № 2, С. 7–15. <https://doi.org/10.32999/2663-970X/2019-2-1>
- Baio J., Wiggins L., Christensen D. L., Maenner M. J., Daniels J., Warren Z., Kurzius-Spencer M., Zahorodny W., Robinson Rosenberg C., White T., Durkin M. S., Imm P., Nikolaou L., Yeargin-Allsopp M., Lee L. C., Harrington R., Lopez M., Fitzgerald R. T., Hewitt A., Pettygrove S., ... Dowling N. F. Prevalence of Autism Spectrum Disorder Among Children Aged 8 Years – Autism and Developmental Disabilities Monitoring Network, 11 Sites, United States, 2014. *Morbidity and mortality weekly report. Surveillance summaries* (Washington D. C.: 2002). 2018. Vol. 67(6). P. 1–23. <https://doi.org/10.15585/mmwr.ss6706a1>
- Bandura A., Barbaranelli C., Caprara G. V., Pastorelli C. Multifaceted Impact of Self-Efficacy Beliefs on Academic Functioning. *Child. Development*. 1996. Vol. 67(3). P. 1206–1222. <https://doi.org/10.2307/1131888>
- Barańczuk U., Pisula E. Parental stress and symptoms of depression: A preliminary report. *International Journal of Developmental Disabilities*. 2022. Vol. 68(4). P. 445–453. <https://doi.org/10.1080/20473869.2020.1797450>
- Bispo-Torres A. C., Lucena R., Tavares-Rodrigues I. C., Barouh J. L., Lins-Silva D. H., Dorea-Bandeira I., . . . Bandeira I. D. Psychopathological symptoms in parents and siblings of people on the autism spectrum: A systematic review and meta-analysis. *Psychiatry Research*. 2023. Vol. 323. <https://doi.org/10.1016/j.psychres.2023.115145>
- Brown M., Whiting J., Kahumoku-Fessler E., Witting A. B., Jensen J. A dyadic model of stress, coping, and marital satisfaction among parents of children with autism. *Family Relations*. 2020a. Vol. 69(1). P. 138–150. <https://doi.org/10.1111/fare.12375>
- Brown M., Whiting J., Haque A., Kahumoku-Fessler E. A summative content analysis of stress and coping among parents of children with autism. *American Journal of Family Therapy*. 2020b. Vol. 49(3). P. 1–14. <https://doi.org/10.1080/01926187.2020.1791764>
- Dabrowska A., Pisula E. Parenting stress and coping styles in mothers and fathers of pre-school children with autism and Down syndrome. *J. Intellect. Disabil. Res.* 2010. Vol. 54(3). P. 266–80. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2788.2010.01258.x>
- Dimachkie Nunnally A., Factor R. S., Sturm A., Valluripalli

- Lord, C., Rutter, M., DiLavore, P. C., Risi, S., Gotham, K., & Bishop, S. L. (2012). Autism Diagnostic Observation Schedule. 2nd. Torrance, CA: Western Psychological Services, 1–4. (ADOS-2) Manual (Part I): Modules. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1021221>
- McConachie, H., & Diggle, T. (2007). Parent implemented early intervention for young children with autism spectrum disorder: a systematic review. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*, 13(1), 120–129. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2753.2006.00674.x>
- Mills, A. S., Tablon-Modica, P., Mazefksy, C. A., & Weiss, J. A. (2022). Emotion dysregulation in children with autism: A multimethod investigation of the role of child and parent factors. *Research in Autism Spectrum Disorders*, 91, 101911. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2021.101911>
- Mugno, D., Ruta, L., D'Arrigo, V. G., Mazzone, L. (2007). Impairment of quality of life in parents of children and adolescents with pervasive developmental disorder. *Health Qual Life Outcomes*, 5, 22. <https://doi.org/10.1186/1477-7525-5-22>
- National Research Council. (2001). Educating children with autism. The National Academies Press. <https://nap.nationalacademies.org/catalog/10017/educating-children-with-autism>
- Nunnally, D. A., Factor, R. S., Sturm, A., Soorya, V. L., Wainer, A., Taylor, S., ... Gulsrud, A. C. (2023). Examining indicators of psychosocial risk and resilience in parents of autistic children. *Frontiers in Behavioral Neuroscience*, 17. <https://doi.org/10.3389/fnbeh.2023.1102516>
- Piro-Gambetti, B., Greenlee, J., Hickey, E. J., Putney, J. M., Lorang, E., & Hartley, S. L. (2023). Parental depression symptoms and internalizing mental health problems in autistic children. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 53(6), 2373–2383. <https://doi.org/10.1007/s10803-022-05518-x>
- Rahman, P. A., & Jermadi, S. H. (2021). Parental stress and parenting styles in managing autistic children with behaviour problems. *Malaysian Journal of Medicine and Health Sciences*, 17, 84–91. <https://doi.org/10.1080/1034912X.2020.1837354>
- Rattaz, C., Loubersac, J., Michelon, C., Picot, M., Baghdadli, A., for the ELENA study group. (2023). Changes in mothers' and fathers' stress level, mental health and coping strategies during the 3 years following ASD diagnosis. *Research in Developmental Disabilities*, 137, 104497. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2023.104497>
- Sarwar, F., Panatik, S. A., Jameel, H. T., Wan Mohd Yunus, W. M. A., & Muhamad, S. N. (2022). Psychological Capital, Social Support and Wellbeing in Mothers of Children with Autism Spectrum Disorder. *SAGE Open*, 12(3). <https://doi.org/10.1177/21582440221121773>
- Schlink, A., Williams, J., Pizzano, M., Gulsrud, A., & Kasari, C. (2022). Parenting stress in Soorya L., Wainer A., Taylor S., ... Gulsrud A. C. Examining indicators of psychosocial risk and resilience in parents of autistic children. *Frontiers in Behavioral Neuroscience*. 2023. Vol. 17. <https://doi.org/10.3389/fnbeh.2023.1102516>
- Division for Early Childhood (2014). DEC recommended practices in early intervention/early childhood special education 2014. Division for Early Childhood. <http://www.decsped.org/recommendedpractices>
- Hayes S. A., Watson S. L. The impact of parenting stress: a meta-analysis of studies comparing the experience of parenting stress in parents of children with and without autism spectrum disorder. *J. Autism Dev Disord*. 2013. Vol. 43. P. 629–42. <https://doi.org/10.1007/s10803-012-1604-y>
- Hermaszewska S., Sin J. End-user perspectives on the development of an online intervention for parents of children on the autism spectrum. *Autism*. 2021. Vol. 25(5). P. 1234–1245. <https://doi.org/10.1177/1362361320984895>
- Ingersoll B., Straiton D., Caquias N. R. The role of professional training experiences and manualized programs in ABA providers' use of parent training with children with autism. *Behavior Therapy*. 2020. Vol. 51(4). P. 588–600. <https://doi.org/10.1016/j.beth.2019.09.004>
- Когутяк Н. М. Засоби навчання емпатії дітей з розладами спектру аутизму. *European Humanities Studies: State and Society*. 2020. С. 126–139. <https://doi.org/10.38014/ehs-ss.2020.1.10>
- Kostiukow A., Poniewierski P., Janowska D., Samborski W. Levels of happiness and depression in parents of children with autism spectrum disorder in Poland. *Acta Neurobiologiae Experimentalis*. (2021). Vol. 81(3). P. 279–285. <https://doi.org/10.21307/ANE-2021-026>
- Liang C. S., Bai Y. M., Hsu J. W. et al. Associations of parental mental disorders and age with childhood mental disorders: a population-based cohort study with four million offspring. *Eur. Child Adolesc. Psychiatry*. 2023. Vol. 32. P. 825–833. <https://doi.org/10.1007/s00787-021-01914-3>
- Lord C., Rutter M., DiLavore P. C., Risi S., Gotham K., Bishop S. L. Autism Diagnostic Observation Schedule. 2nd. Torrance, CA: Western Psychological Services; 2012. P. 1–4. (ADOS-2) Manual (Part I): Modules. <https://eric.ed.gov/?id=EJ1021221>
- McConachie H., Diggle T. Parent implemented early intervention for young children with autism spectrum disorder: a systematic review. *Journal of Evaluation in Clinical Practice*. 2007. Vol. 13(1). P. 120–129. <https://doi.org/10.1111/j.1365-2753.2006.00674.x>
- Mills A. S., Tablon-Modica P., Mazefksy C. A., Weiss J. A. Emotion dysregulation in children with autism: A multimethod investigation of the role of child

- caregiver-mediated interventions for toddlers with autism: An application of quantile regression mixed models. *Autism Research*, 15(2), 353–365. <https://doi.org/10.1002/aur.2637>
- Sharma, S., Govindan, R., & Kommu, J. V. S. (2022). Effectiveness of Parent-to-Parent Support Group in Reduction of Anxiety and Stress Among Parents of Children with Autism and Attention Deficit Hyperactivity Disorder. *Indian Journal of Psychological Medicine*, 44(6), 575–579. <https://doi.org/10.1177/02537176211072984>
- Shin, J., Nhan, N. V., Crittenden, K. S., Hong, H. T. D., Flory, M., & Ladinsky, J. (2006). Parenting stress of mother and fathers of young children with cognitive delay in Vietnam. *J. Intel. Disab. Res.*, 50(10), 748–760. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16961704/>
- Stone, W. L., McMahon, C. R., & Henderson, L. M. (2008). Use of the Screening Tool for Autism in Two-Year-Olds (STAT) for children under 24 months: an exploratory study. *Autism*, 12(5), 557–73. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/18805947/>
- Tonge, B., Brereton, A., Kiomall, M., Mackinnon, A., King, N., & Rinehart, N. (2006). Effects on parental mental health of an education and skills training program for parents of young children with autism: a randomized controlled trial. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 45(5), 561–569. <https://doi.org/10.1097/01.chi.0000205701.48324.26>
- Wainer, A. L., Arnold, Z. E., Leonczyk, C., & Soorya V. L. (2021). Examining a stepped-care telehealth program for parents of young children with autism: A proof-of-concept trial. *Molecular Autism*, 12(1). <https://doi.org/10.1186/s13229-021-00443-9>
- Wainer, A. L., Berger, N. I., & Ingersoll, B. R. (2017). Brief report: The preliminary psychometric properties of the Social Communication Checklist. *J. Autism. DevDisord.*, 47(4), 1231–8. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28105548/>
- Yakniunas Ye. Ye., & Husak N. Ye. (2019). Chynnyky batkivskoho stresu batkiv, yaki vykhovuiut dytynu z rozladamy autystychnoho spektra. [Factors of Parental Stress of Parents Raising a Child with Autism Spectrum Disorders]. *Psykhohiia ta psykhosotsialni interventsii. – Psychology and Psychosocial Interventions*, 2, 67–74. <https://doi.org/10.18523/2617-2348.2019.2.67-74>
- and parent factors. *Research in Autism Spectrum Disorders*. 2022. Vol. 91. P. 101911. <https://doi.org/10.1016/j.rasd.2021.101911>
- Mugno D., Ruta L., D'Arrigo V. G., Mazzone L. Impairment of quality of life in parents of children and adolescents with pervasive developmental disorder. *Health Qual Life Outcomes*. 2007. Vol. 5. P. 22. <https://doi.org/10.1186/1477-7525-5-22>
- National Research Council. (2001). Educating children with autism. The National Academies Press. <https://nap.nationalacademies.org/catalog/10017/educating-children-with-autism>
- Nunnally D. A., Factor R. S., Sturm A., Soorya V. L., Wainer A., Taylor S., . . . Gulsrud A. C. Examining indicators of psychosocial risk and resilience in parents of autistic children. *Frontiers in Behavioral Neuroscience*. 2023. Vol. 17. <https://doi.org/10.3389/fnbeh.2023.1102516>
- Piro-Gambetti B., Greenlee J., Hickey E. J., Putney J. M., Lorang E., Hartley S. L. Parental depression symptoms and internalizing mental health problems in autistic children. *Journal of Autism and Developmental Disorders*. 2023. Vol. 53(6). P. 2373–2383. <https://doi.org/10.1007/s10803-022-05518-x>
- Rahman P. A., Jermadi S. H. Parental stress and parenting styles in managing autistic children with behaviour problems. *Malaysian Journal of Medicine and Health Sciences*. 2021. Vol. 17. P. 84–91. <https://doi.org/10.1080/1034912X.2020.1837354>
- Rattaz C., Loubersac J., Michelon C., Picot, M., Baghdadli A., for the ELENA study group. Changes in mothers' and fathers' stress level, mental health and coping strategies during the 3 years following ASD diagnosis. *Research in Developmental Disabilities*. 2023. Vol. 137. P. 104497. <https://doi.org/10.1016/j.ridd.2023.104497>
- Sarwar F., Panatik S. A., Jameel H. T., Wan Mohd Yunus W. M. A., Muhamad S. N. Psychological Capital, Social Support and Wellbeing in Mothers of Children with Autism Spectrum Disorder. *SAGE Open*. 2022. Vol. 12(3). <https://doi.org/10.1177/21582440221121773>
- Schlink A., Williams J., Pizzano M., Gulsrud A., Kasari C. Parenting stress in caregiver-mediated interventions for toddlers with autism: An application of quantile regression mixed models. *Autism Research*. 2022. Vol. 15(2). P. 353–365. <https://doi.org/10.1002/aur.2637>
- Sharma S., Govindan R., Kommu J. V. S. Effectiveness of Parent-to-Parent Support Group in Reduction of Anxiety and Stress Among Parents of Children with Autism and Attention Deficit Hyperactivity Disorder. *Indian Journal of Psychological Medicine*. 2022. Vol. 44(6). P. 575–579. <https://doi.org/10.1177/02537176211072984>

- Shin J., Nhan N. V., Crittenden K. S., Hong H. T. D., Flory M., Ladinsky J. Parenting stress of mother and fathers of young children with cognitive delay in Vietnam. *J. Intel. Disab. Res.* 2006. Vol. 50(10). P. 748–760. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/16961704/>
- Stone W. L., McMahon C. R., Henderson L. M. Use of the Screening Tool for Autism in Two-Year-Olds (STAT) for children under 24 months: an exploratory study. *Autism.* 2008. Vol. 12(5). P. 557–73. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/18805947/>
- Tonge B., Brereton A., Kiomall M., Mackinnon A., King N., Rinehart N. Effects on parental mental health of an education and skills training program for parents of young children with autism: a randomized controlled trial. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry.* 2006. Vol. 45(5). P. 561–569. <https://doi.org/10.1097/01.chi.0000205701.48324.26>
- Wainer A. L., Arnold Z. E., Leonczyk C., Soorya V. L. Examining a stepped-care telehealth program for parents of young children with autism: A proof-of-concept trial. *Molecular Autism.* 2021. Vol. 12(1). <https://doi.org/10.1186/s13229-021-00443-9>
- Wainer A. L., Berger N. I., Ingersoll B. R. Brief report: The preliminary psycho-metric properties of the Social Communication Checklist. *J. Autism. DevDisord.* 2017. Vol. 47(4). P. 1231–8. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28105548/>
- Якнюнас Є. Є., Гусак Н. Є. Чинники батьківського стресу батьків, які виховують дитину з розладами аутистичного спектра. *Психологія та психосоціальні інтервенції.* 2019. Т. 2. С. 67–74. <https://doi.org/10.18523/2617-2348.2019.2.67-74>

NOTES

Науковий журнал

Інсайт:

ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ СУСПІЛЬСТВА

INSIGHT: THE PSYCHOLOGICAL DIMENSIONS OF SOCIETY

Випуск 10

Підписано до друку 31.10.2023 р. Формат 60×84/8. Папір офсетний.
Наклад 300 примірників. Гарнітура Cambria. Друк цифровий.
Ум.-друк. арк. 42,08. Обл. вид. арк. 35,67.
Замовлення № 1023/659.

Видавничий дім "Гельветика"
65101, м. Одеса, вул. Інглезі, 6/1.
Телефон +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08
E-mail: mailbox@helvetica.ua
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи
ДК № 7623 від 22.06.2022 р.

Scientific journal

Інсайт:

ПСИХОЛОГІЧНІ ВИМІРИ СУСПІЛЬСТВА

INSIGHT: THE PSYCHOLOGICAL DIMENSIONS OF SOCIETY

Issue 10

Signed for printing on October 31, 2023. Format 60×84/8. Offset paper.

Print run: 300 copies. Typeface Cambria. Digital printing.

Con. print sheets: 42,08. Publisher's signature: 35,67.

Order No. 1023/659.

Publishing house "Helvetica"

65101, Odesa, 6/1 Inglizi St.

Tel.: +38 (095) 934 48 28, +38 (097) 723 06 08

E-mail: mailbox@helvetica.ua

Certificate of subject of publishing

ДК No. 7623 dated June 22, 2022.